ସାରଳା ମହାଭାରତ :
ସଂପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣଚରଣ ସାହୁ

ସାରଳା ମହାଭାରତ :

ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ସାହୁ
ରିଡର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୪

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ - ୨

ସାରଳା ମହାଭାରତ :
ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ସାହୁ

ପ୍ରକାଶକ :
ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ
ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ବିନୋଦବିହାରୀ,
କଟକ - ୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ :
୧୯୭୮

ମୁଦ୍ରଣ :
ସତ୍ୟବ୍ରତ ପ୍ରେସ,
କଟକ - ୭୫୩୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ : ତିରିଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

SARALA MAHABHARATA :
SAMPADANA O ALOCHANA

Dr. Krushna Charan Sahu

Publisher:
Sahadev Pradhan
Friends' Publishers
Cuttack - 753001
Orissa (India)

First Edition :
1978

Printer :
Satyabrata Press
Cuttack - 753001

Price : Thirty only

ସାରଳା ମହାଭାରତ

ର

ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଂପାଦକ

ଡକ୍ଟର ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି

ଓ

ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି

ଙ୍କୁ

ସଶ୍ରଦ୍ଧ ସମର୍ପଣ

ଲେଖକ

,

ଠଠ ନ୍ତ୍ରେକୁ ଭୁଲମା ମଣିଲ, କେହି ଛନ୍ଦର ଉପାଦେୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସନ୍ଦେହ ମନେକରେ । ଅତଏବ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସାହିତ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଦି ଶିକ୍ଷକ ସମାଜ-ଜନଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଦ୍ରୁତ ଛାପାର ଫଳରୁ ଅନେକାଂଶରେ କେତେ ତ୍ରୁଟି ରହିଗଲା । କେତେକ ମୁଦ୍ରଣଜନିତ ଛାପା-ପ୍ରମାଦ ପାଇଁ ମୁଁ ପାଠକମାନଙ୍କ ତୃଟି ସଂଶୋଧନ କରୁଛି । ସେ ସବୁକୁ ତଳେ ସଂଶୋଧନ କରି ଦେଲି, ଛାପା ଭୁଲଗୁଡ଼ିକ ସୁଧାରି ନେବେ ବୋଲି ଆଶା ।

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧	ଜସ୍ତ ଭୁ	ଜନ୍ତୁ
୩	ଧନୁଷ୍କ	ଧନୁଷ୍କ
୪	ଶଙ୍କା ଭୃତ୍ୟ	ଶଙ୍କାଭୃତ୍ୟ
୭	ଆତ୍ମଣି	ଆତ୍ମଣେ
୭	ଶୁଣି	ଶୁଣି
୧୧	ଉତ୍ପାଦ	ଉତ୍ପାଦ
୧୩	ନୂତନ	ନୂତନ
୧୪-୧୫	ଭାବେ, ଭାବେ	ଭାବେ
୧୬	ପ୍ରେମର ଜେ	ପ୍ରେମରେ
୨୦	ନେ.ବୋଧ	ନବୋଧ
୨୦	ଗା ଅଧି	ଗାଅଧି
୨୧	ଦେବେନ୍ଦ୍ର	ଦେବେନ୍ଦ୍ର
୨୪	ଭକ୍ତ	ଭକ୍ତ
୨୫	ଜଳଧାର	ଜଳଧାର
୨୬	ଧନପୁଷ୍ପ	ଧନପୁଷ୍ପ
୨୭	ଚରମ	ପରମ
୨୮	ସ୍ତ୍ରୀ	ସ୍ତ୍ରୀ
୨୮	ମଣିଷ	ମଣିଷ
୨୯	ଦେବଗଣ	ଦେବଗଣ
୩୧	ଧନପ୍	ଧନପ୍
୬୨	ନାଣ ନ	ନାଣି

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୩୬	ଶାସ୍ତ୍ରଂକୁ	ଶାସ୍ତ୍ରଂଭକୁ
୩୫	ଭଳ	ଭଲୁ
୩୫	ପଣ୍ଡିତ	ପଣ୍ଡିତ
୩୭	ଗନ୍ଧ	ଭନ୍ତ୍ର
୩୭	ମୁକ୍ତି	ମୁକ୍ତି
୩୨	ନାଣ୍ଡ	ନାଣ୍ଡଂ
୪୧	ଦେବକେତୁ	ଦେବକେତୁର
୬୩	ତତ ଦେଖ	ତାତ ଦେଖ
୪୭	ଦେଖ ପୁଣ	ଦେଖ ପୁଣ
୫୧	ବିଦେଶୀଗଣ	ବିଦେଶିଦେଶୀ
	ପ୍ରାବୁଦ୍ଧୈର୍ଯ୍ୟ	ପ୍ରାବୁଦ୍ଧୈର୍ଯ୍ୟ
୫୨	ଅନ୍ଧିକା	ଅନ୍ଧିକା
	ଅନ୍ଧଗଳଜ୍ଞ	ଅନ୍ଧଗଳଜ୍ଞ
୫୩	ଅମୃତ	ଅମୃତ
	ନବଦଣ୍ଡଂ	ନବଦଣ୍ଡ
	ଦେବାଧ	ଦେବାଧ୍ୟ
୫୪	ଶୁଭଂସାଦନ୍ତ	ଶୁଭାସାଦନ୍ତ
୫୪ ୫୫	ହୃଦ୍ଗୁଣ	ହୃଦ୍ଗୁଣ ବା ହୃଦ୍ଗୁଣ
୫୬	ଶୁଭ୍ର ସାଦନ୍ତ	ଶୁଭ୍ରସାଦନ୍ତ
	ପାଲନଶ୍ମି	ପାଲନଶ୍ମିଂ
୫୯	ଅନାଦେଶ	ଅନାଦି
	ଦେବକ୍ଷ	ଦେବକ୍ଷି
	ବନ୍ଦିନେ	ବନ୍ଦିନେ
	ତାଳ ନଂଦାଳ	ତାଳ ନଂଦାଳ
୬୦	ଦପ	ଦର୍ପ
	ଦ୍ରୁତନ	ଦ୍ରୁତନ
	ଭାଳ	ଦାଢ଼ି
୭୪	ଦେଖ ବୁଦ୍ଧେପେଣି	ଦେଖ ଅନନ୍ତ ବୁଦ୍ଧେପେଣି
୭୩	ଦଣ୍ଡେ	ଦଣ୍ଡେ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୬୪	ସିଂଢା	ସିଢା
୭୫	ପାଦେଃଷ୍ଟୀ	ପାଦେଷ୍ଟୀ
୭୬	ଭଲ୍ଲନା	ଭ୍ରଲ୍ଲନା
୭୮	ଅମ୍ବିକାଃ	ଅମ୍ବେକା
୮୦	କମହତ୍ରି	ଗମଧନ୍ତ୍ରି
	ପ୍ରଦାନ କାନ୍ଥି	ପ୍ରଦାନ କ୍ରୋଧ
	କେସ୍ଥଲି	ନୁଣଂକେଲି
୮୩	ମଣ୍ଡଳ୍ପ	ମଣ୍ଡଳ
୮୫	ମହାତ୍ମଜୀ	ମହା ତ୍ମଜୀ ପତେଣ
୮୮	ଅମ୍ବିକା	ଅମ୍ବିକା
	ଏବେତ ଅମ୍ବି···ବରଣ	ଏବେନ ଅମ୍ବିକା···ବରଣା
୯୨	ଅନ୍ଧେଲ୍ୟପ୍ୟ	ଅନ୍ଧେଲ୍ୟପ୍ୟ
୯୪	ଭୁକ୍ତେରେ	ଭୁକେରେ
	ମାଢେଣ	ମା ଢେଣା
୯୫	କ ଦେଖିତେ	କ ମାନେଲେ ଦେବ
୯୯	ଚଣ୍ଡୀପକର	ଚଣ୍ଡୀ ପ୍ର କର
୧୦୦	ନଦେସ୍ତ୍ର	କ ଦେସ୍ତ୍ର
	କୃନ ଣ୍ଡ	କୃନଃଣ୍ଡ
୧୦୧	ସ୍ତେକାପଣଦେଣା	ସ୍ତେକାପଣ୍ଡେମ
	କାଳକ୍ରମଦ୍ରା	କାଳକ୍ରଃମ୍ବ
	କଦାନ ଦେ	ସଦନ୍ତ କଦନ ଦେ
	ନ୍ୟାକ୍ଷଳ	ନ୍ୟ କ୍ଷଣ
୧୦୩	କ୍ଷିତିଃଲି	କ୍ଷିତିଃଲି
୧୦୪	ସେତେତ ସେପ୍ତେତନ	ସେପ୍ତେତ ସେତେତନ
୧୦୬	କଦେମନ	କାଦେମନ
୧୦୮	ପୃଜ	ପୃଷ୍ଠ
୧୦୯	ସୁଣ୍ଡିକ୍ଷେଲ	ସୁଣ୍ଡି ଦେଖିଲେ
୧୧୬	କ୍ଷେତେଣ କ୍ଷେତେଣ	କ୍ଷେତେଣ କ୍ଷେତ୍ରେଣ
	ଦେଶେଷଣୀ	ଦେଶେଷଣୀ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୧୭	ଅତଭ	ଅରକ୍ତ
୧୧୮	ସ୍ତୁତଗାର	ସ୍ତୁତ ଯିବ
	ଶାଖଚ୍ଛେଦେ	ଶିରଚ୍ଛେଦେ
୧୧୯	ଗାଡ଼୍ଂତୋଭ	ନାଡ଼ଂ ତୋଭ
୧୨୫	ପୂର୍ବ	ସ୍ବୟଂ
୧୨୮	ଦେୟ	ଦେୟା
୧୨୯	ତ୍ରାହ୍ମ	ତ୍ରହ୍ମ
	ମୃଗପତ	ମୃଗପତ
୧୩୦	କଣେଷ	କଣେଷେ
	ବସ୍ତୁ ଖ୍ୱାଳଂ	ବସ୍ତୁ ଖୋଳଂ
୧୩୧	ବଳେସ୍ତୁ	ବଳେସ୍ତୁ
୧୪୦	ଅଶ୍ବୀ	ଅଶ୍ବିନ
୧୪୨	ନାଥ ଋଷୂଭ	ନାଥ ଋଷଭ
	ସ୍ତୁବାର	ସ୍ତୁବାର
୧୪୪	ଗଡ	ଗଢ଼
୧୪୭	ଶୁଧାଦ୍ବେଶ	ଶୁଧାଦ୍ବେଷ
୧୫୧	କାସ୍ତ	ସ୍ବଜା
	ରୋହିତ	ରୋହିତ
୧୫୩	ଡୋର ପୃଷ୍ଠ	ଡାର ପୃଷ୍ଠ
	ଫୁଲ୍ଲି	ଫୁଟି
୧୬୨	ଗୃଢେନସ୍ତେ	ଗୃଢ଼େନସ୍ତେ
୧୬୪	ନଷ୍ଟେନେ ତେନୁଗ	ନଷ୍ଟେନେ ତନୁଗ
୧୬୩	ଦର୍ପ	ଦର୍ପ
	ନାଟେନବ	ଧାଟେନବ
୧୬୮	ସମସ୍ତ	ସମସ୍ତ
	ଶୋଭ	ଶୃଙ୍ଗାର
୨୨୪	ଶିଷ୍ୟ	ଶିଷ୍ୟ
୨୨୫	ଧାତୁ ବସ୍ତୁ	ଧାତୁଣ ବସ୍ତୁ
୨୫୦	ନସ୍ତ ଗୁ	ନସ୍ତରୁ
୨୬୦	ଭବନ ନନ୍ଦକେ କେଶ	ରଜନୀ କେଶବ ନନ୍ଦକେ
୨୬୭	ଶୀଭାଂଶୁ	ଶୀତାଂଶୁ
୨୬୩	ବ୍ରାହ୍ମଣ	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ

ଏହା ତାହାର କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ମୁଦ୍ରଣଗତ ଦୋଷ ରହି ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ।

ପାଠ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମତଭେଦ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ କରିଛି (କ) ଆଦର୍ଶ ପୋଥି ଗ୍ରହଣ (ଖ) ସଂପାଦକର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ-ବିବେଚନା । ଆଦର୍ଶ ପୋଥିର ସ୍ଥାନ, କାଳ, ଲିପିକାରର ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧତା ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ କେତେକଥର ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଠ-ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ସଂପାଦକଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ-ବିବେଚନା ପରେ କାରଣରୁ କାର୍ଯ୍ୟକରେ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ 'ଆକାଶେ' ଓ 'ଆକାଶରେ' ଉଭୟ ରୂପ ରହେ । ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ସେ ମଧ୍ୟକାଳୀନ ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମ ରୂପର ପକ୍ଷପାତ ଥିଲା । କେତେକ ପ୍ରାଚୀନତା ରକ୍ଷା ଅନୁସାରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ପାଠ ଅର୍ଥାତ 'ଆକାଶେ'ହିଁ ଗ୍ରହଣୀୟ । ସେହିପରି 'ତୋଟେ କଲେକ' ଓ 'କଲେ ତୋଟେକରି' ପାଠ ମଧ୍ୟରୁ 'କଲେ' ଅପେକ୍ଷା 'କଲେକ' ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ହେଲେ ଏବଂ ଏହା 'କ' ପୋଥି ଅର୍ଥାତ ଆଦର୍ଶ ପୋଥିର ପାଠ ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଆଦର୍ଶ ପୋଥି ହେଲେ ପ୍ରାଚୀନ ହେବ, ମୂଳ ପାଠର ତାହା କେତେକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଏଠାରେ ପୋଥିର ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧତା ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ (କ) ପୋଥିରେ ଏହା (ଖ) ଓ (ଗ) ପୋଥିଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅଗ୍ରାଧିକାର ପାଉଛି । ସାଧାରଣତଃ ପାଠ ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୋଜନା ସୂଚିତ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିବା ସ୍ଥଳେ (ଖ) ଓ (ଗ) ପୋଥି ପାଠର ସମାନତା ନ ଥିବାରୁ ସେଠାରେ 'କ' ପୋଥିକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ପାଠ ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ପ୍ରାଚୀନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ଅର୍ଥ-ସଙ୍ଗତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ପାଠ-ସମାଧାନ କରିଅଛି । ମୁଁ ମୋର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ସେହିଠାରୁ ସମ୍ଭବ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ପାଠ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ଆଶା କରୁଛି, କେତେକ ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ସାଧନା ଦ୍ୱାରା ମୂଳ ପାଠର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପାରିଛି ।

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମୂଳ-ପାଠ ଗ୍ରହଣ ଓ ପାଠର ପ୍ରାମାଣିକତା ପାଇଁ କେତେକ ଆଗ୍ରହ ହୋଇଥିବା ଏକ ଆନନ୍ଦର କଥା । ଏହା ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳ କଥା ହେଉଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ଜିନିଷ ଓଜନ କଲାପରି ଓଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ମାପ କରି ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ । ପୋଥି-ସଂଗ୍ରହ, ପାଠ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ରଚନା ଓ ପ୍ରେସ ପାଇଁ ନକଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବଳ ସେହି ସାବଧାନତା ଆବଶ୍ୟକ

ତାହା ନୁହେଁ, ଏ ପୁସ୍ତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ସମୟରେ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲା ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂଆ କାମ୍ଭି । ଏହା ଜଣକର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ଅନେକଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ଦେଶରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ଯୋଗ୍ୟୋଚିତ ପାଠକୁ ସଂଗ୍ରହ ଆଗ୍ରହୀ ପାଠକେ ହୋଇପାରିଲେ, ସେଠାରେ ଏହିକୁ ନଥାଉ ଯେ ମୁକ୍ତ ନାହିଁ, ଏଥି ଲାଗି ମଧ୍ୟ 'ବ୍ରତକଥା' ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ନିଷ୍ଠାବାନ ଶ୍ରୀମାନ ବନ୍ଧୁମାନେ ପ୍ରଥମ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସହାୟତା କରିଅଛନ୍ତି ମୁଁ ... ସୁଧୀ ପାଠକବୃନ୍ଦ ଏହି ପାଠର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିଲେ, ମୋର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ । ଅନେକ ସ୍ଥଳେ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭୁଲ ଦେଖାଯିବ, ତାହା ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ ସଂଶୋଧନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଆଶା ପରର ସଂସ୍କରଣରେ ସେଥିର ସଂଶୋଧିତ ହେଲେ, ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ଜଗନ୍ନାଥ ହିଁ ଭରସା ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ଆଦିପର୍ବ

ପ୍ରଥମ ପଟଳ

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
୧ । ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୧
୨ । ଶାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୪
୩ । ମହାଭାରତର ଉତ୍ପତ୍ତି	୬
୪ । ବଂଶାନୁକ୍ରମ	୭
୫ । ଯଯାତି ଉପାଖ୍ୟାନ	୯
୬ । ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ଉପାଖ୍ୟାନ	୧୦
୭ । ଶାନ୍ତନୁ ଉପାଖ୍ୟାନ	୧୬
୮ । ଶାନ୍ତନୁ ବିବାହ	୧୯
୯ । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିବାହ	୪୮
୧୦ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ	୫୧

ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ—(ପୃ—୬୨)

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
୧୧ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା	୬୨
୧୨ । ଅମ୍ବା ଉପାଖ୍ୟାନ	୭୦
୧୩ । ଅମ୍ବା ଚରିତ	୭୭
୧୪ । ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ	୮୫
୧୫ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ	୮୭
୧୬ । ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ଉପଦେଶ	୯୩
୧୭ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରୁ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ ଅମ୍ବିକାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ	୧୦୫

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ (ପୃଷ୍ଠା—୧୦୭)

୧୮ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାସଙ୍କ ଆଗମନ ଓ
ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୧୧

୧୯ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିବସ୍ତୁତି ୧୧୮

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୨୦)

୨୦ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଦାନ
ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କଠାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିଦ୍ୟାପାଠ ୧୨୦

୨୧ । ଅମ୍ବାଳିକାର ଦେହୋଗରେ ଯୋଗ ୧୨୨

୨୨ । ଶ୍ରୀ କେକେଶରାଜଙ୍କର ପଣ୍ଡୁ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ୧୨୪

୨୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଅନେକ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ୧୨୬

୨୪ । ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୩୧

୨୫ । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଗାନ୍ଧାରଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା ୧୩୪

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୩୭)

୨୬ । ଗାନ୍ଧାରୀ କୃଷ୍ଣ ସମ୍ବାଦ ୧୩୭

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୪୬)

୨୭ । ଗାନ୍ଧାରୀ ସହ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ୧୪୯

୨୮ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ସେବା
ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତି ୧୫୦

୨୯ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୫୬

୩୦ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ କାହାଣୀ ଓ ରାଧାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିପାଳନ ୧୬୧

୩୧ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିବାହ ୧୬୩

୩୨ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଦିଗ୍‌ବିଜୟ ଯାତ୍ରା ଓ ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା ୧୬୯

୩୩ । ପାଣ୍ଡୁ ମହାରାଜାଙ୍କର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ରାଜ୍ୟଭାର ଓ
ମାଦ୍ରୀ ସହ ବିବାହ ୧୭୩

୩୪ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ମୃଗୟା ଓ ଅଗ୍ନି ସମ୍ମୁଖରେ ଋଷିଙ୍କର ଶାପ ପ୍ରଦାନ ୧୭୬

୩୫ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରାଇବା ନିମନ୍ତେ
ଅନୁରୋଧ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ୧୮୩

ଦ୍ୱିତୀୟ ପଟଳ

ସପ୍ତମ ସ୍କନ୍ଧ (ପୃ-୧୯୭)

୩୬। ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତର ବର୍ଣ୍ଣନା ୧୯୭

୩୭। ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଆଳାପ
ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଉପଦେଶ ୨୦୦

୩୮। ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୦୮

୩୯। ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୧୮

୪୦। ଭୀମ ଜନ୍ମ ୨୩୨

୪୧। ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୫୪

ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧ (ପୃ-୨୫୭)

୪୨। ପୁତ୍ର ଜନ୍ମରେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ
ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ
ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ କଥନ ୨୬୩

୪୩। କୁନ୍ତୀଙ୍କର କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦର୍ଶନ କାଳରେ
ଶିଶୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ, ବ୍ୟାସଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମିଳନ
ମୂଳମୂଳ କଥା ଦେବତା ବର୍ଣ୍ଣନା, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱରୂପ ୨୬୬

୪୪। ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମ ୨୭୩

୪୫। ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକା ଗମନ, ତାଙ୍କ ବଳରେ
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ଏକ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ୨୭୫

୪୬। ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅନ୍ତଃପଟଳ ଖୋଲିବା, କୁନ୍ତୀଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକାକୁ ଦିବା
ବର୍ଣ୍ଣିକୁ ଦେଖିବା ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଅନ୍ତଃପଟଳ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ୨୭୮

୪୭। କୁନ୍ତୀଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକା ପ୍ରବେଶ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ
ଅନ୍ତଃପଟଳ ଖୋଲିବାର ଅନୁରୋଧ ୨୮୪

୪୮। ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୮୫

ସାରଳା ମହାଭାରତ:
ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ମୁଖବନ୍ଧ

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଗଜପତିମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ,—ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ସମୃଦ୍ଧି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଓ ଅନ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧରେ ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ କୃଷ୍ଣା ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶାଳ ଭୂଖଣ୍ଡର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ଉତ୍କଳ ଶାସକ ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗଉଡ଼େଶ୍ୱର ନବକୋଟି କର୍ଣ୍ଣାଟ କଳବର୍ଗେଶ୍ୱର ଉପାଧି ଗୌରବର ଚଞ୍ଚଳ ରୂପରେ ସ୍ଥାପିତ କରି ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗୌରବକୁ ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଶାରଳାଦାସ ଏବଂ ଅନେକ ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି କରି ଓଡ଼ିଶା ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ । କପିଳେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅଥଚ ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ମହାଭାରତ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଧୀରେ ଧୀରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି, ଅଥଚ ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ଅକ୍ଷୟ କୀର୍ତ୍ତି ଅଦ୍ୟାପି ଅମ୍ଳାନ । ଯୁଗ ଯେତେ ବଦଳୁଛି, ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ଗୁରୁ ଗୌରବ ସେତିକି ସେତିକି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ଅଦ୍ୟାବଧି ସମ୍ଭବପର ହୋଇନାହିଁ ।

ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଶିବ, ଶାକ୍ତ ଓ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରଚନା, ତାମ୍ର ଲିପି ବଚନ, ବୌଦ୍ଧ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତି, ସୁବଚନ ଓ ପ୍ରହେଳିକା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ବିକାଶର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ହେଁ, ଶାରଳାଦାସ ହିଁ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦି ସ୍ରଷ୍ଟା । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଆଳ-ବଦଳ କୋମଳ କାନ୍ତ ସ୍ପର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ନ ହୋଇ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଓଜସ୍ୱୀ-ଭାବର ଚେତନା କାବ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସଂସ୍କୃତ ମଧ୍ୟରେ ଶରଣ ନ କରି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରୁ ହିଁ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଶାରଳା ଦାସ ଜ୍ଞାନ, ଯୁଗ ଓ ଭାବ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେଇ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଥମ କବି, ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ସେହି ଯୁଗ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସବୁ ଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ଥିଲା । ବେଦ, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟ, ନାଟକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଏପରି ଚରମ-ସୀମାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଏହାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଲେଖକମାନେ ସାହସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ସବୁର ଟୀକା ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସେମାନେ ନିଜର ସମୟ ନିୟୋଜିତ କରୁଥିଲେ । ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବସିଥିଲା । ଏହାକୁ ଦେଖି ଦେଶବାସୀ ସମସ୍ତ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏକ ନୂଆ ଜାଗରଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଲେଖକମାନେ ଧାର୍ମିକ ଗୀତରେ ଦେଶୀ ଭାଷାକୁ ହିଁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନିଜ ରଚିତ 'ପରଶୁରାମ ବିଜୟ' ଶୀର୍ଷକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏବଂ ନିଜ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଶାସନରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରତି ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ,

> 'ଯେତେକ ବେଦ ପୁରାଣ କାହାଣୀ
> ଲୋକେ ଅର୍ଥ ତ କେହି ନ ଜାଣି ।',
> (ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ)

ସାରଳାଦାସ ଏହି ଧାରାର ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, କାବ୍ୟ ଓ ନାଟକ ଅପେକ୍ଷା ପୁରାଣର ଜନପ୍ରିୟତାକୁ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ, ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର କେତୋଟି ମହାନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ରାମାୟଣ, ଭାଗବତ ଓ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ହେଲେ । କାରଣ ଏହାର ମାଧ୍ୟମରେ ବେଦ-ବାଣୀକୁ ଲୋକରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ସହଜ ଥିଲା ଏବଂ ଏହାର ଗଳ୍ପ କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଲୋକେ ଧର୍ମ, ନୀତି କଥା ଜାଣିବା ସହଜ ହେବା ସେପରି ସମ୍ଭବ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାଧ୍ୟମ ଏଥିପାଇଁ ସେତେ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ସାରଳାଦାସ ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣ ଲେଖିବାକୁ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ କହିଲେ କେହି କେହି 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ'କୁ ବୁଝିଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ 'ଅଦ୍ଭୁତ ରାମାୟଣ' ଓ 'ଆନନ୍ଦ ରାମାୟଣ'ରେ ସହସ୍ରଶିର ରାବଣକୁ ବଧ କରାଯାଇଛି । ଅଦ୍ଭୁତ ରାମାୟଣର ସହସ୍ରଶିରା ରାବଣ ବଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ସାରଳାଦାସ ଦେବୀଙ୍କ ଭକ୍ତ ଥିବାରୁ 'ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ'ର ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ପରି ସୀତାଙ୍କୁ ଦଶଭୁଜା କଳ୍ପନା କରି, ତାଙ୍କର ଯୋଦ୍ଧା

ରୂପକୁ ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ ରାବଣ ବଧର କାରଣ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା ଅସମୀଚୀନ ନୁହେଁ । ପୁଣି ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ଲଙ୍କା ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିଲେଣି, ବିଲଙ୍କା ଦେଶର ଅସ୍ପଷ୍ଟ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ'ର କଥା ଓ 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ'ର ସାମ୍ୟ ଏହି ଅନୁମାନକୁ ଅଧିକ ପୁଷ୍ଟ କରେ । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ କାହାରି କାହାରଙ୍କ ମତରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ କହିଲେ, 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ' ନୁହେଁ, 'ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।' କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସେମାନେ କୁହନ୍ତି ଯେ 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ'ର ପ୍ରାଚୀନ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସବୁରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ନ ଥାଇ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ମିଳିଥାଏ । ସେଥିରୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ-ପୁତ୍ର ନାମ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସନ୍ଦେହର ଅବସାନ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହା ଭଙ୍ଗିରୁ ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ 'ମହାଭାରତ' ଓ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ'ଠାରୁ ଅର୍ବାଚୀନ । ଏଥିରେ ପ୍ରାଚୀନତାର ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଭୂଇଁଆ ମାଧବଦାସ, ଓଡ଼ିଶାରୁ ଲୋପ ପାଇ ଯାଉଥିବା ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁରୁଙ୍କ ରଚିତ 'ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ'ର ଯେଉଁ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ନୁହେଁ । ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରଚିତ ରାମାୟଣର ବହୁଅଂଶ ଅନୁବାଦ ହୋଇଯାଇଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ 'ବିଲଙ୍କା' ନୁହେଁ 'ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ' । ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣରେ ଅବାଲ୍ମୀକୀୟ କଥାର ତୁଳନା ପରି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ରାମକଥାର ବହୁ ବିଚିତ୍ର ରୂପ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏବେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ଯୁକ୍ତ 'ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ' ଓଡ଼ିଶାରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇପାରିଛି । ଏହାକୁ ଆଧାର କରି ବିଚାର କଲେ, ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ' ନ ହୋଇ 'ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ' ହେବା ଅନୁମାନ କରି-ଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କ ଭଣିତା ଥିବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରାମାୟଣ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ରାମ ବୃତ୍ତ ବହୁଳ ଏହି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରାମାୟଣକୁ ମଧ୍ୟ ଗୃହୀତ ହୋଇପାରେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣର ଗଣନାରେ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତକୁ ଗଣନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଶାକ୍ତମାନେ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତର ଗଣନା କରିଥାନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଦେବୀ ଭକ୍ତ ଥିବାରୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ ବା ତାଙ୍କ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ'କୁ 'ଭାଗବତ' କହିଛନ୍ତି । ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା 'ମହିଷାସୁର ବଧ' ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟବସ୍ତୁ । ଏହି କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ଯେଉଁ ନାମମାନ ଭଣିଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ବିଭିନ୍ନ ନାଁରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଠାକୁରାଣୀ ସବୁ । ଏହି ସୂତ୍ରରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶାକ୍ତ ଧର୍ମ ତଥା ଦେବୀ ପୂଜାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି, ମହାଭାରତ । ସଂସ୍କୃତରେ 'ମହାଭାରତ'କୁ ଇତିହାସ କୁହାଯାଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହା ହେଉଛି, ପୁରାଣ । ସାରଳାଦାସ ଏହାକୁ

ସେ କେବଳ ପୁରାଣ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣଠାରୁ ଏହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ତଥା ମହନୀୟତା ପ୍ରମାଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପଦରେ କବି ଏହାକୁ ଦୃଢ଼ତା ଦେଇ କହନ୍ତି—

"ଶୁଣ ହେ ଶୌନକ ସନ୍ଥ ଅନ୍ୟ ସେ ଭାରତ
ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ରଚିତ ଶାସ୍ତ୍ର ।
ଭୂମା ଧର୍ମ କହିଲ ଶ୍ରୀଧର ବୈଷ୍ଣବ ଜାତି
ଯେଉଁ ଧର୍ମ ବୋଲନ୍ତି ଯେତେକ ଯେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ସାରାଇ ।
ବିଷ୍ଣୁ ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅନନ୍ତ କୋଟି
ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବେଦ ଗୁଣଙ୍କ ଜାତି
ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟ
ନାମାମୃତ ନଦୀ ସିନ୍ଧୁ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ ପରୀକ୍ଷା
ବେଦ ପୁରାଣ ଯେତେ ମହାଭାରତ ପୁରାଣ ସାର
ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟଇ ପୁରାଣ ଉପର
ସେହି ପୁଣି ପୁରାଣ ମୁଖ୍ୟ କହିବି ସମସ୍ତ ପୁରାଣ
ବେଦମାନ୍ୟ ହୋଇଲେ ଜିବନ ଭୂଷଣ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।
ଯାହାର କୀର୍ତ୍ତି ସ୍ମରଣ ଅଷ୍ଟାଦଶ ହୋଇଲେ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନଂ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କୁ କହାଇଲେ ।
ସେ ଭାଗବତ ଶାସ୍ତ୍ର ହୋଇଲା ପବିତ୍ର
କହିଁ ମହାଭାରତ ଆଦି ଯେତେକ ସକଳ ଅଟନ୍ତି ।
ବେଦବ୍ୟାସ ହୋଇଲ ମହାଭାରତ ଆଦି
ଭୂଲୋକ ହୋଇଲ ସେ ମହା ଅଦ୍ଭୁତ ।"

(ମ-୬-୭)

ଶାସ୍ତ୍ରକାରେ ପୁରାଣରେ 'ପଞ୍ଚଲକ୍ଷଣ' ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ସେ ସବୁ ହେଉଛି, ୧-ସର୍ଗ (ସୃଷ୍ଟି-ପ୍ରକ୍ରିୟା), ୨-ପ୍ରତି ସର୍ଗ (ପ୍ରଳୟ ଓ ସୃଷ୍ଟି), ୩-ବଂଶ (ବଂଶ ପରମ୍ପରା, ୪-ମନ୍ୱନ୍ତର (ମନୁଙ୍କର ଶାସନ କାଳ) ଓ ୫-ବଂଶାନୁଚରିତ (ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର ରାଜାଙ୍କର ଇତିହାସ) । ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ କୌଣସି ପୁରାଣ ଏହାକୁ ଦଶଟି ଅଥବା ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ପୁରାଣରେ ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗ କରାଗଲା । ସେ ସବୁ ହେଲା, ବୃତ୍ତି, ରକ୍ଷା, ମୁକ୍ତି, ହେତୁ ଓ ଅପାଶ୍ରୟ । ଏଥିରେ ସମସ୍ତ ପୁରାଣମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷକୁ ପୁରୁଷର ଅଦର୍ଶରୂପେ ପ୍ରକଟ କରାଗଲା । ଏ

ଭକ୍ତି ନିଷ୍ଠ ଏବଂ ପୁରାଣର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକମାନେ ନିଜ ଧର୍ମମତ, ଆଦର୍ଶ ବୈଷ୍ଣବୀୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରତି ବହୁ ଦେବତାବାଦର ପ୍ରଚାର କଲେ । ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ବ୍ରତ ଓ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଯାଗ ଓ ପୂଜାର ମହତ୍ତ୍ୱ, ଦାନ ଓ ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି, ସମାଜିକ ଆଚାର ଓ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଭକ୍ତି [illegible] ଜନସାଧାରଣ ସେମାନେ ପୁରାଣକୁ ଶୁଣିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ । 'ଶୁଣିବା [illegible] ପୁଣ୍ୟ ଲାଭ [illegible]' ଏହାହିଁ ଥିଲା ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ପୁରାଣ ଲେଖାର ଆଦର୍ଶ ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ଏହି ମନୋଭାବର ପରିଣତି । ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣା ପରିଧିର ସଂକ୍ଷେପରେ ହେଲେ ହେଁ କେତେକ ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । 'ସକଳ ଦେବତାଙ୍କର ଗଣ କାହାଣୀ', ବହୁ ଲୋକ କଥା, ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଏବଂ [illegible] ମଧ୍ୟ ସାରଳାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁସୃତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଜଗତର [illegible] ଧର୍ମ ସୃଷ୍ଟି ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପରମ୍ପରାରୁ ହୋଇଥିବା ଭାରତର ଅନେକ ବହୁ ପ୍ରକାର ଧର୍ମମତ, ବହୁ ପ୍ରକାର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା ଏବଂ ଅନେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟୀ ବହୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଛନ୍ତି । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରିତ୍ର ସହ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତାହା ଓ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବହୁ ଅନୁମାନର ପରିପୁଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଦେଖି ସମାଲୋଚକମାନେ ଏହାର ଭିତରୁ ଏକ [illegible] ସଂସ୍କୃତ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଏହି ପାଠ ଅନୁସରଣ କରି ପଢ଼ି ଥିଲେ କି ନାହିଁ, ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ଜାତି ହୁଏ ଏହି କଥାରେ । ଯଦି ସେ [illegible] ସମାନ ରୂପରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ପାଠ୍ୟଙ୍କ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର [illegible] । କେବେ ଏ କଥା ସତ ଯେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଘଟଣାକୁ କେବଳ ଅନୁବାଦ କରିବାରେ ସେ ଆଗ୍ରହ ନ ଦେଖାଇ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ, ଉତ୍ସବରେ, ଲୋକସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ତଥ୍ୟ ଏଥିରେ ନୂଆ ରୂପରେ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇ ଶକ୍ତି ଧରିଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାମ, ଚରିତ୍ର ଓ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ନୂଆ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଶୁଣିବା ସହିତ ସହିତ ଲୋକରେ ପ୍ରଚଳିତ ମହାଭାରତକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣି ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଶାର ମାଟି ଜନଜୀବନର ରସ ଢାଳିଥିବା ସ୍ୱାଧୀନଚେତା କବିରୂପେ ପାଇଁ ରଚନା କରିଥିବାରୁ ମହାଭାରତର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ରୂପ ଅପେକ୍ଷା, ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଚଳିତ ରୂପକୁ ନିଜର ଉପାଦାନ କରିଥିବା ସ୍ପଷ୍ଟ । ପୂର୍ବ କଥାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜ ମନକୁ ଅଧିକ ବାଧ କରିଥିବା ଅନୁଗତ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଅନୁବାଦ ନୁହେଁ, ଅନୁସରଣ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ---ଏହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନୂତନ ମହାଭାରତ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପରିଚୟ

ଶତାବ୍ଦୀର ସଂସ୍କରଣ । କଥା ଓ ଚରିତ୍ର—ଚିତ୍ରଣର ନୂଆ ଆବିଷ୍କାର । ସେ ସୃଷ୍ଟି ଚାତୁର୍ଯ୍ୟର ରୂପ ନୁହେଁ, ଛାୟା ରୂପ । ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତର ସେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତରର ପର୍ବ ଯୋଜନା ତଥା କଥା ବସ୍ତୁର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରା ଯାଉଛି ।

ପର୍ବ ଯୋଜନା—

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ୧୮ଟି ପର୍ବ, ୧୦୦ଟି ଉପପର୍ବ ଅଛି । ଶାରଳା ଦାସ ଉପପର୍ବ ବିଭାଗକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି କେବଳ ପର୍ବ ବିଭାଗ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ପର୍ବ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପର୍ବ ସବୁ ହେଲା :

୧ । ଆଦିପର୍ବ, ୨ । ସଭା ପର୍ବ, ୩ । ବନ ବା ଆରଣ୍ୟକ ପର୍ବ, ୪ । ବିରାଟ ପର୍ବ, ୫ । ଉଦ୍‌ଯୋଗ ପର୍ବ, ୬ । ଭୀଷ୍ମ ପର୍ବ, ୭ । ଦ୍ରୋଣ ପର୍ବ, ୮ । କର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବ, ୯ । ଶଲ୍ୟ ପର୍ବ, ୧୦ । ସୌପ୍ତିକ ପର୍ବ, ୧୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ପର୍ବ, ୧୨ । ଶାନ୍ତି ପର୍ବ, ୧୩ । ଅନୁଶାସନ ପର୍ବ, ୧୪ । ଅଶ୍ୱମେଧିକ ପର୍ବ, ୧୫ । ଆଶ୍ରମ ବାସିକ ପର୍ବ, ୧୬ । ମୌଷଳ ପର୍ବ ୧୭ । ମହାପ୍ରସ୍ଥାନିକ ପର୍ବ, ୧୮ । ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ପର୍ବ ।

ଶାରଳା ଦାସ ପର୍ବ ସଂଖ୍ୟା ୧୮ ରଖିଥିଲେ ହେଁ, ନାମକରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତର ୧, ୨, ୩, ୪, ୫, ୬, ୭, ୮, ୯, ୧୧, ୧୨, ୧୪, ୧୫, ୧୬ ଓ ୧୮ ସଂଖ୍ୟକ ପର୍ବର ନାମ ଶାରଳା ଦାସ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଦି ଓ ସଭା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟପର୍ବ ଯୋଗ କରିବାକୁ ସେ ଉଚିତ ବୋଧ କଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପର୍ବ ଗୁଡ଼ିକ ନାମ ହେଲା, ଗଦା (୧୧) ଓ ସୌପ୍ତିକ ବା ଗୁପ୍ତିକା (୧୨) । ସେ 'ମଧ୍ୟପର୍ବ'କୁ ଯୋଗ କଲାପରି 'ମହାପ୍ରସ୍ଥାନିକ' ପର୍ବକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କଥା ଓ ଶାରଳା ଦାସ :—

ଶାରଳା ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି, କଥା କହିବା । କଥାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ କହିବା ପାଇଁ ଶାରଳା ଦାସ ଯେଉଁ ସବୁ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ, ତାହା ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି କଥାବସ୍ତୁର ବିଶ୍ଳେଷଣରୁ ହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ।

୧ । ସୋମବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି :

ଶାରଳା ଦାସ ସୋମବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯଥାକ୍ରମେ ଶୂନ୍ୟ-ବେଦ-ଯୋଗ ପୁରୁଷ-ରାଜ୍ଞୀ-ମହାମନ୍ତ୍ର-

ବୃହଦ୍‌ବାଦ, ଜମତ-ଭର୍ମିଣ-ଜର୍ଣ୍ଣୁ-ସୁରଥ-ବିଦୂରଥ-ଈଣ୍ଡ-ନିରସ୍ତନ-ଶନ୍ତନୁ-ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର; ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହି ତିନ ଦେବତା ଶିବଙ୍କ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଏକ ମିଳି ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କରନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜାତ ହୁଏ ଶଙ୍ଖ । ଶଙ୍ଖର ଦକ୍ଷିଣର ଶକ୍ତି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତି; ଅଥଚ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ବୁଧ ନାମକ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଏ । ବୁଧଙ୍କ ଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପୁରୁରବା-ଆୟୁ-ନହୁଷ-ଯଯାତି - ପୁରୁ-ଜନମେଜୟ-ପ୍ରଚିନ୍ୱାନ୍-ସଂଯାତି-ଦୁଷ୍ମନ୍ତ-ଭରତ-ଭୂମନ୍ୟୁ-ସୁହୋତ୍ର-ହସ୍ତୀ-ଅଜମୀଢ଼-ସମ୍ବରଣ-କୁରୁ-ପ୍ରତୀପ-ଶାନ୍ତନୁ-ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଅକାଳମୃତ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ଏବଂ ଚିତ୍ର-ବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅକାଳରେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାରୁ; ବ୍ୟାସଙ୍କ ବିଧବା ବଧୂଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯାହେଉ ତାହାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୋମବଂଶ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ମୂଳ ପୁରୁଷରେ ରଖି ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ପାରେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ସୋମ ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରିଲା ତାହାଙ୍କ ମତରେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟି । ଦେଖିହୁଏ ଯେ ସେଠାରେ ବେଦବ୍ୟାସ ଏବଂ ଶିବଙ୍କର ସଂପ୍ରଦାୟର ସୃଷ୍ଟି ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ଯାହା ତାହା ଅନୁସରଣ ପଦ୍ଧତିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ମନେ ହୁଏ । କାରଣ ତାଙ୍କ ସମକାଳୀନ ବୃନ୍ଦାବନ ଶାସ୍ତ୍ର, ଓ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ରାମାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ରଚନାକୁ ଏହିପରି ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଓଡ଼ିଆ କବି ମହାଦେବ ଦାସ, ସୃଷ୍ଟି ବିଷୟ ସେଇ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅନୁରୂପ ।

ସୋମବଂଶ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାରଳା ଦାସ ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଅନୁସରଣ କରେନି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ସେ ବଂଶରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆ ଯାଇଛି—ସୋମ-ବୁଧ ପୁରୁରବା-ଆୟୁ ନହୁଷ-ଯଯାତି । ଯଯାତିଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ଦେବଯାନୀ ଓ ଶର୍ମିଷ୍ଠା । ଦେବଯାନୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଯାଦବମାନେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଏବଂ ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ପୁରୁ । ପୁରୁଙ୍କ ବଂଶର ପରମ୍ପରା ଯଥାକ୍ରମେ ହେଲା—ଜନମେଜୟ × × × ଈଳିନ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ —ଭରତ ଭୂମନ୍ୟୁ × × × ହସ୍ତୀ-ସମ୍ବରଣ-କୁରୁ- ପ୍ରତୀପ-ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ-ଗଙ୍ଗା ଓ ସତ୍ୟବତୀ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଭୀଷ୍ମ ଏବଂ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ନିହତ ହେଲେ । ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅପୁତ୍ରିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ବ୍ୟାସ ଏହି ଦୁଇ ବିଧବା ବଧୂଙ୍କ ଠାରେ ସହବାସ କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦେଇଥିଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରୁ ଶାରଳାଦାସ ରୋମ (ଶକଧର), ଭୃଗୁ, ପୁଷ୍ପଚୂଡ଼ା, ଶାମ୍ବ, କ ଯୋଷ (ଜଂ-କଦ୍ରୁଥ), ଗରୁଡ, ଜହ୍ନୁ, ଦୁଷାର, ମଣିଭଦ୍ର (ଯୁ-ମହାମ୍ୟ); ଜନକ, ଭୂମିଷ୍ଠ, ବହୁରୁଦ୍ର (ସଂ-ଲଘୁ), ସୁରୁଣ୍ଡ (ସଂ ଯଂ ଡଟେ) କେତେଗାଳୀ, ଦୁଷ୍ଟ ବୃଷ୍ଣି ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଯେଉଁଯେଉଁ ଭୂମିକି ଥିଲା । ଶାରଳାଦାସ ନବକାବ୍ୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ଔଚିତ୍ୟର୍ଥ ଚରିତ୍ରକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବ ଦେଇଛି ସେ ମହାଭାରତର କଥା ସହ ଓଡ଼ିଶା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧି, ସଂସ୍କୃତର ଭାଷା ବଳ ଓ ଚରିତ୍ର, କେତେ ବାଡ଼ି କରପାତ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ହୋଇଥିଲେ ସେହି, ଶାରଳା ଦାସ କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ନେଇ କରିଲେ କରିଛନ୍ତି । ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଏକର ସେ ଶାରଳାଦାସ ସଂସ୍କୃତର କଥା ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି । ଅନୁବାଦ ଓ କେବଳ ସେ ବୃତ୍ତି ସଂସ୍କୃତରେ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ସୋମବଂଶର ଉପାଖ୍ୟାନରେ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । କେବଳ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କେଉଁ କେଉଁଠି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ଶାରଳାଦାସ ସେଠି ଉତ୍କଳର କ ଏପରି ନାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ନାମ ସଂଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି । ଅନୁବାଦ ଓ ସେପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ।

୨ । ଶମ୍ବରଣ ଉପାଖ୍ୟାନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଅନୁବଂଶୀ ସମ୍ବରଣ (ଓ... ଶମ୍ବରଣ) ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ତପତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସେଥି ଦେଖି ସେନେହି କନ୍ୟା ଇଚ୍ଛା । କନ୍ଦରକ ଧର ସମ୍ପର୍କ କରିବା ଯୋଗୁଁ, ସେହି ପାଣିଗ୍ରହଣର ଉପଦେଶ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ । (ଆଦି ୧୭୩।୬-୭) । ତାଙ୍କ ରୂପଶ୍ରୀ ସାଙ୍ଗେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେହିଭଳି ଶକ୍ତିମ ଥିଲା । (ଆଦି -୧୭୩।୧୧) । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କ ବିବାହ କରିବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । (ଆଦି ୧୭୩।୧୫-୧୭) ସମ୍ବରଣ ତପତୀଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ତାଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ (ଆଦି ୧୭୩।୨୩-୨୪) ତାଙ୍କୁ ବିବାହର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ତପତୀ ଝୁଅଟି ନ ଦେଇ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ (ଆଦି ୧୭୩।୨୫-୪୨) ରାଜା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇପଡ଼ିବା ଦେଖି ତପତୀ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ ସମ୍ବରଣ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ସେ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ (ଆଦି ୧୭୧) । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ କନ୍ୟାଙ୍କ ସହ ତପତୀଙ୍କୁ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ହାତରେ

ପ୍ରେରଣ କଲେ । (ଆଦି ୧୭।୨୦-୩୦) । ଏହି ପର୍ବତ ଶିଖର ଉପରେ ଭୃଗୁଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । (ଆଦି ୧୭।୪୩)

ସାରଳା ଦାସ ତପତୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ବରଣଙ୍କର ବିବାହ କରାଇ ଥିଲେହେଁ ପ୍ରଚଳିତ କାହାଣୀକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ତପତୀଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଏକ ସ୍ୱୟମ୍ବରର ଆୟୋଜନ କଲେ । ସେହି ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ବ୍ରହ୍ମା, ରୁଦ୍ର, କୁବେର, ଇନ୍ଦ୍ର, ପବନ, ବୈଶ୍ୱାନର, ଅନନ୍ତ, ଯମ, ବରୁଣ, ନବଗ୍ରହ, ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି, ଦେବତାମାନଙ୍କର ତେତିଶ କୋଟି ପ୍ରାୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତପତୀ ସଖୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପାରିଜାତ ପୁଷ୍ପମାଳ ଧରି ସଭାସ୍ଥଳେ ଇନ୍ଦ୍ର, କୁବେର, ବ୍ରହ୍ମା, ରୁଦ୍ର, ବୈଶ୍ୱାନରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତପତୀଙ୍କର ତେଜ ସହି ନପାରି ସବୁ ଦେବତା ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରୁ ପଳାୟନ କଲେ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ଭଙ୍ଗ ହେବା ଦେଖି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇଗଲେ । ଏତିକିବେଳେ ସୋମବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତପତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ।

୩ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବିବାହ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଗଙ୍ଗା ପ୍ରତୀପ ମହାରାଜଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । (ଆଦି ୯୭।୬) । ସେ ପ୍ରତୀପଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ବସିବାରୁ ପ୍ରତୀପ କହିଲେ—ତୁମେ ମୋର ପତ୍ନୀ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ପୁତ୍ରବଧୂ ହୁଅ (ଆଦି : ୯୭।୧୧) । କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରତୀପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାନ୍ତନୁ ମୃଗୟା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗା କୂଳରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକା ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ (ଆଦି ୯୭।୨୬-୩୩) । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ସର୍ତ୍ତରେ ରାଜି ହେବାରୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ (ଆଦି ୯୮।୧-୪) । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆଠ ଦେବୋପମ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି (ଆଦି ୯୮।୧୩) । ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବାରୁ ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ର ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ବାଧା ଦେବା ଫଳରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଚାଲି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଛି (ଆଦି ୯୮।୧୭) । ଏହାପରେ ଗଙ୍ଗା ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି (ଆଦି ୯୯ ଅ:) । କିଛିଦିନ ପରେ ଗଙ୍ଗା ପୁତ୍ର ଦେବବ୍ରତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୩୦-୪୦) । ଗଙ୍ଗା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଥିବା କିଛିଦିନ ପରେ ଶାନ୍ତନୁ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଏଥିରୁ ପ୍ରତୀପ ଓ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ କଥାବସ୍ତୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଶାନ୍ତନୁ ଓ ଗଙ୍ଗା ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଶିବ ସେବା ଦେଖି ତାଙ୍କ ଶିବ ଭକ୍ତ

ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବା, ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପିତା ହର୍ଯ୍ୟାତଙ୍କ ସଙ୍କଳ୍ପ ଦ୍ରୁଷ୍ଟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସାରଳା ଦାସ ନିଜ କଳ୍ପନାରୁ ସଂଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଅଭିଶାପ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଆଠ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ ନ କରି ଖଣ୍ଡା ଅସ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ବଧ କରିଛନ୍ତି । ସୁସ୍ତୁଙ୍କ ଧନ୍ଦ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା କଥା ମଧ୍ୟ ସାରଳାଦାସ ଦେଇନାହାନ୍ତି ।

୪ । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସତ୍ୟବତୀ ଗର୍ଭଜାତ ଦୁଇପୁଅ ହେଲେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ।

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଭୀଷ୍ମ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦଙ୍କୁ ରାଜା ରୂପେ ଅଭିଷେକ କଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ନାମକ ଗନ୍ଧର୍ବ ଦ୍ୱାରା ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ସେ କାଶୀ ରାଜାଙ୍କ ଦୁଇକନ୍ୟା ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଅସଂଯତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ହେତୁ ସେ ରାଜଯକ୍ଷ୍ମାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଅକାଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ । ପରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୁଏ ।

ସାରଳାଦାସ ଏ ତଥ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । କାମାସକ୍ତ ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଚିତ୍ରପଟକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବୃନ୍ଦସେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଉଦରରୁ ଯେ ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପରାଶରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏହି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେବାରୁ ଗଙ୍ଗା ସେ ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନପୁଂସକ ହେବା ପାଇଁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି ।

୫ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ଭୀଷ୍ମ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ପ୍ରଥମେ ଦେବବ୍ରତ ଥିଲା (ଆଦି ୬୩।୯୧) । ସେ ଯୁବରାଜ ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୩୩) । ଏକଦା ଶାନ୍ତନୁ ମୃଗୟାକୁ ଯାଇଥିବା ବେଳେ ଦାଶ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଦାଶ ରାଜାଙ୍କର

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଆପତ୍ତି ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କେତୋଟି ସର୍ତ୍ତ ରଖିଥିଲେ । ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା— ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁଅ ହିଁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପରେ ଦେଶର ରାଜା ହେବ । ଶାନ୍ତନୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ପିତାଙ୍କର ବିମର୍ଷ ଭାବ ଦେଖି ଦେବବ୍ରତ କାରଣ ଜାଣି ଦାସ ରାଜାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ପିତାଙ୍କ ପାଇଁ ଯାଚନା କଲେ । ପିତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ ସେ ଭୀଷଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହିଲେ ଯେ ସତ୍ୟବତୀ-କୁମାର ହିଁ ଦେଶର ରାଜା ହେବ । ସେହି ଦିନୁ ସେ ଭୀଷ୍ମ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୯୮) ।

ସାରଳାଦାସ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଦେବବ୍ରତ ନାମ ଥିଲା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ—

ଏ ପୁତ୍ର କହୁଁ ନାମ ହୋଇବ ଦେବବ୍ରତ ଶୁଭ
ରୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପିତାକୁ ଦେବୁ ଆଣି ବାଳ ଯାହା ।
ଭରଣ କରିଲେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ମହାପ୍ରଭୁ
ଧୀରଜାରେ ଜଗିଲ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅନାଦି ଭାଗୀରଥୀ ।
ପୃଥିବୀରେ ଯେବେ ମୁନି ବଶିଷ୍ଠ ଶାପ ହୋଇ
ବସୁଙ୍କ ବସୁଙ୍କ ମୁଖ ସେ ଭୀଷ୍ମ ନାମ ଦେଇ ।" (ଦ୍ରୁ-୪୦)

କାଶୀରାଜଙ୍କ ଚାରିଗୋଟି କନ୍ୟା ଥିଲେ—ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବିକା । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଅମ୍ବାଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ପାଇଁ ଆୟୋଜନ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ଅନ୍ୟ ରାଜାମାନେ ପଦ୍ମତଳ ଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପଳାୟନ କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ବରବେଶ ହୋଇ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବାବେଳେ ପିତା ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଉପଦେଶ କଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ଏହା ଶୁଣିବା ପରେ ବିବାହ ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ।

"ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଶ୍ରୀ ରାଜ ଦେବେ
ମୋହର ଜାତି ବସ୍ତୁ ସେ ପିତାର ଅଗ୍ରେ ।
× × ×
ତାହାଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରହିଲେ ଜନନୀକ ଗଙ୍ଗା
ଦାସ ସଂସାରରେ କାହିଁ ସଂକଳ୍ପ କରିଲା ।
ଏଣୁକରି ଅଗ୍ନିରେ ଆସି ମୋହୋର ଦେହେ କାଳ ସହସ୍ରେ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଲେଖିବାର ସତ୍ୟ ଅନାଦି କାଳ ଅଛି ମୋତେ ।"
(ଦ୍ରୁ-୪୬)

୬ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅନନ୍ତରବର ପ୍ରାପ୍ତି :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମୃତ୍ୟୁର ବର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୧୦୨) ।

ସାରଳାଦାସ ଏହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହା କୁହାଇଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱର୍ଗ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ—

"ପୁତ୍ରେକ ମୋ ଜାତ କଲୁ ଆଜନ୍ମ ସୁତ ମୋତି
କେମନ୍ତେ ବୃଦ୍ଧିବ ସେ ନ ପାଇଲେ କ୍ଷୀର ଫୁଟି ।"

ଗଙ୍ଗା ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କହିଥିଲେ—

"ମାଗିଲେ ମରଣ ମଲେ ମଲ୍ଲୁ ମୋହୋର କଥା ଶାଳ ।" (ପୃ-୭୦)

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର 'ମାଗିଲେ ମରଣ ନଇଲେ ମଲ୍ଲୁ' ଉକ୍ତିରୁ ଭୀଷ୍ମ "ଇଚ୍ଛା ମୃତ୍ୟୁ ବର" ପାଇଥିଲେ ।

୭ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ :

ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପତ୍ନୀ ଅମ୍ବିକା ବଂଶ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ସେ ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀ ପୁଣି ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସହବାସ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏଥିରେ ସେ ସମ୍ମତ ନ ହୋଇ (ଆଦି ୧୦୫। ୨୫) ନିଜ ଦାସୀଙ୍କୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସେହି ଦାସୀର ଗର୍ଭରୁ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୁଏ (ଆଦି ୧୦୫।୨୮) ।

ସାରଳା ଏହି କଥା ନ କହି ମଧ୍ୟ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସମାଗମ କରିବା ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ସାରଳା ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରାମର୍ଶ ଦାତା ହେଲେ ପରାଶର । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଏଥିରେ ଭୀଷ୍ମ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରିବା ପାଇଁ ମନା କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଭୀଷ୍ମ ଦେବବ୍ରତ ଏବଂ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତଭେଦ ଦେଖିବା ।

ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସମାଗମ କାଳରେ ସାରଳା ଦାସ ମହାଭାରତର ବିବେଚନା କରିଥିଲେ ସେହି ଦୁଇଟି ଘଟଣା କାରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ହେଲା, ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦେହଗନ୍ଧ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ହେଲା ସେ ପରମ କୁରୂପ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେବାର ସେ ଯୁକ୍ତି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ କହୁଛନ୍ତି—

"ଶୃଙ୍ଗାର ଭାବେ ଅମ୍ବିକା ଅସାଧ୍ୟ ହୋଇଲା
ଚକ୍ଷୁକ ବୁଜିବାରୁ ପୁଅ ଅନ୍ଧ ସେଣୁ ହୋଇଲା ।

(ପୃ-୨୧)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେବା ଘଟଣା ସହିତ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ସଂସ୍କୃତରେ ନାହିଁ ।

୮ । ପାଣ୍ଡୁ ଜନ୍ମ :

ପାଣ୍ଡୁ ଭାରୀବ୍ରତ ପୁତ୍ର, ବେଦ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ । ସଂସ୍କୃତର ବ୍ୟାସଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ଭୀତ ଶଙ୍କିତ ପାଣ୍ଡୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୬।୧୮) । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜୀବିତ ଥିଲେ (ଆଦି ୧୨୦।୨୪) ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଏପ୍ରକାର ତଥ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଆଗମନରେ ଅମ୍ବାଳିକା ଧର୍ମ ପୂର୍ବଲକ୍ଷଣ କରିଥିଲେ ପରେ ସ୍ନାନ କରି ହୋଇ ଆସି 'ଗଣ୍ଡୋଳି' 'ମୋଡାରେ ଯାଇ ବସି କପୋଳକୁ' ବହୁ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଦର୍ଶନରେ ଭୟଭୀତା ହେବା ଫଳରେ "ପ୍ରିୟ ସ୍ନେହ କଲ ସେ ସନ୍ତାନେ"ର ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେବାର କଥା ତଥ ପରେ ନବଜାତ ଶିଶୁକୁ ଧାତ୍ରୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ତାପ ସ୍ନାନ ପାଇଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି ।

୯ । ବିଦୁର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ବିଦୁର ହେଉଛନ୍ତି, ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଦାସୀର ପୁତ୍ର । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାଁ ଅନୁବତୀ । "କୁଳ ଦେଶର ... ନୃପତି"ଙ୍କ କନ୍ୟା ଏବଂ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତୃତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କୁ ଦାସୀ ବୋଲି ସାରଳା ଦାସ କେଉଁଠି କହି ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ସେ ଶୂଦ୍ର ଯୋନିରେ ଜାତ ହେବାର ସୂଚନା ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସାରଳ ବ୍ୟାସ ଋଷି ହେଉଥିବାରୁ ସମ୍ଭୋଗରେ ;

"ସେ ବୃଦ୍ଧଂ ପତ୍ନଂ ହୋଇଲେ ସ୍ଥିରବନ୍ତୀ
ସେ ଅନୁବତୀର ମନ ବାନ୍ଧୁ ଦଣ୍ଡୁଛ ବକୁଛ ।"

ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କ ଗର୍ଭ ସମାଗମ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଅମ୍ବିକା ଗର୍ଭରୁ ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ । ତେଣୁ ସେ 'ଦେଶ ଦର୍ଶନ ନାଟକ' 'ଭାରତ' ପତ୍ରରେ 'ନେଳମଣି' ବୋଲି ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରକାଶରେ ଲେଖା ହୁଏ । ଯାହାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ।

୧୦ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବାଗ୍ଦାନଂ କନ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବାଗ୍ଦାନଂ ଚତ୍ର !

ଏହା ସଂସ୍କୃତର ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ସଂସ୍କୃତିର କଥା । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବିବାହ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅତି ସାଧାରଣ । ଏଣୁ ଭୂମି ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ବିଦୁରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାର ରାଜା ସୁବଳ କନ୍ୟା ରୂପବତୀ ଗୁଣବତୀ ସମ୍ପନ୍ନା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ରୂପ ଓ ଗୁଣ ବିଷୟରେ ଭୀଷ୍ମ ସବୁକଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ସେ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିଲେ ଯେ, ଗାନ୍ଧାରୀ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଶତପୁତ୍ର ଲାଭ କରିବାର ବର ପାଇଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଶୁଣି ଭୀଷ୍ମ ଗାନ୍ଧାର ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୂତ ପଠାଇଲେ । 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ' ହେଲେ ହେଁ ବଂଶ କୁଳ, ଖ୍ୟାତି, ବୁଦ୍ଧି ଓ ବୃତ୍ତି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚାହିଁବାକୁ କହିଲେ । ସୁବଳ ଶୁଣିବାପରେ ଗାନ୍ଧାରରାଜ ନିଜକନ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀ ପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ସେତେବେଳେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କଥା ଶୁଣିଲେ, ସେତେବେଳେ 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ' ଏହା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ପିତାମାତାଙ୍କ କଥାରେ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ । ପତିବ୍ରତା ଗାନ୍ଧାରୀ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପଯୁକ୍ତା ହେବାପାଇଁ ଆଖିରେ ପଟି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଭଳିକର ବାନ୍ଧିଦେଲେ ।

ତା'ପରେ ଗାନ୍ଧାରର ରାଜପୁତ୍ର ଶକୁନି ପରମ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ହସ୍ତିନା ରାଜଧାନୀକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

କଥାର ସାର ହେଲା —

— ଭୀଷ୍ମ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବିଦୁରଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ ।

— ଗାନ୍ଧାରରାଜଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରେରଣ ।

— ବିବାହ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦୋଷ ଭିତରେ ସେ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିଲେ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ କଥାକୁ ଅଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ କଥାଏ ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କେବଳ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ନୁହଁ ମନ୍ଦ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି । ଜନ୍ମ ସ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ଧ କୋଟିଏ ଦୋଷ ସେ ଯୋଗ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କୁଟିଳ ବୁଦ୍ଧିରେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ଦୁଷ୍ଟଗ୍ରହଣ ଲକ୍ଷଣ ମୂଳ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ବରରେ ସଙ୍କଳିତ ମୂଳ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନକ ରଜ କନ୍ୟା ଅମ୍ବାଙ୍କ ସହ ମିଳନ ବେଳାରେ ଭେଟେଇ ଦୋଷ ରହିଥିଲା । ସେହିଥିପାଇଁ ଦୋଷି ଯୋଗୁଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷଣ ନେଇ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଫଳରେ ଗର୍ଭର ଗର୍ଭର ଜନ୍ମ ଏପରି ଏକଶହ ଏକ କନ୍ୟା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଛ ହେଉଥିଲା ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲାକ୍ଷଣି ବହୁରଙ୍ଗର ଜଟିଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହେଲେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସହଜରେ ସ୍ଥାନରେ ସାରଳା ଦାସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କେବଳ କୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ କୋଟିଏ କନ୍ୟା ଥିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କହିଲେ ନାହିଁ । ସାରଳା ଦାସ ଶହେ ଏକ କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ପାଞ୍ଚୋଟି କନ୍ୟାଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ହୁଅନ୍ତା ବେଳକୁ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ହେଲେ, ଶାନ୍ତି ନୃପତି କାଳି କଣ୍ଠ, ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ସହିତ ସଙ୍ଗ ହେଲା ତଳ ବେଦୀରେ ହିଁ କନ୍ୟା ମରି ଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ କନ୍ୟା ହେଲେ, ଅଙ୍ଗ ଦେଶ ଦୁହିତା ମାଳିନୀ, ଯାହା ହେଲ ପାଣ୍ଡୁଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ । ତଥାପି ପାଇଁ ମାଳା ଦାନ କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଫେରି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ସେହି କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ତୃତୀୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ପଡ଼ିଲା, କାନ୍ଦର ଦେଶର ରାଜା ଏଠାକୁ କନ୍ୟା ଦେବାକୁ କହିଲେ । ପୂର୍ବ ପ୍ରେମ ପଣ । ଅନ୍ତତଃ କୋଟିଏ ପଞ୍ଚମ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରାଜା ନିଜ ଅଷ୍ଟ କନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖନ୍ତି । ଏହା ହୁଏତ ଅନୁଷ୍ଠ କୁଣ୍ଡଳର ଦୋଷ । ସେଥିପାଇଁ ଶଙ୍ଖ ଦଂଶନରେ କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ଏହା ପରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସେ ପୁଳନ୍ଦିନ ଦେଶର କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ସହିତ । ଏଥର ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ତଥାପି କନ୍ୟା ମହାପ୍ରାଣ ଗଲେ । ଏହାକୁ ଦେଖିଲ ବେଳକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ମରି ଯାଇଛି । ଏହିପରି କୋଟିଏ ପରେ କୋଟିଏ କରି ଶହେ ଏକ କନ୍ୟା ମଲେ । ଶେଷରେ କନ୍ୟା ଦେବାକଥା ଦୂରର କଥା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଡରିଗଲେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଭୀଷ୍ମ ବ୍ୟାସ ପାଇଁ ସ୍ମରଣ କଲେ ସନ୍ତପ୍ତରେ । ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟବତୀ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କ ପୁତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସବୁଥର ପରି ଏଥର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାସ ସ୍ତୁତି ନା ଶୁଣି ଗଲାବେଳକୁ ସତ୍ୟବତୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ କଥା ଉଠେଇଲେ । ଏହା ଶୁଣି ବ୍ୟାସ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ କନ୍ୟା ଠିକଣା କରିଦେବାର ଭରସା ଦେଇ ଗାନ୍ଧାରୀ ଦେବଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ନିକଟ ଏଣୁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବର ମିଳୁ ନ ଥିବେବୋଲି କାଢ଼ି ଜଣ ମଣି ଖାଲକୋଣି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଭଳି ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଜନକ ସବୁ ବୁଝି ମୁନିଙ୍କ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନୁମତିରେ ପ୍ରଥମେ ଚାହାଁଣା ଅନ୍ଧକୁ ବିବାହ କଲେ । ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭ ସହ ସମ୍ଭବ । ଏହା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ତାହା କଥାରେ ସେହି ପରିସ୍ଥିତି ବୁଝିଲେ । ସେଥିରୁ ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦେଖାଦେଖି ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭଲପାଇବାକୁ ହେତୁ ଆଜି, ଯାହା ଦୃଷ୍ଟିରେ ସବୁର ଭଲପାଇବା କଥା । କେବଳ ଆମ୍ଭମାନେ ହେଲେ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମଦାତା ମୁନି ହେଲେ ଏବଂ ହେବ ପରିଚୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ସମ୍ବାଦ କଲାବେଳେ ଆଉ କେଉଁଠି ଜଣାଇ ନାହିଁ । ସୁଣି ଗାନ୍ଧାରୀର ହୋଇ ଅବାସ୍ତବ ନାହିଁ ଠାରେ ସେଠା ତାଙ୍କ ଭଲି । ଏଥି ଦୋଷରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ହେଲେ ଜନ୍ମ ଅନ୍ଧ ଓ ହେବ ଜାଣିବେଳ ଦୋଷରୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ହେଲେ ଜନ୍ମ ଅନ୍ଧ । ଏହି ଦୁହିଙ୍କ ମିଳନରେ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ-ମାନେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ସେମାନେ ଯେ ବିକୃତ ବୁଦ୍ଧିରେ ଲିପ୍ତ ହେବେ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଶିକ୍ଷାନୀତିଙ୍କ ଦୋଷରୁ ସନ୍ତାନ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଏ—ଏହି କଥା କହିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଦାସୀ ମୂଳରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିକଳ୍ପ ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ କରିଛନ୍ତି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଗାନ୍ଧାରୀ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିହୀନ କାହିଁ କିଛି ଉତ୍ତରେ ଏଠି ଦୁଃଖ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମନ ପୂର୍ବରେ ବିଚାର ହୋଇ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ନେତାଙ୍କଙ୍କୁ ଏହା କହିଥାଏ । ଗାନ୍ଧାରୀ କହନ୍ତି—

"ଶିଶୁଳ ବଧିର ଦେଖିବା କୁବୁଜ ଇତ୍ୟାଦି
ଜନମ ଲଭନ୍ତି ଯାହ ଦେହ ଅଙ୍ଗ ମଣ୍ଡିତ,
ଜନକ୍ର ଦେହମାନେ ବିଜ୍ଞ ଦାଇ
ମନ ଦୁର୍ବଳ ଦେହମାନେ ନ ପାରନ୍ତି ଭୁଗିବ ଶକ୍ତି
ଭୁଲାଇ ସ୍ୱଭାବ ସେ ଦୁଃଖୀ ସେ ବିକୃତ
ଅପରେ କର ଦେହ ଶିଶୁ ଦୀଂପଦ ଦେଖି ନୂଆରନ୍ତି
ପରିଣତା ଗଭର୍ଭଂଶ ପଦ୍ମପାଦ ଭ୍ରଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅବିରତ ସଂସାର ଦେହ ମାୟା ଅତଏବ
କେଳିର ମୋହ କାମ କ୍ରୋଧ ଅହଂକାର ଦମ୍ଭ
ଦେହରୁ ଦୂର କର ଆଜ କର ଜନକଙ୍କ ସମ୍ପଦ
ଅନେକ କାରଣ ଯେ ଦେଖିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଶାନ୍ତି ମନ ଅଧ୍ୟ ହୋଇଲ ଭାରତ ।"

୧୧ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିବାହ :

(କ) କୁନ୍ତୀ—

ଅମ୍ବାଙ୍କ ଶାପବାଣୀ ଜନିତ ଦୋଷରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଲାଭ କରିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ଦେଓି ଅମ୍ବିକା ସହିତ ହୋଇନଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେ ଉଭୟଙ୍କର ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଅମ୍ବାଙ୍କ ଶାପ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆଗରୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଫଳରେ ମିଳନ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେଲା ଓ ସେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ପରି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ପୁତ୍ରଟିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାପରି ଶାରଳା ଦାସ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କୁନ୍ତୀ ତାଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ଆୟୋଜିତ ଏକ ସ୍ୱୟଂବର ସଭାରେ ବରମାଳା ପ୍ରଦାନ କରି-ଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ସ୍ୱୟଂବର କଥା ନାହିଁ । କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଏକ ପବିତ୍ର ତିଥି ; ସେଦିନ ଲୋକେ ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ଅନାୟାସରେ ସ୍ନାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କୁ ଗମନ କରନ୍ତି । ଏହିପରି, ଏକ ଶୁଭ ଦିନରେ କୃଷ୍ଣ ଓ କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଣୀ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଦୁଇ ରାଜାଙ୍କର ଦେଖା ହେଲା, ଦୁହିଁଙ୍କର ବେଢ଼ଣୀ ଦୁଇ ଦିଶି । ମଇତ୍ର ବସିଲେ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପାଣ୍ଡୁ ଥିଲେ । କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଣୀ ସହ କୁନ୍ତୀ ଯାଇଥିଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟବତୀ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ପାଟେଶ୍ୱରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ସେହି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ, ଲଗ୍ନ ଦେଖି ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯେଉଁ କେତୋଟି ନୂଆ କଥାର ସଂଯୋଜନା କଲେ ତାହା ଫଳରେ ସ୍ୱାଭା ସରଳ ସବୁ ଅନୁଭବ ହେଉ ପାଇ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ବାହାଘରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଅନାୟାସରେ ତୀର୍ଥର ମହାତ୍ମ୍ୟ, ମିତ୍ର ବସିବାର ପରମ୍ପରା ଓ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ବିବାହକୁ ଅର୍ଜିତ ଧର୍ମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଚଳଣି ହେତୁ ହୋଇ ଏହାର ଏକ ନୂଆ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

(ଖ) ମାଦ୍ରୀ :

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ବିବାହ ପରେ ପାଣ୍ଡୁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ ପାଇଁ ହସ୍ତିନାପୁର ରାଜପଥରେ ଅନୁଗମିତ ହୋଇଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରି ବହୁ ଧନ ରତ୍ନ ଆଣି ହସ୍ତିନାପୁରବାସୀମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଯଶ ଓ ଗୌରବ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟବୋଧ ହେଲା । ଏ କଥା ପାଣ୍ଡୁ ଜାଣିପାରି ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ଓ ସେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତି ।

ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପାଖ ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସୁବଳ ନାମ ନ କହିଥିଲେ ହେଁ, ଗାନ୍ଧାରଦେଶ କଥା କହିଥିଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସେ କୁନ୍ତିଭୋଜ ନନ୍ଦିନୀ ରୂପେ ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ ; ଅଥଚ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସେ ମଦ୍ର ଦେଶର ନାଁ ଯୋଗ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ ।

ଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କର କୌଣସି ମହତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିବା ଜାଣିହୁଏ ନାହିଁ । ହୁଏତ ସାରଳାଦାସ ଜାଣିଶୁଣି ମହାଭାରତର କଥାକୁ ଏକ ନୂଆ ରୂପ ଦେଇଥିଲେ ବା ଏ ହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନ । ସୋମବଂଶର ବଂଶାବଳୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ କେତେକ ନାମାବଳୀରେ ଅଯଥା କେତେକ ଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଅଥଚ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସେ କଳ୍ପନାରେ କେତେକ ନାଁ ସଂଯୋଜନା କଲେ ଓ କେତେକ ବଦଳାଇ ଦେଲେ ।

୧୬ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ପୃଥା ଥିଲେ ଯଦୁବଂଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଶୂରଙ୍କର କନ୍ୟା ଓ ବସୁଦେବଙ୍କର ଭଗିନୀ । କୁନ୍ତିଭୋଜ ନିଃସନ୍ତାନ ଥିବାରୁ ସେ ପୃଥାଙ୍କୁ ନିଜ କନ୍ୟା ରୂପେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା କୁନ୍ତୀ ।

ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିଙ୍କର ସେବା କରି ମନ୍ତ୍ର ପାଇଥିବା ଘଟଣା ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେଲେହେଁ, ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବହୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷ ହୁଏ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ପୃଥା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କେତେଦିନ ସେବା କରିଥିଲେ ତାହାର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୂଚନା ନାହିଁ । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମତରେ ସେ ବାର ଅବ୍ଦ ଥିଲା ଶାସ୍ତବର୍ଷ । ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସାରେ ପୃଥାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହେବାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବା କଥା ଦୁର୍ବାସା ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଜାଣି ପୃଥାଙ୍କୁ ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସାରଳାଦାସ ସଂକ୍ଷେପ ଘଟଣାକୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ସେବାକର୍ମ ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଅଷ୍ଟମ ରୋହିତ ଲଭିବ ଅରଣ୍ୟ ଯୋଡ଼ି ଦେବ
ଧାଇଁ ଯେବସ୍ତୁ ଅଣିବ ଫଳ ପୁଷ୍ପାଦ୍ୟେ ତୋଳି ଦେବ ।
ପାଳିବା ବସ୍ତ୍ର ଦଣ୍ଡ ପଖାଳିବ କେଉ
ସେବେତ କରଣ ସେହି ଅନ୍ୟକୁ ଉଗତ ହୋଇ ।"

(ଆ-୧୫୧)

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସେବାରେ ଦୁର୍ବାସା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ବର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ପ୍ରଥମ ବର କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଥିଲେ

"ହୋମଅଂଶେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଇ ତୋର କନ୍ୟା
ଗର୍ଭ ପ୍ରଦାନ କରୁ ସେହିକୁ ଧର୍ମ ଯେ ଦେବତା
ଧର୍ମ ବଳେ କଳବନ୍ତା ଖଣ୍ଡୀ ହୋଇ ତାର ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଜାତ
ପଞ୍ଚ କଟକରେ ଠାକୁରାଣୀ ହୋଇ ତୋ ଦୁହିତା ।"

(ପୃ-୧୬୩)

କୁନ୍ତୀ ଏକଥା ଶୁଣିପାରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ପଚ୍ଛ ପଚ୍ଛେ ଯାଇ କେଶ ଧାଇଁ ଚୋରାଇଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଏକଥା ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଋଷିଙ୍କୁ କଦାଚିତ ପାଇଁ ସେ ପଲ୍ଲରେ ରହି ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଲେଉଟି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଫେରାଇବା ପାଇଁ କହିଲେ । ଏତେବେଳେ ସୁବିଧା ଦେଖି କୁନ୍ତୀ କହିଲେ—

"ବାଳକତ୍ବ ଘୋଟିଥିବୁ କୁଡ଼ାଇ ପଟ ଲେଉଟିବୁ ତହିଁରେ ଦେଇ
ଲାଗିବୁ ମନ ହେବଟି ସ୍ପନ୍ଦନ ହୋଇ ଦେହ ।" (ପୃଷ୍ଠା-୧୬୪)

ଅଥଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷିଙ୍କି ସେବାକରି କିଛି ଫଳ ପାଇଲି ନାହିଁ ।' ଦୁର୍ବାସା ଏକଥା ଶୁଣି କହିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀରେ ଯାଚନା ଯଥାମାଏ ନାହିଁ । ତୁ ଜ ପାଞ୍ଚଦଶ ଦେବାଦେଶ କିଛି ସେତେବେଳେ ନ ମାଗିଲୁ, ମୁଁ ଜାଣିଲି ଏଥିର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଏଣୁ ସେତେବେଳେ କହିଥିଲୁ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ମନ ଜାଣି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବର ଦେବି । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିଙ୍କର ମନ କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି—

"ଦୁର୍ବାସାଏ ବୋଇଲେ ଗୋ ଆଉ ତ୍ରିଭୁବନର ସେତେକ ଭୂଜ,
ସୁନ୍ଦର ଲୁଆ ହୋଇବ ସୁନ୍ଦରୀଂ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ଥାବନ୍ତ୍ର ।
ସୁପୁତ୍ର ହୋଇବ ତୋର ଅନନ୍ତ ବଳବନ୍ତା ।
ସଂସାରକୁ ଜେତେଜନ୍ମ ହୋଇବ ପଞ୍ଚଗଜା ।
ଯେତେଜନ ବାଞ୍ଛା ତ୍ରିଭୁବନର ପ୍ରକୃତ,
ସ୍ମରଣ ସ୍ବରୂପ ଦେଖିଲେ ହୋଇବ ସ୍ନେହମତ ।"

ଏହାକହି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ "ମନ୍ତ୍ରାଜନ୍ମ ଜପମାଳ" ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

୧୩। କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ସାରଳା ଦାସ ଜପମାଳାରୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ଓ ଫଳରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହିକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ତାଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରଖିଛନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରୂପ ସମାରୋହର ବର୍ଣ୍ଣନା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କଥା ଅନୁସାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୁଷ୍ଟ କରି କହିଲେ—

"ଦେବ୍ୟାପ ସାଶ୍ରୁ ଭସ୍ମଂ ତେଜସ୍ୱୀ କୁମାରଂ ତୃଷ୍ଣର୍ଜୟେ
ମତ୍ପ୍ରସାଦାଦ୍ୟୋନିକୁଞ୍ଜିତା ପୁନଃ କନ୍ୟା ଭବିଷ୍ୟସି ।"

ଏକଥା କହି ସେ ତାଙ୍କ ସହ ସହବାସ କଲେ ଓ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଜନ୍ମ ସମୟରୁ ହିଁ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗଦେଶ କବଚ ଦ୍ୱାରା ଓ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ ଥିଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ମୋଟାମୋଟି ସେହି ଏହି କଥା ହିଁ କହିଛନ୍ତି । ତେବେ ଉଦୟର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଯେଉଁ ଅଲୌକିକତା ରଖିଛନ୍ତି, ତାହା ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ମହିମା ଓ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରେ । ଅଳଙ୍କୃତ ଅଳକ ଓ ଅଞ୍ଜନ 'ଦାଳିମ୍ବ'ର ସହ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଉଦ୍ଭବ ତଥା ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସାରଳା ଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଣ ତଟର ଚନ୍ଦନ ଝଟା।
ଭୋଟନ୍ତ୍ରାକୁ ଶୃଙ୍ଗାର କରିଛିଲେ ଭରଭା ଅଙ୍ଗ ଦେବା
ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଣ ସେ କମଳ ଲୋଚନ
କନ୍ତି ବୋଲାଇଲେ ସେ ଭରଣ ସମାନ
ଅଷ୍କଳକ ଦେବା ସେ ଅଟନ୍ତି ମୂର୍ତ୍ତି ଭେଦ
ନୂତନ କାନ୍ତ ହୃଦୟ ଉପସ୍ଥ କଲେ ଦେବ ।
× × ×
କାନ୍ଦିଲ ଶୁଣାଇ ସେ ଭଲେ ଭଟଭାବେ
ବାହୁଡ଼ି ନିଉଟିଲେ ଦେବ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଭରେ । (ପୃ-୧୫୭)

ପୁଣି ଜାଣି ବେଳେ କୁନ୍ତୀ ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ—

"ଭୋଗନ୍ତା ନୋଇଲେ ମୁଁ ଦେବ ଉଦ୍ଧାରିବୁ ନାହିଁ କହୋଇ ସନ୍ତତ
ଲୋକ ଗଞ୍ଜିବ ମୁଁ ସେ ହୋଇବି ଅପଯଶ" (ପୃ-୧୫୮)

ଏକଥା ଶୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟ "କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ଗର୍ଭ ଯେ ହୋଇବେ ଭବାନୀ, ଯେମନ୍ତେ ଅଛୁ ସେ ପୂର୍ବରୁ କୁମାରୀ ।" (ପୃ-୧୫୮)

କର୍ଣ୍ଣବାଟେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ସନ୍ତାନର ନାମ କର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗ କବଚ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଥିଲା । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମତରେ ଜନ୍ମ ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ—

"କର୍ଣ୍ଣେଣ ଛୁଇଁଲେ ସ୍ୱାମୀ ଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ ଦେଇ
ତାଳୁରେ ଗୋଟାଏକ କଲେ ଅମୃତ ଅଂଶଭେଦ କପଟ ମଣି
ଶରୀରେ ଲେପନ କଲେ ବଜ୍ର ସେ ଛୁଟିଲେ
କର୍ଣ୍ଣେଣ କୁମରର ମହାବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ପଡ଼ି ।" (ପୃ-୧୫୮)

ଏହାପରେ ପୁଣି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ବରକୁଦାନ କରି କହିଲେ—

"ଭଣେ ଅଭୟ ତୁ ହୁଅଇଁରେ କୁମର
ତାହେଣେ ସାହେବ ତୁ ହୋଇବି ମହାବୀର
ମେଦିନୀରେବେକ ପରାଜୟ ତୁ ସଂସାରେ ନ ସହିବୁ
ଯେଉଁ ଲୋକେ କାହୁଁ ତୋତେ ସଂଗ୍ରାମେ ଜୋଡ଼ି ନ ଦେବେ ତାରୁ ।"
(ପୃ-୧୫୯)

କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଗଲେ, କିନ୍ତୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନରେ ବହୁ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଲୋକ ଅପବାଦ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ସେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଲୋକେ କଣ କହିବେ ? କେବଳ ଏ.ରୁ ଏଥି ଜାଣିବେ ନାହିଁ ଯେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ କୃପା-ମାଳ ଓ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ଆସି କର୍ଣ୍ଣର ଜନକ ହେଲେ । ଏମନ୍ତେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ ଭର—

"ତୋଳବେ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଅବଳ ସମସ୍ତ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଭମରେ ସେ ଉପୁଜିଲା କେମନ୍ତେ ।" (ପୃ-୧୬୦)

ଅପଖ୍ୟାତି ଭୟରେ ମାତୃଅଙ୍କ ପେଡ଼ିକରି ଦେଶରେ ଉଦକାଳ ଶିଶୁଟିକୁ ରଖି ଯମୁନା ଜଳରେ ଭସାଇଦେଇ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

୨୪ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଳନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଳକ ପିତା ହେଲେ ସୂତବଂଶୀୟ ଅଧିରଥ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ରାଧା । ସାରଳା ଦାସ ରାଧା ନାମ ଠିକ୍ ରଖିଥିଲେ ହେଁ ସେ ହେଲେ ଅଷ୍ଟବସୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଙ୍କର ପାଳିତା କନ୍ୟା । ଯମୁନାରେ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଥିଲେ ସେ ପଞ୍ଚଜାତ୍ରୀ କୁମାରଙ୍କୁ ଆଣି ପାଳନ କଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା ରାଧା । ଯମୁନାରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲା ବେଳେ ସେ ମଞ୍ଜୁଷାକୁ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ମଞ୍ଜୁଷାରେ ଥିବା ପୁତ୍ରର ପାଳନ କରିଥିଲେ ।

୧୫। କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ନାମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ବହୁ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ୧। ବସୁଷେଣ, ୨। କର୍ଣ୍ଣ ଓ ୩। ବୈକର୍ତ୍ତନ ନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ।

ବସୁ (କର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳ) ସହିତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ହେଲା ବସୁଷେଣ। କବଚ କାଟି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା ହେତୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ନାମ ହେଲା। କର୍ଣ୍ଣ ଓ ବୈକର୍ତ୍ତନ। ସାରଳା ଦାସ ଏଥିରୁ କେବଳ କର୍ଣ୍ଣ ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି। ଅଥଚ କାରଣ ଭିନ୍ନ। କାନ ବାଟେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର 'କର୍ଣ୍ଣ' ନାମ ହୋଇଥିଲା। ଅଧିରଥଙ୍କ ପାଳିତା କନ୍ୟା ରାଧା ତାଙ୍କୁ ପାଳନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା 'ରାଧେନନ୍ଦନ'।

୧୬। ଅଗ୍ନିକା ମୃଗ ଋଷିଙ୍କ ଅଭିଶାପ :

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଅଗ୍ନିକାର ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କିମିନ୍ଦମ। ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଉପରେ ଋଷିଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଉଭୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଷୟବସ୍ତୁ। କିମିନ୍ଦମ ମୁନି ମୃଗ ରୂପରେ ଅନେକ ମୃଗୀରୂପୀ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହ ରମଣରତ ଥିବାବେଳେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶରବିଦ୍ଧ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ। ମୃଗରୂପୀ ଋଷିଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଦେବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଲା କାମମଗ୍ନ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ବଧ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷି ମୃଗ ରୂପରେ ନୁହେଁ, ମନୁଷ୍ୟ ରୂପରେ ମୃଗୁଣୀ ସହ ମୈଥୁନରତ ଥିଲେ। ପାଣ୍ଡୁ ଦୂରରୁ ମୃଗୁଣୀର ଚିତ୍କାର ଶ୍ରବଣ କଲେ ଏବଂ ଶବ୍ଦଭେଦୀ ଶର ପ୍ରହାର କରିବା ଫଳରେ ଋଷି ଓ ମୃଗୁଣୀ ଉଭୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା।

ଋଷି ହୋଇ ମୃଗୁଣୀ ସହ ସହବାସ ସୃଷ୍ଟିରେ ବର୍ଜିତ ହେଲେବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଏହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ଥିବା ଜଣାପଡ଼େ। ସେଥିପାଇଁ ସେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷିଙ୍କ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ସଂଯମର କଠୋରତା, କାମାତୁର ନାରୀର ଆକୁଳ ନିବେଦନ ରକ୍ଷା ନ କରିବାର ଦୋଷ, ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ମହିମା ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି। ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏପରି ପ୍ରସଙ୍ଗ ନଥିଲେ ହେଁ ସାରଳାଦାସ ଏଥିରେ ବହୁ ସାମାଜିକ ତତ୍ତ୍ୱର ସମାବେଶ କରିଛନ୍ତି।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ-ବାଦ ବଳୟରେ ସାଧକମାନେ ଘୋର ଅନୁଶୀଳନ କରୁଥିଲେ। ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର କାମ,

ଓଛି, ଯଜ୍ଞକର୍ମ ଓ ହୋମ ପ୍ରଭୃତି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେନାହିଁ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ସାରଳାଦାସ "ଚଉରାଶି ନରକ" କହି ଜାଣନ୍ତି । ଏହା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନମାର୍ଗରେ ଈଶ୍ୱର ସନ୍ଧାନ ପ୍ରବୃତ୍ତି କରିବା ବହୁ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଅଗ୍ନି ଆଦି ମହର୍ଷି ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ହେଁ ନିଜର ବଂଶରେ କାରଣ ପାଇଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସେହି ଦର୍ଶିତ ହୋଇ ସନ୍ଧାନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିମନ୍ତେ ପୁଣି ଅବେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ସେ ମୁନିର ଏହି ଉକ୍ତି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଲେଖାରେ ଅତି ମନୋଜ୍ଞ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେ କହନ୍ତି —

"ଆହୋ ଅଗ୍ନିଆଦି ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମହାମୁନିଏ ଥିଲ
ଚଉରାଶି ନରକ ତୁମ୍ଭେ ଜପ ତପ ଲୁଚାଇଲ ।
ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରଗମ୍ଭୀ କଲ ଅନେକ ଧର୍ମ
ସନ୍ଧ୍ୟା ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଯଜ୍ଞକର୍ମ ।
ଅନେକ ଯାଗଯଜ୍ଞ କଲ ରାଜାର ନିମନ୍ତେ
ଖଣ୍ଡିଲ ମହାପାତକ ଆପଣ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅର୍ଥେ ।
ନେତ୍ରେ ଅନାବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଯେତେବେଳେ କାଳେ
କୋଟି ହୋମ କରାଇ ବୃଷ୍ଟି କଲ ମଞ୍ଚ ପୁରେ ।
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣିକର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
ତୁମ୍ଭର ବଂଶକୁ ଭାରତେ ଅଛନ୍ତି ସନ୍ତତି ।"

(ପୃ ୭୯-୮୦)

ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଧର୍ମକର୍ମକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ସହ ସମାଜକୁ ଉଦ୍ବୋଧନ କରିବା ଅବସରରେ ପୁରାଣ ଦେବଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ମୁନୀଙ୍କ ପୂର୍ବଜନ୍ମ କଥା କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା ହେଉଛି ସତ୍ୟଯୁଗର କଥା । ସେତେବେଳେ କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା ଥିଲେ ଜନକସେନ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ରତ୍ନବତୀ । ରାଜା ହେଲେ ବି, ସେ ଥିଲେ ମହାଜ୍ଞାନୀ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ । ସକଳ ତପ ଧର୍ମରେ ନିପୁଣ । ଅଥଚ ରାଣୀ ରତ୍ନାବତୀ ଠିକ୍ ତାର ଓଲଟା । ସବୁବେଳେ ପରଦାରରେ ଅନୁରକ୍ତ । ରାଜା ନିଜର ଏକମାତ୍ର ରାଣୀଙ୍କୁ ଭଲ ବାଟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଯନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ନିଶାଣ ଓପଚାରଲେ । ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରାଣ ପାଠ ହେଲା । ସବୁ ଜନ୍ମ ବ୍ୟର୍ଥ ।

"ଶୁଣିମା ପଣ୍ଡୁସଙ୍ଗେ ସେ ଦେବ ଆଉ ଦୂତେ
ଭଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ କଳଙ୍କ ନାମ ଦେବେ ।"

(ପୃ-୧୯୦)

ଅଗ୍ନିଭାର ଋଷି ତୃଣଙ୍କ ମହାଭାରତର କଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ତତ୍ତ୍ୱ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ପରଦାର ଗ୍ରହଣର ଦୋଷ । ପ୍ରଥମରେ କୁହାଯାଇଛି, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ସଂସାରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମକର୍ମକୁ ପଛରେ ରଖି ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଦରକାର । ଏହି ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଅଗ୍ନିଭାର କୁମ୍ଭୀପାକ ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ମୃଗୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିନାହାନ୍ତି ।

ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ତଥା କାମବାସନା ତୃପ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସ ଏକା କଥା ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅଗ୍ନିଭାର ମହର୍ଷିଙ୍କ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟାକୁ ଶାରଳା ଦାସ ଅନୁମୋଦନ କରୁଥିବା ବେଳେ କନ୍ୟାବତୀ ରାଣୀର କାମବାସନାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ମିଶାଇ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରଦାର ଗ୍ରହଣ କଥା ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରେ । ସେମାନେ କାମବାସନାର ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ବଂଶରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମିଳିତା ହେଲେ । ସେମାନେ ଦୂଷିତା ନୁହନ୍ତି । ଶାରଳା ଦାସ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରଦାର ଦୋଷର ଖଣ୍ଡନ ପାଇଁ ପୂର୍ବପୀଠିକା ରୂପେ ଏହି ଦୁଇଟି ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ ।

ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ୱୈରିଣୀ ନାରୀ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଆଦେଶରେ ବଂଶରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ମିଳିତା ହେଉଥିବା ନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଟାଣି ନେଇ 'ଚାଲ ଆମର ଯିବା' କହିବାରୁ ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ପୁଅ ଶ୍ୱେତକେତୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହେଲେ । ଉଦ୍ଦାଳକ ପୁତ୍ର ଶ୍ୱେତକେତୁଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଲେ, ନାରୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପରା ସ୍ୱେଚ୍ଛା-ସ୍ୱୈରିଣୀ । ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ । ଏଥିରେ କ୍ରୋଧିତ ହେବା ଭଲ ନୁହେଁ । ଶ୍ୱେତକେତୁ କିନ୍ତୁ ପିତାଙ୍କ କଥାରେ ଶାନ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର-ନିୟମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ସେଥିରେ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ଆଦେଶରେ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ମିଳିବାରେ ବାଧା ନଥିଲା । ଏହି ସବୁ କଥା କହି, ପାଣ୍ଡୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରି ସଙ୍ଗ ମିଳିତ ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

୧୭। ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ ଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନକ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେଇସବୁ ବିଚାର ହେଲ ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି କଥା ମୁଖ୍ୟ । ପ୍ରଥମ ହେଉଛି, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ପୁତ୍ର ସଦ୍ୟ ଜାତ ହେବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେବା ପାଇଁ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ବହୁତ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର କାରଣ ହେଲା, ପିଲାମାନେ ଧର୍ମଜ୍ଞ ହେଲେ ପ୍ରଜାମାନେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିବେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ସତୀ ଓ ପତିବ୍ରତା ନାରୀ କଥାଟି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ କାହାଣୀ ସମାନ ନୁହେଁ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ପରପୁରୁଷ ସହ ସମାଗମ କଲେ ନାରୀ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ହୁଏ, ଅଥଚ ଦେବତା ସହବାସରେ ସେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଋଷିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତର ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ-ପାଳନ ପାଇଁ ଧର୍ମଜ୍ଞ ପୁତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ସେ ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି । ଯାହା ହେବାର ଥିଲା ତାହାହିଁ ହେଲ । ଋଷି ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ଦେଖି କହିଲେ—

“ସେବେ ବୋଲେ ଦେଖ କୁନ୍ତୀ ଅଙ୍କ ଅପତ୍ୟକ
ଧର୍ମେଣ ପୁତ୍ର ସେ ପ୍ରାପତ ହେବ ଶୁଭ ।
ପାଣ୍ଡବେଣ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ସମ୍ଭୂତ
ସେହି ଦେବତା ଅଂଶ ସେ ସ୍ୱପନେ ହେବ ଜାତ ।” (ଦ୍ରୁ-୨୦୭)

ସେହିପରି ମାଦ୍ରୀଙ୍କର ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ଠାରୁ ଦୁଇପୁତ୍ର ଜାତ ହେବେ ।

ଋଷି ଏଭଳି କଥାର ସୂଚନା ଦେଇ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କୃଷ୍ଣଘୋଷା ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ମୋହନ ଅଞ୍ଜନ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି, ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ପୁଣ୍ୟବାନ (ଦେବଦେବେଷୁ ପୁଣ୍ୟଭାକ୍) । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟତୁଲ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିମାନ ଆରୋହଣ କରି କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି, 'ନିରଞ୍ଜନ ପୁରୁଷ', 'ଶୂନ୍ୟାତ୍ମକ ପୁରୁଷ', 'ଧର୍ମନିରଞ୍ଜନ', 'ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିରଞ୍ଜନ' ଓ 'ଶୂନ୍ୟପୁରୁଷ' । ଶୁଭ ତିଥିରେ ବା ଶରଦ ଆଦ୍ରା ପ୍ରାୟେ ତାଙ୍କର

ଜନ୍ମ । ସଂସ୍କୃତରେ ଶନ୍ତୁ ଧର୍ମଦେବତାର ଅଂଶରୁ ଜାତ ପୁଣି କେବେ ହେଲେ ଅଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେବ ନାହିଁ (୮୭) । ଧର୍ମରେ ପ୍ରଜାପାଳନ ହେବ ଓ ଲୋକେ ତେଣୁ ସ୍ଥିତିକୁ ସାକ୍ଷାତ ଧର୍ମ ରୂପେ ପୂଜା କରିବେ । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି—

"ହେବ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେ ହେବୁ ତୁମ୍ଭ ହେ ଧର୍ମ ଦେବତା ।" (୧-୨୮୮)

ମହାଭାରତରେ ସେହି ଦେବତାମାନେ କଳିଯୁଗେ ଜନ୍ମିବେ ଏପରିକି ନାରାୟଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତୋତେ ସେବା କରିବେ ।

ତୋର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ କୋଟି ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ କୋଟି ତୀର୍ଥସ୍ନାନର ଫଳ ମିଳିବ ।

"ଅନ୍ତରେ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ସେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ହେବେ ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ଧର୍ମର ଭଙ୍ଗା ।" (ସ୍ୱ-୨୮୨)

୧୮ । ଦୁର୍ଯୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଜନ୍ମ :

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ନବଜାତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଅନ୍ଧରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁ କହନ୍ତି—

"ପଲ୍ୟାଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ତୁ କର ନୃପମଣି
ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନାହିଁ ମୁଁ କହିବି ତହୁଁ ଅଛୁ ଶୁଣି ।" (ସ୍ୱ-୨୮୭)

ଏହାପରେ ପାଣ୍ଡୁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନୁନୟ କରି କହନ୍ତି—

"କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ ବଂଶ ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭେ ସେ କଲ ରକ୍ଷା
ହେବେ ଏମନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବଂଶ ହୋଇବ ସେମନ୍ତ କର ଇଚ୍ଛା ।"

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଶତପୁତ୍ର ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଥର ବର ପାଇଥିଲେ । ଥରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସେବାକରି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବନରୁ ଫେରି କ୍ଷୁଧା ଓ ପରିଶ୍ରମରେ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବର ପାଇବା ପରେ ସେ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କଲେ । ଦୁଇ ବର୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେହେଁ ପ୍ରସବ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏହି ମଧ୍ୟରେ କୁନ୍ତୀ ଦେବୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ଏକଥା ଶୁଣି, ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋଦୁଃଖରେ ଭର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଅଜ ଶୁନ୍ୟା ହୋଇ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗର୍ଭପାତ କଲେ । ସେହି ଗର୍ଭରୁ ଲୌହପିଣ୍ଡ ସଦୃଶ କଠିନ ଏକ ମାଂସପିଣ୍ଡ ଜନ୍ମ ହେଲା । ତାହାସେ ସେହି ମାଂସ ପିଣ୍ଡକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ

ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବେଦବ୍ୟାସ ଏ ସବୁ କଥା ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଜାଣି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଶୀଘ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ଏକଶତ କଳଶୀରେ ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏହାପରେ ସେହି ମାଂସ ପିଣ୍ଡକୁ ଶୀତଳ ଜଳରେ ସିକ୍ତ କରିବା ଫଳରେ ଏହା ବହୁ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ପରେ ସେହି ମାଂସପିଣ୍ଡ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପର୍ବ ପ୍ରମାଣରେ ଏକଶତ ଏକ ଗର୍ଭରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପୃଥକ ପୃଥକ ଭାବେ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧାରୀ ସେହି ଗର୍ଭ ସବୁକୁ ଘୃତ କଳଶୀ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନରେ ରଖିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଉପଦେଶାନୁଯାୟୀ ଏକବର୍ଷ ପରେ ସେହି ସବୁ କଳଶୀକୁ ଖୋଲିବାରୁ ସେଥିରୁ ଏକଶତ ପୁତ୍ର ଓ ଏକ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଏହି ଗଳ୍ପ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଶୁଣିବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବସିଷ୍ଠ କଥନରେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଯେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ପୁତ୍ର ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଏକ ମହାଯଜ୍ଞର ଆୟୋଜନ କଲେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ତିଥି ଗୁରୁବାର ଦିନ ବାଣିଜ୍ୟକରଣ ଓ ଶୁକ୍ଳ ଯୋଗରେ ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଭୂମି ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ଯାଗ ହେଲା । ମଣ୍ଡପ ମାପ ମଧ୍ୟରେ ତଳରେ ଫୁଲ ପଡ଼ିଲା । ଶୁଭ ଅନୁକୂଳରେ ଯଜ୍ଞଶାଳ ନିର୍ମାଣ କରି ମଣ୍ଡପ ସଂଯମୀ ଜନ ମନ୍ତ୍ରର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବଶିଷ୍ଠ, ମାର୍କଣ୍ଡ, ଲୋମଶ ଓ ଅଗସ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଋଷିଙ୍କ ଋଷିମାନେ ଆସି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଚତୁର୍ବେଦକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ । ଦିଗପାଳମାନଙ୍କୁ ବରଣ କରାଗଲା । ରାଜା ମହାଯଜ୍ଞ କୁଣ୍ଡରେ ଶହେ ଆଠଗୁ କଳସ ଅଗୁରୁ, ଶହେ ଟଙ୍କ ଘୃତ ଆହୁତି ଦେଲେ । ସବ ଲାଭ ଓ ଦୁଗ୍ଧ ଶହେ ଆଠ କୁମ୍ଭରେ । ବେଦକବେଳେ ତପସ୍ୱୀମାନେ ମହାମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଥିଲେ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ହୋମ ରୂପେ ସମର୍ପିତ ହେଲା । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଯଜ୍ଞର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଦେବା ପରେ ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କଲେ । ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଧର୍ମକୁ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ଏଥିରୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଅଗ୍ନି ବାମାବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଜ୍ୱଳିଲେ ।

କନ୍ୟା କାଳର ଏହା ସଙ୍କେତ । ପୁଣି ଅଗ୍ନିକୁ ଆରାଧନା କରିବା ଫଳରେ ଅଗ୍ନି ଡାହାଣ ବୁଲି ହୋଇ ଜଳିଲା । କଣକ ବଣ ଭିତରେ ଘୃତ ଦେଇ ଶତଯୋନି କୁଣ୍ଡୁକ ତିଆରିଲା । ଯେଉଁଥିରୁ ନାମ 'ଶତଯୋନି' ପଡ଼ିଲା । ସେହି ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲେ ।

ତେବେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବୈଶାଖମାସ ଶେଷରେ ଜମାଟ ଅବରୋହଣ କରି ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ କରିବାକୁ କାହାରିଲେ । ଗଛ ତଳରେ ଗର୍ଭସ୍ରାବ ହୋଇଲା ଯାଉଁଲେ ନାହିଁ । ତତ୍ପରେ ସବୁକୁ

ହ୍ରଦ୍‌ଗାର ଭଣ ପକାଇ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗଲେ । ସେ ସବୁ ଅଳ୍ପ ସେତୁପରି ଥାଉଁ ଥିଲା । ଜଳରେ ପଞ୍ଚ ପୁକାପରି ଦେଖାଗଲା । ଏତଲବେଳେ ବ୍ୟାସ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏହାକୁ ଘଟଣା ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତରରେ ଜନଶ୍ରୁତରୁ ଜଳସିଞ୍ଚି ସେ ସବୁଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଲେ । ତାହାଙ୍କ ସେହି ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବିମାନରେ ଶୁଆଇ ରାଜପୁରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ ।

ହରିବଂଶ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିରେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମର କାରଣ । ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ବରଦାନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିବା ବେଳେ ସାରଳା ଦାସ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅଲୌକିକ ପ୍ରତିଭାକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ପାର୍ଥକ୍ୟରୁ କେବଳ ଏତିକି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ସାରଳା ଦାସ ମୁନିମାନଙ୍କ ବରଦାନ ଓ ମାଂସ ପିଣ୍ଡରୁ ପୁତ୍ରୋତ୍ପତ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଯଜ୍ଞ ଫଳ ଓ ଗର୍ଭଧାନକୁ ପୁତ୍ରଜାତକୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବନ୍ତି । ସମ୍ଭବ ଜଣାଇ ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ ଏହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପରିକଳ୍ପିତ ହୁଏ । ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣରେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ପରେ ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞରେ ପାୟସ ବଣ୍ଟାଯାଇଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଜନ୍ମହେବା ପରେ ଗର୍ଦ୍ଦଭ ସଦୃଶ ଗର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ୱରରେ ରୋଦନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଗର୍ଦ୍ଦଭ, ଶକୁନ, ଶୃଗାଳ ଓ କାକମାନେ ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରବଳବେଗରେ ପବନ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଅଗ୍ନି ଦାହ ହେଲା । ଏଥିରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭୟଭୀତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭୀଷ୍ମ, ବିଦୁର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଗଣ ଓ କୁରୁ ବଂଶୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଏହାକୁ ଅପଶକୁନ କଥା ପଚାରିଲେ । ତାଙ୍କ ପଚାରିବା ଶେଷ ହେବା ଆଗରୁ ସବୁ ମାଂସଭୋଜୀ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣୀଗଣ ଏବଂ ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶୃଗାଳ ଗଣ ରବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସବୁଆଡ଼େ ଏହି ସବୁ ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ତଥା ବିଦୁର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ବଂଶନାଶର କାରଣ ହେବ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପୁତ୍ର ସ୍ନେହ ହେତୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଏହା କରି ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତରେ ସ୍ୱପ୍ନଦ୍ରଷ୍ଟା ଭାବରେ କେବଳ ବିଦୁରଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଗୁଣବନ୍ତ, ଲକ୍ଷବନ୍ତ, ବଳବନ୍ତ ଓ ଧାର୍ମିକ କହୁଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କୁ 'ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି' ବିଶିଷ୍ଟ, 'ମହାମୋହ', 'ମଧୁ ପିଙ୍ଗଳ' ଓ 'କଳିର ବିମ୍ବ' କହିଛନ୍ତି । ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ', 'ଜଗଜନ ମୋହନ', 'ପୃଥ୍ୱୀର ଧାରଣ' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ 'କଳି ଅଂଶର ଜାତ' ହେତୁ ଜଗତରେ ବହୁ ଉତ୍ପାତ ଓ ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିବାର ଭାବିକ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ପରିଶେଷରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ବିଦୁର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି—

"ସେହି ପୁତ୍ରକୁ ସେତେ ମୂର୍ଚ୍ଛା ପାଉଛୁ ତଣ୍ଡଧାରେ
ଆଜ୍ଞାଂ ଦେବୁ ଗୋହାଳୁ ନ ପଶାଇବି ମାରି ।
ସେହି ପୁତ୍ରନାଶ ଗଲେ ତୋର ଅନେକଙ୍କ ପୁତ୍ର ରହିଥିବେ
ଶରଣ୍ଡଳ ପୃଥ୍ୱୀ ଭୋଗ କରିବୁ ତୋତେ ଧର୍ମ ନଛାଡ଼ିବେ ।"

(ପୃ-୨୨୪)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପରେ ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଗୁଣ, ଲକ୍ଷଣ, ତଥା ପଚାରିବାରେ ବିଦୁର —

"ଦେଖିଁ ଦେଖିଁ ଭଲ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖୁଅଛି ବିଦୁର ମହାତମା
ସେଥିଂ ସେତେକ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଅଟନ୍ତି ଅଧମା
ଅଶ୍ରୀତ ଲକ୍ଷଣ ଯେ ସମସ୍ତେ ମହାଦୁଷ୍ଟ
ସେବେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଛୁଂ ପଛେ ପାଉଛୁ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ" ।

(ପୃ-୨୨୫)

ବିଦୁରଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁ ପୁଅଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ଶୁଣିବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଶେଷ ଉକ୍ତି ହେଲା —

''ଧର୍ମେ ଥାଉ । ଯାଉ ତାହା ଦେଖୁ ଏକ ମନ'' ।

ପୁଣି—''ସ୍ନେହେ ଯେ ଦୁସ୍ତର ତାହା ମୁଁ ଛିଣ୍ଡିବି କେମନ୍ତେ'' ।

(ପୃ-୨୨୭)

ଧର୍ମକୁ ଅଧର୍ମ ଓ ଅଦୃଷ୍ଟ ପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତଙ୍କୁ ମନ ଇଚ୍ଛି ନାହିଁ । ଭଲ ମନ୍ଦ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ବ୍ୟାସ ଋଷି ପହଞ୍ଚି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳକୁ ନେଇ କହିଲେ ''ଏ ପୁତ୍ର କୁଳ ନାଶକ'' । ଶରୀର ଅଲୌକିକ ଶରୀରକୁ ଦଗ୍ଧ କଲେ । ଦୂର କାଳୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଲଟିଥିବାରୁ ଉଭୟର ବ୍ୟାସଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ନାହିଁ, ଦୂର ରହିଗଲା ।

"ଅସ୍ତ୍ରର ଗର୍ଜନ ଯେସ୍ଥାନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନଥାଏଁ ଥାଇ"

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟମାନରେ ବ୍ୟାସଋଷି କୋଟିକ ପରେ ଘୋଟିଏ ନର ଦେଖିଲେ । 'ଏକନ୍ଦ୍ରବେଦ ସିଂହର ପଦ୍ମକର୍ମ' ହେଉ । ଭଗଜଣା ହୋଇ । ସଂସାରରେ କେହୁ ସଂଗ୍ରାମରେ ଜିଣିବା ହେବେ ନାହିଁ । ଏହାପରେ କୋଟିକପରେ ଘୋଟିଏ ନର ଦେଖି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେବଳ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବ୍ୟାସଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ଅଜାଣତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ରକ୍ତ ବାହାରିଲା । ଚେତା ପାଇବାରୁ ବୃଦ୍ଧି ବଚନ କହିଲେ, ସେହି ଚରଣ ଘାତରେ ମୋର କଳିଯୁଗ କଷ୍ଟ ପାଇଲା ସେହି ଚରଣ ଲାଗି ତୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉ । ପୁଣି କହିଲେ—

'ଅଭିନ୍ନଭେଦ ସିଂହର ତ୍ରାହିମ ନୋଦେହୋର
ଯେସୁକା ସିଂହର ତ୍ରାହିମେ ରୁ ଦ୍ରୋହ ଅପହାର'' ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରସବରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧି ଜାତ ହେବାରୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ଜନନଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ ଜଳଙ୍କ ଲାଗି ବାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଚମ୍ପକ ଦେଇ ଭୋଜନକୁ ଦେଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଏଣେ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଶିଂହର ସମ୍ରାଟ ଲକ୍ଷ କରିବା ପାଇଁ ବର ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ନାଲି ରଙ୍ଗର ସ୍ତ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବକ୍ଷଦେଶରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଗଲେ । ଦୁଃଶବ୍ଦ ଜାତ ହେବାରୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ଦୁଃଶାସନ । ଋଷି ରାଗରେ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ—

''ମୋ ଦ୍ୱାର ଶାପ ତୋତେ ଜଗାଇବର ସତ୍ୟ ।
ସୋଦର ଶାନ୍ତି ଦେବ ତୋତେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଉପାଡ଼ି ।''

(ପୃ-୨୨୮)

ଅତ୍ରିଷ୍ଣ ସେତେବେଳେ ବଦନ ଦେଖିଲେ ଋଷିମାନେ ବର ଦେବାକୁ ଆସି ଅଭିଶାପ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ଅନ୍ଧ ରାଜାଙ୍କୁ ନ ଭାବିବା ପାଇଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ।

୧୯—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ନାମ :

ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦୁଃଶାସନ ହେବାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ 'ଦୁ' ଅକ୍ଷରରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶତଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ କେତେଜଣଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ହୋଇଛି ସେମାନେ ହେଲେ ।

୧-ଦୁଃଶଳ, ୨-ଦୁଃଶାସନ, ୩-ଦୁଃସହ, ୪ ଦୁଷ୍ପ୍ରଧନ, ୫-ଦୁର୍ଦ୍ଧର, ୬-ଦୁର୍ଜୟ, ୭-ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ, ୮-ଦୁର୍ମଦ, ୯-ଦୁର୍ମର୍ଷଣ, ୧୦-ଦୁର୍ମୁଖ, ୧୧-ଦୁଷ୍ପରାଜୟ, ୧୨-ଦୁର୍ବିମୋଚନ, ୧୩-ଦୁର୍ବିରେଚନ, ୧୪-ଦୁର୍ବିଷହ, ୧୫-ଦୁଷ୍ପର୍ଶ, ୧୬-ଦୁଷ୍ପ୍ରଣୟ, ୧୭-ଦୁଷ୍ପ୍ରଧର୍ଷ, ୧୮-ଧୃଷ୍ଟଧର୍ଷଣ, ୧୯-ଦୃଢ଼ବର୍ମା, ୨୦-ଦୃଢ଼କ୍ଷତ୍ର, ୨୧-ଦୃଢ଼ରଥ, ୨୨-ଦୃଢ଼ରଥାଶ୍ରୟ, ୨୩-ଦୃଢ଼ସନ୍ଧ, ୨୪-ଦୃଢ଼ହସ୍ତ, ୨୫ ଦୃଢ଼ାୟୁଧ ।

ସାରଳାଦାସ ଏହିସବୁ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଦୁଃଶାସନ, ଦୁଃସହ, ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ, ଦୁର୍ମର୍ଷଣ, ଦୁର୍ବିଷହ, ଦୁର୍ବିମୋଚନ ନାମକୁ ରଖି ଅନେକ କଳ୍ପନା ପ୍ରକୃତିରୁ 'ଦୁ' ଅକ୍ଷର ବସିଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାମର ସଂଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି ।

୨୦. ଭୀମ ଜନ୍ମ :

ଧର୍ମଜ୍ଞ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ପାଣ୍ଡୁ ପୁନର୍ବାର କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ, "କୁନ୍ତି ! ଲୋକେ କୁହନ୍ତି ଯେ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ପରାକ୍ରମରେ ସବୁଜାତିଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଅତଏବ ଏକ ବଳଶାଳୀ ପୁତ୍ର ଲାଭକରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କର ।"

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ବାୟୁଦେବଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ।

ବାୟୁଦେବ ମୃଗ ବାହନରେ ଅବରୋହଣ କରି ଆସିଲେ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ କହିଲେ— "କୁନ୍ତି ! ମୁଁ ତୁମକୁ କଣ ଦେବି, ତୁମର ଅଭୀଷ୍ଟ କଣ—ତାହା କୁହ ?"

ବାୟୁଦେବଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ କୁନ୍ତୀ କହିଲେ, ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମୋତେ ଏକ ବଳଶାଳୀ ପୁତ୍ର ଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ସେହି ବାୟୁଦେବଙ୍କଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ଭୀମସେନ ଜନ୍ମଲାଭ କଲେ ।

ଭୀମସେନ ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରେ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । କୁନ୍ତୀ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ଭୟଭୀତ ହୋଇ କୋଳରୁ ଛିଟିକିବା ଫଳରେ ଭୀମସେନ ଏକଖଣ୍ଡ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ି ସେହି ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଶତ ଖଣ୍ଡରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଭୀମସେନଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ସାତ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଥରେ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ମଶା ବସି କାମୁଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ମଶାକୁ ମାରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତାକୁ ଧୀରେ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ସେଥିପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ହେଉଛି, ଥରେ ଲମ୍ବ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ଝିଟିପିଟି ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ି ଅଚେତ ହୋଇଗଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଖେଳ ଖେଳିବା ବେଳେ ଏକଥା ଦେଖିପାରିଥିଲେ । ସେ ଝିଟିପିଟିର ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ତାହାର କାନ ଫୁଙ୍କି ତାକୁ ଅରକ୍ଷା କଲେ । କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ରର ଏହିଭଳି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଖି ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକଲେ—

"ଏତ ହିଁ ଧର୍ମରାଜ କରଣୀୟ ଲକ୍ଷଣ ।"

(ପୃ-୨୩)

ଏକଥା ଅନୁସାର ଦିନ ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ବୃହସ୍ପତି ବାରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ।

ପବନ ଦେବତାଙ୍କର ବାମକରରେ ପାଶ, ଦକ୍ଷିଣ କରରେ 'ମୁଦ୍ଗର', ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ନୀଳ ! ବେଦ ତାଙ୍କୁ 'ଅଦ୍ଭୁତ ମହାତ୍ମା', 'ଶୂନ୍ୟସ୍ୱରୂପ', 'ଚେତନ ସ୍ୱରୂପ' ଓ 'ଅମୃତ ସ୍ୱରୂପ' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଅନୁଗାମୀ ଘଟଣା ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବହୁଭଙ୍ଗିରେ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି। ଯେପରି ଗର୍ଭେ ପଅନ ଶବ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା। ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ସ୍ତନଙ୍କ କନ୍ୟା ମାତୃ ପୁରାଣର କନ୍ଦ ଶତଶିଙ୍ଗ ଶିଖ, ସକାଶ ପରମାତ୍ମା ପିଣ୍ଡବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ନବଖଣ୍ଡ ମେଦିନୀ, ଅଠରକ୍ଷ ପର୍ବତ, ଭୁବନ ଭବନ, ଦେବପୂଜା, ଶିବପୂଜା ଓ ଯମପୂଜା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ।

ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ହାତରୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଭୀମସେନ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ। ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତରେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପକାଇ ଦେଇ ପଳାଇଲେ। ଭୀମସେନ ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ପର୍ବତ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା। ଏହା ଦେଖି ସକଳ ଦେବତା ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇଗଲେ।

ବାଘ ଡରରେ କୁନ୍ତୀ ପାଇ ପାରୁ ନ ପାରି ଚାଲିଗଲେ। ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର। ଏଣୁ ସେ ଚାରିଆଡ଼େ ଜୋରରେ ବର୍ଷା ଓ ପବନ ହେଉଛି। ବାଘ ଭୀମଙ୍କୁ ଖାଇବ ବୋଲି ମାଡ଼ି ଆସିଲା। ଭୀମ ଗୋଡ଼ ଉଠାଇ ମାରିଦେଲେ। ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଗୋଡ଼ ବାଘ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିବାରୁ ବାଘ ମୁଣ୍ଡ ଶତଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଫାଟିଗଲା।

ସକାଳ ହେଲା। ପାଣ୍ଡୁ କେଉଁଆଡ଼ି ଦେଖିଲେ ପୁତ୍ରର ଆଙ୍ଗୁଠିଏ କାମୁଡ଼ୁଛି। ପାଖରେ ଏକ ବାଘ ମରି ଶୋଇଛି। କାରଣ ଭୀମ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ବାୟୁ ଆଘାତ ଫଳରେ ଶତଶିଙ୍ଗ ଶିଖର ଶୃଙ୍ଗ ଶତଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଗଲା। ଶତଶିଙ୍ଗ ଦୁଃଖ କରି ଶାପ ଦେଲା, "ଆରେ ଆରେ ଶିଶୁ ତୁ ହୃଦୟ ମୂର୍ଖ ହେବୁ।"

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଦେଖି କୁନ୍ତୀ ବାଟରୁ ଉଠାଇ ଆସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ସବୁକଥା କହିଲେ ଓ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ କୋଳରେ ସମର୍ପଣ କଲେ। ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତର ଅଭିଶାପରେ କୁନ୍ତୀ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ କହିଲେ, ମୋର ପୁଅ ବୋକା ହେବ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବେ। ଏଥିରେ ତାଙ୍କ ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ। ସେ ଅନୁରୂପ ଶାପ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଦେଖି ଶତଶିଙ୍ଗ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଭୀମସେନଙ୍କୁ ବରଦେଲା—

''ଅବଶ୍ୟ ହେବୁ ପୁଣି ତୋର ପ୍ରଥମ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ସ୍ଥାପିତ
ଦ୍ୱିତୀୟ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରିବ ।
ପବନର ବାହାଁରି କାଳ ହେବ ତୋହୋର ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ
ଶଙ୍କ ଖିଙ୍ଗର ଦେବତାଙ୍କ ହୋଇବ ପଦ୍ମାସନ ।
। ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବସିବି ହେବାର ଉଷ୍ଣ ପାଣି
ତୁ ତୋହର ମୁରଛି ହୋଇବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶିରୋମଣି ।
ପଦାଂଶ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ହୋଇବ
ତୁ ତୋହର ମୂରତି ଦେଖି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଭକ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିବ ।''

(ପୃ-୨୩୮)

ଏହିଠାରୁ ଉତ୍ତରାରେ ''ପ୍ରଥମ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଶୀନ ସ୍ଥାନେ'' ପ୍ରବଚନର ସୃଷ୍ଟି । ଶଙ୍କରଙ୍କର ବର କଥା ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ଓ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞାକୁ ଚିନ୍ତା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କହିଲେ, ଏହି ଶିଳା ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରିବେ ଓ ପର୍ବତ ଥିବା ସ୍ଥାନ ଦେବ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ଭୀମସେନଙ୍କ ପରାକ୍ରମ କଥା ସବୁଆଡ଼କୁ ବ୍ୟାପିଲା । ତାପ ଭୀମଙ୍କୁ ସେଠୁ ସ୍ୱରରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଉଛି । ଏହା ହେଉଛି, ଭୀମସେନଙ୍କ ''ବାଲ୍ୟ କୁତୂହଳ ଚରିତ'' । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପିଲାଦିନେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଘରେ ପଶି ଦହି, ଦୁଧ, ସର, ଲହୁଣୀ ଚୋରି କରି ଖାଉଥିଲେ । ଭାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗୁଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ ଜଗିଥାନ୍ତି ତ ଧରିଲେ । ଶେଷରେ ବଳରାମ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଯଶୋଦା ଦେଉଳ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧିଥିଲେ । ସେହିପରି ଭୀମସେନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଲୁଚି ଲୁଚି ମଣ୍ଡପକୁ ଘରେ ପଶି ବହୁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । କେହି ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ପାଣ୍ଡୁ ଜଗିକରି ବସି ରହିଲେ । ଦେଖିଲେ, ଭୀମ ଭାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗି ଖାଦ୍ୟ ଏଣେ ତେଣେ ବିଞ୍ଚିଦେଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ଅଭିମନ୍ୟୁ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅସ୍ତ୍ରାଗାରରୁ ଖଣ୍ଡା ଆଣି ଭୀମଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲେ । ଭୀମ ଦୌଡ଼ିଲେ । ପଛରେ ପାଣ୍ଡୁ । ଭୀମ ଦୌଡ଼ିବା ବେଳେ କେତେ ବନ, ପର୍ବତ ଲଙ୍ଘି ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁ ଥକି ପଡ଼ିଲେ । ଏତେବେଳେ ଅଗ୍ନିଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କଲେ ଓ ଭୀମସେନଙ୍କୁ ବର ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ—

''ତୋ ଦେହରୁ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତ୍ର ହୋଇଲୁ ପ୍ରବଳ
ଶତ ବର ରକ୍ଷଣ ଏହାଙ୍କୁ ହୋଇବ ଶତ୍ରୁମାନ
ରବତି ନିଅନ୍ତି ଅପର କଳାପ
ଏ ଦନ ପାନ ଏହାଙ୍କୁ ହୋଇବ ପରିଚିତି ।

ଅଭଙ୍ଗା ଅଜଟା ସେ କଷ୍ଟା ଘୋରାଡ଼ମ୍ବ
ଏଣ୍ଟା ଭୁକ୍ତ ଲାଗନ୍ତେ ହୋଇବ ଅମିସ୍ର ଭସ୍ମ ଶାର ।
ଷେଜନେ ଅର୍ଦ୍ଧି ଦୂର ହୋଇ ଚୋଳବାର ବଳା
ସଂଗ୍ରାମେ ଅର୍ଦ୍ଧ ପୂର ହୋଇ ଅସ୍ତ୍ରଶାଳା ।
ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ପୂର ସ୍ତ୍ରୀ ଅସିଂର ହିଂସ
ତ୍ରିକୋଟର ମୂର୍ତ୍ତିକ ଭୋଗ ହେଉ ହୋଇବେ ଶାସ ।"

(ପୃ-୨୫୨)

ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରୋଟି ବର୍ଣ୍ଣିତ ରୂପ ଦେଖି ଖ୍ରୀ ପ୍ରାପର ମୁଖରେ "ଖ୍ରୀ ନବାଗତା ଅଟେ" କହି ହେଲେ ଓ ଦ୍ୱାପର ପୁରର ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ପୁରୀ ସ୍ୱରୂପକ ମଧ୍ୟରେ ପରାଜିତ ହେଲେ ।

୨୧ । ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ମହାଭାରତରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମତ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଭୀମସେନଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ ପାଣ୍ଡୁ ଲୋକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରଲାଭ ପାଇଁ ଚିନ୍ତାକଲେ । ଏହି ସଂସାର ଦୈବ ଓ ପୁରୁଷକାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପୁରୁଷକାର ଥିଲେ ଯଥାସମୟରେ ଦୈବଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଉଛନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ର । ତାଙ୍କର ବଳ, ଉତ୍ସାହ, ତେଜ ଓ ପ୍ରଭାବ ଅସାଧାରଣ । ତାଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ସେ ସେ ମହାବୀର ହେବ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ । ଏକଥା ସ୍ଥିରକରି ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀ ଉଭୟ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କଠୋର ବ୍ରତ ଓ ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ପରି ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ନାମ ହୋଇଥିଲା ଫାଲ୍‌ଗୁନ । ସାରଳା ଦାସ ଏ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚାରିଦିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତ୍ରିତୀୟା ବୁଧବାର ଦିବସ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଘଟରେ କୁନ୍ତୀ ଦେବରାଜଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ।

ଦେବବ୍ରତ ଦ୍ବିତୀୟରେ "ପାଦଜାତର ପ୍ରସ୍ଥାନ କାହାଣୀ" "ଅଲଙ୍କାର ଲଗ୍ନ" 'ମୃତକଳ୍ପ ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପିତ କରି' କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଶେଷ ଜୀବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ଲଭ୍ୟ ସମସ୍ତ କଥା ପାଇଁ ସେହି ଉପାଖ୍ୟାନ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଥିବ, ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ପରିଣତ କଲେ ।

ଦେବବ୍ରତଙ୍କୁ ଦେଖି କୁନ୍ତୀ ଦୁଇ ନୟନରେ ତାଙ୍କ ପାଦ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ଅନେକ ପ୍ରକାରରେ ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାରଳା ଦାସ ଦେବବ୍ରତ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମିଳନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କେତେବେଳେ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତକୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଦୀନୀ ନଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି, କେତେବେଳେ ରତି କ୍ରୀଡ଼ାରେ ପଡ଼ନ୍ତ ଶତକୁ ନିର୍ବାସିତ କରିବା ହେତୁ କହି, ପୁଣି କେତେବେଳେ ସମ୍ଭୋଗ-ସଂଗ୍ରାମର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କି, କେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ କଥାର ସୂଚନା ଦେଇ ସେଥିରେ ନିଜ ରସିକତାର ସଞ୍ଚାର କରି, ସେ ପାଠକ ମନକୁ ଚମତ୍କାର ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ କରି ପୁଣି କୁନ୍ତୀ ଓ ଦେବବ୍ରତଙ୍କ ମିଳନ ଦୃଶ୍ୟ ପାଖକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଛନ୍ତି । ଶେଷରେ—

"ବୃଦ୍ଧଂ ମନଦୋନ୍ମ ସେ ପରମ ଶାନ୍ତ,
ସୂତ୍ରେ କୁମାରେତ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲା ସଚଳ ।" (ପୃ-୨୭୦)

ପୁଣି କନ୍ଦରରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦେବତା, ସର୍ପ, ଗରୁଡ଼ାଦି ପକ୍ଷୀ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଅପ୍ସରା, ପ୍ରଜାପତି ଓ ସପ୍ତର୍ଷିଗଣ ଆସି ଅର୍ଜୁନର ସ୍ତବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭରଦ୍ୱାଜ, କଶ୍ୟପ, ଗୌତମ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଯମଦଗ୍ନି, ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଅତ୍ରି ପ୍ରଭୃତି ଋଷି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ସ୍ୱସ୍ତିମନ୍ତ୍ର ଜପ କଲେ । ତୁମ୍ବୁରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ଆସି ଗାନ କଲେ । ଚଉଦଶ ଅପ୍ସରା ଆସି ନୃତ୍ୟ କଲେ ଓ ମେନକା, ଉର୍ବଶୀ, ଅନୁମ୍ଲୋଚା, ପ୍ରମ୍ଲୋଚା, ପୁଞ୍ଜିକସ୍ଥଳା ପ୍ରଭୃତି ଏଗାର ଜଣ ଅପ୍ସରା ଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଠାରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ, ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଦ୍ୱୟ, ଅଷ୍ଟବସୁ, ଅଣଚାଶ ବାୟୁ, ବିଶ୍ୱଦେବଗଣ ଓ ସାଧ୍ୟଗଣ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସାରଳା ଦାସ ଏଡ଼େ କଥା କହି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ସାରଳା ସ୍ତୁତିଗାନରେ ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତାଙ୍କୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଛନ୍ତି । ପୁତ୍ର ଜାତହେବା ଦେଖି ଦେବତାମାନେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାଇଲେ । ତେତିଶ କୋଟି ଅପ୍ସରାମାନେ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ଦେଲେ । ତୀର୍ଥ ସୁବାସିତ ଜଳରେ କୁମାରଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇଲେ । ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ

ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ରମ୍ଭା, ଉର୍ବଶୀ, ମଦନା, ମେନକା ଓ ତାମରେଖାର ସେ ଉପସ୍ଥିତି କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜୁନ ବନରେ ଜନ୍ମିଥିବା ହେତୁ ସ୍ୱର୍ଗର ନାମ ହେଲା ଅର୍ଜୁନ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଜନ୍ମ, ପୂର୍ବ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଓ ଉତ୍ତର ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରର ସନ୍ଧି ବେଳରେ ଜନ୍ମହେଉଥିବାରୁ, କେବଳ ଉତ୍ତର ଫାଲ୍‌ଗୁନ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମହେବାରୁ ଦେବତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା ଫାଲ୍‌ଗୁନ । ଉର୍ବଶୀ ତାଙ୍କ ନାମ ଦେଲେ ସବ୍ୟସାଚୀ ।

୨୨ । ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ ପୁନଶ୍ଚ ପୁତ୍ରଲାଭ ଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ପାଣ୍ଡୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ କୁନ୍ତୀ ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ତାଙ୍କୁ ଧର୍ମ ଦେଖାଇ କହିଲେ—

"ନାତଶ୍ଚତୁର୍ଥଂ ପ୍ରସବମାପତ୍ସୁପି ବଦନ୍ତ୍ୟୁତ
ଅତଃ ପରଂ ସ୍ୱୈରିଣୀ ସ୍ୟାତ୍ ବନ୍ଧକୀ ପଞ୍ଚମେ ଭବେତ୍"

(ଆଦି, ୧୧୨-୮୧)

ଅର୍ଥାତ୍ ତୃତୀୟ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ଥରପାଇଁ ସଂପ୍ରବୃତ୍ତ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱୈରିଣୀ ଓ ପଞ୍ଚମ ଥର ପାଇଁ କଲେ ବନ୍ଧକୀ କୁହାଯାଏ । କେଶବ ଏହା ଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ନାହିଁ । କୁନ୍ତୀ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି—

"ଜନସ୍ତୁତ ସେବ ସେ ଜୋଡନ୍ତା ଦେବ ବୃନ୍ଦ
ସତ୍ୟ ବୃଥଲଭ ଆଜ୍ଞ ଦଣ୍ଡଶାରି ଅର୍ପେ ଲା
ଶପଣ ସ୍ୱାମୀ ନାଶେଣ ଅପନା ସ୍ୱରୋଭ ଚିନ୍ତା
ପର ପୁରୁଷ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଭଞ୍ଜାଇ ଅବସ୍ଥା ।" (ପୃ-୨୭୨)

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ତୃତୀୟପୁତ୍ର ପରେ ଆଉ ପୁତ୍ର ଜାତ କରିବା ପାଇଁ କୁନ୍ତୀ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ କପାମାଳୀ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ କେବଳ ଥରେ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ଏହାପରେ ମାଦ୍ରୀ ମନେମନେ ଚିନ୍ତାକରି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ଚିନ୍ତାକଲେ ଓ ସେମାନେ ଆସି ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଟି ଯମଜ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହି କଥାର ଦୁଇଟି ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅର୍ଥାତ୍, ମଦନା ବା ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ମୋହିନୀ ଅଞ୍ଜନ ଦେବାବେଳେ, ସୁକୁମାର ସୁନ୍ଦର ଅଶ୍ୱିନୀ

କୁମାରଙ୍କ ଠାରୁ ଚେଳପୁତ୍ର ଜାତହେବା କଥା କହୁଅଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ଏକ୍ଷିମା କୁମାରଙ୍କୁ 'ପଞ୍ଚମ ସୂତ', 'କେଳନ୍ଦୁମାର', 'ଆକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ମୁଖରେ ପାଞ୍ଚ' ଏବା ଭଣ୍ଡି କଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଆକାଶ ଘୋଷଣା ହୋଇଅଛି । ଅଥଚ ସକଳ ଓ ସନ୍ତାନଙ୍କ କଣ୍ଠ ଦୃଷ୍ଟି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେଳକୁ ସେ ମୂଳ କଥାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନାହିଁ । କରେ କୁନ୍ତୀ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣି କହନ୍ତି—

"ତୁ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସପତ୍ନୀ ହୋଇଲୁ ଏବା
ଭକ୍ତିର କୁନ୍ତୀ ହୋଇଣ ତୁ ମୋତେ କରୁଛ କଲୁ ସେବା
ତୁ ମୋହୋର ଅଟୁ ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗାତୁଣୀ
ମୋତେ ଦେବାକର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅପୂର୍ବ ପରିକ୍ଷେଣୀ ।"

(ପୃ-୨୬୩)

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରରୁ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଉଦାରତା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ "ଏକପାଳ ଗୋଷ୍ଠିକୁ" ସ୍ମରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି । କୁନ୍ତୀ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ମାଦ୍ରୀ ପାଇଁ ଶଯ୍ୟା କରିଦେଇ ଧଡ଼ଦୋଇ ପାଉଛନ୍ତି । ମାଦ୍ରୀ ନିଜକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରି ଦେବତା ଆରାଧନା କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ମନରେ ସପତ୍ନୀ ଭାବ ଉଦୟ ହୋଇଛି । ସେ ସବୁଜନ୍ତ୍ର, ଧର୍ମ, ପବନ, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ରଲାଭ କରିସାରିବା ପରେ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ବଳବନ୍ତ କେହି ରହିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ବାକି ରହିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀ । ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କଲେ ମୋର ପୁତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତଥା ବଳବନ୍ତ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେବ । ଏକଥା ଚିନ୍ତାକରି ସେ ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀ କୃଷ୍ଣ ରୂପରେ ଆସି ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ଅତ୍ୟ ସେନ୍ତ ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳକୁ ଅଶ୍ୱିନୀ କହିଲେ ଯେ, ନକୁଳ ବା ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତା ମୋର ଶିଷ୍ୟ । ତାଙ୍କଠାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହେବର ଜନ୍ମ । ଦେଖି କୁନ୍ତୀ ହେଲେ ନିରସ୍ତ । କୁନ୍ତୀଙ୍କର ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ହେତୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମା' ସମାନ । ଜାଣ ଆଣି ଆସି ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବେ କରିବା ଦୋଷାବହ । ଏଠେ ପୁଣି ଭୂଦାନଙ୍କ କଥାମାଳିର ଆଜ୍ଞା ଦେଖି ହେଉନାହିଁ ।

କୁନ୍ତୀ ଏକଥା ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ଥିଲେ ଆଗ ଦେଖୁଥିଲେ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ମନରେ ମଧ୍ୟ ଈର୍ଷାଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହେବ । ପୁଣି ମାଦ୍ରୀ ଦେବତାଙ୍କ ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରିବେ ସେ ସେହି ସବୁ ପୁତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଳବନ୍ତ ହେବ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଶ୍ୱିନୀ ଅଦ୍ଭୁତ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେତେବେଳେ ନିଜକୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ରରେ

ଗର୍ଭିଣୀ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କ ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା ଓ ସେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଅପତ୍ୟଦେବ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କଥା କିନ୍ତୁ ସେଥିକରେ ରହିଲା ନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ପାଳକ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଅପତ୍ୟ ଦେବତା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ କଥାରେ ସେହି ଅଶ୍ୱିନୀ ଦ୍ୱୟଙ୍କ ବସୁଦେବଙ୍କ ଭଉଣୀ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପିଉସୀ । କାରଣ ଯଦୁବଂଶୀୟ ଶୂର ମହାରାଜଙ୍କର କନ୍ୟା ହେଉଛନ୍ତି କୁନ୍ତୀ ଓ ପୁତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ବସୁଦେବ । ସାରଳାଦାସ ଏଠାର ସୂଚନା ଦେଉଛି ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ପୂର୍ବ ରୂପେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମୂଳ କଥାର ମାଧୁରୀ ସମ୍ପର୍କରୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରିଛନ୍ତି ।

ଦେବଗଣଙ୍କ ଅଶ୍ୱିନୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ମାଦ୍ରୀ ଉଦ୍ୟାପନ କଲାବେଳେ ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ଗୁରୁବାର ଅର୍ଥାତ ପଞ୍ଚମ ଦଶହରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବାହ୍ନ ଯୁଗ ଦେବ ଅଭିଜ୍ଞ ସୁତ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା ।

"ନବଘନ ତୁଲ୍ୟ ଦେହ କୁମାର ଉପୁଜିଲା
ଜେଷ୍ଠ କର ମହାତମା ନକୁଳ ନାମ ଦେଲ ।"
(ପୃ-୨୬୫)

ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ :

ନକୁଳଙ୍କ ଜନ୍ମରେ କୁନ୍ତୀ କୃଷ୍ଣପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ଅନ୍ଧିକାକୁ ନେଲେ । ବନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଲେ ମାଦ୍ରୀ ଏକୁଟିଆ । ଏହାପରେ ଏକଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ କାଳରେ ମାଦ୍ରୀ ପାଣ୍ଡଙ୍କ ସହିତରେ ଉଦ୍ୟାନରେ ଶ୍ରୀ କୋଇଲି ଶୋଇ ସଦେମଦେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅଭିଶାପ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପମାଳୀ ଥିଲା । ଫଳରେ ପାଣ୍ଡୁ ଅସ୍ଥି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଭବିଷ୍ୟ ଅଗଣ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ କଥା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରମିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ବେଳେ ହେଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଅପସ୍ମାର ବୃତ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ସେହି କଥା ହିଁ ହେଲା । ଶରୀର ଯମରାଜର ଅଧୀନରୁ ଶାପ ଅସ୍ଥି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ୱଦେହ ଭସ୍ମକୁ ବଞ୍ଚ ଗଲା ।

ପାଣ୍ଡୁ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ମିଳନରୁ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ପୁତ୍ର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ହୋଇ ଭାଗ୍ୟ ଥିବା ବେଳେ ବନକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ବାଳକ ଅଙ୍ଗରେ ଧୂଳି ଲଗାଇ ତିନି ହୋଇଥିଲେ । ହିଣ୍ଡିଲେ ଅଗିର ଜେଜରେ ଦେହମାନେ ଜଳାଇଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଏହାକୁ ଦେଖି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ପୁତ୍ରର ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀ-

କୁମାର ଅଗ୍ନି ପତ୍ରହୃଦ ଦେହକୁ ଶୀର ନପାରି ପୃଥ୍ୱୀର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ଅସ୍ତ୍ର ପୃଥ୍ୱୀକୁ ଛୁଇଁଲା ଦେହକୁ ପୃଥ୍ୱୀର ଅଙ୍କ ଗଡ଼ନ କରିଲା । ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାକୁ ଦେଖାଇ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ଦେବତାମାନେ ଉପହାସ କରନ୍ତେ । ଏହି ଅବସରେ ସେ ନିଜ ଶରୀରକୁ ଏବଂ ଆତ୍ମା ଛାଡ଼ି, ଜଳଜନ୍ତୁ ସବୁ ପାଠକଣ, ଅମୃତ ଘଟରେ ପୃଥ୍ୱୀକୁ ସ୍ତୁତି, ତାଙ୍କ ଫଳକୁ, ପୃଥ୍ୱୀକୁ ଜଳଦାନ ଦେଲେ । ନିଜ ଶରୀରକୁ ଜଳଧାରି କୁମାରକୁ ଜଳଦାନ ଦେବାକୁ ପୃଥ୍ୱୀର ନାମ ହେଲା ସମ୍ପୃକ୍ତ ।

"ଅପଣା ଉଦ୍ଧ୍ୱ ଛାଡ଼ି ଉତ୍ସବେଳେ ଉଦ୍ଧ୍ୱ ଜବ
ତେଣୁ କରି ଅଗ୍ନି ସ କୁମାରେ ନାମଦେଲେ ସମ୍ପଦେବ ।"
(ପୃ-୬୮୯)

ତେବେ ଜଳଦାନ ଦେଲେ ପୃଥ୍ୱୀଧାରି, ଅଜର ଯଶ ରହିବା ପାଇଁ ସେ ସମ୍ପଦେବଙ୍କୁ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଫଳରେ ସମ୍ପଦେବ ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକର ଲୋକ । ଜଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଉଦରେ ଚାରି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦେଖାଇଲେ । ପର ଅତୀତ କଥା ସବୁ ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଏହି ବରଦାନ କରି ଶୀଘ୍ର ସେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ପୃଥ୍ୱୀକୁ ପରତି ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳକୁ ଫେରିଗଲେ ।

୬୩ । ଯୁଯୁତ୍ସୁ ଓ ଦୁଃଶୀଳାର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଶତପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଦଶ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାପାଇଁ ମନେ ମନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ଶତେହିଁ ୧୦୧ ଖଣ୍ଡକୁ କନ୍ୟାଟିଏ ବି ହେଲା । ସେହିବେଳେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବୈଶ୍ୟା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲା । ତାହାର ଠାରୁ ଯୁଯୁତ୍ସୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୁଏ ।

ସାରଳା ଦାସ ଯୁଯୁତ୍ସୁ ଓ ଦୁଃଶୀଳାର ଜନ୍ମକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସଂସ୍କୃତକୁ ଅନୁସରଣ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଉତ୍ତମ ଶୁଦ୍ଧ ଅଭ୍ୟାଗତ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ହସ୍ତିନାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଗାନ୍ଧାରୀ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବହୁଭାବେ ପୂଜା କଲେ । ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଦୁର୍ବାସା ବରମାଗିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ କହିଲେ । ଏଥର ସୁଯୋଗ ହରାଇବାର ନୁହେଁ । ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟପଣ କଥା ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ତେଣୁ 'ବଂଶକୁ କାରଣ' ଅଧିକ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ମାଗିଲେ । ଦୁର୍ବାସା ସ୍ୱୟଂ ତୁଳସୀ ବନକୁ ଗୋଟିଏ ଫଳ ଓ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ତୋଳି, କମଣ୍ଡଳୁ ଜଳ

ସମ ତାଳାସ୍ତ୍କୁ ଦେଲେ । ସେହି ଛନ୍ଦର ଢଙ୍ଗ ଗଳରେ କୋଟିଏ ପଣ୍ଡିତ ପୁଣି ଓ କୋଟିଏ ମୂର୍ଖଙ୍କ ମୁଣ୍ଡମାଳା ଉଦୟ ଜାତ ହେଲେ । ସେମାନେ କେବଳ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁର୍ଜନ । ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନାଁ 'ଧୂର୍ତ୍ତ' ଅକ୍ଷରରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

କଥା କହିବାବେଳେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ :

କଥା କହିବାବେଳେ ସାରଳା ଦାସ ଥିଲେ ଧୂରନ୍ଧର ବ୍ୟକ୍ତି । ଅଂଶ୍ଚିତ କଥା-ବସ୍ତୁକୁ ସିଦ୍ଧି ନିଆଁଳରି ଗଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କ ନିଜର କେତେକ ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହୁଏ । ସେ ସବୁକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ସୁବିଧାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(୧) ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ।
(୨) କଥାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରୂପ ।
(୩) କଥାରେ ସାମାଜିକ ନୀତି ନିୟମର ସ୍ଥାନ ।
(୪) ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ।

୧ । ଅଦ୍ଭୁତ କଥା :

କଥା କହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେଲେ, ବସ୍ତୁଗତ ବହୁକଥା ଆଣି କହିବାକୁ ହୁଏ । ସାଧାରଣରେ କବିଙ୍କ ଏମିତିକି, ଧର୍ମୋପଦେଶ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନୁଭୂତ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ କଥା ଭିତରେ କଥା ଭରିଥିଲେ । କୋଟିଏ କଥା ଆରମ୍ଭକରି, ସେଥିରେ ଆଉ ସବୁକଥା ଭରି, ଶେଷରେ ସେମାନେ ମୂଳ କଥାକୁ ଫେରୁଥିଲେ । ପୁରାଣର କଥା କହିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ଏଥିରେ ମୂଳ କଥାକୁ ଫେରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । କଥା ଅଗ୍ରଗତି କରିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କଥା ଶୁଣିବା ଲୋକ ପୁରାଣ ଶେଷକୁ ଆଗକୁ ଯାଏ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି 'ଅଦ୍ଭୁତ' ନାମରେ ଅନେକ ଅଧ୍ୟାୟରେ ହିଁ ଦିଆଯାଏ ।

(୧) ଅଦ୍ଭୁତ ବାରେଣ ବେଶ ମୂର୍ଖଙ୍କ କରିଲା ପାଦ ପୂଜା
(୨) ଅଦ୍ଭୁତ ବୃକ୍ଷକୁ ମାରି ସେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ମହେଶ୍ୱର
(୩) ଅଦ୍ଭୁତ ସମୁଦ୍ରେ ସେ ସ୍ୱାହାସ୍ୱଧା ପଥ
(୪) ଅଦ୍ଭୁତ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳେ ସେ କଲେ ଦଣ୍ଡପାଣି
(୫) ଅଦ୍ଭୁତ ଜନ୍ମରେ ମୁକ୍ତ ସଦାଶିବଙ୍କ ମନୋଭାବେ
(୬) ଅଦ୍ଭୁତ ବାହନ ବେଶ ସେ ପୂଜା ତଥ୍ୟ ଭଳି
(୭) ଅଦ୍ଭୁତ ଦୋଷ କଲେ ଦୋଷ ନ ଭଜିଲୁ

(୮) ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ସହିବ ତୋତେ ଦେଖାଇବ ଭରସା।
(୯) ଅନେକ ଶତ୍ରୁବଳ ଯେ ଦେବଙ୍କ ପୂଜିଲା।
(୧୦) ଅନେକ ଧନ ଦେଇ ଯେ ଖଣ୍ଡନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି
(୧୧) ଦେଖ ସତ୍ୟ ଅନେକ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
ଗଙ୍ଗାର ଶୁଣିଲ ଯେ ଅନେକ ଦେଶର ସାଥ
(୧୨) ଅନେକ ଅସ୍ତ୍ର ବାଣ ଲୋଚନ ସମ୍ପାଦନ
(୧୩) ଲକ୍ଷ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ
(୧୪) ଦେଖନ୍ତେ ଅନେକ ଯେ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
(୧୫) ଦେଖନ୍ତେ ରାଜପୁତ୍ର ଅନେକ ବଢ଼ିଗଲ
(୧୬) ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କି ଯେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ତପ
(୧୭) ଅନେକ ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭଙ୍ଗାଲୁ ବାଜନ
(୧୮) ଦେଖନ୍ତେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଭଗବାନ ସମ୍ମୁଖ
ଗୁରୁବାଦ ଜୀବନ୍ତେ ସ୍ମୃତି ସହିଲେ ଅନେକ ଦୁଃଖ

ଏହି ଅନେକ କଥନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥାଇଲା ମହାଭାରତରେ ବେଳବାନ ଚରିତ୍ର ଚରିତ୍ର ବଧ, ଭୀମ, ଦ୍ରୌପଦୀ ଦୁଃଶାସନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବେଶ ଓ କେଶାକର୍ଷଣ, ଗୋଗ୍ରହଣ, ପାଂଚୁଶିଖଣ୍ଡୀ, କୁନ୍ତୀ, ମାଦ୍ରୀ, ଗାନ୍ଧାରୀ, ଅମ୍ବା ପ୍ରଭୃତି ନାରୀମାନଙ୍କ ବିଳାପ, ବେଲୁ ଚରିତ୍ର, କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ କାହାଣୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ଶବ୍ଦ କୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଉଥିଲେ । କୋଟିଏ କଥାରେ ଯେଉଁ କଥାର ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଚିତ୍ରଣରୀ ଦଶ ଭଳି କହିବାର ଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଫଳ ।

୬। କଥାର ଅତିରଞ୍ଜନ ରୂପ :

ଅନେକ କଥା କହିବାକୁ ଗଲା ବେଳେ, ଜ୍ଞାନ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶକୁ କଳ୍ପନାର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଏଣୁଅନୁ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଅତିରଞ୍ଜନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଧିକାଂଶରେ ଓ ବହୁଳ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଭୀମଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ଚରିତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କୁନ୍ତୀ ବାଘ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ହାତରୁ ଖସିଗଲେ । କୋଳରେ ଶୋଇଥିବା ପୁତ୍ର କଥା ମନେ ନାହିଁ ; ଭୀମ ତଳେ କୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ସେ ପଥର ଖଣ୍ଡି ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । (ଆଦି—୧୨୬-୧୨୮)

ଶାରଳାଦାସ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର 'ଦାସ' ଓ 'ପଥର'ଙ୍କୁ ଦୁଇଟି କଥା ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ । ମହାଭାରତର 'ପଦ୍ମେଶ ମଣ୍ଡ ଶ୍ରୀମନ୍ତର ବଧ ଓ ଗାନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ବାସ କଥାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲେଖିଥିଲେ—

"ପଦ୍ମଲୋଚନ ନନ୍ଦନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୋଷୀ ଦେଖାଇଂ
ଜାହ୍ନବ ନନ୍ଦନ ଯେ ତାଳ୍ପତ୍ର ସୃଷ୍ଟ ଦେଇ ।
ଗର୍ଜନ କରି ଭୀଷ୍ମ ଧାଇଁଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୋହିଲ ବଶ ଜଙ୍ଘ ଅଧାର୍ଦ୍ଧ ଦେଖାଇ ।
ଜାହ୍ନବ ସେ ଭୀମସେନ ଚରଣ ଧରିଲ
ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଣ୍ଡଧରିକି ଚାଳିଲ ପାଦ ସାଧ୍ୟ ।
ଭୀମର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜିଲ ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଣ୍ଡକୁ
ବାଳକେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଭାରି ହୋଇଲ ଶତେ ଖଣ୍ଡ ।"

(ପୃ-୨୯୫-୨୩୭)

ଉରୁର ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା କଥାକୁ ସାରଳା ଦାସ କପଟ ଉଦ୍ଘାଟନ କଲେ, ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ପାଠକଙ୍କୁ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ।

"ଶୀଂଘ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ତଳେ ଶତେ ଯୋଜନ ଶିର
ବାମ ପଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଲାଗି ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର ।"

(ପୃ-୨୩୬)

ଏତେକ ବର୍ଣ୍ଣନା ବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନକୁ ଶାନ୍ତ କଲା ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପରାକ୍ରମରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଭୀମ ସେତେବେଳେ ବନ, କନ୍ଦର, ପର୍ବତ, ନଈ ଓ ଅନେକ ଜନପଦରେ ପଳାୟନ କଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଦ ବାଜି ବଡ଼ ବଡ଼ ପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଚୂନା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ଏହି ଦୃଶ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ହେମନ୍ତ୍ର ପଳାଇ ସେ ଯେ ବାଳ୍ପତ ନନ୍ଦନ
ଭୀମସେନ ପଳାଇଲ ଶତପଟେ ଯୋଜନ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ହୋଇଣ ସେ ପର୍ବତ ପୋତିଏ
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଫୁଟିଲ ତାହା ବାଳ୍ପତ ଉଦରେ ।
ତିନି ଯୋଜନ ଅଗ୍ରଭାଗ ସେ ପର୍ବତ ଦୃଢ଼ତମ
ଭୀମସେନ ମୁଣ୍ଡେଣ ହୋଇଲା ମସି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ।"

(ପୃ—୨୪୩-୨୪୪)

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ବର୍ଣ୍ଣନା କିପରି ହୋଇ ପାରିଲା ତାହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ମୃତିରଙ୍କ 'ଅଠ ଚନ୍ଦ୍ରପଦ', ପୁଣି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଭୂରିଶ୍ରବାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ଏହା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ କଥାକୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି କହୁଛନ୍ତି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ନିଜ ଆଖିଭିତରେ ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥାରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କଥା କହିବାରେ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

୩ । ସାମାଜିକ ନୀତି ନିୟମର ଅନୁସରଣ :

ସାରଳା ଦାସ ଅନେକ କାହାଣୀ, ଅନେକ ଘଟଣାରେ ଜାତିଗତ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ କଥା କହିବା ଦ୍ୱାରା ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ପରମ୍ପରା ତଥା ବିଶ୍ୱାସ ସଂକଳନ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତର ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଥାକୁ ସେ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି ।

କଥାବସ୍ତୁର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିହେବ ପାରେ । ସାରଳା ଦାସ ନିଜକୁ ଅଜ୍ଞ, ମୂର୍ଖ ଓ ଅପଣ୍ଡିତ ଭାବେ ବାରମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବାରୁ, ଏ କଥା ଅନୁମାନ କରିହେଉଥିବ ଯେ ସେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ନ ପଢ଼ି, ଶୁଣାଶୁଣିରୁ ଯେତିକି ମନେ ରଖିଥିଲେ, ତାକୁ ହିଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଫଳରେ କଥାରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ଏକଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ବହୁ କଥା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ସେ ସବୁକୁ ଅବିକଳ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିଲେ, ସମାଜରେ ମହାଭାରତ ପରି ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣାର ଏ ସବୁର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଉପଯୋଗୀ କରିଥିଲେ । ସତ୍ୟବତୀ, ପରାଶର, ଗଙ୍ଗା ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନୁମାନ ହିଁ ବିଶେଷ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମନେହୁଏ ।

ସଂସ୍କୃତରେ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପରାଶର ମୁନି ଉପଭୋଗ କରିଥିଲେ । ପରେ ସେ ହେଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ । ପରାଶରଙ୍କ ଔରସରୁ ସେ ହୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିଙ୍କର ମାତା ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରୁ ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଲେ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଠଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ହେଲେ ଦେବବ୍ରତ ବା ଭୀଷ୍ମ । ଶାନ୍ତନୁ ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ବିବାହ ବେଳେ କୈବର୍ତ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁଅ ହିଁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପରେ ରାଜାର ରାଜା ହେବେ । ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ଭୀଷ୍ମ ବାଧା ହେବାରୁ ବିବାହ

ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଫଳରେ ସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅବାନ୍ତର ହେଲେ ନାହିଁ । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଓ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ବର୍ଣ୍ଣବାଦ ଚଳୁ ଯେତେବେଳେ ମହାପ୍ରଭୁ । ବୈଷ୍ଣବୀୟ ଭକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଭକ୍ତ-ଗଣଙ୍କ ସହ, କିନ୍ତୁ ସେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଫଳରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲା । ଏହାପରେ ଜାତିବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ସନ୍ଥ-ଧର୍ମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ପୃଶ୍ୟଙ୍କ ସହ, ପରେ ସମାଜର ସହ ମିଳନ ହୋଇ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ସତ୍ୟଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତାହାରେ ଦିଖାଇ ଜନ୍ମ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଓ ଜାତି ଅର୍ଥାତ୍ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେବାପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଲା, ଓଁ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଦର୍ଶନ କାହିଁ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପର ପୂର୍ବକାଳ ଏକଥା କରିବ ବା କାହିଁ ? ସେଥିପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ମୂଳ କଥାରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେଥିରୁ ପ୍ରଥମ କଥା ହେଲା, ଶବର ଓ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ମିଳନ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦେହାବଶେଷ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ଅନୁସାରୀ ହେଉ ଶବରରାଜ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ନାଥ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଜାତିଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି । ସେତେବେଳେ ଶବର ସେ ଦେବଙ୍କ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ କାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ମୂଳ ସ୍ୱରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସ୍ଥିତି କମ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଭୀମଭୋଇଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଦେବତା ବା ମୂଳ ମୂର୍ତ୍ତି, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଅଧୀନ । ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଭୀମଭୋଇଙ୍କ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ଥାଇଲା ତାଙ୍କର ଅବାଧ କ୍ଷୋଭ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଦୃଷ୍ଟିର ମୂଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିକରି ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସେହିଦିନରୁ ଭୀମଭୋଇ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଓ ଜାତି ଧର୍ମ (ଜଗନ୍ନାଥ), ଉପରେ ଧର୍ମ (ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା) ଠାରେ ଠାଏ ମନ୍ଦିରେ ଧର୍ମ-କୌଶଳରେ ଉଦୟ ହେଲେ, କଳିର ଦୂର କଳରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତି ଭାବ ଜଗାଇବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ସତ୍ୟବତୀ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣିବା ପରେ ବିଚାର କରି ଦେଇଲେ ଓ ଭୀମଭୋଇ ମୂଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପାଇଁ କୋଟିକୋଟି ଜନ ବହୁ ଅଧର୍ମର ବର୍ଜନ କଲେ । ଅଟଳ ଭାବ ସୋହଂର ଏକାଶର ସେ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଏ ସବୁକୁ ଉଚ୍ଚ ମାନବତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ସେ କାଳର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ସେମାନେ ବାଧା ବନ୍ଧକୁ ଅପସାରଣ କରି, ନିଷ୍ଠାବାନ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ଦ୍ୱାରା ଦେବତା ବନି ଉପଦେଶ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସାରଳା ଦାସ ପରଶୁରାମଙ୍କର ଏହି ଭାବକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିପାରି ନଥିଲେ । କଥିରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଦ ଦେବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ କଥା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପରୁଷର ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ବିବାହ ଉପନୟନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କଥାରେ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଫଳରେ ସେ ପରୁଷରଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରି, ଜାତ ବୃତ୍ତିକୁ ହୋଇଥିବା ମିଳନକୁ ସାମାଜିକ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କଲେ ଏବଂ ସତ୍ୟବତୀ କଥା ବହୁଲୁ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଜନ କରିବାରେ ଅସୁବିଧା ରହିଲା ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ

ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜନମନ ମହାଭାରତରେ ସତ୍ୟବତୀ ଚରିତ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଗର୍ଭିଣୀ ଅବିବାହିତା ହୋଇଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତରେ ସତ୍ୟବତୀ ଥିଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କର ଶାଶୂ, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମାତା ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବିମାତା । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତରେ ସେ ହୋଇଲେ, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଭ୍ରାତୃ ବହ୍ନି ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପାଳକର୍ତ୍ତ୍ରୀ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହେବାରେ ସେ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କର ଶାଶୂ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ସୋମବଂଶର କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଗର୍ଭିଣୀ ନୁହେଁ; ଅଥଚ ଶାଶୂ କହାଇଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବାଲ୍ୟ-କାଳରେ ପାଳନ କରିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବୋହୂମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶାଶୂଙ୍କର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ବଂଶ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବଧୂମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ, ତାହା ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଶୋଭନ ହେଲନାହିଁ ।

ସତ୍ୟବତୀ ଉପାଖ୍ୟାନରେ ମନ୍ଦବୃତ୍ତିର ଘଟଣା ସକଳରେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମ ଜଟିଳ ହେବେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଏକ ମନୋଜ୍ଞ ରୂପ ଦେଖାଦେଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅତି ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ଥିଲା । ସୃଷ୍ଟିରେ ସୀତା, ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ଅହଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ର ଅନେକ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଶାନ୍ତନୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକାଙ୍କୁ ବୀର ଓ ଧୀରଙ୍କ ନିକଟରୁ ଜାତ ହୋଇଲେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଜନ୍ମହେବା ଫଳରେ ଭୀଷ୍ମ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଜ ଓ ବଧୂମାନଙ୍କର ଦେବର । ତେଣୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ସତ୍ୟବତୀ ପୁତ୍ର ବ୍ୟାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଥିଲେ ହେଁ, ବ୍ୟାସ ଥିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସେମାନେ ଥିଲେ କ୍ଷତ୍ରିୟ । ଏଣୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ଦେବୃକ୍ଷେତ୍ର ଜନ୍ମ ନିନ୍ଦନୀୟ ହେବା ଯେ ପାପ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ସମାଜ ବହିର୍ଭୂତ କାର୍ଯ୍ୟ, ଏହା ସାରଳା ଦାସ ଭଲଭାବେ ବୁଝିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭଧାରଣ ଫଳରେ ଅମ୍ବିକାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ଏବଂ ଅମ୍ବାଳିକା ଗର୍ଭ କିନ୍ତୁ ହେବାଦ୍ୱାରା ପାପରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନର ଯୋଗ ଦେଲେ ।

କେବଳ ସତ୍ୟବତୀ ଉପାଖ୍ୟାନ ନୁହେଁ, ମହାଭାରତର ଅନେକ ଉପାଖ୍ୟାନରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ନାରୀ-ସଚେତନ ଦୃଷ୍ଟି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି ।

୪-ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ* :

ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଚଳଣୀକୁ ଉଚ୍ଚିରେ ରହି, କଥାର ଚେତନାଗ୍ରହଣ କଲ୍ପନାରେ, କବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନରେ ସଂସାରର ବହୁ ଚରିତ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ମନରେ ସଂସାର ବେଶଭୂଷା ସଂସାରର ଅସାର ଜଳ ନଦୀ ପ୍ରବାହ । ଏଥିରେ ମଣିଷ ଜନ୍ମ, ଜୀବନ, ଅବସାନ ଓ ଭଗବାନର ଦଶା । ଏହା କେବଳ ମନ 'ପଦ୍ମପତ୍ର ଜଳ' ଭଳିଥିଲା । ଏହି କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ଯାତନାକୁ ନେଇକ, ମଣି ଜୋଗାଣ ବୋଝ । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଧର୍ମ ପଥରେ ଚଳି, ସଂସାର ମୋହମୟରେ ଜଡ଼ିତ ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସଂସାର କହିଲେ, ସମାଜକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥିଲେ । ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀର ମିଳନରେ ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ମିଳନର ଚରମ ପରିଣତି ବିବାହ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଦେଖିହୁଏ । ସେଥିରୁ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି, ବୈଦିକ ବିବାହ । 'ଗଙ୍ଗା-ଶାନ୍ତନୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର-ଗାନ୍ଧାରୀ, ପାଣ୍ଡୁ-କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ' ଏହାର ଉଦାହରଣ । ପିତା, ମାତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା ତଥା ସ୍ୱୀକୃତି ନେଇ ଏପରି ମିଳନ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହି ମିଳନରେ ଧର୍ମ ଅନୁମୋଦନ ଅଛି । ବିବାହ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ଉଚିତ । ବିବାହ ପରେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବା ପରମ୍ପରା ଏବଂ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ତେଣୁ ତାର ଜନ୍ମ ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେବା ମଧ୍ୟ ସୌଭାଗ୍ୟ ଏକ ଦେଖ । ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ବିବାହ ଦିନ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ପଠାଇବା ପରେ ଅସଦାଚାର ଦୃଷ୍ଟି ଜନସାଧାରଣର ନିନ୍ଦାଯୋଗ୍ୟ ଅନ୍ତଃପୁରର ବୃଦ୍ଧ ପୁରୁଜନ-ନାରୀଙ୍କ ମୁଖ 'ଆଦି ପର୍ବ'ରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଅଛି —

> "ଶୁଣନ୍ତୁ ନୃପାଳେ କେଲି ଭୁବନ୍ତ ଶୁଣ ପିତୁଳାରେ
> ମୁଣ୍ଡେ ଶ୍ରୀକୁଳ ଦେବ ଉଗ୍ରସେନଙ୍କ ପୁତ୍ରରେ ।
> ଠାଣେ ଜନନୀ ସେ ଉତ୍ତର ଦୋଷ କାଣ୍ଡ
> ତାହାକୁ ଭୁଜାଇଲ ସେ ବୃନ୍ଦାଳ ଭୁଜଙ୍ଗ ହରି ।
> ନେଉଁଲ ବହୁ ଭୁଜଙ୍ଗ କେବଳ ବହୁ ଶ୍ରୀହାନ କରି
> ଦେଇ ଦେବକର ଉପଦ୍ରବେଶ ଜନ ହର ।
> ଦୂଷଣ ଦଳନେଶ ତ୍ରୁଟିଲ ସେବକ କାଣ୍ଡ
> ଧନେଶ ଦେବ ଶ ଦେବର୍ଷିଗଣ ଭୁତ୍ତ ଧର୍ମ ପାଦ ଦେବଙ୍କ ଦେଶ ।
> ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉପଦେଶ ଭୁଜଙ୍ଗ ଦେବକ ମୁକ୍ତି
> ପ୍ରକାଶ ଦର୍ଶନେ ପୁଷ୍ପ ଦେବକ ଗଙ୍ଗ ।

* ଏମ.ଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ଛାତ୍ର ଲିଖିତ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସଂଗୃହୀତ ।

ଚତୁର୍ଥ ଉତ୍ସବେ ଯେ ତୃପ୍ତ ମୃତାତ୍ମାଙ୍କର ଗଣ
ସେହି କନ୍ୟା ତୁଚ୍ଛ କଲ୍ୟା ସନ୍ତୁଷ୍ଟଙ୍କ ପୁଣ୍ୟଦାନ ହୋଇ ।
ଶୁଭ ସୁଦାନ କରନ୍ତି ଯାହା ସନ୍ତାନ
ସେମାନେ ତିନ ପୁରୁଷ ତାହାର ପାରେଣି ।
ନାନା ଧର୍ମ କର୍ମ ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ ଯତ୍ନ କରି
ଉନ୍ନତ କେତେକ କରି ତାହାରେ ହୋଇବ ତୃପ୍ତ ।
ହସ୍ତ ଦାନ କରି ପ୍ରେମ ଦାନ ପରେ ଯିବେ
ସେମାନେ ପୁରୁଷ ନ ଯାନ୍ତି ହୋଇଲେ ଅର୍ଥେ ।
ସେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ଶ୍ରେଣୀ ର ଅଧାର କରନ୍ତି ଆହାର ପିତୃଲୋକେ
ହେସେମେ ଅଛୁ ନାହାନ୍ତି ଧର୍ମଗାମୀ ।"

(ପୃଷ୍ଠା ୮୬-୮୭)

ଅର୍ଥାତ୍ ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମବାକ୍ୟ ଓ ଲୋକଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଆଦିରେ ଘୋଷିତ କରି ଥାଇଲା ଯାହା ବିବାହିତ ଦମ୍ପତ୍ତିଙ୍କୁ ମିଳିଲା ଜୀବନର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ଅନୁପ୍ରେରଣା ଦେବା ପାଇଁ, କନ୍ୟା ଋତୁମତୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିଦେବା ପାଇଁ ପିତାମାତାଙ୍କୁ କହୁଛନ୍ତି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କନ୍ୟାର ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପ୍ରଥାର ଅବହେଳଣା କରଯାଉଛି । ତତ୍ପରେ ବିବାହ ବେଳେ ଅବଶ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି —

"ଦୋଷିତା ପିତା ଘରେ ହୋଇଲେ ରଜଦର୍ଶା
ଅତୀତେଲୋକମାନେ ସେ ତୃପ୍ତ ନର୍କଗତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୯୬)

ଏଣୁ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ପିତା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥ କହୁଛନ୍ତି—

"ଅବିବାହ ଦୋଷିତା ପିତା ଘରେ ହେଲେ ରଜଦର୍ଶା
ଏହୋଇଣ ପୁରୁଷ ନର୍କେ ଯାନ୍ତି ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଘେନି ।"

(ପୃ-୯୦)

ଅବିବାହିତ କନ୍ୟା ପିତାଘରେ ରଜଦର୍ଶନ ହେବା ଯୋଗୁଁ ତିନିପିଢ଼ି ପୁରୁଷ ନର୍କ ଯିବା ପାପ ପିତାଙ୍କର ଅପରାଧ । ତାହାଲା ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ପୁରାଣର ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ମିଳନ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଉଛି ଗୁଣ ଓ କର୍ମଙ୍କର ମିଳନ । ପ୍ରଗତିର ଓ ସଂସ୍କାରଙ୍କ ମିଳନ ହେଲେ ଦେଶର

ଅବିଶ୍ବାସିତ ଓ ଅକଳ୍ପନୀୟ ସତ୍ୟଟିକୁ 'ନାରୀ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ' ଗ୍ରନ୍ଥର ଲେଖିକା ମଧ୍ୟ ଏହାପରେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟତର ପରିବେଶ ହୁଏ ।

"ଆରେ ମୋ ବାଇଲା ପାଇଣ ଦେଖ ଆସିଲେ ତାସ ଯଥେଷ୍ଟ
ଧାଦେଶ୍ବରଙ୍କୁ ଅଶୀଷ ଦେବ ସୁଧାର ଯଶେ ।
ଅଦ୍ୟ ଆବ କହନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ଷଣ୍ଡ
ଦେଖିବ ଦର୍ଶାଇଲେ ପାଦେ ଚକୋତା ଅସନ୍ତ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୭୩)

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମିଳନରେ କୌଣସି ଲଜ୍ଜାର ଲାଞ୍ଛନା ନ ଥିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ଶେଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । କୁନ୍ତୀ ଅବିବାହିତା ଓ ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ଥିଲେ ହେଁ ଏହି ମିଳନକୁ କଳଙ୍କ ବୋଲି ଭାବି ନଥିଲେ ହେଁ ସାରଳା ଦାସ ଏହାକୁ ଏକ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀଙ୍କର କୁମାରୀତ୍ବ ନଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । କୁନ୍ତୀ ନିଜର ଦେହକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ର ଥାଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଛନ୍ତି —

"ଏଣୁ ମୋତେ ବୋଇଲେ ଦେବ ଦେଇ ଭଲ ପ୍ରାଣ ଲାଭ ନ ହୋଇ ସମ୍ଭବ
ଭବ ଗଳରେ ମୁଁ ଦେବ ଦେଇବ ଅସତ
କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲି ଯେ ମୋହୋର ଦୁହିତା ପଣ
ବଚନେ ଦେଖି ଦୟା କଲେ ତରଣି ନାରାୟଣେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୮)

ଦେବତାଙ୍କ ସହ ମିଳନ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ଲାଭ କଲେ ନାରୀ ଅପବିତ୍ର ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ଥିଲା ସେକାଳର ମତ । ତେଣୁ ଏହି ମିଳନ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୂଷଣୀୟ ହୋଇଲେ ହେଁ, ଏଥିରେ ନାରୀର ଅପବିତ୍ରତା ହୋଇ ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ପରପୁରୁଷ ସହ ଏକ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏପରି ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି, ଯାହାକୁ ନ ଲେଖିଲେ ନ ଚଳେ । ସୋମବଂଶର ରକ୍ଷାପାଇଁ ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ନାରୀମାନେ ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଳି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଏସବୁ ଘଟଣାକୁ ସେହିପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ହେଁ, ପରପୁରୁଷ ସହିତ କଥାକୁ ସେ ଅତି ସଂଯମରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କ ସହିତରେ ସେ ନିଜର ସ୍ବକୀୟ ଚିନ୍ତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇ, କଥାକୁ ନୂଆ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ

ନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ, ବ୍ୟାସଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମିଳନ ହେବା ପରେ ଅମ୍ବିକାର ମୃତ୍ୟୁ, ଅମ୍ବାଳିକାର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଦାସୀ ପ୍ରଭୃତି ପରପୁରୁଷ ମିଳନ କରିବା ପାପର ପରିଣାମ । କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଏହି ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଦେବତା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଦେବତା ସଙ୍ଗ ମିଳନ ହେଲେ ତାହା ଅପରାଧ ହୁଏ ନାହିଁ —ଏହା କହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ ଏହି ସବୁ ପାପକର୍ମ ପାଇଁ ଗ୍ଳାନି ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କହିଛନ୍ତି—

"ହେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ଯେତେହେଁ ମୋର କର୍ମ
କେବଳ ପାପବଶେ ହୋଇଲି ମୁଁ ଜନ୍ମ ।
ସୃଷ୍ଟି ସ୍ୱ କଲୁରେ ମୁଁ ହୋଇଲି ଉଦାର
କେତେ ଭୁଆରେ ଏକ ଶିବ କର୍ମରେ ଅରତ ।"

(ପୃ— ୨୩୨)

× × ×

ସଂସାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦେବ ନ ଜାଣୁ କାହୁଁ ଧର୍ମ
କେମନ୍ତେ ଜଣେ ମୁକ୍ତ କରିବି ପାପ ।
ଘୋର ମୋହ ଅନ୍ଧକାର ଥିଲେ ଉପୁଜିଛି ଅନେକ ପାପ
ସୁକୃତେ କହିଲି ବିହାର ଉତ୍ତାପ ।"

(ପୃ-୨୩୩)

ଜାଣ କଣ ହେଲେ, ପାପ ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର କରେ ନାହିଁ । ଏକଥା ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସତ ହେଲେ ହେଁ, ସାଧାରଣ ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ରାଜା ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଏଥିରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବେଶୀ । ସାଧାରଣ ଘରର ନାରୀ ଅପେକ୍ଷା ରାଜା ଘରର ଝିଅ, ବୋହୂ ଏଥିପ୍ରତି ବିଶେଷ ସଚେତ ହେବା ଉଚିତ । ପରପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମିଳନ ହେବାବେଳେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ଥାଉ ତାହା ଏହି ସାରବାକ୍ୟ ଶୁଣାଇ କହିଛନ୍ତି—

"ପରସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ, କୁମାରୀ ସଙ୍ଗ ଅବର ଗୁରୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ
ଏଥିରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ଭୁଞ୍ଜେ ରାଣୀ ।
ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପାପ ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ
ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପାପ କଲେ ମୋକ୍ଷ ଅଛି କାହିଁ ।

ବ୍ୟାସଙ୍କ ସଙ୍ଗ ମିଳନ ହେବା ପାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ରାଜବଧୂ ଅମ୍ବିକା ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—

"ଅନ୍ତି ମା ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ଶୁଣ ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ତ୍ରୀଜନ ଅଟନ୍ତି ଅଟ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଜାତି ।

ସଦାଏଣ ଅଣଛୁତ ଅଜାଡ଼ି ଅଛି ସ୍ତ୍ରୀ
ହସନ୍ତ ବୁଧଂହିଲୁ ନାମ ସତନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀ ।

ସ୍ନାନ କାଢ଼ିଲେ ସେତେକ୍ଷଣେ ସାଧ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ
ଋତୁସ୍ନାତ ଅଙ୍ଗେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମଳିନ୍ନା ।

ଯେସନ୍ତି ପ୍ରମଦା ନାମ ସେ ସମ୍ଭବ
ଉଦ୍ଭବେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ପରପୁରୁଷ ସୁଖ ।

ଅନ୍ୟେ ଅବା ବାଞ୍ଛା କଲୁ ଅନର୍ଥାର୍ଥି
ସେ କନ୍ୟାଙ୍କ କଥା ନେ ପଣ୍ଡିତ ମହାସତୀ ।"

(ପୃ ୧୦୩-୧୦୪)

ପାପ, ପୁଣ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନରେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ, ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏଥିରୁ ଏଡ଼ିଦେଲେ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ତାପସ୍ୱିନୀମାନେ ସନ୍ତାନ ଲାଭ ଆଶାରେ ମନ୍ତ୍ରସ୍ତୁତି, କୋଷ୍ଠମୁକ୍ତ, ଦାନ, ଭକ୍ତି-ଭାବନା ଦ୍ୱାରା ପାପ ବିଶେଷ କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳା ଦାସ ଏମାନଙ୍କ ପାପକର୍ମକୁ ଅତି ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦୋଷର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ସେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଇନାହାନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତି ଲାଗି ସେମାନେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କଲେ, ସେଥିରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପାପ ଧୋଇ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଅଥଚ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଜନ୍ମ କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଏହିରୂ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଧର୍ମ-ନୀତିରେ, ଲୋକଙ୍କର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନାଙ୍କ ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର କୌଣସି କଠୋର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନଥିଲେ ହେଁ, ଗଜବଧୂ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କୁ କୈଫିୟତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଗଜବଧୂମାନେ ଏପରି କୁକର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ଅସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଅନୁସୂୟା ବଶରେ କନ୍ଦ୍ରୋଳ ପଶୁପାଳ ଜନ୍ମଦାତାର ପ୍ରେମିକଙ୍କୁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହେଲେ । ତେବେ ବି ଏହା ଏକ ପାପକର୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହାତରେ ନିହତ ହେଲେ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା ଏକ ପାପ ରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଅଥଚ ଧର୍ମରାଜ ରାଜ୍ୟରେ ଅବଧାରଣ ଦୋଷୀ ରୂପେ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସାରଳାଦାସ ଏହାର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଇଛନ୍ତି—

"ଏମନ୍ତ ଧର୍ମ ସୂତ୍ରରେ ପୁଣି ବନ୍ଧନ ହୋଇଲ
ରାଜା ମହାରଥିଙ୍କି କୃତ୍ୟ ଦୋଷ ନ ଲାଗିବ
ଲକ୍ଷଣା ହୋଇ କେତେକ ହେବ ପରଦାରସେବୀ
ସ୍ୱାମୀ ଦଣ୍ଡିବ ନାହିଁ କି ? ତେଣୁ ଫଳଗାମୀ ।
ମୁକ୍ତଚେତନ ରାଜା ଥିଲେ ସେ ତାହାର [illegible]
ଦୋଷକୁ କେ ଶକ୍ତି ଦେବ ହାତ ନ ବୋଲିବା ତାନ୍ତ୍ରୀ ।
(ଦ୍ଧୃଷ୍ଟା — ୯)

ବଳରାମ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିଥିଲେ ସେତେବେଳ ସମାଜ। ତାଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କାମ ହେଉଛି, ମନୁଷ୍ୟ ମନର ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ଦେବତା ମଧ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରଭାବରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ସ୍ୱୟଂ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ଏହାର ତୃପ୍ତି ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଗୁରୁ ବାକ୍ୟର ଉପଦେଶ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ସଂଯତ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ । ସ୍ୱାଭାବିକ ତାଙ୍କ [illegible] ଏକାଧାରରେ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ, ସାମାଜିକ ନିୟମ ଓ ଅନ୍ତଃପ୍ରେରଣା ମଣିଷର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଚାଲିଥିବା ସଂଘର୍ଷର ଚିତ୍ର । [illegible] ଦୁର୍ନୀତିର ନାନା-ଉପାୟମାନଙ୍କୁ ସଂଯତ କରିବାପାଇଁ ରାଜା ଅଭିଜାତମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଛି । ତାର ଜଗତର ତପସ୍ୟା ନିଷ୍ଠାପୂର୍ବକ ଯୋଗାସନରେ ବସି ଦଶ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ସାଏ ପୁରାଣ ପାଠ କଲେ, ନାରଦମୁନି ବ୍ୟାସ କେତେକ ଉପଦେଶ ଦେଇଗଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ, ଧନ ନାହିଁ, ପୁତ୍ରକଲେ ରାଜା ପରଦାରରତ ଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରଦାର ନ କରିବା ପାଇଁ ବୁଝାଇଲେ । ଏ ଦୋଷରେ ଗତି ମୁକ୍ତି ନ ମିଳିବା କଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ।

"ଶୁଣିମା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସେ ଧୋବାଥାଇ ଥିଦ
ରାଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ତଳକୁ ନାମ ଶୋଧେ ।
(ଦ୍ଧୃ—୧୯୭)

ଏହି ସମାଜ ଭିତରେ ସ୍ୱଭାବ ଅପେକ୍ଷା ନାରୀର ଭୂମିକା ଅଧିକ । ଏହା ହିଁ ବୋଧହୁଏ ଥିଲା ଦାସଙ୍କ ଆଦର୍ଶ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ନ ସ୍ତ୍ରୀର ଧର୍ମ ଓ ଅଧର୍ମର ବିଷୟ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦଣ୍ଡ ଓ ଦେବତା ଉପଯୁକ୍ତ-ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉପଦେଶ ହେଉଛି ସେ ସେମାନେ ହେଲକାଳ ଦେଖି ସତର୍କ ରହିବା ଉଚିତ ।

(ଙ) ଲୋକ କଥାର ମହତ୍ତ୍ୱ :

ସଂସ୍କୃତ କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଆ ରୂପ ଦେବାବେଳେ, ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସ୍ୱର, ଚିନ୍ତା ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆଦର୍ଶ ପଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଲୋକକଥା ସବୁ ମଧ୍ୟରୁ ସହଜେ ସ୍ୱତଃ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିଥିଲା । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ 'ପ୍ରଥମ ମୁଣ୍ଡରେ ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରେ,' 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଘର ଜନ୍ମ ନାହିଁ କ ଶାସନ କର ନାରଦାଡ଼ି', 'ଆତ୍ମାଙ୍କ ଚୁଡ଼ାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ', 'ରଙ୍କ ହୋଇଲେ ଥିର ରାଣୀ ହୋଇଲେ ସିଦ୍ଧ', ଉକ୍ତିମାନଙ୍କରେ ଦମ୍ଭ ଓ ଅହଂକାରର ଫଳ, ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଗର୍ବ, ଦଶଦିଗ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇ ପାରେ । ମହା-ଉତ୍ତମ ଶାଳୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରହସ୍ୟ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଇ ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

> "ଶଙ୍କର ଆଜ୍ଞାରେ ବୋଇଲେ ତୋହର ଶରୀର ବଜ୍ରହୋଇ
> ଅମୃତ ସର୍ବ ନ ଦେଖିବାର ତନ୍ତ୍ର ଗଳାରେ ଥାଇ
> ବାଲ୍ମୀକ ଦେବ ଜାନୁ ସେଥିଠାରେ ଲାଗିଥିଲା
> କନ୍ଦର୍ପରେ ଶୃଙ୍ଗ ନ ଲାଗିଲା ଘୃଣ ସେ ରହିଲା !
>
> (ପୃ—୨୨)

ସେହି ଜାନୁରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନ ଲାଗିବାରୁ ତାହା ବଜ୍ରହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସେଇଠି ରହିଲା, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ-ଭେଦ । ସେତେବେଳେ ଜାଣି ଭୀମ ପାରିଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଲୋକ କଥାରେ ଏହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ରହସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ କଥା ମିଳିଥାଏ । କେତେବେଳେ ଏହା ପକ୍ଷୀ ଭିତରେ ଥିବା ଲମ୍ବା ବାଳ ଭିତରେ ଲୁଚିଥାଏ ତ କେତେବେଳେ ଏହା କଳା ବାଳ ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।

ମହାଭାରତ ଲେଖିବା ବେଳେ ସାରଳାଦାସ 'କଥା କହିବା'କୁ ଜନ ପ୍ରିୟତା ଲୋକର ମୂଳଧର୍ମ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ କଥାକୁ ସରସ କରିବାପାଇଁ ସେ ତତ୍କାଳୀନ ସମସ୍ତରେ ପ୍ରଚଳିତ ହାସ୍ୟ ପରମ୍ପରାକୁ ଅନେକ ଜାଗାରେ ନିଜ ମହାଭାରତରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ମୂଳ ଭୂମି ବ୍ୟାସୀ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜକୁ ଉଦ୍ବୁଦ୍ଧ କରି ଆସିଛି ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗକୁ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ହିଁ ଥିଲା, ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ । ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମୟକୁ ସେସବୁର ପ୍ରଭାବ ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ଓ ସେହେତୁ ଧର୍ମର ଅଙ୍ଗ ଓ ତତ୍ତ୍ୱର ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମରେ ଏକ ରୂପେ ଅନୁକୃତ ହୋଇଥିଲା । ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ବହୁଳ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ଶୂନ୍ୟବାଦ ପୂଜା ଓ ଯୋଗ ସାଧନା ଯେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ମୂଳକଥା ହୁଏ ହେଁ, ଏ କଥା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନା ପୁସ୍ତକୋଳିକୁ ଅବଗତ ହୁଏ । ସମାଜରେ ବଳୁଥିବା ବିଶ୍ୱାସମାନଙ୍କୁ ସାରଳା ଦାସ ଧର୍ମ ଭାବ ସେ ବୃହତ୍ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ମହାଭାରତ ଲେଖିଥିଲେ ।

ଧର୍ମପ୍ରଚାର ହିଁ ପୁରାଣର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ । କାବ୍ୟର ଅଙ୍ଗରୂପେ ଅଳଙ୍କାରିକମାନେ ରସ, ଗୁଣ, ଅଳଙ୍କାର, ଧ୍ୱନି ଓ ବକ୍ରୋକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ପୁରାଣକାରମାନେ ଧର୍ମକୁ ପୁରାଣରେ ଅଙ୍ଗୀରୂପ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲେ । ପୁରାଣରେ କଥା ଓ କାହାଣୀକୁ ରୂପ ଦାନ କରି-ଦେଲେ ସେମାନେ ଧର୍ମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ହିଁ କଥା ଓ କାହାଣୀର ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମପଥ ଅନୁଗାମୀ କରିବା, ନୀତିବାକ୍ୟ ଶୁଣାଇ ସମାଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧ୍ୟେୟ ଥିଲା ।

ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ପୁରାଣକାରମାନେ ବହୁଦେବତା ବାଦକୁ ହିଁ ମୁଖ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ, ବ୍ରହ୍ମା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ଦୁର୍ଗା, ପୁରାଣର ମୁଖ୍ୟ ଆରାଧ୍ୟ ଦେବାଦେବୀ ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଦେବତା-ମାନଙ୍କର ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବା ପୁରାଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସାରଳାଦାସ ଏହି ପରମ୍ପରାରେ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ରଚିତ ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ଦେବତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବା ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଭକ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କର ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ସେ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ନାୟକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବା ବିଷ୍ଣୁ । ତାଙ୍କରି ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଦେବ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏଣେ ସାରଳା ଦାସ ଥିଲେ କନକପୁର ପାଟଣାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ସାରଳାଙ୍କର ଉପାସକ । ତାଙ୍କୁ ଶାକ୍ତ କହିବା

ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେ ଶକ୍ତି-ଉପାସକ ଥିଲେ ସତ, ଜନ୍ମ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଅର୍ଥରେ ଶାକ୍ତ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଯାଏ, ସାରଳା ଦାସ ସେ ଭୂମିକୁ ଶାକ୍ତ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନରେ ଭକ୍ତି-ଶକ୍ତି ସ୍ଵୀକାର କରାଯାଇଛି । (୧) ସେ ଯଦି ଶାକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତା'ହେଲେ ସେ କେବଳ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ' ଲେଖିଥାନ୍ତେ ଓ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରୂପେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଦ୍ଵାରା ପୁଣି ମହାଭାରତ ଲେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନଥାନ୍ତେ । ପୁଣି ଯଦିବା ମହାଭାରତ ଲେଖିଥାନ୍ତେ, ତାହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ର, ପବନ, ଗଣେଶ, ଧର୍ମ ବା ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଶିବ ପ୍ରଭୃତି ଦେବତାଙ୍କୁ ତଳେ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ବାଞ୍ଛା କରି ନଥାନ୍ତେ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରି, ଏଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ଉପାଦାନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସାରଳା ଦାସ କୌଣସି ସାଂପ୍ରଦାୟିକତାଯୁକ୍ତ ନ ଥିଲେ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ହିନ୍ଦୁ ଭଳି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଥିଲା, ତାଙ୍କର ଧର୍ମ । ଏହାହିଁ ଥିଲା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ମୂଳ ତତ୍ତ୍ଵ । କେବଳ ହିନ୍ଦୁ-ଧର୍ମର ଦେବତା ନୁହଁନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଦେବତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସମ୍ମାନିତ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆଚାର-ବିଚାରକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଶୋକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାଦଶ ଶିଳାଲେଖରେ ସବୁଧର୍ମମାନଙ୍କ ଧର୍ମ-ଧାରଣାର ଆଦର୍ଶ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି :

"He who does reverence to his own sect, while disparaging the sects of others, wholly from attachment to his own, with intent to enhance the glory of his own sect in reality, by such conduct, inflicts the severest injury on his own sect. Concord, therefore, is meritorious, to wit, hearkening and hearkening willingly to the law of piety as accepted by other people."

(S. Radhakrishnan, Religion and Culture, P-19)

ସାରଳାଦାସ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଭୂମିକାରେ ସ୍ତବନ କରିଥିଲେ । ସେ ଯଦି ନିଜକୁ ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ପୁଅ ଓ ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମହାଭାରତ ଲେଖିଥିବା କଥା ଉଲ୍ଲେଖ ନ କରନ୍ତେ, ତା'ହେଲେ ହୁଏତ ଶକ୍ତି ଉପାସନାକୁ ତାଙ୍କ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଲଭିବା ବୋଲି ମନେ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଏହିପରି ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭ ଭଣିତାରେ

(୧)—ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶାକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବୈଦିକ ଓ ଅବୈଦିକ ଭେଦରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ ।

ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ଜନସାଧାରଣ ସାରଳାଙ୍କୁ ପୂଜା ନ କରି, ଜଣେ ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉକ୍ତି ଦେଇଥିବା ଗଣେଶଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଅନ୍ୟ ବହୁତ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ଏବଂ ସ୍ତୁତି ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଓ ଧର୍ମଙ୍କୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ତାଙ୍କର ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ମନୋଭାବ ଉଦାର ଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ହିଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ । ଏସ୍ଥଳରେ ଅବତାରଣାର ଉପସଂହାର ମଧ୍ୟରୁ ବହୁତ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନାକୁ ଉଦାହରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ସାରଳା-ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କରାଯାଉଛି ।

ଆଦିପର୍ବ ଆରମ୍ଭରେ କବି ଗଣେଶ ଓ ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି । ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନାରେ ଦୁଇଟି କାରଣ ଦେଖିହୁଏ । ପ୍ରଥମ କାରଣ ହେଉଛି, 'ସକଳ ସ୍ଥାନେ ଆଗେ ଗଣେଶ ପୂଜା' । ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ସାରଳାଦାସ କହୁଛନ୍ତି :

"ସ୍ୱାମୀ ହେରମ୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ଲେଖକ ବୋଲି ଯେଣୁ ସେ ସେ
ସେ ଉତ୍ତମ ବୁଦ୍ଧିରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଏବେ"

(ଆ—୨)

ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନାର କାରଣ ହେଉଛି ସେ ସେ କବିଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ଦେବୀ । ସେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶେଷ 'ଶରଣ କୁଳକୁଳ' ଶୀର୍ଷକ କରିଥାନ୍ତି । କବି ତାଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଓ ତାଙ୍କର ପଦପଦ୍ମରେ ମହାଭାରତ ରଚନା ଜନ୍ୟ ଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତିର କାମନା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର ଝଙ୍କଡ଼ ଦେବାକୁ ସାଧ କରି ନଥିଲାଏ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଓ ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଦୁଇଟି ବନ୍ଦନା ବ୍ୟତୀତ କବି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବ ଶେଷରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସାତୋଟି ପର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରଥମ ପର୍ବ—ଦୁର୍ଗା
ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ବ—ବାସୁଦେବ
ତୃତୀୟ ପର୍ବ—ଶିବ
ଚତୁର୍ଥ ପର୍ବ—ଗୋପ
ପଞ୍ଚମ ପର୍ବ—ବନଦାର ନାଥ
ଷଷ୍ଠ ପର୍ବ—ଗୋପୀପତି
ସପ୍ତମ ପର୍ବ—ବିଷ୍ଣୁ

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପବନ, ନାରାୟଣ, ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ ଓ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଓ ବନ୍ଦନା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ଦନାରେ କବିଙ୍କ ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ଗଣେଶଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିବାବେଳେ କବି ତାଙ୍କୁ 'ଦୀନ ମଙ୍ଗଳ, ବିଘ୍ନ-ବିନାଶକ, ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ, ସର୍ବ ଅପରାଧ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନକାରୀ, ପରମତତ୍ତ୍ୱ ଜ୍ୟୋତି, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ନାଥ, ଶରଣ ରକ୍ଷକ, ବରଦାତା, ଅଭୟ କାଳ ବାଞ୍ଛା, ବୁଦ୍ଧିର ଅଧି-ନାଥ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସିଦ୍ଧ, ଯୋଗୀଙ୍କ ଆଦ୍ୟ, ଆଦି ଅନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଜଣା ନ ଯାଇ' ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରୁଥିବା କୁହାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନରେ ଯେପରି ଦୁରିତ ନାଶ ହୁଏ, ସେହିପରି ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।

ଶାରଳାଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନାରେ ମଧ୍ୟ କବି ସମସ୍ତ ଓ ସମାନ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଗଣେଶ ଭକ୍ତଙ୍କର ମନବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରିବା ପରି ଶାରଳାଦେବୀ 'ବାଞ୍ଛା ସାର୍ଥକ', ପୁଣି 'ଯାହାର ହୃଦେ ଯେଉଁ ବାଞ୍ଛା ତାହା ପୂରନ୍ତି' । ଗଣେଶଙ୍କୁ 'ଦୀନ ମଙ୍ଗଳ' ଓ 'ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ' କହିବା ପରି ଶାରଳା ହୋଇଛନ୍ତି, 'ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳା' । ଗଣେଶଙ୍କୁ 'ଯୋଗୀଙ୍କ ଆଦ୍ୟ' କହିବା ପରି ଦୁର୍ଗା ବନ୍ଦନାରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ 'ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ' କୁହାଯାଇଛି । ସେହିପରି ଗଣେଶ 'ଅଭୟ କାଳବାଞ୍ଛା' ଓ ଦୁର୍ଗା 'ଅଭୟ ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷ' । ଗଣେଶ ସର୍ବ ଅପରାଧ ଓ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ପରି ଦୁର୍ଗା ମଧ୍ୟ 'ଅପରାଧ ଖଣ୍ଡିଣୀ ।' ଏହିପରି ଶକ୍ତି, ମୁକ୍ତି ଦେବା ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କର ସମାନ ଗୁଣ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଦର୍ଶନରେ ଦୁରିତ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଓ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହିପରି ସବୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ କବି ସମାନ ସ୍ତବ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭକ୍ତ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଶାରଳାଦେବୀ ଓ ଶିବଙ୍କ ବନ୍ଦନାରୁ କବିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ଶାରଳାଦେବୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ କବି କହିଛନ୍ତି,

"ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ରୂପ ନାରାୟଣୀ ମହେଶ୍ୱରୀ
ବ୍ରହ୍ମ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶୁଭେ ସେ ସମସ୍ତେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ
ଶ୍ରୀ ଶାରଳା ଚଣ୍ଡୀ ନାମେ ସେହି ଅଟନ୍ତି ମହାଦେବୀ
ତାହାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଶାରଳା ନାମ କରି
ପ୍ରସନ୍ନେ ଅଙ୍କ ମୋତେ ଦେଲେ ଶାରଦା
ଲଭ ମୁଁ କହିଲାଇ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତ କଥା ।"

(ମୁ—୫)

ସେହିପରି ଶିବଙ୍କର ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ କବିଙ୍କର ଉକ୍ତି ହେଉଛି—

"ପ୍ରଣମିତ ସୁରପତି ପାଦ ପଦ୍ମେ ନାଥ
ଜଗ ପତି ଯାହେ ଭୂଷଣ ହୋଇ ମୋର ମାଥ
ସିଦ୍ଧିଗଣ ପାଦ ପଙ୍କଜ ଅର୍ପିତ ମୋର ଶିରେ
ଶୂଦ୍ର ମୁନି ସାରଳାଦାସ ପ୍ରଣମିତ କରେଶିରେ ।"

(ପୃ—୧୧୯)

କେବଳ ଶିବ ବା ଦୁର୍ଗା ନୁହଁନ୍ତି, କାମଦେବ, ଅଗ୍ନି ବା ଇନ୍ଦ୍ରଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଗୌଣ ଦେବତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କର ଭକ୍ତି ଭାବନା ସମାନ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ-ପାଇଛି । ସେ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସାନ କରି ନାହାନ୍ତି । କାମଦେବଙ୍କର ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେ କୁହନ୍ତି :

"ଯେ କାମ ପୋଡ଼ିଲାବେଳେ କରଇ ହୁଳୁନଥି
ସେ ତାହାର ଶକ୍ତିରେ, ସେ କାହାର ମାନ ଜ ।"

(ପୃ—୨୦୪)

କେବଳ କାମଦେବ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ 'ସଂସାର ଗୁରୁନାଥ', 'ତାରଣ-କାରଣ', 'କରୁଣା କାଶ୍ୟପ' ଓ 'ଦୟାଳ ଜଗନ୍ନାଥ' ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେ ଧର୍ମପ୍ରତି ନିଜର ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟି କୋଣର ପରିଚୟ ଦେଇ ଛନ୍ତି ।

ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ୱଭାବରୁ ଧର୍ମର ପରିକଳ୍ପନା । ମନୁଷ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁପୂର୍ବରୁ ସୃଷ୍ଟି ସଂସାରର ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଧର୍ମର ଆଶ୍ରୟ-ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହି ଭକ୍ତିରେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେବାପରେ ନିଜକୁ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମରେ ନିୟୋଜିତ କରେ ଓ ଆତ୍ମାକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରେ । ଧର୍ମର ସଂଜ୍ଞା ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପରି ସାରଳାଦାସ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି, ଧର୍ମ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା ହୁଏ । ଏହିକଥା କହିଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କହନ୍ତି ଯେ, ଏ ସଂସାର ହେଉଛି ଅନିତ୍ୟ, ଏହା ହେଉଛି ମାୟା ପ୍ରପଞ୍ଚ ଦୁଃଖ । ସେ ମାୟା ଓ ମୋହକୁ ସନ୍ଦର୍ଭରେ 'ଅବିଦ୍ୟା ବନ୍ଧନ' କହିଛନ୍ତି । ଏହି ଅବିଦ୍ୟା ବନ୍ଧନ ରୂପୀ ମୋହ-ପାଶରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ କେବଳ ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ କୌଣସି ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ପରି ସେ କହନ୍ତି ଯେ 'ସଂସାର ସାଗରରୁ ପାରି ହେବାକୁ ହେଲେ ଧର୍ମ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ନୌକା ।
(S. Radhakrishnan, Religion and Culture—P—35)

ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମକୁ କୌଣସି ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ମତବାଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିନ ଭାରତୀୟ ଜନ ମନର ସଂସ୍କାର ବା ଆଚରଣକୁ ଧର୍ମ କହିଛନ୍ତି । ସେ ଧର୍ମ କହିଲେ ବ୍ରତ, ଉପବାସ ପାଳନ, ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ, ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ, ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ, ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସତ୍କାର, ଗୁରୁ ଓ ମାତା ପିତାଙ୍କ ବଚନ ପାଳନ, ଦାନ, ହୋମ, ତପସ୍ୟା ପ୍ରଭୃତିର ଅଂଶ, ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତି ଓ ସତ୍ୟ ବଚନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଅଧର୍ମ କହିଲେ ସେ ପରହିଂସା, ମାତୃହତ୍ୟା, ସୁରାପାନ, ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା, ଗୁରୁନିନ୍ଦା, ଦାନ-ହୋମ-ତପସ୍ୟା-ତ୍ୟାଗ, ଗୁରୁଜନ ବଚନ ଲଂଘନ, କୁଳକୁ କଳଙ୍କ ଓ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ, ହିଂସା ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ଆଦି, ପରନିନ୍ଦା, ପରଦ୍ରବ୍ୟ ହରଣ ପ୍ରଭୃତି, ଗୁରୁଙ୍କ ଦ୍ରୋହ, ଅନ୍ୟର ଅନୁକୂଳ ନୋହିବା, ଅନ୍ୟାୟ ଅଂଶ ପ୍ରଭୃତିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଭାବେ ସେ ଧର୍ମ ଓ ଅଧର୍ମର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ ହେଁ ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରୀ ଧର୍ମରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା କଥା ସେ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶାରଳା ଦାସ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧାରଣ, ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା, ପ୍ରଜାପାଳନ, ଦୁଷ୍ଟ ଅସୁରଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା, ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଉପଦେଶକୁ ପାଳନ କରିବା, ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ସେବା, ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମରୂପେ ପତିସେବା, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ ସ୍ୱାମୀ ସେବା କରିବା, ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ଜପ ତପ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମରୂପେ ଉପାସନା ହେବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏ ଧର୍ମର ଲୋକମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଶାରଳାଦାସ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହିଥିଲେ ହେଁ ଧର୍ମରେ ରହିବାକୁ ବା ଧର୍ମରେ ଚାଲିବାକୁ ସେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କଲ୍ୟାଣ କାମନାରେ ମହାଭାରତର କବି ବାରମ୍ବାର କହନ୍ତି "ଧର୍ମ ସେ ସିନା ବୋଲି" (ପୃ-୨୬) "ଅନୁଭବେ ଧର୍ମ ବ୍ରତ କର" (ପୃ-୨୯) ବା "ପଣ୍ଡିତ ଧାର୍ମିକ ପରେ ସଦା ଯାଉ ମନ" (ପୃ-୯୩) ।

ଅଧର୍ମରୁ ମନକୁ ମୁକ୍ତ କରି ସୁଧର୍ମ କରିବା ଥିଲା ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ଆଦର୍ଶ । ସେ ସାଧାରଣ ଭାବେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପାଳନ, ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ, ପୂଜା, ହୋମ, ବ୍ରତ, ଉପବାସ, ଅର୍ଚ୍ଚନା, ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ, ସେବା, ଭକ୍ତି, ପରୋପକାର, ଦାନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଧର୍ମ କହିଥିଲେ ହେଁ ସଂସାରର ଅନିତ୍ୟତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ସେ ଭାରତୀୟ ଆଦର୍ଶର ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି । ମୁନିଋଷିଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ସେ ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ରୂପେ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ କରିବାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେହେଁ ଏହି ଭାବ ନଥିଲେ ସଂସାରର ସେ ତପସ୍ୟାରେ ଜପ, ତପ ବା ହୋମ, ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତି ବା ବ୍ରହ୍ମ ସାଧନ

ସତ୍ୟଧର୍ମକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଏ ଗୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚରିତକୁ ସମ୍ପାଦିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ସେ ଏ ସ୍ଥଳରେ ଜଣ ରକ୍ଷାକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ଧର୍ମ ଧାରଣା ଓ ଧର୍ମ ଦେବତାର ଆଦର୍ଶ ହୋଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଚରିତ୍ର । ସେ କେବଳ ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ଔରସରୁ ଜନ୍ମିତ ହୋଇ ନଥିଲେ, କେବଳ ବ୍ରତବନରେ ଧର୍ମବ୍ରତ ପାଳନ କରୁ ନ ଥିଲେ, କେବଳ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଜାତି ବଶିଷ୍ଠ ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ କର୍ମ କରିଥିଲେ, ଜନ୍ମ ହେବା ଦିନଠାରୁ ହିଁ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଆଚରଣ କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଶାରଳା ଦାସ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ମହିମା ଗାନ କରି କହିଛନ୍ତି—

"ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଧର୍ମ ବଦାନ୍ୟ ଭାରତ
ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ହେତୁ ରୁଦ୍ର ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା ।
ସେ ମହା ସ୍ୱର୍ଗେଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଉତ୍ପତ୍ତି
ସମସ୍ତ ହୋଇ ତୋହୋର ଦଂଶ ରୁ ସନ୍ତାନ ଅଧିପତି ।
ନାରାୟଣ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲେ ମହାସ୍ଥଳ
ସେ ମୁନି ଅଗ୍ରଧନା ଜନ୍ମେବ ତୋହୋର ଯଜ୍ଞରେ ।
ଯେଉଁ ପାର୍ଥ ସ୍ନାନେଣ ବାହୁ ଯେତେକ ଫଳ ଶ୍ରୁତି
ତପ ଦାନ ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସଂସାର ଜନେ ଯାହାକୁ ସାଧନ୍ତି ।
ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷ କୋଟିଏ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞଂ ଫଳ
ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ବାହୁ ରୁଦ୍ର ସେ ଧର୍ମ ଜନପାଳ ।
ଇନ୍ଦ୍ରବ୍ରତେ ଧର୍ମବ୍ରତ ସେ ତୋହର ଜନ୍ମ
ଯେବେ ସେ ପୃଥ୍ୱୀ ବାହୁ ଧର୍ମେ କର ରକ୍ଷା ।"

(ପୃଷ୍ଠା ୨୧୧-୨୧୨)

✿

ରଚନା ଶୈଳୀ

କଥା କହିବା ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଅନେକାନେକ ପୁଣି ନୂଆ ନୂଆ କଥା କହିବାରେ ସେ କେତେ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ହେଁ, ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ଉତ୍କର୍ଷତା ତଥା ଲୋକପ୍ରିୟତା କେବଳ ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ ।

ବକ୍ତବ୍ୟ :

ସାମଗ୍ରୀର ନୂତନତା ପୁଣି ତତ୍ତ୍ୱର ଗଭୀରତା ସହ ଭାବ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସମାବେଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ କାବ୍ୟ ବା ଗ୍ରନ୍ଥର ସଫଳତା ନିର୍ଭର କରେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ଭାବୀ ପୁରାଣ, ପୁରାଣ । ଲୋକଙ୍କୁ କଥା ଶୁଣାଇବା ଓ ସେହି କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଉନ୍ନତ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସେ କାବ୍ୟୋଚିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରକଥନାତ୍ମକ (narrative) ଶୈଳୀକୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ଶୈଳୀଗତ ପ୍ରଧାନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେତେକ ଶୀର୍ଷକ ମାଧ୍ୟମରେ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି ।

(କ) ବସ୍ତୁ-ବିନ୍ୟାସ
(ଖ) ବର୍ଣ୍ଣନା
(ଗ) ସମ୍ବାଦ
(ଘ) ଦୈନ୍ୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣନା
(ଙ) ଶ୍ଳୋକ
(ଚ) ଶବ୍ଦବାହୁଲ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ
(ଛ) ଅଳଙ୍କାର-ବିଧାନ
(ଜ) ଛନ୍ଦ-ଯୋଜନା
(ଝ) ଭାଷା

(କ) ବସ୍ତୁ-ବିନ୍ୟାସ :

ସାରଳା ମହାଭାରତ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଦି ପୁରାଣ । ଏହା ମୂଳରୁ ସଂସ୍କୃତରେ ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ଉପପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏ ସବୁର ବର୍ଣ୍ଣନ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରାରେ ହୋଇ ନଥିବ ।

ନାରଦ, ବାୟୁ, ମାର୍କଣ୍ଡେୟ, ଅଗ୍ନି, ଗରୁଡ଼, ବାମନ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ଶିବ ପୁରାଣ ଅଧ୍ୟାୟ କେତେକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ପଦ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ଓ ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ବ୍ରତକଥା-ଭଳି ଅଳ୍ପ ଅଂଶ । ସ୍କନ୍ଦର ଓ ଦେବୀ ଭାଗବତ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ଦେଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୁରାଣ ପାଠରେ, ଭବିଷ୍ୟ ଓ ହରିବଂଶ ପୁରାଣ ଶେଷରେ, ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ ଅଂଶରେ ଓ ଶିବପୁରାଣ ସଂକ୍ଷେପରେ ନେଇ । ସାରଳା ଦାସ ଏଥିରୁ ଏହି ବ୍ରତକଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ବନ ପର୍ବରେ ଅଠରଶି ଗଦ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ମଧ୍ୟରେ ସାରଳାଦାସ ଏହି ଦୁଇଟି ବ୍ରତକଥା-ଭଳି ବର୍ଣ୍ଣିଛନ୍ତି । ତାହା ହେଲା ପଟଳ ଓ ଖଣ୍ଡ । ପ୍ରଥମ ପଟଳର ଶେଷ ପଦରେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ସ୍ୱାମୀ ଶାରଦା କହନ୍ତି ଉତ୍ତାରର ଶାସ୍ତ୍ର
ହୋଇବ ପାତକରେ ତରିବ ମୋହର ଚିତ୍ତ ଆଉ
ମୁହିଁ ମହାଭାରଥ ଭଣିବ ଏ ପଦେ
ଦୁଃଖ ପଟଳକୁ ଅର୍ଜୁନ କର ସ୍ତବ ।"

ଅଧୁନା ଅର୍ଜୁନଦାସଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ସଂସ୍କରଣରେ 'ପଟଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଖଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ । ପଟଳ ବା ଖଣ୍ଡ ବିଭାଜନକୁ କବି ନିଜେ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟ ବ୍ରତକଥା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିନାହାନ୍ତି । କେବଳ ସେ ଶେଷରେ ଲେଖିଥିବା ପଦ ସଂଯୋଜିତ । କୌଣସି କୌଣସି ପୋଥିରେ ଏହି ବ୍ରତକଥା-ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ହେଲା 'ଦ୍ୱୀପ' । ଏହିପରି ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି —

"ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣର ଶାଳ ଲିଖନ୍ତି
ସର୍ବ ଜାତି ପୂଜା ପ୍ରକାଶ
ଶୂଦ୍ର ସାରଳା ଦାସ କହନ୍ତି
ଦେବୀ ପାଦେ ଭେଟ ।"

କବିଙ୍କ ଭଣିତା ଏବଂ କୌଣସି ବା କୌଣସି ଦେବତା ବା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ସମ୍ମିଳିତ କରି କବି ଗ୍ରନ୍ଥ-ସମାପ୍ତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରଚଳିତ ପୁରାଣର ଅଧ୍ୟାୟ, ଖଣ୍ଡ ବା ସ୍କନ୍ଧ ସହିତ କୌଣସି ସାମ୍ୟ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣରେ ସ୍କନ୍ଧ ବା ଖଣ୍ଡ ବିଭାଜନ କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଭାଗବତ ପୁରାଣରେ ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ ଓ ପଦ୍ମପୁରାଣରେ ସୃଷ୍ଟି ଖଣ୍ଡ ବାୟୁ, ଗରୁଡ଼ ଓ ବାମନ ପୁରାଣଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ସ୍କନ୍ଧ ବା ପଟଳ ବିଭାଜନର କୌଣସି ଅନୁପାତ ରଖିନାହାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପର୍ବ ମୋଟେ ନଅ

ପୃଷ୍ଠା (୧୩୭ ପୃଷ୍ଠାରୁ ୧୪୫) ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଶଲ୍ୟ ପର୍ବର ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା କେବଳ ୧୪୬ରୁ ୧୯୬ ଅର୍ଥାତ୍ ୫୧ ପୃଷ୍ଠା । ସାଧାରଣତଃ ପର୍ବ ଶେଷରେ ବନ୍ଦନା ଓ ଭଣିତା ଥିଲେ ହେଁ ଅଛି ବନ୍ଦନା ଏବଂ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ (ପୃ ୨୫୧) ଅନ୍ୟ ପର୍ବର ଅନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱର୍ଗରେ ଦ୍ରୌପଦୀ କର୍ଣ୍ଣରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇବ ଓ ପ୍ରେମର ଅଦ୍ଭୁତ ପରିକଳ୍ପିତ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣରେ ଗୋଟିଏ କଥାର ବହୁରୂପ ଦେଖିବା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହାର ବହୁ ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ହୋଇ ଏକ ଉଦାହରଣ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ମୁଖରେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ପିତାରୂପେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କର ହିଁ ଉଲ୍ଲେଖ କରା-ଯାଇଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପଞ୍ଚ ଜଠାରୁ ସହଦେବ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା କଥା କୁହାଯାଇଛି ।

ପୁରାଣ ଚରିତ୍ରରେ ବକ୍ତାରୂପେ କୌଣସି ଋଷି ଓ ଶ୍ରୋତାରୂପେ ଋଷି-ମୁନି ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତର ବକ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ମୁନି ଓ ଶ୍ରୋତା ହେଉଛନ୍ତି ଜନମେଜୟ ନୃପ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଅନୁସାରେ ମୂଳକଥା କେମ ମଧ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ମୂଳକଥା ଅନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ପୁଣି ସମସ୍ତ ସମୟରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ସ୍ଥଳରେ ଉପର କଥାର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ଏହିପରି ବହୁର କରି ମହାଭାରତର ବସ୍ତୁବିନ୍ୟାସରେ ସ୍ୱାଭାବିକତା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା, ଓ ଧର୍ମିକତା ଅପେକ୍ଷା ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟତା ହିଁ ବିଶେଷଭାବେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(ଖ) ବର୍ଣ୍ଣନା :

କଥା ବସ୍ତୁ ପୁରାଣର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ କଥାର ମଝିରେ ମଝିରେ ଯୁଦ୍ଧ, ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା, ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା, ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା ଆଦି ଦେଇ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସରସ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଥାନ୍ତି । ନିମ୍ନରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରଚନା ଶୈଳୀର ସ୍ୱକୀୟତା ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଛି ।

ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବସ୍ତୁ ହେଉଛି, କୁରୁ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ସଂଘଟିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବହୁ ଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସଂସ୍କୃତ ତଥା ସାରଳା-

ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର । ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯୁଦ୍ଧ-କୌଶଳର ବହୁଳ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଉଥାଏ । ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ବେଶଭୂଷା, ସଜ୍ଜା, ପ୍ରତିଶୋଧ ସ୍ପୃହା, ବୀରତ୍ୱ, ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ତାଲିକା, ସେନାର ଶ୍ରେଣୀକରଣ, ଦୁର୍ଗର ସ୍ଥିତି, ସେନାର ପ୍ରସ୍ଥାନ, ରଣବାଦ୍ୟ, ଆକ୍ରମଣ, ଅସ୍ତ୍ର-ଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହାର, ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ-ଯୁଦ୍ଧ, ଯୁଦ୍ଧଭୂମିର ଭୟାନକ ଓ ବୀଭତ୍ସ ଦୃଶ୍ୟ, ଶୃଗାଳ, ଶାଗୁଣା, ପିଶାଚ, ଭୂତପ୍ରେତ ଆଦି, ରକ୍ତ ନଦୀ, କଙ୍କାଳ, ମୃତଦେହ ଆଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶାରଳା ଯାହା ବୀର, ଭୟାନକ, ବୀଭତ୍ସ, ଓ ରୌଦ୍ର ରସର ସଫଳ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶାରଳାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯୁଦ୍ଧ-ରୀତି ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ନେଇପାରିଛି । ଶାରଳା ତାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରସ ବର୍ଣ୍ଣନା ବହୁ ସ୍ଥଳରେ କରିଛନ୍ତି । କବିଙ୍କ ରୂପ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଶୌର୍ଯ୍ୟମୟ ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ମହାଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ବି ଏଥିରେ ସାଧାରଣ ଯୁଦ୍ଧର କେତେକ ଦିଗ ରହିଛି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇ ପାରେ ।

କ) ଯୁଦ୍ଧର କାରଣ

ଖ) ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧା ଉଭୟଙ୍କୁ ବା ଦୂତ ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ, ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା

ଗ) ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ-ଯୁଦ୍ଧ

ଘ) ସୈନ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତୁତି

ଙ) ଯୁଦ୍ଧ

ଚ) ସମାଧାନ

(କ) ଯୁଦ୍ଧର କାରଣ :

ସୃଷ୍ଟି ଅସୁର କନ୍ୟାକୁ ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରିବା ଫଳରେ ସେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଖରେ ଶରଣ ପଶେ ।

"ଅସୁର ଦେବଙ୍କ ଭୋଗରେ ଯୁଦ୍ଧ ବହୁ ଦୂରୀ
ଯୁଦ୍ଧ କରଣ ମାତଇ ମନ୍ତ୍ର ବଳ ଦେଖି । (ପୃ—୭୨)

ଶରଣାର୍ଥୀର କାମନା ପୂରଣ କରିବା ଗୁରୁର ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦିନ ଧରି ଯତ୍ନ କରି କହିଲେ—

"ଅସୁର ଦେବତ୍ୱ ଲଭିବାରେ ଯଦି
ଦେବଶକ୍ତି ଦେଖି ବର ମାଗିବେ ଯୁଦ୍ଧ ।
(ପୃ—୭୨)

(ଖ) ଅମ୍ଳା ନିଜର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପରେ ଗରିବ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ କଳାବତୀଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମକୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରିବ । ସେମାନେ ଅମ୍ଳାଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ସ୍ୱରରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଆଶ୍ରିତ କଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ କୋଉଥିରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ନକଲ କୋରା କହିଲେ ।

"ସୋଦର ଭଗ୍ନୀଙ୍କର କ୍ରୂର ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କୁ
କଣାଇ ଦ୍ରୋହ କେତେ ଅମ୍ଳା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ।

(ପୃ—୭୮)

(ଗ) ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କ ପରିବାରଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ କମରେଦଣ୍ଡ ଗରିବ ସଂସାର ସୁଖରୁ ସାଧ୍ୟ ନେଇ ପରିତ୍ରାଣର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଭକ୍ତି-ପ୍ରଧାନର ଉଦାହରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କ ଅନୁମୋଦନା କଥା ଶୁଣିବା ପରେ କଳାବତୀ କୋଧରେ କର୍ଣ୍ଣରେ କୋଇ ଦେଖିଲେ କହନ୍ତି,

"କଳାବତୀ କୋଇଲେ ସେ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ
ଦେଖାଇ କୋଧରେ ସେ କୋପିତ ଶିର ଶୁଣି

(ପୃ—୭୮)

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏଥିରେ ଦୟା କରାଇ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ—
"ଦେଖାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ କୋଇଲେ ଶୁଣ କଳାବତୀ
ଦାଣଲେ ଅନୁତାପ ସ୍ୱାମୀ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ
ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ଏବେ ମୋର କୃପାକଣା ଜାଣ
ହୋଇ ଦାଣ ଚିତ ଶୁଣ ଏ ମୋହର ପାଇଁ ।"

(ପୃ—୭୯)

ସାଧାରଣତଃ ନାଟ୍ୟ ମୂଳରେ ଲେଖକମାନେ ପରିଣତର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇବାରେ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରକାଶ କରି ଦର୍ଶକ ଶ୍ରୋତାଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥାନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏ ପ୍ରକାର ଭକ୍ତି-ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଯୋଜନା କରିନାହାନ୍ତି । ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଉଦ୍ଧାରରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କଲାପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମଙ୍କ ସ୍ୱର ଦେଖି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି—

"କେତେ ପତିତ ପର୍ଣ୍ଣଶ୍ୟାମ ସେ ବନ୍ଧୁ ହୋଇବ
ଥିଲେ ମୋହର ଆତ୍ମୀୟ ବନ୍ଧୁ କୁଳରେ
କେବଳ ଦର୍ଶ ମୋହର ।

(ପୃ—୮୦)

କେତେ ଜାଣେଣ ଝରିଲୁ ଦେସ୍ଥାଙ୍କୁ
ବାଣଧ ବସ୍ତ୍ର ଜୋଡ଼ିଲ୍ ଅମୃତ ଭଗ୍ୟାଙ୍କୁ ।

(ପୃ—୮୦)

ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ଭୌମସି ସ୍ୱଥିର ସ୍ୱଷ୍ଟ ଦେହେତେ-ବେଳେ ପଦାକେ ଭରେନାହାନ୍ତି । ସ୍ୱନ୍ଦନ ଶ୍ରବଣରେ ପଶ୍ଚରେ ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁର ସମାଧାନ ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରସଂଗ ଦେଇ ମୃତ୍ୟୁରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବା-ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀ ନିଜ ଦୃଢ଼ତାରେ ଅଟଳ ଥିବା ହେତୁ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଧର୍ମନୀତିକୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ଉପଦେଶରେ କହୁଛନ୍ତି—

"ପର୍ଶୁରାମଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ରାମ ମହାମତି
ଅହୋ, ଭୃଗୁରାମ କିପାଁ ତୋତେ ମୋହର ଗତି,
ପରା ଯା' ମିଳିଛି ସେହେ ବଣାସୁ ବଡ଼ପଣ
ଛତ୍ରଧାରେ କଳଙ୍କ ନ କରୁଅଛି ଉଦ୍ଧାରଣ ।
ତୁ ମୋହର ହୋଇଥାଉ ଅଛୁ ସାଥୀ ପରି
କେବୁ ଗୁରୁ ପାଦପଦ୍ମ ମାଗିଂ ନହିବ ଧନ ଲାଭେ ।
ଉଚିତ ଦେଖେ ବଡ଼ପଣେ ନ ଜାଣି,
ସ୍ତ୍ରୀ ଜାନ ମୃତେ ସିଂହ ଖୋଲନ୍ତି ଧ୍ୱଂସି ।

(ପୃ ୮୨-୮୩)

(ଘ) ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହୋଇ କେଶରୀଦିବ ପରେ ଜାନରାମ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଗୃହ୍ମ ନଗର ଧ୍ୱଂସ କଥା ନିବେଦନ କରେ । ଅନ୍ତ୍ରୀ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଜାଣି ଜାଣି ନିଜ ଦୁଃଖେ ଜାଣେ । ପର୍ଶୁରାମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅଗ୍ନିମାନ ଓ ଦର୍ପଙ୍କୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ମୁଖ ଉପଦେଶରେ ଘୃଣା କରିଛନ୍ତି ।

"ଧାମରାଂ କୋଟିଏ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଜାଣ
ପଞ୍ଚିଚ ହୋଇବନ୍ତି ରଘୁରାମ ଜଳନ୍ତି ଦେବ ତ୍ରାଣ" ।

(ପୃ—୬୧)

ପର୍ଶୁରାମ ଜାଣ ସ୍ୱୟଂବରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜାଣ ନଗରୀ କରିଥିବା ଅହଙ୍କାରୀ ହୋଇ । ସେ ଦେଖିଦେବେଳେ ସଭାପରେ ପ୍ରତିପାଳି ଯାଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଦେଖନ୍ତବେଳେ ତାଙ୍କ ଅନୁଭବର ଭଙ୍ଗିବା ଉପାଳେଭଙ୍ଗ ପଥରେ ଅଦ୍ଭୁତ । ଏହି କଥାକୁ ସାରଳାଦାସ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ପ୍ରକାଶ କରି କହୁଛନ୍ତି—"ପଞ୍ଚି ହୋଇବନ୍ତି ରଘୁରାମ ଜଳନ୍ତି ଦେବ ତ୍ରାଣ ।" (ପୃ—୬୧)

ପର୍ଶୁରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ — ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ । ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ଯାଦବ ସୈନିକ ବିକଳ ସୁକୁମାରୀ ବାଳକମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ଅବରୋଧ କରିବା ପାଇଁ । କଣ୍ଠ ଛେଦନ ତାଙ୍କ କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଦ୍ୱିଜ ପର୍ଶୁରାମ ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ହେଲେ ତାଙ୍କ ପଛରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

"ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ଯେ ହୋଇ ଅପ୍ରେମ ମୂରତି
ସେହୁ ରୋଷଭାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ କାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତେଣ ।
(ସୁ — ୭୯)

ମୁକ୍ତ ଯାତ୍ରାର ଅନ୍ତସ୍ତର ଏଥିରେ ନାହିଁ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଗର୍ଜନ ଓ ବୀରମାନଙ୍କ କୁହାଟ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ସ୍ୱରରେ ଏହା ମୁଖରିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଧ୍ୱଜ, ଚାମର, ଅଳଙ୍କାର ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ଏହା ସୁଶୋଭିତ ନୁହେଁ । ବୀରମାନଙ୍କ ପାଦ-ଚାପ ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ତାଳ ମିଳାଇ ହାତୀ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ଏଥିରେ ନାହିଁ । ତେବେ ବି ଏହି ମୁକ୍ତ ଯାତ୍ରାରେ ଯେଉଁ ଭାବ-ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ତାହା ହୃଦୟକୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ ।

(ଡ) ମୁକ୍ତି ଯୁଦ୍ଧରୁ ବୀର ରସର ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବୀରମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ବା ସେମାନଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ-ପୂର୍ବ ତର୍କମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବୀରମାନଙ୍କ ଦର୍ପ, କୀର୍ତ୍ତି ଓ ଗାରିମା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏଠାରେ କେବଳ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ମହିମା ବୀରବରଙ୍କ ମୁଖରେ ଘୋଷିତ ହୋଇଛି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ୍ର ତଥା ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଅନୁଶୀଳନ କରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ମହିମା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ପରି ବୀରଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ-ମୁଖରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ଫଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରିତ୍ର ସ୍ୱତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ମୁକ୍ତିର ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସାରଳାଦାସ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହିମା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିନାହାନ୍ତି ।

ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ :

ବୀରମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିବା ପରେ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ଆହ୍ୱାନ କରେ । ଏପରି ଆହ୍ୱାନ ଓ ଯୁଦ୍ଧର ସଜବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ସାରଳାଦାସ ନିପୁଣ । ପର୍ଶୁରାମ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କଥା ଭଟ୍ଟବଚନ ଶୁଣି
କୋପେଣ ଧାଇଁଲା ସେ ପର୍ଶୁଧର ପାଣି ।
କୋପ ମୂର୍ତ୍ତି ଧଇଲେ ଜମଦଗ୍ନିର ବାଳ
ଧଇଲେ କୋପେଣେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅନର୍ଗଳା ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରଶୁରାମ ଧଇଲେ ଆସି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉଚଳ ପାଡ଼ ହୃଦ ମାଡ଼ ଦେଇ ।
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କେଳଡ଼ନ୍ତି ପ୍ରଶୁଧର,
ଖଣ୍ଡଭାରେ କୋଳ୍ହାଇଲେ ଗଙ୍ଗାର କୁମର ।
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ ତଳେ ପଡ଼ି ବସିଲେ ଦୁର୍ବାନ୍ତ
ବାମକରେ ଖୁଟିଣି ଛୁଆଇଲେ ମୁଖ ।
ଦ୍ବିଜଙ୍କର ମୁଖ ସେ ସମାନ ଦନ୍ତ ଶିର
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ଭାଙ୍ଗିଲା ଦାନ୍ତେ ଫୁଟି ବହୁଳ ଧାର ।

(ଦ୍ରୋ—୮କ)

କୃଷ୍ଣ ଓ ପର୍ଶୁରାମ ଦାନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଧାଇଁବା, ଧଇଲେ, ପର୍ଶୁଧର ଉଚଳ ପାଡ଼, ହୃଦେ ମାଡ଼, ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼େ, କେଳଡ଼ନ୍ତି, ଘାଡ଼ ବହିଲେ ଦନ୍ତରେ ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସରଳ ଓ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାର-ରେଖା ସଂଯୋଗ କରୁଛି ।

(ଛ) ମୂଳର ଫଳ-ଫଳ ଦାର୍ଶନିକ ବା କଣିକା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମୂଳରେ ହ୍ରାସ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି ଘଟେ ବା ଯୁକ୍ତ ଜୀବନରେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣ ଓ ପର୍ଶୁରାମ ପାରସ୍ପରିକ ସଂଘର୍ଷର ପଣ୍ଡୁଲୀନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେମାନେ ସମର୍ଥ ଥିଲେ ମୂଳ ଓ ନିଶ୍ଚୟ । ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଉପ୍ତର୍ଦ୍ଧିରେ ଏକେ ବାଣ ହୋଇଥିଲା ସେ ତାଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ଉତ୍କ୍ଷେପରେ ଉପକାର ହେବାପାଇଁ କେହି ଉତ୍ସୁକ ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମୂଳ ନ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ନାରଦଙ୍କର ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ମୂଳରେ ପରଶୁରାମ ପାଖରୁ ଦେବାଙ୍ଗିଣୀ ଖଡ୍ଗକୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଅପସାରିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ସ୍ବରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରାୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲେ ହେଁ, ସ୍ବତନ୍ତ୍ରାଳୀନ କବିତା ସହ ତୁଳନା କଲେ ଏଥିରେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦେଖେଭେଦ ସାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ପ୍ରଚୋଳିତ କବିମାନେ ଏପରିକି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କର କବି ବଳରାମ ମଧ୍ୟ ନାୟିକାର ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ମୁଖ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ-ବସ୍ତୁ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରାସ୍ତ ଚରିତ୍ରଙ୍କ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ନଖ-ଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ କବିମାନେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବହୁ ନାରୀ ଚରିତ୍ର ରହିଥିବା ମିଳୁଥିଲେ ହେଁ, ନଖ-ଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅତ ଅଳ୍ପ ନ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଦ୍ରୌପଦୀ, ଗଙ୍ଗା, ଗାନ୍ଧାରୀ, କୁନ୍ତୀ, ସତ୍ୟବତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ, ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ସେମାନଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପମାର ବାରମ୍ବାର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି—

(୧) ତାହାର ତେଜ ଜାଲା ଅନଳ ପରିବେଷ୍ଟ (ପୃ—୧୪)

(୨) ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଅନେକେ ଦେଖନ୍ତି କୂଳକା
ତାହାର ତେଜ ଯେ ଲଗିଲ ମହାଜାଲା (ପୃ—୧୪)

(୩) ତାହାର ତେଜ ଯେ ମଧ୍ୟା ଅନଳ ପରିବେଷ୍ଟ
ମଣ୍ଡୁଳ ଅପ୍ସର ପିଠା ବେଢିଲେ ଅଗ୍ନି ଅଂସେ (ପୃ—୧୩)

ତାହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନଳ ସହ ତୁଳନାକରି ତାଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କବି କହିବା ରଚନା କରିଥିଲେ ହେଁ ଗଙ୍ଗା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଲିକାଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ କବି କୌଣସି ଉପମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିନାହାନ୍ତି । ପୁଣି ଅମ୍ବାଙ୍କ ଦର୍ଶନରେ କବି ବଳିଷ୍ଠ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗର ଅବତାରଣା କରିଥିଲେ ହେଁ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କେବଳ ଗୋଟିଏ ପଦରେ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି ।

"ଯଶୋବନ୍ତ ନାମ ସେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳ ନାହେନ
ଅମୂଲ୍ୟ ରୂପବନ୍ତୀ ଜଗତ ମୋହନୀ ।" (ପୃ—୭୪)

ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ।

"ତାହାର ରୂପ ଗୁଣ କହିବାକୁ ନ ପାରି
ପୃଥିବୀ ଅଳଙ୍କାର ସେ ଅଟଇ ସୁନ୍ଦରୀ" (ପୃ—୬୩)

ପୁଣି ସେହି କଥାକୁ ସେ ଅନ୍ତର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତାହାର ଅଙ୍ଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରିବା ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି ।

"ରାଜାର ନନ୍ଦନ ସେ ନବ ଯଉବନ" (ପୃ—୭୫)

ସୁଭଦ୍ରା, ରୁକ୍ମିଣୀ, ନବ ଯୌବନା, ମୁଗ୍ଧା କାମିନୀ ଓ ଜଗତମୋହିନୀ ଭଳି ସେ ନାରୀ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶେଷ କରୁଥିଲେ ।

ସମ୍ବଳେଙ୍କ ମୁଗ୍ଧ କନ୍ୟା ପାଇଁ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ନିକଟରେ କେତେକ ଶୋଚିଏ ଜଣଣ ଥିଲ, ତାହା କେବଳ ତାଙ୍କର ରୂପ । ସାରଳା ଦାସ ସୃଷ୍ଟିଥିବା ଏହି ଅତଃପର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଯୋଗ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଅଥଚ ସାରଳା ଦାସ କେବଳ ଶୋଚିଏ ଭାଷାରେ ନେ'ବତ୍ସଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରୂପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

"ଶୁଣ କମଳ ଅଙ୍କୁଶ ସୃଷ୍ଟିର ସୁନ୍ଦର କା'ନ୍ଧ
ରୂପ ଦେଖିଣ ମାନ୍ଧାତନା କଲେ ନୋ'ନ ମାସ୍ତା ।"
(ପୃ—୧୭)

ଦଶରଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଭାବ ନ୍ଦୋକ କରୁଥିବା ପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ଲଙ୍କାପୁରୀଙ୍କୁ ସେହି ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସଂସାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିଲେ ହେଁ ବିଲକ୍ଷଣ ଲୋଭ ନାହିଁ ।

"ପର୍ଣ୍ଣ ଶିପର୍ଣ୍ଣ ବେଢ଼ାକଲଣ ମୋର ଭାସ୍ତେ
ଦେଖ କେମନ୍ତ ଲଲିତ ମୋର ବାସ୍ତେ ।
ଲୁଣ୍ଠି ଅଶ ମହେଶ ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ର ମହଣ
କହୁଛ ମୁଁ ରଚି ଦେ ଦେଖନ୍ତୁ ନୋହୋର ଅଙ୍ଗ ।
(ପୃ—୯୭)

ଗୁରୁରେ ଅନେକତ କାଳୀ ବର୍ଣ୍ଣନାର ବିଶେଷତ୍ୱରେ କାଳୀରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦ୍ୱାରା ସାରଳାଦାସଙ୍କ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖାଇ ଜାଣି ହେଉଥିଲେ ତଥାପି ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣରେ ଚଣ୍ଡୀ ଓ ମହାଭାରତର ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ସେ ନେଲେ ମୋହିନୀ ବେଶରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ ଚ ହୁଏ । ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କବି କହୁଛନ୍ତି—

"କୁନ୍ତଳକୁ ଜିତନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଚୂଡ଼ ମଞ୍ଜରୀ
ଲୁଲିତ ଅଙ୍ଗିତା ଦିଶ ଗଜ ଗତି ଗାଜ ।
ସ୍ୱାମୀ ବଦନକୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଲୁହେଁ ପଟନ୍ତର
ଉଦୟକାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ତୁଳ୍ୟ ଅଟଇ ଶଶଧର ।
ସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ ବରଇ ଅବା କେଁ
ଶରୀର କଳଙ୍କ ବହିଲା ଶଶାଙ୍କ ।"
(ଚ.ପୁ—ପୃ୧୪)

ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ —
"ତାକ ନ ଅଣ୍ଟେ ବ ତାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ
କହିବ ଉପରେ ଏବେ ନ ଥିବ କଳାକୁ ।

ମୋର ବୁକେ ତରୁ ପତାକାର ଦୋହଲ
ତରୁ ସ୍ପର୍ଶି ନଭର ତାହାକୁ କରୁ ଚୁମ୍ବନ ହୋଇ
ଭକ୍ତି ପତାକାର ଭଳରୁ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ
କେତେ ମଳୟ ପବନ ବେଳ ମଧ୍ୟେ ।"

(ଶ୍ରୀ ପୁଷ୍ପ—ପୃ ୫୦)

ଶ୍ରୀଦେ ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପାରମ୍ପରିକ ଉପମା ପ୍ରଭୃତି ସଦୃଶ୍ୟ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ସେହିପରି ମୋହନଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମକାଳୀନ ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପ୍ରଭାବ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହାପରେ ସ୍ୱରୂପ ଦେବଙ୍କ ମୁଖ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏପରି—

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବୋଲିବା ମୁଖକୁ
ବେଦନ ଅଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ
ଯେଉଁ ସବଦେନ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ପକ୍ଷରେ ଶାପେ ହୁଏ କ୍ଷୀଣ ।
ତେଣୁ ଭଲ କଳଙ୍କ ଦେଖିଲ ଶଶୀ
ତାହାର ବଦନ ଯୋଡ଼ି ଉଦୟ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ।

(ବଳଭଦ୍ର—ପୃ ୩୬୧)

ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା :

ନାୟିକାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରି ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା ସେମାନଙ୍କର କାବ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ହେଁ, ଗୋପାଳଦାସ ମହାନ୍ତିଙ୍କର କେବଳ କବିତ୍ୱ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କାବ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା ପ୍ରଭୃତି ବିଶେଷ ସ୍ୱରୂପ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଉର୍ମ୍ମିଳା, ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ, କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରି ନାୟିକା ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ମିଳିତ ହେବାକୁ ଚାଲିଥିଲେ ଗୋପାଳଦାସ ଅତି ସାଧାରଣ ଭଙ୍ଗୀରେ ସେମାନଙ୍କର ରୂପ-ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି—

ଉର୍ମ୍ମିଳା : "ଶୁଣିଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ବେ ଚନ୍ଦ୍ର ବେଶରେ
କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ମଣ୍ଡରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ଏ ଥରେ । (ପୃ—୧୦୫)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ : ଅନେକ ବେଶ ବେଶେ ହୋଇଣ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ
ବାସ ଜଳ ଘେନି ଚଳିଲେ ଶତନଳୀ । (ପୃ—୧୧୪)

ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ରୂପ ମିଳନ୍ତା ଦେଖାଦେଲେ—

ଗୀତ[1] : ଶଙ୍କର ଗୁରୁ କହୁଛନ୍ତି ଦେବୀ
ଦେଖ ଦେଶର ଦେଶ
ବୃଷ ପାଣ୍ଡୁ ନୂଆ ସ୍ୱପ୍ନରେ
କର୍ପୂର ଘୁଣ୍ଟି କି ଉତ୍ତମ (ପୃ—[illegible])

ତହିଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅନନ୍ତ କରିଦେଲେ କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ର ଶଯ୍ୟା କରିଥିଲେ ତହିଁ, ଦେଖି ଦେଶର ଦ୍ରୌପଦୀ ଭକ୍ତି ଭଦ୍ରକାନ୍ତ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଅନନ୍ତ କରିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଥାଇଲା ତାଙ୍କ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ରୂପରାଶି ଶୁଭ ପାଞ୍ଚାଳୀ ଦ୍ରୁଷ୍ଟି ଦେଖାଇଥାନ୍ତି । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଦଶ ମାଦ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଧର୍ମ କୁମାରଙ୍କୁ ଉଭୟଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଶୋଭିଲା ତାଙ୍କ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ-ରେଖା ପାଇଁ ଅନେକ କୁହନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନନ୍ତ କରିଦେଲେ ଶୋଭିଲା ତାହାଙ୍କ ରୂପ ଦେଖନ୍ତି—

"ମାଦ୍ରୀ ଦେଖିଲେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଦେଶୀୟ ମୂର୍ତ୍ତି" (ପୃ—[illegible])

ଧର୍ମ କୁମାର ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଦେଖିଲେ 'ଦେଶଜ' ଶବ୍ଦର ସ୍ୱଭାବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଏତକୁ ସତ୍ୟରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ଧର୍ମକୁମାର ମନୋହର ରୂପ-ସମ୍ପଦ କରିଛନ୍ତି ଶୋଭିଲା ତାହା ଏକ ନିପୁଣ ଚରିତ୍ର ପରି ଦେଖାଇବାରେ ସକ୍ଷମ ।

ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

"କନ୍ୟାକୁ ସାଜନ କରନ୍ତି ସଖୀଗଣ
ନାନା ସୁବେଶ କନକାଭରଣ ସାଜେ ।
କୁଙ୍କୁମ ଲେପନ କରିଣ ଦେହରେ
ମୃଗନାଭି କସ୍ତୁରୀ ଲେପନ୍ତି ହୃଦୟରେ ।
ଅଳମ୍ବ କୁଞ୍ଚିତ ଢାଳ ଶୁକାଇନ୍ତି କେଶ
ଏଣେ ପଦ୍ମଧାରେ କରନ୍ତି ନୀଳବାସ ।
ଗନ୍ଧମୂଳ ନାନା ମାଳତୀ ଶେବତୀ ପାଶୁଡ଼ା
ସୁବାସ କୁସୁମରେ ସଜାଇଲେ କେଶ ଜୁଡ଼ା ।
ସୁଦୃଶ୍ୟ ଖୋପାରୁ ଲମ୍ବିଲା ସୁବାସେ
ଲୁଚିଛି ଅଳିବୃନ୍ଦ କମ୍ବୁକଣ୍ଠ ପାଶେ ।
କଣ୍ଠର ଉପରେ ଲମ୍ବିଲେ ମୁକୁତା ଜାଲି
କଟିତଟ ପାଟିରେ ଝଲମଲି ଲମ୍ବିଲେ ମୁଦୁଲି ।
× × ×

କପଟର ଶରୀ ଆପଣ ଖାଇଁ ଦେଇ ହାଟଘେରାଡ଼ି
ଏକଲ ତେଜ କଣ୍ଠ ବଳାଣଇ ଫୁଟି ।"

(ଅଠ, ପୃ—୩୯୦) ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସାମନ୍ତ
ସଂପାଦିତ ମହାଭାରତ

ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ଶ୍ରୀ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

"ଅଘୋରାଜ ଜଗତ ତାରୁଣ ଏକାସ୍ତ
ଘନକ ଶୋଭା ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ ଶାର୍ଙ୍ଗ ଧର ।
କୁସୁମ ନ ଯେସନେ ଅଟୁ ହୋଇ ବୋଲୁ
କେଶ ସୁନ୍ଦରକୁ ମଧୁକର ଭ୍ରମ ।
ଲଲାଟ ପ୍ରଭେ ପ୍ରାତେ କାଳଚିତ୍ରେ ଶାନ୍ତି
କୁଞ୍ଚିତ ନୟନ ବନୀ ନଳଚକ୍ଷେ ଶୋଭନ୍ତି ।

(ଚୈତନ୍ୟ, ପୃ — ୧୨୭, ଶ୍ରୀ. ଆ ଜଗନ୍ନାଥ)

ସମ୍ଭୋଗାବସ୍ଥା :

ଶାରଳା ମହାଭାରତର ସମ୍ଭୋଗାବସ୍ଥାର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରବାହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସମ୍ଭୋଗକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ତରରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ ଏହା ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଯୋଗ, ତନ୍ତ୍ର ଓ ସୂତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ମନେ ହେଉଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ମଦନ ଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭେଦିଲେ ମନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କୋଳ କରି ବସିଲେ ଧୀରେଶ୍ୱରୀ
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମନ୍ତ୍ର ଯେ ଚଳ୍ପୁଟାଣ ଲାଲି
ଲୁଣ୍ଠିତ ଲୁଳ ଭୁଞ୍ଜି ମହାଭଣା ମନର ବୃଷଳୀ
ପୂର୍ବାଚ ପୂର୍ବ ଭକ୍ତି ମୁକ୍ତର ଚନ୍ଦନ
କାମ ଅନୁରକ୍ତ ମୁଖ ଝୋଳିଲେ ଦୁଦହନ
ଜଙ୍ଘାନ ଜାଣି ଦୋଳେ ଧରଣ ମୁଖେ
ସ୍ୱାଙ୍ଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେହମ ବୁଝାଇଲେ ଅଧର ପାତେ
ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଦେଖିଲ ଯେ ରତି ଶାସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ
ଧରୁ କାମ ଘର ଦ୍ୱାରିକ ଜାମ ଲୁଟେ ।

ରସ ଝଳକ ସଙ୍ଗ ଦେହାଭକ୍ତ ସ୍ମିତା
ସ୍ତବେକ ସ୍ତନ ଆକର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁଷିତ ।
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲ ସେ ଛକିଲ ଲୁଚିତ
ଅଙ୍ଗୁଳି ଦୋଳିଲେ ସମ୍ଭୋଗ ରସ ତପୋବନ୍ତେ ।
ଶୃଙ୍ଗାର ମାଂଗଳ ଦେଖ କାମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ
ସାମଳା ଛନ୍ଦ ସେ ବୃନ୍ଦ ଚିତ୍ର ଏକଠେ ।   (ପୃ—୧୯୫)

ଅଳସେ ଭଳଜି ମୁଖ ରସ ରସେ ଉଛା
ଚୁମ୍ବନ କର ଭଗ୍ନ ରତିରସେ ମନଭାଷି ।
ସ୍ତବେକ ଚୁମ୍ବନ ସେ [illegible] ଷି ଶ ଦନ୍ତୁର
ଦ୍ରେତ ମାଅ ଶୃଙ୍ଗ ନ 'ଅଣ ନ୍ତୁ ଅର୍ପି ପୁର ।

ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କବିଙ୍କ ମୂଳ ଦେଖାଣି ଅମୁଭବାକୁ ଭୋଳଚନ୍ଦ୍ର ଅଟ୍ଟୋଷି ଷଷ୍ଠ ଲୁଚିକ ଲୁକ ସ୍ପର୍ଶ ଦୁଇଦ ଦୁଇ ଘଡ଼ି, ମୁଖରେ ବାଲିମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ, ଅଧର ଚାନ-ଦଶନ୍ତନ୍ତି. ଦେହଦେଶ ଅଙ୍ଗୁଳିକାର ସେ ଚଳିତ ହେଲା ଧରି ସେ ଚକ୍ଷୁଷିତ ଙ୍କୁ ଆକର୍ଣ୍ଣ କଣ, ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ, ଲୁଚିତ ଭଙ୍ଗି, କାମ ଶାସ୍ତ୍ର ଦେହାଭ ଶୃଙ୍ଗାର ସାରିଛୁ । ଇଥ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏତ ସ୍ୱ ଅନୁଭବ ଅନେକ ଶମସ୍ତରେ ଲୁଚିକର ବୋଧ ହୁଏନାହିଁ । ସାରଳା ଦାସ ସେଥିପାଇଁ କେବଳ ସଂକ୍ଷେପରେ ଇଙ୍ଗିତ ଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଭାବ ପରସ୍ପର ଓ ଶକ୍ତଙ୍କ ସମ୍ଭୋଗ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

"ବିଶେଷରେ ମହାଭାରା ସେ ରଥ ଶାନ୍ତି ନାରୀ
ଅନେକ ଭାବରେ ଶୃଙ୍ଗାର ସନ୍ଧିଲ ବନତା ।
(ପୃ—୧୦୮)

କୁନ୍ତୀ ଓ ଧର୍ମ ଦେବଙ୍କ ମିଳନରେ ମଧ୍ୟ ତଥି "ବିହାରିଲେ ଅନେକ ସୀମନ୍ତ" ବୋଲି କହି ସଂଯତତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ପବନ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ମିଳନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକ ପ୍ରକାର ଶୈଳୀ – 'କହିଲ ରତିରଙ୍ଗ'...

"ତନ୍ତ୍ରପବନ ଦେଖି ପରଶି ଚକ୍ଷୁର
କଲନ୍ତେ ଦେବତାର ଶୃଙ୍ଗାର ସନ୍ଧିଲ ସେ ଦକାଦ ଶତ ।"
(ପୃ—୨୩୪)

ବସ୍ତୁତଃରେ ସାରଳା ଦାସ 'ଅନେକ ସୀମନ୍ତ' ବା 'କହିଲ ରତିରଙ୍ଗ' କହି ନାୟକ ଓ ନାୟିକାର ମିଳନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେହେଁ ସେଠାରେ ସ୍ୱର ପରଦାଙ୍କ କୁତୂହ ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ତାଙ୍କର ସଂଯତ ରୁଚି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ଅତ ମାହେଶ୍ୱରୀ ସେ କାମ୍ୟ ଉପୋଷନ
କର୍ଣ୍ଣ ନ ମନ୍ଦିର ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତୁ ଦେବ ।
ଅସ୍ତେସ୍ତୁ ମହାଭିମା ସେ ଅସ୍ତେସ୍ତୁ ଅନନ୍ତସ୍ତୁ
ନ ଚଳିଲା ନିହାରେଣ ଦେହ ଧାତ୍ରୀର ଗ୍ରାସେ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ଶୃଙ୍ଗାର ଦେହ ଦ୍ରାକ୍ଷମ କନକେଲ୍ଲା
ଚଳିଲ ମହାରଥ ସେ ପଟକ୍ଷ ଶିଳିଭ ।
ଦ୍ରୁତେ ଅଧାନ ବ୍ୟାନ ଉଦାର ସମାନ ପଞ୍ଚ ଅଶ୍ୱା
ସେନ୍ଦ୍ରା ଦ୍ରୁତି କର ଲକ୍ଷ୍ମି କନ ମହାରଥା ।

(ପୃ—୧୦୮)

ଶ୍ୟାମ ଓ ଜାଳନ୍ଧ୍ର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଯୌଗିକ ଭାବଧାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି—

ଶୃଙ୍ଗାର ଲକ୍ଷ୍ମିକ ଗର କାଳନ୍ଧ୍ର ଚୂଳେ
ମୂର୍ଚ୍ଛେଦେକ ନାମ ଚେତନ ଭୃଙ୍ଗ ଘଣ୍ଟ ଅଳାଇଲେ ।
ଉଦୟ ଦୁକାଣିଲେ ପାଦଣା ଶ୍ରୀହସ୍ତେ
ଲଳ୍ପିଲା ନେତ୍ର ଶିରେମୁନାର ଦ୍ୱକେଶ ।
ଅନ୍ତରେ ବୋଠି ଦ୍ରୁହାଲେକ ଉଦ୍ଧ
ଦୃଷ୍ଟ ଭେଦ ରକ୍ତ ନ କଳିବ ବନ୍ଧ ।
ଦ୍ୱଜାଣି ଧନନ ଶୃଙ୍ଗାର ଅନ୍ତ୍ରମ
ଭଉ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଜଗା ପଣ୍ଡିତ ଗାୟ ସ୍ୱାମ ।" (ଚଉ ପୃ – ୧୭୫)

ଏହାଛଡ଼ା ସନ୍ଥମାନେ ଯାହିଁ କେବଳ 'ରସଶାସ୍ତ୍ର ଜଣା' କହିଲେ ହେବ ନାହିଁ, ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ସାଧନାରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

"ଏତାଂଶି ପଞ୍ଚଦେହ ମାଣୁଷ ଯୋଗୀ
ମହାତମା ପ୍ରକୃତି ସେ ଯୋଗର ଜାନବଶ୍ୱରୀ । (ମଧପତ୍ର —ପୃ ୫)

ଏହି ଧାରାକୁ ସଂଗ୍ରାମ ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ସ୍ୱତ । ଶାରଦାବୋଷ ଭନ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମିଳନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବାବେଳେ ଏହି ସୂତ୍ର ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ।

“ଅରଣ୍ୟରେ ହେଠାଇଲା ଯେ ଝଟକଲ ଶ୍ୱେତ ଦୃଷ୍ଟେ
ତାଙ୍କୁ କୀର୍ତ୍ତି କଲେ ଲଭ ଯେ ସଂଗ୍ରାମେ
ଦେଖିଲ ବାଣର ସେ ନନ୍ଦନନ୍ତୁ ଶର
ବୋଲନ୍ତେ ସେ ବଧାବନ୍ତୁ ନ ପ୍ରତେଇ ଶରୀର ।
ଓଁକାରକ ସଂଗ୍ରାମେ ଦେଖିଲ ରହି ମୁକ୍ତ
ଲଭ ଭର ଶାନ୍ତ ସେ କୋହିଲ ତାଂ ମନ ।
ଅଦ୍ଭୁତି ବାଣ୍ଡକ ଧନ୍ନ ଧନ୍ଦବାଣ
ହେବ ଅଦେଖାଅନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ନନ୍ଦ ।   (ପୃ—୨୭୦)

ତୃଷା ଓ ଅନୁଭୂତ ଆଖ୍ୟାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ନଳଙ୍କର ଏହି ସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଛି ।

“ଦଲଦେଶ ଦଶିତ ଅଙ୍କ ମୃଦୁ ଭୂମି
ମସ୍ତ ଉପରେ ଦେଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ସ୍ତୁତି ।
ବୋଲେ ଦଶାନନ ତ ମୁଖ ଅଧର
ଏମନ୍ତ ଦେହସ୍ଥ ଶାନ୍ତ ହୃଦୟ ପାଇଁ ।   (ଅ-ପୃ—୨୮୮)

ସାରଳା ଦାସ ଗ୍ରାମ ଓ ଦେଶ ଦେଖି ତାଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ ବେଶ ସ୍ୱଚ୍ଛ ନେତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ବେଶର ଫଳଥିବା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ନକୁଳ, ସହଦେବ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅଭିମନ୍ୟୁ ପ୍ରଭୃତି ଜନଜନର ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନା ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଶୈଳୀ । ତାଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଜଣ ଜଣ ଦେଖିଛନ୍ତି—

ମର୍କତ ଉପାଶିଲ ଏହି ଦେହ ବର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀ ବିମ୍ବିକ ଭଣ୍ଡାର ପଦ୍ମିକ ନେତ୍ର
ଅଜାନୁ ଲମ୍ବିତ ବାହୁ ଦେଖି ତନ୍ତୁ
ରଜତରୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟକ୍ଷୀଣ ବସ୍ତୁ
ଉନ୍ନତ ବାହୁଯୁଗେ ଦେବକ ସଭୁତ
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଦ୍ୱିଜେ ଲକ୍ଷଣ ଅନଙ୍ଗ ଶମ ଧାପ
ଅଦ୍ଭୁତ ଲକ୍ଷଣେ ଭୂପତି ହୋଇବାକ ମୂର୍ତ୍ତି ।

(ପୃ—୧୧୭)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏହି ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ, ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ, ଉଦ୍ଧୃତ କରିଛନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଦର ନିର୍ମଳ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଆସ୍ୟେ
ସୁକୁମାର ଅଧର ଦଶନ ଶୁଭ୍ର ସୁସ୍ମିତ ହାସ୍ୟେ ।
ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ରେଖ ପ୍ରଭୃତି
ତିଳ କୁସୁମ ନାସିକାଗ୍ର ରତ୍ନ କୁମୁଦ ଦ୍ୟୁତି ।

ଲଳିତ ଶ୍ରବଣ ଯେ ପଙ୍କଜ ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ
ଚଳିତ ନୟନ ଖଞ୍ଜନ ଦେଖୁଥିଲ ନେତ୍ର ।
କମଳ ମୃଣାଳ ଦେହ ସେ ଆକୃତି
ହସ୍ତ ଶ୍ରୀ ତନ୍ତ୍ର ନଖର କମଳ ମୃଣ ଜ୍ୟୋତି ।

ଅଧରେ ଅଂଶୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକ ସେ ଲସିଛି
କନକ କଳସ କୁଚ ନିତମ୍ବେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୀଣ ।
ଦ୍ରୁମ ଜଙ୍ଘ ଜାନୁ କମଳ ସୁଗନ୍ଧ
କୋକିଳ ସଂଗୀତ ସେ କୋମଳ ପଲ୍ଲବ ହସ୍ତ ।

ଅଙ୍ଗୁଳି କୁସୁମ କଳି ଚେନ କଙ୍କଣୀ
ନଖଶ୍ରେଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରକ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଜାଣି ଶୋଭିଲ ଅଙ୍ଗୁଳି ।
ନୂପୁର ପଦ ଶୋଭା ରୂପ ଯାନ୍ତ୍ରିକା ଦ୍ୱାରେ ଜାଣି
ସୁରଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାର ଦ୍ୱାରେ ଦଶନ ଅଳକା ବେଣୀ ଯାଣି ।

କନକ ସିଂହ ଶୋଭ ଦଶନ ବେଣୀ ଜାନୁ ଠାଣି
ନେତ୍ର ପାଦ ଜାନୁ ଉପମା କୁମୁଦ ଜାଣି ।
ଯୋଡ଼ିଲା ରେଖ ସୋଡ଼ଶ ପାଦ ନଖ ଚନ୍ଦ୍ରି
ସେବକ ପଦ୍ମା ଜାଣି ଦଣ୍ଡେକ ଫୁଟି ।

ଚେନ ପାଦ ଚନ୍ଦନ ବାସୁକୀ ପଦ୍ମ ଅନ୍ତ
ସେ ମନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତ ନୟନ କଲ୍ୟାଣେ ଯୋଗ୍ୟାଜ ।
କନକ ଅବତାର ସ୍ତ୍ରୀରେ ପଦ୍ମିନୀ ଶୋଭାର ଅନ୍ତ
ସେ ସେ ମହାଜ୍ୟୋତି ଭେଦକ ଶୂନ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ।

ସୁ—୨୧୦-୧୧

ସଂସ୍କୃତ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରି ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ତତ୍ପରତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଶାନ୍ତନୁ, ବ୍ୟାସ ଓ ଶିଶୁଙ୍କ ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏହାର ଉଦାହରଣ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ରୂପ ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

ହରିଚନ୍ଦନ ଅବେକ୍ଷ୍ୟ ସେ ନଖାଗ୍ରେ କଟାକ୍ଷେ
ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଶଙ୍ଖ ସେ ବଣଲ ହେଉଛି ବିଘ୍ନରାଜ ।

X X X

କରେଣ ପିନାକ ସନାତନ ଧନୁସ୍ତେ
ଅରୁଣରେ ଶୋଭେ ତ୍ରିଶୂଳ ଗୋଡ଼ାଶ୍ରେ ।
ଲମ୍ବୁ ଚଳେଯାଇ ସେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ ହୃଦେ
ଧବଳ ଶରୀର ନ ବଣେ ତ୍ରିଲୋଚନ ଦୋଳନ୍ତେ ।

(ପୃ — ୨୮)

ଉତ୍ପଳିକା ପୂରକୁ ଗମନ କଲାବେଳେ ବ୍ୟାଘ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ ଦୂରରେଣ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କର ସେହି ଲୌକିକ ରୂପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଦେଇଛନ୍ତି—

ପାଟେଶ୍ୱର କଦାଚ ପ୍ରତିବଣ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେଣ
ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୀ ଶରୀର ସାଜୁଣେ ।
ଚନ୍ଦନ, ଚନ୍ଦ୍ରଶମ କର୍ପୂର ଅଗର କସ୍ତୁରୀ
ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ସେ ଶରୀରେ ଲେପନ କରି ।
ଉଦେଭ ଅଳଙ୍କାର ଅଭୂଷଣ ଭାବେ
ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଗ୍ରହି ବସିଲେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାସନ ଭାବେ ।
ଜଗବନ୍ଧନ ପ୍ରକାଶ ଉତ୍କଳ୍ପ ମୂନିବର
ଅବଙ୍କ ପଟାନ୍ତର ପ୍ରକୃତ ସୂଜାଣ ।

(ପୃ—୧୧୫)

ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା ସାରଳା ମହାଭାରତର ବହୁତ ଉପଲବର ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ହୋଇଥିବା ଲୌକିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବିବାହ-ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ସେ ସମୟର ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧର୍ମ, ଜାତି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଂଶ ଓ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାରର ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ଏହି ସଂସ୍କାର ଆଜିକାର ବହୁ ନିଜସ୍ୱ ଓ ଲୋକମାନ ଲୋକାଚାର ବହୁ ସମ୍ଭବ । ସାରଳା ଦାସ ବିବାହ ସଂସ୍କାରର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ସଂସ୍କାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକ୍ଷେପ କରିଛନ୍ତି ।

(କ) ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ବୟସ ।
(ଖ) ବର ବା କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ ।
(ଗ) ଜାଳ-ବେଳ-ଗଣନା ।
(ଘ ବିବାହ କାଳର ଲଗ୍ନ ତଳଣି ।

(ଙ) ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାରର ଶାରଳା ବାସ୍ତବ ବର୍ଣ୍ଣନ ଦେଇଛନ୍ତି —

“କଉଣି କଉଣି ବେଢ଼ିଣ ବୋଲଇ ସୁନ୍ଦରୀ
ଚମ୍ପକ କରଣ ଶୋଭନ ତ୍ରିଗୁଣ ଭଙ୍ଗୀ
ଏଗାର ଗୋଟି ଝଲକ ଲୋଟି
ଚିତ୍ର ପୁଷ୍ପ ଯୋଡ଼ରେ ଲେଖାଇଛି ।

(ଆଦିପର୍ବ—ପୃ ୮୯)

(ଚ) ଭଗବତୀ ବର ଦେବୀ କନ୍ୟା ପ୍ରାର୍ଥନ କରିବା ଉତ୍ସବରେ ଲୋକଙ୍କର ଶୁଭ ଆଚାର ଜଣାଯାଏ । ସନ୍ଧିକାଳଙ୍କ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ଶୋଭନ ଦେଖାଇଥିବା କନ୍ୟା ଉତ୍ସବ ସମୟରେ କନ୍ୟା ବା ବରକୁ ଦେବୀ ନିକଟକୁ ପ୍ରସାଦ ଅର୍ପଣ । କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହରେ ଗୋଟିଏ ଓ ଦୋଳିରେ ହିଁ ବିବାହ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀ ବିବାହରେ ମଙ୍ଗଳିକା କରିଥିଲେ ଶାସ୍ତ୍ର । ଗୁରୁ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ବରକୁ ପୁଷ୍ପ ଦୂର୍ବା ଦେଇଥିଲେ ।

(ଛ) କାଳ-ବେଳ ଗଣନା କରି ବିବାହର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସ୍ଥିର କରିବା ପରମ୍ପରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ । ଶାରଳାଦାସ ମହାଭାରତ ଏ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ନମୁନା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ।

(ଜ) ବିବାହ କାଳର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଥା ବା ଉତ୍ସବର ପରିଚୟ, ଯଥା ଚତୁର୍ଥୀ ଉତ୍ସବ ଦେଖିଲେ ସୁ, ଶାନ୍ତନୁ ଓ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହି ବିବାହର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଭଲ ବେଳ ହୋଇଲା ସଂଗ ଭଲ
ଦେଖିବା ଲୋକେ ଦେଖ ବୋଲି ଘଣ୍ଟା ବଜାଇଲ ।

× × ×

ହୋମକୁଣ୍ଡ ଚଉଦିଗେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶୋଭି
ଅଗ୍ନି ଉପରେ ଶୋଭନ୍ତି ବେଦି ଶୋଭି ।

ପୃ—”

× ×

ସଙ୍କେତ ପ୍ରଦାନ କରେଲ ସର୍ଦ୍ଦାର
ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ହେଲେକ୍ତି ଶୋଭିତ ।
ହସ୍ତୀମ ସ୍କନ୍ଧ ଧାରଣ କରନ୍ତି ବଣିକନ୍ୟା
ସେମ୍ଭନେକ ପ୍ରଧାନ ସଜ୍ଜର ଭୂଷଣ । (ପୃ—୨୫)

ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା ପଢ଼ି ଦେଲେ ତେଣ, ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଗମନ ଓ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇ ଦୁଃଖୀ କବିମାନେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଇ ଉତ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ସ୍ୱପ୍ନ ଭରତେଶର ସୌଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କରି ହେଲେ ଉଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତନ୍ତି—

"ଦେଦେଶ ହୁଅନ୍ତି ଯେ ଦୃଷ୍ଟି ମନ୍ଦ ହେ ।"

(ପୃ—୧୮)

ବିବାହ ଦାଣ୍ଡି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଶୋଭା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ ମୂର୍ତ୍ତି । ରଥ, ଗଜ, ଅଶ୍ୱ, ଦଣ୍ଡ, ଛତ୍ର, ଆଲମ୍ବ, ଥାଟ ସଙ୍ଗ, ଅଟେଣ୍ଡ ଓ ବାଦ୍ୟଯୁକ୍ତ ଭୂଷିତ ହେଲେ ରାଜାଙ୍କ ପରିଯାତ୍ରା । ରଥ ଆରମ୍ଭ କଲେବେଳେ ଶିବ, ଗଣପତି ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା ହୁଏ । ସାଥ ଉତ୍ସବ ହୁଏ । ବନ୍ଦୀମାନେ ମଙ୍ଗଳ ଗାନ କରନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରରେ ଦଳିଛି ପ୍ରଦୀପ ହୁଏ । ଦେବପକ୍ଷ ଏକ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି ।

କନ୍ୟା-ଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚିବାବେଳେ କନ୍ୟାପକ୍ଷ ଲୋକେ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବାପାଇଁ ଥାଆନ୍ତି ।

"ଅନେକ ଉତ୍ସବ ଯେ ଆନନ୍ଦେ ଗଣ୍ଡସ୍ତ କରି
ସେବକ ଯୋଗାଡ଼ ଅଚ୍ଛିନ୍ନ ଘନପ୍ରଭ ଭଳ କରି
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ତାହାଙ୍କୁ କୋଟି କୋଟି
ଘେନିଲେ ପଦ୍ମନାଭ ଅପାର ପାଞ୍ଚେଟି ।" (ପୃ—୬୭)

ବିବାହ ଅନ୍ତେ କର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାବେଳେ କନ୍ୟାଦ୍ୱାର ପରେ ଖଚର ଘୋଡ଼ା ରଥ ଆଦି ଅନେକ ଯୌତୁକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । ସାରଳାଦାସ ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବାହ ଶେଷରେ ଯୌତୁକର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା କୃଷ୍ଣ ବିବାହରେ ଏହାର ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

"ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ ଘଡ଼ାକ ଯେ ହୋଇଲେ କୁମାରୀ
ଘରେ ନ ରଥ ଅଶ୍ୱକୁଳ ଉଠେଇ ନ ଗଣ୍ଡାଙ୍କୁ ।
ହେମ ପଦ୍ମ କଳ ଯେ ସୁନା ପଦ୍ମ ହସ୍ତୀ
ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ପୃଥ୍ୱୀ ରଜା ଶତସ୍ତମ୍ଭ ଦେଶେ ।
ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପାଟସୂତ ଆଳିମ୍ବ ସ୍ୱେତ ଲକ୍ଷ ଅନେକ ବାଇ
ଦକ୍ଷିଣକୁ ଧନ ସୁନା ପରମ ଶୋଭଣ ।
ଶତେକ ପଦ୍ମ ଗୋଧନ ଦେଲେକ ନୃପମଣି
ଉଲ୍ଲଙ୍ଘଣ ଧନ ଜନ୍ମାନ୍ତି ଦାନ ଦେଲେକ ଅଗ୍ନି ।" (ପୃ—୧୬୫)

ଶୁମ୍ଭାସୁର ବଧ (ମହାକାବ୍ୟ) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଶୈଳ, ପଲ୍ଲୀ, ନାଳନ୍ଦା, ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

ଏହାଛଡ଼ା କବି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦାନ, ଉପହାର ଓ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ରୂପେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା :

ପ୍ରକୃତି ଓ ମାନବର ସମ୍ପର୍କ ଅତି ନିବିଡ଼ । ମାନବର କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପରେ ଆଲମ୍ବନ, ଉଦ୍ଦୀପନ, ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ରୂପେ ପ୍ରକୃତିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା କବିମାନଙ୍କର ଏକ ପରମ୍ପରା ଥିଲା । ଯାହାକି ଦାସ ସମକାଳୀନ କବିମାନଙ୍କ ପରି ଏହାକୁ ଉତ୍ସ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ ହେଁ, ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଏହାକୁ ଉଦ୍ଦୀପନ ରୂପରେ ସୁନ୍ଦର ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ ଓ ରାଧାଙ୍କ ମିଳନ କାଳର ଶର୍ବରୀ ଓ ରମଣୀୟତାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବି ପ୍ରକୃତିର ଉଦ୍ଦୀପନ ରୂପ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହୋଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

> "ଶରତେ ବନ ଉପବନ ନଗର ଗ୍ରାମ ଭୂମି
> ଅକାଶେ ତୃଷା ସୁବ ରୋହିଣୀ ବଲ୍ଲଭ ଉଦୟ ସ୍ୱାମୀ
> ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମାରେ ମଧ୍ୟ ନିରମଳ
> ସମସ୍ତ ଦିଶଇ ଯେ ଧବଳତ୍ୱଂ ନିରମଳ ।" ପୃ ୨୭

ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ କବି ବସନ୍ତ ଋତୁର ରମଣୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି—

> ମଳୟ ବସନ୍ତ ସେଇ ଯତ୍ନଂ ବହିଲ ମନ୍ଦ୍ର୍ୱାସ
> ଶୁଷ୍କ ତରୁମାନେ ତତ୍ତ୍ୱଂ ହୋଇଲେ ପଲ୍ଲବ ।
> ×　　　　×　　　　×
> ବସନ୍ତେ ପିକ ଯତ୍ନଂ ହେଲେ ଅସାଧ୍ୱମ
> ଅକାଳେ ବୃକ୍ଷ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳ ଯେତେ
> କମ ଅଦୃଶ୍ୟଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶି ଭୂଷଣୀ
> ମଧ୍ୟ ସେହି ଫୁଲ ହୋଇଲେ ସବୁଦିନ ।"　　(ଭଦା ୧୨୧-୧୮୨)

ସମ୍ବାଦ :

ସ୍ତୁତିରେ ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ ହେଉଛି ସମ୍ବାଦ । ଏହି ଶୈଳୀ ଯୋଗୁଁ ଏହା କାବ୍ୟଟିକୁ ସରସ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୁତ୍ରରେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ବାଦ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ସମ୍ବାଦ

ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣରେ ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ଯଥାକ୍ରମେ ପରାଶର, ପୁଲହ, ଧ୍ରୁବ, ଭୃଗୁଅଙ୍ଗ, ମରୀଚି, ଅତ୍ରି, ଅଙ୍ଗିରା, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି ଋଷିମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି । ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତାଙ୍କ ପୁରାଣର ଏହା ହିଁ ସ୍ୱର । ପୁରାଣର ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ରୂପେ ଧାର୍ମିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ମୁଖ୍ୟ ଋଷି ଜନ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ଏଥିରେ କାବ୍ୟିକତା, ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଓ ବର୍ଣ୍ଣନ-ଶୈଳୀ ଦ୍ରାଘିମା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ପୁରାଣରେ ଏକ-ଘେରିତାକୁ ଦୂର କରିବାରେ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ସମ୍ବାଦକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଏହା ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣର ପ୍ରଚଳିତ ଶୈଳୀକୁ ଏହା ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ନୈମିଷାରଣ୍ୟରେ ଶୌନକଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ମହାଭାରତର କଥାବସ୍ତୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଏଥିରେ ଅଦିତି, ଗାରୁଡ଼ୀ, କଦ୍ରୁ-ବିନତା, ଶାନ୍ତନୁ-ଗଙ୍ଗା, ପରାଶର-ଶାନ୍ତନୁ, ଗାନ୍ଧାରୀ-ଭୀଷ୍ମ, ସତ୍ୟବତୀ-ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା, ସତ୍ୟବତୀ-ଭୀଷ୍ମ, ସତ୍ୟବତୀ-ବ୍ୟାସ, ଅମ୍ବା-ଭୀଷ୍ମ, ଅମ୍ବା-ପରଶୁରାମ, ଜଳଶୟନ-ଭୀଷ୍ମ, ବ୍ୟାସ-ଗାନ୍ଧାରୀଦେବୀ, ଧୀବର-କୁନ୍ତୀ, କୁନ୍ତୀ-ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗାନ୍ଧାରୀ-ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର-ଗାନ୍ଧାରୀ, ଅଧିକାର-ସମ୍ପ, ଅଧିକାର-ଦେବ, ଅଧିକାର-ରତ୍ନାବତୀ, ପାଣ୍ଡୁ-କୁନ୍ତୀ, ଅଗସ୍ତି-ପାଣ୍ଡୁ, ପାଣ୍ଡୁ-ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଉପ-ସମ୍ବାଦ ଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ ହୋଇଛି ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉଦାହରଣ ଦେଉଅଛୁ—ସତ୍ୟବତୀ ଏବଂ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଆଲୋଚନା । ସତ୍ୟବତୀ କହୁଛନ୍ତି—

"ସତ୍ୟବତୀ ବୋଲଇଲେ ଶୁଣ ବୋହୂ ମୋହର ବେନି ଜଣ
ପାପ ବୋଲଇ କି ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇ ବୋହୂ ସେହି ମନ କୁହ । ପୃ ୯୩

ସତ୍ୟବତୀ 'ପାପ ବୋଲଇ' କି 'ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇ' ଉଭୟ ଅର୍ଥରେ ଉତ୍ତର୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେବେ ବି ବଧୂମାନେ ଶାଶୁଙ୍କ ମନ ରଖି ଓ ଶାଶୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି କହୁଛନ୍ତି—

"ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ଶୁଣ ପରମ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ସ୍ୱୟଂତେଜାନ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦେଖି ଅନ୍ୟଂ ରଖ ବିଶ୍ୱ ତୋହର । ପୃ ୯୩

"ସ୍ୱୟଂତେ ସଇଳ ତେବେ କାମ ଯେଣିକି ସୁଖେ ବାନ୍ଧ୍ୟ
ବେନିଙ୍କ କହ ତେ' ଅନୁଜ୍ଞା ପ୍ରବୁଝ ।"

(ପୃ. ୯୪)

ଅଗ୍ନିକାଙ୍କ 'ବିଚ୍ଛେଦ ଲଗ୍ନ' ଉକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଚମତ୍କାର । ଏଥିରେ ମୂର୍ଚ୍ଛନା-ମାନେ ଅଜ୍ୟାସ୍ତ ଓ ଅନୁଚିତ ପଦ୍ୟାର୍ଣ ନ ଦେଖିବା ହିଁ ହେବ । ଏପରି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପଦ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଲେଖକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓ ଅପ୍ରାକୃତ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଉଠେ ।

ଚମ୍ପୂ ଧରେ ନାଟକୀୟତା ପଦ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଶୈଳୀ ଥାଇଲା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ସେହିପରି, ଧୂର୍ଜଟୀଙ୍କ ଅନେକ ଚରିତ୍ର ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସାଧାରଣ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମାନବ ଜୀବନ ହିଁ ଚରିତ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଧର୍ମଭକ୍ତ ଦେବତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବ ଜାତିର ଏକ ସାଧାରଣ ମୂଳ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଧୂର୍ଜଟୀଙ୍କ ଚରିତ୍ର-ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କୁ ଏକାର କାରଣ ରୂପ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିପାରିଛି । କେବଳ ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ପଦ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଠ ସହ ଚରିତ, ଭକ୍ତି ମିଶ୍ରିତ ଉପାଦେୟଙ୍କୁ ସାଧ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଥାନ୍ତି । ସମାଜରେ ଏ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବ୍ୟବହାର କରି, ଲୋକଙ୍କର କାମ ବାସନା, ଏସବୁ ନୀତି-ଧର୍ମକୁ ମାନ ନାହିଁ । ରାଜା ଓ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟଙ୍କ ଜପ, ତପ ଏବଂ କାମ ବାସନା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଦେଖାଇବା ସଂଗ୍ରାମ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଏହିସବୁ ଲକ୍ଷଣ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଚମ୍ପୂ ଶୈଳୀରେ ସୂକ୍ଷ୍ମତା, ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ବିଶ୍ଳେଷଣ, ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ପ୍ରଭୃତି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଥାଇଲା ତାଙ୍କ ଶୈଳୀ, ଶୁଦ୍ଧ ତାର୍କିକ ଚମ୍ପୂ ଅପେକ୍ଷା କବିତା ରୂପରେଖା ଭକ୍ତି-ପ୍ରଧାନ ହିଁ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ବ୍ୟଙ୍ଗଙ୍କ ରୂପରେଖାର ସୂକ୍ଷ୍ମମତିରେ ଅଛି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ନିର୍ମାଣର କଥା ବଂଶର ଇତିହାସ । ଭକ୍ତିରସଙ୍କ ସଂଳାପରେ ଅଛି, ଚରିତ୍ର ନାଟକୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ବିଶେଷ । ଧୂର୍ଜଟୀଙ୍କ ପ୍ରତିବାଦରେ ଅଛି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଅନ୍ତର ପ୍ରକୃତି । ଏହିପରି ସ୍ୱଭାବ ଚରିତ୍ର ସଂଳାପରୁ ସେମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିହୁଏ । ଥାଇଲା ତାଙ୍କ ଚମ୍ପୂ ଶୈଳୀର ଯେଉଁ ଧାର୍ମିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ଏହିପରି ମୁଖର ବ୍ୟଙ୍ଗ ଚରିତ୍ର ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରି ପାରିଛି ।

(ଘ) ଚରିତ୍ର-ଚିତ୍ରଣ ଭାଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା :

କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ଅଥବା ଶାସନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏକ ବିଶେଷ ଉପାଦାନ । ଭକ୍ତି, ଦେବ ଉପରେ ହିଁ ଭାଷାର ପରିଚଳନା ନିର୍ଭର କରେ । ଏହା ହିଁ ସାହିତ୍ୟମାନଙ୍କର ମୂଳ ସ୍ରୋତ । ଥାଇଲା ମହାକାବ୍ୟରେ କୌଣସି-ଶାସ୍ତ୍ରର ନାଟକୀୟ ଚରିତ୍ର ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ପ୍ରଧାନ ଚରିତ୍ରଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଥାଇଲା ତାହା ନାଲ, ନିଜର ମୂଳକୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ତାଙ୍କ ମହାକାବ୍ୟର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଧୂର୍ଜଟୀଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନେକ ଲୋକର ପକ୍ଷରେ । ଏ

କଥାକୁ ହାରିବା ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଦେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା ପରେ ସ୍ୱର୍ଗ, ମୃତ୍ୟୁପୁର, ସ୍ୱର୍ଗ, ଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଧାର ବଂଶଧର ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗଲୋକୀ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ଶୁଭ ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥଳରେ ହିଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛି । ଚତୁଃଷଷ୍ଠି ତତ୍ତ୍ୱକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲାପରେ ଶାରଳା ପାଇଁ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ୱୀପର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଭୌଗୋଳିକ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ପନ୍ନ ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଶକ୍ତି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

(ଙ) ସ୍ତୋତ୍ର :

ଶାରଳା ମହାଭାରତର ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ ପରମ୍ପରାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଛି, କାବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ସ୍ତୋତ୍ର ଯୋଜନା । ଶାରଳା ଦାସ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବ ଶେଷରେ ଏବଂ ପ୍ରସଙ୍ଗାନୁକ୍ରମେ ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେବାଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଜନତାର ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମହିମା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ କରିଛନ୍ତି । ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ମହିମା, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ତଥା ସେମାନଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ଗୁଣଗାନର ପ୍ରକାଶନ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭୌତିକ ସ୍ତୁତିରେ ଭକ୍ତର ଆତ୍ମ-ନିବେଦନ, ପ୍ରାର୍ଥନା ତଥା ସାଧନା, ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନାର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ନିହିତ କରିଛି । ସାହିତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅନୁଭାବିତ ରଚନା ହୋଇଥିଲେହେଁ ଏଥିରେ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଉତ୍ପତ୍ତିର ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ । ସ୍ତୁତିଙ୍କ ପୂର୍ବା ସ୍ତୁତିରୁ ତାଙ୍କର ଷଡ଼୍ଗୁଣ ନାମ, ରୂପ, ଗୁଣ, ଅବତାର, ଭକ୍ତଙ୍କର ରୂପର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବ ବା ଦେବତାର ପ୍ରକୃତ ନାମ, ସ୍ୱରୂପ, ଅବତାର ଓ ରୂପ ଏକାଠି, ସେମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି —

(୧) ସ୍ତୁତି
(୨) ମହାନ୍ ପୌରୁଷ
(୩) ଅଭୟ ପ୍ରଦାୟକ
(୪) ଲୀଳା ପ୍ରକାଶନ
(୫) ଶରଣ ଭାବନା
(୬) ଭାବପ୍ରବଣ ଭଙ୍ଗୀ ।

ଏହି ସବୁ ଗୁଣରେ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ସେମାନେ ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳୀକୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

(ଚ) ନୀତିବାକ୍ୟ :

ମହାକାବ୍ୟର ପ୍ରମୁଖ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନର ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ଏହାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଏହା ଶିକ୍ଷାକୁ ସରଳ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ କରି ଦିଏ । ଏଥିରେ ସମାଜର ଗତିଶୀଳ ଅନୁଭବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ଏ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ନାହିଁ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନା

ଏହି ପ୍ରାପ୍ତ ମିଳି ଜଣ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛୁ । କିମ୍ବାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କେତେକ ଉଦାହରଣରୁ କବିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

"ଶରୀର ଧନ ମୋର ଦେହଭି ଭାଳି ପରିଅଛି
ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଉପକାର ଅର୍ଜିତ କରୁନ ମୋତେ ।"

(ପୃ - ୬୫)

"ସନ୍ତାନ କହିବଲ ରୁଚିଭ ଅନେକ କାଳର ଧର୍ମମାନ"

(ପୃ—୬୮)

"ଅଦ୍ଭୁତ ସଂସାର ସେ ଅନ୍ଧର ପ୍ରକୃତି
ସତ୍ୟକୁ ନେଇ ଲଂଘିଲେ ପ୍ରାଣୀ ଦୁଃଖ ନର୍ତ୍ତନ ।"

(ପୃ—୭୪)

"ଜାଗ୍ରତ ଦୋଷେ ଦେଖନ୍ତି ଜାଣି
ସ୍ତ୍ରୀ କାଳ ବୁଦ୍ଧେ ସିଂହ ହୋଇବନ୍ତି ଧ୍ୱଂସି ।"

(ପୃ - ୮୬)

"ମାତା ପିତାଙ୍କ ବଚନ ସେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଉପଚାର
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ବାପୁ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ କର
ପରାପି ବିପ୍ର ଭୃତ୍ୟ ସ୍ନେହେ
ପୁଲକ ଦୋଷମ ଦେଖିଲେ ପଳାନ୍ତୁ କେମନ୍ତେ ।"

(ପୃ—୯୧)

"ଦୟାକୁ ପାଇବୁ ଧର୍ମ କେମନ୍ତେ ତ୍ରୁଟିବ ।"

(ପୃ—୧୦୫)

"ଭର୍ମେ ଯାହା ପଳତ ତାହା କେତୁ ଆଜ ଜଣ ।"

(ପୃ—୧୨୬)

"କ୍ଷତ୍ରୀ ସେ ପ୍ରାଣେ ତାହା ମୂର୍ଚ୍ଛିବା କେମନ୍ତେ ।"

(ପୃ—୧୨୭)

ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ରଙ୍କ ପରତେ ମିଥ୍ୟା କହିବ ନ ପାର ।"

(ପୃ—୧୮୦)

ଏହିସବୁ ଉଦାହରଣରୁ ଜଣାଯାଏ ପ୍ରଭୁ ହାତିଳା ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ମିଳେ । ସେ ଧର୍ମ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ଥିଲେ । ଦେବ, ଦ୍ୱିଜ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଲାଳସ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକୃତ ଥିଲା । ମିଥ୍ୟା କହିବାକୁ ସେ ଏକ ଅପରାଧ ମନେ କରୁଥିଲେ ।

(ଛ) ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ :

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନାଶୈଳୀର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ସାଧାରଣ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରାୟ ଏହି ପ୍ରକାର ଶୈଳୀର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ବଂଶାବଳୀ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ, ବିଭିନ୍ନ ମୁଖରେ କୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମଜାତକ ଫଳ, ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ନାମାବଳୀ ତଥା ଭୁବନ ଗଣନ ପ୍ରମାଣ, ବିଭିନ୍ନ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା, ଯୋଗସାଧନାର ବିଭିନ୍ନ ମାର୍ଗ, ବିଭିନ୍ନ ରାଗ, କୌଶଳସହ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବୃତ୍ତ, ମାସ, ଋତୁ, ଦିନ, ତିଥି, ବାର, ନକ୍ଷତ୍ର, କରଣ, ଯୋଗ ଦଣ୍ଡ ଓ ସ୍ନାନ ବିଧି ପରିବେଷ୍ଟ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶରଶଯ୍ୟାରେ ନାମକରଣରେ ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା, ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିପାଇବା ପରେ ଭଗବାନଙ୍କ ରୂପ ଓ ମହିମାର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଭୃତିରୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜଣାପଡ଼େ । ତାଙ୍କର ଅନେକ କଥା କହିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଏହା ଅନେକ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛି ।

(ଜ) ଅଳଙ୍କାର :

ଭାଷାର ସ୍ୱରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ବହୁ ଅନୁପ୍ରାସିକ ଶୋଭନୀୟ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିର ଅଧିକାଂଶ ଉଦାହରଣ ଏହି ଶୈଳୀର ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ତ—ଶୁର୍ଣ୍ଣ ନାଶ ତରଣ ନ ଦେଖିଲୁ (ପୃ-୨୬)
ଗୋଧ—ଗଞ୍ଜା ଦେବାଙ୍କ ତୁ ଦେଖିଲୁ ଅନୁପ୍ରଭ । (ପୃ-୨୫)
ଦ—ଅନେକ ଧ୍ୟାନ ମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ଜାଣି (ପୃ-୨୬)
ଛ—ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଗଭୀର ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି ପ୍ରବାହରେ । (ପୃ-୨୭)
ଧ—ଦ୍ରୋଣ ଦେଖି ତିନି ଧାରା ଧର୍ମମୂର୍ତ୍ତି । (ପୃ-୨୫)
ଲ—ଲାଗଣ ଲାଗଣ ଲାଗଣ ଲଳିତ । (ପୃ-୯୦)
ଜ—ପ୍ରେମ ଜନ୍ମ ଜଣି ଜଗତ ଜୟଦାନ । (ପୃ-୯୦୨)
ଣ-ଳ—ଚଣ୍ଡ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ଭୁଜଦଣ୍ଡ, ମଣ୍ଡଳ ଜଳ । (ପୃ-୨୪୮)
ମାର—ଏତ ପ୍ରକୃମାର ଦେବ କୁମାର ନନ୍ଦନ । (ପୃ-୨୭୫)

ଅନୁପ୍ରାସିକ ପ୍ରୟୋଗ ଛଡ଼ା ଯମକ ଶ୍ଳେଷ ଉପମା ପ୍ରଭୃତି ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ସାରଳା ଦାସ ଭାଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରଚୁର ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ।

"ପାଟହୁଡ଼ି ହି ଲାଗେ ଶ୍ୟାମ ହି ଲାଗେ
ହିଙ୍ଗୁଳି ଅଳକ୍ତ ନୂପୁର ହାଲି ଲାଗେ ।
ନେ ଭୂଷଣ ଲାଗେ ହେମଳ ଲାଗେ
କଣ୍ଠେ ଲାଗେ, କେଶ ବାନ୍ଧି ଲାଗେ ଲାଗେ ।
ହେମଳ ନିଶାଣ ପେଷ ସେଥିମାନ ଲାଗେ ଲାଗେ
ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଦାତି ଅଗଣିତ ଚାଲନ୍ତି ଚଳନ୍ତେ ।" (ପୃ-୧୫୮)

ଏଗୁଡ଼ିକ ଜଡ଼ ଜଡ଼ (ପୃ ୪୦), ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ (ପୃ ୪୮-୫୮, ୮୩), ହୀର, ହୀର (ପୃ ୪୧), ଦେଖି ଦେଖି (ପୃ ୫୬), ଘନ ଘନ (ପୃ ୫୭) (ପୃ ୬୪)—୭୨-୭୫ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ (ପୃ ୬) । ଆହୁଂ ଆହୁଂ (ପୃ ୭୨) କରଣ କରଣ (ପୃ ୭୯) କେଉଁଠି କେଉଁଠି (ପୃ ୭୯) ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡ, ହଣାହାଣ, ଜଳେ ଜଳେ (ପୃ ୮୩), ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ (ପୃ ୯୮), କୋଟି କୋଟି (ପୃ ୧୦୬) ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ପୃ ୧୦୯) ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରୟୋଗକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଇପାରେ ।

ବାଲ୍ୟାବେଳୁ ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକରଣ ଦେଇ ସବୁର ବ୍ୟବହାରରେ ଭାଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି-ପାଏ । ପୁଣି ଏହିପରି ଏ ପ୍ରକାର ଶୋଭନୀୟ ବ୍ୟବହାରରେ ସାରଳା ଦାସ ଲେଖିଥିବା ନିମ୍ନ କେତେକ ଉଦାହରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଅଳୋଡ଼ ମୁଣ୍ଡ ଘୋ ହୁଁ ହୁଁ ଦୁ ନ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ପୃ ୨୭
ଝଳ ଝଳ ବାଦ୍ୟ ଘୋ ଢୁଳକ ଦମ୍ଭରୁ ପୃ ୨୦
ଜଗୁଳକୁ ଦେଶ ଣ୍ଠ ଦବୁଳ ଝର ଝର ପାଣି ପୃ ୨୩

ପୁରାଣ ହେଉଛି ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା କଥା କହିବା । ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣକାର-ମାନେ ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀ ଅପେକ୍ଷା ସରଳ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶୈଳୀକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ପୁରାଣ ସବୁ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତରେ ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ଏବଂ ଦେବଦ୍ୱୀପ ଛନ୍ଦ ଲୁହେ ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳା ଦାସ ଏହାଙ୍କ ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି; ଫଳରେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ଯମକ, ଅନୁପ୍ରାସ, ଉପମା, ରୂପକ, ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ଆଦି ଅଳଙ୍କାରର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ସାରଳା ଦାସ ଅନୁପ୍ରାସ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା କବିତାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ବାରମ୍ବାର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଅଛି । ତାହାଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସାରଳା ଦାସ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—

'ମାଧବୀର ତେଜ ଯନ୍ତ୍ର ଅନଳ ପଦ୍ମଦେଶ'କୁ ଭାବମୂର୍ତ୍ତ (୩ ଅଙ୍କ) ସଂଜ୍ଞାଭୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସେ ଦେଶୀରୀତି ଉପମାର ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ନୂଆ ଉପମା ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି ପରଂପରାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପମା ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଭଳି ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ସଂସ୍କୃତର 'ଅଭିଜ୍ଞାନ ଶକୁନ୍ତଳ' ଏବଂ ପୃଥ୍ୱୀ ଓ ନାଟକର ନାୟିକା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ସାମନା କରି ତୁଳନା କଲାବେଳେ ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଶାରଳା ମହାଭାରତର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଏହି ବେଳେ ଉପ-ମାନର ମୂଲ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ପରଂପରାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପମା ଗୁଡ଼ିକୁ ସାବଲୀଳ ଭାବେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

ଉପମା :

"ନବ ଅଙ୍ଗ ସ୍ୱାଦୁ ଚନ୍ଦ୍ର—" ପୃ— ୨୨୯
"ଉଦୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ସେଦିନ୍ଦ୍ର ଅନଙ୍ଗ ହୃଦୀଣୀ ?"—ପୃ— ୨୨୯
"ଅଙ୍ଗାର ତେଜ ପବନ ଦଣ୍ଡୁଆନ୍ତି ତପସ୍ୱୀ ଚାନ୍ଦ—
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେଜ ଚନ୍ଦ୍ର ବେଦ । ନ ଦେବତ ଉଦୟେ
ଗୁଣି ଦାଣ୍ଡେ ପଟର ଧରେ ଶୁକ୍ଳ ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ରେ"— ପୃ ୨୨୨
" ପୁଂଖେଷ ନାସ୍ଥପୁଣ, ଅଙ୍ଗୁଳି ମୁଦ୍ରା ଦେଖି ମନର ଥ୍ୱଳ ପାଦେ"—
ପୃ ୨୨୩

"ବକ୍ଷ ହିଂଗୁ ବୋଲି, ଗଣ୍ଡ ନେକ ନାକୁ ଠାଣି'—ପୃ ୨୯୦
' ବେଣି ପାଦ ବାଳୁ ଘନନ ବ୍ରହ୍ମ ବଣୀ—ପୃ— ୨୯୦
"ଚକ୍ଷୁ ନମ୍ର ଓଷ୍ଠ"—ପୃ— ୨୯୦
ହେମଣ୍ଡ ବେଣୀ କାନ୍ତି" ପୃ— ୯୫୯
"ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରେ ବାଳ ଅଙ୍କ ଚାନ୍ଦ ତେଜ"—୯୬୦
' ବେଂ ଅ ଦେହ ଭଳି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ମ ଖଚ ଦ୍ୱାଦେ"—' ୬୦
ହେଉ ନମୀଳ କାନ୍ତି କଳୋ ଯେ ଭୃଙ୍ଗେ"—ପୃ ୯୦୫
' ଅନେକ ପଳ ବଦନ ଚନ୍ଦ୍ର
ଗରଥ ବେଶଣ ରୂପ ସୁନ୍ଦର କି ବୋଲି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର"— ପୃ ୨୬୯
"ପଦଶ ସ୍ୱାଦେ ପଣିକି କୁମାର ଉଦ୍‌ବେଗ ଅଙ୍ଗ" ପୃ ୨୬୪
"ଯେପରି ବଳାହକେ ଯେତେ ବନ୍ତ କନକ ଦେହେ"—ପୃ ୨୩୫
"ବେଜ କାଳା ଅଙ୍ଗଂର ସ୍ୱାଦେ"—ପୃ ୨୮୯

ରୂପକ :

'ପଦ୍ମପାଦ'—ପୃ ୮
'ଦଶ୍ମାଗାରର'—'ଶୃଙ୍ଗାର ସାଗରନୀ'—ପୃ ୧୯୫
'ଚନ୍ଦ୍ରପାଦ', 'ପାଦ ପଙ୍କଜ'—ପୃ ୧୧୯
'ଧର୍ମ ନୌକା'—ପୃ ୬୭
'ଜାଳୀନଳ ରୂପ ବେଳାଭଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ'—ପୃ ୮୭

ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା :

'ପ୍ରବେଶ ହସ୍ତୀନିଲ ମଦନ ମୂରତି'—ପୃ ୭୧
'ଶାନ୍ତୁ ଶରୀ ନେତନ ସ୍ୱରୂପ
ଲକ୍ଷଣ ଅଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡ ଧାର'—ପୃ—୧୧୭

ଅର୍ଥାନ୍ତର ନ୍ୟାସ :

"ଶୂନ୍ୟ ଅଳିକୁ ଦେଖିଲେ କେଉଁ ଭାଷ ଉନ୍ମୁଳ
ଚେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମନ ଭଳ ।"—ପୃ ୧୦୪
"ମାତା ପିତାଙ୍କ ବଚନ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ଲଙ୍ଘୁଥାଇ
ନିଶ୍ଚୟ ତାର ନେଇ ନାହିଁ ଭବ ସିନ୍ଧୁ ତାରୀ"—ପୃ ୯୧

(ଖ) ଛନ୍ଦୋଯୋଜନା :

ମାନବ ଜାତି ନିଜର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ସମୂହ ବ୍ୟବହାର କରେ, ତାହା ହେଉଛି ଗଦ୍ୟ । ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ବାକ୍ୟ ସମୂହ ଛନ୍ଦାଶ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ସେଉଁଠାରେ ତାହା ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ମନୋଭାବକୁ ମୁକ୍ତ ଭାବ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣ ଗତି ଓ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ଗତି ସହ ତୁଳନା କରାଯାଇପାରେ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁଠାରେ ଚାଲି ଥିବା କରେ, ସେଥିରେ ନୃତ୍ୟ ନଥାଏ । ସେ ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ଚାଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ଗତି ଛନ୍ଦାୟିତ ହୁଏ, ସେଉଁଠାରେ ଏହା ନୃତ୍ୟ ଓ ଏହା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଅଲୌକିକ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରେ । ସେହିପରି ଭାଗବତର ଛନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କେଉଁପରି ଏହା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନରୁ ଦୂର, ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ଧର୍ମ ଓ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଜଗତକୁ ନେଇଯାଏ ।

ନିମ୍ନରେ ଏହି ମହିମା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ପରେ କେତେକ ନିଜ ରଚନା କାବ୍ୟରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବା ଭଳି ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଉଛି । ଏହା ସହିତ ସମସ୍ତ କାବ୍ୟରୁ ଉଦାହରଣ ଦେବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଥିରେ ଅନେକ ଭାବ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ କେତେକ

ମତ ମିଳାଉଥିବା ପ୍ରତେକଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଥାଇ ପାରେ । ଛନ୍ଦର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ବୈପରୀତ୍ୟ ଦେଖାଣ ଯାଇନାହିଁ । ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଚଉ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ । କେବଳ ଉତ୍ସ-ସ୍ତବକ ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ନୃତ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ କେବଳ ଗୀତ, ଭଗିନୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦ୍ୱାରା ଭାବ ପ୍ରକାଶନସ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଛନ୍ଦ ପ୍ରତ୍ୟେକର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହୋଇଥିବା ହେତୁ, ଏହା ଘଟଣାକୁ ନାଟକୀୟ କରିବା ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଭାବକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ କରେ । ସାଧାରଣ କବିତା ପୁର କଷ୍ଟ ଏଥି ପାଠକ ବା ଶ୍ରୋତାର ହୃଦୟରେ ସ୍ମୃତିକରେ ଆବେଦନ ଓ କମ୍ପନ ।

ଛନ୍ଦ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱ ପଣ୍ଡିତ ସାହିତ୍ୟ ବିଶେଷ ଏପରି ଥିଲା, ତାଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ଛନ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ମନୋଜ, ଲଳିତ, ବନ୍ଦ୍ୟ, ଭୈରବ ପ୍ରଭୃତି ୩୬ଟି ରାଗ ବ୍ୟବହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ଏହି ଗୁଣିଷ୍ଠ ସ୍ୱର ସ୍ପନ୍ଦନରେ କୌଣସି ବୋଧହୁଏ ସ୍ୱରକୁ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଛନ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସେ ଭାଷା କହନ୍ତି । ଭାରତ ସେ କହିଥିଲେ ଏହି ଶୈଳୀରେ ଗଢ଼ । କଥା କହିବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେଇ ଛନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ (Descriptive) ଓ ବୃତ୍ତିମୂଳକ (narrative) ଏବଂ ରଚନା ସକ୍ଷମ ଶୈଳୀ ବ୍ୟବହାର କରିପାରେ ପାରେ. ସେହି ଦଣ୍ଡକ ବା ଦଣ୍ଡୀବୃତ୍ତକୁ ସେ ନିଜ ମହାଭାରତର ନାୟକ କଲେ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଏହି ଛନ୍ଦ ନିର୍ବାଚନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ବଳରାମ ଦାସ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା । କେବଳ ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରଭୃତ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ଭାବର ମୂଳଧର୍ମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବାଗ-ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ଚଣ୍ଡୀଦାସ ଓ 'ଧର୍ମଗୀତା' ପ୍ରଭୃତିରେ ମାଣି ଦେଇ ପ୍ରବୃତ୍ତି କରି ମଧ୍ୟ ଏହି ବୃତ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗଳାରେ 'ଦଣ୍ଡୀ', ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ, 'ମଣିକ ଦେଉଥିବା ଦଣ୍ଡୀ' ଓ 'କଳ୍ପତରୁ ଦାଣ୍ଡୀ'ରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଦାଣ୍ଡୀ' ଶବ୍ଦ 'ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଗତି' ଅର୍ଥ ପ୍ରତୀକ । ଚଣ୍ଡୀଦାସ 'ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କୀର୍ତ୍ତନ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ରାଗ, ଦଣ୍ଡକ ଲଘୁ, ଦଣ୍ଡୀ ଲଘୁ ଦଣ୍ଡକ, ଦଣ୍ଡକ ଗତି ଲଘୁ ଦଣ୍ଡକ' ପ୍ରଭୃତି ଛନ୍ଦ ଗୀତ, ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ନୃତ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସ ସେ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ନୃତ୍ୟ ଓ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରି ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ସମୁଦ୍ରରେ ନିଜ ନିପୁଣତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁପ୍ରାସ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ନିବାଦ ବର୍ଣ୍ଣନା, ବୃତ୍ତି ଓ ଅଶ୍ୱାରୋହୀକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମୁକ୍ତ କରି ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଏହା ଥିବା ଭଙ୍ଗୀର ଉତ୍ତମ ।

ଭାଷା :

ଭାବର ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ଭାଷା । ଏହା ସେ କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରେ ତାହା ନୁହେଁ, ଏଥିରେ କବିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । କବି ସେଇ

ଶୈଳୀ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ଯେଉଁଥିରୁ ତାଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣ ସବୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ ପୁରାଣକାରମାନେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସଂସ୍କୃତକୁ ଏହାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟକଳାର ସୌଷ୍ଠବ ଓ କଳାତ୍ମ୍ୟ ଏଥିରେ ଅବହେଳିତ ହୋଇଥିଲା । ତେବେ ବି ପୁରାଣ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରସାଦ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଓଜଗୁଣ ଏହାର ପ୍ରାଣଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ନିଜ ସୃଷ୍ଟିର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଅପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୌଷ୍ଠବ ଓ ସୁନ୍ଦରତା ଏହି ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରେ । ମହାଭାରତର ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏଥିରେ ତତ୍ସମ, ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ତତ୍ସମ :

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରେ ହିଁ ଗଠିତ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ସମୂହର ଅନେକ ନାମ ଓ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମୂଳ ରୂପରେ ହିଁ ବ୍ୟବହୃତ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ନକୁଳ, ସହଦେବ ପ୍ରଭୃତି ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ସେହିପରି ଅନେକ ସ୍ଥାନର ନାମ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପଦ ସଂ-ଯୋଜନା କଲାବେଳେ କବି ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ସ୍ତୋ-ତ୍ରର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରବାହ ଦେଖାଇ ସାରଳାଦାସ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରକଟ କରନ୍ତି । ଏହି ରୂପରେ ପଦଲାଳିତ୍ୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରହରଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏକ ପ୍ରଭାବ ଶୈଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏଠାରେ ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଏହାର ଉଦାହରଣ ରୂପେ ଦେଖାଯାଇ ପାରେ ।

ସକଳ ଶିଷ୍ଟ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ
ସକଳ ବୈକୁଣ୍ଠର ଯଦୁନାଥ ପାଣ୍ଡୁ-ନନ୍ଦନ ।
ସକଳ ଶରଣାଗତ ପତିବ୍ରତ ଦଧି ମୁଖ
ସକଳ ଜଗଦାତ୍ମକ ନାଥ ଦର୍ଶନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ।

ଏହି ପଦରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରୁ ଗୃହୀତ । ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତ କ୍ରିୟା-ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ ପାଳିତ ହୋଇନଥିଲେ ହେଁ ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତମୟତା ହିଁ ରହି ।

ସ୍ତୁତି ବା ବନ୍ଦନା ପଦ ଅନୁସ୍ୟୂତ ଯୋଜନା କଲାବେଳେ ତତ୍ସମ-ଶବ୍ଦା-ବଳୀର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ନାୟକ ବା ନାୟିକାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା

କଳ୍ପନେଲେ, ପାଲିକା ଦଶ ପରମିଶ୍ରାବନ୍ତ ଉପମାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରେତ ତାଙ୍କର ୬ଠ ସେ଼ଖକ। ସଂସ୍କୃତମସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ମୂର୍ତ୍ତିରେ ରୂପ ଶବ୍ଦରେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ, ସୁକୁମାର ଶରୀର, ଅଳି କୁନ୍ତଳ କାମିନୀ, ଇନ୍ଦ୍ରି କୁମୁଦ ଦୃଷ୍ଟି, ନାସିକା ଶ୍ରବଣ, ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ, ଦଶନ ମୁକୁତା, ଚମ୍ପକ ଅଙ୍ଗୁଳି ନଖ, ବଦନ, କମଳ ମୁଖ, ଅଧର ଚାରୁ-କୃଷ୍ଣ, ତଳଶଯ୍ୟ, ଦନ୍ତ ଦାନ୍ତ, ନାଭି କମଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ପରିକ୍ତି କୁସୁମ ଭୂଷିତ ଉପମାରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ।

ତଦ୍ଭବ :

ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଫଳରେ ଦେଶରେ ଲୋକ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ପାଲି, ଜୈନମାନେ ପ୍ରାକୃତ ଓ ସିଦ୍ଧ, ଯୋଗୀ ଓ ନାଥ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାକୁ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଅଧୁନା ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାର ବହୁ ଶବ୍ଦ ଏହି ସମୟରେ ଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଧାରା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଫଳରେ, ବୈଦିକ ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ହେଁ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଲୋକ ମୁଖରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା । ଏହାର ଫଳରେ ନୂତନ ସଂସ୍କୃତର ରୂପ ରଚନା ହେଲା । ଫଳରେ ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଆଦି ଏହି ଭାଷାରେ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ନ ହୋଇ ଅଧିକ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ-ସମ୍ମତ ଭାଷା ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାସବୁ ଲୋକ ଶବ୍ଦ ଓ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାକରଣ-ପ୍ରଧାନ ଭାଷା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ପରମ୍ପରା ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ପ୍ରକୃତ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତର ଦୋଷ ଦୂର କରି ଉତ୍ପତ୍ତିରେ ସଂଯୋଗ ହୋଇ ସେ ପ୍ରକୃତର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ଶବ୍ଦ, ନିୟମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଏକ ବିକାର ଶିଥିଳତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ।

ଲୋକ ଭାଷା ଓ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାର ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଳ୍ପ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ କବିମାନେ ସଂସ୍କୃତର ଅପଭ୍ରଂଶ ରୂପ ବଦଳ ଓ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗର ଶୈଳୀ ପଦ୍ଧତି ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ ସମୂହକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଅନେକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦର ତଦ୍ଭବ ରୂପ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କେତେକ ଶବ୍ଦକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ । ଦର୍ଶନ (ଦରଶନ), ଶାସ୍ତ୍ର (ଶାସ୍ତର), ପାର୍ଶ୍ୱ (ପାଶ), ସ୍ନାନ (ସିନାନ), ମାଦଳ (ମାଦଳ), ଦର୍ପଣ

(ଦର୍ଶନ), ଦେଉଳ (ଦେବକୁଳ), ବଉଳ (ବୈକଲ୍ୟ); ଅର୍ଦ୍ଧଣ (ଅଗ୍ରଣୀ), ସାତେଶ୍ୱର (ସାଗର), ମହାତମା (ମହାତ୍ମା), ପୁଷ୍ପଚନ୍ଦ୍ରନା (ପୁଷ୍ପଚୋଷଣ), ତ୍ରିଭୁବନ (ତ୍ରିଭୁବନ), କର୍ତ୍ତି (କର୍ତ୍ତା), ଲୁପତ (ଲୁପ୍ତ), ମଉଦଧି (ମହୋଦଧି), ବଲ୍ଲଭା (ଲୁବ୍ଧା), ବଉଡ (ବର୍ତ୍ତ), ମହାସାଗର(ମହାସାଗର), ଜଳଦ୍ର(ଜଳଦ), ଡଉଳ (ଦଣ୍ଡ), ଗାଭୁଣୀ (ଗାଭୀଣୀ), ଶଉଚ (ଶୌଚ), ଦମୁଡଣ (ଦମ୍ଭ) ଷୁଲୋ (ଷୋଳ), ଦଶୁଂଦର (ଦଶୁଂଦର), ବୋଢ଼ବଳ (ବୃଢ଼ବଳ), ଓଡ (ଓଡ୍ର), ଜାଳା (ଜ୍ୱାଳା), ହେମକନ୍ୟା - ହେମକନ୍ୟା (ହେମକନ୍ୟା), ବୋଲ (ବୋଲ), ଭଉଣ (ଭଗିନୀ), ଅଞ୍ଜଳି (ଅଞ୍ଜଳି), ଅମଳାତ୍ୟ (ଅମାତ୍ୟ), କଷ୍ଟେପୁଣି (କୌଷୁନି), ଦୋହା (ଦୋହାଦ୍ୱ), ସାଠ (ସପ୍ତ), ସଖି (ସଖୀ), ପାଦ (ଦ୍ୱୀପ), ଶୁଦ୍ଧଦର୍ଶନ (ସୁଦର୍ଶନ), ଭୁବଳ (ଭୁବଳ), କୁସୁମାଳୀ (କୁସୁମାଳୀ), ବଡଳ (ବଗବର୍ଦ୍ଧ), ଅପ୍ସରାଙ୍ଗନା (ଅପ୍ସରାଙ୍ଗନା), ପ୍ରୋକ୍ଷିତ (ପ୍ରୋକ୍ଷିତ), ଦିଅର (ଦିଅର) ।

ବୋଲକ୍ତା ବୋଲେଲେ ଲୁବେ୍ ଲୁଚ୍ଛର ଲୁବ୍ଧ ଉଦସ ଲୁଚ୍ଛ,
ପୃ—୨୦୭

ଘ—ଧାର୍ତ୍ତି ଅ ବୃଣ୍ଡାଳିଆ ଅଦ୍ଭୁଅ ସାଦର

ଷ—ଭଲ୍ଲକ ଉଷସାରେସପେଁ ବେଷ୍ଟେପନ'— ପୃ— ୨୪୭
ଶଳକ ଶଉଳ ବୋଲ୍ଲବଳ ସମୀର ପୃ ୨୪୭

ସାରଳା ମହାଭାରତର ଅଲଙ୍କାର ଓ ଅଲୌକିକ କଳ୍ପନାରେ ଭଳକ୍ଷ ପ୍ରମୁଖ ବେଦେଉ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ସ୍ୱଭଃ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷା ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରୀତିକର ଭାବ ଶିଳ୍ପ ଦେଖା ଦେଇ ପଦର ଭଳକ ଶୈଳୀର ଏକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହାପରି ବେଦେଉ ପ୍ରୟୋଗକୁ ବ୍ୟାକରଣର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇ ପାରେ ।

(୧) ମୂଳ ପଦରେ ବ୍ୟୟ :—
ଏ ଦୂତୀଙ୍କର କଥା ଯେ କ ଯାହିଁ କହିଲା । ପୃ—୧୧

(୨) ଦ୍ୱିତୀୟାର ଅର୍ଥ ପଦରେ 'ଏଁ' :—
ଗଙ୍ଗାଏଁ ଜଳବୋଧର ଶରୀରକୁ ଦେବେ (ପୃ—୩୩)

(୩) ତୃତୀୟାର ଅର୍ଥ ପଦରେ 'ଏଁ'
କରେଣ ଦେଖିଲ ରଙ୍ଗା କର୍ପୂରହାରି ।
କାହେ୍ନ ସଂସାର ପ୍ରୋଛାଳେଣ ଯଞ୍ଜ । (ପୃ— ୮୭)
ବୋଲିଦେଇ ବଡ଼୍ଭନ ଦେ ଥଣ୍ଡ ରୋହୋମଣି । (ପୃ—୪୧)
ସତରେ ଦର୍ଶନ ମୁଁ ଶୁଣିଲି ସମ୍ପୁଂବର କନକେ (ପୃ—୬୪)

(୩) ସନ୍ଧିର ଏକ ପଦରେ 'ଣ' ଭାବ ପ୍ରୟୋଗ :—

ଏବେକ ସ୍ମରଣ ସେ ବୋଲଇ ମନ୍ଦୋଦରୀ (ପୃ — ୬୮)
ବନ୍ଧୁର ଏବେକ ସମ୍ଭଣି ଲୁଚି ସେ ବହଳ (ପୃ — ୬୯)
ଚକ ସ୍ମରଣ ସେ ରମଣେ ଅଶ୍ରୁ (ପୃ — ୬୯)
ରମଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖକ ଚିହ୍ନିଲ (ପୃ — ୬୯)

(୪) କ୍ରିୟାବାଚକ ବ୍ୟବହାର :—

କ୍ରୋଧ ଶତ୍ରୁ ଜଣେ ଜନ୍ମ ତାହା ସ୍ମରିବ କୁମାରୀ ପୃ — ୮୯
ଅମୃତ ଆଣି ଅଙ୍କ ନାନା ପ୍ରେରଣ ପଣ (ପୃ — ୭୬)
ସେମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ଚକ୍ର ଦରଜାଲ ଇତ୍ତ (ପୃ — ୭୭)

ଅସାଧାରଣ ପ୍ରୟୋଗ ସ୍ଥଳ କିମ୍ବା :—

ଏବେକ ଦେଖିଲୁ ସ୍ମରି ଜଳକ ନାମର
ଧ୍ୱନି ଦେଖିଲେ ଭାବ ଲୋଭ ସଂସ୍ମରଣ କଲେ ଦାସ । (ପୃ — ୭୭)

ସଂଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକ ଗଠନ ବ୍ୟବହାର :

ସେବକ
ସେବଣ

ସ୍ତ୍ରୀ ବାଚକ ପଦ ଗଠନରେ 'ଣୀ' 'ଆଣୀ' 'ଏଣୀ' —

ଚିତ୍ରକୁଣୀ, ଓଝୁଣୀ, ଠାକୁରାଣୀ, ଘର ଜାଣ୍ଟୁଣୀ,
ଜଣ୍ଡାବଚନରେ 'ଣ' ବା 'ଗଣ' — ଦୋକାନୀ ବୃଦ୍ଧଗଣ ।

ଜାତିବା ବାଣକ ବ୍ୟତୀତ 'ଣ' ବା 'ଏଣ' ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରୀ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ; ଏହି ପ୍ରୟୋଗର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହି ବହୁ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କବିଙ୍କର ସେହି ଅନୁପମ ଭାବ-ଚମତ୍କାରିତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତାହା ଜାଣି ହୁଏନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତରେ ଅଧିକ ଆ ଶବ୍ଦର ଠାରୁ ଏହା ହୋଇଛି । କବିଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ-ଭଙ୍ଗୀରେ ଏହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ସ୍ଥଳରେ ତାହାଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣ ଭାବଙ୍କୁ 'ଣ'ଯୁକ୍ତ କରାଇଦିଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରବନ୍ଧ କେତେକ ଉଦାହରଣକୁ ଦେଖାଯାଉ ।

ଅତଏ 'ଣ' —

'କହନ୍ତେ ସେବକଙ୍କ ଭଙ୍ଗୀ ବର୍ଣ୍ଣି ଜଣାଇ ।

ଦୁଇଥର 'ଣ'—

'ଯେଉଁକାଳେ ଦେଖୁ ବାଣିଜକଣ ବାଣୁ ବୋଲାଇଛ ।' (୭୫)

'ଭାବେମଣ ହଂସରେ ଣେ ବେଳେକ ଘଣ ।' (୩୨)

ତିନିଥର 'ଣ'—

'ଦୋଷପଣ ବଞ୍ଚନରେ ସେ ଦକ୍ଷଣ ଗୋଷାମଣି ।' (୪୦)

'ଘଟଣକଣ ବଳେ ମୁଁ ଶୁଣିଲି ସୁବଂଶର କାରଣ ।' (୭୮)

'ଭାବିଣ ଭାଲଣ ଲୁଣାଲଣ ବଣବଣ ।' (୧୦୭)

ଏହି ଭାଙ୍କ ଉତ୍କର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ବରଣ ବଣ୍ଣନେକ (ପୃ ୭୧) 'ଭାବେଣୀ' 'ବେଷଣୀ', 'ଲଣେଲଣେଣ ବେଣୁକା', ଗୋରେଣ ଗୋଣନଶ୍ୱ, ଗୋଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଅପାଦଶ୍ରେଣୀ, ସୁବର୍ଣ୍ଣକ ବର୍ଣ୍ଣୀ, ଭାଲଭା ଭାଷଣୀ ଘାଣ୍ଡୀ କ୍ଷଣ, ବାନ୍ଧୁଣି ଭଣ୍ଣା ଓ ପଣେ ଏକ ଦୁଣ୍ଣାର କରି 'ଣ' ଦ୍ୱାରା ବଣ୍ଣ ଅନୁସ୍ୱାର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।

'ଣ' ପର 'ଳ' ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ବାଲ୍ଲା ମହାଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଭଲ ଏକ ବଳଣ ପାଇଁ 'ଳ', 'ଲ୍ଲ' ଓ ଭଲ ବଳଣ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥବଣ୍ଣନ ଏକତର ପାଇଁ 'ଳ' ଓ 'ଲ୍ଲ' କର୍ମଭାବର ଦ୍ୱିଗୁଣ୍ୟ ଭଳ ପାଇଁ 'ଳଣ' 'ଳଣଂ' 'ଳୁଣ' 'ଳୁଣଂ' 'ଲ୍ଲ', 'ଳ', ଚତୁର୍ଥୀ ପାଇଁ ଳଣ, ଳଣଂ, ଳୁଣଂ, ଲ୍ଲ ଳ, ଶବ୍ଦାର ବିଶେଷଣ ପାଇଁ 'ଏକଳ', 'ବେଳଣଳ', 'ବେଳଣଳ', 'ବେଳେଳେଳ', ବେଳେଳେଳି, ବେଳେଳ, ବେଳଳ, ବେଳେଳ; ପୁଣି ଶବ୍ଦାବଳ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ପାଇଁ 'ଏକଳେ', 'ବେଳଣେଳ', 'ବେଳେଳେ', କ୍ରିୟା-ବାଚକ ବିଶେଷଣ ରୂପ 'ଶିଖିଲ', 'ଳଣଳ', 'ବେଳଳ', 'ଳଳ', 'ଳାଳ', 'ବେଳେଳ', 'ବୋଳେଳ', 'ବୋଳେଳେଳ'; ଅତୀତ ପାଇଁ 'ଳ', ଏକବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଶ୍ୱ 'ଳ', 'ଳେ', 'ଏଳ' ର ସ୍ଥାନରେ କରି 'ଳ' ଯୁକ୍ତ ହେଇ କଳର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ଏହି ଅକ୍ଷର 'ଳ' ଯୁକ୍ତ କତିପୟ ଶବ୍ଦ ପଦ୍ୟାଂଶରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଛି ।

'କଳ୍ପନା ସ୍ଥାପନେ ଚାଳ ଦେଳ ଶିଘ୍ର ଭଳେ ଦିଣ୍ଡ ।' (୩୦)

'ନିଜ୍ଞାଳେ ଯେଣି ପାଳନ୍ତ୍ର ଭଲଳ ଛଳଠି ।' (୩୫)

'ଧାଡ଼ିଭାବେ ଦବାଣ ଯେଉଁଣ ଦୀର୍ଘଳି ଗୁଳଳେଳ ।' (୬୨)

'ଅବେଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭଣ ଭେଦ ବସୁକି ଳ ଖେଳ ମଣଳ ।' (୬୩୫)

'ବଳେଳ ଠାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଶେଳେଳେଳ ଦଳୁଣ ।' (୬୪୮)

'ଶରକୁ ବୃକ୍ଷ୍ମେ ଲାଗି ଦେଳ ଳନ୍ଧୁଳି
କଳଶେଳ ଫୁଟେଳ ଉଳେଳ ଲାଗି ବେଳାଳି ଉଳ୍ଳଳ ।' (୬୯୦)

'ଟ' ଓ 'ଭ' ପରେ 'ନ୍ତ', 'ନ୍ତୁ' 'ନ୍ତା' ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଶୈଳୀକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

'ଉଦନ୍ତା, ବାନ୍ତା (୧)
ଚରପାଳମାନନ୍ତ, ସନ୍ତୁନ୍ତ (୧୨)
ତ୍ରିକୂଟବିହାରନ୍ତ (୧୩)
ବାନରମାନେ (୧୪)
ଭାଳଚନ୍ଦ୍ର (୧୫)
ରେବତାନ୍ତ (୧୬)

ଦେଖୁଥିବା 'ଦ' ଓ 'ସ' ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନତାର ନିଦର୍ଶନ ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷା ପୌରାଣିକ, ସମ୍ଭ୍ରମ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ସେଠି ଏଣୁ ସେଥି ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବାହାରିଆସୁଛନ୍ତି । ଏହି ସଙ୍ଗରେ ଅନୁପ୍ରାସ ଯୋଜନା କରିଯାଇ ଶେଷ ପଦରେ ପୂର୍ବ ପାଦ ସହିତ ସମତାଳ ରକ୍ଷା ସେ ଏପ୍ରକାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ମାତ୍ର ପଦ ଦିଆଯାଉଛି ।

(୧) 'ମନରେଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରବନ୍ତ ତପୋଧନ
ଶାପ ଦେଖାଇବାକୁ ବୁଝି କରନ୍ତି ମହାମୁନି । (ପୃ ୫୧)

ଏଠି ଉଦାହରଣରେ 'ତପୋଧନ' ଓ 'ମହାମୁନି' ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'ବସ୍ତ୍ରବନ୍ତ' ଓ 'କରନ୍ତ'ର ଶବ୍ଦଗତ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ଏହି ପଦର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନେକ ପଦରେ ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(୨) 'ଦେଖିଲେ ବଳାହା [illegible]
[illegible] ମହାଋଷି ଉଭିଲନ୍ତି । (ପୃ-୫୨)

ଏଠି ଉଦାହରଣରେ ଦେଖ ଶବ୍ଦରେ ସମାନ ଧ୍ୱନି ସହ ପଦର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷରେ 'ବସ୍ତ୍ରବନ୍ତ' ଓ 'ପଦ୍ମବନ୍ତ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରି ସେ ଏହାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ।

ସାରଳାଙ୍କ ଭାଷା ଶୈଳୀର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଛି ତାହା କହିବା ନାନାବିଧ ପ୍ରକାର । ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି, ଉତ୍ତର ଦେଇ, କଥାର ସମାଧାନ କରି, କଥାକୁ ଯୋଗୀ

ଭାବିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପ୍ରମାଣ କରି, ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଦେଖାଇ, ନିଜ ନିଜ ମନରେ ଚିନ୍ତନ କରି, ଉପଦେଶ ଦେବା ଛଳରେ ନୂଆ ନୂଆ କଥାର ଅବତାରଣା କରି ସେ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପକୁ ବେଶ୍ ଗତିଶୀଳ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ ଶ୍ରୋତା ପାଠକମାନେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଓ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି। ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରହୁଛି ଓ ଅନ୍ତର କହୁଛି ପାଇଁ ଦେଖ କରୁଛି। ସେ କହନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ନୂଆ ଦେଖେଇଦେଲେ ସେ ସେ ଆଉ କବି ଏମାନ ହୋଇପାରନ୍ତି ସେ ଜାଣି ପାରନ୍ତିନି। କଥାର ଲହରରେ ସେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି। ନେଇ ପାରୁନାହିଁ। ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବି ନାହିଁ। ଆଜିଣ୍ଟ କଥା ପାଇ କରି ସେ ବୃନ୍ଦ ହେବାକୁ ଚାହେଁ।

ଏହିପରି ପ୍ରକାର ଚ୍ୟାନେଲରେ ନନ୍ଦନ, ଶୃଙ୍ଖଳା, ଶବ୍ଦଚୟନ, ଗାମ୍ଭିର୍ଯ୍ୟ, ଅଳଙ୍କାର, ହୃଦ୍‌ଭାବ, ଛନ୍ଦ ଓ ଲୟ ପ୍ରକ୍ଷେପ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ହିଁ ଅଛି ପାରୁଲ ଦାସଙ୍କ ଚିନ୍ତନ ଅବେଦନ ଓ ତାଙ୍କ ରଚନାଶୈଳୀର ଅବଦାନ।

ଚରିତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା

ସାରଳା ଦାସ କଥା କହିବାରେ ଯେତିକି ପାରଙ୍ଗମ, ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ସେହି ସେତିକି ଦକ୍ଷ । ସଂସ୍କୃତରେ ଥିବା ଚରିତ୍ରଙ୍କୁ ନେଇ ନୂଆ ଢଙ୍ଗରେ ଗଢ଼ି ସେ ଚରିତ୍ର ସବୁକୁ ନୂଆ ରୂପ, ନୂଆ ଗୁଣ ଓ ନୂଆ ପ୍ରକୃତି ଦେଇଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରୁ ମୂଳସୂତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ସାରଳା ଦାସ ଯେଉଁ ଚରିତ୍ର ସବୁର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସମନ୍ୱିତ ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ରବିଶ୍ୱ କିମ୍ବା ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଯୁଗ ଯୁଗର ଧର୍ମ ଶାଠ ସେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବଦଳି ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଚରିତ୍ର ସବୁକୁ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପକାଇ ସେ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ହରାଇଥିଲେ, ସେ ସବୁ ନିର୍ମ୍ମିତ ସ୍ୱରେ ଦେବତା, ଅଧ ଦେବତା ଓ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ହୋଇଯିବେ । ଏଠାରେ କେତୋଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚରିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣନା ସହିତ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉଛି ।

୧ । ଶାନ୍ତନୁ ବା ଶାସ୍ତ୍ରମନୁ :

ସାରଳା ମହାଭାରତର ଶାନ୍ତନୁ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଚରିତ୍ର । ଗଙ୍ଗାପଦରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସ୍ୱଜାତିର ପାଳକ କରିବା ହେଲେ ଋଷି । ସିଦ୍ଧଙ୍କ ସଦ୍ଗୁଣ ଆଦର୍ଶ ଋଷି ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ହେଲେ ଗୃହବାସୀ । ଆଦର୍ଶ ଗୃହସ୍ଥ ହେବାକୁ ଯାଇ ହେଲେ ଅନ୍ତଃସାରୀ । ରାଜ୍ୟଶାସନ କରିବାକୁ ଯାଇ ହେଲେ ଅଜ୍ଞ୍ୟ ପୁରୁଷ । ଧାର୍ମିକ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ହେଲେ ଅଧାର୍ମିକ । ବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହେଲେ ଭ୍ରଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଜଡ଼ମୂଳ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଶାନ୍ତନୁ ଚରିତ୍ର, ସାରଳା ମହାଭାରତର ଏକ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି । ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ବାରମ୍ବାର ଗୁଣ ଦୋଷ ହୋଇ ମଣିଷ କାହାରି ନିଜ ଆଦର୍ଶ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ପାରେ ନାହିଁ; ଶାନ୍ତନୁ ତାହାର ପ୍ରତୀକ । ମଣିଷକୁ ସଂସାରରେ ସବୁ କରିବାକୁ ହେଲେ ସବୁ ଜାଣି ନଜାଣିଲା ପରି, ସବୁ ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ପରି ଓ ସବୁ ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ପରି ଚଳିବାକୁ ହୁଏ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଶାନ୍ତନୁ, ଜୀବନର ବହୁ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥିର କରି ସେଥିରେ ଅଟଳ ହୋଇ ରହିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସବୁ ଆଦର୍ଶ ଖସିଯାଇଛି ।

ଭକ୍ତଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ଅର୍ଦ୍ଧୋଳି ସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ପରେ ଶାନ୍ତମଣି ପାଣ୍ଡ ନାହାନ୍ତି । ମୃତ୍ୟୁକାଳସମୟରେ ପାରୋକତନା କରୁଛନ୍ତି, ଲେଖେ ଦୁଃଖିଛନ୍ତି, ସେ ଜନ୍ମପାପ୍ତ ! ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ମା ହାତରେ ଜଳ ପଡ଼ନ୍ତି । ଜନ୍ମଦାତା ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଗୋଟିଏ ପୁଅଟି ରହିଗଲା; ତାହାଙ୍କ ପୁଅ ହେବ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ । କି ମାୟାହିଁ ! ସଂସାରରେ ଘର ଭଲ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଏହିପରି ଧର୍ମାଚଳା ସବୁ ଥିବେ । ତାକୁ ହିଁ ସହିବା ମାନବର ଧର୍ମ । ସାରଳା ଦାସ କହୁଛନ୍ତି—

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ କଥାଳୀ
ଭୁଞ୍ଜ ତୁଂ ସଙ୍ଗ ସେ ବୃହସ୍ପତି ଅର୍ଦ୍ଧୋଳି ।
ଭୁଞ୍ଜର ଅର୍ଦ୍ଧୋଳି ଯେବେ ଭୃଷ୍ଟା ନ ହେବ,
ପଣ୍ଡ ପତ୍ନୀର ଜେମନ୍ତେ ଦୁଃଖ ହୋଇବ ।

(ଦୃଷ୍ଟା ୨୫)

ରାଜାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି :

ଶାନ୍ତନୁ ହେଉଛନ୍ତି, ସୋମବଂଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠାଙ୍ଗ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା । ସପ୍ତଦ୍ୱୀପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସି । କିନ୍ତୁ ଦେବତା ସଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁପଣ । ସାତୋଟି ବାହୁକରେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ସାଧ କରିଥାନ୍ତି । ଜନ୍ମାନର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ପ୍ରଜା ପାଳନ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରତ ।

ରାଜ୍ୟଭାର ନେଲେ, ରାଜପଦ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଆଚରଣ କଲେ ରାଜା-ମାନଙ୍କୁ କେତେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରାଜଧର୍ମ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଦେବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବନ କରିବା, ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଜିଣିବା, ଦୁଷ୍ଟ ଦମନ କରି ପ୍ରଜାଙ୍କ ପାଳନ କରିବା ଓ ତପୋଧନମାନଙ୍କର ଉପକାର କରିବା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ରାଜଧର୍ମ । ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ରାଜାର ଆଦର୍ଶ । ଏ ସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ରାଜଧର୍ମରେ ବାଧା ପଡ଼େ । ଅତଏବ ଶାନ୍ତନୁ ଏସବୁ ଅପେକ୍ଷା ଶିବ ସେବାକୁ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣକରି ପାଞ୍ଚାଳି ଗ୍ରାମ ଦ୍ୱାରକେଶ୍ୱର ସେବା କଲେ । ଶିବଙ୍କ ସେବାରୁ ସେ ହେଲେ ରାଜର୍ଷି, ଦୂର ହେଲା ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଅହଂକାର ।

ଭକ୍ତିର ଗଭୀରତା :

ଏ ଧରାରେ ଶିକ୍ଷିତ ଭଲ ବନ୍ଧୁ ଅଲୌକିକ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିପାରୁ ଥିଲେହେଁ ନାଚ ନବଗର ଗଡ଼ ଏହିଠାରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଶିବ ବର ଦେଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଗ ମଣ୍ଡ ଭୂଷ ବୈକୁଣ୍ଠରେ କେଉଁ ଦେବୀ କେଉଁ ରୂପରେ ଅଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଶିବଙ୍କ ବର ନେଇ ଭୂଷଣ ହୋଇ ଅଙ୍ଗରେ ଗମନ କରୁଥିବା ବେଳେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ସଙ୍ଗ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ କନ୍ୟା

ଗଙ୍ଗା ଶିବଙ୍କୁ ବର ରୂପେ ପାଇବା ପାଇଁ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବେଶ ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କୁ ଶିବ ବୋଲି ଭାବି ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ରାଜୀ ହେଲେ । ଗଙ୍ଗା ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଶିବ ବୋଲି ଭାବି ବିଭା ହେବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ । ଦେବବ୍ରତ ଜନ୍ମପରେ ଭୁଲ ଯୋଗୁଁ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଦେବବ୍ରତ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ରାଜର୍ଷି ଶାନ୍ତନୁ ନିର୍ବାସ ନ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ।

ଗୃହବାସର ପ୍ରସଙ୍ଗ :

ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବା ରାଜର୍ଷି ହେବାରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଜୀବନରେ ସଂଘର୍ଷ ନଥିଲା । ଏହାକୁ ଜୀବନରେ କଷ୍ଟ ଅଳ୍ପ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେ ଜଣେ ଭଲ ପତ୍ନୀ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଜୀବନର ମାର୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାରେ ସେ ଥିଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କେବଳ ପତ୍ନୀ ଜନ୍ମରେ ବା ଦୈବ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଫଳେ ସେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀରୁ ରାଜର୍ଷି ଓ ରାଜର୍ଷି ପରଠୁ ଗୃହବାସୀ ହେଲେ ।

ଶାନ୍ତନୁ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା କରିବାରେ କି ତାଙ୍କର ଜୀବନ ପଦ୍ଧତିର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ରାଣୀ ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ବିବାହ କଲେ । ବିବାହିତ ଜୀବନରେ କଷ୍ଟ ସେ ସହିବାକୁ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପଦେ ପଦେ ବାଧା । ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବିବାହ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଫଳରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ରାଣୀ ନ କରିବା ପାଇଁ ଶପଥ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ରାଜର୍ଷି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଶାନ୍ତନୁ ନାନା ବ୍ରତ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଉପବାସ କରୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗା ନାରୀସୁଲଭ ମେଧାବଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଭୋଗରେ ମୋହିତ କଲେ । ଯୋଉଁ ସେହି ବ୍ରତ ଥିଲା ! ସେଥିରୁ ଥିଲା କେବଳ ଶ୍ରୀ ଦ୍ୱାଦଶୀ ବ୍ରତ । ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଅଧରେ ଏହାର ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଏପରିକି ଏ ବ୍ରତ ପାଳନ କଲେ ବଇକୁଣ୍ଠବାସୀ ହେବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଉପଦେଶ ନିଷ୍ଫଳ ଗଲା । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ 'ଧର୍ମ ଚ୍ୟୁତ' କରିବାପାଇଁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭକ୍ତିର ସ୍ୱରେ ତାଙ୍କୁ ମୋହିତ କଲେ । ଶେଷରେ ଶାନ୍ତନୁ ସବୁ ଧର୍ମ କର୍ମ ଛାଡ଼ି କେବଳ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛା କଲେ—

(ଘ)

"ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଅନେକ ଯେ କରିଛି ସ୍ୱୀକାର
ତାହା ଲଙ୍ଘନେ ହୁଏ ଉଚିତ ଅଶାନ୍ତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୧)

ଶାନ୍ତନୁ ଯେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପ୍ରୀତିବଶ ହୋଇ, ପ୍ରୀତିକୁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରୀତି ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାନିନୀ ହୋଇ କଥା କହିଲେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତନୁ ଏହା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ । କୃତ୍ତିକାର ଦଣ୍ଡ, ଧନଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦ୍ରୁତ, ବୃଦ୍ଧ, ସୋମାଦିଙ୍କୁ ଜଳସ୍ରୋତ ଗର୍ଭରେ ଜାଳି ଭସ୍ମ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ସେତେବେଳେ ସଂସାର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ରତିରସ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟକଲେ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ରତିରସ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲେ । ତାଙ୍କ ଭାବନାରେ କହୁଛନ୍ତି —

"ଶ୍ରୋତାର ହେଲେ ସେ ନ ଶୁଣେ ଅନ୍ୟ ଗୀତ
ଅକ୍ଷୁଧା ହେଲେ ସେ ବହୁତ ଭକ୍ଷ ଗୀତ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୩୦)

ମୃତବାସ ପାଇଁ ଶାନ୍ତନୁ ଏ କଥାକୁ ସହ୍ୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନର ମାତା ହେଲେ ଏବଂ କ୍ରୂରଭାବରେ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମକରି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବଧ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦାରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଖାଲି ଟୋକି କହିଲେ ନାହିଁ । ନିଜ ମନକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲେ —

"ଦଶମାସ ଗର୍ଭରେ ଧରିଲେ ଯେ ମାତା
ସେ ହେବେ ମୁଁ ପାଳନ କର୍ତ୍ତାର ବ୍ୟଥା ।
ଅନ୍ତର ଜାତ ଦୋଷ ଦୂରଭ ହେଲେ
ଏକେତ ବନ୍ଧୁ ସେ କାହିଁ ନ ଦେଖିଲେ ।
ଅନ୍ତର କୋପ କଲେ ବାହାର ହୋଇବ
ସବୁ ଗର୍ଭେ ଜନମର ଶେଷ ନ ହୋଇବ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୩୬)

ଶାନ୍ତନୁ ଯେତେକ ସହିଲେ, ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ଧନକୁ ପର ପ୍ରେମ ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏପରି ପର ଅସିଲ, ଶାନ୍ତନୁ ରତି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳକୁ ରତି ବଦଳରେ ପାଇଲେ ମାତ୍ର, ଖାଲି ଅଭି ଚୋଟ ! ଏଣୁ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁ

ସହିଗଲେ । କେତେକ ବ ଦୁଃଖ ସହନ୍ତ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଅପ୍ରୀତି ମ ନେବାର ଅଭିଶାପ ଦେଇଲ । ଗଙ୍ଗା ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ, ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁକୁ ସ ସହ୍ୟ ପାରୁନାହାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ଅଷ୍ଟମ ଏକ କୌଶଳ ରଚନା କଲେ ।

"ମୋର ଧାତ୍ରୀ ମୋର ପୁତ୍ର କୋଟିଏ ମାରିବ
ଭୁଞ୍ଜନା କୋଇଲେ କୋଟି ମେଳାଇବ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୬)

ସେତେ ଅନେ ଏ କଥା ଚିନ୍ତି ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ—

"ତୋଳନ୍ତୁ ମହେଶ୍ୱର ଶୁଣିମା ପୁତ୍ର ମୋର,
ତୁମ୍ଭ ବଳକନ୍ତା ପୁତ୍ର କୋଟିଏ ଗର୍ଭ ଭରେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୬)

ଗଙ୍ଗାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଅତି ଦୁଃଖରେ ଶାନ୍ତନୁ କହନ୍ତି—

"ଶୁଣି ବୋଇଲେ କେତନା ମୋହ କ ଶୁଭର କିଂ ବୋଲ
ପ୍ରାପତ ସେବେ କୋହୁବ ସେ କ ହୋଇବ ମା ଅସ୍ତ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୬)

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ଆଶକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ପୁଣି କହିଲେ, ପୁତ୍ର ମୁଖ ଦେଖିଲେ ମାତା ଓ ପିତା ଜୀବନ୍ତରେ ଜୀବନ ସଫଳ ହୁଏ, ଧର୍ମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଅପୂର୍ବ କେବାଶରୁ ମଣିଷ ମୁକ୍ତ ପାଏ । ଏଥର ଆଉ ଶାନ୍ତନୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ମୁହଁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ପୁତ୍ର ଦେଖିବାବେଳକୁ ଗଙ୍ଗା ପୂର୍ବପରି କାହାଣି ଧରି ପୁତ୍ରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ମନ କଲେ ।

ସହିବାର ସୀମା ଅଛି । ଅତି ଲୋଭ ଦେଖାଇଲେ ଅନ୍ତତଃ କଲେ ମଣିଷ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିପାରେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସେହି ଦଶା ହେଲା । ଆଉ ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଗାଳି, ମାଡ଼, ଧର୍ମ ଶୁଣାଇ କରି ଗାଳି ଦେଇଲେ ଏବଂ ପୁତ୍ରକୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ । ଫଳରେ ବହୁ କଷ୍ଟ, ବହୁ ଅପମାନ ଓ ବହୁ ଉପହାସ ବହୁଦିନ ଧରି ସହି ସବୁ କରିବାରେ ସେହି ମୋହ ତାଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଭାଙ୍ଗି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପରି ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚାୟକ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦରୀ ରୂପେ ଚିତ୍ରିତ କରି ଦର୍ଶିଲେ ବା ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ତୁଳନାରେ ରଖି ପରୀକ୍ଷା କଲେ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଜାଣିହୁଏ

ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଏହା କହନ୍ତି ସ୍ୱଭାବକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଟିଳ, କୃତ୍ରିମ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି । ସେ ଏକ ପ୍ରକାରରେ ଏପରି ଜନନୀର ସନ୍ତାନ ନାଶ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଯୁଗୀ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପ୍ରତି ନନ୍ଦ ନନ୍ଦଙ୍କ ଏପରି ବିଶ୍ଳେଷଣ ସହ କବି ନାରୀ ରୌଦ୍ରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ଏହା ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି—"ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜଟିଳ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ୱଭାବ ଶର୍ମା, ହିଂସ୍ର ଗାର୍ହିକ ନାରୀର ଚରିତ୍ର ପରି ହୋଇଛି । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ମାତୃତ୍ୱର ଅତ ଔଦାର୍ଯ୍ୟ, ଜଣେଇ । ହେଲେ ତାଙ୍କଠାରେ ଦେଖ, ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହ ନାହିଁ ।" (ପୃ ୧୮୬) ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ଗଙ୍ଗା ତତକ୍ଷଣାତ୍ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଏକ କ୍ରୋଧାବିଷ୍ଟ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ନାରୀର ସମସ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନେଇ ।

ପଣ୍ଡିତ ନନ୍ଦ ଓ ଡକ୍ଟର ମହାନ୍ତି ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରର ଭଗବାନ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ନ ଦେଖି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ, ତାଙ୍କ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ ନ କରି କେବଳ ଦୋଷ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଅନନ୍ତାତ୍ମକ ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ପକ୍ଷରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜଣେ ନାରୀମୂର୍ତ୍ତି ଭାବେ ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରକୁ ସେଥିପାଇଁ ଏହି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ତାହା ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ।

ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବରଣ କରିଥିଲେ ଧର୍ମନ୍ଦିର ରୂପେ । ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ଦୋଷ ତଡ଼ି ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ପିତାମାତା ସେଉଁଠାରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଦୋଷ ପ୍ରତି ଦର୍ଶନ କରି ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ଅତି ନମ୍ର ସ୍ୱରରେ ମାତା, ପିତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ତାହା ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ—

'ମାତାର ବଚନେ ଶାନ୍ତନୁ ବୋଲନ୍ତି
ଯେବେ ନ ପଡ଼ିଲ ସେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଅମୃତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସେ ଭାଗ୍ୟ ମାତେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବ ନାରୀର ବିମତେ ।" (ପୃ ୩୬)

ଶାନ୍ତନୁ ଯାହାଙ୍କୁ ମନସ୍କ ପଦକ ସ୍ୱର ଜନନୀ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖିଥିଲେ, ସେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏକ ଅଶାନ୍ତ ଅବାଞ୍ଛିତ ବେଶ ରୂପେ । ଶାନ୍ତନୁ, ଭୂପତି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ

ଧର୍ମପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପତ୍ନୀ । ଶାନ୍ତନୁ ଏକଥା ଜାଣିପାରି ମଧ୍ୟ ଫାଶି ଲୁଚାଇ ଦେଲେ । ଏହି ମୃତ୍ୟୁପତ୍ନୀ ହରଣ ରୂପୀ ମୂର୍ଖ ଅପରାଧ ଫଳରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଓଡ଼ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ତାଙ୍କ ବଂଶନାଶର କାରଣ ହେଲା । ଶାନ୍ତନୁ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ସୃଷ୍ଟି ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ନାଆଁରେ ଅଧର୍ମକୁ ବରଣ କଲେ ।

ସାଲକାତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାନୁସାରୀ ସେ ଶିବଙ୍କର ଅଗ୍ନି, ମନ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରରେ କନ୍ୟାକର କଲ୍ପତରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଶିବଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁତର ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ଦେଖିବାପାଇଁ ସେ ନିଜର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ନିଜକୁ ଅଶେଷ ମୁଗ୍ଧ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କ୍ରମାଗତ ବଢ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ଶିବଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଶିବଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବାବେଳେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରୁ ଶିବ ରୂପୀ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ବିବାହ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ଘଟିଥିଲା ।

ସାଧାରଣତଃ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟକୁ ମାନି ନେଇ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ବି ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବା । କେଣୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସେଇ ରୂପ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲା, ସେ ତ୍ରିଅନ୍ନ ଯୋଗ ସୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ହିଁ ଅପତ ମରିଲେ । ଜଟା, ଜଳମୁକ୍ତ, ମାଳ, ଯୋଗ, ବେଦ, କମଣ୍ଡଳୁ, କୁଣ୍ଡଳ, ଭସ୍ମାବାସ, କର୍ପୂରୀ, ଘଣ୍ଟ, ଦର୍ଭକୁଶ, ଶ୍ରୁତ, ଶ୍ରୁତ, ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ସେ କାଳନ୍ତା ଅନଳରେ ଜାଳି ପାରିଣ କରିଦେଲେ । କେଣ ଫଳରେ ଋଷିମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିଗୁଣ ଧର୍ମ ହେଲା ଉତ୍ତମ, ଦୃଢ ବା ଉପବାସ । ଶାନ୍ତନୁ ମଧ୍ୟ ବାକ୍‌ବ୍ରତ, ବାଅସ୍ତ୍ରୀ ଉପବାସ କରୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗା ଏସବୁକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ନଷ୍ଟ କଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ଥିଲା ମୋହନଶକ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଲୁବ୍ଧପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରେମ ସତ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ ପାଇଯିବା ପରେ ସେ ହେଲେ କେବଳ କଙ୍କାଳ ମାନସ ପୁରୁଷ ।

ଗ୍ରହଣେ ବୃହସ୍ପତି କର୍ତ୍ତାଳୀର ସ୍ୱରେ
ହେଉଛି ଗଙ୍ଗାର ଯେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦେହେ ।
ସ୍ୱେଦରେ ଅଦେଖା ଯେ ବହିଲ ଶୀକର
ଦ୍ୱାପରବେଶ ଯେ ଘନଘୋର ଅଶାନ୍ତ ।

(ପୃ ୨୪)

ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ, ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ସର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବଂଶଜ ଅଷ୍ଟ ବସୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଯାଇ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ମୋହିତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଗଲେ । ଦେଖା ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପଶିଲେ ଶ୍ମଶାନରେ
ଭାବିଲେଣ ନ ଦେଖ ଦେହ କେବଳ ଭବ ଦୂରେ ।"

(ପୃ-୨୧)

ସେଥିପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ଯେତେବେଳେ ମାତୃତ୍ୱ ଦେଲେ ତ, ସେତେବେଳେ ମାତୃତ୍ୱର ହେଲା । ଶାନ୍ତନୁ ଅନୁନୟର ସ୍ୱରରେ ଅନୁରୋଧ କଲେ ସେ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାନ୍ତି । ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କ ହାତ ଧରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଦେଇ ପୁଣି ଥରେ ସେମାନଙ୍କ ପଶିଗଲେ । ଭାଗ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଏହାଠାରୁ ବଳି ଦଣ୍ଡ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇ ପାରେ ? ଶାରଳା ଦାସ ଏହାଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି କରି କହନ୍ତି—

"କାମ ହୋଇଲେ ସେ ଯୌବନ ପ୍ରବୃତ୍ତ
ମାୟା ଘୋର ସଂସାରେ ସେ ଅବସ୍ଥା ଭୁଞ୍ଜଇ ଅନେଶେଷ
ପୁରୁଷ ହୋଇ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜନ୍ମ ହୋଇ
ଅନନ୍ତ ସୁଦୂର ନାଶ ଅନେକ ଥୋଇ ଦେଇ ।"

(ପୃ-୩୯)

ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁ କଥା ଧରିବାକୁ ଜୀବନରେ ଶିଖିଥିଲେ, କେବଳ କୋଟିଏ ପୁତ୍ର ପାଇଁ, ତାହା ହେଉଛି ମୃତ୍ୟୁଦାଶର ପୁଣ । ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁଦାଶ ଉପରେ କେବଳ ଦାଶରାଜାଙ୍କ ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ବଂଶର ପ୍ରବୃତ୍ତି କର ବଂଶରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ଯେତେବେଳେ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲେ, ପୁଣି ଏଣିକି ଏମିତି ଗଙ୍ଗାର ସନ୍ତାନ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । "ହେ ପାର୍ଥ ବୃଦ୍ଧ ଯେ ଅଣାବଧାନ ତନ୍ ।" ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ହେଉଛି ସଂସାରରେ ସବୁ ଦୁଃଖର ମୂଳ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସବୁ ଆଶା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେବାମାତ୍ରେ ଗଙ୍ଗା ଗୋଟି ଗୋଟିକର ଛଅଟି ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁଭବ ଶାନ୍ତରେ ନେଇ ବୁଡ଼ାଇଦେଲେ ।

ଏ ସବୁ ଘଟଣା ପରେ ବି ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ । ବରଂ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ସହନଶୀଳତାର ଶେଷ ସୀମାକୁ ଟାଣି ନେଲେ । ଏଥର ଗଙ୍ଗା ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ରୀ ଧରି ନ ଯାଇ ସଂକଳ୍ପ କଲେ—

"ହେ ପାର୍ଥ ହେ ପୁତ୍ର କୋଟିକ ମାଗନ୍ତ
ଭୁଲିବା ହୋଇଲେ କୋଟି ମେଲାଉ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୨)

ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର କୌଣସି ଅଧିକାର ନ ଦେଖି ଗଙ୍ଗା ହନ୍ୟାଦ ଧର୍ମର ମହାତ୍ମ୍ୟ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଜାତ ଶିଶୁ ଜନ୍ମକୁ ଅଟକିବା ଓ ତାଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ଆଗରେ ଶିଶୁକୁ ହତ୍ୟା କରିବା । ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ମାୟା ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମିଠା କଥାରେ ଭୁଲି ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଉଲ୍ଲାସ ସହିତ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଦେଖିବା କ୍ଷଣି ଗଙ୍ଗା ନବଜାତ ଶିଶୁ·ପୁତ୍ରକୁ ନଦୀଗର୍ଭକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଶାନ୍ତ ହୃଦୟକୁ ବିଚଳିତ କରିଦେଲା । ସେ ଅନ୍ତର ପୁତ୍ର ସନ୍ତାପିତ ଭୁଲି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପାପୀ ବୋଲି ଗାଳି ଦେଲେ ।

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ବହୁଦିନର ତପସ୍ୟା ସଫଳ ହେଲା । ସେ ଏହି ଅବସରରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ କହିଲେ —

“ଗଙ୍ଗା ହସିତ ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ନିକଟେ
ତୁମ ପୁଲେ ମୁନିଙ୍କ ଶାପରୁ ଜନ୍ମିଲେ ।
ସେବେଳ ବୋଲିବାକୁ ମୁଁ ବାଟ ଖୁଡ଼ିଥିଲି
ପାପୀ ବୋଲିବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ ଅଂଶୁ ମାଗିଲି ।

(ଦ୍ରୁଷ୍ଟ-୪୫)

X X X

ହେବେ ମୁଁ ଶୋକ ଦୁଃଖ ରୁ ମୋର ଶିଶି
ସ୍ତ୍ରୀରତ୍ନୀ ନ ଜାଣି ରୁ ଦୁଷ୍ଟ ମହୀରୁହି ।” (ଦ୍ରୁଷ୍ଟ-୪୬)

ସଂସ୍କୃତରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଶନ୍ତନୁର କେତେଗୋଟି ମୂଳକଥା ଉପାଖ୍ୟାନ । ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ କୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । 'ପାପୀ ଭଣ୍ଡିଲେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବେ' ଏମିତି ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସାରଳା ଦାସ ଅଷ୍ଟବସୁ ଉପାଖ୍ୟାନରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ହେଁ ପାପୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ଏକ ନୂତନ ଢାଞ୍ଚାର ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଯୋଜନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କର ଅଭିଳଷିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତରେ ନ ପାଇ, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହିତ ବିବାହରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା ଦ୍ୱାରା ତା ଜନ୍ମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବା ଫଳରେ ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଆସିଲା, ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ । ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ଏହି ବାଧା ଆସିବା ଫଳରେ, ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥିରତା ରହିପାରି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମନରେ ବହୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଦେଖାଦେଇଛି । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଇଛି ଯେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହ ପ୍ରତାରଣା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି

ଗତ, ଅଥଚ ଏତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଏହି ଅକଳ୍ପିତ ସ୍ପର୍ଶ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି କରୁଥିବା ବେଳେ ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଫଳରେ ସେ କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଅଭିମୁଖୀ ହୋଇଛନ୍ତି ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସର୍ବଦା ହେବାପରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱବାସରୁ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଅଷ୍ଟ ଅଷ୍ଟମ ଜାତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେତେବେଳେ ସେ ପ୍ରାୟ ପାଗଳ ହୋଇଯାଇ ନିଜର ଶିଶୁ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ଏହିଠାରେ ଯାହା ଦୋଷ ଅନନ୍ୟ ମାନସିକ ବୃତ୍ତିସ୍ୱାର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର ବିଶ୍ଲେଷଣରେ କବିଙ୍କ ପାରଦର୍ଶିତାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଗଙ୍ଗା ଯେ ତାଙ୍କର ଛ' ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମାରିଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ—କାମୁକ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଦର୍ଶନରୁ ଜାତ ଘୃଣାରୁ ଓ ପ୍ରତିହିଂସାରୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇପାଇଁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଶାନ୍ତନୁ ମରିବାର ଜାଣିଛି ହେଲା । ଫଳ ହେଲା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେମାନଙ୍କ ନାହିଁ ନ ଥିବା ଏକ ବଂଶର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

କୁନ୍ତୀ :

ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଜଟିଳତର ଚରିତ୍ର ଏହା । ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଲିକା ବିଧବା ହେବାପରେ କେବଳ ବଂଶ ରକ୍ଷାପାଇଁ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ସବୁ କଥା ଅଛି । ଏ ସବୁକୁ ବାଦ୍ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଯାହାର ଯାହା ନିଜ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଣଦେଖା ହେଉଥିବା ସେ ସବୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମହାଭାରତର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର । ସଂସ୍କୃତରେ ଉଲ୍ଲେଖ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁମତିରେ ସେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇ ବଂଶରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାରଙ୍କ ପରି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରଥା ସାଧାରଣରେ ଅନୁମୋଦିତ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତକାର ଉକ୍ତ ଉପାଖ୍ୟାନ ଓ ଏହି ଘଟଣାକୁ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରି କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚାରିତ୍ରିକ ପବିତ୍ରତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ ଯେ ଅପାପ ନୁହନ୍ତି ଏକଥା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର କହିଛନ୍ତି—

"ନାତଶ୍ଚତୁର୍ଥଂ ପ୍ରସବମାପତ୍ସ୍ୱପି ବଦନ୍ତ୍ୟୁତ
ଅତଃ ପରଂ ସ୍ୱୈରିଣୀ ସ୍ୟାତ୍ ପଞ୍ଚମେ ବନ୍ଧକୀ ଭବେତ୍ ।"

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧-୮୪)

ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷେତ୍ରଜ ଅପତ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ମୁନି ମାନଙ୍କ ମତରେ ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । କାରଣ ତୃତୀୟ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ପରପୁରୁଷ ସଂସର୍ଗ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୈରିଣୀ ଏବଂ ପଞ୍ଚମ ପୁରୁଷ ସହ ସଂସର୍ଗ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବନ୍ଧକୀ କୁହାଯାଏ ।

ଶାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ମୂଳକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଏକ ଅନୁରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅବତାରଣା କରି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିକୁ ପରପୁରୁଷ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଦୋଷ ହୁଏ । ଦେବତାମାନଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ଶାରଳା ଦାସ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ମୁଖରେ କୁହାଇଛନ୍ତି —

"ମାନବ ଭଜିଲେ ଯେବେ ହୋଇବ ଦୋଷ ଯେ,
ଦେବତାଙ୍କୁ ଭଜି କର ଯେ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ ।
ଦେବତାଙ୍କ ତେଜ ଯେ ଦେବେ ଗୁଣ ଜନ୍ମ ଜନମ,
ଛାଡ଼ିବ ଦୁଷ୍ପାତକ ଉଡ଼ିବ ଦେବ ଧର୍ମ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୦୫)

କୁନ୍ତୀର ଦୋଷ ଖଣ୍ଡନ ପାଇଁ ଅଗସ୍ତି ଋଷି କହୁଛନ୍ତି —

"ଅଟେ ସୁନ୍ଦରୀ ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ଯେ ଅଟଇ ସୁରତ
ସ୍ୱାମୀର ଆଦେଶ ଦେବତ ନ ଛୁଇବ ପଣ୍ଡିତ ।
ଅଟେଟା ପରପାପ ଭାଗଇ ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ଜାଇ ବଂଶ
ସ୍ୱାମୀର ଆଜ୍ଞାରେ ଦୂଷଣ ନାହିଁ ଦୋଷ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୦୬)

ଶାରଳା ଦାସଙ୍କର ଉକ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୂଳ ହୋଇଛି, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ ଠାରୁ ଧର୍ମ ନାହିଁ । ଏହା ସମୟରେ ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ, ନିତ୍ୟକର୍ମ, ଦାନ ଓ ହୋମ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଅପୁତ୍ରକ ମନୁଷ୍ୟର ସେହି ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ଥିଲା । ସେ ପୁତ୍ରହୀନ ଧର୍ମକର୍ମ କରୁଥିଲେ ହେଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତରେ ସନ୍ତାନ ଲାଭ କରିପାରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ପରିବାରରେ ସେ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ । କେବଳ ଧର୍ମଦେବଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ତାଙ୍କ ପୃଥିବୀରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତକୁ ପଠେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଶାରଳା ଦାସ ସନ୍ତାନ ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ ମହାଭାରତର ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଉତ୍ତରାର ଉକ୍ତି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍ଥାପନ କରି କବି କହିଛନ୍ତି —

"ସ୍ୱେଚ୍ଛେ ଭର୍ତ୍ତାଂ ନଖାତମା ସ୍ୱୋଇ ନଂ ଦେ କଲ୍ ସ୍ୱେଚ୍ଛେ କୁନ୍ତୀ
ଶାସ୍ତ୍ର ନ ଶୁଣିଲ ହେଲେ ଧର୍ମ ଅଟଇ ବ୍ୟର୍ଥ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ନ ଜାଣିକରି ଯେ ନାନା ଧର୍ମ-କର୍ମ କର
ଜୁଡ଼ାଏ ଦେଖିବେ ସେ ଯେ ଦୋଷ ଲଭନ୍ତ ।
ଶାସ୍ତ୍ର ଶୁଣିଲେ ହେଲେ ଧର୍ମ ବୃଦ୍ଧି କର
ଉତ୍ତମ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ୱୟଂ ସେବି ତୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ଏହି ସେ ନ ଦେଖ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୭)

ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ପତ୍ନୀକୁ ସେ ଦା ଦେବତାଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କରିବା, ପୁଣି ନାମାନ୍ତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟପୁରୁଷ ଶରଣ ନେବା ପାଇଁ ପାର୍ଥନା ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଅନନ୍ତ-ଦେବ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ରାଣୀ ଶକୁନ୍ତଳା କଥା କହାଯାଇଛି । ସାରଳାଦାସ ତାହାଙ୍କୁ ଜାଣି ବା ସ୍ୱକୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳର ନିଯୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ । ଯା ଯେଉଁ ଜନକ ଶ୍ରୀପଦ ଦେଖିଛି କାଳିଘ ଏକନାଥ ଅଦର୍ଶ । କୁନ୍ତୀ ଯେ ନାମାନ୍ତୁର ଶୋଇ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ନିଷ୍କଳ ହେଉଥିଲେ ତା'ନୁହେଁ, ପଣ୍ଡୁ ଅଭିଶପ୍ତ ହେବା ପରେ ସେ ମୁନି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅତି ସଂଯମରେ ସତ୍ ଜୀବନ କଟାଉଥିଲେ । ତଥାପି ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଏହା ଗ୍ରହଣୀୟ ହୁଏ । ତେବେ କୁନ୍ତୀ ଦାଦା ଶ୍ରୀରାମ ଦଶରଥ ଗୃହିଣୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକ ଯୋଗ ହେବାକୁ ପଣ୍ଡୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ସ୍ୱାମୀର ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ କରିବା ଭଲ ଦୋଷ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ; ଅଥଚ ପଣ୍ଡୁ ନିଜର ଅଭିଶାପ ହେଇଛି, ସେ ଶୀଘ୍ର ବାଳରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କୁନ୍ତୀ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷମା ମାଗି ନିଜକୁ ସଂଯତ କରିଦେଲେ—

"ବାଉଳେ ଶୃଙ୍ଗାର ଶୁଣିଲେ ରତି ନିଶା
ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଲେ ଯେ ଲୁଚିଲେ ମନସା ।
ରତି ଇଚ୍ଛା ନ କଲି ସେ ମନେ ଜାଣିବା
ସ୍ୱାମୀ ନିମନ୍ତେ କର ଶୃଙ୍ଗାର ନିବେଶ ନ ସୁଖ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୦୧)

ଏହାପରେ ଧର୍ମଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିଗଲା । ତେବେ ଅବସ୍ଥା ନିଷ୍କାମ ଅପି ଶୃଙ୍ଗାରକୁ ବର୍ଜନ କଲେ । ତାଙ୍କର ଉପଦେଶରେ କୁନ୍ତୀ ଧର୍ମ, ପବନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମାଧ୍ୟମ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ପାରିଲା ନାହିଁ ଦୌପଦୀ ଶରୀର ଦେଲେ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ ପଲ୍ଲବିଲ ନିଜର ପାପକର୍ମ ପାଇଁ ଅନୁତାପ

ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ପୁତ୍ର-ସମାଗମ ହେଲେ କୁନ୍ତୀ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଛନ୍ତି—

"କୁମାରୀ ହୋଇଲେ ମୋର ଦେବ ଭାବ ପୁତ୍ର ଜାତ ନ ହୋଇ ଦଗ୍ଧ
ଭବ ଗଲନ୍ତି ମୁଁ ଯେ ବଞ୍ଚିବି ଏଣୁ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୮)

କୁନ୍ତୀଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେପରି ଅକ୍ଷତ ହେବାକୁ ଭିକ୍ଷା ଦେଇଦେଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଅତି ଧର୍ମପଣ ମାତା କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କଲା । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦ୍ରୌପଦୀ ପାଇଁ ବହୁ ଗଭୀର ବେଦନାକୁ ଦେଖିଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପରି ଧର୍ମାତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅବଶେଷ ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପରି ବୀରପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ । ମନ ମଧ୍ୟରେ ଏକଥା ଭାବି ପୁଣି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଦୋଷ ନ ଦେଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମଦେବତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଛନ୍ତି—

"ହେ ଧର୍ମ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ମୋର କର୍ମ
କେଉଁ ପାତକରେ ହୋଇଲି ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ।
ତିନି ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ହୋଇଲି ଅଭାଗୀ
କେଉଁ ଦୁଃଖରେ ତନ ଦିବ ଧର୍ମର ଅଗତି ।
ଦ୍ରୌପଦୀ ଅଭାଗୀ ପୁତ୍ରଙ୍କ ପଣ୍ଡୁ ବଂଶେ
ତୁମ୍ଭେ ଧର୍ମ ଦେବତା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଧାନ କରେ ।
ଯେତେବେଳେ ହେ ଧର୍ମ ଦେବତା ହୋଇଲ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ।
ଯେତେ ବଡ଼ ରାଜକୁଳେ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ କେଉଁ କାଜ ।
ସଂସାରେ ହୁଅନ୍ତି ଯେବେ ନ କଲି କାହିଁ ଧର୍ମ
କେମନ୍ତ କରି ମୁଁ କରିବି ଯାନ ।
ରାଜ ମୋର ଅହଙ୍କାର ଥିଲେ ହୁଅନ୍ତି ଅନେକ ପାପ
ରାଜ ପଦେ ବସିଲେ ମହାନ ପରିତାପ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୩)

ତାହାରେ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିହୋଇପାରେ । ମାଦ୍ରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସପତ୍ନୀ । ସାଧାରଣତଃ ସପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମହାଭାରତରେ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କଳହ କରୁଥିବା

ଦେବାପାଇଁ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଇଦେବାରେ କୁନ୍ତୀ କୁଣ୍ଠିତା । ଅଶ୍ୱିନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଡେକାଇ ନାହାନ୍ତି । ମାଦ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ମାଗିବାକୁ ସାହସ ନ କରି ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଉଛନ୍ତି । ଶାରଳା ଦାସ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ଯାହା ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରଖିଥିଲେ ହେଁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଉଦାର ହୃଦୟ ନାସ୍ତି ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କେତେକାଂଶରେ ପୁତ୍ରାଦି ଲାଭ କରିବାପରେ ମାଦ୍ରୀ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଅଧିକ ହୋଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ କଥାମାଳ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତି—

> "ଶୁଣ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସବତିଣୀ ହୋଇଲୁ ତୁହି
> ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁଣ ମୋ ଜାଣି ତୁ ମୋ ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବୁ ।
> ତୁ ମୋହୋର ଆଜ୍ଞା ଧରେ ସଂସାରୁଣୀ
> ମୋତେ ସେବା କରି ହୋଇବୁ କି ଅପୂର୍ବ ଧନ୍ୟବତୀ ।"
>
> (ପୃଷ୍ଠା-୨୬୩)

କୁନ୍ତୀ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ପ୍ରଥମେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ବିଶେଷ ଭାବେ ଦାୟୀ । କୁନ୍ତୀ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀ ଉଭୟ ରାଜକୁଳରୁ ରାଜବଧୂ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ ହୋଇଥିବାରୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସିଂହାସନରେ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସହ୍ୟ ହେଲା । ପାଣ୍ଡୁ ଏ କଥା ଜାଣିପାରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ବନବାସୀ ଜୀବନଯାପନ କଲେ ଏବଂ ବନରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଗାନ୍ଧାରୀ ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଅହଙ୍କାରୀ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଦେଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବନବାସ ଜୀବନଯାପନ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅନ୍ତଃକରଣ ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମହତ୍ତ୍ୱରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ସଂହାରରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସଫଳ ହେଲେ । ଜୀବନର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ କୌଣସି ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହୁଏ ନାହିଁ ।

ଦୈବକ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ହେଲେ କୁରୁବଂଶର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନର ମାତା । ଏହି ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରିନାହିଁ । ବରଂ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବ ଅବଲୋକନ କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଗର୍ଭକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏହାପରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ମୃତ ପିଣ୍ଡ ଜାତହେବା ପରେ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଗଲା । ବ୍ୟାସ ଆସି ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମିତ ପିଣ୍ଡରୁ ପୁତ୍ର ଜାତ କରାଇବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିଲେ—

"ସନ୍ଧ୍ୟା ଅରଣ୍ୟେ କୁମରେ କହାଇ କଲବନ୍ତା
ବୃଷ୍ଣ ଶକ୍ତିତ ନେ ହୋଇବ କନ୍ୟକା ।
ଶେଷରଷି ଜଣେ ନୋ ଦୋହିବ ହୃଦୟକୁ
ଗାନ୍ଧାରୀ ଭୋଏ ସେ ସ୍ୱନ ଗୁଣ୍ୟ କୋଦୁବତି ତୁକ୍ତ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୬୩୮)

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଛନ୍ଦ ପରେ ହିଁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମୁଖରେ ତାହାଙ୍କୁ 'ଅଦ୍ୟ ତୁଂ ହଂସାବାଙ୍କ' ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ।

"ଅନ୍ୟ ତୁଂ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେ ଅଟଇ ହଂସାବାରୀ
ସେମୁ ପୁଣିକୁ ସେଦିନ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୬୩୨)

ସେହି ବ୍ୟାସଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେ କୁଳବନ୍ତ ପୁଅ ଜାତ କରିବା ପାଇଁ ପବନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ଜାତ ହେବାପରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ମଧ୍ୟ ଜନ ଦର୍ପଣାଗ୍ର ଶତପୁତ୍ରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିପାରିନଥିଲେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ସେହି ଅନୁରୋଧ କଲେ ସେଥିରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହିଂସା ଥିଲା ।

"ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ତୁହି ପ୍ରକଶେ ବୃଦ୍ଧବେଶ୍ୟା
ବେଶ୍ୟଂତା କରି କୋ ପୁତ୍ରକୁ ଜାତ ହୋଇଲ ବୋଇଲା ।
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଇଲେ ଅଛି ଇଚ୍ଛା ଦେବେ ନିତାଦୋଷ
ହୋଇବ ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲ ମାତୃ ଜନା ତଳ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୭୫-୭୬)

ସମ୍ପାଦ କାରଣର ସେମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ଶୁଣିବା ପରେ ମାତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ହିଂସାତ୍ମକ ଅଙ୍କୁରିତ ହୁଏ, ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବାଲ୍ମୀ ହେବ ସମ୍ପତ ହୋଇ ଏମନ୍ତ ମହାଭାରତ କଥାକୁ ଶାସ କରେ । ମାତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ହିଂସା ଭାବ ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ ହେଉଛି କେବଳ ସେ ଅଟନ୍ତି ଦେବ ଦାସୀ ବା କୁନ୍ତୀ, ବ୍ୟାସ ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଧର ଦୃଷ୍ଟି କେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀ ପାଖରେ ଓ କେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧାରୀ ପାଖରେ ପଡ଼ୁଛି, ଅନ୍ତିମ ଶକ୍ତିଆ ଜନ୍ମ ଏହି ସ୍ୱବଳୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହିଁ ସବୁ ଅନର୍ଥର ମୂଳ । ସେମାନେ

ସନ୍ତାନେ ଏକ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରନ୍ତୁ, ପତିବ୍ରତାମାନେ ସେବା ପାଇଁ ବର ମାଗନ୍ତୁ, ଋଷି ଦମନ ଜନନୀ ପାଇଁ ଅଭିଶାପ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

"ଏହୁ ଜାତ ହେଲେ ଏହୁ ବର ଦେଲେ
ବଳ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ ପଣ ପୁଣ ଶାପ ହିଁ ଦେଲେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୨୮)

ଯୁଧିଷ୍ଠିର :

"ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ" ଓ "ହେବାଥାଉ ଫୁଲ ପତ୍ରରୁ ଜଣାଯାଏ ହୁଏ" —ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିବାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମନକୁ ଏହି ପ୍ରବଚନ ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରିତ୍ର ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ଏହା ହିଁ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ସେଥିପାଇଁ ଜନ୍ମକାଳରେ ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି, କାଳବେଳାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପଢ଼ି ପାରିଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ କାଳର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ ଜ୍ୟୋତିଷବୋଧ ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତାନର ଭବିଷ୍ୟତ ଏହି କାଳବେଳା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ କାଳ ବୃଷ୍ଟି ଦେଖି ଦେବଗୁରୁ ଧ୍ୟାନରେ ଯୋଗ ଧରି ଶିଶୁଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ଶିଶୁକୁ ଦେଖି କହିଲେ, "ନାରାୟଣ ଯୋଗ ଦେଖନ୍ତେ ଏ ହେବ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ନନ୍ଦନ ।"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସଭା ଅଷ୍ଟଶତ ଋଷିମାନେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ କରି କହିଲେ—

ଧର୍ମ ବର୍ତ୍ତିବ ସଂସାରେ ବୋଲି ବୋଲାଉ ଯୁଧିଷ୍ଠିର
ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥିବ ଉଚ୍ଚପଦ ଯେତେ ସ୍ନେହ ଦେବ ତୋତେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୨୬)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବ୍ୟବହାରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ସୂଚନା ମିଳେ । ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ହେଲେ ସତ୍ୟ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ ପାରିଲା ପରି ଦେଖିଛନ୍ତି—

"ଶାନ୍ତ କରଣ ସେ ହୋଇଲେ ଧର୍ମସୁତ
ସ୍ୱଳନ୍ତେ ତରସ ନ ଜାଣଇ ଭୂମୀନ୍ଦ୍ର ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଏଣୁ ଜାମୁକ ଥିବା ମଣାଙ୍କୁ ନ ମାରି ଛଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଲମ୍ବ ଗଛରୁ ତଳେ ପଡ଼ି ଅଚେତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ହିଡ଼ିଶିଟିକୁ ଜାଳ ଫୁଙ୍କି ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏ ସବୁ ଦେଖି ଗର୍ଭିଣୀ କନ୍ୟା ଭୃଙ୍ଗୀଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ତେଣୁପାଇଁ ସେ କହୁଛନ୍ତି—

"ଅତଏବ ଧର୍ମ ପଣେ କି ରହିଲ ଛତ୍ରୀପଣ
ଦୁଃଖ ପଡ଼ି ଉପୁଜାଇଲ କୋହଳ କାରଣ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବାଲ୍ୟଜୀବନ ବର୍ଣ୍ଣନା ଉପସ୍ଥାପନ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଉପରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପ୍ରଭାବ ଅତି ଅଳ୍ପ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ପର୍ବ (୧୨୧) ରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୂତ ଉଲୁକକୁ କହିଥିଲେ, କୋଟିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆଘାତ କରିବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବାଲ୍ୟକାଳର ଏହି ପ୍ରକୃତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏହା ହେଉଛି ମଣିଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମ । ସଂଘର୍ଷମୟ ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇଯାଏ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜୀବନରେ ବହୁ ଘଟଣା ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ଅପମାନିତ ହୋଇ ସେ ସମୟେ ସମୟେ କ୍ରୋଧ ପରବଶ ହୋଇଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବୃନ୍ଦାବନର ମିତ୍ର କହୁଛନ୍ତି । ଶପଥ ପାଳନ ପାଇଁ ଅଜ୍ଞାତ ବାସ କାଳରେ କପଟ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । ସଂସାରରେ ମଣିଷ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ଏ ସବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏଥିରେ ବିସ୍ମିତ ହେବାର କାରଣ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମ ରକ୍ଷାକୁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଭୀମ :

ଭୀମ ଚରିତ୍ର ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି । ନିଜ ପରିକଳ୍ପନାକୁ ଅନେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂର୍ତ୍ତିବନ୍ତ କରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଏଥିରେ ବହୁତତ୍ତ୍ୱ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଭୀମଙ୍କ ବାଲ୍ୟରେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପରାକ୍ରମ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ କାଳରୁ ହିଁ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର ଏହାର ସୂଚନା ଦେଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ପତିତା ତେନ ବେଗେନ ଶିଲା ଗାତ୍ରୈର୍ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତା
ତାଂ ଶିଲାଂ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତାଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ପାଣ୍ଡୁର୍ବିସ୍ମୟ ମାଗତଃ ।୨୦।

କୁନ୍ତୀ ସେତେବେଳେ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣି ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କ କୋଳରୁ ମୁକ୍ତ ଶିଶୁ ତଳେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଏହାକୁ ଶତଖଣ୍ଡରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା ।

ଶାରଳାଦାସ ସଂସ୍କୃତର ଏହି ଘଟଣାକୁ ନିଜ କଳ୍ପନା ବଳରେ ବହୁ ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣିତ କଲେ । କେବଳ ସେ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ନିଜ ଶରୀରରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପଞ୍ଚମିତ ବତିଶ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତ ଥରହର ହୋଇ ଖସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତିକି ନୁହେଁ ସମସ୍ତ ବଣ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମରେ ଅଡ଼ିବାକୁ ଅଟନ୍ତ କଲେ । ଭୀମ ବଡ଼ ହେବା ଛଣି ତାଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ବହୁତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କୁନ୍ତୀ, ମାଦ୍ରୀ ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ ଆଣୁଥିବା ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟକୁ ସେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବେ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ଏ କଥା ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ଟିକାଗେଲେ ସେ ପେଟ ଭରେ ପଳାୟନ କଲେ ସେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ାଗଡ଼ିରେ ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବହୁ ବୃକ୍ଷଶ୍ରେଣୀ ଓ ପର୍ବତ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଶେଷରେ ଭୀମଙ୍କୁ ବଶୀ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ଅଗ୍ନି ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୀମଙ୍କୁ ଅନେକଟି ବର ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

"ଜନମେ ଅଗ୍ନି ସୁତ ହୋଇ ତୋହର ବଳ
ସଂଗ୍ରାମେ ଭୁଜ ଯଶ ହେବ ଅନର୍ଗଳ ।
ଶତାଙ୍କର ଅଗ୍ନି ସୁତ ଦୁର୍ଧର୍ଷରେ ଭୀମ
ବୃକୋଦର ମହୀରେ ତୋର ହେବ କୋହ୍ଳେ ଯମ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୫)

ଅଗ୍ନିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭାରୁ ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ସେହି ଅନେକଟି ଗୁଣ ସନ୍ନିବେଶିତ ହେଲା, ଶାରଳାଦାସ ଏହାକୁ ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଥିବା ଅନେକଟି ଗୁଣ କେବଳ ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ; ଏହା ମାନବ ଜାତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ । ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ଭୋଜନ ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ବିଶେଷରେ ହେଉତ କମ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ନଚେତ ନାଇଁ । ଏହା ଯେ କେବେ ବି ତୃପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ, ଏହା ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ଭୀମ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ

ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ବହୁମୁଖୀନ ରୋଲ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଅଛି । ବାକି ରହିଲା ସଂଗ୍ରାମ କଥା । ଭୀମଙ୍କ ପରି ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ସମସ୍ତ ସେ ପାରଦର୍ଶୀ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିରେ କୃତ୍ୟ ହୋଇନପାରନ୍ତି, ଏହା ସତ୍ୟ କଥା । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିର ସହଚର ଏହା ନକାରଣ ହୁଏନାହିଁ । ସଂଗ୍ରାମ ବିନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିପାରେ । ଶାରଳା ଦାସ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ କଥାରୁ ଅନେକ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚରିତ ଭୀମଙ୍କ ଠାରେ ଏହି ଗୁଣ ସ୍ଥାନର ସନ୍ନିବେଶ କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ଭୂମିକାର ଭୀମ ଚରିତ୍ର ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଅର୍ଜୁନ :

ଭୀମଙ୍କ ପରି ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରୁ ଜାତ ଅର୍ଜୁନ ମହାଭାରତର ସର୍ବୋତ୍ତମ ସର୍ବଗୁଣଶାଳୀ ଯୋଦ୍ଧା । ଶାରଳାଦାସଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଲ୍ଲ । ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣ ମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା ଲାଭ କରିବା ପରେ ଅର୍ଜୁନ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ଅଜେୟ ଥିଲେ । ହାତରେ ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଇନ୍ଦ୍ର, ରୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଦେବତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ପରାସ୍ତ କରି ପାରୁଥିଲେ । ଶାରଳା ଦାସ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ମହାଭାରତରେ ବହୁଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ମତରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ମହତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଖା । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟଜୀବନ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସେ କୃଷ୍ଣସଖା ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଜୁନ ଜାଣିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ତାହାର କୌଣସି ମୂଳଭିତ୍ତି କାରଣ ଅନ୍ତତଃ କଥା ସୃଷ୍ଟିରୁ ମହାଭାରତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭୂମିକା ଏଠାରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ସେ ଯଦିଓ ମାତ୍ର ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରିଥିଲେ । ମଧ୍ୟସ୍ଥରେ ଭୀମ, ଅର୍ଜୁନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା ଯୁଦ୍ଧର ମୀମାଂସା କରିବା ପରେ କୁନ୍ତୀ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରି ବଳରାମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଫେରିଯାଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ଅର୍ଜୁନ ଓ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ପ୍ରଭାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ । ଏଠାରେ ହିଁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରିୟସଖା ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜୁନ କେବେ, କେଉଁ ସୂତ୍ରରେ ଓ କେଉଁଠାରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହ ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଏହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ମହାଭାରତରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ସମାଲୋଚକ ବୁଦ୍ଧଦେବ ବସୁଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଶାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଦୟ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଜୁନ-କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧର ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶକ୍ତିଙ୍କ ପଟଳରେ

ସୁସଜ୍ଜିତ କରାଇବା ପାଇଁ ଦ୍ୱାରକାର ମହାପ୍ରାସାଦରେ ନଣ୍ଡବା ଏକ ନୂଆ ଖେଳର ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏଠାରେ ପବିତ୍ର ବୃତ୍ତିଙ୍କୁ ଜନନୀ ଓ ମୂର୍ତ୍ତିରଙ୍କ କୋଷ୍ଟଦ୍ରାଡାର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସମସ୍ତ ନାରୀ ଉକ୍ତ ଭାବ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ସଜାଇବେ ଭୂଷଣ କରି କହିଲେ—

"ଅନେକ ଆଭରଣ ସେ ଦେଲାକଲେ ଦେଖିଣ ଅର୍ଜୁନକୁ
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ବୋଲନ୍ତି ମୋହେବାର ସ୍ୱାମୀ ସେ କଲା ଧୂଳୁ ।"
(ପୃଷ୍ଠା—୧୬୭)

ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଓ ଆଭରଣ ସେ ମଣ୍ଡିତ କରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ପୁଣି କୃଷ୍ଣ ସୁନ୍ଦ ସମ୍ବୋଧନ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ନେଇ ନାଗର କଲେ ସେତେବେଳେ 'ଅରୂପ ବାରଣ କୋଷ୍ଠିକ ଦୃଷ୍ଟିକର ଦେହକ ମୂର୍ତ୍ତି ।' ପୂର୍ବେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖିବାର ମଜା ଅଦ୍ଭୁତରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ଲୀଳା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି ହସ, ରସ, ଖେଳ ଓ ରଙ୍ଗରସ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବାବେଳେ ବ୍ୟାସ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରୀତି ଦେଖି ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ,

"ସେତେବେଳେ ଆଜ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଯେମନ୍ତେ ସେହିଭଳି ପ୍ରୀତି
ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖି ନାରାୟଣ କେମନ୍ତେ ଧୀର ନୁହ ।"
(ପୃଷ୍ଠା—୧୭୮)

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ନାରାୟଣଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ଯାହା କହିଲେ ତାହାର ସାରମର୍ମ ହେଲା—ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହ ମୋର ପ୍ରୀତିଭାବ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ କେବଳ ଏ ଯୁଗର ନୁହେଁ, ପ୍ରତି ଯୁଗରେ ହିଁ ହୋଇଆସେ । ତାହାର ତାହାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କ୍ରମକୁ ଅନୁସରଣ କରି, ନିମ୍ନରେ ଯୁଗ ଓ ଅବତାରର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି ।

ଯୁଗ	ନାରାୟଣ	ଅର୍ଜୁନ
ସାତିଭ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନାରାୟଣ	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାମୋଦର
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ସତ୍ୟଯୁଗ	ଓଁକାର ବସ୍ତୁ	ଜୟ ବିଜୟ
ଭବାନୀ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନୀଳାମ୍ବର	ଭୃଗୁ
ବର୍ଦ୍ଧକ ସତ୍ୟଯୁଗ	ବିଷ୍ଣୁନାଥ	ସନକ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମା
ଅଶ୍ୱିନ ସତ୍ୟଯୁଗ	ଅନନ୍ତ	ଭଗୁ
କନକମେଖଳା ସତ୍ୟଯୁଗ	ଗରୁଡ଼ ନାରାୟଣ	ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ

ପୂର୍ବେ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନରସିଂହ	ପ୍ରହ୍ଲାଦ
—	ଶମ୍ଭୁ	ପ୍ରଶସ୍ତ
—	ବେଣୁ	ମଙ୍ଗଳା
ତ୍ରେତାଯୁଗ	ପରଶୁରାମ	ବଳରାମ
—	ରାମ	ଭରତ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ	କୃଷ୍ଣ	ପାର୍ଥ

ଏହାପରେ କଥାର ଉପସଂହାର ଦେଇ କୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି;

"ଅନେକ ଅବତାର ଅମ୍ଭେ ହୋଇଅଛୁଁ ସେହୁଠାରେ
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟାସେ ଅନୁକ୍ତ ଅନ୍ତର ଜାଣ ନ ଦେଖନ୍ତେ ।"
(ପୃଷ୍ଠା—୨୭୧)

ଏହି ସାର୍ଥ ଅବତାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ସମାଧାନ ହେଉନାହିଁ । ସେ ଏଣୁ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରମାଣ ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଓ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱରୂପ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ବିଶ୍ୱରୂପ ପରି ଏଠାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଖରୁ ଗଗନମଣ୍ଡଳକୁ ଦର୍ଶ କଲେ ଓ ଜଗତର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏହି ରୂପଦେଖି ଅର୍ଜୁନ ଭୟଭୀତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ତବ କରିବାରେ କହିଲେ —

"ଅର୍ଜୁନ ଭୁଲିଲ ଦାଣ୍ଡେ ମନ ବୁଝ ପ୍ରାଣେ
ବୋଇଲ ଅବର ବର୍ତ୍ତିରୂପ ଦେଖନ୍ତି ତୋର ଜାଣେ ।"
(ପୃ—୨୭୨)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖି କେବଳ ସେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କପାଖରୁ ବଳ ଉତ୍ତରତା ଅନୁଭବ କଲେ;

"ବ୍ୟାସେ ହୋଇଲେ ମୋହୋର ତୋ ଭକ୍ତଂ ବାନ୍ଧବ ନାହିଂ
ବୋଲି ଜାଣିଥିଲି
ଏବେ ସେତେକ ଜଣେ ଅଛି ବୋଲି ସେବେ ସେ ପ୍ରତେ ଗଲି ।"
(ପୃଷ୍ଠା—୨୭୩)

ବାଲ୍ୟକାଳର ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳାଦାସ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର 'ଏକ ସ୍ୱରୂପ', କଳାତ୍ମକ, ଦୂତକୃଷ୍ଣ, ରଙ୍ଗରସଶିରୋମଣି ସାର୍ଥୀ, ସଖା, ପରିକଳ୍ପକ, ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର, ମିତ୍ର ବନ୍ଧୁ, ଧ୍ୱଂସକର୍ତ୍ତା ଓ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ (ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତିଜ୍ଞ) ରୂପେ ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ତାହା ହିଁ ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ପ୍ରକାଶ ଲଭି ନାହିଁ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ ପୂର୍ବ ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହେଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ଜୀବନରଥର ଚାଳକ ।

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ବ୍ୟାସ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଦୈବୀଶକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୂଚନା ଦେଇ କହିଥିଲେ;

"ମୁଁ ଦେଖିଲି ବୋଲନ୍ତି ତୋ'ର ଯେତେକ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ସୁଦକ୍ଷେ ଦେଖ ସିଏ ନାସ୍ତିକ ଦେବତା ଅଟନ୍ତି ସେହି ।
ଶମନ ଦକ୍ଷିଣ ଯେ ଅଂଶ ଅଟଇ ସୋମେତ
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବୋଲି ଯେ ନାରାୟଣଙ୍କ ପରିଲୋକେ ।
ନକୁଳ ବୋଲି ଯେ ଯେତେକ ପୁତ୍ର ଅଟଇ
କୁମାର ମୁଖେ ତାକୁ ଆକାଶେ ପାଟ ଅଛଇ ।
ସେ ବାକ୍ୟ ପୁଣ ଗୋଟିଏ ବେଦବେଦାଙ୍ଗ ଲକ୍ଷଣ
ପ୍ରିୟ ଭ୍ରମରାଗେ ରୂପଜ ଉତ୍ପନ୍ନ ନ ଜାଣ ।"

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ କଳି ଅଂଶରୁ ଜାତ, ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ଏବଂ କୁରୁକୁଳକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବାପାଇଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଏକ 'ମନୁଷ୍ୟରୂପୀ ମହାଦ୍ରୁମ' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ସେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାକ୍ଷଣି ସମସ୍ତ ଦିଗରେ ଅମଙ୍ଗଳର ଅଶୁଭ ଦେଖାଯାଇଥିଲା । (ଆଦି ୧୧୪/୨୭-୨୯) । ସେଥିପାଇଁ ବିଦୁର ତାଙ୍କୁ କୁଳ ସଂହାରକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷା କରି ସେ ନିଜ କୁଳକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାରେ ସେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଭୂମିକା ଅବଲମ୍ବନ କରି ନଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ସେ ଶେଷକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ କଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତକୁ ଅନୁସରଣ କରି ତାଙ୍କୁ 'କଳି ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇଲା ସେହି ଦୋର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନାମ ବୋଲିଣ,' ଦୁଷ୍ଟ

ଦୃଢ଼ବ୍ରତ, ଅସଂଖ୍ୟ ଗଦାଯୁଦ୍ଧବିତ୍, ଭୁଜଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ମହାମାନୀ ଓ ମଧୁପିଙ୍ଗଳ ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରାବଳୀର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ 'ଚଉଷଠି ଲକ୍ଷଣ ଚଉଷଠି ଗୁଣଧର' ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦେହ ଉରୁତଳରେ ଶଙ୍ଖଚକ୍ର ଚିହ୍ନ, ଡାହାଣ ପାଦରେ ଗଦାପଦ୍ମ ଓ ଧ୍ୱଜଚିହ୍ନ ଅଙ୍କୁଶର ଚିହ୍ନ ପଦ୍ମ ଶଙ୍ଖ ଶକ୍ତି ରୂପେ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରଶଂସା କରି ସାରଳାଦାସ ତାଙ୍କୁ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ନୃପତି, ଧର୍ମଜ୍ଞ ଦାନଶୀଳ, ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଧାରଣା ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ଦେବତୁଲ୍ୟ ଓ ମାନଗୋବିନ୍ଦ କହିଛନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୈବ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସେ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ ଥାଇ ହୋଇଥିବାବେଳେ ନିଜର ସ୍ୱଭାବଗତ ଗୁଣ ବଳୁ ଅର୍ଥାତ କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ମନୁଷ୍ୟର ଷଡ଼ରିପୁକୁ ଦମନ କରି ନ ପାରିବା ଫଳରେ ବଂଶ-ନାଶର କାରଣ ହୋଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ପଟଳ

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ

ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜୟନ୍ତୁ ଜୟ-ମଙ୍ଗଳ ଶ୍ରୀବିଘ୍ନରାଜ
ଯାହାର ସ୍ମରଣେ ସିଦ୍ଧ ହୁଅଇ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ ।୧
ମଙ୍ଗଳ ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ ଜୟନ୍ତୁ ଗଜାନନ
ମଙ୍ଗଳ ଶୋଭାବନ୍ତେ ଗୌରୀନନ୍ଦନ ପାର୍ବତୀ ନନ୍ଦନ ।୨
ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍କରଙ୍କ ସୁପୁତ୍ର ଦନ୍ତୀମୁଖ
ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ ନାଥ ସର୍ବଙ୍କ ପ୍ରତକ୍ଷ ।୩
ମସ୍ତକୁ ଶୋଭନ୍ତେ ସିନ୍ଦୂରେ ଗଜମୁଣ୍ଡ ମଣ୍ଡି
ଏମ ହସ୍ତେ ଶଙ୍ଖ ସଙ୍ଗ ଅଙ୍କୁଶ ଶୁଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡି ।୪
ଜୟନ୍ତୁ ଜୟନ୍ତୁ ଦେବ ଚନ୍ଦ୍ର ସୋ ଶେଖର
ଜୟନ୍ତୁ ଜୟନ୍ତୁ ଦେବ ସିଦ୍ଧ ଲମ୍ବୋଦର ।୫
ଜୟନ୍ତୁ ଜୟନ୍ତୁ ଦେବ ବିଘ୍ନନାଶ ଈଶ୍ୱରା
ଜୟନ୍ତୁ ଜୟନ୍ତୁ ଦେବ ପରମପଦ-ଦାତା ।୬
ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀରାମ ବୀର ପଦ୍ମେ ସେବିଲି ହିପୁଣ
ତୋହୋର ବୁଦ୍ଧି ବଳେ ନାଶ କଲୁଁଟି ମହାରଣ ।୭
ହେଲେଣ ନାନା କଲୁ ଯାଠିଏ ସମସ୍ତ ବହୁତେ
ଆଜାଣେଶ ଯାଧୁ ଯାଧୁ କୋଟିଏ ଜାଣକାଳ ଶିବଶେ ।୮
ତୋହୋରେ ଚରି ପାଦେ ସେବିଲେକ ଦେବରାଜା
ସକଳ ଦ୍ୱୀପରେ ନାଥ ତୋହୋରେ ଆଗେ ପୂଜା ।୯

୧-୧ (କ) ଜୟନ୍ତୁ ଜୟ, (ଖ) ଜୟନ୍ତୁ ଦନ୍ତୀବଦନ, ୧-୨ (କ) ପ୍ରସନ୍ନେ (ଖ) ହୋଇଥାଇ, କାର୍ଯ୍ୟ, ୨-୧ (ଖ) ଜୟ ମଙ୍ଗଳ ବିଘ୍ନନାଶନ ଗଜାନନ, ୨-୨-ଗୌରୀନନ୍ଦନ=ପୁତ୍ର, ୩-୨ (କ) ଦେବଙ୍କ, ୪-୧ (ଖ) ମଣ୍ଡିତ, ୪-୨ (ଖ) ଶଙ୍ଖ =ଅସ୍ତ୍ରେନ, ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥ, ଖଣ୍ଡିତ, ୮-୧ (ଖ) ଶାଠିଏଷୁ ୬-୨-ଦାତା=ଦେଇଥିବା, ୮-୧ (କ) ହେଲେଣ ତ୍ତ, ୮-୨ ଅଜାଣେରେ ଯାଧୁ ଯାଧୁ କଲେ ଜାଣିଛି ଶିବଶେ ୯-୨ (ଖ) ସ୍ୱାମୀ ଥାନେ ତୋହୋରେ ୯-୧ (ଖ) ଦେବରାଜା=ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ।

ସେସବେଶ ବେଢ଼ି ଶାନ୍ତ ଅନନ୍ତ ରେଖିଲ
ବିଷ୍ଣୁ ଶରୀ ଧରାରେ ଆଜ୍ଞା ନଦୀର ନିର୍ମଳମ୍ବ । ୧୦
ବୁଦ୍ଧିକୁ କରି ଯେ ସମାଜକ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି
ଭୂ ନଳିନୀକ ଲଭ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁକୂଳ ସଙ୍ଗେ । ୧୧
ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀ ତିନି ନଦୀ
ତ୍ରିନଦୀଘାଟ ଗଙ୍ଗାର୍ଦ୍ଧ ସଙ୍ଗମ ମୋହିଲେ ନେତ୍ର । ୧୨
ଉତ୍ତ୍ରିମ ବାଲୁକାରେ ବାଣୀ କଳ୍ପବଟ
ଶନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଅବଲୋକୀ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ତଟ । ୧୩
ଦୀର୍ଘ ଦେବତା ବିଜୟେ ବସନ୍ତ ଆସି
ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାହାନ କରି ସମ ପାପ ପରିହରି । ୧୪
ବଟ ମୂଳେ ଯାଇଁ ବସିଲେ ନାରାୟଣ
ଶ୍ରୀନୃହରି ସେବକ କରି ବସିଲୁ ସୋଷଲେଶ ମନ । ୧୫
ବ୍ୟାସେ କହନ୍ତି ଶେଷକୁ କର ସ୍ୱାମୀ
ଆହା ଶିଶ ବନ୍ଧୁ ଭୁ କହିଲୁ ମହାମୁନି । ୧୬
ସ୍ୱାମୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ମାହାତ୍ମ୍ୟ କେଶବ କହିଲୁ ସେ ପବିତ୍ର ଶ୍ରୋତେ
ରସ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟିରେ ଶଙ୍କନ୍ତ ଦେହୀ ଏବେ । ୧୭
ଶିଷ୍ଟଙ୍କ ରେ ମନେ ଶରତ ମନ୍ତ୍ର ଧ୍ୟାନେ
ଶ୍ରୀକରର ଲେଖନ ଦେନ ବସିଲେ ଏକ ମନେ । ୧୮
ମୋଦଗଣ ମୋକ୍ଷଗଣର ସମ୍ପଦର ନନ୍ଦନେ
ଅତିକ୍ଷୀଣ ଶ୍ରୀନିବାସ ଭ୍ରମର ଚରଣେ । ୧୯
ମନ ବଳେ ଏକା କଲୁ ଅଭିଳାଷୀ ସୋଗଳରେ
ବୁଝିବ ଗ୍ରସନ୍ତ ସାଗର ଟଙ୍କାରେ । ୨୦

୧୦-୧ (ଜ) ଗାନ୍ଧାର୍ବ, ଅନନ୍ତ ଦେଲି ବେଦବ୍ୟାସେ, ୧୦-୨ (ଜ) ବ୍ୟାସ ଗାରେ ଅସ୍ୟାପ ଦୋଷେ ଦେଲେ ଶିଷ୍ୟକରେ । ୧୧-୧ (ଜ) କହନ୍ତି ୧୪-୧ (ଜ) ସେହି ପିତ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ (ଖ) ଭୁ ଭୁ ପିତ୍ର ଦେବତା ୧୪-୨ (ଜ) ସ୍ନାହାନ ୧୫-୧ (ଜ) କଟର ଛାଡେ ସେ, (ଖ) ଶୋଣକଙ୍କୁ ଯାଦେ ୧୫-୨ (ଜ) ଶ୍ରୀ ଭୁକେ ନନ୍ଦନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖିବୁ ସେବକ ମନେ ୧୬-୧ (ଜ) ବ୍ୟାସେ କହନ୍ତି ଭୂ ୧୬-୨-(ଜ) ଦେବେଶ ୧୮-୧-(ଜ) ଶୁକ ମନ୍ତ୍ର ଧ୍ୟାନେ ୧୯-୧ (ଜ) ସଦାନନ୍ଦର ଚରଣେ ୧୯-୨(ଜ) ନାହିଁ । ୨୦-୧(ଜ) ଅଭିଧା ଶୋଣକଙ୍କୁ ୨୦-୧ (ଜ) ନାହିଁ

କରୁଣା-ସିନ୍ଧୁ ନାଥ ଚରଣ ପଂକଜର ସେବ୍ୟ
ସଂସାର ବାନ୍ଧବ ନାଥ ବରଦାତା ଦେବ ସାଧ୍ୟ । ୨୧
ବସ୍ତ୍ରାଭ ଶ୍ରବଣରେ ସାଦୀର ଜନ ବନ୍ଧା
ଦୁର୍ଲଭ ଶରୀର ନାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣ ବନ୍ଧା । ୨୨
ଏ ଘୋର ସଂସାର ସାଗରର ନୌକାକୁ ବଳାଇଲ ନମସ୍ତଃ
ଦୁସ୍ତର ତରଇଁ ନାଥ ଯୁବତି ମନବାଞ୍ଛା । ୨୩
ହୀଣ ବୁଦ୍ଧି ମଣ୍ଡଳ ବଚନ ଗୁଣେ ଜନ
ଗଗନ-ବସ ନାଥ ନୃତ୍ୟ ଭଗେଣ ବଦନା । ୨୪
ଦିବ୍ୟାବ୍ଧି ନ ଜାଣିଲା ଦେବଗଣ ମହାତ୍ମା
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ବଖାଣିଲୁ ସେ ପ୍ରଭୁ ଉତ୍ତମା । ୨୫
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶିରକୁ ସୋଭାଙ୍କର ଆଦ୍ୟ
ଦର୍ଶନେ ଦୁଃଖ ହରଇ ତ୍ରିଭୁବନେ ଜାଣିବିଣ । ୨୬
ଶ୍ରୀ ଅମୃତାକ୍ଷ ନାଥ ଚରଣେ ପ୍ରେମ ଦେବା
ଶ୍ରୀ ମନୋରଥ କହିବ ନମାନ ବୁଝିବ ବୋଲିବା । ୨୭
ନବ ପାଦପଦ୍ମ ମୋର ସେବନ୍ତୁ ନିବ ନିତ୍ୟ
ଦଣ୍ଡଧର ନାଥ ଙ୍କୁ ବନ୍ଦଇ ଚଣ୍ଡଯୁକ୍ତ । ୨୮
କଳନା ନ ପାଇ ପାର ଆଦିଅନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଥାନ
ଦଣ୍ଡି କହିଲେ ଙ୍କୁ ଭୂତ ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମମାନ । ୨୯
ଶ୍ରୀସ୍ୱାମୀ ସହିତ ଚରଣେ ମୋର ଆଶ
ବଦନ୍ତି ତ୍ରିକ ଶ୍ରୀ ଦୟାଳ ଯାତରାଜ ଦାସ । ୩୦

୨୨-୧ (କ)ଶ୍ରବଣ = ଶ୍ରବଣେଗ,
ବନ୍ଧା = ଅବନ୍ଧ, ୨୨-୨ (ଘ) ଦୁର୍ଲଭ = ଦୁର୍ଲଭ, କାଳଦଣ୍ଡ = ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ, ୨୨-୧
୨୩-୧ (ଖ)ସାଗରେବୁଡିନାହିଁ, (ଗ) ମନସା = ଅଧ ୨୩-୨ (ଙ) କୃଷ୍ଣ ଦାସ (ଗ) ଦୁସ୍ତରୁ
ତାରଣ ନାଥ ୨୪-୧ (ଖ)ହିଣୀ ବଳ୍ପ, ୨୪-୨ (ଖ)ନିରବି ଚରଣ ହେଲା, (ଗ) ନିର୍ଜଳ
ହେଲା, ୨୫-୧ (ଙ) ସେହିଙ୍କ ଦୃଢ଼ଂ ମଣ୍ଡଳ ୨୫-୨ (କ)ବଖାଣିଲ (ଙ) ତ ସ୍ୱାମୀର
ଉତ୍ତମ ହୋଇଲେ ଉତ୍ତମା ୨୬-୧ (କ) ଦେବଙ୍କର ଅଦ ୨୭-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ
୨୮-୧ (କ) ଭବ ପଦୁପାଦେ ମୋର ଶରଣ୍ୟ ଭବତ ୨୯-୧ (କ) ଅନ୍ତ ଅନ୍ତ ମଧ୍ୟ
ରୁ ଅନ୍ତୁ ସ୍ୱରୂପେ ୨୯-୨ (ଖ) ଭବସ୍ୱୀ ବ୍ରହ୍ମାନେ ୩୦-୧ (ଖ) ସ୍ୱମନ୍ତ୍ରର
୧ (ଘ) ଶ୍ରୀ ମାଭାବ, ମୋରଥାଟ = ଅଜବାସ ୩୦-୧ (କ) ଶ୍ରୀସ୍ୱାମୀତ

ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ ଭୂଅ ଖଣ୍ଡ ଓଢ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ମଣ୍ଡଳେ
ଉତ୍ପଳେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗ ଶମ୍ଭୁ ଉତ୍ପଳା ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳେ ।୧
ଜଳନ୍ଧାର ନଜ ଭୂମି ସାପଗଡ଼ି ପୂରତ ବାଣରାଶି
କୁଶସ୍ଥଳୀ ଦ୍ୱାରକା କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବଂବାସୀ ।୨
ଶ୍ରୀ ପରମେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗ ମହଦେଶ୍ୱର ତଟେ
ନଳ ସୁନ୍ଦର ପର୍ବତ ନଳ ଜମ୍ବୁବଟେ ।୩
ବଳଭଦ୍ର ରାମ କୃଷ୍ଣ ସଭଦ୍ରା ଭୁବନ ବ୍ରହ୍ମା
ବ୍ରହ୍ମେଲଷ ବଳନ୍ତି ଧନପୁ ବରବଳୁ ଯୋଗ ଲଭେ ମହାତମା ।୪
ଜଳ ସ୍ଥଳ ଅଂଶିଂଶ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ତେଜନ୍ତି ତେଜ
ପ୍ରଣମ୍ଭିଲେ ନନ୍ଦଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଝଟିକେଶ୍ୱର ମହାପୂଜା ।୫
ଶ୍ରୀ ନଳ ସୁନ୍ଦର ଗିରି ଉତ୍ତର କଣ୍ଠରେ
ସାର ଭୂମି ସୁଅର୍ଣ୍ଣ ତୁଙ୍ଗନାର ଇଶାନ୍ୟ ଅଂଶେ ।୬
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନାଳେଣ ପ୍ରେମଭାଲ ନଦୀ ଦୋଟି
ବୁଢ଼ା ମାତା ଗଂଗାତ୍ତେ ମଣିଦ୍ଧାର ପାଲେଁ ପ୍ରତି ।୭
ତୁଷ ନଦରେ ପ୍ରାଣ ଦ୍ରୁମ ସାଞ୍ଚର
କନକାବଣ୍ଡୀ କାତି ମସାଇମି ପୁଜା ଜଇ ।୮

୧-୧ (କ) ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ ଭରତଖଣ୍ଡ ଓଡ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ମଣ୍ଡଳରେ ୧-୨ (କ) ଉତ୍ପଳାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳରେ ୨-୧ (କ) ଜଳନ୍ଧାର ନିଜଭୂମି ସାପଗଞ୍ଜ ନଗରଠୁ ଦକ୍ଷିଣ ବାଣରାଶି ୨-୨ (କ) କୁଶସ୍ଥଳୀ ଭୂମି ଦ୍ୱାରକା ଯେ କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବବାସୀ ୩-୧ (କ) ପରମେଶ୍ୱର ମହାଲିଙ୍ଗ ମଣ୍ଡଳେଶ୍ୱର ଉତ୍ତର ତଟେ(ଖ), (ଗ), ମହାନଦୀର ତଟେ । ୪-୧ (କ)ସୁଭଦ୍ରା ୪-୨ (କ) ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ ବଚନ ୫-୧ (ଖ) ପ୍ରଣମିଲେ । ୬-୧ (କ) ଯେ

ଚନ୍ଦ୍ରଂର ଅନୁଜ ଯେ ଯାତ୍ରେଲ ନାମେ ଛାମେ
ସେକେ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଯାତ୍ରେଳ ଚଣ୍ଡୀନାମେ । ୯
ମହାମହେଶ୍ୱରୀ ଯେ ପରମ ବଳିଷ୍ଠା
ପ୍ରତାପେ ବର ଧରିଲା ଯେ ପରମ ସାଧ୍ୱୀ । ୧୦
ବାର୍ତ୍ତା ସାଥେ କୁ ଓ ଯେ ଦେବାର ଅଟଇ
ସାରଣ ଚୋଳକର ବାର୍ତ୍ତା ତାହାର ଫୁଟଇ । ୧୧
ଏବଂ ନଂଗଳା ଭୂପମାତ ଶ୍ରୀ ମତଭେର୍ଣ୍ଣୀ
ଭକ୍ତ ଅର୍ଥ ଶୁଣିଲ ଯେ ନରପେ କୁତୋଷିଣୀ । ୧୨
ଶ୍ରୀ ଯାତ୍ରେକା ଚଣ୍ଡୀ ନାମେ ଯେ ଅଟଇ ମହାଦେବୀ
ତାହାଙ୍କର ପ୍ରଭ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାତ୍ରେଳ ପାଦ ଜଳ । ୧୩
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ଦେଲେ ଶାକମ୍ଭରୀ
କାଲଭୁ କର୍ପୂନାଗ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ କରି । ୧୪
ଶୁଣି ବୁଧ ଜନେ ନଥରେ ଆନ ଚିତ୍ତ
ଜନ୍ମେଣ ମୁକୁଟ ମୁଣ୍ଡଂ ନୋହଇ ପଣ୍ଡିତ । ୧୫
ଏକ ଲକ୍ଷେ କରଣ ଶୁଣିଯେ ସାବଧାନେ
ପିଟିବାକ ପାତେକ ସବୁ ଦୁଷ୍କୃତ ମାନେ । ୧୬

୬-୧ (ଖ) ଭୂପବର ବାଢ଼େ (ଗ) କରନ୍ତୁତେ ୬-୨ (କ) ଲଣାନାଏର ୭-୨ (ଙ) ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରା ନଦୀ ବୋଲି ନାମରୋହିକରୁ ୬-୨ (କ) କୃଷ୍ଣ ମାତାଙ୍କ ପାଦୁପେ ମହ୍ୱ-ଦେଶ୍ୱରେ ଯାଇଂ ଫୁଟି । ୮-୧ (କ) ନଦୀର ତଟେ (ଖ) ଯେ ନଦୀର ତଟରେ (ଘ) ଯାଟ ଅଇ ୯-୧ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରର ଶନାଧେ ସାତ୍ରେଲ (ଙ) ବୋଲି (ଚ) ଅହେଣେ ୧୦ (କ) ଭକତେ (ଖ) ବରଦାୟକ ହରି ଯେ (ଗ) ବର ଯେ ଦେଇଛନ୍ତି । ୧୦-୨ (ଗ) ଫିଟଇ (ଘ) ଭକ୍ତେଙ୍କୁ ୧୨-୨ (ଚ) ଶଙ୍ଖ ଶୁଣେନ୍ତି ୧୨-୨ (କ) ହର ଯେ । ୧୩-୧ (ଖ) ଶ୍ରୀ, ନାଦ୍ଧି ନାମ ଯେ ନାଦ୍ଧି । ମହା = ଯେ(ଘ) ଯେ ନାଦ୍ଧି, ମହା = ଯେ ୧୩-୨ (ଖ) ତାର (ଙ) ତାହାର (କ) ମୂର୍ତ୍ତି ଯେ ୧୪-୧ (କ) ଦେଲେ ୧୬-୧ (କ) ସାବଧାନ = ସାଧୁଜନେ । (ଗ) ୧୬-୨ (ଙ) ଫିଟିବ (ଗ) ଫିଟିବ ଦୁଷ୍କୃତ ଶୁଣିଲେ ଜନମନେ

ମହାଭାରତର ପ୍ରଶସ୍ତି

କୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତିଙ୍କ ଚନ୍ଦନ ଅଟନ୍ତି ମହାନ୍ତି
ମହା ବ୍ରହ୍ମବଣ୍ଟ ଯେ ଅମୃତ ରସ ଖଣି । ୧
ଚଉବର୍ଗ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶିଲେ ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ
କବି ପଣ୍ଡିତ ମହାରାଜା ଅମୃତ ରସ ବାଣୀ । ୨
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ ନାମ ହୋଇଲା ଯେମନ୍ତେ
ଶେଷଙ୍କ ଅନନ୍ତ ଜଣ ଜଣିବା ମୁନି ମନ୍ତ୍ରେ । ୩
ଶୁଣି ଦେବ ବଇକୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟ ଆର୍ଦ୍ଧ ଶେଷ ଚଳନ୍ତ
ଦେବତା ମାନେ ତୋଳିଲେ ସର୍ବ ଭିନ୍ନ । ୪
ତୁଳା ଦଣ୍ଡ କଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ଧାଡ଼ି
ତିନି ଶତ ଯୋଜନ ପଡ଼ିଲା ଦେବ କର୍ଣ୍ଣ କୋଟି । ୫
ବସ୍ତୁ ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅନନ୍ତ କୋଟି
ସବୁ ତ୍ରୁଟିଲେ ନେଇ ତୁଳାଦଣ୍ଡ କାଠି । ୬
ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ଚଉଷଠି ଲକ୍ଷ
ଚାରି ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ର ସହିତ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ ପ୍ରକାଶ । ୭
ବସ୍ତୁ ପୁରାଣ ସଙ୍ଗେ ଭାରତ ପୁରାଣ ଯାହାର
ତିନି ପୁରାଣ ସମେ ଭାରତ ପୁରାଣ ଉପର । ୮
ସବୁ ବେଦପୁରାଣ ମୂଲ୍ୟ କଲେ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ
ସମ୍ଭବ କଲେ ତେବେ ତୁଳା ଦଣ୍ଡ ଉଠଇଲେ । ୯

୧-୧ (କ) ଭକ୍ତିର ଚନ୍ଦନ ସେ ଅଟନ୍ତି ମହନ୍ତି ୨-୨ (କ) କବି ମହା ପଣ୍ଡିତରୁ ଉତ୍କଳର ବାଣୀ । (ଖ) କବି ମହାମୁନି ଭୂ ବାକ୍ୟ (ଗ) ମୁନି = ଶ୍ରେଷ୍ଠ ୩-୨ (ଘ) ମୁନି = ଦେବ ୪-୧ (କ) ମନ୍ତ୍ର ଅପରେ ଚଳନ୍ତ ୪-୨ (କ) ଦେବତାମାନେ ଯେ ତୋଳିଲେ ସମସ୍ତ ଭାରତ ଯେଉଁ ୫-୧ (କ) ଯୋଜନ = ଦଣ୍ଡ । ୫-୨ (ଖ) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ

ଅଂଶୁକ କଲେ ଭଗୀରଥ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଜନେ
ଧନ୍ୟ ସୁରଗଙ୍ଗେ ମହାଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ । ୧୦
ତେଣୁ ଭଗୀରଥ ସଙ୍ଗଂ ହୋଇଲେ ମହାଗଙ୍ଗା
ତେଣୁଁ ମହାଭଗୀରଥ ନାମ ଦେଲେ କଶ୍ୟପ ଅଙ୍ଗିରେ । ୧୧
ତେଣୁ କରି ହୋଇଲେ ମହାଭଗୀରଥ ନାମ
ଭୁବନେ ହୋଇଲେ ସେ ମହା ଅସମ୍ଭବ । ୧୨

ବଂଶାନୁ ଚରିତ

ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରଜାପ
ତପ ପ୍ରଭାବେ ମନୁ ମୁଁ ଅନୁଭବିଲେ ଅନେକ ଧର୍ମ । ୧
ସ୍ତ୍ରୀ କରନ୍ତି ଅର୍ଘ୍ୟଦେଇ ଚରଣରେ ପାଦସେବା
ପୁଂସ କଲ୍ପ କାରଣ ସମସ୍ତେ କଲ୍ପିବା ଅଟନ୍ତି ମହାମୁନି । ୨
ଚନ୍ଦନ କୁଙ୍କୁମ ରଜନୀଗନ୍ଧ ଯେ ଚନ୍ଦନ
ଧୂପ ଦୀପ ନଇବେଦ୍ୟ ଉପହାର ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନ । ୩
ସ୍ତୁତି କରି ଦେଇଣ ସେ ମନୁ ମହାରାଜା
ଅନେକ ଯତ୍ନେ ସେ ମୁନିଙ୍କି କଲେ ପାଦ ପୂଜା । ୪

ଯୋଜନ (ଖ) ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଜନ (ଗ) ଶତ ଯୋଜନ କଲେ ସେହିଠାରେ
୭-୧ (ଚ) କୋଟି ବ୍ରହ୍ମା ୭-୨-ବ୍ରହ୍ମା ୮-୨ (ଙ) ସପ୍ତଦଶ ୮-୧ (ଗ) ସ୍ବର୍ଗରେ ଉତ୍ତର
୯-୧ (କ) ସୁରଗଙ୍ଗେ ମୃତ୍ୟୁଲୋକ ୯-୨ (କ) ସ୍ବର୍ଗମାନ (ଙ) ମୂଳ
କଣ (ଗ) ସ୍ବର୍ଗକଲେ ଦେଇ ବାଟରେଣ ୧୦-୨ (କ) ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଂ
୧୦-୨ (ଖ) ମହାଗଙ୍ଗା = ମହାଭଗୀରଥ ୧୧-୧ (ନ) ପୃଥିବୀରେ ସେ ସର୍ବେ ହୋଇଲା
ମହାଗଙ୍ଗା ୧୨-୧ (ଚ) ହୋଇଲେ ସେ ୧୨-୨ (କ) ଭୁବନେ ସର୍ବେ ମହା ଅସମ୍ଭବ

—○—

୧-୧ (କ) ପ୍ରକାଶ (ଚ) ମନୁ ସୃଷ୍ଟି (ଠ) ମନୁଅଙ୍ଗିରି, ପ୍ରକାଶ, ୧-୨ (ଙ) ପ୍ରଭାବେ
= ପ୍ରଭାବେ ମୁନିଙ୍କୁ ଅର୍ଜିଲ ଧର୍ମ ୨-୧ (ଖ) ସ୍ତ୍ରୀସ୍ବରୂପେ (ଗ) ସ୍ତ୍ରୀସ୍ବରୂପରେ

କୁମ୍ଭ ବୃଷି ମୋତେ ପ୍ରତିକାର କରିବା
ତୋହୋର ସ୍ୱରୂପ ଦେ ମୋହୋର ଅଦର୍ଶି ନେବା । ୫
ବଦସ୍ୱଶ୍ରୁ ମହାପ୍ରଭୁ ଶୁଣ ଯୁଗପତି
ସପତକୋଟୀ ଶୂନ୍ୟରେ ନଥାନ୍ତି ହୁଂ ଆଦ୍ୟନ୍ତ । ୬
ଆଦ୍ୟନ୍ତୁଂ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ହୁଂ ପବନ
ପବନ ହୁଂ ଜାତ ଯୋଗସ୍ୱରୂପ ନାଦ । ୭
ଯୋଗ ସ୍ୱରୂପ ଠୁଂ ଉପୁଜିଲ ବାୟୁରଶ୍ମି
ସେମାନଙ୍କର ଠୁଂ ଉପୁଜିଲି ମହାନନ୍ଦ ସ୍ୱାମି । ୮
ଯେ ମହାନନ୍ଦ ଠୁଂ ଉପୁଜିଲ ବ୍ରହ୍ମାଦା
ଯେଣୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ପବନ । ୯
ପବନୁଂ ଉତପତ ହୋଇଲ କର୍ପଣ
ଯେମାନଙ୍କ ଠୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ନାଦସ୍ୱଣୀ । ୧୦
ନାଦଂ ଠୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ବୁଦବୁଦ
ବୁଦବୁଦରୁ ଉପୁଜିଲ ଅଣ୍ଡ ନଥ ବନ୍ଧୁ । ୧୧
ଅଣ୍ଡର ଠୁଂ ସୃଷ୍ଟି ସେ ହୋଇଲ ନିରଞ୍ଜନ
ନିରଞ୍ଜନ ଠୁଂ ହୋଇଲ ଏକାନ୍ତ ନଶୀ । ୧୨
ଏକାନ୍ତ ଠୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ପୁଣି ତିନି
ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ଯେ ତିନି ଦନ ଦେବ । ୧୩
ଆହୋ ତିନି ଦେବତା ଯେ ସେ ବହିଲେ ସମୁଦାୟ
ଠୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ଶଙ୍ଖେଶ୍ୱର । ୧୪
ଶଙ୍ଖେଶ୍ୱରୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ସମ୍ପତ୍ତି
ସ୍ଥାନେ ନଦୀ, ପ୍ରଧାନ ଜଳ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି । ୧୫
ତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱରିଲ ସେ ସୁମତ୍ତିଙ୍କ ହୃଦଃ ତାହ
ଉପେଣି ଦେହିଲ ସେ ଉତ୍ତମ ଜିର ଦାସ । ୧୬

୩-୨ (ଖ) ସ୍ୱାଭାବିକ ୪-୧ (ଖ) ମଡେଳ (ଖ) ଦେଖ ୫-୧ (କ) ପଞ୍ଚ ରତିରଦନକ
୭-୧ (କ) ଜାତପବନ ୭-୨ (କ) ଜାତ ହୋଇଲେ ଯୋଗସ୍ୱରୂପ ଶୂନ୍ୟ
୧୧-୧ (ଖ) ନାଦଂ ଠୁଂ ଉପୁଜିଲା ବୁଦବୁଦ ଜାଣ ୧୨-୧ (କ) ଅଣ୍ଡ ଠୁଂ ସୃଷ୍ଟି ସେ

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ତାର ଦେଖି ଋଷି
ତାଙ୍କ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ବୁଧ ନାମେଣ ଥାମୁଙ୍କ । ୧୭
ଅହୋ ବୁଧର ନନ୍ଦନ ସେ ଅଟଇ ପୁରୁରୁବା
ଅନନ୍ତଧି ନାଥ ସେ ହୋଇଲେ ମଘବା । ୧୮
ପୁରୁରବା ସେ ବାନ୍ଧିଲେ ଦଶଦ୍ୱିପର ପୃଥ୍ୱୀ
ନବଦ୍ୱୀପ ସପତ ସାଗର ବସାଇଲେ ବସୁନ୍ଧରୀ । ୧୯
ପୁରୁରବା ନନ୍ଦନ ଆୟୁ ନୃପାନେ
ସେ ସେ ସପତଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀକି କଲ ଏକ ସ୍ଥାନେ । ୨୦
ଆୟୁର ନନ୍ଦନ ସେ ହୋଇଲେ ନହୁଷ
ଇନ୍ଦ୍ରପଦେ ବସିଲେ ସେ ଅମର ଆକାଶ । ୨୧

ଯଯାତି ଉପାଖ୍ୟାନ

ପୁରୁରବାର ନନ୍ଦନ ଜନ୍ମିଲେ କୁରୁବଂଶେ
ନହୁଷର ନନ୍ଦନସେ ଯଯାତି ପ୍ରକାଶେ । ୧
ବଡ଼ ପ୍ରତାପୀ ସେ ସେ ହୋଇଲେ ଯଯାତି
ନବ କନ୍ୟା ବିବାହ ସେ ହୋଇଲେ ନବକାନ୍ତି । ୨
ଶୁକ୍ରଙ୍କର ଦୁହିତା ସେ ଅଟଇ ଦେବଯାନୀ
ଦେବକୁଳଙ୍କ ବିବାହ ସେ ହୋଇଲେ ନନ୍ଦନୀ । ୩
ଅସୁର କୁଳଙ୍କ ବିବାହ ହୋଇଲେ ଚରମେଷ୍ଠୀ
ତକ୍ଷକ ନାଗର ସେ ଦୁହିତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟି । ୪

ଚିହ୍ନାଳୀ ନରସ୍ତନ ୧୬-୨ (କ) ଚିରସ୍ତ୍ରୁ ଶକିଠ ହେ.ଇଲ ଉତପନ
୧୭-୨ (ଗ) ବୁଦ୍ଧଦେଶ ୧୬-୨ (କ) ତାର କନ୍ୟାର ୧୮-୨ (କ) ହୋଇଲ
ଦ୍ରୁକଦେବା

—○—

୧-୧ (କ) ପୁରୁରବାରଙ୍କଠୁ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ କୁରୁବଂଶେ ୨-୧ (ଗ) ଅଟଇ ଯଯାତି
୨-୨ (ଖ) କଲେ (ଗ) କଲ ୩-୧ (କ) ଦୁହିତା ୪-୧ (କ) ପରମେଷ୍ଠୀ
୪-୨—(ଗ) ଦୃଷ୍ଟି ।

ନାଗକୁଳୁଁ କନ୍ୟାରତ୍ନ ହୋଇଲା ପ୍ରଧାନ
ଯେମନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରାଜା ଅଛଇ ବର୍ଦ୍ଧମାନ । ୫
ମହେନ୍ଦ୍ର କୁଳର ରାଜା ଅଛଇ ଶୂରସେନ
ତାହା ଠୁଂ ବୃନ୍ଦାବତୀ କନ୍ୟା ହୋଇଲା ପ୍ରଧାନ । ୬
ଗୋପାଳ ନୃପତି ଯେ ଗୃଧ୍ରଧ୍ୱଜ ଘର
ମୁକ୍ତାବତୀ ବୋଲି ଦୁହିତାଏକ ଥିଲା ଯେ ତାହାର । ୭
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ଯେ ହୋଇଥିଲି ସମସ୍ତ
କଣାଦ କୁଳରୁ ପ୍ରଧାନ ହୋଇଲେ ମହାଯଶା ରେବତୀ । ୮
ଶବର ରାଜା ଯେ ଅଛଇ ଅଜର
ମୃଗାକ୍ଷୀ ନାମେଣ ଦୁହିତା ଥିଲା ତାହାର । ୯
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତ
କନ୍ୟା ସେବକ ଦଶ ଦୋଷକ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନୃପତି । ୧୦
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଶର ରାଜା ଯେ ପଦ୍ମନ ଗଜବାହୁଙ୍କ
ତାହାର ଦୋହିତା କୃଷ୍ଣାବତୀ ଅଛଇ । ୧୧
ପ୍ରଧାନ ସେବକ ବୋଲି ଥାଇଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ନୃପତି
ନବମେ ପ୍ରଧାନ ହୋଇଲା ଚାହାର ଦୋହିତୀ । ୧୨
ଯେମନ୍ତେ ନବ ଜାତିରୁ ନବକନ୍ୟା ପ୍ରଧାନ
ନବ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲେ ଯାହାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ । ୧୩
ଧର୍ମ୍ମବର୍ମ୍ମା କୃତ୍ରିମ ଦେବସୂତ ରାଜା କଲେ
ନବଖଣ୍ଡ ପୃଥିବୀ ନବପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିଦେଲେ । ୧୪
ତାହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ନାମ ପୁରୁ ମହୀପତି
ଉତ୍କଳୀ ଭୂମିର ଯେ ଅଛଇ ବସତି । ୧୫
ମାତାଙ୍କର ନାମ ଯେ ଉତ୍କଳବତୀ ନନ୍ଦିକେ
ତହିଁ ଯେ ଉତ୍କଳସ୍ତ୍ରୀ ଭୂଅ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ୍ମଜ୍ଞାନ । ୧୬

୬-୨ (କ) ଶ୍ରାବଣଭୁଙ୍ଗ ୭-୨ (କ) ବୃଦ୍ଧତାରେ ୮-୨ (କ) ହୋଇଲେ ରେବତୀ
୯-୨ (କ) ନାମେ ଦୁହିତା ୧୧-୨ (କ) ଦୁହିତା ନାମ ୧୨-୨ (କ) ଦୁହିତା
୧୪ ୧ (ଗ) ଥାଏଟରେ ପୃଥିବୀ ୧୪-୨ (କ) ନବପୁତ୍ରେ ୧୫-୨ (କ) ଉତ୍କଳଶ୍ରୀ
୧୬-୧ (ଖ) ଯେ = ଶ୍ରୁତ

ବ୍ରତୁର ନନ୍ଦନ ସେ ପ୍ରବୀର ନୃପତି
ଯାର ସୃଷ୍ଟି କରିଣ ଭୁଆଇଲେ ସୁବ୍ରତ । ୧୭
ପୃଥ୍ୱୀକା ଖଣ୍ଡକଲିଂ ସେ କଲେକ ସାତସାତ ଖଣ୍ଡ
ମଣ୍ଡଳ ଭୁଆଣି କଣ୍ଟକ ସେ ଭୁଆଇଲେ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ । ୧୮
ପ୍ରବୀର ନନ୍ଦନ ମନସ୍ୱୀ ନାମେଣ ଖ୍ୟାତ
ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ମାରି ସେ ଶୋଧିଲା ମହୀଖଣ୍ଡ । ୧୯
ପ୍ରବୀର ନନ୍ଦନ ଯେ ମନସ୍ୱୀ ନୃପତି
ସେ ସୁମାକର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅନୁମାନ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି । ୨୦
ଥାଉ ପଦ୍ମ କାନ୍ତି ନାହିଁ ତାର କୁଳେ
ପ୍ରେମା ଛନ୍ଦେକ ଧରଣୀ ନବଖଣ୍ଡ ମେଦିନୀ ସାଧି କଲେ । ୨୧
ଆଗଚଣ ଅନୁମାନ ଭୁଆଇଲ ସପତ ଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀ
ଧାତ୍ରୁ ବନ୍ଧ୍ୟା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଅନୁମାନ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି । ୨୨
ଅନୁମାନର ନନ୍ଦନ ଅଟଇ ଭର୍ଗୀନ ବୀର
ଦୁଃଖାନ୍ତ ବୋଲି କରି ସେ ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଲା ତାହାର । ୨୩
ମଦ୍ରର ଦେଶର ରାଜା ଭଉସୁରୀ ନୃପତି
ତାହାର ଦୋହିତା ଅଟଇ ମନୋରବତୀ । ୨୪
ତୋତେ ମେଧାବତୀ କନ୍ୟା ଦେଲା ପରମକା
ଆବର ଲକ୍ଷଣୀ ନାରୀ ହେଲା ଶକୁନ୍ତଳା । ୨୫
ଏ ଦୁଃଷ୍ମନ୍ତର ମହିମା ସେ ନ ଯାଇ କହଣ
ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘାଇ ଦେଲା ଅଣି ପତ୍ନ ସୁଗ । ୨୬
ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ନେଲିଂ ଖଣ୍ଡନ କରିଲା
ସେଠାରୁଁ ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘି ନ ପାରିଲା । ୨୭
ଦୁଃଷ୍ମନ୍ତର ନନ୍ଦନ ସେ ଅଟଇ ବୀର ଭରତ
ସମୁଦ୍ର ସୁଝିଲିଂ ଦେଲା ଯୋଜନ ସାତ ଶତ । ୨୮

୧୬-୨ (ଖ) ଗୁଞ୍ଜପଡ଼ ୨୧-୧ (ଖ) ଯକେଶ ଅଠ ଧନା ବିଛି ନ ଥାଇଂ, ବସୁଧାଙ୍କର ଝୁଲେ ୨୨-୧ (କ) ଧାତୁବାଦ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ୨୪-୧ (ଜ) ନବଖଣ୍ଡ ୨୪-୨ (ଖ) ତାହାର ଦୌହିତ୍ରର ନାମ ୨୬-୨ (ଜ) ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘାଇ ନେଲା ସେ ଅନ୍ତରେ ୨୭-୧ (ଜ) ନେଇଂ ଶୁଖଇଲେକ ୨୭-୨ (ଜ) ସେଠାରୁଁ ସମୁଦ୍ର ସୀମାଲଙ୍ଘି କୁଆଁରେ 'ଖ'ର ଅଧିକାପଦ—

ଯାଚି ଶରଣକୁ ଯୋଗ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରେ ଖରଣ ଜଣି
ତାଙ୍କୁ ନସ କ୍ରୁଥ ଝଣ୍ଡ ନାମ ବୋଲାଇଲି | ୨୯
ଯେଶ୍ରୁ ଯେ କାଅଁଳଲେ ଭ୍ରାତୃକ ସୀମାରୁ
ନଳଜ ମାଗି ଆଣ ପୁଥିକ ସାର୍ଗିଣ ଦୂର କଲେ | ୩୦
ଭ୍ରୁଥର ନନ୍ଦନ ସେ ଯୋଗାଇଲୁ ରୂମରୁ
ଶମସ୍ତ ମାଗାନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧରେ ଦୂତ ନୃପର ଜାତକୁଂ | ୩୧
ସେହି ପୃଥ୍ୱିରେ ଶୁଣି ବାଣୀ ଶାଗ କଲେ
ମହାଦେଳକୁ କହନ୍ତି ପୁନ ନଗରଷ୍ଟି ଜଣାଇଲେ | ୩୨
ସେ ନୃମନ୍ତୁ ନନ୍ଦନ ଆଶ୍ରୁନିଲ୍ଲ ତାହାଥ
ସେ ଯେ କ୍ରିଆଁଳଲେକ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ ତେଜ ଅନୁରାଗେ | ୩୩
ସେହାଗ ନନ୍ଦନ ଉପୁଜିଲୁ ରଜୋବନ୍ଧ
ଖାଣ୍ଡି ମଣ୍ଡଳିକ କଲ୍ଲ ବନ୍ଧୁ ବାଣୀଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରେ ସ୍ତାପନ୍ତ | ୩୪

ଶମ୍ବୁରଣ ଉପାଖ୍ୟାନ

ରିକ୍ଷୁରଥର ନନ୍ଦନ ଶମ୍ବୁରଣ ଆଖ୍ୟାତି
ଆଗ ରାଗମାଳମାନଙ୍କ ଯେ ବଳିଲ୍ଲ ସମ୍ପୁଣ୍ଡି | ୧
ବାହ୍ଲୀକ ଭରାଦୁ କଲୁନ ଗ୍ରୀଥାଶ
ମହା ପ୍ରତାପୀ ସେ ହୋଇଲେ ଶମ୍ବୁରଣ
ମୁନିଙ୍କର ସଂଗ ସେ ଯୋଗିଲ ଦେଶ
ଦେବତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ନ ମାନିଲେ କଳ୍ପର ନେଜ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି
କେବଳ ମାଟି ଦାନ୍ତାଲ୍ଲ ପ୍ରଣୀ ଭାଲୁ ଦେଉଲେ,
ଅନ୍ୟ ମତେ ନେ କାହା ପାଟଂପ୍ଲୁଆଲେ
ଆକାଶର ଶୁଦ୍ଧମୃର କଲେ ଦେବ ଆଗ
ଧନଟାଳମାନଙ୍କ ବଳ ସଦେଶ୍ରୁ ଗମୀର
ନିଗମ ନେତରୁ ସେ ବସିଲେ ଆସ୍ଥାନେ
ଦଶେ ସମ୍ପୁତି କରନ୍ତି ନେୟମାନେ

୨୯-୧ (କ) ଡାକ ନଞ ବୋଲାଇଲେକ ସେ ୨୯-୨ (ଖ) କ୍ରୁଥଙ୍କ ସେମଳ ୩୧-୧ (କ) ଦାହେ କ୍ରୁଥର ନନ୍ଦନ ସେ ଅଜଲ ଭୂମିକୁ ୩୨-୧ (ଖ) ସେହୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ନାଗ ଦୂର କଲେ ୩୨-୨ (କ) ମଣ୍ଡଳ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ୩୩-୧ (କ) ଭୂମିକୁ ନଗର ପ୍ରଭୃତିକୁ ଧରଣ ୩୩-୨ (ଖ) ସେହୁ ସେ ଭୁଆଇଲେ ଶୋଭା ପାଞ୍ଚଥାନେ ୩୪-୧ (କ) ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର, ଦୁର୍ବୃତ୍ତ = ନମସ୍କ ୩୪-୨ (ଖ) ସେ ବିକାଶ = ବୃଦ୍ଧି । (ଗ) ରଷ

ନବ ଘାରଇ ସେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୁନିନ୍ତ ସେନ
ମନସ୍ୟୁ ମସ୍ତକ ଯ.ଇଂ ବିଜୟେ ପଦ୍ମଯୋନି ।୩
ତଣ୍ଡୁଦ କୋଟି ଯେ ଶିବଗଣନ୍ତ ସେନ ଭୁଲିଲ
ଦୁତର ବାହନେ ଯାଇଁ ରୁଦ୍ରେ ବିଜେ କଲେ ।୪
ଅଳକା ଭୁବନୁଂ ବିଜେ କୋଡ଼ବର ଦେବତା
ଯାତ ପଦ୍ମ ଘରାନ ସେନା ଧନାଧିପ ଉପଗତା ।୫
ଅମର ଭୁବନ ତେଜି ଅଇଲେ ଅମରେଶ୍ୱ
ଅଇରବତ ଆରୋହି ବିଜୟେ ଜମ୍ଭାରୀଶ ।୬
ଚଉଷଠି ଯୁଗ ଯୋଗିଣୀ ଅମରଗଣ
ବିଜୟେ ସୁରନାଥ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସହସ୍ରେଣ ।୭
ଅଣଚ୍ଛଣ ଗବନ ଯକ୍ଷ ସେ କିନ୍ନର
କାକ ଗଣନ୍ତ ନଘନ ବିଜୟେ ନାଶ କର ।୮
ମଧୁକର ମନସ୍ୟୁ ବସନ୍ତ ଅନନ୍ତ
ବିଜୟେ କରୁଣାକର ନାଥ ଜଗତ ଅଧିପତ୍ୟ ।୯
ବର୍ଦ୍ଦନ ନାଦ ଗୀତ କରନ୍ତି ନରହରି
ଏନନ୍ତ ବିଜେ ଯାଇ ମସ୍ତକ ତପବୃକ୍ଷ ।୧୦
ସେମାନଙ୍କ ସହିତେ ନାରଦ ହେମବନ୍ତ
ସେଣି ତତ୍ୱବଶ ହୋଇଲେ ମନସ୍ୟୁ ଶିର ଉପର ।୧୧
ଟଳିବ କିନ୍ନର ସୁରସିଦ୍ଧ ମୁନି
ସ୍ୱୟମ୍ବର କଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ସେନ ।୧୨
ସେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଦେଖିଣ ବିବୁଧାଦି
ଦେବତାନ୍ତ ଧର୍ମାର୍ଜନା କଲେ ଦେବ ସେ ଅନାଦି ।୧୩

ବିଦ୍ୟାମାନେ (ଖ) ନିତ୍ୟପ୍ରତି ସତ୍ତୁର କରନ୍ତି ବିଦ୍ୟାମାନେ ୫-୧ (କ) ଜୁଡ଼ବର ୭-୨ (ଖ) ଦୁର୍ଗ-ଧର୍ମ ୯-୨ (କ) ଗଗନାଧୀ ନାଥ ୧୦-୧ (କ) ନାଦ କରି ନିର୍ଯ୍ୟାତ ନରପତି ୧୦-୨ (କ) ସ୍ୱୟଂବରେ ବିଜୟେ ଯାଇ ମଣ୍ଡଳ ତପବୃକ୍ଷ ୧୧-୨ (କ) ମନସ୍ୟୁ-ପର୍ବତ । ୧୨-୧ (କ) ଅହୋ ଗନ୍ଧର୍ବ ଯକ୍ଷ ୧୨-୨ (କ) ଦେବତା ମାନନ୍ତ ୧୩-୧ (କ) ସେସୁସେନକ

ନିବାତ ଭେଦିବ ସେ ବସିଲେ ଅସ୍ତ୍ର'ବନ
ବନସ୍ତେ ଉତ୍ତରନ୍ତି ଦେବାଧି ଶତ୍ରୁନ୍ୟ । ୧୪
ତସ୍ଥୁ ମୋହର ଦୋହିତା ସେ ଅଇଲି ଭାଦଣ
ସ୍ଵୟମ୍ବର କାଳେଣ୍ଡେ ମୁଂ ବଇଲି ସବୃତ୍ତି । ୧୫
ଯାହାର କଣ୍ଠରେ ବାଳୀ ଦଥିଲ ପୁଷ୍ପମାଳୀ
ସେ ତାର ବାଳଭ ହୋଇବ ଦେବ୍ୟ ଦ୍ରୌପଦାଳ । ୧୬
ଯାହାଙ୍କୁ ଇଛା ସେ ବର ଦୋର ଚିତ୍ତେ
ଯାଜ୍ଞକାଦେବ ପୁଷ୍ପମାଳ ଦୋ ଦଅ ତା ସ୍ଵୟମ୍ବରେ । ୧୭
ପିତାଙ୍କ ବଚନ ସେ ଶୁଣିଣ ତାପସ
ମାଳା ଘେନି ମିଳିଲ ସ୍ଵୟମ୍ବରେ ଭବ । ୧୮
ତାହାଙ୍କର ତେଜଜାଳା ଅନଳ ସହସ୍ର
ଭସ୍ମେଣ ଅନ୍ତର ଦେହେ ସେ ହୋଇଲେ ସୁରବର୍ଯ୍ୟ । ୧୯
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ସହେ ଅନ୍ତର ହୋଇଲ
ମାଳି ଘେନି ତାହାଙ୍କ କୋବେର ସନ୍ନିଧେ ମିଳିଲ । ୨୦
ଯାହାଙ୍କୁ ଆସନ୍ତେ ସେ ସବୋର ବୁଲିକା
ତାହାଙ୍କର ତେଜ ସେ ଲଗିଲ ମହାଜାଳା । ୨୧
ତେଣୁ ବେର ଦେବତା ସେ ସଭାରେ ନ ରହିଲେ
ଉଠିଣ ଆପଣା ଭୁବନେ ଚଳିଗଲେ । ୨୨
ତହୁଁ ମାଳା ଘେନି ଚଳିଲ ପୁରୀର ବଦଣ
ସନ୍ନିଧେଣ ଦେଖିଲ ସେ ଦେବ ଉଦ୍ଧେପୋଳ । ୨୩
ତାହାଙ୍କର ତେଜ ସେ ମହା ଅନଳ ସହସ୍ର
ତୁମ ଅଦେଖ ପିତା କହଇଲ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ୨୪

୧୩-୧(କ) ଚ୍ଛ ଦଶ ଦେବତାମାନେ ୧୪-୨- (କ) ବନସ୍ତ ହେବ 'କ'ରେ ଅଧିକା- ଭ ତର ଦେବତାସ୍ତେ ଅନେକ ଦେଶ ବନେ,ବନସ୍ତେ ବୃନ୍ଦାବନେ ପଦ୍ମ ସେ ଆଉନେ ଦନସ୍ତ୍ରୁ କରିତା ଶୁଣ ତେ। ତପତା, ଦୋହୋର ନାମନ୍ତ ମୁଂ ବଇଲ ସବୃତ୍ତି । ୧୬-୧ (ଚ) ହୋହର ବଟେ ୨୬-୨- (କ) ତାହାର ହୃଦଣତେ ୧୮-୧ (କ) ପିତାର ବଚନ ୨୦-୨ (କ) ମାଳା ଘେନ ତପସ କୁବେର ସନ୍ନିଧେ ମିଳିଲ ୨୧-୧ (କ) ସବୋର ୨୩-(୧)(ଖ) ସୁବଚନ (ଗ) ସୁରଯୋନ ୨୪-୧(କ) ଆହୋ ତପସର

ପିତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ସେ ବାଳକର କୁଆଣ
ମାତା ସେଣ ମିଳିଲ ସଙ୍ଗେ ତଜନ୍ମେ ଶିବୁଦ୍ଧି । ୨୫
ସଦାଶିବ ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଯାଆନ୍ତି ଅବଳା
ତୁଳ୍ପ ବଳାରଙ୍କୁ ଲଗିଲ ସେ ମହାଜ୍ୱଳା । ୨୬
ଭସ୍ମଣ ଭୂଷିଲ ଦେବ ଶମ୍ଭୁ ମଙ୍ଗଳ
ଶିବଦେହ ସେଣ ସେ କପିଳାସେ ଚେଲ ତନ । ୨୭
ସୁଣ ମାଳା କରେ ଘେନଣ ଭାରତୀ
ବଳେ ସୁଦର୍ଶନ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଭକ୍ତ । ୨୮
ଦେଖିଣ ଭସ୍ମ ସେ କରିଲ ହେମବନ୍ତ
ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ତନୀ ସେ ଗଲ ଶୂନ୍ୟପଥ । ୨୯
ଚଉଦିର ତେଜ ଚଳାଇଲେ ବ୍ରହ୍ମା ଅର୍କେ
ସେ ସାହାର ଭୁବନେ ସେ ମିଳିଲ ଦେବଲୋକେ । ୩୦
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଲିଲେ ଏ ଧନୁଂକାର ପଡ଼ିଲ
କେଉଁ ତ କନ୍ୟାକୁ ସମା ବରଣ ହୋଇଲ । ୩୧
ଦୋହିତା ପିତା ସ୍ମରଣ ହୋଇଲେ ବଳିବନ୍ତ
ପିତୃ ଲୋକମାନେ ସେ ତୁଅନ୍ତି ନିର୍ଭରନ୍ତ । ୩୨
ପ୍ରେତପନ କେ ବସ୍ତୁର କରନ୍ତେଣ ଦେବଗନ୍ଧର୍ବ
ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ଚଢ଼ିଣ ମିଳିଲେ ଶମ୍ଭୁ ସ୍ତନ ମହାତ୍ମା । ୩୩
ବୋଲନ୍ତି ଭରତାର ଶୁଣ ହୋ ଭାରତୀ
ସେ ମହାତ୍ମା ହୋ ଚନ୍ଦ୍ରମବଂଶର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ । ୩୪

୨୫-୧ (କ) ପିତାମହଙ୍କୁ ୨୫-୨(ଖ)ଜନ୍ମେ ବାଳୁଡ଼ିଲେ ପୁତ୍ରମାଳା କରେ ଧରି । ୨୫-୨(ଗ)ଯାଇଦେଖିଲି ୨୫-୨-(ଘ) ମାଳା ସେଣ ଯାଇ ଭେଟିଲି ଚତୁର୍ଥ ୨୬-୨(କ)ଲୁଚ୍ଚଙ୍କରେ ସେ ବାଳିକ ୨୭-୧(କ)ଭସେଣ ପୂଜିଲେ ସେ ଦେବ ୨୭-୨ (କ) ଶିବଗଣ ମାନଙ୍କ ସେଣ ୨୮-୧ (କ) ସୁନ୍ଦି ମାଳାହସ୍ତକ ସେ ଘେନଙ୍କ ୨୮-୨ (କ) ବ୍ରଜଦେଶୁ ୨୯-୨ (କ)ଆସ୍ତାନ୍ତୁ ଉଠି ସେ ଚଳିଗଲ ଶୂନ୍ୟପଥ ୩୦-୧ (କ) ଅଚ୍ଛୋ ଭଗଶାବ୍ ୩୦-୧ (କ) ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲେ ସେ ୩୦-୨ (କ) କୋହ୍ନଲ ୩୨-୧ (କ) ଦୋହିତା ହୋଇଂସେତେକ ପିତାସତେଶ ଚଳିବନ୍ତ ୩୨-୨ (କ) ଧାବନ୍ତ ୩୩-୧ (କ) ପ୍ରେତଗନରେ ବସ୍ତୁର କରନ୍ତେଣ । ୩୩-୨ (କ) ବିକେନଲେ ମେଳୁଗଣ । ୩୪-୧ (କ) ବଳବନ୍ତ ୩୪-୨ (କ) ଆଧିପତି ।

ସ୍ୱେଦ୍ୱାରି ବଂଶେଣ ଅମର ଦୋଷ୍ମ ପାଠ
ମାଳା ଗୋଟି ଘେନଥାଇ ଧରିଥିଲେ ସ୍ୱେଦ୍ୱାର ଭେଟ । ୩୫
ପିତାର ବଚନେ ଯେ ମୃତ ସେ ନସ୍ତୁନି
ମିଳନ୍ତେ ସୁନ୍ଦେସ୍ୱ ସେ ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ମାଳା ଦେଇ । ୩୬
ଉଦ୍ଧର ଭକ୍ତରେଂ ସେ ବଜସ୍ୱେ ସମ୍ଭ୍ରମ
ମାଳା ଘେନଣ ତାହେଙ୍କ ମିଳନ୍ତି ସନ୍ନିଧାନ । ୩୭
କୃତର ହୃଦସ୍ୱରେ ନେଇଣ ଦେଲେ ସୁହିର ମାଳ
ଶ୍ରୀ ଭୁଜେ ଧରି ସମ୍ଭ୍ରମ ବହାଇଲେ ନୋକ । ୩୮
ଦେଖିଣ ପରମ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଅଂଶୁମାଳୀ
ସାଧୁ ସମ୍ଭ୍ରମ ବୋଲି ଜସ୍ୱେ ବାଣୀ ବୋଲି । ୩୯
ଅନେକ ଧନ୍ୟବେ ସେ ଦିବାଧି ସଙ୍ଗତି
ତାହାଙ୍କ ହୃଦାନ ଜଳକ ଯଥା ଗତି । ୪୦
କୃତ୍ତିବାସେଣ ସ୍ତୁଶେକ ହୋଇଲେ ଉତପତ୍ତି
ତେଣୁ ସେ କୃତ୍ତିବଂଶ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି । ୪୧

୩୫-୧ (କ) ସ୍ୱେଦ୍ୱାର
ବଂଶେଶେ! ଅମର ଗୁଅଛନ୍ତି ୩୫-୨ (କ) ମାଳ! ଦେଇ ଯାଇଁ ସେ! ସ୍ୱେଦ୍ୱାର ସନ୍ନିଧେଣ ୩୬-୧ (କ) ପିତାଙ୍କର ବଚନେଣ ସେ ମୃତନସ୍ତୁନି । ୩୬-୨ (କ) ମିଳନ୍ତେ ସୁନ୍ଦସ୍ୱ କରେ-ମାଳା ଅର୍ପି ଦେଇ ୩୭-୧ (କ) ଅଷ୍ଟ ଭକ୍ତରେଂ ବହେ କରିଛନ୍ତି ୩୭-୨ (କ) ସନ୍ନିଧେଣ । ୩୮-୧ (କ) କୃତେ ହୃଦରେ ନେଇ ଦଲକ ପୁଷ୍ପମାଳେ ୩୮-୨ (କ) ଧରିନେଇ ସମ୍ଭ୍ରମ ବହାଇଲେ କୋଳେ ୩୯-୧-(କ)-ପରମ ଆନନ୍ଦ ଦେବ ଅଂଶୁମାଳୀ ୩୯-୨- (କ)-ସାଧୁ ସାଧୁ ସମ୍ଭ୍ରମ ବୋଲି ଜସ୍ୱେ ଧନ ତୋଳ । ୪୧-୧ (କ) ସମ୍ଭ୍ରମ ବିଳାସଇ ସେ ସୁନ୍ଦସ୍ୱ ତହିଁ ୪୧-୨- (କ) କୃତ୍ତିବାସେଣ ପୁତ୍ର ତହିଁ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି । 'କ'ରେ ଅଧିକା-

ତହୁଁ ସେ କୃତ୍ତିବଂଶ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ

× × ×

ସ୍ୱେଦ୍ୱେଣ ସୋନବଂଶ ହୋଇଲା-ଉତପତ୍ତି ।

ଶାନ୍ତନୁ ଉ

ବ୍ରହ୍ମର ସ୍ୱଦେଶ ସେ ଅଛଇ ଜାହ୍ନବୀ
ଦେବତାର ଚକ୍ଷୁଂ ଛପୁଜନ୍ମ ପାର୍ଥିବ ନରଦେହ । ୧
ପାର୍ଥିବର ସ୍ୱଦେଶ ଶତ ଚେ ଜନ୍ମ
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ମହରଷି ଦେବତାଙ୍କର ବଳ । ୨
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ମହାବଳୀ ରୁଦ୍ର ସେବା କଲେ
ଧରଣୀରେ ସେ ଏକାଙ୍ଗ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଲେ । ୩
ଜିତଅସ୍ତ୍ର ଦେଖିତ ସେ କାଶୀ ସେବା କରି
କଥା କରୁଣ୍ୟ ହୋଇଲେ ମାଠେ ଜଟାଧାରୀ । ୪
ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ସେ ଧରି ତପୋବନ୍ୟ ହୋଇ କଲେ
ନ ଟକେଶ୍ୱର ଦେବ ଲ ପାତାଳେ କପିଳାଶ୍ରମ ରଚିଲେ । ୫
ନିତ୍ୟ ସେବା କରି ସେ ରହିଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ
ମଙ୍ଗଳୁ ନ ଆସନ୍ତି ସେ ପାତାଳ ଭୁବନ୍ନ । ୬
ପାତାଳେ ଥାଇଂ ମଙ୍ଗଳୁ ଦନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି
ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଯାଚିଲେ ଅରଣ୍ୟ । ୭
ଦଳିତ ପାଣ୍ଡବେ ସେବେ କରନ୍ତି ଅନନ୍ତ
ପାତାଳେ ଥାଇଂ ସେ ନାଗଜ ବନ୍ଧିଲେ ମଞ୍ଚ ହୋଇ ବନସ୍ପତି । ୮
କ୍ଷେତ୍ରବେଦ ସେବା କରୁଥାନ୍ତି ବିଶ୍ୱନାଥ
ଧନ୍ୟଧାରା ପୁଷ୍ପ ବଳିଷ୍ଠ କର ଦର୍ଶ୍ୟ କରନ୍ତି ଏକତ୍ର । ୯
ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ଦୃଷ୍ଟିକ ସେ ସପ୍ତଦ୍ୱାର ବରଷି
ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଆଦ୍ୟେନ ନାବିକ ବୁଲାଇ ଧାବା ନିତି । ୧୦

୨-୧-(କ) ଉଚ୍ଚୋଦକା ୨-୨-(ଖ) ରାଜଋଷି ୩-୧ (କ) ମହାବଳ ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ ୫-୧-(ଖ) ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ଧରି ହେଲେ ଅନନ୍ତନାଥ ୫-୨-(ଖ) ପାତାଳେ କପିଳାଶ୍ରମ ରଚିଲେ । ୬-୧-(କ) କରି ଦର୍ଶ ୭-୧-(କ) ଥାଇଁସେ ୯-୨-(ଖ) ସପ୍ତ ଦ୍ୱୀପ ୧୦-୧-(ଖ) ସପ୍ତ ଦ୍ୱୀପକୁ ମଣ୍ଡ କଲେ ସେ ସପ୍ତ ନାବିକ ଦେଶି । ୧୦-୧-(ଗ) ସପ୍ତ ଦ୍ୱୀପକୁ ସେ ସପ୍ତ ବାଣ ବରଷି । ୧୦-୨ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ତଟ ପ୍ରାନ୍ତେ

ବଳ ଦୁର୍ବଳ କଲେ ଯେ ଦଶାନ୍ତ ଚିର କ୍ଳେଶ
ସ୍ନେହମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ ନିଃଶେଷ କଲେ ଯେ ଦାସୀ । ୧୧
ଚନ୍ଦ୍ର ସୁନ୍ଦର ଧରଣୀ ସାଧା ଇନ୍ଦ୍ରପାଳି କ୍ଷିତି
କାହାକୁ କଷ୍ଟ ନ ଦେଇ ନଥିଲି ଦୁଃଖିନୀ । ୧୨
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଯେ ଅନେକ ତୀର୍ଥ
କ୍ଷିତି ଭୂମିରେ ସେଥୁ ବରତନ୍ତ୍ର ବସ୍ତ । ୧୩
ମୁନିମାନ ଶୋଭେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଜନ ପ୍ରଜା
ସ୍ନେହ ଅନେକ ଯାଇ ଥିଲେ ସେ ସୋମବଂଶ ରଜା । ୧୪
ତେଣୁ କାଳ ହୋଇଲେ ନର୍ଯ୍ୟାତର ପରେ
ଧବଳ ଉଦରେ ବସୁ ଶୁଦ୍ଧାମ୍ବର ଶୋଭେ । ୧୫
ନର୍ଯ୍ୟାତ ପାଳନ୍ତି ସେ ଅନାଦ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ
ହସ୍ତୋଦକ ବରତ ହୋଇଲ ନନ୍ଦନୀ । ୧୬
ନର୍ଯ୍ୟାତ ବୋଇଲ ମାଗୋ କେମନ୍ତ କରିବ
କୁମାରୀ ହୋଇଲୁ ତୋତେ କାହାକୁ ମୁଁ ଦେବ । ୧୭
ବନ୍ଦାଇ ନଦକୂଳ ଆସେ ଅଛଇ ତୋର ଭାଗ୍ୟ
ତୋହତେ ଦେଖିଣ ମୁଁ ବଳାତ୍କାର ବଡ ଉଗ୍ର । ୧୮
କନ୍ୟା ବୋଇଲ ଶୁଣ ସୁନ୍ଦରୀ ମୋର ପିତା
ମୋହୋର ଦକ୍ଷିଣ ଯେ ସିଂହାସନ ଦେବତା । ୧୯
ସେ ମୋର ପ୍ରାଣନାଥ ଅଛନ୍ତି ଶିବଲି
ଦେଖ ଯେ ଦୁଃଖ ପାଉଛି ନା ମୋହୋର ଆଗର୍ଭକ । ୨୦
ନର୍ଯ୍ୟାତ ବୋଇଲ ମାଗୋ ଶୁଣ ଧବଳାଙ୍ଗି
ବ୍ରହ୍ମ ସନ୍ଧ୍ୟା କଲ ଯେ ବ୍ରହ୍ମ ପରମ ଯୋଗୀ । ୨୧

୧୧-୧ (ଜ) ଦୁର୍ବଳ କରିଲ ଯେ ଦଶାନ୍ତ ୧୧-୨ (କ) ସ୍ନେହମନ୍ତ୍ର ସପତ୍ନ ସ୍ୱାମ ସଭ୍ୟରେ ଚଳାନ୍ତି ସାରି ଦ ୧୨-୧ (ଜ) ଅନ୍ୟେ ସୋମବଂଶର ଦ୍ୱିତୀୟ ଧରଣୀ ଉତ୍କଳାକ ଶାସନ କ୍ଷିତି । ୧୨-୨ (କ) କାହିଁକେ ଚନ୍ଦ୍ରେ ସଜା ଦେଇ ନଥିଲେ ଦେବୀ ଗର୍ଭି । ୧୩-୧ (କ) ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାର ଭୁଞ୍ଜିଲେ ତାହ ଅନେକ ଛଡ଼େ ତୀର୍ଥ । ୧୪-୧ (କ) ସନ୍ତାନ ନୋହିଲା ଜାଣି ୧୭-୧ (ଜ) ମୁଁ ଦେଖନ୍ତି ୧୮-୧ (କ) ବନ୍ଦାଇ ନଦକୂଳ ତୁ ଅଟୁ ଦେଖତୋହ୍ମା ୧୮-୨ (କ) କରଇ ବଡ଼ ଭସ୍ମ ୧୯-୧ (ଜ) ମୋହୋର ପିତା ୧୯-୨ (କ) ସେ ଅଟଇ ରୁଦ୍ର ଯେ ଦେବତା ୨୦-୧ (କ) ସେ ମୋହର ପ୍ରାଣନାଥ ଅଛନ୍ତି ଦେବ ସେ ଶିବଲି

ଅନେକ ଅର୍ଥ ସେ କଲେ ବଶୁ କାଶୀ
ଚାତାନେ ଉଠିଲେ ହୋଇଣ ମହା ଦୋଷୀ । ୧୨
ଗଙ୍ଗା ବୋଲନ୍ତେ ପିତା ମୁଁ ଥିବ ତୋର ଘରେ
ଯେତେକାଳେ ଆସିବେ ବସୁ ବଶେଶ୍ୱରେ । ୧୩

ଶାନ୍ତନୁ ବିବାହ

ସୁମନ୍ତ ପିତାର ଘରେ ସେ ଅଛଇ ଗଙ୍ଗାବାଳୀ
ବ୍ରୁମାସୁ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖେଳଇ କୁତୁହଳୀ । ୧
ପିତାର ଘରେ ରହସ୍ତେ ବରଷ ଭୋଗ କଲା
ଯୌବନ୍ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ଅର୍ଯାତ ବୋଧ କଲା । ୨
ସ୍ତ୍ରି ଗ ଜଳ ଶିଶୁ ହୋଇଲ ମାତ ଭୁକୁ
ମାଗେ ସମ୍ବର କରି ବର ଅଶୀଙ୍କ ଦେବତାଙ୍କୁ । ୩
ଯାହାଙ୍କୁ ଭ୍ରବନ୍ତୁ ତୋ ତୋହୋର ମନ ବାଞ୍ଛି
ମାନା ଦେଇଁ ବର ତେ ଯେ ତୋହର ମନ ଇଚ୍ଛା । ୪
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଶୁଣ ସୁମେଶ ନୋହ ତାତ
ସୁତୁ ତୁ ନାହିଁ ମୋର ଅଙ୍ଗ ତ୍ରିସ୍ୱତ । ୫
ଯେ ମୋର ବଲ୍ଲଭ ମୁଁଇ ତାର ଦାସୀ
ଅନେକ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ସେବାଶିବର ସେବା କରି । ୬

୧୨-୨ (କ) ଚାତାଳେ ବସିଲେ ସେ ହୋଇଣ ବଡ଼ ଦୋଷୀ ୧୩-୧ (କ) ତୋହର

୧-୧ (ନ) ସଦୃଂ ସହସ୍ର ବରଷ ବଞ୍ଚଇଲ ୧-୨ (କ) ଦେଖିଣ ଅର୍ଯାତ ଅନେକ ବୋଧ କଲ ୩-୨ (ଦ) କସ୍ଥିନା କହାଇଲ ସୂକ୍ତ, ସମ୍ବରେ କଣ କରିଲ ଅଶୀସି ଦେବତାଙ୍କୁ ୪-୧ (କ) ଯାହାଙ୍କୁ ଭଜଇ ମାଗେ ତୋହର ମନ ଇଚ୍ଛା ୪-୨ (ଚ) ମନବାଞ୍ଛି ୫-୨ (ନ) ଶୁଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗରେ ମୋର ନାହିଁ ପ୍ରିସ୍ୱମତ । ୬-୧ (କ) ସେ ହିର ବଲ୍ଲଭ ମୁହିଁ ତାହାର ୬-୨ (କ) ମୁହିଁ ସଦାଶିବଙ୍କ ମନୋବାଞ୍ଛ

ନର୍ତ୍ତୀର ବୋଇଲ ନିତ୍ୟ କହଇ ମୁହିଁ ତୋତେ
ତୋହୋରେ ଅନେକ ଦୋଷ ଅଛନ୍ତି ମୋତେ । ୭
ଅବକାଶ ହୋଇଲା ପିତା ପାରେ ଦେଖିଲ ଭଗବାଣ
ଏକୋଇଶ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାରିଲେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଅଟେ । ୮
ଜଗୀ ବୋଇଲେ ଅନେକ ଯୁଗ ହେବ
ଯେଉଁମାନେ ପୁଣ୍ୟ ତାର ହୋଇଣ କାଳ ଯିବ । ୯
ନର୍ତ୍ତକ ବହୁତ ଧାନ୍ୟ ହୋଇଲେ ତାହାର ବଚନ
ରହିଲେ ଜାଗ୍ରତ ତାହାର ସ୍ୱବଚନ । ୧୦
ଶଂଖାର ବସୁଧ ଅଟେ ପୁରୁଷ ଗଲ
ରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କୁ ଭେଟି ନ ପାରିଲ । ୧୧
ସତ୍ୟଯୁଗ ସତର ଲକ୍ଷ ବତାଳୀଶ ସହସ୍ର ବରଷ
ଜାଣିଲ ନର୍ତ୍ତକ ପାଶେ ଦେବ ବାଳୁତ ବସୁଧ । ୧୨
ତ୍ରେତାଦ୍ୱାପର ବାରଲକ୍ଷ ଛଅନବେ ସହସ୍ର ବରଷ ଧାରଣ ଚଳି
ତଦ୍ୟାପି ନିସ୍ତୁର ଶଂଖ ଭେଟଇ ନୋହିଲ । ୧୩
ସେହେଟା ସୁତ ଅଗ୍ନରେ ସେ ବୁଦ୍ଧି ପଞ୍ଚୁରୁ
ବାଦାଶ୍ୱମେଧ କରିଥାନ୍ତି ସେ ମୁନି ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟଙ୍କୁ । ୧୪
ସଦାନନ୍ଦ ପୁରୁଷ ଆସି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ
ଭୁଞ୍ଜି ଈଶ୍ୱର ମୁନି ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଲେ । ୧୫
ବୋଇଲନ୍ତି ଜଗାଳି ଭୁ ଯା ଆସି ସ୍ୱର୍ଗମଞ୍ଚ
ଶୁଣି କହ କେଉଁ ଶୁଦ୍ଧି ଭୁବନ ଯୁକ୍ତ । ୧୬
କେବଣ ସ୍ୱରରେ ସେ କେବଣ ହୋଇଛନ୍ତି ଦେବ
ସେହୁ ଶୁଦ୍ଧି ଭୁ ଚଳ ସ୍ୱର୍ଗ ମଞ୍ଚ ଯେବେ । ୧୭

୭-୨ (କ) ତୋ ହେଉ୍ଅ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ଦୋଷ ମୋତେ ୮-୧ (କ) ଅବକାଶେ ୯-୧ (କ) ସେତେକ ଅନେକ ଯୁଗ ବହିଯିବ ୯-୨ (କ) ସେହୁ ମନେ । ୧୦-୧-(କ) ନର୍ତ୍ତକ ପବନ ପାଳନ ସେ ହୋଇଲାର ବଚନ ୧୦-୨-(କ) ଜାଗ୍ରତ ସେ ଦିଶାର ଭୁବନେ ୧୧-୧-(କ) ଶଙ୍ଖାର ଜନ୍ମସ୍ଥଳ ହେଉ ସତ୍ୟଯୁଗ ଲଙ୍ଘିଲ ୧୧-୨-(କ) ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ଭେଟ ୧୨-୧-(କ) ଅଠାଅଶୀ ସହସ୍ର ବରଷ ୧୩-୨-(କ) ଶଙ୍ଖାର ଭୁଲିଲ ଈଶ୍ୱର ଭେଟ ନ ପାଇଲ ୧୫-୨-(କ) ଈଶ୍ୱର ଏଥ ସେ ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟଙ୍କୁ

ଧରାଶିବର ବଚନେ ଯେ ଚଳନ୍ତି ସୋମବଂଶୀ
ରୁଦ୍ର ଅବତାର ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଭଣନ୍ତି ମହରଷି । ୧୮
ବେଦିଲେଖ ଅକ୍ଷେ ଯେ ମଥାରେ ଜଟାଧାରୀ
ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ଯେ ଦିଶଇ ଯେସନ୍ତ କର୍ପୁର । ୧୯
ଚମଇ ଆକାଶେ ଯେ ସୋମବଂଶୀ ଚଳବୃଷ
ଲକ୍ଷେକ ଡମ୍ବରୁ ରଥ ବାଜଇ ଶୁଣ୍ୟଗାତ । ୨୦
କରେଣ ପିନାକୀ ଧମନେ ଧନୁସ୍ରେ
ଅଭିଜଣର ଶୋଭେ ତ୍ରିଶୂଳ ଶୋହାସ୍ରେ । ୨୧
ଭସ୍ମ ଲେପନ ଯେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ ହୃଦେ
ଧବଳ ଶଙ୍କର କ ବିଭଷ ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ ସଦାନନ୍ଦେ । ୨୨
ବସୁଧରେକ କରଇ ଯେ ଆକାଶେ ବାଗବଜନ୍ତେ
ଈଶ୍ୱର ରୂପ ଦେଖି ପୂଜା କଲେ ଦେବତାଏ । ୨୩
ଅଷ୍ଟୋଳା ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଗଂଗା ତଟ କରୁଥିଲେ
ସେବକନ୍ତେ ଦେବକ ସେ ମନ ଚିନ୍ତି ବସିଲେ । ୨୪
ଦେବୀଙ୍କ ବଚନେ ଯେ ବୋଇଲେ ନିର୍ଘାତ
ଈଶ୍ୱରର ସ୍ୱରୂପ ଯେ ହୋଇଲୁ ଉଚିତ ମାତ । ୨୫
ପିତାର ବଚନେ ଯେ ଶୁଣି ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ନିର୍ଘାତ ହାତରୁ ମାଳା ନେଇ ତାହାଂ କଲ ଲୀପି । ୨୬

ଯେ ଧରିଲେ । ୧୯-୧-(କ) ବଳାଦେନେ ୨୦-୧-(କ) ଆକାଶେ ଯେ ସୋମବଂଶୀ ୨୦-୨- (କ) ଡମ୍ବରୁ ଯେ ଶବ୍ଦେ ବାଜନ୍ତି । ୨୧-୧ (କ) ପିନାକ ସମାନେବ ସେବକ ଧନୁସ୍ରେ । ୨୧-୨ (କ) ଅଭେଦ ଭୁଜେ ଶୋଭଇ ତ୍ରିଶୂଳ ଶୋହାସ୍ରେ । ୨୨-୨(କ) ଶଙ୍କର କ ବିଭଷେ ସଦାନନ୍ଦେ । ୨୩-୧ (କ) ବାଗବନ୍ତେକ ୨୩-୨ (କ) ଈଶ୍ୱର ସ୍ୱରୂପେ ଦେଖି ପୂଜାକଲେ ଦେବତାଏ । ୨୪-୧ (କ) କରୁଥିଲେ ୨୪-୨ (କ) ସେବକନ୍ତେ ଦେବଙ୍କେ ତାର ଚିନ୍ତି ସେ ବସିଲେ । ୨୫-୧-(କ) ବଚନ ସେ ବୋଇଲେ ନିର୍ଘାତ ୨୫-୨-(କ) ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ ହୁଅଇ ସେ ମାତ । ୨୬-୧-(କ) ପିତାର ବଚନେ ସେ ୨୬-୨- (କ) ନିର୍ଘାତ ହାତରୁ ମାଳାସ୍ରେକ ନେଇ ଗଳାରେ ତାହାଙ୍କର ଲଗି ।

ଡାକ ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମ ସତ୍ୟ କଲ
ଦୋହିତା ଲୋଡେ ଦେବ ବୋଲି ସତ୍ୟ ମନାଇଲ ।୨୭
ସେହୁ ନୋହିଲ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତିନିବାକ
ବରୁଣ ନର୍ଗାତ ସେ ବାନ୍ଧିଲ କୋଡ଼ର ।୨୮
ଅନେକ କାଳେଣେ ନେଇ ଛୁଟା ବନ୍ଧି କଲ
ଦୋହିତା ଜମନ୍ତେ ସେ ସତ୍ୟକୁ ଟାଳିଲ ।୨୯
ବରବେଳେ ବନ୍ଦିଲେ ସେ ଶାଶ୍ୱେଂତନୁ ମହାଋଷି
ଦୁର୍ବାସା ମୁନି ସେ ମିଳିଲେ ଆସି ।୩୦
ନେଇ କୃଷ୍ଣ ଚେଷ୍ଟି ଅଇଲ ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ହସ୍ତା ନକ୍ଷତ୍ର ଧନୁ ଲଗ୍ନ ବରୁର ।୩୧
ବେଳ ତିନି ପ୍ରହରେ ସେ ଶୁନଙ୍କର ଦେକ
କୁଣ୍ଡି ନାଭେ ଯୋଗ କରିଣ ତଳ୍ପ ।୩୨
ଦେବତାଙ୍କ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର ଯାଇ
ଉଭୟ କୁଳର ଗୋତ୍ର ସେ ଉତ୍ତମ ।୩୩
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରୋହିତେ ଗୋତ୍ର ଜନ୍ମ ଧାର
ପିତା ମାତାର ସେ ନାମ ତୋର ଧର ।୩୪
ଶାଶ୍ୱେଂତନୁ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ସୋମ ତୋଷୀ
ଆମ୍ଭର ଜଣ ପିଅର ବନ୍ଧୁବର୍ଣ ନୃପତି ।୩୫

୨୭-୧ (କ) କଳ ଡାକ ଦେଇଣ ସ୍ୱକଳ୍ପ ବ୍ରହ୍ମ କଲ ।
୨୮-୧ (କ) ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲିଲ ଭାଷାରେ ୨୮-୨ (କ) କୋଳରେ
୨୯-୧ (କ) କାଳେଣ ନେଇ ୨୯-୨- (କ) ଦୋହିତାର ଜମନ୍ତେ ସେ ସତ୍ୟ ସେ
ଧାଇଲ ୩୦-୧ (କ) ବରବେଳେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କହିଲେ ଶାଶ୍ୱେଂତନୁ ମହାଋଷି ୩୦-୨-
(କ) ଦୁର୍ବାସା ମହାଋଷି ତହିଁ ମିଳିଲେ ବେଗେ ଆସି । ୩୧-୧ (କ) କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଥୀ,
ସେ ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ ୩୧-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ବେଳ ତୃତୀୟ ପ୍ରହରେ ୩୨-୧ (କ)
କନ୍ୟା ଲଗ୍ନ ଭାରତନ୍ତ୍ର ଶୁଣି ଶୁଭଦେଲ ୩୨-୨ (ଖ) କୁଣ୍ଡି ନାଭେ ଯୋଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରତ ହେଲା ୩୩-୧ (କ) ସମସ୍ତେ ସେ ସ୍ୱୀକାର ସାର ୩୩-୨ (କ) ଉଭୟ
କୁଳର ସେ ଗୋତ୍ର ଉତ୍ତମ ୩୪-୧ (କ) ପୁରୋହିତେ ସେ ଗୋତ୍ର ଜନ୍ମ ଧର
୩୪-୨ (କ) ପିତାମାତାଙ୍କର ନାମ ସେ ତୋହର ଧର ୩୫-୧ (କ) ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ
୩୫-୨ (କ) ଅମ୍ଭ ଜଣ ବାପା ସେ

ଚମ୍ପୁଗଡ଼ର ପୁଣ କୁରୁ ନରନାଥ
ତାହାଙ୍କ ସୁତ ପାର୍ଥ ବର ଅଟୁ ଆମ୍ଭେ ଦ୍ୱିଜ ।୩୬
ଶାସ୍ତ୍ରୀଂଚନ୍ଦ୍ରର ମୁଖରୁ ସ୍ନେହପଦ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି
ବିସ୍ମୟେ ହୋଇଲେ ସେ ଯେ ଗଙ୍ଗା ଗୋପାମଣୀ ।୩୭
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ତୁ ଯେ ମନ୍ଦ କଲୁ ତାତ
ସୋମବଂଶ ରାଜା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୃପତି ବିଶ୍ୱନାଥ ।୩୮
ଈଶ୍ୱର ଦେବଭାବ କୁଳ ଦୋଷ ନାହିଁ
ପିତା ଅଜା ସୃଷ୍ଟି ଅଛୁ ତାର କାହିଁ ।୩୯
ଯେବେ ସ୍ୱାମୀ ମୋର ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ଦେବିକର
ଅକୁଳ ଅମାଗ୍ର, ନାହିଁ ତାର ଶୋଷ ।୪୦
ଗଙ୍ଗା ଉଠିଣ ବସିଲ ପିତାର କୋଳରୁ
ନର୍ଘାତ ବୋଇଲ ମାଗୋ କଥାଇଁ ନାସ୍ତିକରୁ ।୪୧
ଈଶ୍ୱର ବଚନ ବୋଲି ସେ ମୁଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ କଲ ଇଚ୍ଛା
ଦୁଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍‌ଗଲ ହୋଇଲ ମନୋବାଞ୍ଛା ।୪୨
ସଙ୍କଳ୍ପ କରନ୍ତେ ମୁହିଂ ସେ ତୋତେ ଦେଖିଲ
ନର୍ଘାତ ବୋଇଲ ମା ମୁଁ ସେ ତୋତେ ସତ୍ୟ କଲ ।୪୩
ତୋହର ବଚନେ ମୁଁ ସତ୍ୟ କଲ ତାହାଙ୍କୁ
ସତ୍ୟ ଭଗ୍ନ ହୋଏ ନାହିଁ ଗୋଳେଛନ୍ତି ମୁକ୍ତ ।୪୪

୩୬-୧ (କ) ପୁଣ ସେ ଅଟଇ
୩୬-୨ (କ) ତାହାର ନନ୍ଦନ ପାର୍ଥ ବ ନୃପତି ଧାମରୂଥ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ପାର୍ଥ ବର ନନ୍ଦନ ସେ ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ଦ୍ୱିଜ ୩୭-୧ (କ) ଶାସ୍ତ୍ରୀଂଚନ୍ଦ୍ରର ମୁଖଂ ସ୍ନେହଦେକ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ୩୭-୨ (କ) ବିସ୍ମିତ ହୋଇଲେ ସେ ୩୮-୧ (କ) ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ତୁ ମନ୍ଦ ଲୁଚ୍ଚା କଲୁ ତାତ ୩୮-୨ (କ) ନୋହଇ ଈଶ୍ୱରସ୍ୱେ ନୋହୋଇ ବିଶ୍ୱନାଥ । ୩୯-୨ (କ) ପିତା ଅଜା—ପଣ ଅଜା ତାହାର ସୃଷ୍ଟି ଅଛୁ କାହିଁ ୪୦-୧ (କ) ଯେବେ ସ୍ୱାମୀ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ଦଇବକ ୪୦-୨ (କ) ଅନାଗ ଅକୁଳ ନାହିଁ ୪୧-୧ (କ) ଯେସ୍ତେକ କହୁ ଗଙ୍ଗା ଉଠିଣ ଗଲେ ପିତାର କୋଳରୁ ୪୨-୧ (କ) ବୋଲି ମୁଁ ୪୨-୨ (କ) ଦୁଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖନ୍ତେ ଦୁର୍ଗ ଲେଖି ନ ପାଇଲି ମନବାଞ୍ଛା ୪୩-୧ (କ) ନର୍ଘାତ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ମୁଁ ସେ ସତ୍ୟ କଲ ୪୩-୨ (କ) ସଙ୍କଳ୍ପ କରନ୍ତେ ମୁଁ ସେ ତୋତେ ଦେଖିଲି ୪୪-୧ (କ) ବଚନେ ମୁଁ ସେ ସତ୍ୟ କଲି ସେହାଙ୍କୁ ୪୪-୨ (କ) ହୋଇଛନ୍ତି

ପିତାର ବଚନେ ସୁବଚ ହୋଇଲ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ବାହୁଡ଼ିଣ ଅଗ୍ନିଣ ମିଳିଲା ଦେବ ଗାଙ୍ଗୀ ।୪୫
କନ୍ୟା ହୋଇଲୁ ତୁ ଶୁଣ ଶାସ୍ତ୍ରମତନ୍ତୁ
ମୋହୋର ବଳିର ଯେ ଅନ୍ତ୍ର ହେମନ୍ତୁ ।୪୬
ଈଶ୍ୱର ଦଶ ବୁଦ୍ଧି ମଣିଲ ଅନୁମତ
ନଜାଣି ଧର୍ମ ତୋତେ କଲୁ ନିର୍ଘାତ ।୪୭
ତୋହର ମରଣ ବଚନ କର ଶୁଣି
ଭୂମି ହେଲ୍ଲ ଘାତ୍ରିଶ ତୋହର ଅର୍ଦ୍ଧାଳି ।୪୮
ଈଶ୍ୱର ଦେବତା ସେ ଧଶ୍ଚି ନ ପାରିଲ
ପୁତ୍ରର କନ୍ୟାରେ ମୋତେ ଦେଇଗଲା ।୪୯
ପିତା ଧଶ୍ଚି ନ ପାରିଲଟି ମୋହର ଅର୍ଦ୍ଧାଳି
ବାମନ ନାରାୟଣ ପାଦରେ ନେଲେ ଚାକି ।୫୦
ବାମନ ଦେବତା ମୋତେ ନ ପାରିଲଟି ରଖି
ମେରୁ ହୋଇଚି ଗୁଡ଼ିଲ ମୋତେ ନେଇ ।୫୧
ଏଣୁ କରି ହୋଇଲ ମୁଁ ଅପ୍ରସ ଅଗତି
ଦୁଃଖ ବାଧ କଢ଼ୋଙ୍କୁ ବୋଲଇଲି ନିତି ।୫୨
ନିର୍ଘାତର ସରେ ଜାତ ହୋଇ ଲୁଚିଲ ବର୍ଣ୍ଣିତେ
ଆରତ ହୋଇଲେ ନ ଦେଖିଲି ତ୍ରିଲୋଚନ ।୫୩

୪୫-୧ (କ) ପିତାର ବଚନ ସେ ଶୁଣିଣ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
୪୫-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ିଣ ଅଗ୍ନି ଦେବୀ ବହିଲକ ବେଗି ୪୬-୧ (କ) ହୋଇଲେ ଲୁଚେ
୪୬-୨ (କ) ହେମନ୍ତୁ ୪୭-୧ (କ) ଈଶ୍ୱର ଦେଲ ମୁଁ ତୋତେ କଲ ଦ୍ୱନାତ
୪୭-୨ (କ) କଲ ମୋର ଡାଡ ୪୮-୧ (କ) ମନରେ ସେ ୪୮-୨ (କ) ଭୂ ହଷ୍ଟ-
ପାରିଲୁଟିନ ୪୯-୧ (କ) ତହୁଁ ଈଶ୍ୱର ଦେବତା ସେ ହଷ୍ଟ ନୁହିଲେ ୪୯-୨ (କ)
ସେ ଦେଇଣ ମୋତେ ଗଲ ୫୦-୧ (କ) ପିତାମହ ଦଶ ନ ପାରିଲ ମୋହର
ଅର୍ଦ୍ଧାଳି ୫୦-୨ (କ) ପାଦେ ମୋତେ ୫୧-୧ (କ) ଆହ୍ମେ ୫୧-୨ (କ) ମେରୁର
ହୋଇବେ ଲୁଚିଗଲ ୫୨-୧ (କ) ସେ ନାସ୍ତିକୁ ଆଉ ମୁହିଂ ହୋଇଲି ଅପ୍ରମାଣ ଗତ
୫୨-୨ (କ) ଦୁଃଖବାସ କଲଜ୍ଞେ ୫୩-୨ (କ) ମୁଁ ନ ଦେଖି ତ୍ରିଲୋଚନ

ମୁହିଂ ଯେତେକ ବୋଲଇ ସୋଦୋର ମନାନାରୀ
ପାଳିବୁଟିକି ସେତେ ଧର୍ମରଣ କରି । ୫୪
ଶାସ୍ତ୍ରେଂତନୁ ବୋଲନ୍ତେ ଭୁ ବଡ଼ଇ ଜଞ୍ଜାଳୀ
ସ୍ତ୍ରୀଅଙ୍ଗ ହରିବ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀସଂସାର ଅଙ୍ଗାଙ୍କ । ୫୫
ସ୍ତ୍ରୀ ଥାଉ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗି ଯେତେକ ବେଦେ ନ ପାଇବ
ପଞ୍ଚ ତକ୍ତୀର ଭେଂଟେ ଗୁଣବାଦ ଦେଖାଇବ । ୫୬
ଆଜ ହୋଇତେ ମୁହିଂ ଯେ କଲା ନାରଧାର
ବାଲି ବାକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ମୁଁ ସେ ଅଟଇ ସ୍ତ୍ରୀବିଚାର । ୫୭
ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ସେହିଂ ସହିବୁ
କିନ୍ତୁ ନା କହିଣ ବଚନ ନ ବୋଲିବୁ । ୫୮
ନିଜା ବୋଲଣି ଭୁ ନବାଲୁହିବୁ ଅନୁକ୍ରମେ
ଚାର୍ଚ୍ଚା ସବାଲେ ନ ଥାଇଁ ହୁଇଲା ମୋର ଭୁବନ । ୫୯
ଶାସ୍ତ୍ରେଂତନୁ ବେ କହିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋହର ସତ୍ୟ କଥା
ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ପାଇବ ହୋଇବ ଉଗତା । ୬୦
ସ୍ତ୍ରୀସେଷ୍ଠେ ବଡ଼ତ ପତିଂତ୍ରତ କଲେଟି ସତ୍ୟବାଦ
ଭୁବନ ହୋଇଲେ ଦିଶ ଧାଇବ ଠକନାଙ୍କୀ । ୬୧
ଚରିତ୍ର ଭୁବନ କଲେକ ନିର୍ଭୀତ
ଅନେକ ଧର୍ମବେ ଦେଲେଟି ଦେଖନ୍ତ । ୬୨
ମୋର ବ୍ରତ ଧାରଣା କରନ୍ତି ବର କନ୍ୟା
ସ୍ତ୍ରୀପଣକ ସ୍ଥାନ ବଡ଼ଭ ଭୂଦାନା । ୬୩

୫୪- (କ) ଯେତେକ ବୋଲିବ ନିଶ୍ଚଳତି
୫୫-୨ (କ) ସ୍ତ୍ରୀଅଙ୍ଗି ସେ ସତ୍ୟକା । ୫୭-୧ (କ) ଆଜନ୍ମୁଁ କୁପେ ବୋଲେ ମୁକ୍ତି ନୃଷ୍ଣା କରାଧାରି । ୫୭-୨ (କ) ସ୍ତ୍ରୀ ଧ୍ରୁବାକୁ । ୫୮-୧ (କ) କଲେ ଦୋଷ ନ କରିବୁ । ୫୮-୨ (କ) ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ଅଗାଧ ନ ଧରିବୁ । 'ଖ'ରେ ଅଥବା-କହିଁନା ନ ବୋଲିବୁ, କଦେବୁ ସେମାନେ ଗାଳ ଅନୁକ୍ରମେ, କହିଣ ଶୁଣୁ ମୋ ମନର ଦୁଃଖ । ୬୦-୨ (କ) ମୁହିଁ ବୋଲେ ଦେଖିବ । ୬୧-୧ (ଖ) ସ୍ତ୍ରୀଶ୍ରେଷ୍ଠେ ପତିବ୍ରତ କଲେଟି ସତ୍ୟବାଳ । ୬୨-୨ (କ) ଅନେକ ଧର୍ମରେଣ ସେ ଦେଲେଟି ଦୃଢ଼ଭ । ୬୩-୨ (କ) ସ୍ତ୍ରୀପଣକ ସ୍ଥାନ ସେ ବଡ଼ର ବଧାନା ।

ବୈଷ୍ଣବେକ ସମସ୍ତେ ଯେ ବସିଲେ ମୁଖପେ
ମଧୁରୋଚ୍ଚାରେଣ ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ କହେ । ୬୪
କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ି ପେଟ ପାଇଁ ଗଲେ ନିଜ ଦେଶେ
ପ୍ରେମବଶ ହୋଇଲେ କି ଶିଷ୍ୟ ବାହୁଡ଼ିବେ ଆଶେ । ୬୫
ସମୁନାର କୂଳରେ ଯେ ରହିଲେ ନିଜ ଶିଷ୍ୟ
ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଆସନ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ । ୬୬
ପ୍ରେମନେତ୍ରେଣ ଅନେକ ଯେ ବାହିନି ଚାଲନ୍ତି
ଶଂଖାର କୂଳେ ଯେ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବନ୍ତ । ୬୭
ସକଳେଷୁ କରନ୍ତ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ କୀର୍ତ୍ତନ
ମହା ଭକ୍ତିକ ବେଢ଼ି ରହିଲେ କହିଲେ । ୬୮
କୃଷ୍ଣନାମ ଧରେ ବଢ଼ାଇଲେ ପ୍ରୀତି
ବାର ବରଷ ରହେକ ପଣ୍ଡା ନାମଇ ପ୍ରୀତି । ୬୯
ବାସୁଦେ ଉଦାସ ଯେ ଭକ୍ତିକର ଥିଲେ
ପ୍ରେମ ଲଗାଇ ସେ ସମସ୍ତ ବିତାଇଲେ । ୭୦
ଶ୍ରୀବୈଷ୍ଣବଦାସ ଏହି ଅଟନ୍ତି ଭକ୍ତିକର
ତାହାଙ୍କ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଯେ କରୁଛି ଉଦ୍ଧାର । ୭୧
ମୋହର ମାନ ଶୁଣନ୍ତ ଏହି ଶ୍ରୀବୈଷ୍ଣବଦାସ
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ସେ ବଢ଼ନ୍ତି ମଣ୍ଡପେ । ୭୨
ଶାସ୍ତ୍ରବେଦଙ୍କର ମଣ୍ଡପର ଭବ ଦେଖି
ଭକ୍ତିକି ପ୍ରିୟ ବଢ଼ାଇଲେ ଶିରମୁଣ୍ଡା । ୭୩

୬୪-୧ (କ) କିଛାର ଅବେଡ଼
୬୪-୨ (କ) ଶାସ୍ତ୍ରବେଦ ମଧୁରେଣ ବାକ୍ୟ ଅନୁସରେ । (ଖ) ବେଦୋଚ୍ଚାରେ ମଧୁରେ ବାକ୍ୟଣି କହନ୍ତେ । ୬୬-୨-(ଗ) (ଖ) ତଂଗାର ସଙ୍ଗେ ଜିବେ କୂଳରେ ; ୬୮-୧ (କ) ଅନେକ ସେ ୬୭-୨ ।(କ) କୂଳେ ଡିହ ଅନେକ ବୈଷ୍ଣବ ।୬୯-୧(କ) କୃଷ୍ଣନାମ ଧନ ଜାଣି ହେ ବଢ଼ାଇଲ ରଥ । ୬୯-୨-(କ) ବାରବର୍ଷ ଜାଣେଣ । ୭୦-୨ (କ) ସାଧୁ ଲଗାଇଣ ସେ । ୭୧-୧-(କ) ତୁଷ୍ଟ ମାନ ସେ । ୭୧-୨-(କ) ପଣ୍ଡାଙ୍କ ସେ କରୁଅଛନ୍ତି । ୭୩-୧-(କ) ଶାସ୍ତ୍ରବେଦଙ୍କର ହସ୍ତେ ନଟୋର ଭବ ଦେଖି ।
୭୩-୨-(କ) ବଢ଼ାଇଲ ସେ ଧବଳ ମୁଣ୍ଡୀ

ବୋଲଇ ଧବଳାଙ୍ଗୀ ଶୁଣ ଯୋଗବନ୍ତି
ବଡ଼ ମହାପୁର ତ ଷଷ୍ଟ ଏକାଦଶୀ ।୭୪
ଗାଙ୍ଗେୟଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ଶୁଣ ତୁ ହିମମତ
ପିତୃଙ୍କୁ କାରଣ ଏ ଯେ ଶ୍ରୀଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ।୭୫
କାହ୍ନୁଣି ବ୍ରତଟିଏ ଅଛଇ ମହାବ୍ରହ୍ମ
ସଂସାର ଅଗାଦକୁ ସେ ନାଉକା ଅଟେ ଧର୍ମ ।୭୬
ଲୋଭ ମୋହ ଅହଂକାର ସଂସାର ଉଛଳା
ଅଦଭୁତ ବନ୍ଧନ ସେ ସଂସାର ନାନ ଗିନା ।୭୭
ଯେମାନେ ପେଟେକ ସେ ଯୋଗ ହିଂସା
ସଂସାର ଗହିର ଯେ ଅନ୍ଧକାର ଜଳ ଧୁଂଧା ।୭୮
ବଳଦେବ ଗାଙ୍ଗେୟଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଣ ମୋର ହିଷ୍ଟା
ତୋହର ମୋହର ଅଛଇ ସତଶିଷ୍ୟ ।୭୯
ତୁମ୍ଭେ କରୁଥିବା ଶ୍ରୀଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ
ତୋହର ମୋହର ବଇକୁଣ୍ଠ ବସିବା ରେ ସଂଘାତ ।୮୦
ଯେସନେକ ମହିମା ଏ ବ୍ରତ ଶ୍ରୀଏକାଦଶୀ
ଥାଇବେ ମୋହର ଅବଶ୍ୟ ବଇକୁଣ୍ଠବାସୀ ।୮୧
ଶୁଣିଣ ବଚନ ଯେ ବୋଲଇ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ଏକାଗନି ଭୁବନ୍ତୁ ମୋହିତ ପରମ ଯୋଗୀ ।୮୨

୭୪-୧- (କ) ଶୁଣ ହେ ଯୋଗବନ୍ତି ୭୪-୨- (କ) ବଡ଼ ମହାପୁର ତ ଷଷ୍ଟ ଏକାଦଶୀ ଉଦାହରି ୭୫-୧ (କ) ଗାଙ୍ଗେୟଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣିମି ସଂଘାର ୭୫-୨ (କ) ମୁନଷ୍ୟଙ୍କ କାରଣ ଯେ ୭୬-୧ (କ) କାହ୍ନୁଣି ଅଛନ୍ତି ୭୬-୨-(କ) ଅଗାଦକୁ କରିବା ଅଛଇ ୭୭-୧ (କ) ଅହଂକାର ସେ ୭୭-୨-(କ) ସଂସାର ଧାରଣା ୭୮-୧-(କ) ଯେମାନ ପେଟେକ ୭୮-୨-(କ) ସଂସାର ସାଗର ସେ ଅନ୍ଧକାର ଜଳଧୁଂଧା ୭୯-୧ (କ) ଶୁଣିମି ମୋ ହିଷ୍ଟା ୭୯-୨-(କ) ତୋହୋର ମୋହର ସେହିଠାରେ ସତଶିଷ୍ୟ ୮୦-୧ (କ) କରୁଥିବା ସେହି ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ୮୧-୧ (କ) ମହିମା ଗୋବିନ୍ଦବ୍ରତ ଏକାଦଶୀ ୮୧-୨ (କ) ଅବଶ୍ୟ ହୁଅଇ ୮୨-୧ (କ)ବଚନ ସେ ୮୨-୨(କ) ସେହିନା ମାଧବ ଭୁବନ୍ତୁ ମୋହିଲ ୮୩-୧(କ) ଗଙ୍ଗେୟର ଅବୋଧିଲ ପୁଣ ସଂସାର ଜନମକୁ ୮୩-୨ (କ) କରୁଥିଲ ସେ ବଣ କୃତ ଅର୍ଥେ

ରାଜ୍ୟ ପଦ ଖର ଆବୋରିଲ ସାଧୁର ଜନ ବୃନ୍ଦ
ଖଣ୍ଡି ବୃତ୍ତି ନ ରାଖିଲ ବଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥେ ।୮୩
ବୈଜପଦସ୍ଥଂ ରସ ଅଃ ଲୁତକର୍ମ
ଷଣ୍ଡ ବୃତ୍ତି ଅବଧୁ ଭଣ ଜନ ଧର୍ମ ।୮୪
ବଣିକଙ୍କୁ ଉପବାସ ସେ ନୋପୋଭେ ଧନମନ
ଦସ୍ତ ଦେଶ ଦଣ ଦେଇ କଭାଏ ନଗ୍ନଚିତ୍ତି ।୮୫
ଚରଭୂମି ଜଣିଣ ପେଷନ ଚଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ଦନ୍ତୁର କରାଣ ଘାଜୁରିବ ଠାକ ।୮୬
ଗଣ୍ଡି ଚନ୍ଦ୍ରଶୀ କନା ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦୋଦ୍ଧ
ଦୁନ୍ଦୁଭିମ ଘାଳାଣ ସେ ବଣଧାତକ ସୁଧାଦେବ ।୮୭
ଭୁ ମଦ୍ଧାକଦ ଅନ୍ତୁ ମହଦ୍ରୀପି
ବିଜପଦଦ ଚଣ୍ଡି କମା ଜନ୍ମୁ ଦେବଳାକଣୀ ।୮୮
ଦୂର୍ଜାର ଉତଜ ସେ ବୋଲିଲ ଜାଭୁସା
ସେହୁ ମହାସତ୍ତ୍ୱ୍ୟ ଷଣ୍ଡି ଦ୍ୱିଜଭୂଜ ଦୋଷ ।୮୯
ଧର୍ମ ଦୂଷିତ କରଇ ଦେବ ଚରାଷ୍ଟ୍ର
ଦେବତା ଭୃଷି ନ ଜାଣିବ ତାର ନଷ୍ଟ ।୯୦
ଅନେକ ଶ୍ରୁତବଶ ସେ ବୋଲିଲ ମହାନ୍ତି
ଋଷିଙ୍କର ଭୂଇଲ ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଭ୍ରାନ୍ତି ।୯୧

୮୩-୧- (କ) ବୈଜପଦ ବେଶ ବେ ୮୩-୨ (କ) ଷଣ୍ଡ ବୃତ୍ତି ଅଗଣନ ସେ ଉଚ୍ଚିଦର ଜନଧର୍ମ । ୮୫-୧ (କ) ବଣିକଙ୍କୁ ଉପବାସ ଘାଁ ବୈଜନିତ ୮୫-୨ (କ) ଦସ୍ତ୍ରର ଉପବାସ ଜାକ ବୃତ୍ତି ଗତ । 'କ'ରେ ଅଧିକା- ରାଜାର ତତ୍ତ୍ୱ ଉପବାସ ନୋପୋଭେ ରାଜ୍ୟଚିନ୍ତ ଦଣ୍ଡଘାତ ବୈଷ୍ଣବେ ନ ଜାଣ ନ ଲଭଇ । ୮୬-୨ (କ) ଦନ୍ତୁର କରଣ ସୁବ୍ରତେ ଘାଜୁରିବ ନାଳ ଠାଣ । ୮୭-୧ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରଶୀ କନା ୮୭-୨-(କ) ଦୁନ୍ଦୁଭିନ ଘାଳ ବଣଧାତକ ସୁଧାଦେବ । ୮୮-୧ (କ) ମହାଦ୍ଧୁରୀଂ ସେରେ ୮୮-୨ (କ) ଚଣ୍ଡି କମା ଜନ୍ମୁ ଦେବଳାକଣୀ ୮୯-୧ (କ) ଦୁର୍ଜାର ତେଜ ସେ ବୋଲିଲ ୮୯-୨ (କ) ଷଣ୍ଡିର କମା ୯୦-୧ (କ) ଦୂଷିତ ସେ କେଦ୍ଦର ୯୦-୨ (ଖ) ଭୃଷିକରିତ କୁଷାଗ୍ରସ୍ତ ତାହାର ଦଣ୍ଡ ନାସ୍ତି ୯୧-୧ (କ) ଅନେକ ଭୂତ ବୋଲି ବୋଲିଲ ୯୧-୨ (କ) ଭୂଲେ ସେ କହାଇଲ ପାରିତ 'କ' ରେ ଅଧିକା — ଦ୍ୱାପରେ ଯେ ଗମନେ ହେଁ ଅନ୍ତ ଅନ୍ତେ ଜରନ୍ତରେ ଚଉକୀୟାରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।

କହୁଇ ଅନେକ ମତେଣ ସ୍ତୁତି ଯେ ପଢନ୍ତ
ଆବର ବର୍ଷିଲ୍ ଯାହାଂ ଋଷିଙ୍କର ଲୋକ । ୯୨
ଆପଣେ ସବରେ ଜଳଜ ଯେ ଋଷିଙ୍କି
ଦେବକଣ୍ଠ ଉଡ଼ଲେ ଋଷି କାହ୍ନୁଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି । ୯୩
ନାଚିଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ଜୟକାର ରବେ
ଲାଗିଲେ ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ ଶାମ୍ବେଂ ତନ୍ତୁ ଦେବେ । ୯୪
ଦେଖୁଅଛନ୍ତି ଅନେକ ଯେ ବଡ଼ିଲ ପୀରତି
ଧବା ବ୍ରେଖି ଯେ ଭାସଣି ଅଶାନ୍ତି । ୯୫
ଏହ୍ନପତ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟ ଦେଖ୍ବଗଲ୍
ପୁଣିଷ୍ଟି ବେନି ହସ୍ତ ବର୍ଷ ଶୃଙ୍ଗାରେ ବାନ୍ଧିଲ । ୯୬
ଦେଖି ଅନେକ ତଅଳା କାହ୍ନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ ତ୍ରିଭୁଳ
ନିଷ୍ଠୁଳ ହୋଇଣ ବସିଥାଇ ଦୁଅଲ୍ ଅଶାନ୍ତି । ୯୭
ତାହାର ହୋଇବା ଯେ ସ୍ତବଙ୍କ ଗୁଡ଼ିଲ
ଶାମ୍ବେଂତନ୍ତୁ ଋଷିଙ୍କି ଯେ କହୁତ ଜଣାଇଲ । ୯୮
ବେଉଳ ଅନ୍ନ ନ ଖାଇ ଯେ ବେଉଳ ନ ଖାଇ ପାଣି
ଋଷିଙ୍କ ସ୍ତବ ଯେ ନ ଯାଇ ଧବା ଯେ ତାପୂଣି । ୯୯
ଧର୍ମ ଛୁଟି ଶାମ୍ବେଂତନ୍ତୁ ଚଳିଲେ ଶୃଙ୍ଗାରେ
ଜାଣିକଣ ନ ବେଳ ବେନି ଦେଲ ଲିଲ୍ ଦୂରେ । ୧୦୦
ଭୂମଣ୍ଡଳ ମଣ୍ଡଳରେ ଲେଖନ ପିଣ୍ଡୁଳୀ
ରଣ୍ଡ ବଳି ଜାଣାଇଲେ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ମେଳ । ୧୦୧

୯୨-୧ (କ) ମତେ ସ୍ତୁତି ପଢନ୍ତେ
୯୨-୨ (କ) ଆବୋର ବର୍ଷିଲ ଗର୍ଣ୍ଣ ଋଷିଙ୍କର ଲୋକେ ୯୩-୧ (କ) ଦେବବେଶ
ଦ୍ୱିବପଳ ଜଳଜ ୯୪-୨ (କ) ଶାମ୍ବେଂତନ୍ତୁ ଦୂଜଦେବେ ୯୫-୨ (କ) ଧବା ଶ୍ରୀ
ଭସନ୍ତି ଯେ ହୋଇଣ ଅଶାନ୍ତି । ୯୬-୧ (କ) ଦେଖୁଅନ୍ତି ଶମନ୍ତ୍ରୁ ପ୍ରୀତି ଯେ ଅନେକ
ବଢ଼ିଗଲ୍ ୯୬-୨-(କ) ପୁଣି ହ୍ରାତେ ବେଳ ହସ୍ତ ବର୍ଷ ହୋଇଲ୍ । ୯୭-୨ (କ)
ଆହ୍ଲୋ ନିଷ୍ଠୁଳ ହୋଇଣ ଆଉଛ ଦେଖା ହୋଇ ତାର ଶାନ୍ତି । ୯୮-୧ (କ) ତାହାର
ହୋଇବାରୁ ସ୍ତବ ଯେ ଗୁଡ଼ିଲ ୯୮-୨ (କ) ଯେ ଅନେକ ବୁଝାଇ ଦଲ । ୯୯-୧ (କ)
ବେଉଳାକ ଜାଣି ନ ଖାଇଲ ଅନ୍ନ ପାଣି ୯୯-୨(କ)ଋଷିଙ୍କ ସ୍ତବ ନ ଡେଇଲ ୧୦୦-୨
(କ) ଜାଣେ ନ ବଳବ ବେନ୍ଦ୍ର ତେଜବଳ ଦୂରେ ୧୦୧-୨(କ) ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ମେଳ ।

ଅନେକ ବୃକ୍ଷ ପଞ୍ଚବଟୀ ଯେ କହନ୍ତି ବାଲ୍ମୀକି
କ୍ଷିତିରେ କଥା ଯେ ନ ବର୍ଣ୍ଣିବା ମାନେଣ । ୧୦୨
ନାରଙ୍ଗ ପୁନ୍ନାଗ ଯେ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷଗଣ
ଶାଳ୍ମଳୀ ତମାଳର ଅଛନ୍ତି ଯେ ନ ଦିଶଇ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ । ୧୦୩
ପଦ୍ମ କହ୍ଲାର କୁମୁଦ ଶୋଭା ସେ ପୁଷ୍କରିଣୀ
କୂଳରେ ହଂସୀ ନାଚନ୍ତି ଅପ୍ସରା ଯେସନେ । ୧୦୪
କୁଶ କାଶ ଆଦି କରିଣ କେତେ ଯେ କହିବି
ବନ୍ଦନରେ ଲଗ୍ନ ବାହା କରନ୍ତି ଭସ୍ମଭୂତି । ୧୦୫
ତେଣୁକରି ଅନେକ ପ୍ରକାରରେ କହିଲେ କପୋତ
ବୃକ୍ଷବାସ କରନ୍ତି ଯହିଁରେ ଅନେକ ଦୁଃଖ । ୧୦୬
ରାତ୍ରିରେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ନ ଦିଶଇ ଦିନରାତି
ଅନ୍ଧାର ଦେଖେ ଯେ ବନ୍ଧୁର ଜନ୍ତୁ ଯାତି । ୧୦୭
ଅନେକ ବେଣୁ ବୋଲି ଶାଲ୍ମଳୀ ଲତାରେ ମାଳତୀ
ତୁଳସୀ କାନନେ କେତେ ଜନ୍ତୁ ଦୁଃଖି ଆସି । ୧୦୮
ସିଂହରେ ଆସି ଝୋଳିକରି ଧରନ୍ତି ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ
ନାରୀ ଅବଳାମାନଙ୍କୁ ଯେ ବାଘର ଭୂଷିତ ବୃନ୍ଦ । ୧୦୯
ଚଳାଇ ଆସନ୍ତି ଯେ ବସ୍ତ୍ରଙ୍କ ଶୋଭନ
କାମ ଲୋଭେ ବର୍ଣ୍ଣନ ଯେ ମହାତ୍ମା ବନ୍ଧୁର ଶରଣେ । ୧୧୦

୧୦୨–୧ (କ) ବୃକ୍ଷ ପଟଳ ଜନ୍ତୁ ଶୋକ୍ଷ ମାତ୍ରେନ
୧୦୩–୧ (କ) ଜାତ ଶାଲ୍ମଳ ୧୦୩–୨ (କ) ଦୀର୍ଘ ନ ଦିଶଇ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷର ସୂର୍ଯ୍ୟ
୧୦୪–୧ (କ) ପଦ୍ମ ତମାଳଙ୍କୁ ଶୁଭ ଶୁଭ ଯେ ପୁଷ୍କରଣୀ ୧୦୪–୨ (କ) କୂଳରେ
ନାଚନ୍ତି ଯେ ନାଚଇ ଅପ୍ସରା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ୧୦୫–୧ (କ) କୁଶ କାଶ ଆଦିକରି କହିବାର
୧୦୫–୨ (କ) ବାଳକ ଅନେକେ ଲଗ୍ନ ଯଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଭସ୍ମ ପଡି । ୧୦୬–୧ (କ)
ଅନେକ ମତେ କହିଲି ବୃକ୍ଷ ୧୦୬–୨ (କ) ବୃକ୍ଷବାସ କରନ୍ତି ଭିଡି ୧୦୭–୧ (କ)
ଅନ୍ଧ ନ ଦେଖଇ ଯତ୍ନ ୧୦୭–୨ (କ) ଅନ୍ଧେଷ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅନେକ ମତେ ଜାତ
୧୦୮–୧ (କ) ଅନେକ ବେଣୁ ବନେ ଶୋଭା ମହାବୃକ୍ଷ ୧୦୮–୨ (କ) ଯେ ଜନ୍ତୁ ତେଣେ
ଥାନ୍ତି ବସି ୧୦୯–୧ (କ) ସିଂହ ଆସି ଝୋଳିକରି ଧରନ୍ତି ୧୦୯–୨ (କ) ମହାବଳୀ
ବାଲି ୧୧୦–୧ (କ) ଚଳାଇ ଦେଖି ଯେ ବସ୍ତ୍ରର ଭୂଷଣର ଶୋଭନେ ୧୧୦–୨ (କ)
କାମର ଚେଷ୍ଟାରେ ମହାତ୍ମା ଅନେକ ଶରଣେ

ଚିତ୍ର ବନ୍ତି ପିତୁଳୀ ଯେ ଲେଖା ଅଛୁ ତାହେ
ତାହାଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବନ ଦିଅନ୍ତି ମଦନ ଆଗତେ । ୧୧୧
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ଯେ କରନ୍ତି ଆଲିଙ୍ଗନ
ଏଥି ରୂପେ ପିତୁଳୀକି କରଇ ରମଣୀ । ୧୧୨
କାମ ବୋଲାଇ ଯେ ମେଦିନୀ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ
ନାହ୍ନାଙ୍କାର ସ୍ନାନରେ ଯେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଲା ଅଶେଷ । ୧୧୩
ସୁନ୍ଦରି ମୋତେ ବା ପ୍ରିୟ କର ତୋର
ଅନଙ୍ଗ ଜ୍ୱରର ନାଶ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଦେଇ । ୧୧୪
ଆଗେଣି ମହାତ୍ମା ପିତୁଳୀଙ୍କୁ କେଳି କରନ୍ତି କେଳି
ଏଥିକାରେ ଲୁଚିଲ ଭାବ କର୍ମଂଗୁଳୀ । ୧୧୫
ପିତୁଳୀ ରମଣେ ପ୍ରାଡ଼ିଲେ ମୃଗ ଦର୍ପ
ସନ୍ଦେହ ଅନାଦି ଦେଖି ସୁନ୍ଦରୀ ମନ୍ଦିର ଉଦ୍ଭୁକିଲ ଆମ୍ଭଜ । ୧୧୬
ସ୍ୱୟଂଭୁ ଉଦ୍ଭୁକିଲ ଯେ ମହାବଳବନ୍ତ
ଦେଖିଣି କୋପିଲେ ତାଙ୍କୁ ଧରିଲେ ନେହାବନ୍ତ । ୧୧୭
ଶତ ପିତୁଳୀଙ୍କୁ ଯେ ଉଦ୍ଭୁକିଲ ଆମ୍ଭଜ
ଶତକୋଟି ବର ଦେଲେ ମୋହେଶ ମହାରାଜ । ୧୧୮
ପୁତ୍ର ଦେଖି ମହାତ୍ମା ବୋଲିଲେ ତାହାର
ତାଙ୍କୁ ଲୁଚିଲ ଦେଇଲ ସତ୍ୟବତୀ ନୋଉର । ୧୧୯

୧୧୧-୧ (କ) ପିତୁଳା ନାହିଁ ଅଛନ୍ତି
ଦେଖ ତାହେ ୧୧୧-୨ (ଖ) ଚୁମ୍ବନ ଦେଇଲ ମୁଖ ୧୧୨-୧ (କ) ଲଗାଇଣ ଯେ
୧୧୨-୨ (ଖ) କରନ୍ତି ୧୧୩-୧ (ଖ) ଅଙ୍ଗେ କାମ ବୋଲି କର ୧୧୩-୨ (ଖ)
ପାସୁଣି ଲଭିଲେ ଯେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ଅଶେଷ ୧୧୪-୧ (ଖ) ସୁନ୍ଦରୀ ମୋହର ବା
ପ୍ରୀତି କର ମୋହର ୧୧୪-୨ (ଖ) ଅନଙ୍ଗ ବେଦନା ନ ସହି ଦେହେ ସବୁ ।
୧୧୫-୧ (ଖ) ଏ ଉତ୍ତରେ ମହାତ୍ମା ଏଥି ପିତୁଳୀଙ୍କୁ କରିଲ କେଳି ୧୧୫-୨ (ଖ)
ଆଡ଼କାରେ କାମ ଯେ ଯେ ଚଢ଼ିଲ ଦୁଃଖ ୧୧୬-୧ (ଖ) ମୃଗ ସ୍ମରିଲେ ସର୍ପ
୧୧୬-୨ (ଖ) ଦଇନ ଅନାଦି ଦେଖି ସୁନ୍ଦରୀର ଉଦ୍ଭୁକିଲ ଆମ୍ଭଜ ୧୧୭-୧ (ଖ)
ଦେଖି ସୁନ୍ଦରୀ ବଳବନ୍ତ ୧୧୭-୨ (ଖ) ନେହାବନ୍ତ ୧୧୯-୧ (ଖ) ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୧୧୯-୨
(ଖ) ଦେଲେ ନେଇ ସତ୍ୟବତୀ କୋଳର

ଗଙ୍ଗା ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ସେବା ପାଳ ଅତି ଯତ୍ନେ
ଏତେ ବୋଲି ପୁତ୍ର ଦେଇ ଚଳିଲେ ମହାମୁନେ । ୧୨୦
ଗୃହଗୋଷ୍ଠି ଯତନେ ପାଳଇ ସତ୍ୟବନ୍ତ
ବଢଇ ଶାନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ଅନେକ ଜାତ ମୂର୍ତ୍ତି । ୧୨୧
ଏଂତାର ପେମଳ ପୁଣି ସେ ହୁଅନ୍ତି ତପୋଧନ
ଲଜ୍ଜେଣ କିଛି ନ ବୋଲନ୍ତି ମହାମୁନି । ୧୨୨
ପାଦେଶ୍ୱର ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବୁଝନ୍ତି ବସାଇ
ଭନନ୍ତି ମଧୁବନ୍ତ କଣ୍ଠରେ ମନସୁଖ । ୧୨୩
ବାବୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଯେ ମୋହର ବୋଲି କର
ଧର୍ମେଣ ପୁତ୍ରର ସ୍ନେହ ଦେ ସୁଧାର । ୧୨୪
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ପିତା ମାତା ଆମ୍ଭ ମହନ୍ତ
କାହ୍ନିଂ ଛାଡ଼ାଇ ଦୋଇଲୁ ତୁ ଗଂଗା ଯେ ଜନନୀ । ୧୨୫
ତାହାଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା ତୁ କରିଥିରେ ବାବୁ
ଅନେକ କଷ୍ଟ ପାଇବୁ ଘୋରେଣ ନାଶ ଯିବୁ । ୧୨୬
ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବଚନ ନ କରନ୍ତି ଯେବଣ ଜନ
ବଂଶ ନାଶ ନ ଥାଇଣ୍ଟି ଅଗାଧେ ବୁଡ଼ଇ ସେ ଜନ । ୧୨୭
ତୁମ୍ଭ ଦେବତାଙ୍କ ଯେ ଅଟଇ ଜାହ୍ନବୀ
ଈଶ୍ୱର ଦେବତାର ଅଟଇ ତ୍ରିଭୁବନ । ୧୨୮
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣନ୍ତୁ ଗୁରୁଜନ
ସ୍ନେହ ଯେ ନ ଥିଲେ ପୁତ୍ରର ବଞ୍ଚିଲେ ବଚନ ୧୨୯

୧୨୦-୧ (ଖ) ସେବାକୁ ପ୍ରତିପାଳ
ଅତିଯତ୍ନେ ୧୨୦-୨ (ଖ) ପୁତ୍ରକୁ ବୋଲେ ଚଳିଲେ ପାଦେଶ୍ୱର ମହାମୁନେ । ୧୨୧-୧ (ଖ) ଗୃହ ଗୋଷ୍ଠିକ ଯତନେ ପାଳିଲେ ୧୨୨-୧ (ଖ) ସେମଳ ପୁଣି ସେ ସ୍ୱଦନ୍ତି ୧୨୨-୨ (ଖ) ତାହାଙ୍କୁ କିଛି ନ ବୋଲନ୍ତି ୧୨୩-୨ (ଖ) ଶୁକ୍ଳନ୍ତି ମଧୁବନ୍ତ ମାତା ଆଶ୍ରମ କରଇ ୧୨୪-୧ (ଖ) ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ମୋହର ବୋଲି କର ୧୨୪-୨ (ଖ) ମା ବାବୁ ସ୍ନେହ ୧୨୫-୧ (ଖ) ମାତାପିତା ୧୨୫-୨ (ଖ) ବାବୁ କାହ୍ନିଂ ତୁ ଛାଡ଼ାଇ ଯୋଇଲୁ ୧୨୬-୧ (ଖ) ଉପେକ୍ଷା କରିଥିରେ ୧୨୬-୨ (ଖ) ଅନେକ ଦୁଃଖ ପାଇବୁ ୧୨୭-୧ (ଖ) ବାବୁ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବଚନ ନ କରଇ ୧୨୭-୨ (ଖ) ଅଗାଧେ ବୁଡ଼ଇ ୧୨୮-୧ (ଖ) ଦେବତାଗଣେ ୧୨୮-୨ (ଖ) ଈଶ୍ୱର ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ୧୨୯-୧ (ଖ) ବୋଇଲେ ମା ସେ ୧୨୯-୨ (ଖ) ସ୍ନେହ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିଲେ ପୁତ୍ରର ବଚନ

ମାତାର ବଚନ ମେଣ୍ଟିଲେ ଆୟୁଷ ହୋଇବ ଶେଷେ
ପିତାର ବଚନ ଲଙ୍ଘିଲେ ଧର୍ମ ନାଶ ଯାଏ । ୧୩୦
ମାତାର ବଚନେ ଶାମ୍ବେ ତନୁ ବୋଇଲେ
ଶ୍ରାବସ୍ତୀନ ଧରିଲ ମୋହର ରଙ୍ଗକୁ ନଦେଖିଲେ । ୧୩୧
ତୁମ୍ଭେ ଅମ୍ବର ଗୁରୁଜନ ସେ ତାତ ମାତ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବ କେଁାର ନନ୍ଦନେ । ୧୩୨
ଗୁରୁଜନ-ବଚନ ମେଣ୍ଟିଲେ ସିନ୍ଧୁ ନବେ
ରଂଗାଏଣ ବେନୋଟି ଶାମ୍ବେଂତକୁ ଦେବେ । ୧୩୩
ଦେକ ବଚନ ଶାମ୍ବେଂତନୁ ଶୁଣନ୍ତି ରଂଗାମାତା
ତୁମ୍ଭେ ସେ ହୋଇଥିଲ ଗୁରୁଶ୍ରେଣୀ ଭରତା । ୧୩୪
ହେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦେବ କାହିଁ ଅଛନ୍ତି ମୁନି କହ ମୋତେ
ସେହା ପଛଟି ମୋତେ କହିବା ମୁନି ହେ । ୧୩୫
ଶାମ୍ବେଂତନୁ ବୋଇଲେ ସେ ପାତାଳ ଭୁବନେ
ଦକ୍ଷକେଶ୍ୱର କପିଳାସେ ଶବ୍ଦେ ଥିଲେତନେ । ୧୩୬
ଶୁଣିଣ ଯାନନ୍ଦ ସେ ହୋଇଲେ ଗାଙ୍ଗେୟ
ସୋଉ ସେହାର ଘର ଏଥୁଁ ବାହାର ହୋଇଥିବ । ୧୩୭
ଅନୁବ୍ରତେ ଦେଇ ମାଡ଼ଣି ଶୋଇଥାଇ ଭାଉ
ତହି ଦିନେ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ନ ଜଳ ନ ଦଥିଲ ସ୍ୱପ୍ନ । ୧୩୮
ସନ୍ଧ୍ୟାଶେଷ ଦେଖିଣ ଶାମ୍ବେଂତ୍ନୁ ମୁନିବର
ଆଶ୍ୱାସନା କରନ୍ତି ତାଂହାର ନଗର । ୧୩୯

୧୩୦-୧ (ଖ) ହୋଇବେ ୧୩୧-୧ (ଖ) ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ୧୩୧-୨ (ଖ) ମାତେ ଦବସ ନ ଗରଇ ୧୩୨-୧ (ଖ) ଗୁରୁଜନ ପିଅର ତେଣ ମାତେ ୧୩୨-୨ (ଖ) କରଇ ମୁଂ ୧୩୩-୧ (ଖ) ଗୁରୁଜନଙ୍କର ୧୩୩-୨ (ଖ) ଗଙ୍ଗାଏ ବେନୋଟନ୍ତି ଶାମ୍ବେଂତନୁ ବଳ ଦେବେ ୧୩୪-୧ (ଖ) ଗଙ୍ଗା ପଶୁଲେ ଶାମ୍ବେଂତନୁ ନହା ଶାଂତା ୧୩୪-୨ (ଖ) ହୋଇଥାଅ ଗୁରୁରେ ୧୩୫-୧ (ଖ) ବିଶ୍ୱନାଥ କାହିଁ ଅଛନ୍ତି ମୁନି ହେ ୧୩୫-୨ (ଖ) ସେହା କହନ୍ତୁ କରି ମୋତେ କହିବା ହେନେହେ ୧୩୬-୧ (ଖ) ଶାମ୍ବେଂତନୁ ବୋଇଲେ ପାତାଳ ୧୩୭-୧ (ଖ) ଶୁଣି ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଯାନନ୍ଦ ୧୩୭-୨ (ଖ) ସେହାର ଘର ବାହାର ୧୩୮-୨ (ଖ) ପେଟମାଡ଼ି ଶୋଇଥାଇ ୧୩୮-୨ (ଖ) ତହିଦିନେ ଅନ୍ନ ଦେଖିଲେ ନ ଦଥିଲ ସ୍ୱପ୍ନ ୧୩୯-୧ (ଖ) ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଖି ସେ ଶାମ୍ବେଂତନୁ ୧୩୯-୨ (ଖ) କରନ୍ତି ସେ

କଟାକ୍ଷ ଅଙ୍କୁଶି ଘେନେ ଚରଣ ଦମ୍ଭାଳ
ଗାଢ଼େ ଧରିଣ ମୁନିବର କରନ୍ତେ ତାକୁ ତଳି । ୧୪୦
ଗାଢ଼େ ସେତେବେଳେ ଧଇଲେ ତପୋବନ୍ତ
କେଶ ଧରିଣ ମୁନିଙ୍କି ମାରଇ ବଦ୍ଧୂତ । ୧୪୧
କେତେକ୍ର ଘାତେ ଝଙ୍ଗର ବଦାଜି
ଋଷିଙ୍କ ବଦନ ଚଣ୍ଡ ମାନ ଚହଲାଇଲ୍ ଭଣି । ୧୪୨
ଋଷିଙ୍କ କୌପୁନ ଟେକାଇଲ ଅଧାରି
ମାଳା ବେଦ କରନ୍ତି ବାର୍ଗିରେ ଟେକାଇଲ ଲେଭ ଭରି । ୧୪୩
ସ୍ୱେନନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ସେ ତଣା
ବୁଢ଼ ଋଷି ବୋଲି ଗାଳି ଦିଅଇ ଗୁରୁଭଗା । ୧୪୪
ଅନେକ ନନ୍ଦରେ ବଦ୍ଧୂତ ଦିଅଇ ଗାଳି
ଶାସ୍ତ୍ରେଂଚେନ୍ ବୋଲିଇଲ ତଙ୍ଗା ତୁ ଏତେକ କଙ୍କାଳୀ । ୧୪୫
ହଦ ଅପଦ ତୁ ସେ କରୁ ଅନମିତ
ସ୍ୱଦାର ଯାକ ଅନିତ ବୋଲନ୍ତି ମୋତେ । ୧୪୬
ପୁତ୍ରୁଙ୍କ ଆବା ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି ଦେଖଣ ନାସ୍ତ
ଜନ୍ମେ କନେଣ ସେ ଦୁଅନ୍ତି ଯାତାଶ୍ରୁ । ୧୪୭
ଚେଦ୍ରତା ହୋଇ ସେ ଆନକୁ ଘଦ କନ୍ଥ
ପୂଜନ୍ତୁ ଥାଇ କର୍ମା ଅନଡ଼ା ଚନ୍ତୁ ଯାଇ । ୧୪୮

୧୪୦-୧ (କ) ଅଙ୍କୁଶି ଘେନେ ଚରଣ ୧୪୦-୨ (କ) ଗାଢ଼େଣ ଧରି ମୁନି କରନ୍ତ ହ୍ଲାଦେ ତେଳି ୧୪୧-୧ (କ) ଗାଢ଼େଣ ସେତେବେଳେ ଧରନ୍ତି ତପୋବନ୍ତ ୧୪୧-୨ (କ) କେଶ ଧରି ମୁନିଙ୍କ ଦେହ ନାଡ଼ ମାରଇ 'ବଦ୍ଧୂତ 'କ'ରେ ଅଧିକା — ମାଟେଡ ମୁଖ ମାରି ପାଦେଣ ଘୁଞ୍ଚାଇଲ ୧୪୨-୧ (କ) ଝଙ୍ଗର ବଦାଇଲ ୧୪୨-୨ (କ) ଋଷିଙ୍କର ବଦନମାନ ଚଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇ ଦେଲ । ଋଷିଙ୍କ କୌପୁନ ଟେକାଇଲ ଅଧାରି 'କ' ରେ ନାହିଁ ୧୪୩-୨ (କ) ମାଳପୋଥିବେଦ କରନ୍ତି ୧୪୪-୧ (କ) ସ୍ୱେନନ୍ତେ, ଅଜନକ ଅବସ୍ଥା ମୁନିଙ୍କୁ ଦେଖେ, ଦେଖ ଗର୍ଗୀ । ୧୪୪-୨ (କ) ବୁଢ଼ଂଷି ବୁଢ଼ କରି ୧୪୫-୧ (କ) ମନିନୋଳିଲ ୧୪୫-୨ (କ) ଏତେ କରୁ ୧୪୬-୧ (କ) ହଦଖର ଅପଦ ଗୁ କରୁ ୧୪୬-୨ (କ) ଦାକରେ ଲେଟେକ ତେଡେକ-ମୋତେ ୧୪୭-୧ (କ) ଭଗ୍ନ = ଭଙ୍ଗ ୧୪୭-୨ (କ) ଜନ୍ମେ ଦୁଅନ୍ତି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ୧୪୮-୧ (କ) ଚଣ୍ଡକ ଚୋରି ତୁ ୧୪୮-୨ (କ) ସୁପଥ ଛାଡ଼ିଣ ତୁ ଅନଡ଼ା ପଥ କରୁ

ସୂପକାର କରିଣ ଯେ ରନ୍ଧନ ଭକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁ ଯେତେ
ଆଗର ବ୍ରାହ୍ମଣ ନ ଯୋଗାଇ ଏମନ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତ ।୧୪୯
ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଯେ ଲଗାଇବ କଳା
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯାକ ଶାଳେ ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟାଶି ବଅନ୍ତି ଭୋଜାଳ ।୧୫୦
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ରନ୍ଧ ରନ୍ଧ ସଙ୍ଗୀତ
କର୍ମୀଙ୍କ ଟୋଳ କରୁ ଭୁ ଅନମିତ ।୧୫୧
ସେହି ମତେ ଦଶ ସହସ୍ର ବରଷ ଗଲା
ସନ୍ତୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରଂତେନ୍ ସେତେ ଭୂଭାର ବୋଇଲା ।୧୫୨
ସେମନ୍ତେ ଅନେକ କାଳ ପଶ୍ଚାତେ ଶାସ୍ତ୍ରଂତେନ୍ ମହାସୁରି
ସମସ୍ତେଜ ତାଙ୍କ ହୋଇଲେ ଗର୍ଭବାସୀ ।୧୫୩
ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ଯେ ହୋଇଲେ ଶାସ୍ତ୍ରଂତେନ୍
ସେ ଦାନ୍ତ ସମ୍ଭବ ସେ ଆଶାବନ୍ଧର ତନ ।୧୫୪
ବନ୍ଦୀଜନ ଉଚ୍ଚ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେ
ଦଶମାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ହୋଇଲା ଗର୍ଭେଶ୍ୱର ।୧୫୫
କନ୍ୟାମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦଶମୀର ତିଥି
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ବାର ବୃହସ୍ପତି ।୧୫୬
ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ସପ୍ତଦଶ ଦଣ୍ଡ
ତାଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ହାଦେ ପୂତେକ ଯେ ଅବତରି ।୧୫୭

୧୪୯-୧ (ଖ) ସୂପକାର କରିଣ ୧୪୯-୨ (କ) ସେହିକେକ = ଏମନ୍ତ ୧୫୦-୧ (କ) ଅନେକ ପ୍ରକାରେଣ ଲଗାଇନ୍ତି ୧୫୦-୨ (କ) ଧାର ସ୍ୱଜନ ଜନମିତେ ଧାଡ଼ିଭି ଭୋଜାଳ, 'କ'ରେ ଅଧିକା—ସଯାରେ ତାହାର ନନ୍ଦୀ କରନ୍ତି ସକଳେ, ସେ ନତନ ଶୁଣି ଶଙ୍କା କାନ୍ଦନ୍ତି ବଳକେ ୧୫୧-୧ (ଖ) ସୃଷ୍ଟି ବୋଲନ୍ତି ସେ ରନ୍ଧ ରନ୍ଧ ସଙ୍ଗୀତ ୧୫୧-୨ (ଖ) କାସ ଅର୍ଥେ ହେଲା କରୁ ୧୫୨-୧ (କ) ନବ = ଦଶ ୧୫୨-୨ (ଖ) ସନ୍ତୋଳ = ସନ୍ତୋଳ, ଶାସ୍ତ୍ରଂତନୁ ଭୂ ଭାର ନ ବୋଇଲା ୧୫୩-୧ (କ) ସେମସେକେକ = ସେମନ୍ତେ ୧୫୩-୨ (ଖ) ସମସେଜେ = ସମସେଜ, ଗର୍ଭ ଯେ ୧୫୪-୨ (କ) ସେ = ସେ ୧୫୫-୧ (କ) ଉଚ୍ଚବ = ଉଚ୍ଚବ, ପୂମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦସ୍ତୁର ୧୫୫-୨ (କ) ହେ ହେଲା = ସେ ହୋଇଲା ୧୫୬-୧ (କ) କନ୍ୟାର = ଦଶମୀର ୧୫୬-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ର ବାର = ନକ୍ଷତ୍ର ୧୫୭-୧ (ଖ) ହୋଇଅଛି ଯେ ୧୫୭-୨ (କ) ଗର୍ଭ° = ଗର୍ଭରୁ, ପୁତ୍ରେକ ଅବତରି

ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ ନାସ୍ତି ସେ ଶ୍ରାବଣୀ ମଙ୍କର
ସୁନ୍ଦ ମୁଖ ଗୁହିଁବାକୁ ଶାମ୍ଭେଂଚନ୍ଦ୍ର ପଶନ୍ତି ଦର । ୧୫୮
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାତେଶକ ସେ ଅର୍ଘ୍ୟକ ତଯ ଦେଇ
ଭିତର ପୁରକୁ ଧଡଜ ପଶନ୍ତି ମହାମୁନି । ୧୫୯
ଶାମ୍ଭେଂଚନ୍ଦ୍ର ଗମନ କରନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ମାହେଶ୍ୱରଙ୍କ
ପୁତ୍ରକୁ କାଟିଲ ସେ ବେନଖଣ୍ଡ କରି । ୧୬୦
ନାରଦମୁଣି ନାରଦମୁଣି ଶୁମରନ୍ତି ଶାମ୍ଭେଂଚନ୍ଦ୍ର
ସମ୍ମୁଖେ ବାହାର ହୋଇଲେ ଜାଣକ ଭୁବନୁଁ । ୧୬୧
କୋପେଣ ମହାତ୍ମା ସମ୍ମୁଖ ହୋଇଲେ
ପୁଣି ପଣ୍ଡିତ ସ୍ତବେ କୋପ ସମ୍ବରିଲେ । ୧୬୨
ଦଶମାସ ଗର୍ଭରେ ଧଇଲକ ସେ ମାତା
ସେ ଯେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇଲ ଗର୍ଭର ବ୍ୟଥା । ୧୬୩
ଆମ୍ଭର କଥ ଦୋଷ ବୁଝିଲ ବିଚାରିଲେ
ଏତେକ ବିଚାରି ସେ କଲୁ ହିଂସ ନ ବୋଲିଲ । ୧୬୪
ଆମ୍ଭର କୋପ କଲେ ବାହାର ହେଲିଟିବ
ଘର ଖଣ୍ଡ କରିବାର ସେମ୍ଭିତ ହୋଇବ । ୧୬୫
ସେମ୍ଭେବୋଲି ମହାତ୍ମା କୋପ ସେ ସମ୍ବରି
ଗଙ୍ଗା ସଙ୍ଗରେ ପାଇ ପ୍ରବେଶ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିରେ । ୧୬୬
ଅନେକ ମଣିଭଣ ଖଟନ୍ତି ସେଥି ଆନ
ଗୃହିଙ୍କର ସଙ୍ଗତେ ସେ ଲଗାଇଲ୍ କଳ । ୧୬୭

୧୫୮-୧ (କ) ନଖଦ, ଶ୍ରାବଣୀ ମଙ୍କରେ ୧୫୮-୨ (ଖ) ପଶିଲେ · ଭିତରେ = ପଶନ୍ତି ଦର ୧୫୯-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣର ପାତେଶ ଅର୍ଘ୍ୟଭ ଦେଇ ଦେନ ୧୫୯-୨ (କ) ସେ ଭଜନ୍ତି = ବହେନ ଧଶନ୍ତି ୧୬୦-୧ (କ) ପଶିବେ ଦେଖିଲ ୧୬୦-୨ (କ) ହାଣି ପକାଇଲ = କାଟିଲ ସେ ୧୬୧-୧ (କ) ସୁମର = ସୁମରନ୍ତି ୧୬୨-୧ (କ) ମହାତ୍ମା ସେ = ମହାତ୍ମା ୧୬୨-୨ (କ) ପଣ୍ଡି ସ୍ତବେ ପୁଣି କୋପ ୧୬୩-୧ (କ) ଧଇଲକ ମାତା ୧୬୩-୨ (କ) ସେବେ ମୁକ୍ତିପାଇଲ ତା ୧୬୪-୧ (କ) ହୋଇଲ ବୋଲି = ଦୋଷ ବୁଝିଲ । ୧୬୫-୧ (କ) କଲେ ସେ = କଲେ ୧୬୫-୨ (କ) ଘର ଖଣ୍ଡି ସେ ବଣ୍ଟେଙ୍କୁ ସେ ଏହେଣି ଯିବୁ ବ । ୧୬୬-୧ (କ) ମହାତ୍ମା = ମହାତ୍ମା ୧୬୬-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାର ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଚାତୁର୍ଦ୍ଦି ୧୬୭-୧ (କ) ମନ ରତ୍ନଆଳି = ସେ ଜୁଅଲ ୧୬୭-୨ (ଖ) ସେ = କଳ

ଘୃଣି ଶାମ୍ବୈଂରକଙ୍କୁ ଯାଇ ନଦେଖିଲେ ଋଷି
କାମେଣ ଘସରଣ ହୋଇଲେ ନ ଯତ୍ତ । ୧୬୮
ଅନେକ ମତେଣ ଶୃଙ୍ଗ ବଡ଼ନ ସେ ବୋଲି
ଶୃଙ୍ଗାର ନ ଦେଇ ସେ ଋଷିଙ୍କି ଡକାଇଲେ ଉଠାଇ । ୧୬୯
ଅସମ୍ମାନ ହୋଇଣ ଭସ୍ମ ପିନ୍ଧିଲା ଶରୀର ମିଳା
କବଳ ହୋଇ ମୁନି ତା ସଙ୍ଗରେ କରିଲେ ଲୀଳା । ୧୭୦
ମୁନିଏଣ ରକ୍ତ କରାଇଲେ ଶାପ ଉକ୍ତ
ଡକିଲା ଅମୋଘ ରେତ ପଡ଼ିଲା ଯାଇ କ୍ଷିତି । ୧୭୧

× × ×

ଋଷିଙ୍କର ଅମୋଘ ରେତ ସେ କାହିଁକି ନୋହିଲା
ସନ୍ଧ୍ୟା କାଳ ସେ ପୁତ୍ରକ ହୋଇଲା । ୧୭୨
କୋଳେଣ ଶାମ୍ବେଂରକୁ ସେ ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ
ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦେଲେଟି ଷଡଦେବର୍ଯ୍ୟ । ୧୭୩
ରଙ୍କାକୁ ଲୁଚିଇ ଥୋଇଲେ ମହାପାତ୍ର
ଭଙ୍ଗାର ଡରେଣ ପାଳିଲେ ସତ୍ୟବନ୍ତ । ୧୭୪
ବୋଲନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ତୋ ଯୋତେଶ୍ୱର
ଶସ, ଷଡବର୍ଯ୍ୟ ଅଯୋନି ଅବତାର । ୧୭୫

୧୬୮-୩ (କ) ଯାଉଚେ ନଦେଖି ତାର ୧୬୮-୨ (କ) କାମ ସ୍ୱସରଣ କରି ନ ଛୁଟିଲେ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ ୧୬୯-୧ (କ) ସେ ଶୃଙ୍ଗ ଉଠିଲ ବୋଲି ୧୭୦-୧ (କ) ସେ ଚନ୍ଦନ ଲେଖନ ପିନ୍ଧିଲ ୧୭୦-୨ (କ) ହୋଇଣ ତାର ଭୁଲେ କଲେ ୧୭୧-୧ (କ) ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ସେ ରତ କରାଇଲେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସତ ୧୭୨-୧ (କ) ଋଷିଙ୍କ-ଋଷିଙ୍କର, କାଶ ସେ ନୋହିଲ ୧୭୨-୨ (କ) ହୋଇ = ସେ, ଉପୁଜିଲା = ହୋଇଲା ୧୭୩-୧ (କ) କୋଳିକରି = କୋଳେଣ, ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ = ସେ ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ । ୧୭୩-୨ (କ) ପୁଅ = ପୁତ୍ରର, ଥାଦେ ଦେଲେଟି ୧୭୪-୧ (ଖ) ଲୁଚାଇଣ ନେଲେ ନଗରଠ ୧୭୪-୨ (କ) ଡରେ = ଡରେଣ, ପୁତ୍ରକୁ ସମ୍ପଦେଲେ = ପାଳିଲେ ୧୭୫-୧ (କ) ବଦନ୍ତି = ବୋଲନ୍ତି, ଶୁଣହୋ = ଶୁଣ ତୋ ୧୭୫-୨ (କ) ଷଡବର୍ଯ୍ୟ = ଶସ, ଥାବେ ଅଯୋନି = ଅଯୋନି

ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ସେ କଲେ ମୁନି ଗଙ୍ଗାରେ ବୁଡ଼ିଲେ
ଅଜ୍ଞବେଳେ ଗଙ୍ଗା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଲେ ।୧୭୬
ମୀନମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ରାତି
ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ପୁତ୍ରକ ଜାତେଗି ।୧୭୭
ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍କବାର ମକର ରାଶି
ଦେବମନ୍ତ୍ର ସୋଦରେଣ ପୁତ୍ରକ ପରକାଶି ।୧୭୮
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିବାକୁ ସେ ଭରଷ ଦେହୋନ୍ତି
ପୁଣି ଗଙ୍ଗା କାଟିଲି ସେ ପୁତ୍ରର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଟି ।୧୭୯
ଦେଖିଣ ଅତ୍ରିଜ ସେ ହୋଇଲେ ତପୋଧନୀ
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମନ୍ତ ଏସ ବାନ୍ଧାର ହୋଇଲେ ମୁନି ।୧୮୦
ଆସନେ ବସି ମନେଣ ବହୁତ ବଧା ଜଲେ
କୋପ ଦ ଘଟଣ ରଚନା ବୋଲିବାକୁ ବୋଇଲେ ।୧୮୧
ପୁଣି ବୋଇଲେ ମାତା ତୁମ୍ଭେ ନବ ଗର୍ଭଧାରି
ଦଶମାସ ଗର୍ଭେ ଧରିଲ ଅନେକ ଦୁଃଖ ପାଇ ।୧୮୨
ଏବେ କେବେ ତାହାର ପୁତ୍ରକୁ ମାରିଲ କାଟି କରି
ଆଜ୍ଞାର କସ ଦୋଷ ହୋଇଲା ବୋଲନ୍ତୁ ଜନନୀ ।୧୮୩
ଏତେକ ବୋଲି ମହାମୁନି କୋପ ସାଧିଲେ
ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ସମାଜିଣ କୋପ ଶାନ୍ତ କଲେ ।୧୮୪

୧୭୬-୧ (କ) ହୋଇଲେ ସେ ଗଙ୍ଗାରେ ବୁଡ଼ିଲେ ୧୭୭-୧ (କ) ଅହୋ ମିଥୁନ = ମୀନ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷେ = ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ୧୭୭-୨-(କ) ନକ୍ଷତ୍ରେ = ନକ୍ଷତ୍ରସେ, ପୁତ୍ରକ ହୋଇଲେ ୧୭୮-୧ (କ) ଅର୍କବାର ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ମକର ସେ ରାଶି ୧୭୮-୨ (କ) ସୋଦରେଣ ସେ = ସୋଦରେଣ ୧୭୯-୧ (କ) ପୁତ୍ର = ପୁତ୍ରକୁ, ଭରସ = ଭରଷ ସେ ୧୭୯-୨ (କ) ପୁଣି = ପୁଣ, କାଟିଲସେ = କାଟିଲ ସେ ୧୮୦-୧ (କ) ଅତ୍ରିଜା = ଅତ୍ରିଜ ସେ ୧୮୦-୨-(କ) ଧର୍ମଧର୍ମ ଧାର୍ମିକ ସୁମନ୍ତ ବାନ୍ଧାର ହୋଇଲେ ମୁନି । ୧୮୧-୧ (କ) ଆସନେ ବସିଲେ ସେ ବହୁତ ବାଧା ପାଇଲେ ୧୮୧-୨ (କ) କୋଧ କରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଭା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ୧୮୨-୧ (କ) ପୁଣି ବୋଇଲେ ପୁଣି ମାତା ସେ ୧୮୨-୨ (କ) ଗର୍ଭରେ = ଗର୍ଭେ, ସେ ଅନେକ ଦୁଃଖେ ୧୮୩-୧ (କ) ସହାରେ ପୁତ୍ରକୁ ମାରି ଦେଲ ୧୮୩-୨-(କ) କସି କୋପ = କସ ଦୋଷ ହୋଇଲା ୧୮୪-୧ (କ) ମହାତେଜା ସେ = ମହାମୁନି ୧୮୪-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବହୁତ ସମ୍ମାର୍ଜନା କରିଣ ବୋଇଲେ

ମକର ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତିଥି ପ୍ରତିପଦା
ଭୌମ୍ୟବାର ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର ସୁତୋ । ୧୮୫
ସେ ଦିନେ ଶାସ୍ତେନ୍ଦ୍ରନ୍ ଗଲେ ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନେ
ଗଙ୍ଗା ଜଳ ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନେ ନେଇଲ ମହାମୁନେ୍ୟ । ୧୮୬
ତାରେଶ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ଦେବ୍ୟଜ୍ଞ ଗଲେ ଗଂଗା ନାହିବାକୁ
ସଂଗତରେ ନେଲେ ତିନ ଶିଷ୍ୟ ବର୍ଗ୍ୟଙ୍କୁ । ୧୮୭
ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ ସାରି ତନ୍ଦ୍ର ସ୍ତୋତ୍ରେଣ ଘଡ଼ି
ବାଳ କୁମ୍ଭରନ୍ତି ଦେକି ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ପାରେଶ୍ୱର ଭୃଷି । ୧୮୮
ଘେନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରର ସମସ୍ତେ ପ୍ରବେଶ ଶାସ୍ତେଂଦନ୍
ଧୂଳି କୁମ୍ଭରେ ବାଡ଼ାଇ ହୋଇଲେ ଜଳ ସେ ଭୃଦ୍ୟାନ୍ନଂ । ୧୮୯
ହେପିତା ବୋଲି କରି ଧରିଲେ ଶାସ୍ତେଂଦନ୍ତୁର ପାଦ
ଦେଖିଣ ଅବଳାଙ୍କୀ ହୋଇଲେ ବିବାଦ । ୧୯୦
ଗଂଗା ସମ୍ଭାଳିଲେ ସେ କାହାର ତନୟେ
ଭୂମିର ତନୟ ପଦେ ଧଶନ୍ତି ମୁନି ହେ । ୧୯୧
ତରେ ଶାସ୍ତେଂଦନ୍ ବୋଇଲେ ନୋହଇ ଆମ୍ଭର ସୁଂ
ନ ପୁଣି ପୁଜ ବୋଇଲେ ଏହାକୁ ମାରଇ । ୧୯୨
ସେହେତେକ ବିଶ୍ୱଶ ବୋଇଲେ ତପୋନିଷ୍ଠି
ସ୍ୱରେଣ ଙ୍ଗା ବୋଇଲ ତୋହର ପୁଅ ସେହି । ୧୯୩

୧୮୫-୧ (କ) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା = ପ୍ରତିପଦା ୧୮୫-୨ (କ) ଭୌମ-ବାର = ଭୌମ୍ୟବାର ୧୮୬-୧ (ଖ) ସେଦିନ ବୃଷ୍ଟି = ସେଦିନେ ଶାସ୍ତେଂଦନ୍ତୁ ୧୮୬-୨ (କ) ବହୁଂ ପେଦିନରେ ତପୋଧନେ ୧୮୭-୧-(କ) ଘଡ଼୍ୟବଣ ଗଲେ ସିନ୍ଧୁ ସ୍ନାନକୁ ୧୮୭-୨ (ଖ) ସଙ୍ଗେ ପେଦିବଲେ = ସଙ୍ଗତରେ ନେଲେ ୧୮୮-୨-(କ) ସ୍ନାନ = ସ୍ନାନ ମହାଋଷି = ଋଷି ୧୮୯-୧- (କ) ସାଇ ହୋଇଲେ = ପ୍ରବେଶ ୧୮୯-୨ (ଖ) କୁମାର = କୁମ୍ଭରେ, ଜଳର = ଜଳ ୧୯୦-୧ (କ) ସ୍ୱନଦେ୍ୱ ହିବସୁ ବୋଲି ଧରିଲେ—ଶାସ୍ତେଂଦନ୍ତୁଙ୍କ ଦେବ ପାଦ । ୧୯୦-୨ (କ) ସେ ହୋଇଲେ = ହୋଇଲେ ୧୯୧-୨ (କ) ନଜ ତନୁ ସ୍ତେନ୍ଦ୍ରକ—କୁମ୍ଭର ତନସ୍ତୁ ଦେଖିକ ୧୯୨-୧ (ଗ) ତରେଣ—ତରେ, ନୋହଇ—ନୁହଇ ୧୯୨-୨ (ଖ) ବୋଲିଲେ—ବୋଲଇ ୧୯୩—୧ (କ) ତତ୍ତ୍ୱଶ ସେ ତପୋଧନ ୧୯୩-୨ (ଖ) ବୋଇଲେ ସେ କୁମ୍ଭର ପୁଅ ବୁଝିଗୋଟି ।

ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ଶାଳବ୍ର ଅଟେ କାହିଁ
ତୋହର ତନ୍ତ୍ର ଆମ୍ଭର ଅଟଇ ଶୁଦ୍ଧତା ନାହିଁ ।୧୯୪
ଶୁଣିଣ କୋପ ହୋଇ ସେ ଜଳେ ଚଣ୍ଡୀ ଧବଳୀ
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ସେ ଜାଣଇ ପରମ ନଗ୍ନକୁଳୀ ।୧୯୫
ଆହୋ ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ର ଲୁଚାଇଲୁ ଯେତେବ ମୋତେ
ଅପୂଜ୍ୟ ହୋଇ ଜାଣ ଯାଉ ତୋର ପୁଣ ।୧୯୬
ଶ୍ରେଷ୍ଠବଚ ଶାପ ସେ ଦେଲେ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ପୁତ୍ର ସେବ ଆକଳ୍ପର ଚଳିଲେ ତନ୍ତ୍ର କେତି ।୧୯୭
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଯମ ପୁସ୍ତ ପୁରେ
ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ର ଅଇଲେ ସ୍ୱର୍ଗେ ।୧୯୮
ତାହାର ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରୀତି
ଜନ୍ମିଲେ ସେ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ ଗର୍ଭବତୀ ।୧୯୯
ବିନ୍ଦୁ ନେଇ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବୃହସ୍ପତି ତପୋଧନ
ପୁତ୍ର କମ୍ପା ଜାଣ କଲୁ ଧବଳ ବଦନ ।୨୦୦
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ମୋର ପୁତ୍ର ସେ ପ୍ରକୃତି
ପୁତ୍ର ବୋଲି ମୋର ନାହିଁ ଦେବତ୍ୱ ଭାବ ମତି ।୨୦୧
ତୁଳା ମୃତ୍ତି ପୁଷ୍ୟା ତଥ୍ୟବାରେ
ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ବେଳ ଦେଖ ସେ ପ୍ରହରେ ।୨୦୨
ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲ ଗଙ୍ଗାର ଗର୍ଭସ୍ଥ
ଦେଖିବାକୁ ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ର ସେ ଚଳିଲେ ଗୃହତେ ।୨୦୩

୧୯୪-୨ (କ) ସେ ଅଟ ଶୁଦ୍ଧଯାତ ନାହିଁ ୧୯୫-୧ (କ) କୋପ ସେ ଜଳନ୍ତ ଧବଳୀ ୧୯୫-୨-(କ) ଜାଣଇ ସେ—ସେ ଜାଣଇ ୧୯୬-୧ (କ) ସୁଦର୍ଶନ ହୋଇଲେ—ଆହୋ ୧୯୬-୨-(କ) ଯେତେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ହୋଇବ ତେବେ ପୁତ୍ର । ୧୯୭-୧ (କ) ଶାପ ଦେଇ—ଶାପ ସେ ୧୯୮-୧ (କ) ଯମ ପୁରୀ ସ୍ନାନରେ ୧୯୯-୧ (କ) ଗଙ୍ଗାର ପୁଣି ଶାମ୍ବେଂଚନ୍ଦ୍ର ଲଭେ ସେ ୧୯୯-୨ (କ) ସମସ୍ତଙ୍କ ଜାଣେ ୨୦୦-୨ (କ) ନାଶ କରୁରେ, ନାଶିକଲୁ ୨୦୨-୧ (କ) ଭାଦ୍ରମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବେଳ ଶୁକ୍ରବାର ୨୦୨-୨ (କ) ପ୍ରହର ୨୦୩-୨ (କ) ପଶିଲେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମରେ

ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ଗଙ୍ଗା ଦେଖିଲୁ କରେ ।। ନା
ରହ ରହ ବୋଲିଣ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଲି ।୧୦୪
କୋପେଣ କହନ୍ତେ ଙ୍ଗ ସେ ଧରିଣ ରୋଷ ମତୀ
କାହିଁ ତୋର କୁମାରଙ୍କୁ ପକାଇଲୁ ନାଶି ।୧୦୫
ଚିନ୍ତ ଶିବ ବୋଲାଣି ବାହୁଡିଛି ତପସ୍ୱୀ
ସତ୍ୟ ଭକ୍ତି କାମନେଣ କାଣ୍ଡୁ ପୋଲି ତ ନଦୀର ।୧୦୬
ଶୁଣି ଧର୍ମପୁତ୍ର ଗଙ୍ଗା ବୋଲିଲେ ଗର୍ଭବତୀ
ସୁତନୟ ଜମ୍ମୁଜିଲ ମଦନ ମୂରତି ।୧୦୭
ଋଷିଙ୍କି ଦେଖନ୍ତେ ନପ ରଜାଇଲ ରେଣ୍ଡ
ଶାନ୍ତନୁଂଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ମେଳକ ସମ୍ପାଦ ।୧୦୮
ସ୍ତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରଣ ଗଙ୍ଗା ନ ଦୃଷ୍ଟ ଜହ୍ନୁରାଇଲ
ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ପେନ୍ତ୍ର ନାଶି କଲ ।୧୦୯
ଚୂଡ ଧର୍ମପୁତ୍ର ଗଙ୍ଗା ବୋଲିଲେ ଗର୍ଭବାସୀ
କହିଁ ନ ବୋଲନ୍ତି ସେ ମହାବ୍ରତୀ ଋଷି ।୧୧୦
ଗଙ୍ଗାସ୍ତ୍ର ଶର୍ବବଶ୍ୱ ଧର୍ମ ନ ଚାରନ୍ତି ନାରୀଙ୍କ
ଯୋଜ କରି ସମେ ଧନା କରନ୍ତି ଉପୋଧନ ।୧୧୧
ଗଙ୍ଗା ବେଗରଇ ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟ ଦେଲି
ଅମ୍ଭାରୁ ଜାତ ଧର ତୁ ଦୂତ ନାଶ କଲ ।୧୧୨

୧୦୪-୧ (କ) ଦେଖନ୍ତେ କହୁଥିଲା = ଦେଖିଲ୍ଲ ଜଣେ ଡାକ ୧୦୪-୨ (ଖ) ଲାଗି ତୋ = ବୋଲିଣ ୧୦୫-୧ (ଖ) ମହାଦେଉଙ୍କରେ କହୁଥିଲା ଦେଖିଲେ ୧୦୫-୨ (ଖ) ସେନ କୁମରଙ୍କୁ—କୁମରଙ୍କୁ ପକାଇଲେ ୧୦୬-୧ (କ) ବୋଲି କାହୁଡ଼ିଲେ = ବୋଲିଣ ବାହୁଡ଼ିଛି ୧୦୭-୧ (ଖ) ଧର୍ମପୁତ୍ରକ ଗଙ୍ଗା ସେ ବୋଲିଲେ ୧୦୮-୧ (କ) ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ହେ କନକ ଶିରଚ୍ଛେଦ ୧୦୮-୨ (କ) ସ୍ୱେତ ଗଡ଼ ଧର୍ମନାଦ ୧୦୯-୨ (ଖ) ଦେହୁଦନ ଭଙ୍ଗାର ଗୁଡ଼ ସୁଣି ଜ୍ୱଳିକଲ ୧୧୦-୧ (ଖ) ଦୈତ୍ୟ କ ଧାର କାତ୍ୟାୟନୀ ୧୧୧-୨ (ଜ) ସମ୍ବୋଧନା = ସମ୍ବୋଧନା, ମହାମୁନି = ତପୋଧନ । ୧୧୨-୧ (କ) ବଢ଼ିରନ୍ତି ମୁଁ = ବହୁଗଛ ,ଦଣ୍ଡ = ଦୁଃଖ ୧୧୨-୨ (କ) ପୁତ୍ରକୁ = ଛି'ପୁତ୍ର

ନେତ୍ରେ ଚୋରେ ସେ କୋଟେ ନ କଲ
ଭୁଞ୍ଜିନା ସହିଲ ଗାଳି ନ ବୋଲିଲ । ୨୧୩
ସତ୍ୟ ଜାତି ନ ଯାଉ ମୁନି ଅଷ୍ଟ ସତ୍ୟ ଶତ୍ରୁ
ସତ୍ୟ ଲଙ୍ଘିଣ ମୁଣ୍ଡ ସେ ପିତାଙ୍କ କୋପେଣ । ୨୧୪
ବେନି ପୁତ୍ର ସେନ୍ଦୁ ଯୁନି ଗୋଟିକ ମାଗବ
ଭୁଞ୍ଜିନା ନ ବୋଲିଲେ ବୃଥାକି ମେଲିଲବ । ୨୧୫
ନେତ୍ରପଟନ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ଖୋଲିଲ ମହାଭାଗ
ମହାବଳବନ୍ତୀ ଗଢ ପୁତ୍ର ଘନ୍ତୀ ନ ପାଇ । ୨୧୬
ବୋଲନ୍ତି ପାଦେଶ୍ବରୀ ଶୁଣିମା ମୁନି ଦେବ
ବଡ଼ ବଳବନ୍ତ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭେ ରଖେ । ୨୧୭
ଏତେ ବୋଲନ୍ତେ ବଳବନ୍ତ ସତ୍ରନ ହୃଦର ହୁଁ ହୋଇ
ପ୍ରଭାତ ସମୟେ କେତେକ ଘନ କ ହୋଇବ ବା ଆଜି । ୨୧୮
ଏତେ ବୋଲି ବେଦର ଯେ କଲ ଶାସ୍ତ୍ରୋନ୍ତରେ
ଆଗମ ଶୁଦ୍ଧ ଯେ ଗଣନ୍ଧ ଯୋଗ ଶ୍ରୀ । ୨୧୯
ବେଲୁ କୃଷ୍ଣ ତିଥପ୍ରତୀ ଦିନ
ସୁନ୍ଦରୀର ବେଶ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଯେ ବାର ବଟ୍ୟପାନ । ୨୨୦
ପ୍ରିତି ନାମେ ଯୋଗ କରଣ ବାଣିଜ୍ୟ
ଦୃଢ଼ ଲଗ୍ନ ଦଣ୍ଡରେ ଜନମିଲ ଆତ୍ମଜ । ୨୨୧

୨୧୩-୧ (କ) ନେତ୍ରେକ ଚୋଚେଶ ମୋଚେ = ନେତ୍ରେ ଚୋରେ ଚେ ୨୧୩-୨ (କ) ଭୁଞ୍ଜନା ନ କହିଲ ସେ = ଭୁଞ୍ଜିନା ସହିଲ ୨୧୪-୧ (କ) ସତ୍ୟ ଯାଇ ନ ପାରଇ ସେ ମୁଣ୍ଡି ଶତ୍ରୁଗଣ । ୨୧୪-୨ (କ) ସତ୍ୟଙ୍କୁ ଲଙ୍ଘିଣ ସେହି । ୨୧୫-୧ (କ) ଅବଶ୍ୟ ମାଗିବି = ମାଗବ । ୨୧୫-୨ (କ) ଭୁଞ୍ଜିନା ନ ବୋଇଲେ ଆପଣା ଚୋଟି ମେଲିଇବ ୨୧୬-୧-(କ) ଗର୍ଭ ହର = ମହାଭାଗ ୨୧୬-୨ (କ) ମହାବଳବନ୍ତ ସେ ପୁତ୍ର ଏହି ପଣ୍ଡିତ କୁଆର ୨୧୭-୧ (କ) ବୋଲନ୍ତି — ବୋଲନ୍ତି । ୨୧୭-୨ (କ) ପୁଣି ବେନି ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭେ ରଖେ । ୨୧୮-୧ (କ) ହୋଇ ସ ହୃଦନ । ୨୧୮-୨ (କ) ପ୍ରଭାତ ସମୟ ବେଳାହୁଁ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇ କନା ବୋଲନ୍ତୁ । ୨୧୯-୧ (କ) ନିଦ୍ରୁ କରନ୍ତି—ବସ୍ତୁ ସେ କଲେ ୨୧୯-୨ (କ)- ସୁନ୍ଦରୀ ଦକ୍ଷିଣାଯ ସେ = ମୂଳସ ସେ ଦଣ୍ଡାସ । ୨୨୦-୧ (କ) ବୈଶାଖମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନେ । ୨୨୦-୨ (କ) ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ବୃହସ୍ପତିବାର ବଟ୍ୟମାନେ । ୨୨୧-୧ (କ) ଯୋଗ ପ୍ରୀତି-ଯୋଗ ୨୨୧-୨ (କ) ଜନମ ହୋଇଲ୍କ ତନୁଜ = ଜନମିଲ ଆତ୍ମଜ ।

ସୁଖଗ ଭୁବନ ବୁଝିଣ ମନ୍ଦାରନ
ଅମୃତ-ନାରାୟଣୀ କାନ୍ଦେକ ମହେନ୍ଦ୍ରଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ୍ତ । ୨୨୨
ଶ୍ରୀ ନିବେଦନ ବୋଲନ୍ତେ କର ବଳା
ଦୁଷ୍ଟ ଲୁଣ ବୁଦ୍ଧର ବଡ଼ଣ ବୁଝିଣ କଲା । ୨୨୩
ଧର୍ମଗନ ନାଗିଙ୍କର ବୃନ୍ଦାଟଭ ଚତୁର୍ଥ
ତୁମ୍ଭେ ଭାଗ ବଚ୍ଛ ଦେଖୁ ସେ ପୁତ୍ର । ୨୨୪
କବନ ଦେବ ମଙ୍ଗଳ ଗୃହ ଯେ ଦାଣ୍ଡନ
କାମେଣ ଯୋଗ୍ନୀ ସେ ଶୁଣାନ ଯୋଗ ବାରନ । ୨୨୫
ବଡ଼ଶ ଚାବ ଅଟଇ ମାହେନ୍ଦ୍ର ସୋଗ
ଯେବକଟିଂଶ ପାଦେ ତନୁ କାହ୍ନିଂ ଆରେକ ଧ ତ ତେ । ୨୨୬
ପାଦେ ଗା ଜାତ ସେ ମ୍ୟାଇଲଙ୍କ ବାନ
ତେବେଁ ତ ମୁନି ଧଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଯୋନ । ୨୨୭
ଶାସ୍ତ୍ରେଜ୍ଞନ୍କୁ ବୋଇଲେ ସେ ଦଣ୍ଡ ନଚାଇଣ ବଳୀ
ଦେବଙ୍କ ମୂଳକ ଅନ ବର୍ଣ୍ଣିର ବଳା । ୨୨୮
ଅହୋ ସୁଖ କୋଟି ଭଜନ୍ତି ଯେତେବେଳ
ପୁଷ ବୃନ୍ଦାବନେ ମାତାର ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତେ । ୨୨୯

୨୨୨-୧(କ) ଶ୍ରୀ ଦେଖି ମନ୍ଦାରୁହି—ଶ୍ରୀଙ୍କ ମନ୍ଦାରଣ । ୨୨୨-୨ (କ) ଅମୃତ ନେଇକଣ ସୁଖ ସ୍ୱୟଂକାଳ ଦେବୀଙ୍କ ତୃଷ୍ଣ ଲୁଣ୍ଠି । ୨ ୩-୧ (କ) ଶୁଦ୍ଧବାସ ଦେବେକ ଲୁଣ୍ଠାଇଷ୍ଟି ଯୋଗିଲକ୍ଷ କଲା ୨୨୩-୨ (କ) ସୁଦୃଷ୍ଟ=ଶୁଭ ସୁନ୍ଦର ୨୨୪-୧ (କ) ଧର୍ମନନ୍ଦର ନନ୍ଦେର ଚତୁର୍ଥେ ବୃନ୍ଦାବନ ୨୨୪-୨ (କ) ଲବ ସମସ୍ତେ ବଚ୍ଛ କଲ୍ପନର ଅନ୍ତରୁ, 'କ' ରେ ଅଧିକ—ତୁମ୍ଭେସ୍ତେ ବଚ୍ଛ ସେ ଦେଖୁ ଅନ୍ତର କବନେ, ମଙ୍ଗଳ ଦେଖ ଯେବକାରେଣ ଶୁଣ ହିଂ କାରଣ ୨୨୫-୧ (କ) ଅଟନ୍ତେ ଲୁହ ଶୁଣ ଯୋଗେଣ ବସେ ୨୨୫-୨ (କ) ଯୋଗ୍ନୀ ଶୁଣାନ ଯୋଗେ କଲେ ୨୨୬-୧ (କ) ପାଦରେ=ଧ.ଠ ଅଟଇ ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ୨୨୬-୨ (କ) ପାଦେ=ପାଦ ୨୨୭-୧ (କ) ସେ ଜାତ= ଜାତ ସେ ୨୨୭-୨ (କ) ତେବେଁକ=ଧଇଲେ ତାଙ୍କୁ; 'କ' ରେ ଅଧିକ—କରନ୍ତି ନା ଯୋଗଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ମୀଠି ଶୁଭେ କଲା । ୨୨୮-୧ (୧) ଦେଖି କୋଇଲେ 'କ' ରେ ଅଧିକ—ବୋଲନ୍ତି କାହ୍ନିଂ ଅସ କଲା ହେବ, ଦେବକନା ମୁନି ନାମ ଭୁବନ ଭଜନ୍ତୁ । ଶାସ୍ତ୍ରୀଜନ୍କୁ ବୋଇଲେ ସେ ଅନ୍ତ୍ରାପନ ଅନ୍ତଙ୍କୁ, ଅମୃତ କ ଦେଖିଲେ ଶୁଣି ଅମୃତ ସୁଖକୁ । ଅସ ହୋ ଲଗନ୍ତୁ ଦେଖ-ଦ କା କଲା ୨୨୮-୨ (କ) ମୂଳକ ଅଟଇ ପୁରାଣାର ୨୨୯-୧ (କ) ସୁଖକୋଟି ଭଜନ୍ତି ତନ୍ତ୍ରଂ ୨୨୯-୨ (କ) ମାତା ଝିଅର ଜନନ=ମାତାର ଜନ୍ମ

ଦୁଷ୍ଟସେନ ପିତା ତାହାର ବୃହଂଷ ବଦନ
ଜନ୍ମକୁ ପିଟିବ ଶିର ଅପୂର୍ବିକ ଲକ୍ଷଣ । ୨୩୦
ଜଜ୍ଞ କର୍ମା ମନ୍ତ୍ର ପଥ ତାହାର ମନକର୍ମ
ପିତାଙ୍କୁ ମୂଳତ ଦୁଃଖ ଅନେକ ଧର୍ମ । ୨୩୧
ସ୍ନେହେ ବନ୍ଦନାରେ ଚଣ୍ଡି ତ ସ୍ତୋତ୍ରବନ୍ତ
ବର୍ଣ୍ଣ ପାଖଯିବ ଯେ ଦେଖିଣା ମୁନି ହସ୍ତ । ୨୩୨
ଭୂବନ ପଦେକ ସୁଅଦ୍ଭୁତ ପୁରୁଷ
ଦେଖଇ ବକତାରେ ଚିହ୍ନଂର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଦେଇ । ୨୩୩
ତନୟୁ ମହାତ୍ମା ଯେ ସୁତ ଦେଖିବାକୁ
ସୁବ ନଦରେଖିଣ ତଳନ୍ତ୍ରୁ ଭିତରକୁ । ୨୩୪
ଅଦ୍ଭୁତ ଚରଣ ଯେ ପଶିଲେ ରାଜନବଂଶୀ
ସୁଦ୍ଧ ପଦେକଣ ଗଙ୍ଗା ଯେ ଥାନ୍ତୁ ଅଛି ବସି । ୨୩୫
ଦେଖ ଯେ ମହାତ୍ମା ଭୁବନ ଦୁଷ୍ଟ ଯୋଗି
ଅର୍ଘ୍ୟ ଯେ ଦେଇଣ ଲଗ୍ନ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟି । ୨୩୬
କରେଣ ଦେଖିଲୁ ରଙ୍ଗା କନ୍ତୁ କଣ୍ଠାର
ଋଷି ଦେଖନ୍ତେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ନେଇଣ ମାଠ । ୨୩୭
ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ଯେ ଥିଲେ ଧାନ୍ୟଂତକୁ
ଆଗେ ଗାଇଂ ତକରେ ଚଳ ମାର ଭଗ୍ୟାକୁ ଦେଲୁ । ୨୩୮

୨୩୦-୧ (କ) ତାର—ତାହାର ୨୩୦-୨ (କ) ପିଟିବ = ଶିର ଚିତ୍ର ୨୩୧-୧ (କ) ଜଗ୍ୟ ଅଜା ମନ୍ତ୍ର ଅଜା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତେ ୨୩୧-୨ (କ) ପିତା = ପିତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖେ ଧରମେ = ଧର୍ମ । ୨୩୨-୧ (କ) ବନ୍ଦନ ସେ = ବନ୍ଦନାରେ ୨୩୨-୨ (କ) ବୃଦ୍ଧ ଶ୍ରୀ ପାଶେ ଅର୍ଘ୍ୟକ ଦେଖନ୍ତେ ୨୩୩-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଦେକ ସୁଅଦ୍ଭୁତ ସେ ପୁରୁଷକ ୨୩୩-୨ (କ) ଶ୍ରୀଫଳକ ନିଜ—ଚିହ୍ନଂର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଦେଇ ୨୩୪-୨ (କ) ସୁତ ନ ଲଭରେଖି ତଳାନ୍ତୁ ଭିତର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ୨୩୫-୧ (କ) ଅଚର ସାଙ୍ଗ କଳଦେଖୁ = ଚରଣ ସେ ପଶିଲେ ୨୩୫-୨ (କ) ସୁଅଁକୁ = ସୁଅ, ଗଙ୍ଗା—ଗଙ୍ଗା ସେ ୨୩୬-୧ (କ) ଦେଖ ଦେଖ ମହାତ୍ମା ସେ ତୋହୋର ପଞ୍ଚ ଯୋଗି ୨୩୬-୨ (କ) ଦେଇ ଲଗ୍ନରଷି—ସେ ଦେଇଣ ଲଗ୍ନେ ୨୩୭-୧ (କ) ବାଟେ କର୍ଣ୍ଣକଣ୍ଠାର = କର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠାର ୨୩୭-୨-(କ) ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ସେ = ଋଷି ଦେଖନ୍ତେ ୨୩୮-୨-(କ) ଭାଗ—ଭାଗ୍ୟ ୨୩୮-୨ (କ) ନାଗ କଲୁକଳୁ—ମାର ଭଗ୍ୟା କୁ ଦେଲୁ ।

ଅଲେକ ଛଡ଼ି ଦେବ ମାଇଲୁ ନ ଶୁଣିଲୁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି
ଆଜେ ଗାଂଗି ଭୁ ମଦ ଦେଖି । ୨୩୯
ଏମନ୍ତେକ ଅନ୍ତଶ୍ଚ ଦେଖୁ ସଂସାରେ ପୋଙ୍ଗଣ
ସନ୍ତୁଲି ଆଦିବ ଛଡ଼ୁ ତେବେ ମନ୍ତ୍ର ନାଶ । ୨୪୦
ଭଣ୍ଡାରି କଲୁ ଦେଖିବାକୁ ଯେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ମାତ୍ର
ଦେଲ ଛଟାଇ ପୂଅ ଦେଖିଲେ ଉଦ୍ଧୃତ । ୨୪୧
ଗଂଗା ଭ୍ରମିତ ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଉତ୍ତରେ
ଛୁଡ଼ ପୂର୍ବେଲ ନନ୍ଦନେ ଯାଉନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣରେ । ୨୪୨
ଏମନ୍ତେକ ବୋଲିବାକୁ ମୁଁ ବାଟ ଉଣ୍ଡିଥିଲି
ତାଙ୍କ ବୋଲିବ ବୋଲି ଭୁଲନ୍ତୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଛୁ ମାଇନି । ୨୪୩
ଏମନ୍ତେ ବୋଲନ୍ତେ ଗଙ୍ଗା ଉଠିଲେ ବହନ
ପୁତ୍ର ଛୁଡ଼ି ଦେବ ଉଠିଲେ ତପୋଧନ । ୨୪୪
ଉଠିଣ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଧଇଲେ କୋଳ କରି
ନିଷ୍ଠୁରେ ବୁଦ୍ଧ ବୁଝିଲନ୍ତି ମନୋହରି । ୨୪୫
ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଯେ ହୋଇଲେ ବାହାର
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବନ୍ଦି ସ୍ତବ କଲନ୍ତି ଅପାର । ୨୪୬
ବୋଲନ୍ତି ଦେବୁ ଯେ ବାଳକ ଦେବ ନୋହି
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବ ଦେବୁ ନ ପାଇ ଶୀର ଛୁଟି । ୨୪୭

୨୩୯-୧-(ଗ) ଅଶୁଣ୍ଡ = ବୁଦ୍ଧି ୨୩୯-୨-(କ) ଅଲେ ଥଲେ ଗାଙ୍ଗି ଭୁ ଅତୁ ଦେଖୁ ମଇଲନ୍ତି ୨୪୦-୧- (ଖ) ଯେ = ଏ ୨୪୦-୨-(କ) ସନ୍ତୁଳି ଆପାଦ ଛଡ଼ୁ ଗୁରୁଣ ତୋର ନାଶ ୨୪୧-୧-(କ) ଯେଣ ଯେ = କରୁ ଯେଉଁଲେ ଯେ ୨୪୧-୨-(କ) ପୁଅକୁ = ପୁଅ ୨୪୨-୧-(କ) ଙ୍ଗର କରିତେ = ନି ଉଷ୍ଣରେ ୨୪୨-୨-(ଗ) ଅତିଶା ଦଶ ପୁଲିଲ ମୋର ଉପଡୁ ନନ୍ଦୀମୁଦେବୀ. ୨୪୨-୨-(ଖ) କାନ୍ତୁଲାରେ ୨୪୩-୨-(କ) ଗାଙ୍ଗି ବୋଲିଥି ପାଇଁ ଛଡ଼ୁ ପୁଅ ମାଇଲି ୨୪୪-୨-(କ) ବୋଲି ଦେବା ଯେ--ବୋଲିଣ ଗଙ୍ଗା ୨୪୪-୨-(କ) ପୁତ୍ରକୁ ଛୁଡ଼ି ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ ତୋଧନ ୨୪୫-୧-(କ) ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଉଠି—ଉଠିଣ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ୨୪୫-୨-(କ) ସଞ୍ଜେସ୍ତୁ ଦେଖୁ ପୁତ୍ର ଯେ ପୁଣିଲ ତୋହୋର ? ୨୪୬-(୧-୨) 'କ' ରେ ନାହିଁ—ଏମନ୍ତେକୁ ବୋଲିଣ ଯେ ହୋଇଲେ ବାହାରି, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବନ୍ଦି ସ୍ତବେ କଲନ୍ତି ଅପାର ୨୪୭-୧-(କ) ଏମନ୍ତେ ଯେ କାହିଁ କଲ୍ଲ ବାଳୁତ ପୁଅ ଗୋଟି ୨୪୭-୨-(କ) କେମନ୍ତେ ବୁଢବ ଦେଖୁ ନ ପାଉଲ

ଲେଉଟି କରିଣ ସେ ହାମ୍ବୁରା ବନ୍ଦିଂଲ
ଗାଁଇଲେ ସଙ୍ଗ ମଙ୍ଗଲ ମନ୍ତ୍ର ମୋର ଜୟ ହୋଇଲ । ୨୪୮
ବାଟେରେ ଗୋଳ କରି ଧାଇଲେ ମୋହାମ୍ମଦ
ଦଉଡିଣ ପେଲି ସେ ଉକାଇଲ, ଖାଗ୍ରାମ । ୨୪୯
ତୁ କର୍ମା ଚମାରେ ଅବୋଧ୍ୟ ଧନ୍ତୁ
ପ୍ରତି ପ୍ରଭୁ ମୋର ଡାକିଲ ତୋର ବୃତ୍ତି । ୨୫୦
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଘାଟିତ୍ୱମା ପୋଗତ ବେଳ ଉଦୟନ୍ତ
ଦିମେଉଣେ ପେଗ ମୁଁ କଣ୍ଟକ ଗୋଡତ । ୨୫୧
ଗାଁଗି ବୋଲିଲେ ନଥାଇ ଗୋ ବୋଲିଲେ ଥାଇ
ଗାଁଗି ବୋଲିଲୁ ଯାଉଛୁ ବରତ ପ୍ରବିଲ । ୨୫୨
ନଶ୍ରବେ ମୁଂ ତୋ ବୃତ୍ତ ଭୁ ମୋହର ଚିତ୍ତି
ଗୁରୁ ଦର୍ଗୀ କ ଗଂଘ ଖୁ ହୁତଂ ମୋରତି । ୨୫୩
ଯେ ପ୍ରଭୁ ବୋଛିର ଯାତ ଦମ୍ଭାଇବ ପେବଣା ପ୍ରେମ
ତୁ ବାଣ୍ଟେଂଚଲୁ ଚିରଛେଦ ମୁଅ ନାଚର ହାତେ । ୨୫୪
ତଉଡିଣ ହୁଡିଲେ ଦେ ଅମୋଦ କାନ୍ଧାନ କ
ଧାଁତିକାରେ ଦଳେ ସମ୍ଭାଇଲେ ତ୍ରିଅମ୍ବକ । ୨୫୫
ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ତେନ ମୁନି ବନ୍ଧୁ ହୋଇଲେ
ବିଗ୍ରହ କଣ୍ଠରୁ ମୁନି ଶ୍ରୀଷ୍ଟୁ ଗାମ ଦେଲେ । ୨୫୬

୨୪୮-୧ (କ) ଲେଉଟିଣ ବୃନ୍ଦଂ ; ସେ କାନ୍ଧରା ବୋଇଲ ୨୪୮-୨-(କ) ମୋ ହର=ମୋର, ଜୟ=ହୋଇଲ ୨୪୯-୧ (ଗ) ମୋହାମୁଦ—ମହାମୁଦ ୨୪୯-୨ (ଖ) ପେଲେ—ପେଲି ସେ ୨୫୦-୨ (ଚ) ଦାହାର—ମୋର, ମୁଁ ତୋର ବହୁ=ତୋର ଗୁରୁ ୨୫୧-୧ (ଚ) ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାଟିଥିଲ ସେବେତ ଉଦ ଉଦୟନ୍ତେ ୨୫୨-୧-(କ) ଗଙ୍ଗା ବୋଲିଲେ ମୁଂ ଥାଇ ଗାଙ୍ଗି ବୋଲିଲେ ନଥାଇ ୨୫୨-୨-(ଚ) ବୋଲିଲୁ ଭୁ ଯାଉଛୁ ମୁଂ ବ୍ରତ ଘୃତେଇଲ ୨୫୩-୧-(କ) ମୋହର—ଏବେ ୨୫୩-୨-(କ) କଂପାଇଁ ହୁଂଡିକୁ—ଜନାକୁ ହୁତଂ । 'କରେ ଅଧିକା- ବୋଧେଣ ବଚନ ବୋଇଲେ' ବଞ୍ଚାଦେବା ! ମତେ ସେ ହୁଲିଂକୁ ବୋଲେ ମୁଁ ହୁଂ ଶାଟ ଦେବ । ୨୫୪-୧ (କ) ସେ ବୃଥ ବନ୍ଧୁଂ ଜାତ ହୋଇବ ଦେନରି ଗୁରୁ ୨୫୪-୨ (ଚ) ତାର ହୃଦ୍—ନାଚର ହାତେ ୨୫୫-୧ (ଖ) ଣ ଦେପ୍ଟେଂଚଲୁ ନହ୍ଲ ମୁନ=ଅନାଦ କାନ୍ଧାନକ ୨୫୫-୨ (ଚ) ଅନାଦ କାନ୍ଧାୟୁନ—ତ୍ରିଅମ୍ବକ ୨୫୬-୧ (କ) ପ୍ରଭୁ ବୋଟି ତେନ ମୁନ ବନ୍ଧୁ ମନ ହୋଇ ୨୫୬-୨ (ଚ) ସେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟୁ ନାମ ଦେଇ—ଶ୍ରୀଷ୍ଟୁ ନାମ ଦେଲେ,

ଜାଣିଲେ ଗାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପଡ଼ିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବଙ୍କା ବୋଲିଲା
ଲଜ୍ଜା ମୃତ୍ୟୁ ଦଦ ସେ ବେଦକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ପାଇଲା । ୨୫୭
ପାରେଶ୍ୱର ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଭୂଷଣ୍ଡିବା ସ୍ତେ ଚଳ ଲୁଷ୍ଟେ
ପାରେଶ୍ୱର ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ଷରେ ହୋଇଲେ ସମ୍ଭୃତ । ୨୫୮
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବାର୍ଯ୍ୟ ଭଦ୍ରକେଲେ ତନ୍ତ ବଚନ ବାର୍ଯ୍ୟ
ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତେ ଭଦ୍ରଜାଲି ଏକକି ଆସ୍ତୃତ । ୨୫୯
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଭୃତ୍ତିଙ୍କର ତନ ତୋଷି ଧନ୍ଧେ
ଆଦି କୁଷ୍ଣବର୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀଥ ହୋଇଲେ ଉତ୍ପତ୍ତି । ୨୬୦

୨୫୭-୧ (କ) ଜାଣିଲେ ଜଣେ ପଡ଼ିଲ ଅବା ମନ୍ତ୍ରୀ ବଙ୍କା ସେ ଦୋଷାଳୀ ୨୫୭-୨ (କ) ଲଜ୍ଜା ମୃତ୍ୟୁ ବଳ ସେ ସ୍ୱପ୍ନଙ୍କର ସେ ହୋଇଲ ୨୫୮-୧ (କ) ଲଳାସ୍ତ୍ରେଥ—ସ୍ତେ ଚଳ ଲୁଷ୍ଟେ ୨୫୯-୧ (କ) ଶାନ୍ତେଂତନୁର କର୍ତ୍ତୃ ଭଦ୍ରେକଲେ ଶାପି ବଚନକାର୍ଯ୍ୟ ୨୫୯-୨ (କ) ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଭଦ୍ରକିଲେ ମୃତସ୍ତୁ ଅତ୍ରଳ ୨୬୦-୧ (କ) ମହାଭୃତ୍ତିଙ୍କର ତନ ସେ—ଭୃତ୍ତିଙ୍କର ତନ ତୋଷି ୨୬୦-୨ (କ) ଆଦନ୍ତୁ କୁଷ୍ଣବର୍ଣ ହୋଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀଥଂ ଉତ୍ପତ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶଶାଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବିବାହ

ଭରଦ୍ୱାଜଙ୍କ ନନ୍ଦନ ପଦ୍ମାବତୀ
ଯାହେ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ କନ୍ୟାରତ୍ନ କାନ୍ତି । ୧
ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶର ସେ ରାଜା ପଦ୍ମନାଭ
ଚମ୍ପୁ ନବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କରି ଶାସନ୍ତି ବାହୁଦେବ । ୨
ଯାଦବ ନିକ୍ଷେତ୍ର ଯେମାନେଣ ଚିହ୍ନନ୍ତି
ତେମାନେଣ ଶସ୍ତ୍ର ତ ସେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି ; ୩
ବେଦ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ଅଟନ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ
ସେ ପଦ୍ମନାଭ ରାଜାର ସେ ଶତେକ ପୁତ୍ର । ୪
ବ୍ରହ୍ମନାଭ ପଦ୍ମନାଭ ଚନ୍ଦ୍ରନାଭ ବୀର
ଗୋପନାଭ, ଧନନାଭ, କୁଣ୍ଡନାଭ ଶୂର । ୫
କମ୍ବୁନାଭ, ଯୋଗନାଭ, ଗଗନନାଭ ଦେବା
ନୀଳ ନଭ, ବଜ୍ରନାଭ ପ୍ରଭୁ । ୬
ଏହି ମତେଣ ପଦ୍ମନାଭର ଶତେକ ପୁତ୍ର
ମନଙ୍କୁ ଲାଗିର ବଂଶେଣ ହୋଇଲେ ଜାତପୁତ୍ରି । ୭

୧-୧ (କ) ଭରଦ୍ୱାଜଙ୍କର ନନ୍ଦନ ୧-୨ (କ) ନାଦ—ଦ୍ୟୁତେ, ହୋଇଲେ ସେ —ହୋଇଲେ କନ୍ୟା ସୁନେତ୍ରୀ—କନ୍ୟାରତ୍ନ କାନ୍ତି ୨-୧ (କ) ପଦ୍ମ ଦଳ ଦେଶର ୨-୨ (କ) ଚମ୍ପୁ ନବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କରି ସେ ୩-୧ (କ) ଅଣ୍ଟାଦ୍ୟୁନ୍ୟ—ନିକ୍ଷେତ୍ର ୩-୨ (କ) ସକଳ ଦ୍ୱିତେତ ପ୍ରଶ୍ନ—ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ, (କ) କର ଅଧିକା—ସେ ରାଜାର ଦେନ୍ୟ ଅଧର୍ମ କଟଣି, ଗତ ଯତ ବ୍ରହ୍ମା ସେ ସୋଦେଶ ଷଷ୍ଠୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱ । ବାଜରେକ ରଥ ଦେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେନ ଶ୍ରାଦ୍ଧ । ଯାକ ହାତର ବାଙ୍ଗ ଉକ ସାଗର ଦାଣ୍ଡଦଣ୍ଡ ନୃପତ୍ର ।। ଅଷ୍ଟାଦଶ ଷଷ୍ଠେ ଦଶ୍ଚଶି ପ୍ରଜନ, ମହା ବୀର ରାଜା ହେ ଅତେ ମହାଗ୍ରାମ ।। ପଦ୍ମନାଭ ରାଜା ହେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ । ୪-୧ (କ) ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ହେ ଅତନ୍ତି ଗର୍ବିତ 'କ' ଅଧିକା—ମନ୍ତ୍ରୀ ଅନାଜ୍ୟ ସେ ହରକଥ ରହିଛି ୪-୨ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ରାଜାର— ପଦ୍ମନାଭ ରାଜାର ସେ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ସୁତ କନ୍ୟା ତାହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଲେ ଭଗବତୀ ୫-୧ (କ) ଗୁରନାଭ, ପଦ୍ମନାଭ, ବଜ୍ରନାଭ ଶୀଘ୍ର ୫-୨ (କ) ସୋମନାଭ ଚକ୍ରନାଭ, କୁଣ୍ଡନାଭ ଶୂର । ୬-୧ (କ) କମ୍ବୁନାଭ, ସୁନନାଭ, ଗଗନନାଭ ନାମ ଦେବ ୬-୨ (କ) ନଳନାଭ, ବଳୁଣ ନାଭ, ଅଚ୍ୟୁତ ନାଭ ପ୍ରଭୃ । ୭-୧ (କ) ସେହିମତେ ପଦ୍ମନାଭର ଅନେକ ସନ୍ତତି ୭-୨ (କ) କଳବଂଶେ = କୁଳର ବଂଶେଣ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ସେହି ରୂପେ ବଂଶ ତାର ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ

ତାହାଙ୍କ ଚର୍ମ୍ମ ଉପରେ ସ୍କନ୍ଧ ପଦ କୁମ୍ଭ
ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା ପ୍ରଭେଦ ।୮
ଦଶଙ୍କ ନାମରେ ପଦ ଅଷ୍ଟମ ଭେଦମାତ୍ର
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେ ତୁରଙ୍ଗେ ମାଙ୍କୁ ନାସ୍ତି ଉଚ୍ଚୈଶ୍ରବ ।୯
ଶାସ୍ତ୍ର ରେଣୁ ପଦ ନାଗସ୍ୟନ୍ଦନର ବଳା
ଅମ୍ବିକା ଜନନୀ ଗିରୀନ୍ଦ୍ରୀୟ କଣ୍ଠ ଦେଲା ।୧୦
ଦିଗ୍ ଯୋଜନାନ୍ତ ନାସ କରନ୍ତି ସ୍ତବନ
ମାନାଳାଙ୍କ ଭୂଷଣ ପଦ ଶୀତଳ କରି ମନ ।୧୧
ମଳୟ ବାସ ସୁରଭୁ ଶେଷ ପତ୍ରଠ
ଦେବସେନାନୀ ଜୟନ୍ତ ଜନ ଚନ୍ଦ୍ରଧାର ଯହିଁ ।୧୨
ଯୋଗ୍ୟତାନ ଦେବଗଣେ ଧରନ୍ତି ଅଳଙ୍କାର
ଅନେକ ସହସ୍ରେକ ସୁକ୍ଷ୍ମବ ମଣ୍ଡନ ।୧୩
ଅନେକ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ମୋହନରଙ୍ଗ ଜୀବନ
ତଳସ୍ଥ ମନର ଦେବର୍ଷି ଜନ ଅଶ୍ୱାଦ ।୧୪
ଉଦନ୍ତ ଦେବେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଚାମରଧର ଭ୍ରମନ୍ତିବା
ଅନେକ ଦେବର ଯଦ ଉଦନ୍ତ ଜନ ଦେବା ।୧୫
ପ୍ରବେଶ ସମ୍ଭାଳନ୍ତି ସିଂହ ପଦ୍ମକର ଦେବଙ୍କ
ଜିଷ୍ଣୁଦର୍ଶୀୟ କୁମର ବାହାର ବରାବର ।୧୬

୮-୨ (କ) ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବିକା ପ୍ରଭେଦ ୯-୧ (କ) ଶାଂଶ୍ରବ—ଉଚ୍ଚୈଶ୍ରବ ୯-୨ (କ) ତୁରଙ୍ଗ—ତୁରଙ୍ଗେ ୧୦-୧ (କ) ରେଣୁ—ରେଣୁ, ନାଗସ୍ୟନ୍ଦନର—ନାଗସ୍ୟନ୍ଦନର ୧୦-୨ (କ) ଅମ୍ବିକା ଛାଡି ସବୁ ଗିରୀନ୍ଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲା ୧୧-୨ (କ) ମାନାଳ—ମାନାଳକ ୧୨-୧ (କ) ମଳୟ ଶୁକ୍ର ଦେବସୀ ଦେବକୁଳ ନନ୍ଦନେ ୧୨-୨ (କ) ଦେବସେନା ଶୁକ୍ର ସେଇ ଉଠନ୍ତି ଶ୍ରେଣୀରେ ୧୩-୧ (କ) ଯୋଗ୍ୟତାର ଜନ୍ମେ ଦେବି ଭଲ ଅନୁକୂଳ ୧୩-୨ (କ) ଜନେ ସୁକ୍ଷ୍ମବ—ସୁକ୍ଷ୍ମବ ୧୪-୧ (କ) ଅନେକ ଦେବଗଣ ପ୍ରଣାମପୂର୍ବକ ନୃପତ୍ର । 'ଜ'ରେ ଅଶ୍ୱାଦ-ପାତ୍ରକୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଚଳନ୍ତି ପଡ଼ନ୍ତି, ଅନେକ ସହସ୍ର ଶିଖର ପାଇ ଯୁଗ । ୧୫-୨ (କ) ଉଦନ୍ତ ଦେବଙ୍କ ସହିତ ସେ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଦେବାକୁ ଥିଲା । ୧୫-୨ (କ) ଉଦନ୍ତ—ଉଦନ୍ତ ୧୬-୨ (କ) ଜିଷ୍ଣୁ—ବରାବର

କଶ୍ୟପ ତୋରେ ଦେବନାଥ ଦୁହିତ
ବୋଧ ତୋଧେଶ କାଶ୍ୟଙ୍କୁ ନିବେଦନ । ୧୭
ଧାର୍ମିକାର ବଚଣ କଲ ସ୍ୱୟମ୍ବର
ବିଶ୍ୱ ପ୍ରଥାବାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଦେଶାନ୍ତର ଦେଶୁଛି । ୧୮
ଏହେନ ପ୍ରଦାନ ଯେ କଲେକ କୁମାରୀ
ଅନେକ କନ୍ଦର୍ପକରି ବାହୁଯୋଗ ଧାରି । ୧୯
ଯୋଗ କର୍ମ ବସ୍ତ୍ର ମଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରେ ସମାପତି
କୁମର କୁମାରୀ ପାଳନା କରନ୍ତି ତପ ଯୁକ୍ତ । ୨୦
ବିଶ୍ୱ ପାଶ୍ଚତ୍ୟ ବରକନ୍ୟା ଚଳେକ ନିଜ ପୁରୀ
ବ୍ରେଜନ ଆସ୍ତେସିବ ଯାତ୍ରା ଶଜନେ ଶୁଭ ମନ୍ଦିରେ । ୨୧
ସେପସନ୍ତ ବାଦ୍ୟ ବରକନ୍ୟା ବେପାରେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ୱିଜନ ଅନେକ ସଂଯୋଗେ । ୨୨
ବରକନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ କରନ୍ତି ନରହରି
ତଦନ୍ତେ ଆରମ୍ଭଣ ସୋମବଂଶର ଅଧିପତି । ୨୩
ବୋଧବଂଶୀଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଧାଇଁଲେ
ତାହାଙ୍କୁ କନ୍ୟା ଦେଲେକ ଆନନ୍ଦ । ୨୪
ଅମ୍ବାଳିକା କନ୍ୟା ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଧନ ଭର୍ତ୍ତା
ବୋଧବଂଶୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କଲେକ ନୃପମଣି । ୨୫
ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଘେନି ଚଳିଲେ କାଶ୍ୟପତି
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାତ୍ମା ନିଜ ଭୁବନ । ୨୬

୧୭-୧ (ଜ) ସେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ନନ୍ଦନ—ଦେବନାଥ ଦୁହିତ ୧୭-୨ (କ) ବୋଧବତ ଶେ—ବୋଧେଶ ୧୮-୧ (କ) ବଚଣ—ବଚନ, ଜାଲ୍ଦିକ ପ୍ରବେଶକେ—ପ୍ରବେଶକେ ୧୮-୨ (କ) ବିଶ୍ୱର ସଂଯୋଗ କରିଲ ଦେଖି କୁମରୀଙ୍କି ୧୯-୧ (ଖ) ସେପସନ୍ତକେ—ସେତେକେ, ପଦାନ—ପ୍ରଦାନ ସେ ୧୯-୨ (କ) ସେ କନ୍ଦର୍ପକେ—କନ୍ଦର୍ପକେଣ ୨୦-୧ (କ) କରନ୍ତି = କର୍ମ, ବସ୍ତ୍ର—ମଙ୍ଗଳ ୨୦-୨ (ଜ) କୁମାର କୁମାରୀ ପାଳନା—କୁମର କୁମାରୀ ପାଳନା ୨୧-୧ (ଜ) ଚଳେ—ଚଳେକ ୨୧-୨ (କ) ସେପସନ୍ତକେ ବରକନ୍ୟା ବିଷ୍ଣୁର ସଂଯୋଗେ ୨୨-୧ (କ) ବ୍ରେଜନ କଳେ—ବ୍ରେଜନ, ସମ୍ଭବେ—ସଂଯୋଗେ ୨୨-୧ (କ) ବର କନ୍ୟା କରି ନସ୍ତ କରିଲ କୁମର ୨୨-୨ (କ) ତ.କରକେସେ ଆରମ୍ଭଣ ସୋମବଂଶ—ସୋମବଂଶର ୨୪-୧ (ଖ) ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱ ପରମ ହ୍ୟାକରେ ୨୪-୨ (କ) ତାହାଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ଦେଲେ ଆନନ୍ଦେ ୨୫-୧ (କ) ଧନେ ତନ୍ୟା—କନ୍ୟା, ସେ ଭର୍ତ୍ତା—ଭର୍ତ୍ତା ୨୬-୧ (କ) କନ୍ୟାକୁ ଘେନି ଚାଳୁଥିଲେ କାଶ୍ୟପଙ୍କୁ ମହାତ୍ମାଙ୍କୁ ୨୬-୨ (କ) ପ୍ରବେଶ ମହାତ୍ମା ଗାଇଁ ଆପଣା ଭୁବନେ

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ମୁନିଙ୍କେ
ଗାନ୍ଧର୍ବ୍ୟ ବିବାହକର୍ମ ହେବାରୁ ପରେ । ୧
କନ୍ୟା ଦେଖିଣ ପୁଣ ବିଚାରନ୍ତି କୁମାରେ
ଧ୍ୟାନ କରି ନୋହିଲା କନ୍ୟାଙ୍କ କୋଡ଼ରେ । ୨
ଦେଖିଣ ବିରସ ହୋଇ ଶାନ୍ତନୁ ନରପତି
ଘୋର ଶାପ ସେ ସୁମରିଲେ ଦେବୀ । ୩
ଚିନ୍ତିଲେ ନାରାୟଣେ ଅବର ନିଜ ମାତା
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ ହୋଇଛି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯେ ଥିଲା । ୪
ମନେ ବିଚାରି କରି ରାଜନ୍ତ୍ର ଘାଟଣିଷ୍ଟି
ଦେବନ୍ତ୍ର ତାହାର ଶାପ୍ୟ ମୋହର ହୋଏ ଦେଖି । ୫
ନରେଶ ଦୃଷ୍ଟି ବିରତ୍ର ତପୋଧନ
ଶାପ ବଂଶଜାଙ୍କୁ ବୁଝି କରନ୍ତି ମହାମୁନି । ୬
ଅନେକ ପାପ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ମୁନିବର
ତେଣେଣେ ତୁମ୍ଭ ତୋର ଶାପ ହେ ହିଳକ ପାରି । ୭
ଅପୂର୍ବ ଶୁଣାଇଲେ ଶାନ୍ତ ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ
ଧନ୍ୟ ନ ନୋହିଲକ ବଂଶ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ । ୮

୧-୧ (କ) ହେଲା ମୁନିଙ୍କେ = ମୁନିପତି ୧-୨ (କ) ଗୁରୁତ = ହଂସଗତି ୨-୧ (କ) କନ୍ୟାକୁ = କନ୍ୟା, କୁମରେ = କୁମାରେ ୨-୨ (କ) ସୁଅଙ୍କର କୋଳେ = କନ୍ୟାଙ୍କ କୋଡ଼ରେ ୩-୧ (କ) ବିରହ = ବିରସ ହୋଇ ୩-୨ (କ) ଘୋର ଶାପ ମନରେ ସୁମରିଲେ ୪-୧ (କ) ଚିନ୍ତିଲେ ନାରାୟଣ = ଚିନ୍ତିଲେ ନାରାୟଣ ୪-୨ (କ) ଶାପ୍ୟ ହେଲ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ୫-୧ (କ) ମନରେ ବିଚାର ହୋଇ ୫-୨ (କ) ଦେବନ୍ତ୍ରେ ପୁଣି ମୋର ମାତା ଶାପ ହେଲେ ୬-୧ (କ) ମନେ ମନେ ବିଚାର କରନ୍ତି ତପୋଧନ ୬-୨ (କ) ମହାଜ୍ଞାନୀ = ମହାମୁନି ୭-୧ (କ) ମନ୍ତ୍ର ଯେ ବିଧି = କରନ୍ତି ମୁନିବର ୭-୨ (କ) କହଥିଲି ଗଙ୍ଗାର ଶାପ କରନ୍ତୁ ମୋଚନ ୮-୧ (କ) ନୋହିଲୁ ବଂଶର — ନୋହିଲକ ବଂଶ

ଦେବୀଙ୍କୁ ନିଅନ୍ତା ଯୋଗବଳେ ଆପୁଣି
ସଙ୍କୁଚି ଯେମଣ ମହାବିଷ୍ଣି ଚରନ୍ତି । ୯
ତୁ ବାଲ୍ମୁ ତୁଦାନ ନଭୋ ଅଧି ସୁନରି
ନନ୍ଦ ଘୋଷ କାଠ ଗୁନ୍ଦାର ଜାଡ଼ ଜରା । ୧୦
ଅନେକ ବୃକ୍ଷର ମଧ୍ୟ ଶାଖେନ୍ଦ୍ରକୁ କରନ୍ତି
ଅର୍ଣ୍ଣିକା ଜଳଧା ବୋଲି ଆତରଜ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ୧୧
ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ଜାଲି ନୃପଶେ
ଲଭେଶ ନରଶି ବାରଶି ଜଶ୍ୱଳ ଆଁଖି । ୧୨
ଅନେକ ଶିକାର ଜଳ ନଶ୍ୱାକଳ
ଆଚାମନ୍ତୁ ମିଳିଲ ଧଲ ବନ୍ଧୁ ମଣ୍ଡଣ । ୧୩
ଧନସ୍ତୁ ସୁଜି ନାନା ଦାଧିକ ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ
ଅଣ୍ଡିମିଙ୍କୁ ଭବାନୀ ଧନ୍ଦ୍ରେ କୁସୁମ । ୧୪
ଗାଣ୍ଡ ଗୋଜନ ଯେ ସ୍ତମ୍ଭର ମୁଣ୍ଡ
ଶୁଭନେକ ମଣ୍ଡବ ଯେ ଜରାଇଛି ନୃତ । ୧୫
ପୁଷ୍ପନିନ୍ଦ୍ର ଦଶ ଆଭ୍ରମୁଖ ଲୋକ ନୃପତି
ଅନେକ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ବସିଣି ଅଛନ୍ତି । ୧୬
ବଢନ୍ତି ଅବନ୍ତି ବ୍ରୁତି ସ୍ତବ ସାଙ୍ଗ
ଶାସ୍ତ୍ରଂଷ୍ଟିକୁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ କାଳରା ଜାଲ ଶଙ୍ଖ । ୧୭

୯-୧ (କ) ମଣ୍ଟାଭମା = ମହନ୍ତି ୯-୨ (କ) ସଙ୍କଣ ଯେ ମହାଭୂମି—ବ୍ରହ୍ମାଂଶ ମହାଭୂମି ୧୦-୧ (କ) ନିଷ୍ପଂନ୍ଦି—ସୁଅଣି ୧୦-୨ (କ) ବାଗରୁ ବେଣ. କର ସମ୍ଭାନକାଳେ ଦେଇ ୧୧-୧ (କ) କରଣି ଗ୍ରାମଭୂମି—ଶିବସ୍ତମ୍ଭକୁ ଜବନ୍ତି 'କ' ଦେଇ ଅସ୍ପଳା—ସ୍ନାନ ପାଣି କଳଶ ଦେ ଲୋକନ୍ତି ବୋଲନ୍ତି, ସେହି ଅନ୍ନଦଳ ଦେବେ ପଦ୍ମନାଭ ବୃନ୍ଦ ୧୧-୨ (କ) ଅସ୍ତୁ କଳଶ ବୋଲି ଜରୁ ଅବେଳ ବୋହୃତ ୧୨-୧ (କ) ଯେ କଳକ ନୃଭେଶୀ—ଅଠଳ ଭୂମି ପୃଥ୍ବୀ ୧୨-୨ (କ) ଲେଉଟି ନୃତେ ଯେ କରଣ କର ଅଣି ୧୩-୧ (କ) ଭୁଷଣ ଯେ ଜଳାଳ—ଶିଳ୍ପକ ବଳ ୧୪-୧ (କ) ସୁଜାଙ୍କୁ—ବଜାଘାଳ, ଧବେଳୁଂ—ମୁତେଳୁଂ ୧୪-୨ (କ) ଅସ୍ପନଙ୍କୁ କାଣ୍ଡ ପ.ଥ ବେଶ୍ରି ଦମନ୍ତୁ କୁଙ୍କୁମ ୧୫-୧ (କ) ଶଙ୍ଖୋ ସ୍ୱାଦଶ—ଦଶ ୧୫-୨ (କ) ଜୀବ—ଜନ୍ମୁ ୧୬-୧ (କ) ଅସ୍ତୁଦେବ ଦେ—ଜନ୍ମୁଦେବ ୧୭-୧ (କ) ବଦନ୍ତି—ବଦନ୍ତି, ଶୁଭବେଳା—ଶୁଦ୍ଧ ୧୭-୨ (କ) କାଳଞ୍ଚ—କାରଡା

ଅମ୍ଭାରି ଧର୍ମମୂଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲନ୍ତି ନାରଦାଦି
ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଲନ୍ତି ଯେଣୁ ଶୁଣ ଭାରତେଶ । ୧୮
ଏହିବୋଲି ଦ୍ରୁପଦ ଜନ୍ମ ବିଚାରି ନ କଲୁ
ବୁଦ୍ଧି ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭ ବୁଦ୍ଧି ଶାଳଙ୍କି ଦେଲା । ୧୯
ଅପରଙ୍କ କନ୍ୟା ଯେବେ ଅନ୍ୟେଣଂ ରାଜାଙ୍କର
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ ଦେବେ କାହୁଁ ଦୂର ବର । ୨୦
ଶ୍ରୁତେକ ଆଜ୍ଞା ପୁଣି ଗୁରୁବଂଶୀ ଭୂପତେ
ଦ୍ରୁପଦକ ଦେଖିଲୁ ଯେ ଆଜ୍ଞା ହେଲି ବୃତ୍ତ । ୨୧
ଦ୍ରୁପଦାଦି ଧର୍ମାଙ୍କୁ ଯେ କହିଲେ ପାଇ ଦୂର
ଦେଖ ଦେବ ନାରି ଗାଇ ଯେ ଦୋହର ଧର୍ମବର । ୨୨
ଅଣିମ୍ ଅନେକ ଦେବ ଭୂମି ସ୍ଥାପିତ ବରଣି କଲୁ
ବୃଦ୍ଧିରାଳେ ଦେବେ ଧର୍ମ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଁ । ୨୩
ସାଦ୍ରିଂକୁଳକୁ ବରଣି କରନ୍ତି ମାଳା ଦେଇ
ଶାସ୍ତ୍ର ବୋଲନ୍ତି ଅମ୍ଭ ଜନରେ ବଖାଣି । ୨୪
ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଯାହ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଲ
ଅପରଙ୍କ କନ୍ୟା ଯେବେ ଅମ୍ଭ ନେଇଣ କିମ୍ପା ନ ବରିଲ । ୨୫
ଆମ୍ଭେ ଗୁରୁବଂଶ ଜାତ ଭୂପତି ଧାରିଂ
ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖ କର ବିଷ୍ଣୁ । ୨୬
ଶ୍ରୁତିଶ ବଚନ ସେ ଦ୍ରୋଣିକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ
ଆଗସ୍ତ୍ୟଂ ପଞ୍ଚଭରେ ଯୋଗ କର ଧାରି । ୨୭

୧୮-୨ (କ) ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଲନ୍ତି—ସ୍ପଷ୍ଟେ ବୋଲିଲେ ୧୯-୧ (ଖ) ଆଜ୍ଞା ବୋଲନ୍ତି ମାଡ଼ିଣ ପଢ଼ିଲେ ମନ୍ତ୍ର କଲୁ ୧୯-୨ (କ) ଶାଳଙ୍କି—ଶାଳଙ୍କି ୨୦-୧ (ଖ) ରାଜାର = ରାଜାର ୨୦-୨ (ଖ) ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲୁ ଯଦ୍ୟପିର । ୨୧-୧ (ଖ) ଶ୍ରୁତେକ ବାକ୍ୟର ଶୁଣ ବୃଷଭଙ୍ଗ ଧାମବନ୍ତ ୨୧-୨ (କ) ସେ = ସେ ୨୨-୧ (ଖ) କହିଲେ ଦେବେଶ = ସେ କହିଲେ ୨୨-୨ (ଖ) ଦେଖୁ = ଦେଖ ୨୩-୧ (ଖ) ସେ ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ ଦେଖ ଗାଙ୍ଗେ ୨୪-୧ (ଖ) ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ କଲୁ = ବରଣି କରନ୍ତି ୨୫-୧ (ଖ) ଅମ୍ବାଳିକା କନ୍ୟା = ଅମ୍ବାଳିକା, ଦେଲ = ଦେଲ ୨୫-୨ (କ) କିମ୍ପାଇଂ ନ ବରିଲ = କିମ୍ପା ନ ବରିଲ ୨୬-୧ (ଖ) ଗୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ କହି ଦେଲେ ସାଇଂ ୨୬-୨ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାରି ଦେଲେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବାଧନଂ ୨୭-୧ (କ) ଦ୍ରୋଣିକଳ = ଦ୍ରୋଣିକଳ ୨୭-୨ (ଖ) ପଞ୍ଚଭରେ = ପଞ୍ଚଭରେ, ଧରି = ଧାରି

କଷେ ରଜା ଯେ ବାରଣସୀ କଲା ସ୍ୱୟଂମ୍ବର
ଅନେକ ଅଗ୍ରମ୍ଭେ ଆସି ବସିଲେ ନୃପବର । ୨୮
ଯତନେଣ ବରଣ ମୁଁ ଆଣିଲି ସ୍ୱୟଂମ୍ବର ନିମନ୍ତେ
ନାସ୍ତି କଲେ ରଜାଗଣେ ଶଅଂଙ୍କେ କ ମୋହତ । ୨୯
ଶୁଣିଣ ସୁରଗଣମାନେ ହୋଇଲେ ପରମ ତୁଷ୍ଟି
ବନ୍ଦନା କରି ଆଣିଲା ସେ ସକଳ କନ୍ୟାଗୋଟି । ୩୦
ମାତେ ରାଜ୍ୟ ମାନନ୍ତ ବଧୂ ଆଣିଲି ତୋହର ନିମନ୍ତେ
ବରବେଶ ହୋଇଣ ବସିଲେ ନୃପଚୈଦ୍ୟ । ୩୧
କନ୍ୟାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଦେଖ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସ୍ଥାନ
ମାଳା ଦେଇ ବରତୋ ଯାହାକୁ ତୋର ମନ । ୩୨
ହେନମନ୍ତ ସମୟେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସୁତ
ମନ୍ମଥ ସେନାପତି ଦଗଡେ ବେନି ଶତେ ରଥ । ୩୩
ସ୍ୱୟମ୍ବର ସ୍ଥାନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ମନ୍ମଥ
ବୋଲନ୍ତି ସୁରବରେ ଆମ୍ଭେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସୁତ । ୩୪
ଯେବେଣ କନ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ କରୁଛ ସ୍ୱୟମ୍ବର
ସେ କନ୍ୟା ଗୋଟିଙ୍କୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କର । ୩୫
ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ବୋଇଲେ ଗାଙ୍ଗେୟ ମହାକ୍ଷତ୍ରୀ
ଆଜନ୍ମ ଜାଣିଲେ କନ୍ୟା ମୁଁ ସ୍ୱୟମ୍ବର କରନ୍ତି । ୩୬

୨୮-୧ (କ) ଖ୍ୟାତେ = ଯେ, ବଣ = ବରଣ ୨୮-୨ (କ) ଆରମ୍ଭେଣ = ଅଗ୍ରମ୍ଭେ ଆସି ୨୯-୧ (କ) ଅହୋ ଯତନେଣ ଆଣିଲି ମୁଂ ୨୯-୨ (କ) ରାଜାସେ = ରଜାଗଣେ, ମୋହେ = ନ ମୋହେ ୩୦-୧ (କ) ଶୁଣିଣ ସୁରଗଣେ ହୋଇଲେକ ପରମ ତୁଷ୍ଟି ୩୦-୨ (କ) ଅଣିଲେ = ଆଣିଲି ସେ ୩୧-୧ (କ) ମାତେଣ ରାଜାନ୍ତ ବନ୍ଦିଲି ତୋହର ନିମନ୍ତେ । ୩୧-୨ (କ) ବରବେଶ ହୋଇଣସେବେ ବସିଲେ ନୃପନାଥେ ୩୨-୧ (କ) କନ୍ୟାକାଙ୍କ ଦେଖ ବନ୍ତ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସ୍ଥାନେ ୩୨-୨ (କ) ଇଚ୍ଛା ତୋର ମନେ = ତୋର ମନ ୩୩-୧ (କ) ଅହୋ ହେନମନ୍ତ ସମୟେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସୁତ ୩୩-୨ (କ) ମନ୍ମଥ ସେନାପତି ସେନାଣ ଶତେକ ରଥ ୩୪-୧ (କ) ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ = ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ୩୫-୧ (କ) ଯେବଣ କନ୍ୟାଙ୍କୁ କରୁଅଛ ସ୍ୱୟମ୍ବର ୩୫-୨ (କ) ସେ ଅମ୍ବା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କର ୩୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ ସେ = ବୋଇଲ ୩୬-୨ (କ) ଅଜନ୍ମ ଜାଣିଥିଲେ କନ୍ୟାଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର କରନ୍ତି ।

ଦେଖ ହାଦେ ସ୍ୱୟମ୍ବର କରନ୍ତି ଦେବତାନ୍ତ ଆସି
ସ୍ନେହା କ ଲଭିଣ ମୁଁ ପାଇବ ସୈନ୍ଧବଣୀ । ୩୭
ମନୁଟେ ବୋଇଲ୍ ତହିଁ ଶୁଣ ରାଜାମାନେ
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଇଲ୍ କାଶୀବ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସ୍ଥାନେ । ୩୮
ପଦ୍ମନାଭ ବଳାର ବେନ ଯେ କୁମାରୀ
ତାଯବାର୍ଶ୍ୱ ଟଚ୍ଛେବାର୍ଶ୍ୱଙ୍କୁ ଯେ ପ୍ରଦାନ କରି । ୩୯
ଏବେ ଅମେନ କନ୍ୟାକୁ ସ୍ୱୟମ୍ବରେ ଦେବ
ସେ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇବେ ବାଜେବ । ୪୦
ତୁମ୍ଭେ ବଶ୍ବର ଏବେ କର ରାଜାଗଣେ
ଶୁଣେସ୍ତ ବିଜେ ସଭାକୁ ଯାଇବେ ସୈନ୍ଧବଣେ । ୪୧
ପୋତ୍ର ଅବା ତୁମ୍ଭମାନେ କରିବ ଅବଜ୍ଞା
ଶିସ୍ତ୍ରଙ୍କର କଥାକୁ ତୁମ୍ଭର କଥ ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ୪୨
ରାଜାମାନେ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଭଯ୍ୟ କଲେ
ସ୍ୱପ୍ନଙ୍କର ଆଗତ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ । ୪୩
ସମସ୍ତେ ବୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭଙ୍କୁ ବଳେ
ଆମ୍ଭେ ଯାଉଅଛୁ ତୋ ସେ ପାଦାର ଭୁଇଁ । ୪୪
କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରସି ସ୍ୱସ୍ତ ମହାରଥୀଙ୍କୁ
ରାଜେବର ଭଦ୍ର ଯେ ଲଭିଲ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । ୪୫

୩୭-୧ (କ) ଦେଖହେ = ସ୍ୱାଦେବ, କନ୍ଧାଂ ଲବେଶକ ସ୍ୱନା = ଅନ୍ତୁ ଦେବତାନ୍ତ ୩୭-୨ (କ) ସ୍ନେହା = ସ୍ନେହାକ, ନ = ମୁଂ ୩୮-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ ହୋ = ହୋ ୩୮-୨ (କ) ଅଇଲ୍ = ଅଇଲ କାଶୀବ ୩୯-୧ (କ) ସେ ପଦ୍ମନାଭ = ପଦ୍ମନାଭ ୩୯-୨ (କ) ତଯ = ଶତ୍ରୁବାର୍ଶ୍ୱ ପ୍ରଦାନ ନାହାଙ୍କର = ଯେ ପ୍ରଦାନ କରି ୪୦-୧ (କ) ଅମ୍ଭେ କନ୍ୟାକୁ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଦେବଙ୍କୁ ଦେବା ୪୦-୨ (କ) ରାଜଦା = ରାଜେବ ୪୧-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ ହୋ ବସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତ ରାଜାଗଣ ୪୧-୨ (କ) ସ୍ୱାଦେ = ସଭାକୁ, ଷଣ = ସଣେ ୪୨-୧ (କ) ଯେବେ ହେଃ ତୁମ୍ଭେ କରିବ ଅବଜ୍ଞାଂ ୪୨-୨ (କ) ଛାମୁକୁ— କଥାକୁ, କଥ ଯେ = କଥ ୪୩-୧ (କ) ରାଜାଗଣମାନ = ରାଜାମାନେ ୪୩-୨ (କ) ସେ ସଭାକୁ = ସମସ୍ତେ ୪୪-୧ (କ) ସମସ୍ତ ରାଜାଙ୍କେ ବୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭଙ୍କୁ ରାଜା ୪୪-୨ (କ) ଅମ୍ଭେ ଯାଉଅଛୁ ସେ ସାହାଃ ଭୁବନଭାଗଂ ୪୫-୧ (କ) ସେ କନ୍ୟାକୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଦାନ କରସି ହୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ

ଦେବନାରୀ ବୋଇଲା ମୁହିଁ ଯେ ବଇଲି ତୁମ୍ଭେ ମାନନ୍ତୁ
ଅବଶ୍ୟ ତୁହାକ ମୁଁ କରିବ ସେ ଶ୍ରୁତ । ୪୬
ରାଜାମାନେ ବୋଇଲେ କାହାର ଧାନାଧ
ଜଳନ୍ତା କୁଣ୍ଡରେ ଯେ ଡେଇଁ ଦେଖୁ ଦେବ ସ୍ନାନ । ୪୭
ଶୁଣିଣ ବୋଲି ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ବଡ଼ ଭୟେ
ପଶ୍ଚିମର ଭଲ୍ଲ କରି ଉଠି ଗଲେ ଦୂରେ । ୪୮
ଘଣ୍ଟ ଲଗ୍ନ କରି ତହୁଁ ଉଠିଗଲେ ନରପତି
ଅନେକ ଅପମାନ ହୋଇଲା ନୃପତି । ୪୯
ଦେବନାରୀ ରାଜା ଯେ ଅନେକ ସମ୍ପଦେ
ସୁତାକୁ ଦେଇ ବୋଲି କହିଲେ ଆନନ୍ଦେ । ୫୦
ମୋର ନନ୍ଦନ ସେ ମୋ ଦୁହିତା ହେବ ଜାଣ
ତେହ୍ନାଙ୍କ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ମୁଁ ପାଳିବି କାହିଁ । ୫୧
ବୋହିତାକୁ କୋଳେ ନେଇ ବୋଇଲେ ଦେବଦୂତ ବଚନ
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ମୋହର ସଞ୍ଚି ସେ ଜାତକ । ୫୨
ତୁମ୍ଭର ନନ୍ଦନ ହୋଇବ ମୋର ବର
ଏଣୁ ଘଟକରେ ଯେ ଅଟଇ ଠାକୁର । ୫୩
ଅମର ବର ପାଇଅଛି ମୁହିଁ ଏହାର ଜାଣ୍ଡା
ଜଗନ୍ନାଥ ଅଟନ୍ତି ବର ଦଣ୍ଡା । ୫୪

୪୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ = ବୋଲଇ, ତୁମ୍ଭନ୍ତୁ = ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ୪୬-୨ 'କ'ରେ ବୋଇଲେ ବୋହିତେ—ବୋଇଲେ ୪୭-୨ (କ) କୋଇ = କୁଣ୍ଡ, ବେଢ଼ୁ = ବେଢ଼, ଦେଇଁ—ଦେଖି ଦେଖି ୪୮-୧ (କ) ରାଜାଙ୍କୁ = ରାଜାମାନଙ୍କୁ ୪୮-୨ (କ) ପଳାଇଲେ ଦୂରେ = ଉଠିଗଲେ ୪୯-୧ (କ) ଗଲେ ସମସ୍ତ ନୃପତି = ଉଠିଗଲେ ନରପତି ୪୯-୨ (କ) ଅନେକ ଅପମାନେ ଗଲେ ସେ ନୃପତି ୫୦-୧ (କ) ରାଜା = ରାଜାଏ, ସମ୍ପଦେ = ଆନନ୍ଦେ ୫୦-୨ (କ) ଝିଅକୁ କନ୍ୟା ଦେବ ବୋଲି ବୋଇଲା ଆନନ୍ଦ । ୫୧-୧ (କ) ମୋର ନନ୍ଦନ ଯେବେ ହୋଇବେ ମୋହର ଜାମାତା ୫୧-୨ (କ) ତେହ୍ନାଙ୍କ ସତ୍ୟମୁହିଁ ଅଧିକ ଅବା ପାଳିବି କାହିଁ ୫୨-୧ (କ) ନେଇ = ନେଇ, ବୋଇଲି = ବୋଇଲେ ଦେବନାରି = ଦେବନାରୀ ୫୨-୨ (କ) ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଯେ ତୋହୋର ସାଧୁ ସାଧୁ ଜନକ ୫୩-୧ (କ) ନନ୍ଦନ ତୋର = ନନ୍ଦନ, ହୋଇବେ = ହୋଇବ ୫୩-୨ (କ) ଯେ—ଯେ ୫୪-୧ (କ) ଅମର ବର ପାଇଛି ତାହାର ମୁଖୁ ଇଚ୍ଛା ୫୪-୨ (କ) ଜଗନ୍ନାଥ ନାଥ ଯେ ଅଟନ୍ତି ବର ଦଣ୍ଡା ।

ଅନେକ ଭୂଷଣ ଯେ କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ପାଇଁ
ପରମ ଆନନ୍ଦ ଯେ ହୃଦୟ ବଢାଇ ।୫୫
ସ୍ନେହନ ଜନନେ ଯେ ଜଣାଇଲେ ନରପତି
ମନମଥ ସେନାପତିଙ୍କି ବୋଇଲେ ଡାକବୃତ୍ତି ।୫୬
ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ାଇଣ କର ଶୀଘ୍ରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବାନ୍ଧ କନ୍ୟାକୁ ଦେବାଇ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ୫୭
ତତକ୍ଷଣେ ଦେଖିଲେ ଶୁଣିଲ ଧନେଶ୍ୱର
ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଦେବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯେ ମୋହନର ।୫୮
ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଦ୍ରବ୍ୟେ ଦୂତ ଯେ ଚଳିଲ ତତ୍କାଳ
ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଛାମୁରେ ଦୂତ ପାଇଁଣ କହନ୍ତି ।୫୯
କରପତ୍ରି ପେଡ଼ିଣ ମନମଥ ସେନାପତି ଛାମୁରେ ଜଣାଇଲା
ଶୋଭର ଆଜ୍ଞାରେ ଦେବ ସଂସ୍କୃତ ଶୁଣିଲା ।୬୦
ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ବଜା ଧ୍ୱନି ତୋର ନାଦେ
ଅନେକ ମଙ୍ଗଳ ବଜା ଯେ ହୋଇଲା ଉତ୍ସବେ ।୬୧
ସ୍ୱାମୀର ବଚନେ ଯିବା ବୃଝ ଯ ଜ ଦାନ ଯତନେ
ସେ ଦୂତ ମଙ୍ଗଳ କରି ଅନୁକୂଳ ଯେବେ ।୬୨
ଅଦ୍ଭୁତ ଘୋଡ଼ର ମଙ୍ଗଳ ଦୁକଳ ପଟରାଣୀ
ସେବିକ ଅନୁକୂଳ କଲେ କୁଳଦେବୀ ସ୍ୱାମୀ ।୬୩

୫୫-୧ (କ) କରନ୍ତି କରମାଇଂ = କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟପାଇଂ ୫୫-୨ (କ) ପରମ ଆନନ୍ଦେଣ ଯେ ବଳ ଅନେକ ବଧାଇ ୫୬-୧ (କ) ସ୍ନେହନଜନକ = ସ୍ନେହନ, ଜଣାଇଲେ = ଜଣାଇଲ ୫୬-୨ (କ) ମନ୍ମଥ = ମନମଥ, ସେନାପତିଙ୍କ ଶୁଭ.ସମ — ସେନାପତିଙ୍କି ୫୭-୧ (କ) ଶୀଘ୍ରେ ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ାଇ ପାଇ ତୁ = ବନ୍ଧନ ଫେଡ଼ାଇଣ ୫୭-୨ (କ) ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କେ = ଙ୍କୁ ୫୮-୧ (କ) ତତକ୍ଷେ ଦେଖିଲ ସେହି ଶୁଣିଲ ଧନେଶ୍ୱର ୫୮-୨ (କ) ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଦେବଇଂ କନ୍ୟା ଘଣ୍ଟୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯେ ମୋହୋର ୫୯-୧ (କ) ସେହି କାଳକ ଦୂତପଛ = ଦୂତ ଯେ ଚଳିଲ ତତ୍କାଳ ୫୯-୨ (କ) ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଛାମୁରେ ପାଇଂ ପ୍ରବେଶି ତତ୍କାଳ ୬୦-୧ (କ) କରପତ୍ର ପେଡ଼ିଣ ଯେ ସେନାପତି କହିଲ ୬୦-୨ (କ) ସେହି ଆଜ୍ଞାରେ ଦେବ ସନ୍ଦୂର ଶୁଣିଲ ୬୧-୧ (କ) ହୋଇଲ = ହେଲ, ତୋହୋର ଯେ = ତୋର ୬୧-୨ (କ) ସେହୁକ ହରଷ ହୋଇଲ ରଜା କୁମ୍ଭ ଅନୁକ୍ରମେ ୬୨-୧ (କ) ସ୍ୱାମୀ ବହନ = ସ୍ୱାମୀର ବଚନେ, ସେନେ = ଯାଇ ୬୩-୨ (କ) ରାଜସ୍ୱାମୀ = ରାଜାସ୍ୱାମୀ

ବାହୁଡ଼ି ସୁରଗଣେ କହିଲେ ବାରତ
ମକର ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ବଢ଼ିଲୁ ନିଶ୍ଚୟ ତଥି ।୬୪
ସୁରଗଣେ କହିଲେ ଦେଖିଲୁ ରାଜାର ଆଗେ
ମଙ୍ଗଳ ବେଦ ଶଙ୍ଖ ସାଜି ସୁନ୍ଦର ଅନୁକୂଳ ଯୋଗେ ।୬୫
ବାଳକେ ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ସତ୍ୟ ମହାରଥୀ
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଦଣ୍ଡ ଛତ୍ର ଆଲମ୍ବ ଧାରଣ ।୬୬
ଅନେକ ପାଠ ଶାସ୍ତ୍ର ଅକ୍ଷର ଲକ୍ଷଣ
ଗୁରୁ ବହୁତେ ଶିଖିଲେ ଅନେକ ବିଦ୍ୟାମାନ ।୬୭
ମନ୍ତ୍ରୀ କହିଶୁଣି ସେ ହୋଇଲେ ଉଗ୍ରତ
ଅଶ୍ୱଚଢ଼ି ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ ସତ୍ୟ ମହାରଥୀ ।୬୮
ବଢ଼ି ସେ ଗଲେ ସେନା ଦେଇ ଗଜ ଦୁଇ କୁମାର
ଦୁଇ ଯୋଗରେ ମଙ୍ଗଳ ଦେଇ ମୁନି ଯାଜପୁରେଶ୍ୱର ।୬୯
[illegible] ବୁଲାଇଲେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଭୂପତି
ହରି ହର, ମଳଭୂମ, ରାମ ଭୂମ ସୁରଭି ।୭୦
[illegible] ଆଦି କରି ଅନେକ ଗ୍ରହବଳ
ସୁନ୍ଦର ଅଧିକାରୀ ପ୍ରବେଶ କାଳୁଣୀକନ୍ୟା ପୁଣ ୭୧
ଭାଗୀନିର ଦେଶର ରାଜା ନର୍ସିଂହ ଗଜପତି
ବିଷ୍ଣୁ ବର୍ଣ୍ଣେ ସଦାନନ୍ଦ ଆବର ଅନେକ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।୭୨
ଅରୁଣ ସେନ ମାଧବ ସେନ କର୍ଣ୍ଣପୁର ଗଡ଼େ
ବିଷ୍ଣୁ ସେ ଦେଶେ ସେ ପାଇର ଦଣ୍ଡ ଦେଖିଲେ ଯାଉଁ ।୭୩

୬୪–୧ (ଖ) ବାହୁଡ଼ାଇ ସୁରଗଣେ ଦେଖିଲେ ଦେବେଙ୍କ ଦୂତ ୬୪–୨ (କ) ବେଦ୍ୟୋର ଅମୃତ = ବଢ଼ିଲୁ ନିଶ୍ଚୟ ୬୫–୧ (କ) ଯାଇଁ ପଡ଼ୁବାର ରାଜା = ଦେଖିଲୁ ରାଜାର ୬୬–୧ (କ) ହୋଇଛନ୍ତି = ବୃଦ୍ଧିହେଲେ ୬୬–୨ (କ) ଗଜାଶ୍ୱ ଛତ୍ରଦଣ୍ଡ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଭାଗବତ ୬୭–୧ (ଖ) କଣ୍ଠୟ କାପଡ଼ି ଶିଖିଲେ = ଅନେକ ପାଠଶାସ୍ତ୍ର ୬୮–୧ (ଖ) ଅକ୍ଷର ଭକତ ୬୯–୧ (କ) ଯୋଗ = ଯୋଗାଡ଼, ଦେଇଅଣ୍ଡ = ଦୁଇଜଣ ୬୯–୨ (କ) ଶୁଭମଙ୍ଗଳ ଯୋଗେ ଦେଇଗଲେ ପାଟେଶ୍ୱର । ୭୦–୧ (କ) ଭୀଷ୍ମ = ଭାରତି, ପ୍ରଶ୍ନରାମଙ୍କ = ପ୍ରଶ୍ନରାମଙ୍କୁ ୭୧–୧ (କ) କାଶୀଶ୍ୱର ରାଜାଦେବ ନର୍ସିଂହ ଗଜପତି ୭୧–୨ (କ) ବୀର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ = ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ୭୩–୧ (କ) ଅରୁଣସେନ, ମାଧବସେନ, ବିକ୍ରମସେନ ଗଡ଼େ ୭୩–୨ (କ) ଦେଖି ଅଦ୍ଭୁତ = ଦେଖିଲେ ଯାଉଁ

ସ୍ୱେଦଜେନକ ସମୟ ଦ୍ୱାରେ ବାଜଇ ଖାରଣୁର
ଅନେକ ଥାଟ ସଇନ ମନ୍ଦା, ସମ୍ବର । ୭୪
ଅନେକ ଅପସରୀ କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ଗୀତ
ମଙ୍ଗଳ କ୍ରୀଡ଼ା ଯେ କରନ୍ତି ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ । ୭୫
ରଥ କୋଟିଏ ଗଜ ପାଞ୍ଚ ଖର୍ବ
ଘର ପଦ୍ମୁଥ ଖୁରୁପାଣୀ ତୋଖାର ଭୁଇଁଖାନ । ୭୬
ହସ୍ତୀ ପାଟକନ୍ତି ଆଳମ୍ବ ଚାଙ୍ଗଳିଣି
ହଣ୍ଡାଗିଲେ ଦାଣ୍ଡେ ସେତେକ ଦବପେ ସୈନ୍ୟ ନ ଦେଖି । ୭୭
ଟମକ ନିଶାଣ ଭୂର ତୋଲି ଶଙ୍ଖ ନାଦେ
ଆକାଶେ ଲାଗିଲଇ ମେଘ ଗର୍ଜନ ଶବଦେ । ୭୮
ନଟେକ ଯେ ଦୁନ୍ଦୁଭି କଲେକ ଶିବ ଆଗେ
ବସ୍ତ୍ର କରଣି ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଡାଳିକ ଜପନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ବଳେ । ୭୯
ଦେବଙ୍କ ଶୀତଳ ଯୋଗାଇ ଅନେକ ପୂଜା
ପୋଡ଼ୁଅ ମେଘ ଭୁଜନ ଦିଅନ୍ତି ବଳି ଭୋଜା । ୮୦
ଭୁଦ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେ
ସିଂହ ଦ୍ୱାରେ ଅନୁଛେଦ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଲୋକେ । ୮୧
ମୃଦଙ୍ଗ ତାଳ କାହାଳ ରସ ବେଣୀ
ଦୁର୍ଗର ଅପଛନ୍ଦା ଉଭାଦରସ ଗାୟେଣି । ୮୨

୭୪-୧ (କ) ସ୍ୱେଦଦେନକ = ସ୍ୱେଦଜେନକ ସମୟ ୭୪-୨ (କ) ଠ = ଟ, ମନ୍ଦାରେ = ମନ୍ଦା, ସମ୍ଭର = ସମ୍ବର ୭୫-୨ (କ) କରେଣ୍ଡମାର ତଣ୍ଡଂ କୃତ୍ୟ ଯେ ୭୬-୧ (କ) କୋଟିଏ ଯେ = କୋଟିଏ ୭୬-୨ (କ) ନା = ଙ୍ଗ, ଖ = ଷ୍ଣୁ, ବ = ମ ୭୭-୨ (କ) ସେତେକ ଦତେନ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ୭୭-୨ (ଖ) ନନନ୍ତେ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ୭୮-୧ (କ) ଭୂର = ଢୋଲ, ଢୋଲ = ଭୂର ୭୮-୨ (କ) ଆକାଶ = ଆକାଶେ, ଲାଗୁଲଇ — ଲାଗିଲଇ, ମେଘ = ମେଘ ୭୯-୧ (କ) ଦୋନ୍ଦୁଭି = ଦୁନ୍ଦୁଭି, କରନ୍ତି = କଲେକ ୭୯-୨ (କ) ବସ୍ତ୍ର କରଣେ ଡାଳିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜପନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରବଳେ ୮୦-୧ (କ) ଦେବଙ୍କି ଅନେକ ଦ୍ୱାରେ ଶୀତଳଦ୍ରବ୍ୟ ପୂଜା ୮୦-୨ (କ) ପୋଡ଼ = ପୋଡ଼ୁଅ ୮୧-୧ (ଖ) ମନ୍ତ୍ରଶ୍ଚ = ମନ୍ତ୍ର, ଗଣେ = ପଣ୍ଡିତେ ୮୧-୨ (କ) ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଅନୁଛେଦ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଲୋକେ ୮୨-୧ (କ) ରସ = ରସ ୮୨-୨ (କ) ଉଭାଦର = ଉଭାଦର ରସ

ଭନ୍ତରେଣ ଦେବପୂଜା ପାରିଣ ଭାଗେବ
ବ୍ରହ୍ମା ବରଣ ସମସ୍ତ ପୂଜା ପାରଣ ସର୍ବ ଦେବ । ୮୩
ବରଦେଶ ଦ୍ୱାରଣ ଧବଳାଙ୍ଗୀର ବଳା
ଅନେକ ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ଦେବ ଦାନବା । ୮୪
ନମସ୍ତେ କାତ୍ୟାୟନୀ ଗୋ ରତ୍ନଗିରି ବାସୀ
ଦେବଙ୍କର ତେଜ ଯେଉଁ ଯାହାର ଶରୀରେ ପ୍ରକାଶି । ୮୫
ସହସ୍ରେ ଭୁଜେଣ ଧରନ୍ତେ ଆୟୁଧ
ମାନସୀ ରୂପଧର ଅସୁର କଲୁ ବଧ । ୮୬
ଅଗ୍ନି ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷୀ ଗୋ ନାସିକର ଦେହେଜି
ନବ କୋଟି କାତ୍ୟାୟନୀ ଯାହାର ଶରୀରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି । ୮୭
ଅଘୋର ମୁଖ ଗୋ ହସ ହସ ହାସ ମୁଖୀ
ଅକାଶ ଗର୍ଜନ୍ତି ନ ନିର୍ଣ୍ଣିନ୍ତ ଦେବ ଆଖି । ୮୮
ଡ଼ିବି ଡ଼ିବି ବାଦ୍ୟ ଗୋ ଭୁଜେଣ ଡମ୍ବରୁ
ଶମଶାନ ଖେଳନ୍ତି ଗୋ ନରେ ଅସ୍ଥିମାଳା ଗଳୁ । ୮୯
ହାଣ ହଣା ମାର ଡାକେଣ୍ଟ ଡ଼ାକେ ଡୋଳି
ରଣ ରଙ୍ଗ ମଣ୍ଡନୀ ଗୋ ନଚନ୍ତି କୁରୁକୁଳୀ । ୯୦
କେବଳ ସାହ୍ୟ ଗୋ ମନ୍ତ୍ର ମାତାଙ୍ଗୀ
ରୁଧିର ଝୁଣ୍ଟି ବହନ୍ତେ ଡାକ ଲାଗି ରଙ୍ଗି । ୯୧

୮୩-୧ (କ) ଅଦ୍ଭୁକା = ଅଦ୍ଭୁତା ୮୩-୨ (କ) ବର ପୂଜା = ବରଣ ସମସ୍ତ ପୂଜା ୮୪-୨ (କ) ସ୍ତୁତି ଯେ ସ୍ତୁତି, କରନ୍ତି ଦେବ = କରନ୍ତି ୮୫-୧ (କ) ନମୋ କାତ୍ୟାୟନୀ ଗୋ ରତ୍ନଗିରିବାସୀ ୮୫-୨ (କ) ଦେବଙ୍କର ତେଜ ଯେଉଁ ଯାହାର ଶରୀର ପରକାଶି ୮୬-୧ (କ) ସହସ୍ରେକ ଭୁଜ ଦେବୀ ତୋର ଅନେକ ଆୟୁଧ ୮୬-୨ (କ) ମାନସୀ = ମାନସ ୮୮-୧ (କ) ରୂପ = ମୁଖ ଗୋ ୮୮-୨ (କ) ଖେଚରୀ ଗୋ ନିର୍ଣ୍ଣିନ୍ତ = ଖେଚନ୍ତେକ ୮୯-୧ (କ) ଶମଶାନ, ମାଗୋ = ଗୋ, ଡ୍ରୀଭୁଜେ = ଭୁଜେଣ ୮୯-୨ (କ) ଶମଶାନେ = ଭ୍ରମଣୀ = ଖେଳନ୍ତି, ନର = ନରେ ୯୦-୧ (କ) ହାଣ ହାଣ ମାର = ହାଣହେ ୯୦-୨ (କ) ମଣ୍ଡନୀ = ମଣ୍ଡନୀ ଗୋ, କୁରୁକୁଳୀ = କୁରୁକୁଳୀ ୯୧-୧ (କ) ମାଗୋ = ଗୋ, ସେ ମାତାଙ୍ଗୀ = ମାତାଙ୍ଗୀ ୯୧-୨ (କ) ରୁଧିର ଝୁଣ୍ଟି ବହନ୍ତି ଦାଢ଼ ଲଗି

ଆକାଶେ ଦୃଷ୍ଟି ଯାହାର ପାତାଳେଣ ଦୃଷ୍ଟି
ବାହାନ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଗୋ ଗଜରାଜ ପିଠି । ୯୨
କାଳିକା ନାମ ସେଣି ଗୋ ମୋହନୀ ଦୁଲଣା
ଉନ୍ତଗମାଳା ହୃଦେଣ ଗୋ ବାହୁଟି କଙ୍କଣା । ୯୩
ଖଡ୍ଗୁଆ କୁଣ୍ଡଳୀ ଗଜଣୀ ସୁମୁର
ଦନ୍ତ ସ୍ଥଳେ ଲମ୍ବଇ ଯାହାର ମହାରମାଳା ଢାଗ । ୯୪
ଚହପୁଟ, ଘୁଡ଼ପୁଟ ରଣ ରଙ୍ଗେଣ ଖେଳ
ଡାକେଣୀ ଖେପଣୀ ଗୋ ରଙ୍ଗେ କୁତୂହଳୀ । ୯୫
ଚଣ୍ଡସଣ୍ଡା ମହାମାୟା ଗୋ ବିଜୟ ବିରୂପା
ଟହଟହ ହାସ ଗୋ ମହାପିଙ୍ଗଳା ମହାଭମା । ୯୬
ଯୋଗେଣ ଯୋଗେଶ୍ବରୀ ଗୋ ଜମ୍ବୁକୁ ଜମ୍ବୁ ଗୋସାବଣୀ
ଆଗାଧ ଖଣ୍ଡଣୀ ଗୋ ସୁରଲୋକ ରକ୍ଷଣୀ । ୯୭
ଶ୍ରୀଚଣ୍ଡୀ ସାରଳା ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ପରସାଦେ
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ ଆଦିପର୍ବ ସମ୍ବାଦେ । ୯୮
ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ନାମ କୋଟି ମୋହର ହୃଦରେ ଥାଉ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସକୁ ଉଧର ଧରି ନେଗାମନ୍ତେ । ୯୯

୯୨-୧ (କ) ଅକାଶେଣ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋ ପାତାଳେଣ ଦୃଷ୍ଟି [୯୨-୨ (କ) ମାଗୋ =ଗୋ, ରଥ=ଗଜ ୯୩-୧ (ଖ) କାଳ=କାଳିକା, ନିଦ୍ରା=ସେଣି, ବାନ୍ଧେଣା =ଦୁଲଣା ୯୩-୨ (କ) ହୃଦେ=ହୃଦେଣ ୯୪-୧ (କ) କଣ୍ଠା କୁଣ୍ଡଳୀ ଗୋ ଭୂଷଣ୍ଡି ସୁମୁର ୯୪-୨ (କ) ଲୁଲଇ=ଲମ୍ବଇ, ଯାର=ଯାହାର ୯୫-୧ (କ) ନୃତ୍ୟ=ରଣ ୯୫-୨ (କ) ଡାକେଣୀ ଡାକେଣୀ ଗୋ ରଙ୍ଗରଙ୍ଗେ କୁତୂହଳ ୯୬-୧ (କ) ଚଣ୍ଡ=ଚଣ୍ଡ, ମହାମାୟା=ମହାମାୟା ଗୋ ୯୬-୨ (କ) ଭପା=ଭମା ୯୮-୧ (କ) ସାରେଳା=ସାରଳା ୯୮-୨ (ଖ) ଶୀହାସ ସମ୍ବାଦେ=ସମ୍ବାଦେ ୯୯-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ସର୍ବ, କୋଟିକ=କୋଟି, ମୋର ଚଉସ୍ତେ=ମୋହୋର ହୃଦସ୍ତରେ ୯୯-୨ (କ) ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରେଳା ଦାସକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଅ ମାଗୁ

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା

ଶୁଣ ହେ ବାଳକ ସ୍ପୁତ ମନ୍ଦୁ ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି
ଦେବାଙ୍କି ଅନେକ ସ୍ତୁତି କଲେ ଶାନ୍ତ ମହାରଥୀ । ୧
ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଯେ ଗଙ୍ଗାର ତନୟେ
ବଂଶ ଅନୁକୂଳ ହେବ ଦେବା ମହାମାୟେ । ୨
ଯେ ତୋତେ ଅସାଧ କରଇ ଅବଶ୍ୟ କରୁ ରକ୍ଷା
ଭଗତ ମନଛଳ ଗୋ ପୂରାଅ ମନବାଞ୍ଛା । ୩
ଶିରେଣ ରତ୍ନମଣି ଗୋ ମକୁଟ ଝଳାମଳା
ହୃଦେଣ ଭୂଷଣ ଗୋ କଣ୍ଠେଣ ରତ୍ନମାଳା । ୪
ତାଡ଼ ତୋଡ଼ର ଗୋ କର୍ଣ୍ଣେ କର୍ଣ୍ଣଫୁଲ
ଖେଳନ୍ତା ସିଂହ ଜାଣି ଥକଲାଗିର ବାଳ । ୫
ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ ଦେଗୋ ପାଦେଣ ଅଳତା
ନବଘନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧ କାଞ୍ଚେଣ ପଡ଼ଇ ସୂତା । ୬
ଦଧିମଣ୍ଡ ଅନୁକୂଳ ଶୁଭଯୋଗ ହୋଇ
ଗଣିକାମାନେ ଯେ ହଅନ୍ତି ହୁଳହୁଳି । ୭
ବେଦ ଲକ୍ଷ ସୁମତ ଆଇଲେ ମୁନିଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ
ବଜେ ଘାଘେବ ଶାସ୍ତ୍ରୁଂତନୁଙ୍କ ବନ୍ଧନମାନେ । ୮

୧-୨ (କ) ସ୍ପୁତ=ସ୍ତୁତି ହେ, କଲେକ=କଲେ ୨-୧ (କ) ଅନେକ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଗଙ୍ଗାର ତନୟା ମହାରଥୀ ୨-୨ (କ) ବଂଶକୁ ଅନୁକୂଳ ହୋଇ ହେମନ୍ତେ ଦେବୀ ଜଗତମାତା ୩-୧ (କ) ଯେ ତୋତେ ଆରାଧନା କରଇ କରୁ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ୩-୨ (କ) ଜନମଙ୍ଗଳୀ=ମନଛଳୀ, ପୂରାଅ ମୋର=ପୂରାଅ ୪-୧ (କ) ମକୁଟ=ମୁକୁଟ, ଝଳ= ଝଳା ୪-୨ (କ) ଭୂଷଣ=ଭୂଷଣ ଗୋ ୫-୧ (କ) ତାଡ଼ ତୋଡ଼ର ଗ୍ରୀମନ୍ତି କଣ୍ଠମାଳା କର୍ଣ୍ଣେ କର୍ଣ୍ଣଫୁଲ ୫-୨ (କ) ଖେଳନ୍ତା ସିଂହ ଜାଣି ବଣରେ କାନ୍ଧକର ବାଳ ୬-୧ (କ) ପଦ୍ମରେଣ=ପାଦେଣ ୬-୨ (କ) ନବଘନ ବସନ ଭୂଷଣ ଭୂଷିତେ ମହାସୂତା ୭-୧ (କ) ଦଧିମାଳୁ ଅନୁକୂଳ ଶୁଭଯୋଗ ହେଲା (୭-୧) (କ) ଗଣିକାଗଣ ମାନେ ଯେ ହଅନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ୮-୧ (କ) ସନ୍ନିଧାନେ=ମୁନିଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ ୮-୨ (କ) ବଜେଶ୍ୱେ=ବଜେ, ଘାଘେବ ଘାଇଂ=ଘାଘେବ

ଯାଦେଣ ପାଦ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ପଦ୍ମନାଭି
ତୋ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯିବା ବୋଲି ଏବେ ସ୍ୱାମୀ । ୯
ଦଣ୍ଡବାନକ ସ୍ୱୀକରି ଅନୁକୂଳ କରିବା
ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶକୁ ବୋଲି ଗମନ କରିବା । ୧୦
ଶ୍ୱଶୁର ତତ୍ତ୍ୱଂ ସେ ପୁତ୍ରଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ଶାପେଂ ତନୁ ଅମ୍ବୀଭୂତ ବର୍ଷିର ଅଶ୍ରୁଜାଣି । ୧୧
ସ୍ନେହମାଥ ଢୋଇଣ ବସିଲେ ତହିଁ ମିଶି
ଦେନି ଲୋଚନରୁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବୃଷ୍ଟି । ୧୨
ପିଅର ତୋ ବଦନ ଦେଖିଲେ ମହାରଥୀ
ଆନନ୍ଦେ ମ ଅଶ୍ରୁଜଳ କ ବନ୍ଧ:ଦେଣ ପିତା । ୧୩
ଶାସ୍ତ୍ରେଂ ତନୁ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରିଂ
ବାପୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲାରେ ତୋହୋର ବଚନ ଶାଳେ । ୧୪
ବାବୁ ବିଷାଦ ହୋଇଲାରେ ତୋହର ବଚନ ଶୁଣି
ତଣ୍ଡକ ଆନନ୍ଦ ଏକ ତନ୍ତରେ ବିଷାଦ ହୋସ୍ତେ ପୁଣି । ୧୫
ନୟନର କୋଣୁ ବହଇ ଝର ଝର ପାଣି
ବାବୁ ତୋ ବାଳୁତ କଥା ମନେ ପଡିଲା ପୂର୍ବର କାହାଣୀ । ୧୬

୯-୧ (କ) ଶାନ୍ତି = ମାଣି ୯-୨ (କ) ବଣ୍ଡୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବନସ୍ଥେ କରିବା ଦେବ ସ୍ୱାମୀ ୧୦-୨ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ରାଜ୍ୟକୁ ଦେବ ବନେ'କଣ ଯିବା ୧୧-୧ (କ) ଶ୍ୱଶୁଙ୍କ-ଶ୍ୱଶୁର, ମୁଖରୁ = ତତ୍ତ୍ୱଂ, ବାକ୍ୟ = ବଚନ ୧୨-୨ (କ) ପୂର୍ବ ନେବସ୍ଥାନେ = ବର୍ଷିର ଆସ୍ଥା ୧୨-୧ (କ) ହୋଇ = ଢୋଇଣ ୧୨-୨ (କ) ଲେଚନରୁ ହୋଇଲା = ଲୋଚନରୁ ୧୩-୧ (କ) ପିତାର ମୋଖ ଦେଖି ପବିତ୍ର ମହାରଥୀ ୧୩-୨ (କ) ଗାଜବନ୍ଧଣ = ଗାଜବନ୍ଧଣ, ପିତାମହ = ପିତା ୧୪-୧ (କ) ଶ୍ୱଶୁଙ୍କ = ଶ୍ୱଶୁଙ୍କର ୧୪-୨ (କ) ହୋଇଲା = ହୋଇଲାରେ ବୋଲ = ବଚନ ୧୫-୧ (କ) ପୁଣ ବିଷାଦ ହୋଇଲା ବାବୁ ମୁଂ ପୂର୍ବର କଥା ମଣି ୧୫-୨ (କ) ତଣ୍ଡକ = ଏକ ତନ୍ତରେ, ସେ ବହଇପାଣି = ହୋସ୍ତେ ପୁଣି,

ନୟନର କୋଣୁ ବହଇ ଝରଝର ପାଣି,
ବାବୁ ତୋ ବାଳୁତ କଥା ମନେ ପଡିଲା ପୂର୍ବର କାହାଣୀ । } 'କ'ରେ ନାହିଁ

ସ୍ୱପ୍ନେ ବୋଇଲେ ମୋହର ସଙ୍ଗ ଦେଖି
ବିଷାଦ କମ୍ପା ହୋଇଲେ ସେ ଯୁଡେଷ୍ଠି ।୧୭
ଶାପେଁ ତେଲୁ ବୋଇଲେ ସେ ମାତା ତୋର ଗାର୍ଡ଼ି
ତୋତେ ନାଶ କରୁ ଆସନ୍ତୁ ହୋଇଲୁ ବଇରାଗୀ ।୧୮
ଭାରେତେଣ ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲୁ ଦୁର୍ଜନା
ନରହ୍ମ ଯାଜୁଅଛୁ କର୍ମା ଆଦ ଯେ ଅଚର୍ଣ୍ଣା ।୧୯
ଅଟେମ୍ଭ ଯାଇଣ ସେ ତାଙ୍କୁ କୋଳ କଲୁ
ଚୁମ୍ବନ କରି କର୍ଣ୍ଣା ତାଙ୍କ ପୁଅଙ୍କୁ ବୋଲିଲୁ ।୨୦
ତାଙ୍କ ବୋଇଲେ ମୁଁ ତୋହର ପରମ ଗୁରୁ
ଭୃତ ଦୁରିଲୁ ମୋର ଆବର କାହ୍ନଂକ ପେଟେ ଧରୁ ।୨୧
କୋପେଣ ଶାପ ସେ ଦେଲେକ ଧବଳୀ
ସ୍ୱୈ ପୁଣି ପୁଣି ହାତେ ଭୁ ଦୁଅ କ୍ଷାବଳ ।୨୨
ବାବୁ ଯେବେ ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇବୁ ନନ୍ଦନ
ଅବଶ୍ୟ ତୋହୋର ପୁଣି ହୋଇବ ଉତ୍ପନ୍ନ ।୨୩
ତୋହୋର ମାତା ଶାପ ଦେଇଅଛି ମୋତେ
ଅବଶ୍ୟ ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୋଇବ ତୋହର ପୁଣି ହାତେ ।୨୪
ପିତାର ବଚନ ଶୁଣି ଶୀଘ୍ରେ ସେ ମୃଗୁଣ୍ଡ
ଧାଡ଼ିକାରେ କାଟି ପକାଇଲେ ମଥାର ମୁକୁଟ ।୨୫

୧୭-୧ (ଖ) ସ୍ୱପ୍ନେ ବୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ମୋତେ ଦେଖି ୧୭-୨ (ଖ) ବିଷାଦ ପ୍ରାଣ କେଷ୍ଟୁ ସ୍ୱାମୀ କହ ଲୁପ ଲେଖି ୧୮-୧ (ଖ) ବାବୁ ତୋହର ମାତା = ସେ ମାତା ତୋର ୧୮-୨ (ଖ) କରନ୍ତେ = କରୁ ୧୯-୧ (ଖ) ଏତେମ୍ଭ ବୋଇଲୁ = ବୋଇଲୁ, ଭର୍ତ୍ସନା = ଭର୍ତ୍ସନା ୧୯-୨ (ଖ) ନରହ୍ମ ଚକଯାନ୍ତେ ଅନାଦ ଅଚର୍ଣ୍ଣା ୨୦-୧ (ଖ) ଅଟେମ୍ଭ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଧରିଲୁ କୋଳ କରି ୨୦-୨ (ଖ) ଚୁମ୍ବନ କରି ଗଙ୍ଗା କର୍ଣ୍ଣ ପୁଅଙ୍କୁ ପକାଇଲୁ ମାରି ୨୧-୧ (ଖ) ବୋଇଲ ମୁଁ = ବୋଇଲେ ୨୧-୨ (ଖ) ଭରତ = ଭୃତ, ଅଂଧାର = ଆବର କାହ୍ନଂକ ୨୨-୧(ଖ) ଶାପ ଦେଲେ = ଶାପ ସେ ୨୨-୨ (ଖ) ସ୍ୱୈ ପୁତ୍ର ଆବେଶେ ପୁଣି ଜନ୍ମିଲେ ଭୁ ହୋଇବୁ ବୋକନ୍ଧ ୨୩-୧ (ଖ) ଭୁ ହେବେ ବଶରେ = ଯେବେ ବିଷ୍ଣୁ ୨୩-୨ (ଖ) ପୁଣି ସେ ତୋହର = ତୋହୋର ପୁଣି ୨୪-୧ (ଖ) ବାବୁ ତୋହୋର = ତୋହୋର, ସେ ଶାପ = ଶାପ ୨୪-୨(ଖ) ଛେଦନ = ଛେଦ, ପୁତ୍ରଙ୍କର ହାତେ = ପୁଣି ହାତେ ୨୫-୧ (ଖ) ଶୀଘ୍ର = ଶୀଘ୍ରେ ୨୫-୨ (ଖ) ମଥାରୁ = ମଥାର

ଘୁଞ୍ଚିଲେ ବରବେଶ ବସିଲେ ମହାତ୍ମା
ବାଦ୍ୟମାନ ବଜାଇଲେ ସଂବାଦ ଦେବ ଆତ୍ମା । ୧୬
ପ୍ରଶୁରାମ ଦେଖାଇଲେ ଭୀଷ୍ମ କନ୍ୟା ବଦଳିଲୁ
ବରବେଶ ଦେଖିଣ କନ୍ୟା ମକୁଟ ପକାଇଲୁ । ୧୭
ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ରାଜଦେବ
ମୋହର ନ ହେଲେ ସେବେ ପିତାଙ୍କୁ ଅଛିବ । ୧୮
ଅନେକ ବାଟେଣେ ପିତା ଅରଜିଲ ପୁତ୍ର
ବଂଶକୁ ରକ୍ଷା ହୋ କରିବା ନିମନ୍ତ । ୧୯
ମୋହର ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ସେବେ ପିତା ବଂଶ ଥିବ
ସେ ଧର୍ମ ହୋଇଲେ ମୋର କଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଉପୁଜିବ । ୨୦
ପୁତ୍ର ହେଲେ ରକ୍ଷା କରିବ ନିଜ ବଂଶ
ମୋହୋର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ଶାସ୍ତ୍ରେଂକ ହେବ ପିତା ଥିବ ନାଶ । ୨୧
ଆଜଠୁ ବସ୍ତ୍ରେଣ ମୋର କସ ପ୍ରୟୋଜନ
ଛାଡ଼ିଲି ମାୟା ମୋହ ଲୋଭ ଯେ ଜ୍ଞାନ । ୨୨
ଭାଗ୍ୟାଣ ବ୍ରତେକ ଦେଖି ଜନ ଜନ ଲୁଚ
ଦାଣ୍ଡ ସହିଲେ ଭୀଷ୍ମ ସକଳ କହିଲ । ୨୩
କରିଲିଣି ଧ୍ରୁବ ମୋର ଏଥି କାଳ ପରିସନ୍ତ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତୋବାର ଅଙ୍ଗୀକାର କହୁଛ ମୋତେ । ୨୪

୧୬-୧ (କ) ଘୁଞ୍ଚି ମହତମା = ମହାତମା ୧୭-୧ (କ) ଗଂଧାର ବରହିଲୁ = କନ୍ୟା ବଦଳିଲୁ ୧୭-୨ (କ) ଦେଖ = ଦେଖିଣ, ମୁକୁଟ ପେଲିଲୁ = ମକୁଟ ପକାଇଲୁ ୧୮-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମେ ଶୁଣ = ଶୁଣ, ଦେବେ = ଦେବ ୧୮-୨ (କ) ନସ = ନ, ସେ = ସେବେ, ପିତାର = ପିତାଙ୍କୁ ୧୯-୧ (କ) ବାଟେ = ବାଟେଣେ, ଅର୍କିଛାହାଦେ = ଅରଜିଲ ୧୯-୨ (କ) ପୁତ୍ର କାଣ୍ଡି କରିଲ ସେ ବଂଶରକ୍ଷା ହୋଇବା ନିମନ୍ତ ୨୦-୨ (କ) ବର୍ଗରେ = ବଶ୍ୟ, ହାଦେ = ହୋଇଲେ ୨୧-୧ (କ) ସେ କରିଲ = କରିବ ୨୧-୨ (କ) ମୋହୋର ପୁତ୍ରରେ ହେବେ ଶାସ୍ତ୍ରେଂକୁ ହାସ୍ୟେ ପିତା ଥିବେ ନାଶ ୨୨-୧ (କ) ପିତ୍ରୋଜନ = ପ୍ରୟୋଜନ ୨୨-୨ (କ) ସେ = ଯେ ୨୩-୧ (କ) ଭାଗ୍ୟାଣ = ଭାଗ୍ୟାଣ ୨୪-୧ (କ) ଅସ୍ଥିର ଥାଇଂମୋହୋର = ଧ୍ରୁବ ମୋର ୨୪-୨ (କ) ତୋବାର ସତ୍ୟ = ତୋବାର, ଅହୁମୋତେ = ମୋତେ

ନେତ୍ରୁ ନୋତ୍ରୁ ସ୍ନେହେ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନୋତ୍ରୁ
ହେମନ୍ତେଶ ଗାଙ୍ଗେୟଙ୍କର ତେଜଛାଳ ରତ୍ନ । ୩୫
ଜଡ଼େଦେଖିଲେ କାମ ମୋହ ସମ୍ବରଣ କଲେ ତାଙ୍କୁ
ଥାଉ ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍କ ଦୂରରୁ ତାଙ୍କୁ ଦିବାକର । ୩୬
ତୋହୋର ସ୍ନେହେ ରୂପ ମନୋହର ଦେଖି ଶୁଣି
ପରମ ଯୋଗୀ ହୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ଚୂଡ଼ାମଣି । ୩୭
ଧାଇଁଲା ଧାଇଁଲା ବାଳତା ଶୁଣିଲ ପଦ୍ମବନ ଦେଶେ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ତନେ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ବରବେଶେ । ୩୮
ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ସେତେ ଯୁବତୀ ଜଣେ ଆସି
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟା ଅଗ୍ରତେ ସମସ୍ତେ ରହିଲାକି । ୩୯
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଯାଚକ ଥିଲୁ ଆସି
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଭୀଷ୍ମ ହୋଇବ ତୋର ସାଇଁ । ୪୦
ସ୍ନେହ ତୋର ସାଥିକ ଜୀବନ ଗୋଟି ଧନ
ଶୁଣି ସବେ ଉପୁଜିଲୁ ସେ ଅମୃତ ଯୋଗ ଦେନ । ୪୧
ଅନେକ ଉତ୍ସବ ସେ ଆନନ୍ଦେ ବସ୍ତ୍ର କରି
ଭୋଜନ ଯୋଗାଡ଼ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସମସ୍ତ ସଜ କରି । ୪୨
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ପଦାତି କୋଟି କୋଟି
ଧନ୍ତେବ ଉତ୍ସବରେ ଆସିଲ ସମ୍ଭୋଟି । ୪୩

୩୫-୧ (କ) ନୋତ୍ରୁ = ବାନ୍ଧୁ, ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ପକ୍ଷେ = ସନ୍ତାନ ୩୫-୨ (କ) ହେମନ୍ତେଶ ଗାଙ୍ଗେୟଙ୍କୁ ମୋର ଶିରଆସ୍ଥ ରତ୍ନ ୩୬-୧ (କ) ସମ୍ବରଣ = ସମ୍ବର ୩୬-୨ (କ) ଉଦେୟ ହୋଇବେ = ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍କ ବୃଢଭ ୩୭-୨ (କ) ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେ = ହୋଇଲେ, ଭୀଷ୍ମ ଦେବ = ଭୀଷ୍ମ ୩୮-୧ (କ) ଧାଇଁଲେ ଧାଇଁଲେ = ଧାଇଁଲା ଧାଇଁଲା ୩୮-୨ (କ) ଅସୁଅଛନ୍ତି = ଆସୁଛନ୍ତି ୩୯-୧ (କ) ବରଣ କାଳେ ସେତେ ଯୁବତୀ ଜନେ ଆସି ୩୯-୨ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟାର ଅଗରେ ସମସ୍ତେ ପରଶଂସି ୪୦-୧ (କ) ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲୁ ଗୋ ଆସି ୪୦-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ = ଭୀଷ୍ମ, ହୋଇବେ = ହୋଇବ, ତୋହୋର = ତୋର, ଗୋସାଇଁ = ସାଇଁ ୪୧-୧ (କ) ପିତାମାତା = ସ୍ନେହ, ତୋର = ଗୋଟି ୪୧-୨ (କ) ଉପୁଜିଲୁ = ଉପୁଜିଲୁ ସେ ୪୨-୧ (କ) ଅନେକ ଦାନଦେ ସେ ଉତ୍ସବ ବସ୍ତ୍ର କରି ୪୨-୨(କ) ସମସ୍ତ ସଜ = ସମସ୍ତ ସଜ ୪୩-୧(କ) ରଥ, ଗଜ, ଅଶ୍ୱ, ପଦାତି ସେନ ଅନେକ କୋଟି ୪୩-୨ (କ) ସମ୍ଭୋଟି = ସମ୍ଭୋଟି, ପଦ୍ମନାଭଙ୍କା = ପଦ୍ମନାଭ

ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସଜ ରଜା ପୃଥ୍ୱୀ ଭ୍ରମନ୍ତେ
ତ୍ରିପୁର ନଗ ଭଞ୍ଜିଲ ତଗ ଚହାଅନ୍ତେ । ୪୪
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଚଣ୍ଟଂକ ଯେ ଦୂତ ଯାଇଥିଲେ
ବସ୍ତୁ ନେଇଣ ଆସି ପଦ୍ମନାଭଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ୪୫
ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ ଦେବ ବଳେ କରିଣ ଆସୁଥିଲୁ
ଅଂଶେନ୍ତେଣ ଚିତା ତାର ଶରେଁତନୁ ଲୁହାଇଲୁ । ୪୬
ଯୋ ଧାମୋଦ ଯେ ଯାହାର ଠାବରେ ରହିଲେ
ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ହସ୍ତେ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ୪୭
ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲୁ ମୁଁ କସ ଦୋଷୀ
କ ଜନନ୍ତେ ଶରେଧ କଲେ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ମହାରଥି । ୪୮
ବାହୁଡ଼ି ନରନାଥ ଆପଣା ନିଜ ପୁର
ସୁରଗଣ ବଚନଙ୍କୁ କେଶ୍ପ ପ୍ରତେ କଙ୍କର । ୪୯
ସେ ଧନଜ ବାର୍ତ୍ତ ଶୁଣିଲୁ ନଗ୍ରହଞ୍ଚ
ନଗ୍ନ ତାହାର ହୋଇ ଯେ ଯାହା ପୁରକୁ ଗଲେ ବରଯାତ୍ରି । ୫୦
ଧନ କରି ବାର୍ତ୍ତ ଶୁଣି ରଜା ବିମୁଖ ହୋଇଲ
ପଦ୍ମନାଭ ବୋଲି ତାର ପୁତ୍ରକୁ ଡକାଇଲୁ । ୫୧
ସ୍ୱେଧିର ତଦନ୍ତ ବାବୁ ବ୍ରହ୍ମବଧିରେ ଯାଇଂ
ଭୀଷ୍ମ ବଳ କେଉଁ ଗୁଣୁ ନୋହିଲେ ଜୟ ପାଇଂ । ୫୨

୪୪-୧ (କ) ସ୍ୱଳ୍ପ ଅହଇ = ଦକ ରଜା ୪୪-୨ (କ) ତ୍ରିପୁର ନଗର ଯେ ଭଞ୍ଜନ ଚହାନ୍ତେ ୪୫-୧ (କ) ଯେଉଁ ଦୂତେ = ଯେ ଦୂତ ୪୫-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ି ବସ୍ତୁ = ବସ୍ତୁ, କହିଲେ = ଜଣାଇଲେ ୪୬-୧ (କ) ସେ ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀ ମହାରଥୀ ବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଅଦୃଶ୍ୟଲେ ୪୬-୨ (କ) ପିତା = ଚିତା ତାର, ଶରେଂଧଲେ = ଲୁହାଇଲୁ । ୪୭-୧ (କ) ଯୋଗାଡ ମାନନ୍ତ ଠାବେ ଠାବେ ଲୁହାଇଲେ ୪୭-୨ (କ) ବରଜାତ୍ର କେଳକମାନେ ସବୁ ବାହୁଡ଼ିଣ ଗଲେ ୪୮-୧-(କ) ବୋଇଲେ = ବୋଇଲୁ କେବଣ ପାପ = କାହ ୪୮-୨ (କ) କମାଇଂ = କ ଜନନ୍ତେ ୪୯-୧ (କ) ବାହୁଡ଼ଇ = ବାହୁଡ଼ି ୪୯-୨ (କ) କେବେହେଂ = କେହ୍ପ, ପ୍ରତେକ = ପ୍ରତେ ୫୦-୧ (କ) ଧନଜଇଂ = ଧନଜ, ଶୁଣି ଶୁଣିଲ = ଶୁଣିଲ ୫୦-୨ (କ) ସେ ଯୋଗାଡ ମାନ ସବୁ ବିଦାୟିଲେ ବରଜାତ ୫୧-୨ (କ) ଜଣ = ଜଣ୍ଣ, ଦରଶିଲୁ = ଡକାଇଲୁ ୫୨-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ ବଶ ହୋଇ ନ ଅଇଲେ କସ ପାଇଂ

ରାଜାର ବଚନେ ଚଳେ ଗୁରୁ ପୁରୋହିତ
ଦ୍ରୁତେ ଦାଶଘରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର୍ଗେ । ୬୩
କୈବର୍ତ୍ତରାଜଙ୍କୁ ପ୍ରଣମିତ ଜଣାଇ ପୂଜନାର
ବନ୍ଧୁ ହୋଇ କନ୍ୟା ମାଗଇଲ ଭୀଷ୍ମଦେବ । ୬୪
କୈବର୍ତ୍ତପତି ବୋଇଲେ ଯେ ବାପ ସଂଶୟିଲା
ଆମ୍ଭର ଅନନ୍ତ ବଶ୍ୟ ଯେ ତେବେ ହେଲ । ୬୫
ଶୁଣିଲୁ ଯେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ନ କରନ୍ତି ଆଶ
ଆନକୁ ପ୍ରଦାନ କର କନ୍ୟା ହୋଇଣ ଭରତ । ୬୬
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବୋଇଣ ଆଣିଲେ ତାଙ୍କର କଥ
ଚେତନାରେ ରାଜା ଉଠିଆଛନ୍ତି ପୁଣ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ । ୬୭
କନ୍ୟା ଦେବାକୁ ବାପୁ ଦୁଷ୍ଟରେ ପ୍ରଦାନ
ପ୍ରୀତେ ନ ଦେଲେ ଭୁଞ୍ଜିଲ ଅନେକ ଜାଳର ଧର୍ମମାନ । ୬୮
ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଆଜ୍ଞା କରୁଥିଲି ସେ କଥା
ମୋହୋରେ ଜାଣ ପ୍ରିୟ କ ତୋହୋର ପଣ୍ଡିତା । ୬୯
ଅନେକ ରୂପେ ମନାଇ କହିଲେ ନାସ୍ତି କଲେ
ରାଜାର ବେଶ ଫୁଟିଷ୍ଟ ବାହୁଡ଼ିଣ ଗଲେ । ୭୦
ଆପଣେ ରାଜ୍ୟରେ ହୋଇଲେ ପରବେଶ
ପିତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଛାଡ଼ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଶ । ୭୧

୬୩-୧-(କ) ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶେ = ଗଲେ, ବେଦନ = ଗୁରୁ ୬୩-୨ (କ) ଦ୍ରେନ = ଦାଶଘରେ ୬୪-୧-(କ) ପ୍ରଣେପଣ୍ୟ = ପ୍ରଣମିତ, ଜଣି = ଜନ୍ମ ୬୪-୨ (କ) ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାର = ଦେବ ୬୫-୨-(କ) ସେ ବଶ୍ୟ = ବଶ୍ୟ ଯେ — ସେ ୬୬-୧-(କ) ଅନର = ସେ, ଭଣ୍ଡାଦଣ୍ଡ = କରନ୍ତି ୬୬-୨-(କ) ଯାଅ ହୋଇଣ ନରଣ = କନ୍ୟା ହୋଇଣ ଭରତ ୬୭-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ରାଜ ଆଣିଲେ ପିତା ତାହାଙ୍କର କଥ ୬୭-୨-(କ) ଦାରୁ ପନ୍ଥକାରରାଜା ଉଠିଥିଲା ପୁଣ ସେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ । ୬୮-୧ (କ) ରୁ ଦୁଷ୍ଟି = ଦୁଷ୍ଟରେ ୬୮-୨-(କ) ଭୁଞ୍ଜିଲ = ଭୁଞ୍ଜିଲ ଅନେକ ଜାଳର ୬୯-୧-(କ) ଆଜର ହୋଇଥିଲି = ଅଜ୍ଞା କରୁଥିଲି ୬୯-୨-(କ) ପ୍ରିୟେ = ପଣ୍ଡି ୭୦-୧-(କ) ଅନେକ ଜଣାଇଲେ ନାସ୍ତି କରିଲ ୭୧-୧-(କ) ସେ ହୋଇଲ = ହୋଇଲେ ୭୧-୨ (କ) ପିତାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ତାତ ଛାଡ଼ିବି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଶ

ପିତାର କମଣ୍ଡଳୁ ସଂସାରିଲେ ଧାଇଁ
ସଂକଳ୍ପ କରନ୍ତି ସେ ଛାଡ଼ିଲେ ମହାବୀର ।୬୨
ପୁଅର ମୁଖରୁ ରାଜା ସ୍ନେହବଚନ ଶୁଣି .
ବସ୍ତ୍ରରଣ ବୋଇଲେ ସେ ପଦ୍ମନାଭ ନୃପମଣି ।୬୩

୬୨-୧ (କ) କମଣ୍ଡ୍ରୁ = କମଣ୍ଡଳୁଣ ୬୨-୨ (କ) ସେହ = ସେହି ୬୩-୧ (କ) ପୁଅଙ୍କର ମୁଖରୁ ସ୍ନେହବଚନ ବାଣୀ ଶୁଣି ୬୩-୨-(କ) ବସ୍ତ୍ରର = ବସ୍ତ୍ରରଣ ।

—*—

ଅମ୍ବା ଉପାଖ୍ୟାନ

ଯାକୁ ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ଶାଲ୍ୱ ମାଗୁଥିଲା ସେ ପୂର୍ବେ
ମୁହିଂ ତାକୁ ନାସ୍ତି କରିଥିଲା ମନ୍ତ୍ରେଣେ । ୧
ପୂର୍ବେ ସ୍ୱୟମ୍ବର କଲା ତାହା ଭୀଷ୍ମ ନାଶ କଲା
ଭୀଷ୍ମେ କ ହରେ କେଣ୍ଟୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲା । ୨
ଯାକୁ ଅଜିନ ଦେନ ନାମେ ଅଟଇ ତାର ମନ୍ତ୍ରୀ
ଶାଲ୍ୱର ତନ୍ଦ୍ରଂକ ଦୂତ ହେଉଥିଲା ତତ୍କଣ । ୩
ଶାଲ୍ୱକୁ ନାନା ଦେଇ ଆଶ ଯା ବନ୍ଦନ କରି
ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ । ୪
ବହାର ବେଗେନ ଚଳିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀବର
ଶାଲ୍ୟ ଦେଶରେ ପାଇଣ ବର କର । ୫
ଶାଲ୍ୱକୁ କଣାଇଂଣ କଲେ ଦରଶନ
କହିଲା ମନ୍ତ୍ରୀବର ସକଳ ବିଧାନ । ୬
ତୁ ଯହୁଂ ଆଗହୁଂ ମାଗୁଥିଲୁ ବସ୍ୱେ
ଯଦୁନାଭି ବିକା ଦେବ ବୃଦ୍ଧିତା ତୋଷିସ୍ୱେ । ୭
ଶାଲ୍ୟ ବୋଇଲା ସେ ଅମ୍ବେକ ନାମେ ବାଳୀ
ସେ କନ୍ୟା ଅଟଇ ସେ ମୋହୋର ମନର ହିଆଳି । ୮

୧-୧ (କ) ଅମ୍ବା = ଅମ୍ବେକ; ପୂର୍ବେ = ସେ ପୂର୍ବେ ୧-୨-(କ) ତାହାକୁ = ତାକୁ କଲା = କରିଥିଲ ୨-୧-(କ) ସ୍ୱୟମ୍ବର କରିଥିଲ ତାହା ଭୀଷ୍ମ ନାଶ କଲ ୨-୨-(କ) କାଳେ ବୃହତାକୁ ମୋର ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲା ୩-୨-(କ) ଶାଲ୍ୱର ଚନ୍ଦ୍ରଂନ ତାକୁ ଚୈଥିଇଲା ଭୂଅପଠ ୪-୧-(କ) ଶାଲ୍ୱକଲା° = ଶାଲ୍ୱକୁ, ବର୍ଷଅଣ = ଆଶ, କରି ବର ୪-୨ (କ) ତାହାକର ପ୍ରଦାନ କରିବ ସେ ମୋହୋର ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ୫-୧ (କ) ଚଳିଲ = ଚଳିଲେ ୫-୨ (କ) ଶାଲ୍ୱର ଦେଶେଣ ସେ ପ୍ରବେଶ ସବୁରି ୬-୧ (କ) ଶାଲ୍ୱକୁ କଣାଇଂ ସାକ୍ଷ° କଲେକ ଦର୍ଶନ ୬-୨ (କ) କହିଲକ = କହିଲ ୭-୧ (କ) କୁମାରୀକୁ ମାଗୁଥିଲୁ = ମାଗୁଥିଲୁ ୭-୨ (କ) ନୃପତି ତୋଷେତ = ରାଜା ୮-୧ (କ) ଶାଲ୍ୱ = ଶାଲ୍ୟ, ଅମ୍ବେକନାମ = ଅମ୍ବେକ ନାମେ ୮-୨ (କ) ସେହୁ ସେ ଅଟଇ ମୋର ମନର ହିଆଳି

ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ସୁଜାତ
ଅସ୍ମେକ ନାଟିସ କନ୍ୟା ତୋହର ଦେବଇଂ ଯଥାର୍ଥ । ୯
ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ ହେ ହୋଇଲେ ନୃପତି
ମାଳା ଦେଇଂ ବରିଲେ ପଦ୍ମନାଭର ମନ୍ତ୍ରୀ । ୧୦
ବୃଷଭ ଶୁକଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଅର୍କବାର
ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ଅଛଇ ସେ ଦିନର । ୧୧
ଦଣ୍ଡ ଦେଖିଣ ତୋର ସିଦ୍ଧି କର ଯାଇଂ
ଶାଲୁ ଅନେକ ଗଜରଥ କଲ ହରତ ହୋଇ । ୧୨
ପଦ୍ମନାଭ ରାଜା ତୋତେ ଦେବ ସେ ଦୋହିତ
ସେଥିଅନ୍ତୁଂ ଆଜିକ ମୁଁ ଲୋଡ଼ଇ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତୀ । ୧୩
ବର ବରିଣ ଅଇଲେ ସେ ପଦ୍ମନାଭର ମନ୍ତ୍ରୀ
ଅନେକ ଉତ୍ସବ ସେ କଲେ ନରପତି । ୧୪
ଅସ୍ମେକ କନ୍ୟା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଦ୍ମନାଭ
ପୁଣିହିଂ ଦିବ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କରଇ ସମସ୍ତ । ୧୫
ଇଷ୍ଟ କୁଟୁମ୍ବ ସେ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ମାନ
ଅନେକ ଦେଶକୁ ରାଜା କଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ୧୬
କୋଟିଏ ରଥ ସେନ ଶାଲୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଦିବ୍ୟ ଯୋଗେ ରାଜା ସେ ଆସଇ ଥାଟ ଭରି । ୧୭

୯-୧ (କ) ହୋଥର ସୁଜାତେ=ସୁଜାତ ୯-୨ (କ) ଅସ୍ମାମାନେ କନ୍ୟାହୁଂ ସେ ତୋତେ ଦେବଇଂ ଯଥାର୍ଥେ ୧୦-୧ (କ) ସାନନ୍ଦ ହେ=ସନ୍ତୋଷ ହେ ୧୦-୨ (କ) ସେ ପଦ୍ମନାଭର=ପଦ୍ମନାଭର ୧୧-୧ (କ) ବୃଷ ଶୁକଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଶୁକ୍ରବାର ୧୧-୨ (କ) ସ୍ୱାତେ ସେଦିନ=ସେ ଅଛଇ ୧୨-୧ (କ) ଯମଦଣ୍ଡ ଯେନ ତୋହୋର ସିଦ୍ଧି ଦଣ୍ଡଯାଇଂ ୧୩-୧ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ନୃପତି ଯେବେ ମୋତେ ଦେବଟି ଦୋହିତ ୧୩-୨ (କ) ସେଥୁହାଙ୍କ ମୁହଁ ଆଜକ ଲୋଡ଼ଇ ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଥ ୧୪-୧-(କ) ଅଇଲେ=ଅଇଲେ, ପଦ୍ମନାଭ=ପଦ୍ମନାଭର ୧୪-୨ (କ) ଉତ୍ସବ=ଉତ୍ସବ, ତହିଁ=ସେ, କଲେକ ନୃପତି=କଲେ ନରପତି ୧୫-୧ (କ) ଅସ୍ମା କନ୍ୟାର ନିମନ୍ତ୍ରେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମନାଭ ୧୫-୨ (କ) କଲଇ=କରଇ ୧୬-୧ (କ) କୁଟୁମ୍ବ=କୁଟୁମ୍ବସେ, ବାନ୍ଧବଲୁ=ବର୍ଗ ୧୬-୨ (କ) ଦେଶର=ଦେଶକୁ, କଲ=କଲେକ ୧୭-୧ (କ) ଅନେକ=କୋଟିଏ, ସେନସେ =ସେନ ୧୭-୨ (କ) ଯୋଗେଣ=ଯୋଗେ, ରଜା=ରାଜାସେ, ଭରି=ଭରି

ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ ନଗ୍ରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ
ନୃପତି ମନ୍ତ୍ରୀଦାସ ଶାଲ୍ଲୁକୁ ପଚାରିଲେ ।୧୮
ଶାଲ୍ଲୁ ବୋଇଲା ମୋତେ ବରିଲେ ପଦ୍ମନାଭ
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟା ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।୧୯
ମନ୍ତ୍ରୀଦାସ ବୋଇଲା କଥା ଅନମିତ୍ତେ ଅଇଲୁ
ଡଗର ମୁଖେ ନ ବାରତା ନ ଶୁଣିଲୁ ।୨୦
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂବର ରଚା କଲା
ତାହାର ମଧ୍ୟେ ଭୀଷ୍ମେ ସ୍ୱୟଂବର ଭଙ୍ଗିଲା ।୨୧
ଅମ୍ବାର ଆଖିଂ ଆଣିଂ ମାଳା ଦେଇଣ କରି
ଭୀଷ୍ମେ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ କୁମାରୀ ।୨୨
ଏମନ୍ତେନେକ ବାରତା ଯହୁଁ ପାଇଲା ବାହୁରେ
ଶାଲ୍ଲୁ ବାହୁଡ଼ିଲା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉପରେ ।୨୩
ନିଷ୍ଠୁର ଶବଦେ ସେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବୋଇଲା
ମୁଗତେ କନ୍ୟା ଆଣିଲୁ କାହିଁ ହୋଇଲା ।୨୪
ଶାଲ୍ଲୁ ବାହୁଡିଲା ସେ ଏମନ୍ତେନେକ କଥା ଶୁଣି
ବାହୁ ଦୃଷ୍ଟିଂ ରଖିଛି ପଦ୍ମନାଭ ନୃପମଣି ।୨୫
ଧନୁଷ ଧରି ସେ ଅନୁକୂଳ ଧରିଲ
ଧ୍ୱଜ ଛାଡ଼ିଲ ସେ ଶାଲ୍ଲୁର ନଇଲ ।୨୬
ଡଗର ବାରତା କହିଲେ ବେଗେ ଯାଇ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉପରେ ଦେବ ନଇଲ ଗୋସାଇଁ ।୨୭

୧୮-୧ (କ) ହୋଇଲ ପ୍ରବେଶ = ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ୧୮-୨ (କ) ଶାଲ୍ଲୁକୁ ପଚାରିଲ ନୃପତି ମନ୍ତ୍ରୀଦାସ ୧୯-୧ (କ) ବରିଲ = ବରିଲେ ୧୯-୨ (କ) ଅମ୍ବେ = ଅମ୍ବେକ, ମୋତେ ସେ = ମୋତେ ୨୦-୨ (କ) ପାଇଲୁ = ଶୁଣିଲୁ ୨୧-୧ (କ) ଅମ୍ବେ = ଅମ୍ବେକ; କନ୍ୟାକଙ୍ଗ = କନ୍ୟାଙ୍କୁ, କଲ = ରଚା କଲ ୨୧-୨-(କ) ଭୀଷ୍ମର ସେ = ଭୀଷ୍ମ, ଭଙ୍ଗଲ = ଭଙ୍ଗିଲ ୨୨-୧ (କ) ଆଣିଂଣ ସେ = ଆଣିଂ, କରି = କଣ ୨୨-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ ସ୍ୱାଦେ = ଭୀଷ୍ମେ, କରେବ = ହୋଇଲେ ୨୩-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ିଲ ସେ = ବାହୁଡ଼ିଲ ୨୪-୧ (କ) ନିଚସ୍ୱେ = ନିଷ୍ଠୁ, କନ୍ୟା = ସେ ୨୪-୨-(କ) ସୁଗନ୍ଧେ ସେ କନ୍ୟା ଶୁକ୍ଳଦେଈ ହେଲ ୨୫-୧-(କ) ସେ = ସେ ୨୫-୨-(କ) ସେଦେଶ = ରଖିଛି ୨୬-୧ (କ) ସେ ଧନୁଷ = ସେ ୨୬-୨-(କ) ଘଣ ଧ୍ୱଂ ଘଣ, ହୋ = ସେ ୨୭-୧ (କ) କହିଲ = କହିଲେ ୨୭-୨ (କ) ସେ = ଦେବ

ଶୁଣି ସେ ଅନକୁଳ ନାଶ ଗଲା
ଯୁବା ବସ୍ତ୍ର ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ସତ୍ତ୍ୱଂ ହୋଇଲା । ୨୮
ଦୃଢ଼େସ୍ୱେ ବରିଲ ରାଜା ନୃପତି ବଲବାନ୍ତୁ
ଭୀଷ୍ମେକ କରଣେ ଶୁଣି ଉରେ ନଇଲକ ହେତୁ । ୨୯
ଚତୁର୍ଥେ ମାନ ଅରଜୁନଙ୍କୁ ବରିଲ
ଚିତ୍ରୁ କନ୍ୟା ବୋଲି ଏହି ସେ ଋଷି ବୋଲିଲା । ୩୦
ସେମନ୍ତେ ଅନେକ ଦେଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିଲ ନୃପତି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଡରେ କେହି ନଇଲେ ତାର ଭଣ୍ଡ । ୩୧
ଚଉଦଶ ବରଷ ହୋଇଲା କୁମାରୀ
ଯୁବା ବସ୍ତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱଂ ହୋଇଲା ମନୋହାରୀ । ୩୨
ହୁତାଶ କେହି ସେ ଦୋହିତ ନୋହିଲା
ଦୋହିତାଙ୍କୁ ଘେନି ରାଜା ବାନ୍ଧ୍ୟାବନେ ଗଲା । ୩୩
ଋଷିଙ୍କର କତକ ବୋଲି ଗଲ ନୃପମଣି
ଛାମୁରେ ଭେଷ ନେଇ କଲ୍‌କ ଦୁଲଣୀ । ୩୪
ଏହେ ଶାନ୍ତେବ ସେ ଯେ ମୋହର କୁମାରୀ
ନ ଜାଣିଲୁ ନ ଚୋଷିଲୁ ଛୁଡ଼ିଲୁ ବରଣ କରି । ୩୫
କେବଣ ଦ୍ରୋହ ଗୋଟେ କଲୁ କୁମାରୀ
କେତେବ ଅଛିଲ ଦେନ ସମ୍ଭାଳ ତୋହୋର ମନୋବାଞ୍ଛା । ୩୬
ଋଷିଏ ବୋଲେଲେ ମୁଁ ତ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବରିଲି
ତାହା ଉପେଷି କ ଆନକୁ ଦେଇ ଦେଲି । ୩୭

୨୮-୧-(କ) ଦୃଢ଼େସ୍ୱେ = ଦେଶ ୨୮-୨ (କ) ବସ୍ତ୍ର ସେ = ବସ୍ତ୍ର, କନ୍ୟାର = କନ୍ୟା ୨୯-୧ (କ) ସେ = ରାଜା ୨୯-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କରଣ ଶୁଣି ନଈଲ ହେତୁ ୩୦-୧-(କ) ଚତୁର୍ଥେଣ = ଚତୁର୍ଥେ ୩୦-୨- (କ) ଚିତ୍ରଯୁବା = ଚିତ୍ରକନ୍ୟା, ସେ ଋଷିଙ୍କୁ = ଏହି ସେ ବଳି ୩୧-୧ (କ) ରାଜା = ର ୩୧-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର = ଭୀଷ୍ମଙ୍କ, ନୋହିଲେ = ନଇଲେ ୩୨-୧ (କ) ସତ୍ତ୍ୱଂ ହୁତାଶ କେହି ଦୋହିତା ହୋଇଲା ୩୪-୧ (କ) ଋଷିଙ୍କର ସନ୍ନିଧେ ଯାଇଂ ମିଳିଲ ନୃପମଣି ୩୪-୨ (କ) ଛାମୁରେଣ = ଛାମୁରେ, ଭେଷେ = ନେଇ ୩୫-୧ (କ) ବୋଇଲ ଏହେ = ଏହେ, ଅନ୍ତର ଅଛଇ = ସେ ମୋହର ୩୬-୧ (କ) କେବଣ ଦ୍ରୋହ ଭଲ ଗୋଟେ ସେ ତୋହୋର ଦୁଲଣୀ ୩୬-୨ (କ) ସେତେବେଳେଂ ସମ୍ଭାଳ ଅଛିଲ ଛାମୁରୁ ତୋହୋର ଘେନି ୩୭-୧ (କ) ତୋହୋର ଦୁହିତାଙ୍କୁ ତ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ୩୭-୨ (କ) ତାହାଙ୍କୁ = ତାହା

ପିତା ମୋର ନାଶ ହୋଇବ ମୋ'ହୋ'ର ସୁତ ହେଲେ
ତା'ର ସଂହରିଲ ଶାନ୍ତେଂତନୁର ବୋଲେ । ୩୮
ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତୁ ବର୍ଣ୍ଣ କର କୁମାରୀ
ମୁହିଁ ଉପେକ୍ଷା କଲି ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ମୋହର । ୩୯
ଚନ୍ଦ୍ରନାଭ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଅନେକ ବର୍ଷିଲି ନୃପବର
କେହି ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ ଉତ୍ତରଣ ମୋହୋର । ୪୦
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଇଶ୍ୱର ଭୁବନଶ୍ରବାକୁ ବୋଲାଇ
ଜଣେ ଜଣେ ଶୁଝାଇ କରିଲ ସୋହ୍ରିତାକୁ ଦେଖାଇ । ୪୧
ଯଜ୍ଞବନ ବଲୀ ଯେ ବୃହସ୍ପ କାମେଣ
ଅମୂଲ୍ୟ ରୂପବନ୍ତୀ ଜଗତ ମୋହେନୀ । ୪୨
ଅନେକ ଯାଚକେଣ ଭିଆଣିଲେ ଦେବଲେକେ
ନା ହୁ ରି ବଚନ ନକଲେ ଦୃଢ଼ ବାକ୍ୟେ । ୪୩
ପ୍ରତ୍ୟେଣ ସଂସାର ଯେ ଅଛଇ ସ୍ତ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
ସତ୍ୟକୁ କେମନ୍ତେ ଲଙ୍ଘିବ ପ୍ରାଣୀ ମୋ ଅନ୍ତ ଧର୍ମଚିତ୍ତ । ୪୪
ମୁହିଁ ଯେ ବରତ କଲି ପିତାର ନିମନ୍ତେ
ଛାଡ଼ନ୍ତୁ କି ମୋହର ଧର୍ମ ଲୁଞ୍ଚିବ ଅନାମିତ୍ତେ । ୪୫
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବଚନ ସହିଁ ଲଙ୍ଘିଲେ ଗାଙ୍ଗେୟ
ଦେଖିଣ କରିଷ ସେ ହୋଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଭ । ୪୬

୩୮-୧ (କ) ମୋହୋର = ମୋର, ଜିବ = ହୋଇବ, ହୋଇଲେ = ହେଲେ, ୩୮-୨ (କ) ସଂହରିଲ ମୁହିଁ = ସଂହରିଲି, ଶାନ୍ତେଂତନୁଙ୍କର = ଶାନ୍ତେଂତନୁର ୩୯-୧ (କ) ଯାହାଙ୍କର ପାଶୁ ତୁ ପ୍ରଦାନ କର ନାରୀ ୩୯-୨ (କ) ପ୍ରତିପାଳ = ସତ୍ୟ ମୋହୋର ୪୦-୧ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରନାଭ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ସ୍ୱାମୀ ଅନେକ ଦେଶରୁ ମୁଁ ବରିଲି ଦଣ୍ଡଧର ୪୦-୨ (କ) ଛୋଡ଼ୋର ଯେ ଉତ୍ତର = ଉତ୍ତରଣ ମୋହୋର ୪୧-୧ (କ) ଭୁବନଶ୍ରବାକୁ ବୋଲାଇ = ଭୁବନଶ୍ରବାକୁ ବୋଲାଇ ୪୧-୨ (କ) କରିଲ ଯେ = କରିଲ ୪୨-୧ (କ) ଯଜ୍ଞବନ ବଲୀ = ଯଜ୍ଞବନ ବଳି ୪୨-୨ (କ) ସେ ତ୍ରିଲୋକ୍ୟ = ଜଗତ, ମୋହନୀ = ମୋହେନୀ ୪୩-୧ (କ) ବାରେ = ବାରେଣ, ପିତାମହ = ଦେବ ୪୩-୨ (କ) ବୋଲି ସୃଷ୍ଟି = ବଚନ ୪୪-୧ (କ) ସଂସାର = ସଂସାର ଯେ ଅଛଇନା = ଅଛଇ ୪୪-୨ (କ) ସତ୍ୟ = ସତ୍ୟକୁ, ଲେ = ଲଙ୍ଘିଲେ ୪୫-୧ (କ) ବ୍ରତ = ବରତ ୪୫-୨ (କ) ଧର୍ମ ମୋହର = ମୋହର ଧର୍ମ, ଲୁଞ୍ଚ = ଲୁଞ୍ଚିବ

ଏ ଦୁନାଇ ବୋଇଲେ ହେ ଦୁହିତାକୁ ରାଜା
ତୁ ଆଉ ମୋହର ପୁରେ ନ ରହିବୁ ଯାଇ ।୪୭
ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ସେବା କରି ଗୋ ଥାଅ ଅନୁବ୍ରତେ
ପୋଷିଲେଣି ସେତୁ ନାହିଁଲେଣି ବାଳୁ ତୋତେ ।୪୮
ସେବା କରୁଥିଲେ କରଇ ଅବାଦରେ
ବିଶ୍ୱର କରି ଜାତି ଥାଅ ଗୋ ମହାମାୟେ ।୪୯
ଅମ୍ଭେକ କନ୍ୟାକୁ ସେ ସ୍ପୃହଣ କରନାହିଁ
ଚଳିଲେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ସନ୍ତୋଷିତ ହୋଇ ।୫୦
ଶୁଚାରୁ ନନ୍ଦନୀ ସେ ନବଯୌବନୀ
ସ୍ୱସ୍ତ୍ରୁଙ୍କର ନଗର ଖଟେଇ ଦିବସ ରଜନୀ ।୫୧
ଶ୍ୱଶ୍ରୁ କୋପ କଲେ ଦେଖିଣ ମାନିନୀ
ବୋଇଲେ ସଂଯୋଗୀ ବାକ ଧରି ଜଥ ଶୁଣି ।୫୨
କେଉଁମେଣ ବାହାର କଲେ ନଗର ସାନ୍ନ ଆନନ୍ଦେ
ଦେଖିଣ ସୁନ୍ଦରୀ ସନ୍ତୋଷିତ ହୋଇ ।୫୩
ବୋଇଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ଶୁଣ ହେ ଗାଙ୍କେବ
ମୋତେ ଦାଣ କଲେ କାଷ ଧର୍ମ ହୋଇବେ ।୫୪
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ବୋଇଲା ସେ ଶାସ୍ତ୍ରେଁ ତାକୁ ଗିତି
ତୋତେ ଦେଖିଣ ମୁଁ ମନରେ ବଡ଼ ହାସି ।୫୫

୪୭-୧ (ଖ) ଧଂଷିଲେ = ଶୁଣିଲେ ୪୭-୨ (କ) ତୁ ଆଉର ମୋର ପୁରେ କରିବୁ କଥ ଯାଇ ୪୮-୧ (ଖ) ଗୋ କରି = କରି ଗୋ ୪୮-୨ (କ) ପୋଷିଲେ = ପୋଷିଲେଣି, ଅବା ନାଶିଲେ = ନାଶିଲେଣ ୪୯-୧ (ଖ) ଦସ୍ୟା = ଦସ୍ୟେ ୪୯-୨(କ) କାମୁରଣ ଜାତି ଗୋ ଥାଅ ମହାମାୟା ୫୦-୧ (ଖ) ଅମ୍ଭା = ଅମ୍ଭେକ, ସେ = ସେ ୫୦-୨ (ଖ) ରାଜ୍ୟେ ବୁଲା = ରାଜ୍ୟେ ୫୧-୨ (ଖ) ସ୍ୱସ୍ତ୍ରୁଙ୍କର ନଗରେ ଖଟଇ ସେ ଦିବା ସେ ରଜନୀ ୫୨-୧ (କ) ସେ ମାନ୍ତ = ମାନିନୀ ୫୨-୨ (କ) ବୋଇଲେ ସ୍ୱେ ଯାମ୍ଭେଙ୍ଗ ନ କଥ ବାଳଧର୍ମ ୫୩-୧ (ଖ) କଲେ ସାନ୍ନ-କଲେ ନଗର ସାନ୍ନ ୫୩-୨(ଖ) ସୁନ୍ଦରୀ ସେ = ସୁନ୍ଦରୀ ୫୪-୧ (କ) ଗାଙ୍କେବ = ଗାଙ୍କେବ ୫୪-୨ (କ) ତ ହୋଇବ = ହୋଇବେ ୫୫-୧ (ଖ) ବୋଇଲେ ସେ = ବୋଲିଲା ସେ, ଶାସ୍ତ୍ରେଁତାକୁର = ଶାସ୍ତ୍ରେଁତାକୁ ୫୫-୨ (କ) ଦେଖିଲେ = ଦେଖିଣ, ମୁହିଁ = ମୁଁ, ହାସୀ = ହାସି

ମୋହର ବଡ଼ ଭୟ ଲାଗଇ ନୋହେ ନିବସି
ପଳାଇ ଯାଅସି ମୋହୋର ରାଜ୍ୟ ଉପେଖି । ୫୬
ଅମୃକ କନ୍ୟା ବୋଇଲ ମୁହିଂ ଜାଣିଂକ ଦିବ
ମେ ହୋଉଣ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇବୁ ପରବଶ । ୫୭
ଅମୃକ ବୋଇଲ ମୁଁ ଯାଉଅଛି କି ନା
ଯହିଂ ତହିଂ ମଲେ ତୋତେ ଲାଗଇ ସିନା । ୫୮
ଅନେକ ଭଞ୍ଜନା ସହୁଂ ବୋଇଲେ ଭାଂଗୁ ରଚଣ
ତୋତେ ନାଶିବ ମୁଁ ଯାଖିବ ଦ୍ରସ୍ତାରେ । ୫୯

୫୬-୧ (କ) ବହୁତ ଭୟ ମୋ.ତେ = ମୋହର ବଡ଼ ଭୟେ ୫୬-୨ (କ) ପଳାଇଣ = ପଳାଇ, ଯାଅଛୁ = ଯାଅସି, ରାଜ୍ୟକୁ = ରାଜ୍ୟ ୫୭-୧ (କ) ଅମୃ। କନ୍ୟା ବୋଇଲ ଅଉ ତାହିଂକ ମୁଂ ଦିବ ୫୭-୨ (କ) ତୁ ହୋଇବୁ = ହୋଇବୁ ୫୮-୧ (କ) ଅମୃ। କନ୍ୟା ବୋଇଲ ମୁଂ ଯାଉଅଛି କି ନା ୫୮-୨ (କ) ମଲେ ମୁଂ ହତ୍ୟା = ମଲେ, ସିନା = ଲାଗଇ ସିନା ୫୯-୧ (କ) ଅନେକ ଭର୍ତ୍ସନା ସହୁଂ ବୋଇଲା ଭାଇଙ୍କର ଆଗେ ୫୯-୨ (କ) ବୋଲି ମୁଂ = ମୁଂ ।

—※—

ଅମ୍ବା ଚରିତ

ଏତେକ ବୋଲିଣ ସେ ଆସଇ ସୁନ୍ଦରୀ
ପ୍ରଶୁରାମର ଅଗ୍ରେ ସେ କରଇ ଗୁହାରି । ୧
ଖଣ୍ଡା କୁଟିଳଣ ବସି କାନ୍ଦଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣା
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେକ "ଆସ୍ତି ତୁ କାହାର ସୁବର୍ଣ୍ଣା । ୨
କେଉଁ ନୃପର ଦୁହିତା ଦେବେଣ ଉତ୍ତର
ତୋତେ କି ଉପେକ୍ଷା କଲା କେଉଁଣ ପାମର" । ୩
ଅମ୍ବିକ ବୋଇଲା ତୋହାଙ୍କ ମୁହିଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ
ତୁମ୍ଭଂ ଶରଣ ମାଗଇ ମହତ ଜନ ଦେଖି । ୪
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ଆସ୍ତି ସେ ତୋହର ଇଚ୍ଛା
ସତ୍ୟ ଆମ୍ଭେ କଲୁ ସେ ତୋହର ପୂରିବ ବାଞ୍ଛା । ୫
ଆମ୍ଭର ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଜାଣିବାରେ ସତୀ
ସେକ୍ଷଣି ଦେବୁଁ ବର ମାଗରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣା । ୬
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ମୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବା
ଆନ ଅର୍ଥ ନାହିଁ ମୋତେ ସ୍ୱାମୀ ଦାନ ଦେବା । ୭
ମାଗରେ ସୁନ୍ଦରୀ ଯାହାକୁ ତୋର ଇଚ୍ଛା
ତିନି ଲୋକେ ଦେବ ମୁଁ ତୁ ଯାହାକୁ କରୁ ଇଚ୍ଛା । ୮
ଅମ୍ବିକ ବୋଇଲେ ତୁମେ ଶୁଣ ଦେବବ୍ରତ
ବରଣ ବନ୍ଧ ମୋତେ ନୋହିଲା ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୯

୧-୨ (କ) ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ = ପ୍ରଶୁରାମର, ଜାଇ କଲ୍‌ଜ = ସେ କରଇ ୨-୧ (କ) କୁଟିଳ କସିଣ ସେ = କୁଟିଳଣ ବସି ୨-୨ (କ) ପ୍ରଶୁରାମ ପଚ୍ଛରଲେ ଅସ୍ଥି ତୁ ଅଇଲୁ କାହାର ଭତ୍ର ୩-୧ (କ) ଦେବେ = ଦେବେଣ ୩-୨ (କ) କଲ ଗୋ = କଲା ୪-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା = ଅମ୍ବିକ ୪-୨ (କ) ମୁହିଁ ସେ = ମୁହିଁ । ୫-୧ (କ) ଗୋ = ଆସ୍ତି ୫-୨ (କ) ସତ୍ୟ କଲୁ ଆମ୍ଭେ ତୋହ ପୁରେଇବୁ ମନବାଞ୍ଛା ୬-୧ (କ) ସେ ଆମ୍ଭର ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଜି ବାରହିଁ ସତ୍ୟ ୭-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା = ଅମ୍ବିକା, ବୋଇଲୁ = ବୋଇଲେ, ମୋତେ ଦେବ = ମୋତେ ୮-୨ (କ) ତିନ ଲୋକରେ ଦେବୁଁ ଯାହାକୁ କରୁ ବାଞ୍ଛା ୯-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ସେ = ଅମ୍ବିକ, ବୋଇଲୁ = ବୋଇଲେ, 'କ'ରେ ଅଧିକ। ଶୁଣସି = ଶୁଣ, ମହାରଥ = ଦେବବ୍ରତ ୯-୨ (କ) ତ୍ରିଦାନ = ବନ୍ଧ

ମୁହିଂ ଯେ ଅମ୍ବିକା ପଦ୍ମଲଭର କୁମାରୀ
ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ଦାନ ମାଗ ମୋତେ ଦେବା ଅଧିକାରୀ ।୧୦
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ରଘୁରାମ ନଳରାମ କରାଇ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଅଶ୍ୱ ସେବାକୁ ଦେଲ ।୧୧
ସ୍ୱାମୀର ଆଜ୍ଞାଂ ସେ ଟାଳିଲ ନିବେଦିତ ଶିରେ
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ଯେନ ନଳରାମ ରଘୁରାମ ବାରୁଣୀବନ୍ତ
ସ୍ତରେ ।୧୨
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ତୋତେ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଂ ମାନିବୁ
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇବୁ ।୧୩
ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ରଘୁରାମଙ୍କୁ ତୋତେ ସ୍ତୁତିଂ
ଭୁମର ଉପରେ କରେ ବସି ହୋଇବଇ ମୁହିଂ ।୧୪
ମୋହର ଭସ୍ମ କରେ ଭୁମ ଦ୍ରୁତ୍ରମଙ୍କୁ
କଦାଚିଂ ପ୍ରଦାନ ଦେବ ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ।୧୫
ନଳରାମ ବୋଇଲେରେ ପ୍ରଶୁରାମ ଆଜ୍ଞାଂ ନେଇ
ଅବଶ୍ୟ ତୋହର ସେ ଦେଇବ ଶିର କାଟି ।୧୬

୧୦-୧ (କ) ଅମ୍ବାକନ୍ୟା = ଅମ୍ବିକା, ପଦ୍ମନାଭ = ପଦ୍ମଲଭ
୧୦-୨ (କ) ମୁଂ ତାହାଙ୍କଠାଂ · ଦାନ ମାଗିବ ମୋତେ ଦେ। କରେଛିବ
୧୧-୧(କ) ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ନଳରାମ ରଘୁରାମଙ୍କୁ ଘରଇ ୧୧-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ = ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ, ସମର୍ପିତ କରି ଅଶ୍ୱ = ସମର୍ପି ଅଶ୍ୱ, ସେବାକଇ = ସେବାକୁ, ଭୂମେଦେଇ = ଦେଲ ୧୨-୧(କ) କରି = ଟାଳିଲ, ଶିର = ଶିରେ ୧୨-୨(କ) କନ୍ୟା ଦେନଗଲେ = ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ଯେନ ୧୩-୧ (କ) ଅହୋ ଭୀଷ୍ମ ତୋତେ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲାକ ବାବୁ ୧୩-୨(କ) ଅମ୍ବ = ଅମ୍ବିକା, କୁ ପ୍ରଦାନ = ପ୍ରଦାନ ୧୪-୧(କ) ଙ୍କ ମୁଁ = କୁ ତୋତେ ୧୪-୨(କ) ଉପରେ କ = ଉପର କରେ ୧୫-୧(କ) କ ଭୁମର = କରେ ଭୁମ ୧୫-୨(କ) କଦାଚି = କଦାଚିଂ, ହୋଇବି ମୁଂ = ଦେବ, ଅମ୍ବା = ଅମ୍ବିକା। ୧୬-୧ (କ) ନଳରାମ = ନଳରାମେ, ବୋଇଲେ = ବୋଇଲେରେ, ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ = ପ୍ରଶୁରାମ ୧୬-୨ (କ) ଶିରଚ୍ଛେଦ = ସେ, କଣ୍ଠଚ୍ଛେଦ = ଶିରଚ୍ଛେଦ, ପ୍ରଶୁରାମ ଆଜ୍ଞେ କହିବ ମୁଂ ଜାଣିଂ। ଏତତ୍ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଦୁଷ୍ଟ ନଷ୍ଟ ଥାଇଂ ॥

କୋପେ ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଶାଳଗ୍ରାମ
ଛାଡ଼ିଲ ଆମ୍ଭ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ । ୧୭
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଅଙ୍ଗେ ତୋର କଳ୍ପନା ପାଇଁ
ସଭିଏ ଜାଣ ଶିବ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରୋହର ପାଇଁ । ୧୮
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶାଳଗ୍ରାମ ଗଲେ ସେ ବାହୁଡ଼ି
ଅସଂଖ୍ୟ କନ୍ୟା ସେ ଗୋଡ଼ାଇ କାଢ଼ ଧରି । ୧୯
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନେ ଶିଳେ ଧରି ଅଛନ୍ତି ତ୍ରିପୁର ପର୍ବତେ
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶାଳଗ୍ରାମ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଭୂଃଥେ । ୨୦
ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇଣ ସେ ଶାଳଗ୍ରାମ ବୋଇଲ ।
ସ୍ୱାମୀ ଭୀଷ୍ମ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଅନେକ ଗାଳି ଦେଲ । ୨୧
ବୋଇଲ ଆଗନ୍ତୁକ ନା ଲୁଣ୍ଠିତ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
କେତେ କେତେ ଆସି ଜନା କରଇ ସଂଗ୍ରାମ । ୨୨
ଅସଂଖ୍ୟ କାଢ଼ଇ ସେ ଅନେକ ବଇଲୁଲେ
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଆଗ୍ୟାଂକୁ ସେ ଯେ ଦେବଗଣ ମେଳିଲେ । ୨୩
ଧାନଙ୍କୁ କୋପେ ଯେ ତ୍ରିପୁରର ନାଥ
ପଛରୁ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶାଳଗ୍ରାମ ବେଳନାଥ । ୨୪
ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ସେ ହୋଇ ଅସଂଖ୍ୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ସେହି ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ସେ ତାହାଙ୍କ ପଛ ଭଗ୍ନ । ୨୫

୧୭-୧(କ) କୋପରେ ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ନଳଗ୍ରାମ କଇ ୧୭-୨ 'ଖ'ରେ ନାହିଁ
ପାଞ୍ଚଲେ ଅମ୍ଭ ତୋହର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ୧୮-୨ (କ)ରେ ନାହିଁ—ସଭିଏ ଜାଣିଥିବ
ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରୋହର ପାଇଁ ୧୯-୧(କ) ନଳଗ୍ରାମ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସେ ଗଲେକ ବାହୁଡ଼ି ୧୯-୨
(କ) ଅନ୍ତା = ଅସଂଖ୍ୟ, ହୁଁ = ସେ, ଗେଲ୍ଲ ଗୋଡ଼ାଇଛୁ = ଗୋଡ଼ାଇ ୨୦-୧ (କ)
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନେ = ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ, ତ୍ରିପୁର = ତ୍ରିପୁରେ ୨୦-୨ (କ) ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ =
ପ୍ରବେଶ, ଭୁଃତେ = ଭୁଃଥେ ୨୧-୧ (କ) ପ୍ରଶଂସୀ = ପ୍ରଶଂସିତ, ଶାଳଗ୍ରାମରେ = ସେ
ଶାଳଗ୍ରାମ ୨୧-୨ (କ) କୋପ କଲ୍ଲ = ଗାଳିଦେଲ ୨୨-୧ (କ) ବୋଇଲ ଅଦିକ ନା
ଟାଣୁ ତୋହୋର ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ୨୨-୨ (କ) କେତେ ମାନେକ ଯାନ୍ତୁ ଦେଖୁ ଆସି କଲୁ ସେ
ସଂଗ୍ରାମ ୨୩-୧(କ) ଅସ୍ତୁ କନ୍ୟା = ଅସଂଖ୍ୟ, ବଢ଼ଇ = ଅନେକ ୨୩-୨(କ) ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
ସଙ୍ଗେ କୋପ କଲେ ଅଗ୍ୟାଂ ସେ ମେଳିଲେ, ୨୪-୧ (କ) କୋପେଣ = କୋପେ
ସେ = ସେ ୨୪-୨ (କ) ପଛେଣ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ନାଳ, ରଘୁ, ଜ୍ୱାଳୀ ଗ୍ରାମ ଉକଣ୍ଠ
୨୫-୧ (କ) ମାନଗା = ଅନେକ, ହୋଇଣ = ହୋଇ, ଅସ୍ତ୍ରା = ଅସଂଖ୍ୟ ୨୫-୨(କ)
ଅଛୁ = ଅଛନ୍ତି ସେ, ତାହାଙ୍କର = ତାହାଙ୍କ

କାଳାନଳ ରୂପ ହୋଇଣ ପ୍ରଶୁରାମେ
ଗଲେଣି ପ୍ରତେକ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଶାଲ୍ୱଙ୍କର ଆଶ୍ରମେ । ୨୬
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ କୋପ ଦେଖିଣ ସେ ଶାଲ୍ୱ ମହାରଥୀ
ରାଗ ଦେଖି ଦଣ୍ଡେଲ ସେ ପ୍ରଶୁରାମ କତ । ୨୭
କୋପେଣ ପ୍ରଶୁରାମ ସେ ବଦନ୍ତି ଉତ୍ତର
ଅରେ ନୃପାଧମ ଆଗୋଂ ଭ୍ରଷ୍ଟ କଲୁରେ କେବଣ ଦର୍ପ ତୋହର । ୨୮
କେବଣ କାରଣେ ବଳିଲୁ ସ୍ନେହାକୁ
ବରଣ କରି ଦୋଷିଲୁ ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ । ୨୯
କାଶୀଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଶୁଣିଦିରେ ଭୂ ଶାଲ୍ୱ
ତୋତେ କୋଣ ସେ କହନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଶୁରାମ । ୩୦
ବଢ଼ି କାଳକ୍ରୋଧ ଏ, ମହା ସେ ବଳଟ
ଆବ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରେଣ ସେ କହନ୍ତୁ ମୁକ୍ତ । ୩୧
ବାଲୁ ଜମ ଅଗ୍ନିର ପୁତ୍ର ବିଷାଦ ଦେଖିଲ
ତନ ଘାଇ ମାତାଙ୍କର ଶିର ସେ ଛେଦିଲ । ୩୨
ଯମଦଗ୍ନିର ସତ୍ୟ ରଖିଲ ସ୍ନେ ଅଣ ଉଦ୍ରୋଧୀ
ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ କଲ ସ୍ନେ ତେଜିଲେକ ମହାଯୋଧ । ୩୩
ସ୍ନେହାର କୋପ କଲେରେ କେହି ତ ନ ବଞ୍ଚି
ସ୍ନେକୋଇଶ ବାରେ ରେ କ୍ଷତ୍ରୀ କଲ ପୃଥୀ । ୩୪

୨୬-୧ (କ) ମୂର୍ତ୍ତି = ରୂପ, ହୋଇ = ହୋଇଣ, ମହାବୀର ପ୍ରଶୁରାମ = ପ୍ରଶୁରାମେ ୨୬-୨ (କ) ଗଲେ = ଗଲେଣ, ଶାଲ୍ୱ = ଶାଲ୍ୱେ: ଥାନ = ଆଶ୍ରମେ ୨୭-୧ (କ) ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର = ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ ୨୭-୨ (କ) ରାଗେଣ = ରାଗଦେଖି, ସେ = ସେହ ୨୮-୧ (କ) ବୋଲନ୍ତ = ବଦନ୍ତ ୨୮-୨ (କ) କଲୁ = କଲୁରେ, ଦର୍ପସେ = ଦର୍ପ ୨୯-୧ (କ) ଅମ୍ବର କାହିଁକି ତୁ ସେ ବଳିଲୁ ସ୍ନେହ'କୁ ୨୯-୨ (କ) ଦୁରେ ସ୍ନେ ଅମ୍ବା = ଅମ୍ବେକ ୩୦-୧ (କ) ବାଲୁ ଶୁଣ ଦୁରେ = ଶୁଣ ସିରେ ଭୂ ୩୦-୨ (କ) କହିଣ ଅଛନ୍ତ = ସେ କହନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ୩୧-୧ (କ) ବଢ଼ାଇ ଦୃଷ୍ଟ କାଳାକ୍ରକ ସ୍ନେ ମହାଚେତମ ୩୧-୨ (କ) ଯୁଝାକେକ ନାଥ ସ୍ନେ ଅଚଳ ଦୃଢ଼ ସମ ୩୨-୧ (କ) ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର = ଜମ ଅଗ୍ନିର ୩୨-୨ (କ) ଛେଦ-ପକାଇଲା = ସେ ଛେଦିଲ ୩୩-୧ (କ) ଅବଦାଶ୍ୱା ପୂରୁଚ ଅଃ ସେ ଉଦ୍ରୋଧୀ ୩୩-୨ (କ) ଅବଶ୍ୟ ଅଜସ୍ୱ ସ୍ନେ ତେଜିଲେକ ମହାଯୋଧ ୩୪-୧ (କ) ବାଲୁ = ରେ ୩୪-୨ (କ) ବାର = ବାରେକେ, କଲକ ସ୍ନେହ = କଲ

ଦଟ୍ୟସୁତ ସ୍ୱେତ କଲା ଦେବକୁ ଖଣ୍ଡୀ ହୁତ ଯତନେ
ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ସାଧିଲ ଆପଣେ ଆପଣେ । ୩୫
ସ୍ୱେହା ସଂଗେ ତୁ କୁହସି ବିବାଧ
କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ଗୃହ୍ଣାଂଲେ ହୋଇବ ଶିରଚ୍ଛେଦ । ୩୬
ଆମ୍ଭର ଶପଥ ବାପୁ କାହିଁକି ନକର
ଅମ୍ଭେ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ନାହିଁ ଅମ୍ଭର ବୋଲ ଧର । ୩୭
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ମୁଂ କେମନ୍ତେ ବଶ ହୋଇବ
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପର ପିତାକୁ ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞାତେ ମଗ୍ନଇଛ । ୩୮
ଦାଶେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ବାପୁ ତାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୁଅ
ଶୃଙ୍ଗାର ବହାଇ ଦେହେ ଅପବାଦ ଦିଅ । ୩୯
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପିତୃ ଚରଣେ
ମୁହିଂ ଶୁଣିଲି ଦେବ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରବଚନେ । ୪୦
କିଶନ ଦବଦେ ଯେ ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ହୋଏ ନାସ
ତାହାକୁ ଟେଙ୍କିଲ ଯେ ଚଣ୍ଡାଳ ଭୁଲଂଲ ସରି । ୪୧
ଦେଖିତ ବନ୍ଧେ ତୁଙ୍ଗ ଏତେତେ ବନ୍ଧେ ସ୍ତ୍ରୀଦାନ କରି
ସେ ଦଶନ୍ତ ଭୂତବୋଧେଣି ଦନ ଦତ୍ତ । ୪୨
ଦୁଗ୍ଧସ୍ନ ଧବଧେଣି ହୁଅନ୍ତି ସେବକ ନାସ
ପ୍ରତତେ ଦୋଷ ସେ ଅଛି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପାତକଗଣ ସର । ୪୩

୩୫-୧ (ଖ) ଦେସ୍ତ = ଦେସ୍ତକୁ ୩୫-୨ (ଖ) ଅନେକ ଉପାଦେୟ ବିଦ୍ୟା ରହିଲ ଦେସ୍ତ ଆପଣେ ଆପଣେ ୩୬-୧ (ଖ) ସ୍ୱେହାଙ୍କର ଲୁଚିଲ ବାବୁ ତୁ କୋହସି ବିବାଧ ୩୬-୨ (ଖ) ହୋ-ହୋଇବୁ = ହୋଇବ ୩୭-୨ (ଖ) ହୋଇ = ନାହିଂ ୩୮-୨ (ଖ) ପ୍ରଦାନ = ଦିଅ ୩୮-୨ (ଖ) ସ୍ୱପ୍ରୋର ଉପତ୍ତେ କେମନ୍ତେ ମୁଂ ପିତାଙ୍କୁ ଦାଣ ଦେଇ କରିବି ୩୯-୧ (ଖ) ତାହାକୁ = ତାକୁ, ହୋଇ = ହୁଅ ୩୯-୨ (ଖ) ଶୃଙ୍ଗାର ବହାଇ ଦେହ ତାକୁ ଅପବାଦ ଦାକ୍ୟ ଦେଇ ୪୦-୧ (ଖ) ଭୀଷ୍ମ = ଭୀଷ୍ମେ, ୪୦-୨ (ଖ) ଦେ = ଦେବ, ଅଗସ୍ତିଙ୍କର = ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ୪୧-୧ (ଖ) ଦବଦେ = ଦବଦେ ଯେ, ୪୧-୨ (ଖ) ପ୍ରଥମତନ ଭୁଇଂଲେ ଚଣ୍ଡାଳ ଭୁଇଂଲ ଦୋଷ ସରି ୪୨-୧ (ଖ) ସ୍ତ୍ରୀଦାନ ଦେ = ସ୍ତ୍ରୀଦାନ ୪୨-୨ (ଖ) ସେ ହବେ ଉପବାସ କଲେ ସେ ଦନର ପାପ ହର ୪୩-୧ (ଖ) ଦୁଗ୍ଧସ୍ନ ଧବଧେ ଭୁଇଂଲେ ଭଜବଗ ନାସ୍ତି ୪୩-୨ (ଖ) ପ୍ରତତେ ହୋଅନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ସର ।

ତୃତୀୟ ଦିବସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଯେବଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ପ୍ରଜାଳଙ୍କ ଭକ୍ତିରେ ଭୁଞ୍ଜଇ ଯେବଣ ଗତ ।୪୪
ଚତୁର୍ଥ ଦିବସେ ଯେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ସୁବର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରାଣ
ଗୋହତ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ମାତୃହରଣ ସୁରାପାନ ଦୋଷ ।୪୫
ସ୍ନାନ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ଦାଣ ଦିବସେ
ଯେତେଦିନ ଶିବ ପୂଜିତ ତାହାର ପାଶେ ।୪୬
ନାନା ଧର୍ମ କର୍ମ ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କରି
ସମସ୍ତ ଭୋଜ୍ୟା କରି ତାହାରେ ହୋଇବ ତୃପ୍ତସ୍ୱ ।୪୭
ଷଷ୍ଠ ଦିନ ସେ ସପ୍ତମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ଯେବଣ ପୁରୁଷ କରାନ୍ତି ଦୋଷ କୃତ ଅର୍ଥେ ।୪୮
ଯେ ବୋହିଲ ଶ୍ରୀଶିବ ଆଧାର କରନ୍ତି ତାହାର ପିତୃଲୋକ
ସେ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ ।୪୯
ବୋଲି ସେ ଭକ୍ତ ହୋଇଣି କେତେ ଶୃଙ୍ଗାର ନଇଛିବା
ମୋହର ପୁତ୍ର ହୋଇବେ କ ଭୂମନ୍ତ୍ର ନାଶ କରିବ ।୫୦
ଏମନ୍ତ ପାତକ ବରଦ ସର୍ବ କଲ୍ପଲକ ଗାଇବେ
ଶ୍ରୀଶିବ କୃଷ୍ଣ ହୋଇଲେ ପାତେଶ୍ୱର ଦେବେ ।୫୧
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଆହେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କହି ତୋତେ ମୋହର ଭୀତି ।୫୨
ପକା ପା ମିଳେ ସେଥେ ବଖାଣୁ ବଡ଼ଣ
ପଦ୍ମୋତ୍ସବେ କଳଙ୍କ ନ ଲଭଅଛି ଅକାରଣ ।୫୩

୪୪-୧ (କ) ତୃତୀୟ ଦିବସେ ଯେ ଯେ ପ୍ରାଣିଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ୪୪-୨ (କ) ଥାଇ= ଭୁଞ୍ଜଇ, ଗତ=ଗତ ୪୫-୧ (କ) ହୋଇନ୍ତି=ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୁବର୍ଣ୍ଣ=ପ୍ରିୟ ୪୫-୨ (କ) ହିଂ ଦୋଷ=ଦୋଷ ୪୬-୧ (କ) ସ୍ନାନ=ସ୍ନାନ, ଦାଣ=ପଞ୍ଚମ ୪୬-୨ (କ) ଯେତେକ ପୂଜୁଛ ଶିବ ତାହାଙ୍କର ପାଶେ ୪୮-୧ (କ) ପଞ୍ଚମ ଦିନ୍ତୁ ସପ୍ତମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ୪୮-୨ (କ) ଯେବଣ ପୁରୁଷ ଉପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାନା କୃତ କର୍ମ ଅର୍ଥେ ୪୯-୧ (କ) ବହିଲ=ବୋହିଲ, ଆଚାର=ଆଧାର ୫୦-୧ (କ) ଭକ୍ତେ ହୋଇଲେ=ବୋଲି ସେ. କେମନ୍ତେ=କେତେ ୫୦-୨ (କ) ମୋହୋର ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଭୂମନ୍ତ୍ର ନାଶ ସେ କରିବ ୫୧-୧ (କ) ହୋଇଲେ=କହିଲେ କ ୫୨-୧ (କ) କହେ ତୋତେ=କୁ ୫୨-୨ (କ) ମୋହୋର=କହି, କହି= କହି ମୋହୋର ।

ତୁ ମୋହୋର ସୋଦୋଦ୍ର ଅଟୁ ପଥା ଅନର୍ଥ
ସ୍ନେହ ଛାର ପାଟମସ୍ତ ପାଇଁ ମରିବୁ ବନ ଭ୍ରାଏ । ୫୪
କଷ୍ଟିତ ଦୋଷେ ବଡ଼ପଣ ନ ଜାଣି
ଶ୍ରିକାଳ ସୁତେ ସିଂହ ହୋଇଲଟି ଧ୍ୱଂସି । ୫୫
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କଥା କଟୁ ବଚନ ଶୁଣି
କୋପେଣ ଧାଇଁଲେ ସେ ପର୍ଶୁଧର ଗାଣ୍ଡି । ୫୬
କୋପ ମୂର୍ତ୍ତି ଧଇଲେ ଜମଦଗ୍ନିର ବଳା
ଧଇଲେ କୋପେଣ ଭୀଷ୍ମେ ଅନର୍ଗଳା । ୫୭
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରଶୁରାମ ଧଇଲେ ଆକଟି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ତଳେ ପାଡ଼ି ବୁକେ ମାଡ଼ିବସି । ୫୮
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଲୋଡ଼ନ୍ତି ପ୍ରଶୁଧର
ଧାଡ଼କାରେ ନେଉଟାଇଲେ ଗଙ୍ଗାର କୁମର । ୫୯
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ ତଳେ ପାଡ଼ି ବସିଲେ ବୁକଦେଶ
ବାମ କରେ କୃପିଣ ପ୍ରହାରିଲେ ମୁଥ । ୬୦
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଥ ସେ ସମାନ ବଜ୍ରଟିର
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ନାସିକା ବାଟେ ଫୁଟି ବହଇ ବାର । ୬୧
ଦେଖିଣ ଧାଇଁ ସେ ଚଳିଲେ ଶାନ୍ତନୁ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଭୁଜ ସେ ଧଇଲେ ସ୍ୱତନୁ । ୬୨

୫୪-୧ (ଖ) ସୋଦର ୫୪-୨ (କ) ସ୍ନେହ ଛାର ପାଇଁ କମା ମରିବୁ ଦେବ ଭ୍ରାଅ ୫୫-୧ (କ) ଦୋଷେଣ ସ୍ୱାଦେ = ଦୋଷ ୫୫-୨ (କ) ହୁଅଇଟି = ହୋଇଲଟି ୫୬-୧ (କ) ମୁଖୁଂ = କଥା, ସେ ଶୁଣି = ଶୁଣି ୫୬-୨ (କ) ସେ ଧାର —ସେ ୫୭-୧ (କ) ଦୃଷ୍ଟି କୋପେଣ ଧାଇଁଲେ ସେ ଜମଦଗ୍ନିର ବଳା ୫୭-୨(କ) ମାଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ସେ କୋପେଣ ଅନର୍ଗଳା ୫୮-୧ (କ) ସେ ଧଇଲେ ଆକଟି = ଧଇଲେ ଆକଟି ୫୮-୨ (ଖ) ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବାକୁ ବୋଲନ୍ତି ବସୁବଣୀ ॥ ୬୦-୧ (କ) ପାଡ଼ି ବସିଲେ ବୁକଦେଶ = ବସିଲେ ବୁକଉପର ୬୦-୨ (କ) ପ୍ରହାର କଲେ ମୁଥେ = ପ୍ରହାରିଲେ ମୁଥ ୬୧-୧(କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଥ ଲାଗିଲା ସେ ବଜ୍ରଘାତ ଜାଣି ୬୧-୨(କ) ବହିଲଭ ଶ୍ରୋଣୀ = ଫୁଟି ବହିଲ ବାର ୬୨-୧ (କ) ଧାଇଁ = ଧାଇଁ ସେ ୬୨-୨ (କ) ଭୁଜ = ଭୁଜ ସେ ।

ରଣ ରଙ୍ଗ ବାହୁରେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥା
ଦ୍ରୋଣାଦ୍ରି ସହୋଦ୍ର କର୍ଣ୍ଣ ଦେଖନ୍ତି ବଳରତା । ୬୩
ଶାନ୍ତନୁ ତନୁ ଧାତରେଶ୍ୱର ଲୁହାଟେଲେ ସଂଗ୍ରାମ
ବହୁତ ଲଜ୍ୟା ସେ ପାଇଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୁଧ୍ନ । ୬୪
ଅମ୍ବକ କନ୍ୟା ବାହୁଡ଼ି ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥେ ଗଲା
ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାହାନ କରି ପୁଣି ମାଧବ ଦେଖିଲା । ୬୫
ଦେଖି ମାଧବ ଙ୍କୁ ହୋଇଥାଅ ସାକ୍ଷୀ
ଭୀଷ୍ମର ପ୍ରସାଦେ ମୁଁ ହୋଇଲି କରମାଗି । ୬୬
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉପରେ ହଠ୍ୟା ପେ ମୋହର
ମାଧବ ସାକ୍ଷୀ କରି ପ୍ରାସିଲି ପ୍ରୟାଗରେ । ୬୭
ମୁହିଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ୱ ଦେଖାଇଣ ହୋଇବି ମହାଯୋଧି
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୁହିଂ ଭୀଷ୍ମକୁ କରିବଇ ଘାଥି । ୬୮
ଦେହୁ ମୋହର ରୂପ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖନ୍ତେ
ଭୀଷ୍ମ ଶର ଲୁଚିବ ମୋତେ ଦେଖନ୍ତେ ତୁରନ୍ତ । ୬୯
ତ୍ରିଶାକାରେ ପଶି ସେ ଲଗାଇଲା ବନ୍ଧନ
ଲଗାଇଲା ମାଞ୍ଜନ ସେ ଜନନୀ ତତକ୍ଷଣି । ୭୦

୬୩-୧(କ) ମହାରଥୀ = ମହାରଥା ୬୩-୨ (କ) ଦ୍ରୋଣରେ ସୋଦରେ କର୍ଣ୍ଣ ଦେଖନ୍ତି କାଣରଥ ୬୪-୨ (କ)ଲଜ ପାଇ ତନ୍ତୁଂ ଗଲେକ ଦଶୁଗ୍ରମ ୬୫-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ତନ୍ତୁଂ ପ୍ରାଗତୀର୍ଥ କଲାଂଗଲା ୬୫-୨ (କ) ତ୍ରିବେଣୀରେ = ତ୍ରିବେଣୀ, ପେ = ପୁଣି, ୬୬-୧ (କ) ମୋତେ ରୁହୁ = ରୁ ୬୬-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର = ଭୀଷ୍ମର, ପ୍ରମାଦେ ପେ = ପ୍ରସାଦେ ୬୭-୧ (କ) ହୋଇ ପେ = ପେ, ୬୮-୧(କ) ମୁହିଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ୱ ମାତର ନୁହଇ ନା ଯୋଧ୍ୱ ୬୮-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମକଇଂ ମୁହିଂ = ମୁହିଂ ଭୀଷ୍ମକଇ ୬୯-୧ (କ) ରୂପଲକ୍ଷଣ = ରୂପ ୬୯-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ ଶର୍ମ୍ମୁ ଲୁଚିବ ସଂଗ୍ରାମେ ମୁହିତେ ।

—⁕—

ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ମହା ଯୋଗେଶ୍ୱର
ସ୍ନେହେ ଦେବକ ଚରିତ ସେ ହୋଇଲା ଶୁଭଙ୍କର ।୧
ଦାରା ସଂବରଣ କଲେ ପିତାର ନିମନ୍ତେ
ଗଙ୍ଗାର ଶାପେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇଲେ ଆବର ଦେନି ଭ୍ରାତେ ।୨
ଚନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରେଣ ରାଜ୍ୟ କଲେ ନିରାଳ
ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କଲେ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ପାଇଁ ।୩
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ କେ ଆନ କରିବ ପାରି
ଅନେକ ବାଟେଣ ସନ୍ତାନ ନୋହିଲା ତାହାର ।୪
ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ପାଳନ୍ତି ଦିନଦିନ
ତାହାଙ୍କର ହୃଦେ ଚିନ୍ତା ସର୍ବଦାହିଁ କିଛି ନାହିଁ ।୫
ମହା ସତ୍ରୀ ଅନେକ ସତ୍ରୀ କଲେ ସାଧି
ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ହୋଇଲା ଗଳିତ କୋଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧି ।୬
ଅନେକ ବେଦ ବୈଦ୍ୟ ନାଗନ୍ତେ ଉପୁଜି ନଗଲା
ନାନା ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରେ କଲେ ହିଁ ନ ଛାଡ଼ିଲା ।୭
ସ୍ନେହ ବେଗେ ନାଶ ଗଲା ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ
ବୃଷ୍ଣ ନ ପାରିଲେ ହୋଇଲେ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ ।୮

୧-୧ (କ) ବଦସ୍ତନ୍ତ = ବଦନ୍ତି, ଶୁଣ = ଶୁଣହେ ୧-୨ (କ) ହୋଇଲେ ସେ = ସେ, ଶୁଭଙ୍କର = ଶୁଭେଙ୍କର ୨-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଦାର ସଂବରିଲେ ପିତାର ନିମନ୍ତେ ୨-୨ (କ) ଶାପେ = ଶାପେ, ଅବର ଦେନି = ଦେନି ୩-୧ (କ) କରନ୍ତି = କଲେ, ଦେନି = ଧନ ୩-୨ (କ) ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ସନ୍ତତି ଅର୍ଥ ପାଇଁ ୪-୧ (କ) କରି = କରିବ ୪-୨ (କ) ସେ ପୁତ୍ର = ସନ୍ତାନ, ତାହାଙ୍କର = ତାହାର ୫-୧ (କ) କଲେ = ପାଳନ୍ତି, ଭ୍ରାତେ = ଭାଇ ୫-୨ (କ) ସମୁଦ୍ରତେ ରାଜ୍ୟ କଲେ ନବ ସହସ୍ର ବରଷ ପରାକ୍ରମେ ୬-୧ (କ) ମହାକ୍ଷେତ୍ର, ପରେ ଅନେକ ରାଜା ସାଧି ୬-୨ (କ) ଚିତ୍ର = ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିଚିତ୍ରଙ୍କୁ = ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ୭-୧ (କ) ଅନେକ ବେଦ ବୈଦ୍ୟେ କରି ଉପଶମ ନୋହିଲା ୮-୧ (କ) ସ୍ନେହ ବେଗେଣ ନାଶ ଗଲେକ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ୮-୨ (କ) କହିବେ ବୁଝାଇଣ ବଶ = ବୁଝି ନ ପାରିଲେ

ସମସ୍ତେ କ ଶିବଚରିତ ଦ୍ରୁତିକୁ ଦେଖିଲେ
ଅପୂର୍ବିକ ଦୋଷତ ସେ ନିବେଶିରେ ଖ୍ୟାସ ଦେଲେ । ୯
ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ ଦୋଷେ ନାଶ କଲେ ଅପୂର୍ବିକ ଚଡ଼ାଇ
ଶ୍ରୁତେ ଦାରୁ ସଂଘଟ୍ଟଲେ ଜଗତୀ ଗୁଣଗାମୀ । ୧୦
ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଯମ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସ୍ୱସ୍ତ୍ରନା କଇଲ୍ଭା ବାରୁଣୀ
ଏ ଶମ୍ବରଜ୍ୟ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଧାରଣୀ । ୧୧

୯-୧ (କ) ସମସ୍ତେକ ବଚଯଯାର୍ଥୀ ପ୍ରଶ୍ନାରେଣ ଗଲେ ୯-୨ (ଖ) ସଙ୍ଗମେ = ରେ
୧୦-୧ (କ) କାର୍ଯ୍ୟ = ଦୋଷେ ୧୦-୨ (ଖ) ପୂଜକାଭ ନାଥ୍ସଂ = ତ୍ରିପୁ ଗୁଣ ଗାମ
୧୧-୨ (କ) ଦୃଢ଼ଯୋଟ ହ୍ଲୋକକ ନାସ୍ତି ନା ଧାରଣା 'ଜ' ରେ ଅଟ୍କା· କାଁଦ୍ରେ ଚିତ ବଚେଜ କଣ୍ଠ ଶୀତ୍ ଲ୍ପୁ କନାଖି ପଶ୍ୱରୂଜ୍ୟ ସମ୍ଭାଳରେ ଅଭଣ୍ଡୁ ଦର୍ପ ଧୂଂସ୍ତି ପାଦେଶ୍ୱର ଦସ୍ତେଲେ ଶିଷ୍ଟେଂଜନ୍ମ ସ୍ୱକା॰ସ୍ତେଚେ ·ଦେଢ଼ ବଂଶ ବୁଡ଼ିଲ ସଙ୍କୋର ଣାପ୍ୟ ଯାଇ ।

—*—

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଦୁହିଁଙ୍କି ଦେଖାଇଣ
ବଂଶେଣ ପୁତ୍ର ତେ ଯେମନ୍ତେ ଉପୁଜନ୍ତି । ୧
ବଧୂ ମାନଙ୍କୁ ଭେଟାଇଲା ବ୍ୟାସଙ୍କର ସମେତେ
ଖେଳନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ବଂଶର ଉଦତେ । ୨
ବ୍ୟାସେ ରମଣ କରନ୍ତୁ ବଂଶର କାରଣେ
ସନ୍ତାନ ଉପୁଜୁ ବଂଶେ ଉଦ୍ଧାରଣେ । ୩
ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ବୋଇଲେ ମାତେ ନୃତ୍ୱର ଏମନ୍ତ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଙ୍କୁ ଆମ୍ଭର ଅଟନ୍ତି ବ୍ୟାସ ତପୋବନ୍ତ । ୪
ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ ଶୁଣିଣ ସେ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ଅମ୍ବିକା ଭୁବନେ ସେ ବିଜୟେ ମହାସତୀ । ୫
ଦେଖିଣ ପୂଜା ବିଧି କଲେ ପଦ୍ମଲଭ କୁମାରୀ
ଗୁରୁପତ୍ନୀ ପାଦେ ପ୍ରଣମିତ କରି । ୬
ବୋଇଲେ ଆଶ୍ୱାସନା ସତ୍ୟବତୀ କରି
ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଂଣ ସେ ଖଳଳ ଉଶରି । ୭
ସ୍ୱେଚ୍ଛେଦବନ୍ତ ବଂଶ ତୋ ନାଶ ଗଲା ଅନାମିତ୍ରେ
ରଖି ଗଲୁ ପୁଣି ଆକାଙ୍କ୍ଷିବ କେବଣ ମତେ । ୮

'କ' ରେ ଅଧିକା—ଧାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଶୁଣନ୍ତୁ ଶୁଣ ହେ ସତ୍ୟବତୀ
୧-୧ (କ) ଦେଖାଇ ଦୁହିନ୍ତି = ଦୁହିଙ୍କ ଦେଖାଇନ୍ତି ୧-୨ (କ) ଉପୁଜେ ଯେମନ୍ତ = ଯେମନ୍ତେ ଉପୁଜନ୍ତି ୨-୧ (କ) ବଧୂନ୍ତ ପଠିଆଇ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସମେତେ ୨-୨ (କ) ରେ ନାହିଁ—ଖେଳନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ ବଂଶର ଉଦତେ ୩-୧ (କ) ବ୍ୟାସ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ ଧ୍ୱନ୍ତ ରମଣ ୩-୨ (କ) ସନ୍ତାନ ଉପୁଜିବ ବଂଶକୁ ହୋଇବ କାରଣ ୪-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ହୋଇଥିଲା ଯେମନ୍ତ ୪-୨ (କ) ଦେଶଶୁର ସ୍ୱଭବୋଧୁ ଅଛାନ୍ତି ଅଥଅନ୍ତୁ ୫-୧(କ) ସ୍ୱେଚ୍ଛା = ଶୁଣି ସେ ୫-୨(କ) ସାଇଂ = ସେ, ୬-୧(କ) କଲେକ ଯୋଡେଶସ୍ତ = କଲେ ପଦ୍ମଲଭ କୁମାରୀ ୬-୨(କ) ଗୁରୁପତ୍ନୀଙ୍କ = ଗୁରୁପତ୍ନୀ ୭-୧(କ) କହିଲେକ ସତ୍ୟବତୀ = ସତ୍ୟବତୀ କଣ ୭-୨ (କ) ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଂ ସ୍ୱଶୁରୁ ଉକତ ୮-୧(କ) ବଂଶା ବଂଶ ତୋ, ଗଳକ = ଗଳା ୮-୨(କ) ଉସ୍ମଗଲୁର ତୋ ପୁଣି ଅଙ୍କୁରଇ ଯେମନ୍ତେ

ସନ୍ତାନ ଜାତକୁ ଗୋ ଅଛନ୍ତି କି ବୃତ୍ତି
କେବଣ ଉପାୟେ କରିବା କହସି ଗୋ ସତି । ୯
କରପଦ ଯୋଡ଼ିଣ ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲା
ସମସ୍ତେ ହେତୁ ଦେଖିଲ ସଙ୍କଟେଣ ସନଗଲା । ୧୦
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ନ କହନା ଆନ କଥା
ବଂଶ ଜାତ କର ଗୋ ସନ୍ତାନ କର ଜାତ । ୧୧
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ଗୋ ଜାଣିଲି ତୁମ୍ଭର ବୋଲ
ଆମ୍ଭେ ସେବେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ଶୁଣିଲୁ ପୁରୁଷ କାହାକୁ କଲ । ୧୨
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବୋଲସି ଆସନ୍ତୁ ଆମ୍ଭର ତହିଁ
ଭୀଷ୍ମେ ବଂଶ ରଖି ଅଛନ୍ତି ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ୧୩
ବଧୂର ବଚନେ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ନେହକାନ୍ତେ ଡକାଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୧୪
ତୋହର ସତ୍ୟବ୍ରତ ବାବୁ ନୋହିବାରେ ଆନ
ବଂଶ ସେ ବୁଡ଼ାଇଲ କେବଣ ଧ୍ୟାନ ! । ୧୫
ଏବେ ଅମ୍ବା ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କରସି ରମଣ
ପୁତ୍ର ଉତ୍ପତ୍ତି ବାବୁ ବଂଶକୁ କାରଣ । ୧୬
ବୋଲନ୍ତି ଗାଙ୍ଗେୟ ତୁମେ ଆଦ୍ୟ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ତୁ ପରମ ଗୁରୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ କୋପକୁ ଡରଇ । ୧୭

୯-୧(କ) ଜାତକୁ = ଜାତକ୍କୁ ଗୋ; ଅଛନ୍ତି = ଅଛି ୯-୨ (କ) କେମନ୍ତ ଉପାୟେ ଗୋ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି । ୧୦-୧ (କ) ଯୋଡ଼ିଣ ସେ = ଯୋଡ଼ିଣ ୧୦-୨ (କ) ସମସ୍ତେତ ଦେଖିଲେ ମୋହୋର ସଙ୍କଟେଣ ତନଗଲା ୧୧-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ମୋତେ ନ ବୋଲ ଅନ୍ୟ କଥା ୧୧-୨ (କ) ବଂଶ ଜାତ କରିବା ଗୋ ତୁମ୍ଭ ଧର୍ମକଥା । ୧୨-୧ (କ) ଜାଣିଲୁ = ଜାଣିଲି ୧୨-୨ (କ) ଅମ୍ଭେ = ଅମ୍ଭେ ସେବେ, ଶୁଣିଲୁ = ଶୁଣିଲୁ, କାହାକର = କାହାକୁ କଲ ୧୩-୧ (କ) ସେ ତହୁଂ = ତହୁଂକ ୧୩-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମରେ ବଂଶରକ୍ଷା କରି ଆଜରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ୧୪-୧ (କ) ବଧୂଙ୍କର = ବଧୂ ୧୪-୨ (କ) ବସାଇ କହଲେ = ଡକାଇଲେ ୧୫-୧ (କ) ବାବୁ ତୋହୋର ସତ୍ୟବ୍ରତକ ସେ ନୋହିବାକ ସନ୍ଦ ୧୫-୨ (କ) ଅରେ ବଂଶ = ବଂଶ ୧୬-୧ (କ) ବାବୁ ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଭୁଲେ କର ତୁ ରମଣ ୧୬-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନାର୍ଥ ବଂଶ କର ଉଦ୍ଧାରଣ ୧୭-୧ (କ) ବଦନ୍ତି ଗାଙ୍ଗେୟ ତୁ ଶୁଣ ଅନ ତୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ ୧୭-୨ (କ) ତୋହୋର = ମାହେଶ୍ୱରୀ, କୋପ କରି = କୋପକୁ ଡରି

ମୁଁ ସେ ଧାତ୍ରୀ ସଂଜ୍ଞେକି ପିତାଙ୍କ ଜନ୍ମେ
ସହଂସେନ ସତ୍ୟ କଲୁ କୁନ୍ତ ଲଙ୍ଘିବ କେମନ୍ତେ । ୧୮
ଅନେକ ସମ୍ମୁଖେ ସତ୍ୟବତୀ ତହୁଁ ଉଠି ଗଲେ
ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳେ ଯାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ୧୯
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରଣମିତ ହୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ କ
କେଣେ ମାତ ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଯାଇଥିଲ କାହିଁକ । ୨୦
କହିଲେ ମାତେଶ୍ୱରୀ ଶାନ୍ତନୁର ବୃତ୍ତାନ୍ତକ
ବେନି ଲୋଚନରୁ ସେ ବହିଲ ଅଶ୍ରୁଜଳେ । ୨୧
ମାତେଗୋ ଉନ୍ମତ୍ତାର ହୋଇଲ ଥିର ହୋଇ କହ
କହ କେବଣ ଶୋଚନା ଗୋ ମୋତେ ଲଗିଲ ସନ୍ଦେହ । ୨୨
ହୋଇ ଶାନ୍ତ କରଣ କହନ୍ତି ଦାସ ରାଜାର କୁମାରୀ
ବାପୁରେ ମୋହୋର ପୁତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରହ୍ମଋଷି । ୨୩
ବାପୁ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇଣ ମଲେ
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଜନ୍ମେ ଭୀଷ୍ମ ଧାତ୍ରୀ ସମର୍ପିଲେ । ୨୪
ତୁମ୍ଭ ଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ବାପୁ ନାଶଗଲ ସୋମବଂଶ
କେଉଁ ବିଚାର ନ କଲେ ସେ ଥିର ଅର୍ଥ କଷ । ୨୫
ସୋମବଂଶ ବୁଡ଼ିଅଛି କର ବାପୁ ରକ୍ଷା
ସଂସାର ଜନଙ୍କର ବାପୁରୁ ପୂରଅ ମନବାଞ୍ଛା । ୨୬

୧୮-୨ (କ) ସତ୍ୟ କଲୁ କୁନ୍ତ ମୁଁ ରୋ ଲଙ୍ଘିବ କେମନ୍ତେ 'କ'ରେ ଅଧିକା ଶ୍ଳୋ.ର ନଚନ ତହୁଁ ଦେବଙ୍କ ସାଦେ ଲୀନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ଉଠିଗଲେ ହୋଇଣ ବଡ଼ ବେଗେ ୧୯-୧ (କ) ଅନେକ ଦେବର ତହୁଁ ସତ୍ୟବତୀ ଗଲେ ଉଠି ୧୯-୨ (କ) ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଯାଇଁ ଭେଟି ୨୦-୧ (କ) ପ୍ରଣତ୍ୟ = ପ୍ରଣମିତ, ମାତା ସତ୍ୟବତୀକ = ସତ୍ୟବତୀକି ୨୦-୨ (କ) କେଣେ ମାତା ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଥିଲେ କରିଥିଲ କାହିଁକ ୨୧-୧(କ) କହି ବୃତ୍ତ ୨୨-୧ (କ) ମାତେ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଣ ଥିର କଣ କହ ୨୨-୨ (କ) କେବଣ ସତ୍ତ ଗୋ ଲଗିଲ୍ଲ ସନ୍ଦେହ ୨୩-୧ (କ) କତା = କହିଲେ ୨୩-୨(କ) ତପୀ ବ୍ରହ୍ମଋଷି = ବ୍ରହ୍ମଋଷି ୨୪-୧ (କ) ଚିତ୍ର = ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ହୋଇମଲେ = ହୋଇଣ ମଲ ୨୪-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ = ଭୀଷ୍ମ, ସମର୍ପିଲେ = ସମର୍ପିଲ ୨୫-୧ (କ) ତୁମ୍ଭର କାଳିକୁ କେଉଁଠି ନାଶ ଗଲା ସୋମବଂଶ ୨୫-୨ (କ) ନକଲ = ନକଲେ ୨୬-୨ (କ) ସଂସାର ଜନଙ୍କର ବାପୁ ହୁ ପୂରାଅ ମନବାଞ୍ଛା

ବୁଢା କାଶ୍ୟପ ଶୁଣ ତୋତେ ବୋଲନ୍ତି ଯଦୁବଳ
ଅନାଦି ଗର୍ଭେଣ ଭୁ ଚକ୍ରୁ ସର୍ବକାଳେ ।୨୭
ଯାବତ କାଳକୁ ବାବୁ କଥା ଯେ ରହିଲା
ବଂଶର ଘେନ ମହାରଥି ଥାଉଂ ବଂଶ ନାଶ ଗଲା ।୨୮
ଭୁ ଯେ ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଅଣାକାର ଅଚେତା
ଭୁ ତ ନ ଜାଣୁ ବାବୁ ବଂଶ ବର୍ଗ କଥା ।୨୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଭୃଗୋ ଶୁଣ ଆଦିନାଗ
କେବଣି ବୁଦ୍ଧିରେ ଜନ୍ମିବା ବଂଶ ବର୍ଗ ଅଛ ଥ ।୩୦
ସପେଁଣି ପୁତ୍ର ଉତ୍ପତ ହୋଇବ ସନ୍ତତି
ତେବେ ବଂଶକୁ ହୋଇବ ଶୁଦ୍ଧ ମହାଗତି ।୩୧
ପତ୍ନୀ କରିବା ଦେହେଶ ସମ୍ଭୁତି ଜନମେ
ଧତ 'ଭୃଗୁ ବୋଇଲେ ହୋଇବ କାଳ କେତେ ।୩୨
ବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀକା ବଂଶେ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ଅନ୍ଧକାର ଧାତ
ଦିଗ ହିତ ଯାଉ ।
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ସେ ନବରିଁଛନ୍ତି ପରିବ୍ରଷ୍ଟି ।୩୩
ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହି ଦଶ ଧନ ଅଟଇ ଯେବେ ହୋଇବ କୁମର
ତେବେ ସେ ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ହୋଇବ ଆମ୍ଭର ।୩୪
କହନ୍ତି ଧାର୍ମିକ ମାତେ କହ କେବଣି ବୁଦ୍ଧି
ଶ୍ରୀରାଣ କେମନ୍ତେ ହୋଇବ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ।୩୫

୨୭-୧ (କ) ବାବୁ ବୁଢ଼ କାଶ୍ୟପ ଶୁଣ ବୋଲ ତୋତେ ବଦନ୍ତି ଯଦୁଳେ ୨୭-୨ (କ) ଗର୍ଭେ=ଗର୍ଭେଣ, ଭୁ ଯେ=ଭୁ ୨୮-୧ (କ) ଦେବୁ କଥା=କଥା ଯେ ୨୯-୧ (କ) ପ୍ରାଣେ=ଘେନ ୨୯-୨ (କ) ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଭୁ ଅଣାକାର ଚେତା ୨୯-୨ (କ) ଗୋଷ୍ଠ=ବଂଶ ୩୦-୧ (କ) ସା=ଭୃ ୩୦-୨ (କ) କେବଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ସ୍ନେହେ ପାଇବା ଗୋ ବଂଶକୁ ହୁଡାଣ ୩୧-୧ (କ) ପାତେଣ=ସପେଁଣ ୩୧-୨ (କ) ସେ ବଂଶକୁ=ବଂଶକୁ, କା=ଶୁଦ୍ଧ ୩୨-୧ (କ) ଯେବେ=କେତେ ୩୩-୧ (କ) ଭୂତ ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ=ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ, ବଂଶ=ଧାପହିତ ୩୩-୨ (କ) ଅଛୁ=ଛନ୍ତି ଯାଉ=ଗୁଞ୍ଜି ୩୪-୧ (କ) ବାବୁ ସ୍ନେହ=ସ୍ନେହ, ଦଶଧନେ=ଧନ ଅଟଇ ୩୪-୨ (କ) ବଳୁର କାର୍ଯ୍ୟ କର=ଆମ୍ଭର ୩୫-୨ (କ) କେବଣ ମତେ=କେମନ୍ତେ

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଅଛି ଏକ କଥାଏ
ତୁ ମୋହୋର ନନ୍ଦନ ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭର ମାଏ । ୩୬
ଜଗରେ କୂଳକୁ ବାବୁ ଉପେକ୍ଷା କର ଲଜ ,
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଜ ବାବୁ କର ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ । ୩୭
କଥାଏକ କହିବୁ ବାବୁ ନ କରିବୁ ନାସ୍ତି
ମୋହୋର ଶପଥ ତୋତେ ବୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୩୮
ସେ ସେ ଧାର୍ମିକ ପଣ୍ଡିତ ମହାତମା
ଗୁରୁ ବଚନ ଲଙ୍ଘି ନାଶଗଲେ ଦେନେକ ଜାନେ ବ୍ରହ୍ମା । ୩୯
ମାତା ପିତାର ବଚନ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ଲଙ୍ଘଧାଇ
ସେହୁ ଅଲ୍ପିଲେ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ ହୋଇ ଶରୀର । ୪୦
ସତ୍ୟ ଅସତ୍ୟ ଯେତେକ ଗୁରୁ ବୋଇଲ ବାଣୀ
ସେହୁ ଲଙ୍ଘିଲେ ନାଶ ଯାନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ । ୪୧
ଯେମନ୍ତ ଆମ୍ଭ ଦେବ ଦେବା ନମନ୍ତେ ଦେଖି
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମୋହର ପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ପରମ ଯୋଗୀ । ୪୨
ବାବୁ ଅନ୍ତର ବଧୂ ଯେ ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା
ସେମାନଙ୍କର ଭୁଲେ ତୁ ପ୍ରୀତ ହୁଅ ବାବୁ ସେହୁ । ୪୩
ସତ ହଙ୍କ ହୁଅନ୍ତୁ ପୁତ୍ରଙ୍କର ତୁଲେ
ଶୁଣିଣ ବ୍ୟାସ ସେ ହର୍ଷୀଭୂତ ହୋଇଲେ । ୪୪

୩୬-୧ (କ) ଣ=ଏକ ୩୬-୨ (କ) ନନ୍ଦନରେ=ନନ୍ଦନ, ମୁଂ ତୋହୋର=ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭର ୩୭-୧ (କ) ଜଗତ୍ତ=ଜଗର, ବାବୁରେ=ବାବୁ ୩୭-୨ (କ) ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ ଦେଇକା ପୁଚ କାର୍ଯ୍ୟ ୩୮-୧ (କ) କଥାଏ କହୁଛ ବାବୁ ଯଦ ନ କରିବୁ ନାସ୍ତି ୩୮-୨ (କ) ଶପଥଟି=ଶପଥ, ବଦନ୍ତି=ବୋଇଲେ ୩୯-୧ (କ) ସେ ସେ ପରମ ପଣ୍ଡିତ ବଡସନ୍ତ ମହାତମା ୩୯-୨ (କ) ମେର୍ଣ୍ଣି=ସ୍ୱର୍ଗ, ସନକ ସନେକ ୪୦-୧ (କ) ପିତା=ପିତାର ୪୦-୨ (କ) ସେହୁଲ=ଅଳ୍ପଇ ୪୧-୧ (କ) ଅସତ୍ୟେଣ=ଅସତ୍ୟ ଯେତେକ, ଗୁରୁଙ୍କ ବାଣୀ=ବାଣୀ ୪୧-୨ (କ) ଲଙ୍ଘନ୍ତି ମନୁ=ଯାନ୍ତି ୪୨-୧ (କ) ଯେତେକରେହୁକ ଆମ୍ଭଂ ମୋତେ ଦେବାକ କ୍ଷୋଭ ଦେଖି ୪୨-୨ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ପ୍ରଚବାତ ତୁମ୍ଭେ ସେ ମୋହୋର ପରମ ଯୋଗି ୪୩-୨ (କ) ଭୁଲେ=ଭୁଲେ ତୁ, ହୋଅ ପୁତ୍ର=ହୁଅ ବାବୁ ୪୪-୧ (କ) ସତ ହଙ୍କ କର ତୁମ୍ଭ ପୁତ୍ରଙ୍କର ତୁଲେ ୪୪-୧ (ଖ) ହଙ୍କସଙ୍ଗ=ସତସଙ୍ଗ

ମାଗୋ ବଡ଼ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଯେ ବଡ଼ାଙ୍କ ଅନ୍ତର
ଆମ୍ଭର ଲଙ୍ଘନ୍ତେ ନାଶ ଚିହ୍ନନ୍ତି ସଂସାର । ୪୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଜନ୍ମା ନ ଭରସୁ
ସଂସାର ଜନ ତୁ ଆଜ୍ଞାଏ ପାଳ ଧ୍ୱଂସୁ । ୪୬
ବଶେଷେ ସଭଦାଙ୍କ ଆବର କହନ୍ତୁ ବଧୂ
ପୁତ୍ର ଉପୁଜାଇଲେ ବଂଶ ହୋଇବ ସାଧୁ । ୪୭
ବାବୁ ତୋହର ପାଉଁଶ ଉପୁଜିବ ଯେବଣି ପୁତ୍ର
ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ହୋଇବ ପଣ୍ଡିତ । ୪୮
ଆମ୍ଭର ବଂଶେ ଥିବେ ଯେତେକ ପାପୀ
ଧର୍ମସ୍ତ୍ର ମୋକ୍ଷ ହୋଇବେ କହିଲୁ ଅଦ୍ୟାପି । ୪୯
ତୁ ଯେତେ କଥାକୁ ହେଳା ନ କରିବୁରେ ବାବୁ
ବଡ଼ବପୁ ଅମ୍ବିକା ତାଙ୍କ ପୁରକୁ ଯିବୁ । ୫୦
ବ୍ୟାସ ବୋଇଲେ ମୋହର ହୋଇଲା ଧନ୍ୟମତ
ତୁମ୍ଭେ ଯାଅଂ ଶୟନ ବଧୂ ତଥ ମାଦନ୍ତ । ୫୧
ବ୍ୟାସଙ୍କର ସନମତ ଜାଣିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ଅମ୍ବିକାର ଭୁବନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସତୀ । ୫୨

୪୫-୧(କ) ମାଗୋ ବେଶୁକ ବଡ଼ାଙ୍କ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଏତ ବଡ଼ାଙ୍କ ଅନ୍ତର ୪୫-୨(କ) ଲଙ୍ଘିଲେ = ଲଙ୍ଘନ୍ତେ, ଭଣନ୍ତି = ଚିହ୍ନନ୍ତି ୪୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ -ବାବୁ = ବୋଇଲେ ୪୬-୨ (କ) ଜନଙ୍କର = ଜନକୁ ୪୭-୧ (କ) ବିଶେଷେଣ ପରମ ଦାସୀ ଆବର ଶୁଣ ବଧୂ ୪୭-୨ (କ) ହୁଡ଼ପତ୍ରି ହୋଇଲେ ଯେ = ଉପୁଜାଇଲେ ୪୮-୧ (କ) ବାଟଯାଉଁଣ = ବାଟଯାଉଁ ୪୮-୨ (କ) ଜ୍ଞାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ହୋଇବ ସ୍ୱାତେ ପଣ୍ଡିତ ସୁରାବନ୍ତ ୪୯-୧ (କ) ବାବୁ ଆମ୍ଭର ବଂଶେଣ ଥିବେ ଯେତେକ ପାପୀ ୪୯-୨ (କ) ଗମନ୍ତ୍ରନ୍ତ ମୋକ୍ଷ କରିବା ସେ ପୁଣ ଅଦ୍ୟାପି ୫୦-୧ (କ) କରିବେ = କରିବିରେ ୫୦-୨ (କ) ବୋଲୁ = ବଧୂ, ତାଙ୍କ = ତାଙ୍କ ପୁରକୁ ୫୧-୧ (କ) ସୁବବାଚ ମାତା ଶୋ = ବୋଇଲେ ୫୧-୨ (କ) ତସ୍ମାର ଶୋ = ତସ୍ମାର ୫୨-୧ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସନମତ ଜାଣି ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ ୫୨-୨ (କ) ଅମ୍ବିକାର ଭୁବନେ ସେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେକ ତାହା ।

—※—

ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ଉପଦେଶ

ନିଭୃତାନ୍ତେ ବସାଇଲେ ନେଇ ପଦ୍ମନାଭ ଜନାର କୁମାରୀ
ପ୍ରସ୍ତାବ ବାକ୍ୟ ସତ୍ୟବତୀ ତାହାଙ୍କୁ କହଇ । ୧
କଥାବସ୍ତୁ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ କରିବ ତୁମ୍ଭେ ବେନି
ଶୁଣି ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା କରନ୍ତି ବଚନ । ୨
ମାଗୋ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭ ଠାକୁରାଣୀ ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ଦାସୀ
ସ୍ଵାମୀ ବଚନେ ସେବକ ନ ନାହିଁ ଶକ୍ତି । ୩
ମାଗୋ ଶତ ମାନ ବୁଦ୍ଧି ସେ ପାଶରିଲୁ ସମସ୍ତେ ହେଁ
ଲଜ୍ୟା ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲୁ ଲଗିଲୁ ଅଛୁ ସନ୍ଦେହେ । ୪
କେବଣି ମତେ ଗୋ ଉଦ୍ଧରୁ ଆଜ୍ଞାକୁ
ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଆଜ୍ଞାଂ ଦେବ ପରମ ଗୁରୁ । ୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଦୋହେଁ ମୋହୋର ଦେହ ହୁଅ
ପାପ ବୋଲଇଁ ନା ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇଁ ଦୋହେ ତୁଲ୍ୟ ମନ ହୁଅ । ୬
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ତୁ ପରମ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ସେହୁଁ କାଳ ପଦ୍ମପତେ ଗୋ ଆଜ୍ଞାଂ ଗଲୁ ସତ୍ୟ ତୋହର । ୭

୧-୧ (କ) ନିଭୃତାନ୍ତେ ବସାଇଲେ ପଦ୍ମନାଭର ଦେବ କୁମାରୀ ୧-୨ (କ) ପରମ ଅର୍ଥ କହି ସତ୍ୟବତୀ ସେ ଉଭୟଙ୍କୁ ୨-୧ (କ) ସତ୍ୟ କର = କରିବ 'କ'ରେ ଅମ୍ବିକା— 'ସତ୍ୟ କର ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ସୋମବଂଶର ଠାକୁରାଣୀ ।' —

× × × ×

କେମନ୍ତେ କରିବୁଁ ସେହୁ ହୋଇବ ଧର୍ମହାନି

୩-୧ (କ) ଆମ୍ଭର = ଆମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର = ତୁମ୍ଭ ୩-୨ (କ) ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ବଚନ କାହିଁ ସେବକ ନନ କାନ୍ତି ସେ ପ୍ରକାଶି ୩-୨ (ଖ) ସ୍ଵାମୀର ବଚନ ତାହିଁ ସେବକ ପାରେ ଧ୍ଵଂସି ୪-୧ (କ) ମାଗୋ ଶତ ବୁଦ୍ଧି ମାନ ହରାଇଲୁ ସମସ୍ତେହେଁ ୪-୨ (କ) ହୋଇଲୁ ତନ୍ଦ୍ରା = ହୋଇଲ, ଲଗିଲୁ = ଲଗିଲା ଅଛୁ ୫-୧ (କ) କେବଣି ବାଟେ ସେହୁ ରକ୍ଷ ସେ ଅଜ୍ଞାନ ୫-୨ (କ) ଯେମନ୍ତେ = ଯେବେ, ନାହିଁବର୍ଷ = ଗୁରୁ ୬-୧ (କ) ବୁଝାଇଲ = ବୋଇଲେ, ଦୁହେଁ = ଦୋହେଁ ୬-୨ ଦୁହେଁ = ଦୋହେ ୭-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ = ତୁ ୭-୨ (କ) ସେହୁତକାଳ ପଦ୍ମପତେ ଆଜ୍ଞାଂରେ ତୁମ୍ଭ ତୁମ୍ଭର

ସେବେ ସରିଲା ବେଳେ କର୍ମା ନେଶିବୁ ଗୁରୁବାକ୍ୟ
ବନ୍ଦେବଣି କନ୍ୟ ଗୋ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ମରୁଥ । ୮
ମାଗୋ ଖ୍ୟତ୍ରର ତନ୍ହଂକ ଚଲା ଭୁମ୍ଭ ଦୁହିନ୍ତ ତଆଣି
ମାଗୋ ଦାସ ସଦରୁଛି କହିଲ ନସ୍ୟାର କଥା । ୯
ବ୍ୟାସ ସେ ମୋହର ଅଟନ୍ତି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର
ତାହାର ଭୁଲେ ଭୁମ୍ଭେ ହୁଅ ପ୍ରିୟମତ । ୧୦
ଅମୋଘ ରେତ ତାହାର ଅସମ୍ଭେ ବୀର୍ଯ୍ୟ
ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି ହୋଇବ ଦେନ ଅମୃତ । ୧୧
ସତ୍ୟବତୀର ସେସବେଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇଲେ ସେ ବେନ ବଦେଣୀ
ଦୁଇ ଭୁମ୍ଭରେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଧଇଲେ କୋଳ କରି
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ବୋଲନ୍ତି ମାହେଶ୍ୱରୀ । ୧୩
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ଶୁଣ ପୂର୍ବର କଥା
ସନ୍ତାନ ଧର୍ମର କହଇ ବାରତା । ୧୪
ମାଗୋ ଶଳା କମଳା ବୋଲି ବେନ ସେ ବଦେଣୀ
ଦାସ ରଜାର ସେ ଅଟନ୍ତି ପାଟରାଣୀ । ୧୫
ମାଗୋ ଦାସ ରଜା ରାଜ୍ୟ କଲେ ଦଶ ସହସ୍ର ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲା ସେ ଥିଲେ ସତ୍ୟବ୍ରତେ । ୧୬

୮-୧(କ) ସରିବା ବେଳକୁ = ସରିଲା ବେଳକୁ, କର୍ମେ = କର୍ମମ ୮-୨(କ) ବନ୍ଧୁର କନ୍ୟକା ସେତେକ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ହୋଇସ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ୯-୧ (କ) ମାଗୋ ସ୍ୱାଧ୍ୟ କର ତନ୍ହ' ଗଲା ଭୁମ୍ଭନ୍ତୁ ତଅଣ ୯-୨ (କ) ଦାସ ହେଲେ ସସରିଲା ଭୀଷ୍ମ ନସ୍ୟାଙ୍କ ୧୦-୨ (କ) ତାହାର = ତାହାର: ହୋଇବ = ହୁଅ ୧୧-୧ (କ) ମାଗୋ ଅମୋଘ = ଅମୋଘ, ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ = ବୀର୍ଯ୍ୟ ୧୧-୨ (କ) ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି ହୋଇବ ଗୋ ବେନ ସେ ଅମୃତ ୧୨-୧(କ) ଙ୍କ ବଚନଂ = ର, ବାକ୍ୟ = ବଚନ ୧୨-୨ (କ) ବେନ ସେ = ବେନି ୧୩-୧ (କ) ବେନ ଭୁଜେ କୋଳ କରି ସେ ଧଇଲେ ଦୁହିଙ୍କୁ ୧୩-୨ (କ) ଦୁବୋଧଙ୍କୁ ମହାସତୀ = ବୋଲନ୍ତି ମାହେଶ୍ୱରୀ । ୧୦-୨ (କ) କହେ = କହେ ୧୪-୧ (କ) ବଚ ଶୋ = ବିଶର ଗୋ ୧୫-୨ (କ) ସନ୍ତାନ ଧର୍ମ କହଇ ଶୁଣ ଗୋ ବାରତା ୧୬-୧ (କ) ଶଳା = ମାଗୋ ଶଳ, ଭଉଣୀ = ବଦେଣୀ ୧୫-୨ (କ)ରଜାଙ୍କର = ରଜାର ୧୬-୧ (କ) ବର୍ଷ = ବରଷ ୧୬-୨ (କ) ନୋହିଲା = ନ ଥିଲା

ମରେ। ବଜାର ସର୍ପେ ପଡ଼ୁଂ ନୋହିଲ ଅନ୍ତ
ପର ଦାରେଣୀ ହୋଇଲେ ସେ ବେଳ ସୁବନ୍ତ । ୨୮
ଯାହାର ସର୍ପେଣ ଉପୁଜଇ ସୁତେ
ତାହାନ୍ତ ସେବନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେକ ସୁତେଜ । ୨୯
ସ୍ୱେମନ୍ତେ ସନ୍ତାନ ନ ପାଇଲେ ବେଳ ଦେଖା
କାରେଣ ନ ଦେଖିବେ ମାନନ୍ତ ଗଭ଼ରେଖ । ୩୦
ନନାଶୁର, ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର, ଭାତ, ଭଗ୍ନି, ଜାମାତା
ଏତେ ତେଁ ରେତ ଯୋଗ ଯେ ଭଲେ ଅପ୍ରମିତା । ୩୧
ସ୍ୱେମନ୍ତେଣ ଅନେକ ପ୍ରକାର କଲେ ବ୍ରେତ ରତ
ସ୍ୱେକା ହୋନ୍ତିଭାସ୍ୱେ ମୁଂ ହୋଇଲ ଉତପତ୍ତି । ୩୨
ମାତା ବୋଇଲେ ମୁଁ ଉପୁଜାଇଲି ଅପଦ ବାଟେ
ତୁ ପତ୍ୟବନ୍ତୀ ଏକା ହୋଇ ଥାଅ ଜଳ ଘାଟେ । ୩୩
ଦାସ ରଜାର ପୁତ ନାହିଂ ସ୍ୱେକା ହୋନ୍ତିତା
ଧର୍ମଙ୍କୁ ଆରାଧନ କଲ୍ ମୋହୋର ପିତା । ୩୪
ମୁହିଂ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ହୋଇଲି ଯେତେବେଳେ
ପିତା ଥାପିଂଲେ ମୋତେ ଯମୁନା ନଦୀର କୂଳେ । ୩୫
ପିତା ବୋଇଲେ ତୁ ଗୋ ନାବ ବାହୁଥିବୁ
ଦୁଇ କୂଳ ଲୋକ ତୁସେ ପାରି କରିଦେବୁ । ୩୬

୨୮-୧ (ଜ) ସର୍ପରେ…ସର୍ପେ ୨୮-୨ (ଜ) ପର ଦାସ୍ରେଣୀ ସେ ହୋଇଲେ ବେଳି ସୁବନ୍ତ ୨୯-୧ (ଜ) ଯାହାର ସର୍ପେ ସେ ଉପୁଜଇ ସୁଣ ୨୯-୨ (ଜ) ତାହାନ୍ତ ସେବିଣ ଶୃଙ୍ଗାର କରିଇଲେ ସୁପତ ୩୦-୧ (ଜ)ସ୍ୱେମନ୍ତେ ହେଂ= ସ୍ୱେମନ୍ତେ ୩୦-୨ (ଜ) କାଲେ ନ ମାନଲେ ସେ ମାନିତ ପୁରୁ ଗଭରେଖ ୩୧-୧ (ଜ) ନନାଶୁର, ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର, ଭଗିନି ଜାମାତା ୩୧-୨ (ଜ) ସ୍ୱେନ୍ତେହେଂ ରେତ ଯୋଗ କରିଇଲେ ଅପ୍ରମିତ ୩୨-୧ (ଜ)ସ୍ୱେମନ୍ତେଣ ରେତ ଯୋଗ କରିକଲେ ଅନନ୍ତ ୩୨-୨ (ଜ) ଦୁହିତାସ୍ୱେ=ହୋନ୍ତିତାସ୍ୱେ ୩୩-୨ (ଜ) ଥାଅ ଗୋ ନଇକା= ଏକା ହୋଇ ଥାଅ ୩୪-୧ (ଜ) ଦାସ ରଜାର ପୁତ ନାହିଂ ମୁହିଂ ସ୍ୱେକଇ ଦୁହିତା ୩୪-୨ (ଜ) ଧର୍ମଙ୍କୁ ସେ ଆରତ କରିଇଲେ ମୋହର ସେ ପିତା ୩୫-୧ (ଜ) ମୁଂ= ମୁହିଂ ୩୫-୨ (ଜ) ସେ ଯମୁନା ନଦୀ= ଯମୁନା ନଦୀର ୩୬-୧ (ଜ) ପିତାସ୍ୱେ= ପିତା, ତୋ.ତୁ= ତୁ ଗୋ ୩୬-୨ (ଜ) ଦୁଇକୂଳ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁ ପାରି କରି ଦେଉଥିବୁ

ଧନ କଉଡ଼ି କିଛି ନ ଦେଇଁ ଯାଚିଲେ
ଦୁଃଖରେ ଚାହିଁ କରି ଦେଲୁ ନାବରେ ବସିଲେ । ୩୭
ପିତାର ଆଜ୍ଞାଂରେ ରହିଲି ଜଳ ଘାଟେ
ସୁଖରେ ପାର ମୁଂ କରୁ ବଇଛ ଜଳ ବାଟେ । ୩୮
ମାତାର ଅତିଶ୍ୱଂ ଅଟଇ ଏଣୁ ମୋର ଜାଣି
କେଶ୍ପି ପ୍ରଦାନ ମୋତେ ନୋହିଲେ କୃପାଣୀ । ୩୯
ପ୍ରେମସେ ବସ ଦବେଧ ନଣ୍ଡୁକାଟସୁ ଶୋଇଥାଇ
କୁଳକୁ ଯେ ଅଂଶଇ ଦଅଇ ଚାଢ଼ି କରଇ । ୪୦
ପ୍ରେମସେଣ ନା ବାହିଲ ବେନ ସହୋଦର
ଦବେଳ ନାବରେ ସେ ବସିଲେ ପାଟେଶ୍ୱର । ୪୧
ପାଟେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ତପସ୍ୱୀଙ୍କୁ
ଆନ କାହାକୁ ନ ବସାଅ ବାଉଁ ନାବ ରୋଙ୍କି । ୪୨
ମୁହିଂ ବୋଇଲି ମୁଁ ନାବରେ ଏଥୋଣ ଜଣେ ବସି
ପ୍ରେମସେଣ ନାବ ଶୀଘ୍ର ଖୋଲିବ ନଦୀ ବୃତି । ୪୩
ପାଟେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ କିଛି ନୋହୁଁ ଶ୍ରୁଷ୍ଣ
ତପୋଧନ ଅଟନ୍ତି ବସିଲେ ଭଲ୍ଲ କିଛି । ୪୪
ସ୍ନେହା ଦେଖେବେଳୁ ଅନ୍ତର ଭୋଳ ହେଲୁ ଘାଟି ଆଇ
ଯୋଗାଇଲେ ନାବକୁ ଆମ୍ଭେ ପାଇଲୁଂ ଓଳ୍ଗାଇ । ୪୫

୩୭-୧ (କ) ଦେଲି ମୁ=ଦେଇକୁ ୩୭-୨-(କ) ଦୁଃଖେଣ ଦୁଃଖରେ, ନାବେଣ= ନାବରେ ୩୮-୧-(କ) ପିତାର ଅଜ୍ଞରେ ମୁଂ ରହିଲି ସମୁଦ୍ରର ତଟେ ୩୮-୨-(କ) ସୁଖେଣ ପାର କରି ଦଅଇ ମୁହିଂ ଜଳ ବାଟେ ୩୯-୧-(କ) ମାତାଙ୍କର ଅଗତ ଅବଧ ଘଣ ଦେଖି କଣ ୩୯-୨-(କ) କେଶ ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ ମୋତେ, ପିତାଙ୍କି ବର ନ ଦଲ ୪୦-୧-(କ) ମୋର କହି ଥାଇଁ=ଶୋଇଥାଇ ୪୦-୨-(କ) କେଉଣ ଜନମନ୍ତ୍ରେ ସେ ଆସଇ ତା ଦଅଇ ଚାଢ଼ିଥାଇ ୪୧-୧ (କ) ପ୍ରେମସେଣ ନାବ ମୁଂ ବାହିଲ ବେନ ସହୋଦର ୪୧-୨-(କ) ଅର୍ଦ୍ଧ=ସେ, ପାଟେଶ୍ୱର ମୁନିବର=ପାଟେଶ୍ୱର ୪୨-୧-(କ) ତପସ୍ୱୀ—ତପୋଧନ ୪୨-୨- (କ) କାହାକଇଁ=କାହାକୁ, ନାବ=ବାହା ନାବ ୪୩-୧-(କ) ମୁଂ=ମୁହିଂ, ନାବେ=ନାବରେ ୪୩-୨-(କ) ପ୍ରେମସେଣ=ପ୍ରେମସେ, ଶୀଘ୍ରେ=ନାବଶୀଘ୍ର ୪୪-୧-(କ) କହୁଁ=କହୁ ୪୪-୨-(କ) ତପୋଧନ ହେଲେ ଅମ୍ଭେ ନାବେ ବସିବାକୁ ଭ୍ରନ୍ତ ୪୫-୧-(କ) ସ୍ନେହା ଏବେ ଅନ୍ତର ହେଇ ଲୁଚି ଘାଟିଥାଇ ୪୫-୨-(କ) ଯୋଗାଇ=ଓଳଗାଇ

ବସ ହୋ ଋଷି ବୋଲି ଲେଉଟନ୍ତି ବାହାର ଭଲି
ଘାଟେଶ୍ୱରଙ୍କ ବସାଇଁ ନାବ ବାନ୍ଧିଦେଲି । ୪୬
ସ୍ନାନ ଭୁବନ ଅଚ୍ୟୁତ ପ୍ରଥମ ସୁନ୍ଦର କାୟା
ଭୂତ ଦେଖିଣ ମାହାତମା ଭଲେ ମୋତେ ମାୟା । ୪୭
ନାଗୋ ନ ଚଳଇ ନାବ ବାନ୍ଧିଣ ମୁଁ ଘୁଞ୍ଚି
ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ଯେ ବୁଲଇ ନାବ ଗୋଟି । ୪୮
ଧର୍ମ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲିଣ ମୋର ଜାତେ
ଦେଖ ବଚନ ଉଡ଼ିଲା ମୋର ବାତେ । ୪୯
ଋଷି ଆଗ ନଦୀ ମୁହାଁ ଚଳ ମଧେ
ନୟନ ଭ୍ରୂକୁଳ ସେ ଦେଖନ୍ତି ମୋହୋର ଅଙ୍ଗେ । ୫୦
ଜାତେଣ ରେବତ ଯେ ହୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରସ୍ତି
ଆରମ୍ଭେ ବୋଇଲେ ଅଜନ୍ମ ନ କରୁ କମା ଘାଣି । ୫୧
ଋଷି ହେ ଦୁଇ ବରଷ ହୋଇଲା ବାହୁଅଛୁ ନାବ
କେଉଁଦେଁ ସି ବଦେ ନାହିଁ ସେଉସନ ସ୍ୱଭାବ । ୫୨
ତୁମ୍ଭର ମାୟା କି ତୁମ୍ଭକୁ ଲଗା ଲେଉ ଜଳ
ନଦୀରେ ଖେଳିଂଦେଖ ମୋହର ଜଷ ହୋଇଲା । ୫୩

୪୬-୧ (ଖ) ମହାଋଷି = ହୋ ଋଷି ୪୬-୨ (ଖ) ଘାଟେଶ୍ୱରଙ୍କ ବସାଇଁ ମୁଁ ନାବକୁ ବାନ୍ଧିଲି । 'ଖ'ରେ ଅଧିକା—ନଦୀରେ ନାବ ବାନ୍ଧ ବେଗେ ଚଳାଇଲୁଁ, ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଁ ୪୭-୧-(ଜ) ଅଚ୍ୟୁତମାନ = ଅଦ୍ଭୁତ ୪୭-୨-(ଖ) ନାବରେ ଦେଖି ମହାତମା ମୋତେ ଲଗେ ମାୟା ୪୮-୧-(ଖ) ନ ଚଳଇ ନାବ ମୁଁ ସେ ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି ଘୁଞ୍ଚି ୪୮-୨-(ଖ) ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ବୁଲେ ବୁଲଇ ମୋର ନାବଗୋଟି ୪୯-୧-(ଖ) ପୁନେଣ = ଧର୍ମ ୪୯-୨-(ଖ) ଦେଖନ୍ତୁ ଚକ୍ଷେ ଗୋ ଉଡ଼ିଗଲା ବାତେ ୫୦-୧-(ଖ) ମୁହାଁ ଆଗ = ମୁହାଁ ୫୦-୨-(ଜ) ନୟନ ଭୁରେଇ ମୁହଁହୋଇ ଦେଖନ୍ତି ମୁଖ ଜଦେ ୫୦-୨-(ଗ) ଦେଖନ୍ତି ମୋହୋର ଜାନୁ ଜଦେ ୫୦-୨(ଘ) ଦେଖନ୍ତି ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗେ ୫୧-୧-(ଖ) ରେବତ = ଲେଉଟ, ଯେ = ସେ, ଜସ—ବ୍ରହ୍ମ ୫୧-୨-(ଖ) ଆରମ୍ଭେ ବୋଲନ୍ତି ଅନେ ଦେହେଣ କରୁ ଜଣା ଘାଣି ୫୨-୧-(ଖ) ହୋଇଲା ମୁଁ = ହୋଇଲା ୫୨-୨-(ଖ) ସେଉସନେକ ସ୍ୱଭ = ସେଉସନ ସ୍ୱଭାବ ୫୩-୧-(ଖ) ତୁମ୍ଭର ମାୟା କୋଳୁଁବେ ପଙ୍କାକି ଆମ୍ଭକୁ ଲୋକ ଜଳ ୫୩-୨-(ଖ) ହେଉଁ ପଡ଼ ତୁମ୍ଭେ = ଖେଳିଂଦେଖ, ଜଷ = ହୋଇଲା

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁ ନାବ ବାହୁଡ଼ ନ ଥାଉ
ଆମ୍ଭନ୍ତ ଅପେକ୍ଷ୍ୟାନ୍ତ ଦେଇବୁ କାହିଁ ନଦୀରେ
ଯୋଗାଇଁ ନେଇ । ୫୪
ଗଙ୍ଗା ଯେବେ କେବଣ କଲନ୍ତି ମହାଋଷି
ମୁଂହି ଯେ ନଦୀ ଭିତରେ ପଡ଼ିଅଛି ଝାସି । ୫୫
ଦେଖି ଜାହ୍ନବ ଗୋ କର ମୋତେ ବୋଝ୍ୟ
ଟଳ କୁମାରୀ ମୁଂ ଯେ ଥିଲୁ ନୋହିଲନ୍ତି ଯୋଗ୍ୟ । ୫୬
ଯେତେ ବୋଲଣି ଜଳେ ହଲୁଲେଣି ଝାସି
କୋଳ କରି ନୌକେ ଧଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର ମହାଋଷି । ୫୭
କୋଳ କରି ମୁନି ବସାଇଲେ ଜାନୁରେଣ
ନଦନ ଆଗତେ ମୁନି ମୁଖେ ଦେଲେ ଚୁମ୍ବନ୍ୟ । ୫୮
କାମ ଅସାଧ୍ୟରେ ମୁନି ରମଣ କଲେ ଇଚ୍ଛା
ବାଦନ୍ତି ମୁନି ଆମ୍ଭର ତୋତେ ବାଞ୍ଛା । ୫୯
କଣ୍ଠର ଅନ୍ତରେ କହନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
କାମ ରଙ୍ଗେ ମାନ ସ୍ୱେଦକେଳ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ । ୬୦
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଗୋ ଆମ୍ଭେ ମାୟା କଲୁ ତୁଳୁ
ତୁ ଗୋ ସତ୍ୟବତୀ ରମଣୀ ଦେଅ ମୁକୁ । ୬୧
ମୁହିଂ ବୋଇଲି ମୁନି ହେ ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ମୁଝୁ
ଲଜ୍ଜା କମି ନ ପାରିଲି ମୁନି ହେ ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗିବାକୁ । ୬୨
ମୁହିଂ ବାଳକୁନ୍ତି ପୁଣ ଅବଶ୍ୟତ ଅରଜବତୀ
ଆମିଷେ ବଢ଼ିଲୁ ଆମ୍ଭେ ଅଛୁ କଇବ୍ରତୀ । ୬୩

୫୪-୧ (କ) ସେ = ତ ୫୪-୨ (କ) ଦେଇ = ଦେଇବୁ, ନେଇଯିବୁ = ନେଇ ୫୮-୧ (କ) କୋଳେ ଧରଣ ମୁନି ଜାନୁରେ ବସାଇଲେ ୫୮-୨-(କ) ଚୁମ୍ବ ଦେଲେ = ଦେଲେ ଚୁମ୍ବନ୍ୟ ୫୯-୧ (କ) ବାଞ୍ଛା = ଇଚ୍ଛା ୫୯-୨ (କ) ମହାଋଷି = ମୁନି, ଇଚ୍ଛା = ବାଞ୍ଛା ୬୦-୧ (କ) ଆପଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ କହନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ ୬୦-୨ (ଖ) ଅମ୍ଭର ତନ୍ତ୍ରମାନ ମାଗୋ ଶୁଣ ସ୍ୱେଦକେଳ ଯେତ ୬୧-୨-(କ) ଗୋ = ରେ, ସ୍ୱେଦ ରମଣ = ରମଣୀ, ମୁଝୁ = ମୋତେ ୬୨-୨ (କ) କାଂହେ = କମି, ମୋତେ = ମୁନି ହେ

ପରସ୍ତିରୀ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ତିରୀ ଆବର ଗୁରୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ
ଏଥିରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ଭୁଞ୍ଜେ ଗ୍ୟାନ ।୬୪
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଘାତ ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ
ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପାପ କଲେ ମୋକ୍ଷ ଅଛି କାହିଁ ।୬୫
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ବ୍ରୈଦକର ଜନ ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର
ହୋଇବୁ ନେଜବତୀ ଭବ ଭୋଗ ବାନ୍ତୁ ।୬୬
ପୁଣି ଜନ୍ମନ୍ତ୍ରକୁ ଜଳ ଦେଇ କଟାଇଲେ ସ୍ନାହାନ
କସ୍ତୁରୀ ଚନ୍ଦନ ଅମୋଦଇ ସ୍ୱେକ ଯେ ଯୋଜନ ।୬୭
ପାରେଶ୍ୱର ଯୋଜନଗନ୍ଧା ନାମହିଁ ଦେଲେ ମୋତେ
ବଳ୍ଲ ଶରୀର ବଢ଼ିଲ ସ୍ୱେକ ଯୋଜନ ପରିସରେ ।୬୮
ଯେବଣ ଜନେ ଅନେ ସ୍ନାହାନ କରିଥାଉ
କର୍ପୂର ଚନ୍ଦନ ଦେମଣ ଯୋଜନ ପରିସରେ ବହୁ ।୬୯
ଆରତେ ଆମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ତୋତେ କଲୁ ଶରଧା
ଆଜନ୍ମ ନାମ ତୋହୋର ଯୋଜନଗନ୍ଧା ।୭୦
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ପାରେଶ୍ୱର
ଆକାଶେ ଉଦେ ତ ହାଦେ ଦେଖ କରତାରେ ।୭୧
ଦିବସେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତେ ବଡ଼ ଦୋଷ
ଶିରଚ୍ଛେଦନ ଶାପ୍ୟ ଦଅଇଛି କଳୁନାଶ ।୭୨

୬୪-୧ (କ) ପତଙ୍ଗୀ=ପତ୍ନୀ ୬୪-୨ (କ) ଏଥିରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ଭୁଞ୍ଜେ ଧ୍ୟାନ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ଅର୍ଥାତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତରେ ଭୁଞ୍ଜେ ଗ୍ୟାନଦାତା, ଭୁଞ୍ଜର ଏଣ) ଅଗ୍ନିର ଲେଖ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ୬୫-୧-(କ) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣିଙ୍କି ତ କହୁ ଦୋଷ ନାହିଁ ୬୫-୨-(କ) ଭାବ୍ନ ମୁକତ=ମୋକ୍ଷ ୬୬-୧ (କ) ପଣ୍ଡିତ ଭର ବୋଲି ମୁନି ମନ୍ତ୍ରି ଦେଲେ ତନ୍ତ୍ର ୬୬-୨-(କ) ହୋଇବୁ ଭୁ ଭଜବତୀ ଭବଭୟ ଭୋଗୋର ଯେ ଭକ୍ତ ୬୭-୧-(କ) ପୁଣି ଜନମନ୍ତ୍ରକୁ=ଜନମନ୍ତ୍ରକୁ, ଦେଇ ମୁଡ଼ି=ଦେଇ ୬୭-୨(କ) ସ୍ୱେକଇ-ସ୍ୱେକ ଯେ ୬୮-୧ (କ) ଭଲ ଶରୀର ବଢ଼ିଲ ସ୍ୱେକ ପୁଣ ପରିସରେ ୬୮-୨-(କ) ପାରେଶ୍ୱର ଯୋଜନଗନ୍ଧା ନାମ ଦେଲେହିଁ ଯେ ମୋତେ ୬୯-୧-(କ) ଯେବଣେ ଜନେ ଭୁଞ୍ଜ ଭୁଞ୍ଜ ସ୍ନାହାନ କରୁଥିବୁ ୬୯-୨-(କ) କର୍ପୂର ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧ ଯେତି ଯୋଜନେ ବହୁଥୁ ୭୦-୧-(କ) ଅଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଅନେ ତୋତେ କଲୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ୭୦-୨-(କ) ଆଜନ୍ମ=ଅଜ୍ଞ, ଯୋଜନ ଯେ ଗନ୍ଧା=ଯୋଜନ ଗନ୍ଧା ୭୧-୧-(କ) ଭୁଞ୍ଜେ ଶୁଙ୍ଗ=ଶୁଣ, ପାରେଶ୍ୱର=ପାରେଶ୍ୱରେ ୭୧-୨-(କ) ଆକାଶେ ଉଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଦେଖ କରତାର ୭୨-୨-(କ) ଶିରଚ୍ଛେଦ ଦୋଷ ଶାପ ଦଅଇଛି କଳୁନାଶ

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ନନ୍ଦସ୍ତୁ କରଂତାରେ
ଯୋଗ୍ୟ ଅନୁଗ୍ରହେ ରହିଲେ ନ ଦଣ୍ଡିଲେ କରତାରେ ।୭୩
ଦିବସ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଆୟୁଷ ହୁଅଇଟି ଷଣ୍ଢେ
ସନ୍ତାନ ଜାତପଣ୍ଡି ହୋଇଲେ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ତନସ୍ତେ ।୭୪
ଯୋଗୀହେତା ଜାତ ହୋଇଲେ ହୁଅଇ ମହାଯୋଗୀ
ମିତ ଆୟୁଷ ମିତ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ନାଶ ଯାଇ ବେଗି ।୭୫
ଦିବସ ଶୃଙ୍ଗାର ମୁନି ଏତେକ ଅବସ୍ଥା
ଭୁବନ ବ୍ରହ୍ମବୃତି ମୁକ୍ତିଂ ଭୁଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରଂ କଥ ଶ୍ୟାଂତା ।୭୬
ଲୋକ ପୂରିଛନ୍ତି ଯେ ବେଳ କୁଳାଶ୍ରେ
ରଜାର କୁମାରୀ ହୋଇ କେତେକ ପଶିବ ମଠ ବାଟରେ ।୭୭
ତତକ୍ଷଣେ ମାୟା ଯେ କଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ବଇଶାଖ ମାସରେ ସେ ଯୋଷିଲ କୁହୁଡି ।୭୮
ଋଷିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ବଳେ ନାବ ରହିଲା ମଝିନଦୀ
ବେଳ କୂଳାଶ୍ରେ ନ ଦିଶଇ ଋଷିଙ୍କ ନୟନାଦି ।୭୯
ମୁନି ଧନ ନଉକାରେ ଅଗାଧ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ
ପାପକୁ ଭୟେ କ୍ଷମା ନ କଲେ ପାରେଶ୍ୱରେ ।୮୦
କାମ ବୋଲି କରି ସେବଣ ମହାତମ
ମେଣ୍ଟି ନୁଆଁଣି ବୋଇଲେ ଶୀଘ୍ର ଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମା ।୮୧

୭୩-୧-(କ) ଦେଖ କରତାର = ଦଣ୍ଡ କରତାରେ ୭୩-୨-(କ) ରହିଲେକ = ରହିଲେ ୭୩-୨ (ଖ) ଛାମୁଡାଙ୍କି ଅବଡ୍ୟ ରହିଲେ ଦାନବରେ ୭୪-୧ (କ) ଦିବସେ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ଆୟୁଷ ହୋଇ ଷଣ୍ଢେ ୭୪-୨-(କ) ହୋଅନ୍ତି = ହୁଅନ୍ତି ୭୫-୧-(କ) ଯୁଗିଙ୍କା ହୋଇଲେ ସେ ହୁଅଇ ମହାଯୋଗୀ ୭୫-୨-(କ) ମିତବାର୍ଣ୍ଣ ମିତ ଆୟୁ ହୋଇ ନାଶ ଯାଇ ବେଗି ୭୬-୧-(କ) ହୋଏଣ୍ଟୁ ଶ୍ଵେଂସନେକେ = ଏତେକ ୭୬-୨-(କ) ଘୁଁଟିସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ଲୁଷି ଲୁନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ନିଜ ମୁକ୍ତିଂ ଶ୍ୟାଂତା ୭୭-୧ (କ) ଲୋକେ ପୁରୀ ଅଛନ୍ତି ଯେ ବେଳି କୁଳାଶ୍ରେ ୭୭-୨ (କ) ରାଜକୁମାରୀ ହୋଇ କେତେକ ପଶିବ ଅବାଟରେ ୭୮-୧ (କ) କଲେକ = କଲେ ୭୮-୨ (କ) ମାସେ = ମାସରେ, ଆଚ୍ଛାଦଳ = ଯୋଷିଲ ୭୯-୧ (କ) ମଝନଦୀ = ମଝିନଦୀ ୭୯-୨ (କ) ଦିଶଇ = ଦିଶଇ, ଅଙ୍କେ = ଙ୍କ ୮୦-୧ (କ) ମୁନିହେ = ମୁନି, ନଉକାରେ = ନଉକାରେ, ୮୦-୨(କ) କେମନ୍ତେ ॥ କମା, କରି = କଲେ ୮୧-୧ (କ) କାମଦେବ ବୋଲି —କାମ ବୋଲି କରି

ସତ୍ୟବତୀ କ କୋଳେ ବସାଇ ମହାଭକ୍ତ
ଯୋଜନ ଗନ୍ଧାର ଭୁଲେ ଶୃଙ୍ଗାର ରସେ ପଶି । ୮୨
ବଶେଷେଣ ମହାତମା ଯେ ରଜ ଶାସ୍ତ୍ରେ କଥା
ଅନେକ ବାରେଣ ଶୃଙ୍ଗାର ସନ୍ତୁଲ୍ୟ ବନତା । ୮୩
ମେତଲାଏ ଶୁଭକ ଦଶ ତରୁତୀସ୍ଥ
ବୃଷିଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ ଅଙ୍କର ସତର୍ଣ୍ଣିସ୍ଥ । ୮୪
ଭୃଗୁବାର ଦିବସ ଶୁଭକର୍ମ ନାମେଣ ଯୋଗ
ତଭୁଲ୍ୟ ନାମେ କରଣ ସପତ ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ଯୋଗ । ୮୫
ନବମ ଘରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବୃହସ୍ପତ ସ୍ୱେକାଦଶେମୋ
ତଣ୍ଡିକା ନାମେ ଯୋଗି ଅମୃତାଷ ଭୌମ କାଳବ୍ରହ୍ମେ । ୮୬
ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳେ ଯେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ବଳା
ଅତ ସୁନ୍ଦର ଯେ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ କଳା । ୮୭
ନନ୍ଦନ ଯେ ହୋଇଲ ଜତଶ୍ରୀ
ଦେଖିଣ ପରମ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲ ସତ୍ୟବତୀ । ୮୮
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳେ ବସାଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର ମହାଋଷି
ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗେ ହୋଇଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠଣୀ ବୃହସ୍ପତି । ୮୯
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର
ବ୍ୟାକୁଳ ଦେଖିଣ ନାମ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିବର । ୯୦

---

*୮୨-୧ (କ) ଧର୍ମ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାକୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ବୃହସ୍ପତି ୮୩-୧ (କ) ବଶେଷେଣ = ବିଶେଷଣ, ରଜ = ଯେ ରଜ ୮୩-୨ (କ) ବରେ = ବାରେଣ ୮୪-୧ (କ) ତଥି ଦେଖ କୃଷ୍ଣସ୍ଥା = ଦଶାସ୍ଥା ୮୪-୨ (କ) ଜେତନ ବୃଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ସତର୍ଣ୍ଣିସ୍ଥା ୮୫-୧ (କ) ତୈତିଲ କରଣ ଭୃଗୁବାର ଶୁଭଯୋଗ ୮୫-୨ (କ) ମେଷ ସକଳ୍ପିଯେ ଶାନ୍ତ ଦଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ୮୬-୧ (କ) ସ୍ୱେକାଦଶେ = ସ୍ୱେକାଦଶେମୋ ୮୬-୨ (କ) ନାମେ ଶୋଭିନା ଅମୃତ ବେଳା କାଳଦଣେ ୮୭-୧ (କ) ଯୋଗେ = ବେଳେ ଯେ, ହୋଇଲକ = ହୋଇଲ ୮୯-୧ (କ) ପୁତ୍ରକଙ୍କ = ପୁତ୍ରଙ୍କୁ, କୋଳ ଦଲ୍ଲ = କୋଳେ ବସାଇଲେ ୮୯-୨ (କ) ମାହେନ୍ଦ୍ର = ମାହେନ୍ଦ୍ର, ଯୋଗେଣ = ଯୋଗେ, ଶ୍ରେଷ୍ଠଣୀ = ଶ୍ରେଷ୍ଠେଣୀ ୯୦-୧ (କ) ପୁତ୍ରକଙ୍କ = ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୯୦-୨ (କ) ବ୍ୟାକୋଳ ରୂପ ଦେଖି = ବ୍ୟାକୁଳ

ପୁଣି ବୋଲେ ଧନ୍ୟ ଆସନ୍ତ ମହାମୁନି
ବେଦନ ସମୂତେ ପୁଣ କରଇ ବେଦଧ୍ୱନି ।୫୧
ଦେଖିଣ ମହାତମା କମ୍ପୁଇ କଲ୍ପ
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦନ୍ତି ଅଜପା ଭଜନ୍ତି ।୫୨
ମହାଯୋଗୀ ପୁଣ ଦେଖିଣ ଚଳିଲା
ଭକ୍ତ ଭକ୍ତି କରି ଗଙ୍ଗା ନାବ ବୁଡ଼ାଇଲା ।୫୩
ବୁଡ଼ନ୍ତେଣ ନଉକା ଗଡ଼ିଲେ ବ୍ରହ୍ମପନ୍ତ
ନଦୀର ଭିତରକୁ ପୁଣକୁ ପକାଇଲେ ଥାଇ ।୫୪
ଅଗାଧ ଭିତରେ ପଡ଼ିଲ ବାଳ ଶିଶି
ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପାତ୍ର ପାର ସେ ବୈକୁଣ୍ଠେ ବସି ।୫୫
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭେଦଣ ସେ ବାଳୁତ ଭଗତେ
ଅଣାକାର ଲଭିଲ ବୃଦ୍ଧ ଅନନ୍ତ ଯୋଗ ଲତେ ।୫୬
'ଦେଖିଣ ଚୋଳକଲେ ପୁରୁଷ ଅଣାକାର
ଘାନଧେଣ ଭେଜ କଲେ ସେ ଉଦର ଭିତର ।୫୭
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ସେ ଦେଖିଲ ବସ୍ତୁ ଶିଷ୍ଟ
କୋଟି କୋଟି ଅବତାର ଦେଖିଲ ଦୁମେନ ।୫୮
ସମସ୍ତ କୁକ୍ଷିରେ ଦେଖିଲ ଅନାଦି
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଗର୍ଭେଣ ପଶିଲେ ମହାବ୍ରହ୍ମ ଯାଇ ।୫୯

୫୧-୧ (କ) ପୁନକାଗଂ ବୋଇଲେ ଧନ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ମହାମୁନି ୫୧-୨ (କ) ଶବଦ କରଇ = କରଇ ୫୨-୧ (କ) ମହାତମାର = ମହାତମା ୫୨-୨ (କ) ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦନ୍ତ ସେ ଅଜପାଲସେ ବଚ୍ଛି ୫୨-୨ (ଖ) ଅଜପାଲସେବନ୍ତି ୫୩-୧ (କ) ଦେଖି ଗଙ୍ଗା = ଦେଖିଣ ୫୩-୨ (କ) ବୁଡ଼ାଇଲ ୫୪-୧ (କ) ନଦୀ ଭିତରକୁ ପୁଣି ପକାଇଲେ ଥାଇ ୫୪-୨ (ଖ) ଉକ୍ତଶ୍ଳୋକ 'କ'ରେ ଅଛି। ଅଗୋ ଅଗାଧ ଜଳରେ ପଡ଼ିଲ ବାଳଶିଶି, ଅନାଦି କୋସ୍ତା ସମ୍ଭାଳିଲେ ମୁନି ବେଦବ୍ୟାସି ଗଙ୍ଗାକୁ ଲାଗିଲ ମହାତେଜ ଜ୍ୱାଳା, ଯାହେଣ ଗ୍ରୁଡ଼ିଲ ସେ ଅନାଦି ଚାହଲା ୫୫-୧ (କ) ଗର୍ଭରେ = ଭିତରେ ୫୫-୨ (କ) ଭେଦ ଯାକାଳ = ଯାଇ ଯାଇ ସେ, . ପାଉବସି = ବସି ୫୬-୧ (କ) ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦନ୍ତ = ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭେଦଣ ୫୬-୨ (କ) ବସ୍ତୁ ଦେଖିଲ = ଲଭିଲ ୫୭-୧ (କ) ଦେଖିଣ ବୋଲକ ଧଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ସେ ପୁରୁଷ ଅଣାକାର ୫୭-୨ (କ) ଶୋଧ୍ୟ = ଭେଜ ୫୮-୧ (କ) ପୁରୁଷର ସେ ... ପୁରୁଷ ସେ ୫୮-୨ (କ) ସେ ବୋଲାଇଲେ = ଦେଖିଲ ୫୯-୧ (କ) କୁଚଡାମୂଳେ = କୁକ୍ଷିରେ ୫୯-୨ (କ) ଗର୍ଭେ ପଶିଲ ... ଗର୍ଭେଣ ପଶିଲେ

ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟକୁ ଯେ କଲେକ ଲେଖନ
ଅକାଳେ ଭିଆଇଲ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ।୧୦୦
ବାଣ୍ଟିଣ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲ ଅନୁବ୍ରତେ
ଆତ୍ମାଂ ହୋଇଲୁ ତୁ ବସ୍ତୁାଂଶ କଲୁ ଜଗତେ ।୧୦୧
ଅଘଟ୍ଟ ଅକାରଣ ଅଲେଖ୍ୟ ଭୁବନ
ସେଥି ଶୁଣନ୍ତା ନାହିଁ ତୋହୋର ଅର୍ଥମାନ ।୧୦୨
ଶୁଣଗୋ ବଧୂମାନେ ବୋଲନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ସେତେ ବାଟେଣ ଅମୁର ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି ।୧୦୩
ଆଗୋ ବାଳକା ପାଇଣ ସେ ଆଯିଲ ଧାଇଁ ସ୍ୱେଷ୍ଣୁ
ସାରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଣିଣ ମୋତେ ପ୍ରଦ ନ କଲେ ।୧୦୪
ଆମ୍ଭ ଅଙ୍ଗ ଜନମେ ଅଷ୍ଟ କଳବ୍ରତୀ
ବ୍ୟାସ ବଖାଣିଲେ ହାଦେ ଅଜାତ ଅଚନ୍ତ ।୧୦୫
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଯେସନେଣ ସମସ୍ତ ସ୍ୱେକ କଲ
ସେ ବ୍ୟାସଦେବ ଅନେକ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧରିଲ ।୧୦୬
ମାଗୋ ବ୍ୟାସଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଉପୁଜିବ ଯେବଣ ପୁତ୍ର
ବଳବନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ହୋଇବ ସାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ।୧୦୭
ତୁମ୍ଭେ ଆନେ କଣ୍ଟ ଗୋ ନଧର ମନେ
ପରମ ଗତି ଲଭଗୋ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦରଶନେ ।୧୦୮
ଅମ୍ବିକା ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ଶୁଣ ସତ୍ୟବତୀ
ତ୍ରିଶ୍ୱ ଜନ ଆମ୍ଭେ ଅଷ୍ଟ ମହ ଜାତି ।୧୦୯

୧୦୦-୧ (ଖ) ଶୂନ୍ୟକୁ ଶୂନ୍ୟ ଯେ କଲେକ ଲେଖନ ୧୦୦-୨ (ଖ) ଭିଆଇଲେ=ଭିଆଇଲ, ବର୍ତ୍ତିମାନ=ମାନ ୧୦୧-୧ (ଖ) ସେ କହିଲେ=କହିଲ ୧୦୧-୨ (ଖ) ସେହ୍ନା ତୁ ତୁ ୧୦୨-୧ (ଖ) ଅଘଟ୍ଟଣ ଅକାରଣ ଅଲେଖ ଭୁବନ ୧୦୨-୨ (ଖ) ସେଥକୁ=ସେଥି, ତୋହୋ=ତୋହୋର ୧୦୩-୨ (ଖ) ସେତେ ବାଟେ ହାଦେ ସନ୍ତତ ଉତପତ୍ତି ୧୦୪-୧ (ଖ) ଆଇଲ=ସେ ଆଇଲ ୧୦୪-୨ (ଖ) ସେ କଲେ=କଲେ ୧୦୫-୧ (ଖ) ଆମ୍ଭ ଅଙ୍ଗ ଜନ୍ମ ଗୋ ଅଷ୍ଟଗ କଳବ୍ରତୀ ୧୦୫-୨ (ଖ) ବଖାଣିଲା=ବଖାଣିଲେ ୧୦୬-୧ (ଖ) ସ୍ୱେକକୁ=ସ୍ୱେକ ୧୦୬-୨ (ଖ) ବେଦବ୍ୟାସ=ବ୍ୟାସଦେବ ୧୦୮-୧ (ଖ) ତୁମ୍ଭେ ଆନ କଣ୍ଟ ନ ଧର ଗୋ ମନେ ୧୦୮-୨ (ଖ) ର=ଙ୍କ ୧୦୯-୧ (ଖ) ହୋଇଲେ=ବୋଲନ୍ତି ୧୦୯-୨ (ଖ) ତ୍ରିଲୋକକୁ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ଆମ୍ଭେ ଗୋ ଅଷ୍ଟ ମହ ଜାତି

ସଦାଏଣି ଅଦ୍ଭୁତ ଅଗାଛ ଅକିସ୍ମା
ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣିଲୁ ନାମ ସତଶ୍ରିସ୍ମା ୧୧୦
ସୁରା ଖାଇଲେ ଯେସ୍ନେ ଦେହ ମାଥ ଅପସ୍ମାନ
ପର ପୁରୁଷ ଅନ୍ନେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମତ୍ତଭେଳୀ । ୧୧୧
ତେଣୁଟି ପ୍ରମଦା ନାମ ଯେ ଆମ୍ଭର
ଅନୁବ୍ରତେ ଇଚ୍ଛୁକରୁଂ ପରପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର । ୧୧୨
ଆମ୍ଭେ ଅବା ବାଞ୍ଛି କଲୁ ଅନର୍ଥାପି
ଯେ କର୍ମାଇ ଲଙ୍ଘିବେ ପଣ୍ଡିତ ମହାତପୀ । ୧୧୩
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ତୁମ୍ଭେ କଷ୍ଟକଲେ
ସ୍ୱେଚ୍ଛନଣୀ ଅଶିତ ତୋହର ବଚନ ପାଇଲେ । ୧୧୪
ବଧୂମାନେ ବୋଇଲେ ଯେବେ ସ୍ୱେଚ୍ଛେକ ପାତକ ହୋଇ
ସେ ପାତକରେ କାରେଣୀକେ ହୋଇବ ତୋପାଇଁ । ୧୧୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ଭେଟାଜି ଅଛ ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭ
ସେ ପାତମାନ ତୋ ସମସ୍ତ ଲଗିବଇଁ ମୁକୁ । ୧୧୬
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତି ବଧୂମାନେ ବହନ୍ତି ଆନ ବାଟେ
ଶୁଭ୍ରହସ୍ତୀମାନେ ତୋ ତାହାକୁ ଆଟକେ । ୧୧୭
ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତୋ ଭୁଆଇଲ ସ୍ୱେମନ୍ତ
ତୁମ୍ଭର ବଚନେ ଅମ୍ଭେ କଲୁ ସନମତ । ୧୧୮

୧୧୦-୧ (କ) ସଦାଦ୍ୱେଣ = ସଦାଏଣ ୧୧୧-୧ (କ) ମଦସ୍ୱ ଖାଇ ଯେସ୍ନେ ହୁଅନ୍ତି ଦେହଂ ମାଥ ଅପସ୍ମାନ ୧୧୧-୨ (କ) ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଲେ ଅମ୍ଭେ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରଭେଳୀ ୧୧୨-୧ (କ) ଅଟଇ ଆମ୍ଭର = ଅମ୍ଭର ୧୧୩-୨ (କ) ସେ କର୍ମ ଲଙ୍ଘିବେ ବ୍ୟାସ ପଣ୍ଡିତ ମହାତପୀ ୧୧୪-୧ (କ) ତୁମ୍ଭର = ତୁମ୍ଭେ ୧୧୪-୨ (କ) ସ୍ୱେଚ୍ଛଣୀ ଅଶାଇତ ତୁମ୍ଭରବୋଇଲେ ୧୧୫-୧ (କ) ବଦସ୍ତୁ ବଧୂମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛ. ସ୍ୱେଚ୍ଛେ ପାତକ ହୋଇ ୧୧୫-୨ (କ) ପାତକରେ = ପାତେକରେ ୧୧୬-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମୁଂ ସେ ଭେଟାଇଛି ତୁମ୍ଭକୁ ୧୧୬-୨(କ) ଲାଗିବଇଂ = ସମସ୍ତ ଲାଗିବଇଂ = ୧୧୭-୧ (କ) ଅନ୍ୟ = ଅନ ୧୧୭-୨ (କ) ତାହା ରକ୍ଷନ୍ତୁ = ତୋ ତାହାକୁ ୧୧୮-୧ (କ) ମାତେ = ତୋ

—*—

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ ଅମ୍ବିକାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ବଧୂ ମାନଙ୍କୁ ବୋଲି ତହୁଂ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ବ୍ୟାସେ ତହିଁକି ଅଇଲେ ନିଶାନ୍ତେ । ୧
ଅମ୍ବିକା ଭୁବନେ ଯାଇଁ ହୋଇଲେ ପରବେଶ
ସତ୍ୟବତୀ ଆଜ୍ଞା ଶୁଣି ଦେଖିଲେ ବେଦବ୍ୟାସ । ୨
ଛୁଟିଲେ ସୁଦେଶ ସେ ସବ୍ୟ ଚଳିଙ୍କରେ
ରତ୍ନମୟ ମନ୍ଦିରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ଏକାସରେ । ୩
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଅନେକ ଭୟେ ମନ୍ତ
ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ କରି ଶୁଇଲେ ମହାସତୀ । ୪
ବ୍ୟାସେ ତେଜ କଲେ ମଲଙ୍କ ଉପରେ
ଅଭ୍ରମଣ ପୁରୁଷ ଆବେଶିଲେ ଶଯ୍ୟାରେ । ୫
ପରମ ପୁରୁଷ ଦେଖି ଦେବୀ କଲେ ଭୟେ
ଶରୀର କମ୍ପଇ ତାର କଦଳୀ ପତ୍ର ପ୍ରାୟେ । ୬
ମହା ଉଲଙ୍ଗିତ ସେ ବ୍ୟାସଦେବ ତପସ୍ବୀ
କାମେଣ ବିକଳିତ ହୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ଋଷି । ୭
ଅମ୍ବିକାର ନେତ୍ରେ ବ୍ୟାସ ମହାଋଷି
କୋଳ କରି ମହାତ୍ମା ଧଇଲେ ଆକର୍ଷି । ୮
ଆରେ ପରମ ବଧୂ ଉଦରେ ନାନ୍ଦନ
ବନସ୍ତୁ ଜାଣିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୯
ଘୋର ତେଜ ମହାତମା ମଦନ ବେଗେନ
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲେ ମୁନି କୋପେନ । ୧୦

୧-୧ (କ) ଆଦେଶ ବଧୂଙ୍କୁ ପଥାଶ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ ୧-୨ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଭାଙ୍କୁଂ ଦେବି ସେ ସେ ଅଇଲେ ନିଶାନ୍ତ ୨-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର = ଅମ୍ବିକା ୨-୨ (କ) ଉଆଶ = ଉଆଶୁଣ ୩-୧ (କ) ଶୁଣିଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ସେ ଦବ୍ୟ ସେ ଚଳିଙ୍କେ ୩-୨ (କ) ରତ୍ନମୟମନ୍ଦିରେ ପ୍ରବେଶ ମୁନି ବ୍ୟାସେ ୪-୧ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କର ଦେଖିଣ ଅନେକ ଶଲଜ୍ଜି ଭୟମତ ୪-୨ (କ) ହେଣମାଅ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଇଲା ମହାସତୀ ୫-୧ (କ) କଲେ ଶାଗ = କଲେ ୫-୨ (କ) ଅଭ୍ରମ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆବେଶିଲା କାମରେ ୬-୧(କ) ନହାଭୟେ = ଭୟେ ୭-୧ (କ) ସେ = ସେ

ସଲକ୍ଷିତ ସଙ୍କୋଚିତ ମାନିନୀ ମାନବତୀ
ହେଠ ବଦନ ହୋଇଣ ବସିଁଲେ ମନଭ୍ରାନ୍ତି । ୧୧
ଅନେକ ସ୍ତୁତି ପଢ଼ିଲେ ସେ କହନ୍ତି ମୁନିବ୍ୟାସେ
ନ ବଳିଲ ସମାଧ୍ୟା ନ କାହ୍ନର ହରଷେ । ୧୨
ଦ୍ୱାର ନିକଟେଣ ସେ ଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ହେ ଧର୍ମ ଦେବତା କର ବଧୂର ଶାନ୍ତି । ୧୩
କାମ ଦେବଙ୍କୁ ସୁମରଣା କଲେ ମନେଧ୍ୟାନେ
ଜଗତ ମୋହନ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସୁମରନ୍ତି ପଞ୍ଚ ମନେ । ୧୪
କାମଦାର ନନ୍ଦନ ଜୟନ୍ତୁ ଅନଙ୍ଗ
ଈଶ୍ୱର ସହ ପୁରୁଷଙ୍କୁ କରୁ ମାନଭଙ୍ଗ । ୧୫
କନ୍ଦର୍ପ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନିମାନଙ୍କର ଦର୍ପଭଞ୍ଜ
ସ୍ତ୍ରିଗ ପୁରୁଷଙ୍କର ତୁ ସମସ୍ତ ଦର୍ପଭଞ୍ଜ ୧୬
ଜୟ ଜୟ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍ପ ଧନୁ
ନନ୍ଦାନନ୍ଦ ମାଧବ ତୁ ନାରାୟଣ ତନୁ । ୧୭
ହସ୍ତରେ ଶୋଭିତ ତୋହୋର ପୁଷ୍ପ ପଞ୍ଚ ବାଣ
ସୁରାଗଣ ଦର୍ପ ମର୍ଦ୍ଦନ୍ତା ମହ୍ୟାଣ । ୧୮
ରତି ରମଣ ତରୁଣୀ ନମସ୍ତେ
ହେଳେ କର କାମ ତୁ ଅମ୍ଭଁ ଭାର ଗାତ୍ରେ । ୧୯

୧୧-୨ (କ) ହେଠ ବଦନ ହୋଇ ସେ ବସିଲା ମନେ ମହାଭ୍ରାନ୍ତି । ୧୧-୨ (ଖ) ମନଭ୍ରାନ୍ତି=ମହାସୁଖ ୧୨-୧ (କ) ପଢ଼ିଲ କହନ୍ତି=ପଢ଼ିଲେ ସେ କହନ୍ତି ୧୩-୧ (କ) ଦ୍ୱାରେ ଲାଗିଣ ସେ ଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ ୧୪-୧ (କ) ଦେବତାଙ୍କୁ=ଦେବଙ୍କୁ, କଲେକ=କଲେ ୧୪-୨ (କ) ଶ୍ରୀ ଜଗମୋହନ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସେ ଦେବୀ ସୁମରନ୍ତି ପଞ୍ଚ ମନେ ୧୫-୨ (କ) ଯୋଗ ନିର୍ଜିତ ଶଙ୍କର ଦର୍ପଭଙ୍ଗ (ଖ) ଯୋଗେଶ ନିର୍ଜିତ ତୁ ଜୟ ଦେବ ଦର୍ପଭଙ୍ଗ । ୧୬-୧ (କ) ଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନି ମାନଙ୍କର ଦର୍ପ ଭଞ୍ଜ ୧୬--(ଖ) ଯୋଗେଶ ନିର୍ଜିତ ଶଙ୍କର ଦର୍ପ ଭଞ୍ଜ, କନ୍ଦର୍ପ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନିମାନଙ୍କ ଦର୍ପ ଭଞ୍ଜ ୧୭-୧ (କ) ଜୟ ତୁ ଜୟ ସୁନ୍ଦର ଅନଙ୍ଗ ପୁଷ୍ପଧନୁ ୧୭-୨ (କ) ମହା ପଦ୍ମନ ତୁ ମାଧବ ନାରାୟଣଙ୍କର ତନୁ ୧୮-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ହସ୍ତେ ଶୋଭିତ ପୁଷ୍ପ ପଞ୍ଚ ବାଣ ୧୯-୧ (କ) ଦେବାଙ୍କର ବନ୍ଧନ=ରମଣ

ଜମ୍ଭୁ ଜମ୍ଭୁ ଦେବ ସଂସାର ହିତକାରୀ
ଛିଣ୍ଡ ରିକ୍ତ ବେଗ ଅଜ ଜରତ ନଦାଣ । ୨୦
ମୁନି ମଦ ମଦ୍ଦନ ଶୋଷଣ ପଞ୍ଚଶର
ତୁ ଦେବ ତପଭଞ୍ଜନ କଲୁଟି ଶିବବର । ୨୧
କୁମାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଲା ତୋ ଦ୍ବାରେ
ତାରକା ବଧ କଲା ଯେ କାର୍ତ୍ତିକ ଷଡ଼ ଶିରେ । ୨୨
ତାରଣ କାରଣ ତୁ ଭୂଧାରଣ ଦଇବତ
କରୁଣା ନାରାୟଣ ତୁ ସକଳ ଜନ ବନ୍ଦିତ । ୨୩
ଶ୍ରୀ ବଚ୍ଛ ଲକ୍ଷଣ ନନ୍ଦନ ଚରଣେ ନମୋସ୍ତୁତେ
ଦେନସ୍ତୁ ବୃନ୍ଦମୁନି ପାଦେକ ଦାସ ନତେ । ୨୪

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ

ବସନ୍ତ ଅରଣ୍ୟେ ଶୁଣ ବଇବସ୍ବତ ମନୁ
ସାନ୍ଧ୍ୟା ପୂଜା କଲୁ ସତ୍ୟବତୀର ତନୁ । ୨୫
ଅନେକ ସ୍ତୁତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲା ଯୋଗନନ୍ଦା
ଶୁଣିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ସେ ଦେଖିଲେ ପଞ୍ଚଶର ଯୋଦ୍ଧା । ୨୬
ଅମ୍ବିକାଏ ଚିହ୍ନିଲେ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର
ଭେଦିଲା ଅନଙ୍ଗ ମଦ୍ବାଣ ପଞ୍ଚଶର । ୨୭
କାମ ଅସାସ୍ତ୍ରମେ ସେ ପଡ଼ିଲେ ଜନମେନୀ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୁଜେକ ସେ ଲଭିଲେ ରମଣୀ । ୨୮

୨୦-୧ (କ) ତୁ ଦେବ ସକଳ=ଦେବ ୨୦-୨ (କ) ଛିଡ ଗିଭୁ ବେଗ କରନ୍ତା ତୁ ପୁଷ୍ପ ଧନୁଧାରୀ (ଖ) ଛିଡ଼ଭିକ୍ତ ବେଗ ଜଳ ଦିଶିକା ଅଭିର ୨୧-୧ (କ) ମାଦନ ମୋହନ ଶୋଷଣ ଉାଟନ ସ୍ତମ୍ଭନ ପଞ୍ଚଶର ୨୧-୨ (କ) ତପଭଙ୍ଗ କଲୁଟି ଶିବଙ୍କର ସିଦ୍ଧେଶ୍ବର ୨୩-୧ (କ) ଭୂଧାରଣ=ଭୂଧାରଣ ୨୩-୨ (କ) ତରୁଣ=କରୁଣା, ବନ୍ଦିତ=ବନ୍ଧିତ (ଖ) ତାରଣ ୨୪-୧ (କ) ଶ୍ରୀବଚ୍ଛ ଲକ୍ଷଣ= ଶ୍ରୀବଚ୍ଛ, ନମୋସ୍ତୁତେ=ନମସ୍ତେତେ ୨୫-୨ (କ) ଶତ ମନୁ=ସତ୍ୟବତୀର ୨୬-୧ (କ) ତୁଳକ=କଲା ୨୬-୨(କ) ଭେଟିଲା=ଭେଟିଲେ ୨୭-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର ଅଙ୍ଗେ ପଡ଼ିଲା ସେ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ୨୭-୨ କ) ମଦ୍ବାଣ ବାଣ=ଅନଙ୍ଗ ମଦ୍ବାଣ ୨୮-୧ (କ) କାମ ଅସାସ୍ତ୍ରମେଣ ପଡ଼ିଲ ସୁନ୍ଦର ୨୮-୨ (କ) ଲଭିଲକ ରତ=ଲଭିଲେ ରମଣୀ

ଆଦି ମାହେଶ୍ୱର ସେ ବ୍ୟାସ ତପୋଧନ
ନିର୍ଜନ ମନ୍ଦିରେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତି ବେନି । ୨୯
ଅଷ୍ଟମେ ମହାତମା ସେ ଅଷ୍ଟମେ ଅବସ୍ଥେ
ନ ଚଳଇ ମହାରେତ ସେ ଆତ୍ମାଙ୍କର ସ୍ଥାନେ । ୩୦
ବତିଶ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ଦ୍ରାର୍ଜନେ ବଳବନ୍ତା
ଚଳଇ ମହାରସ ସେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ୍ୟଂ ଶକତା । ୩୧
ପ୍ରାଣ ଅପାନ ବ୍ୟାନ ଉଦାନ ସମାନ ପଞ୍ଚ ଆତ୍ମା
ସେମାନେ ଦୃଢ଼ କରି ରହିଲାକ ମହାତମା । ୩୨
ସମ୍ପତି ଶୃଙ୍ଗାର ହୋଇଲାକ ମହାରଙ୍ଗେ
ଲଜ୍ଜା ଘରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନଚାଉଛି ତାର ଅଙ୍ଗେ । ୩୩
ମିଥୁନ ଦାସ ଅର୍କ ତୁନ୍ଦିଳ ଘଞ୍ଚ କୃଷ୍ଣ ତ୍ରିସ୍ରୋବେଣୀ
ଅମ୍ବିକାର କୁଚେଲ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୩୪
ସେମାନଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ବ୍ରତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦଣ୍ଡ
ଛୁଞ୍ଚିଲାକ କାମଦେବ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧଖଣ୍ଡ । ୩୫
ଚଳିଲାକ ସର୍ପ ପ୍ରସର ହୋଇଲାକ ବନ୍ଧ
ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ଦର୍ପଇନ୍ଦ୍ର । ୩୬
ମହାବନ୍ଧୁ ଭେଦଣ୍ଟି ଛୁଇଁଲେ ମୁନିବୀର୍ଯ୍ୟ
ଅନୋଦ ରେତ ପଡ଼ନ୍ତେ ସୁନ୍ଦରୀ ଆତ୍ମା ବସର୍ଜ । ୩୭
ପ୍ରାଣ ଚେତନ୍ୟ ହୋଇ ସେ ପଡ଼ିଲ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ନିଶ୍ଚଳ କରି ଧଇଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଯନ୍ତ୍ର । ୩୮

୨୯-୧ ଆହୋ ସେହୁ ମାହେଶ୍ୱର ହେତୁକ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି ୨୯-୨ (ଖ) ସେ ଶୃଙ୍ଗାର ଶୃଙ୍ଗାର, କଲେକ ସେ=କରନ୍ତି ୩୦-୧ (ଖ) ଅଜସ୍ରେ=ଅଷ୍ଟସ୍ରେ ୩୦-୨ (ଖ) ମହାରସ=ମହାରେତ ୩୧-୧ (ଖ) ବତିଶକ=ବତିଶ, ଦ୍ରାବନେ=ଦ୍ରାର୍ଜନେ ୩୧-୨ (କ) ପ୍ରଚଣ୍ଡ୍ୟଂ ଶକତା=ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ମହାଶକ୍ତି ୩୨-୨ (କ) ସେମାନଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ କରିଣ ରହିଲ ମହାତମା ୩୩-୧(କ) ହୋଇଲା ବେନି=ହୋଇଲାକ ମହା ୩୩-୨(ଖ) ଲଜ୍ଜାଘରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନ ଛାଡ଼ିଲ ତାହାର ଅଙ୍ଗେ ୩୪-୧ (ଖ) ମିଥୁନ ଅର୍କାଦେଶ କୃଷ୍ଣ ଭେଦବେଣୀ ୩୫-୨(ଖ) ଛୁଞ୍ଚିଲ=ଛୁଞ୍ଚିଲାକ, କାମଦେବ=କାମଦେବ ସେ ୩୬-୧(କ) ଚଳିଲାକ ମହାରେତ ସେ ପ୍ରସର ହୋଇଲ ବନ୍ଧ ୩୭-୨(ଖ) ଅନୋହରେତ ପଡ଼ନ୍ତେଣ ସୁନ୍ଦରୀ ଆତ୍ମା ହୋଇଲା ବସର୍ଜ ୩୮-୧(ଖ) ହୋଇଣ ସେ=ହୋଇ ସେ ୩୮-୨(ଖ) ସେ ପଣ୍ଡିତ ଭରସା ଯନ୍ତ=ବ୍ୟାସ ମହାଯନ୍ତ

ଅସ୍ତ୍ରମେ ସୁଦକ୍ଷ ସେ ନପାରିଲେ ଚେତି
ଧନ୍ଦ ସୁତେଜ ସେ ହୋଇଲା ଜଡମତି ।୩୯
ପୃଥ୍ୱିର ମଧ୍ୟରେ ସେ ଷଣ୍ଡଲିଙ୍କ ବାଳ
ଘଃଦଣ୍ଡାରେ ମେଦିନୀ କମ୍ପିଲା ଟଳଟଳ ।୪୦
ସୁତ ପ୍ରସବଣ ସେ ଅମ୍ବିକା ନାଶିଲେ
କୋଳକରି ମହାମୁନି ସୁତକୁ ଧଇଲେ ।୪୧
ସୁତ ଦେନି ଭ୍ରୂଆରେ ଲଗାଇଲେ ମୁନିବର
ତୋଟେଷଣ ବୋଇଲେ ବତ୍ସ ତେଜି ତୋ ଶରୀର ।୪୨
ଧାତ୍ରିକାରେ ସତ୍ୟବତୀ ପଶିଲେ ଭିତରକୁ
ପୁତ୍ରଗୋଟି ଦେଇ ସେ ବ୍ୟାସ ସମର୍ପିଲେ ମାଆଙ୍କୁ ।୪୩
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖି ସେ ମୁନିନ୍ଦ୍ରର ଉତ୍ତମା
ଶୁଣିବାଣୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଲେ ମହାତମା ।୪୪
ସୁତ ଗୋଟି କୋଳେ ଧରି ବସିଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ବାଡଣ ଗୁଣେ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅନଙ୍ଗ ମୂରତି ।୪୫
ରୂପ ଗୁଣ ବଡ଼ୁରି ଦେଖି ବସିଲନ୍ତି ପୁଅଙ୍କୁ
ଛନ୍ଦନ୍ତି କରି ଗୁହାଁଲେ ଦେବ ଲୋକେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ।୪୬
ସୁରବର ସୁନ୍ଦର ପାର୍ଥିବ ସେ ମହାବଳ
ଦେଖିଲେ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରେ ନାହିଁ ତୋଳା ।୪୭
ପୃଥ୍ୱୀ ପୁଣି ନଟରଖନ୍ତି କରିଣ ଶରୀରଧା
ଦ୍ୱିଗୁଣ ହୋଇଲେ ଦେଖି ଦେବ ଚକ୍ଷୁ ଅଗ୍ର ।୪୮

୩୯-୧(କ) ଲୁଆଗନ—ନ ପାରିଲ ୪୦-୧(ଖ) ପୃଥ୍ୱୀର ମଧ୍ୟେ ସେହୁ ସେ ଷଣ୍ଡଲିଙ୍କ ବାଳ ୪୦-୨(ଖ) ମେରୁ ଟଳମଳ=ଟଳଟଳ ୪୧-୧ (କ) ପ୍ରସବଣ=ପ୍ରସବଣ ସେ ୪୧-୨ (କ) ମହାତମା ସେ=ମହାମୁନି ୪୨-୨ (କ) ତେଜି ତୋତେଜିର=ତେଜି ତୋ ୪୩-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଗୋଟିକୁ ବ୍ୟାସେ ସମର୍ପିଲେ ମାତାଙ୍କୁ ୪୪-୧ (କ) ପୁତ୍ର କୋଳେ ଦେଇ ସେ ମୁନିବର ଉତ୍ତମା ୪୪-୨ (କ) ସେ ଗଲେ=ହୋଇଲେ ୪୬-୧ (ଖ) ରୂପ ଗୁଣ ଶରୀର ଦେଖି ନରେଶ୍ୱରନ୍ତି ପୁଅଙ୍କୁ ୪୬-୨ (କ) ଗୁହାଁଲେ ନାରେନ୍ଦ୍ର=ଗୁହାଁଲେ ୪୭-୧ (କ) ସୁରବର ସୁନ୍ଦର ଯୋଧଙ୍କ ପାର୍ଥିବ ମହାବଳା ୪୭-୨ (କ) ଦେଖିଲେ ଚକ୍ଷୁରେ ସେ ନାହିଁ ଦେବ ତୋଳା ୪୮-୧ (ଖ) ଅଙ୍ଗଅଙ୍ଗ ଶରଧେ= କରିଣ ଶରଧା ୪୮-୨ (କ) ଦେଖ ଦେଖିଣ=ଦେଖି, ଅଙ୍କେ=ଅଗ୍ର।

ବିରସ ହୁତ ବେଶ ବିରସ ମହାକଷ୍ଟ
ସେ ସୁନ୍ଦର ନାମ ଦେଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ।୫୯
ଅମ୍ବିକା ଯେ ଚଢିଅଛି ମୁଖ୍ୟ ଶବ ହୋଇ
ଶାନ୍ତୁଂଶକୁ ଭୁରିଶ୍ରବା ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ।୬୦
ପୁତ୍ର ଜାତ ଶୁଣି ଅନେକ ଉତ୍ସବ ସାଧନ
ନୟନ ଅନ୍ଧ ଦେଖି ହୋଇଲେ ବିଷାଦ ।୬୧
ଅନେକ ଦାନ ଦେଲେ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଡଗ
ଅମ୍ବିକା ଦେବଙ୍କି ଜଣାଇ ନେଲେ ବେଢଟ ।୬୨
ଚିତା ଅନ୍ୱେଷଣ କଲେ ଶମଶାନେ
ପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରିଲେ ସେଠାରୁ ପୂର୍ବର ବିଧାନେ ।୬୩
ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟ ପାରଣା କଲେ ସେକାଦଶେ
ପୁତ୍ର କରି ଉତ୍ତପାଳନ୍ତି ଦଶମ ବରଷେ ।୬୪
ପୁତ୍ର କୋଳେ ଧରଣ ପାଳନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ନେହେ ପ୍ରକାରେଣ ହେଲେ ସ୍ନେହେ ପିରତି ।୬୫
କାଳେଣ ନନ୍ଦନ ହୋଇଲା ରାଜ୍ୟକୁ ଯୋଗ୍ୟ
ଜାହାର ପଞ୍ଚ ଶୋମବଂଶ ସ୍ନେହେକ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଗ ।୬୬
ଷଣ୍ଡିତ ମୂର୍ଖଂ ଶୁଣିଲେ ଭଥ୍ୟବାଣୀ
ଯାଥ ଆନନ୍ଦରୁ ଯୋଗ ବେକ ବେଦ ।୬୭

୫୯-୨ (ଜ) ପୁତ୍ର ନାମ ଦେଇ=ସୁନ୍ଦର ନାମ ୬୦-୧ (ଜ) ଅମ୍ବିକା=ଅମ୍ବିକା ଯେ ୬୦-୨ (ଜ) ଶାନ୍ତୁ ଭୁରିଶ୍ରବା=ଭୁରିଶ୍ରବା ୬୨-୧(ଜ) ସେ ଦେଲେ=ଦେଲେ ୬୨-୨ (ଜ) ଦେବଙ୍କି ଦେଇ=ଦେବଙ୍କି ୬୩-୨(ଜ) ଜଣାଇଲେ ଶାସ୍ତ୍ର=ସାରିଲେ ସେଠାରୁ ପୂର୍ବର ୬୫-୧(ଜ) ପୁତ୍ରକୁ=ପୁତ୍ର, ଯଳନ୍ତି=ପାଳନ୍ତି ୬୫-୨(ଜ) ସ୍ନେହେ ଅବସ୍ଥାରେ, ଜଣାଇଲା ସ୍ନେହେ ପିରତି ୬୬-୧ (ଜ) କାଳେଣ ନନ୍ଦନ ରାଜ୍ୟକୁ ହୋଇଲେକ ଯୋଗ୍ୟ ୬୬-୨ (ଜ) ଜାହାଂର=ଜାହାର, ସ୍ନେହେକ ପଞ୍ଚ୍ୟାସ=ସ୍ନେହେକ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଗ ୬୭-୧ (ଜ) ଙ୍କ=ର ୬୭-୨ (ଜ) ଜାଣି=ବେଦ

ପୁଣ ଜାତ ହୋଇଲ କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ବୃଷରାଶି
ମଙ୍ଗଳ କ୍ଷେତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମବାସର ଜାତ ଆସି ।୫୮
ଶୁଣ ହେ ସୋମେଶ୍ୱର ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି
ଅନ୍ତ ପୁତ୍ର ଦେଖି ସେ କହାନ୍ତ ସତ୍ୟବନ୍ତୀ ।୫୯
ବଡ଼ାଂକୁ ଯୋଗ ସେ କୋଷ୍ଠିଲ କୁମର
ସେ ଦଇବ ପୁରୁଷ କର ପ୍ରତିକାର ।୬୦

୫୮-୧ (କ) ତ = ଜାତ କୃତ୍ତିକା = କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ୫୮-୨ (କ) ଶୁଭ = ମଙ୍ଗଳ, ଜନ୍ମ = ଜାତ ୫୯-୧ (କ) ଯୁଗମନ୍ତୁ = ସୋମେଶ୍ୱର ୫୯-୨ (କ) ଦେଖି = ଦେଖି ସେ ୬୦-୧ (କ) ତ = ସେ ୬୦-୨ (କ) ରୁ କର = କର ।

—✳—

ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାସଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ

ମୁଣି ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟା କଲେ ଦେବୀ ଯାଇ
ମାତାଙ୍କର ପାଶେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାମୁନେଶ । ୧
ପୁତ୍ର ଜାତ ହିବ ଶୁଣିଲେ ଭାଷ ସତ୍ୟାର ଦୋହିତ୍ର
ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୨
ବାଳୁ ଦେଖିକି କଷ୍ଟରେ ତୁ ଜନ୍ମାଇଲୁ ସନ୍ତତି
ନୟନ ଅନ୍ଧ ହୋଇଲେ ରାଜ୍ୟକୁ ଅଡେଶ । ୩
ବାଳୁ ଶରୀର ମଧ୍ୟେ ଯାଉ ଥିଲ ବେଦ ତନ୍ତୁ
ଏ ପୁତ୍ର ନୟନ ଅନ୍ଧ ହୋଇଲ ତାକୁ ମନରେ କାହିଁ ବାଞ୍ଛୁ । ୪
କେବଣ କାରଣ ତୁ ଜନ୍ମ ମହାଦ୍ୟୁତି
ଅନ୍ଧତ୍ୱ ଏହା ସେ ହୋଇଲୁ ଉଦାସୀ । ୫
ଶୁଣି କହିଣ ସତ୍ୟବତୀ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କୁ
ପୁଣି ଏକ କର ବାଳୁ ଅମ୍ବିକା ଭୁବନରୁ । ୬
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ଜୁଟିଲେ ବ୍ୟାସ ବଡ଼ାଇ ପାଣ୍ଡୁ
ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇ ବାଳୁ ରଙ୍ଗ ହୋ ସନ୍ତତି । ୭
ଶୁଣିଣ ବୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ତପି ବଚନ
କେତେ ପାତକ ମାତୋ କରନ୍ତୁ ଅଲୌକିକ । ୮

୧-୧ (କ) ପୁଣି ବ୍ୟାସ ଜଙ୍ଗ ଶୁଣିଲେ ଦେବୀ ଯାଇ ୨-୧ (ଚ) କୋଳେ ଧନ= ଦେଖିଲେ, କ୍ଷମାକ୍ଷ= ଦୋହିତ୍ର ୨-୨ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ଦୋଷଭଞ୍ଜନକାରୀ ୩-୧ (କ) ବାଳୁ ଦେଖେ କଷ୍ଟେ ଜନ୍ମାଇଲୁ ସନ୍ତତି ୩-୨ (କ) ସେ ରାଜ୍ୟକୁ = ରାଜ୍ୟକୁ ୪-୧ (ଚ) ଶରୀରକୁ = ଶରୀର ମଧ୍ୟେ, ଯାଉଥିଲ = ଯାଉଥିଲ ୪-୨ (କ) ଏ = ଏ ପୁତ୍ର ୫-୧ (କ) କେବେକ କାରଣେ ତୁହି ଜନ୍ମ ଦ୍ୟୁତି ୫-୨ (କ) ଅନ୍ଧତ୍ୱ ସେ ଏହି ବାଣୀ ତ ହୋଇଲ ଉଦାସୀ ୬-୨ (କ) ପୁଣି ଦେଖେ = ଦେଖେ, ଅମ୍ବାଳିକା ପୁରକୁ = ଅମ୍ବିକା ଭୁବନକୁ ୭-୧ (ଚ) ଜୁଟିଲେ ପୁତ୍ର = ଜଙ୍ଗ ଜୁଟିଲ ବ୍ୟାସ ୭-୨ (ଚ) ରାଜ୍ୟର ପୁତ୍ର = ରଙ୍ଗ ହୋ ସନ୍ତତି ୮-୧ (ଚ) ଶୁଣିଣ ବ୍ୟାସ ହୋଇଲେ ତପା ଉଦାସ ୮-୨ (କ) କେତେ କରନ୍ତି ମାତୋ ଅଲୌକିକ ପାତକ

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ବାବୁ ତୁ ସବୁଥି ସମର୍ଥ
ଆବର ପାଣ୍ଡୁକୁ ଦୃଷ୍ଟରେ କର୍ମୀଲ ଉତ୍ପତ୍ତି କରୁ ।୯
ବାବୁ ମୋହୋର ଶରତ ପୁନ ନନ୍ଦନରେ ଆଜ
ପାଟେକ ଦୂର କରି ଉପୁଜାଅ ସନ୍ତାନ ।୧୦
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସମ୍ମତ କରାଇ ସୋଦରେଣୁ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଦେବ ଅମ୍ବିକା ଗୃହ ।୧୧
ଜଣାଉଛି ସତ୍ୟବତୀ ଅମ୍ବିକାର ପାଶତେ
ଅନେକ ବଚନେ ଅମ୍ବାଳିକା ହୋଇଲେ ସହିତେ ।୧୨
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ଶୁଣ ଅମ୍ବିକା
ତୁ ମୋହର କୁଳ ମଣ୍ଡଣୀ ହୋଇଲୁ ମା ଏକା ।୧୩
ଅମ୍ବିକାର ସେ ହୋଇଲା ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ
ତୁ କିମ୍ପା ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଲୁ ନ କଲୁ ଉପାୟେ ।୧୪
ଯେମନ୍ତେ ଶତ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଜାତ
ତାହାଙ୍କ ଉପାଏ କରିବି ଗୋ ମାନ ।୧୫
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ଶୁଣିବା କେମନ୍ତ ଧର୍ମ
ମୋହୁ କିନା ପୁଣି ଦେଖିଲ ସେହୁ କର୍ମ ।୧୬
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ବୁଦ୍ଧି ଉପାୟେ ପ୍ରକାଶ
ତାହାର ବଂଶ ରକ୍ଷା କର ତୋ ସେ ତୋହୋରବୁଦ୍ଧି ବଳେ ।୧୭

୯-୧ (କ) ତେତେବ ବେ = ତୁ ସବୁଥ ୯-୨ (କ) ଆବର ପାଣ୍ଡୁକୁ ବାହୁଁରେ କର୍ମେ ଉତ୍ପନ୍ନ କଲୁ । ୧୦-୧ (କ) ତୋହୋର ଶରୀର ସତେ = ସୁନ୍ଦନ କରରେ ୧୦-୨ (କ) ପାତକ = ପାଟେକ ୧୧-୧ (କ) ବଢ଼ାଇଲେ = କରାଇ ୧୧-୨ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା = ଅମ୍ବିକା ୧୨-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକାର ପରମେତ = ଅମ୍ବିକାର ପାଶତେ ୧୨-୨ (କ) ସତେ = ବଚନେ, ହୋଇଲ = ହୋଇଲେ, ସହିତେଣ = ସହିତେ । ୧୩-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା = ଅମ୍ବିକା ୧୩-୨ (କ) ତୁ ମୋହୋର କୁଳମଣ୍ଡଣୀ ଅଟୁ ମା ଏକା ୧୪-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର = ଅମ୍ବିକା ସେ, ପୁତ୍ର ସେ = ପୁତ୍ର ୧୪-୨ (କ) କାହିଁ = କାହିଁ ୧୫-୧ (କ) ଯେମନ୍ତେ = ଯେମନ୍ତେଣ, ପୁତ୍ର ହୋଇ = ହୋଏ ୧୫-୨ (କ) ଉପାୟ କରୁ = ଉପାଏ ୧୬-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା ବୋଇଲ ସେ = ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ୧୬-୨ (କ) ମୋହର କିନା ପୁଣି ଲକ୍ଷିତ ଦେଖିଲ, ମୋର କର୍ମ ୧୭-୧ (କ) ବୁଦ୍ଧି = ମାଗୋ ବୁଦ୍ଧି, ଗୋ ଶୁଣେ = ଶୁଣେ ୧୭-୨ (କ) ବଂଶ = ତାହାର ବଂଶ, ତାହାର = ତୋହୋର

ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଯେବେ ଥାଆନ୍ତି ସେହି ମତେ
ତେମନ୍ତ ସମ୍ପଦ ତୁ ମୁହିଁ ତୁ କେମନ୍ତେ । ୧୮
ଯେବେ ବ୍ୟାସ ଆସିବେ କି ତୁମ୍ଭର ଭୁବନକୁ
ସୁବେଶ ଭଗତି ତୁ ହୋଇବ ତାହାକୁ । ୧୯
ଯେଉଁ ମନେ ଯେଉଁ ଶଙ୍କା ବଢ଼ାଅ ପିରତି
ରାଜ୍ୟ ଧର୍ମ କର ଏବେ କୁଳର ଉତପତ୍ତି । ୨୦
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅମ୍ବିକା ଅପାଷ୍ଟମ ହୋଇଲା
ନୟନ ବୁଜିଲାକୁ ପୁତ୍ର ଅନ୍ଧ ହୋଇଲା । ୨୧
ବ୍ୟାସକୁ ଆନନ୍ଦେ ଗୋ ସଅପି ଶୃଙ୍ଗାର
ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ହେଉ ରାଜା ଧୃତକେଶ୍ୱର । ୨୨
ଯେବୁହା ଶୁଣି ବଶାଦ ଛାଡ଼ିଲ ମା ନବଷ୍ଠି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ ସୁବେଶ କରାଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୨୩
ବ୍ୟାସନ୍ତ ତେଣେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତଃପୁରେ
ବସେ କରାଇଲେ ନେଇ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା ମନ୍ଦିରେ । ୨୪
ଅନେକ ବେଶ ବେଶକ ହୋଇଣ ଅମ୍ବିକା
ବ୍ୟାସ ଭଲ ଦେଖି କରାଇଲେ ସନ୍ଧିକା । ୨୫
ପାରେଶ୍ୱର ନନ୍ଦନ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେ
ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ ପଦ୍ମିନୀ ଶରୀର ପାଣ୍ଡୁରେ । ୨୬
ଚନ୍ଦନ ଚନ୍ଦ୍ରସମ କର୍ପୂର ଅଗୁର କସ୍ତୁରୀ
ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଯେ ଦେହରେ ଲେପନ କରି । ୨୭

୧୮-୨ (ଖ) ଭାଗ୍ୟର = ତେମନ୍ତ ୧୯-୧ (ଖ) କି = କା, ତୋହୋର = ତୁମ୍ଭର
୨୦-୧ (ଖ) ଯୋଗେ = ଉତ୍ତେ ୨୦-୨ (ଖ) ରାଜ୍ୟଧର କୁମରେକ ହୋଇ ଉତପତ୍ତି
୨୧-୨ (ଖ) ଅନ୍ଧ ହେଲେ = ଅନ୍ଧ ୨୨-୧ (ଖ) ବର୍ଣ୍ଣେ = କୁ, ଶ = ଗୋ ୨୨-୨ (ଖ)
ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ହେଉ ହୋଇ ରାଜାଧର ୨୩-୨ (ଖ) ବେଶକ = ସୁବେଶ
୨୪-୧ (ଖ) ଅନ୍ତେଶ୍ୱର = ଅନ୍ତ ୨୫-୧ (ଖ) କରାଇଲେ ଅମ୍ବାଳିକା = ହୋଇଣ
ଅମ୍ବିକା ୨୬-୧ (ଖ) ହୋଇଲେ ପାଣ୍ଡୁ ବେଶ = ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେ
୨୬-୨ (ଖ) ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ମୁନିଙ୍କର ଶରୀର ପରକାଶ ୨୭-୧ (ଖ) ଚନ୍ଦନ
ଅଗୁର ଚନ୍ଦ୍ରସମ କର୍ପୂର କସ୍ତୁରୀ

ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଆଭରଣ କାୟେ
ଲଭି ଲୀଳ ଗୁଣ ଦର୍ଶିଲେ ସଙ୍ଗଧର ସ୍ଥାୟେ ।୨୮
ସଙ୍ଗବନ୍ଧନ ପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି ମୁନିବର
ଅନଙ୍ଗ ପଞ୍ଚାନ୍ତର ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ।୨୯
ଦୀକ୍ଷା ଗୁରୁ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ମହାଜ୍ଞାନଂ
ପରମ ସିଦ୍ଧ ଗୁରୁ ଅନାଦି ସିଦ୍ଧି ସର୍ବଜ୍ଞଂ ।୩୦
ନିଷ୍ଠାପୂର୍ଣ କାମ୍ୟପୂର୍ଣ ସେ ଦ୍ରୁମଣ ଛାଡ଼ିବଣା
ପାଠିଶ୍ରେ ଲକ୍ଷ ମହାଭାରତ ସେତ୍ତ କଲେ ରଚଣା ।୩୧
ମଦନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସେ ଅଛଇ ଅମ୍ବାଳିକା
ପରମ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ କାମରସ ସକଳା ।୩୨
ମଳୟ ପବନ ବସନ୍ତ ବନ୍ଦଇ ନବେପି
ଦୋହଳିଲେ ମାୟା ଶରୀର ଗୋଟି କାମଦେବ ବ୍ୟାପି ।୩୩
ରୂପ ଦେଖି ଯୋଗଣି ବଢେ ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠେ
ଅମ୍ବାଳିକା ପ୍ରିୟଶିବ କାଳକ ପ୍ରଳୟଙ୍କ ।୩୪
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରନ୍ତି ଦାସ ରଜାର କୁମାରୀ
ସେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ବଂଶ ହେବାକୁ ସେ କୁମାରୀ ।୩୫
ମଦନ ଶରଘାତେ ଭେଦିଲେ ମହାଋଷି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କୋଳ କରି ଧଇଲେ ଆଣ୍ଡେଶୀ ।୩୬
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରନ୍ତି ସେ ପଦ୍ମନାଭର ବାଣୀ
ଭୁଜଙ୍ଗ ଭୁଜଙ୍ଗ ଭିଡ଼ି ମହାତମା ମନର ସ୍ୱଆଣି ।୩୭

୨୮-୧ (କ) ଆଭରଣ = ଅଳଂକାର, ଅଳଂକାର = ଆଭରଣ ୨୯-୧ (କ) ଅଛଇ ମହାବ୍ରହ୍ମ = ଅଛନ୍ତି ମୁନିବର ୨୯-୨ (କ) ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ସେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉତ୍ତମ ୩୦-୧ (କ) ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ଶିକ୍ଷା ଗୁରୁ ମହାଜ୍ଞାନଂ ୩୦-୨ (କ) ପରମ ଗୁରୁ ସାଧକ ପୁରୁଷ ଅନାଦି ସର୍ବଜ୍ଞଂ ୩୨-୧ (କ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ = ସ୍ତ୍ରୀବେଶ ୩୨-୨ (କ) ସେ କାମରସ ଶିକ୍ଷା = କାମରସ ସକଳା ୩୩-୧ (କ) ମଦନ ମନ ପବନ ଛନ୍ଦଂ ଅବେଷ୍ଟ ୩୩-୧ (ଖ) ମଦନ ବସନ୍ତ ପବନ ଅବେଷ୍ଟ ୩୩-୨ (କ) ଦୋହଳିଲ ମସ୍ତାଣ ଭେଟିଲ କାମ ଯୋଧୀ ୩୩-୨ (ଖ) ଦୋହଳିଲ ମସ୍ତାଣ ଦୋହଳି କାମ ଯୋଗୀ ୩୪-୧ (କ) ବଳରେ = ବଢେ ୩୪-୨ (କ) ଯେ = କ ୩୫-୧ (କ) ସୋମବଂଶ = ବଂଶ ୩୫-୨ (ଖ) ଧର୍ମ = ଧର୍ମ ୩୬-୧ (କ) ଭେଟିଲେ = ଭେଦିଲେ ୩୭-୨ (କ) ମନରେ = ମନର

କୁଚରେ କୁଚ ଭିଡ଼ି ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ
କାମ ଆତୁରେଣ ମୁନି ହୋଇଲେ ବିବସନ । ୩୮
ବିବସନ କରିଣ କୋଳେ ଧରିଣ ମୁନେ୍ୟ
ହାସ୍ୟ ଲାସ୍ୟ ପ୍ରେମ କୁତୂହଳେ ଅଧର ପାନେ । ୩୯
ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ବୋଇଲେ ସେ ରତିଶାସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ
ଧାତୁ ବାଦ ରସ ଚଳିଲା ବାମ ଭାଗେ । ୪୦
ରସ ଖଳିତ ସଙ୍ଗ ହୋଇଲା ପ୍ରମଦା
କମ୍ପେଣ ସ୍ୱେଦେଣ ଅଙ୍ଗେ ଲଇ ବ୍ରହ୍ମପୀଡା । ୪୧
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ସେ କହିଲ ଭୁଜଙ୍ଗେ
ଅମ୍ଭାନଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ମୋତେ ରଖ ତପୋବନେ । ୪୨
ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗଇ ଦେବୀ କାମ ଅହାସ୍ତ୍ରମ
ଜାମକାନ୍ତଙ୍କୁ ସେହ୍ନେ ଦେଖି ଏକ ସଙ୍ଗେ । ୪୩
ଅଭୟେ ବଞ୍ଚିତ ମୁନି ରତି ରଙ୍ଗେ ଲଜ୍ଜା
ଛାଡ଼ିଲ ନିଜ ଭୟ ରତିରଙ୍ଗେ ମନବାଞ୍ଛା । ୪୪
ଖଚବଣ ବୁଡ଼ିଲ ସେ ଋଷିଶ ପ୍ରକୃତି
ବେଢ଼ ମାଥ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅଶାନ୍ତ ଅନ୍ତ ସ୍ମୃତି । ୪୫
ମଦ୍ଗୁର୍ଣ୍ଣର ମାଘ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା
ଭୃଗୁବାର ମଧ୍ୟେ ଚେତନୀ ନକ୍ଷତ୍ରା । ୪୬
ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ୱକାନ୍ତ କା ପଡିଶା ଦିନ ଯୋଗ
ବାଳବ ନାମେ କରଣ ଶୁଭ ନାମେ ଯୋଗ ୪୭

୩୯-୧ (କ) ଧଇଲେ ମହାମୁନେ୍ୟ = ଧରିଣ ମୁନେ୍ୟ ୪୦-୨ (କ) ଧାତୁ ମାତ୍ର ହାସ୍ୟ ଚଳିଲ ବେଦେଶ ୪୧-୧ (କ) ପରମ ଶ୍ରୀ ୪୧-୨ (କ) ଜ୍ଞାନ = କମ୍ପେଣ ୪୨-୧ (କ) କହଇ ବେଦାଭୁଜଙ୍ଗେ କହଇ ଭୁଜଙ୍ଗେ ୪୨-୨ (କ) ବୋଇଲ ମୋହର ପ୍ରାଣ = ବୋଲାଇଲେ ମୋତେ ୪୩-୧ (କ) ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗଇ ବୃନ୍ଦା କାମର ଭୂଷଣେ ୪୩-୨ (କ) କହନ୍ତ ସେହ୍ନେ ଦେଖିକେ ଦେଖନ୍ତି ଏକ ସଙ୍ଗେ ୪୪-୧ (ଖ) ବଞ୍ଚିତ = ବଳଙ୍ଗିତ ୪୪-୨ (କ) ପୂର୍ବଗଲ ରତିରଙ୍ଗେ ୪୪-୨ (ଖ) ନିଜ ଭୟ = ନିଜ ଭୟ ୪୫-୧ (କ) ଚେତଣ = ପ୍ରଶ୍ନ ୪୬-୧ (କ) ମଦ୍ଗୁଣୀର କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଥୀ ସେ ଶୁକ୍ରବାର ୪୬-୨ (କ) ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ବୃଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଗନର ୪୭-୧ (କ) ସତାନ୍ତର ଦିନ = ସ୍ୱକାନ୍ତକ, ଦିନ = ଦେଖ ୪୭-୨ (କ) ଶିବ = ଶୁଭ

ବୈଦେହୀ ତୁମ୍ଭ ଘଣି ଜାତ ଶୁକକେଶୀ
ଚନ୍ଦ୍ର ସପତନ ସଦର ନଦନ ବୃନ୍ଦପ୍ରତ । ୪୮
ସ୍ୱେଦକଣ ସମସ୍ତେ ଉଭମଭି ହୋଇଲୁକ କଳା
ଘନ ଏକାଦଶ ସକଳରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା । ୪୯
ମୁକତ ଉପଣିଲ୍ଲ ଏଟାଇ ଦେହବର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀ ହିରନ କପୋଳ ସହିତ ଲେଖନ । ୫୦
ଆନତ ଶଶୀର ଏବଲ ବେଳ ଚକ୍ଷୁ
ଦେଉଥିବୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟାକ୍ଷୀଣ ବସୁ । ୫୧
ଆନୁଷଣ ବାହୁ ଜଙ୍ଘ କେତକ ସମ୍ଭବ
ତାଞ୍ଚତି ଗୁଣେ ଲକ୍ଷଣ ଅନେକ ସମଧ୍ୟୟ । ୫୨
ଅନେକ ଲକ୍ଷଣେ ଭବପତି ହୋଇଲେକ ପୂତ
ଏତ ଭୁବ ପାତାଳେ ତୈଲୋକ୍ୟ ବନ୍ଦିତ । ୫୩
ଅମୂଲ୍ୟ ବେଳ କୁଣ୍ଡଳ ଯେ ଶୋଭିତ ବେଳ କର୍ଣ୍ଣେ
ଶୁଭ ପଦକ ମଣି ଶୋଭିତ ଶୋଭା ବର୍ଣ୍ଣେ । ୫୪
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଦୈତ୍ୟବଂଶ
ଦିଗପାଳମାନଙ୍କୁ କରଇ ଦେବୀ ସ୍ତୁତି । ୫୫

୪୮-୧ (କ) ବୈଦୂଣୀ = ବୈଦେହୀ, ଜାଭ = ଜାତ ୪୮-୨ (କ) ସପତନ ସଦର ଶୁକ = ଚନ୍ଦ୍ର ସପତନ ସଦର ୪୯-୨ (କ) ଘନ ଏକାଦଶାକଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର କଳା ୫୦-୧ (କ) ମରକତ = ମୁକତ, ସ୍ପର୍ଶେ ଏଣଇ = ଏଟାଇ ୫୦-୨ (କ). ହିରୀ ହିଙ୍ଗୁ କପାଳ ଯେ ସହିତ ଲେଖନ ୫୧-୧ (କ) ଆରକତ ପଦ୍ମନାଶ୍ରି ଏବଲ ବେଳ ଚକ୍ଷୁ ୫୧-୨-(କ) ସମକକ୍ଷ = କ୍ଷୀଣ ବସୁ ୫୨-୧ (କ) ଆକର୍ଷଣ = ଆନୁଷଣ, ମକର କେତକ = କେତକ ୫୨-୨ (କ) ଗୁଣ = ଗୁଣେ ୫୩-୨ (କ) ପାତାଳ = ପାତାଳେ ୫୪-୧ (କ) ଅମୂଲ = ଅମୂଲ୍ୟ କୁଣ୍ଡଳ = କୁଣ୍ଡଳ ଯେ ୫୪-୨ (କ) ଶୁଭ ପଦକ ମଣି ଶୋଭିତ ସନ୍ନିଧାନେ ୫୫-୧ (କ) ସୁରତ ଯେ = ସାନନ୍ଦ ୫୫-୨ (କ) କରନ୍ତି ଅନେକ ଯେ = କରଇ ଦେବୀ ।

—✳—

ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିବ ସ୍ତୁତି

ପ୍ରଣମ୍ୟ ଉମାପତିର ପାଦେ ସେବା ମୋର
ଅଖଣ୍ଡିତ କପୋଳ ଲକ୍ଷଣ ବାମ କର । ୧
ପାଦେକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଘୋର ଲୋଚନ କଳାଂଶୁ
ପିନାକ ଧାରଣ ଶୂଳ ଡମ୍ବରୁ ଲୋଚନ ପାଂଶୁ । ୨
ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଫଟିକ ନିର୍ମଳ ଯାହାର ବପୁ
ଇନ୍ଦୁ ଛବି ଅଧିକ ଯାହାର ଶରୀର ବପୁ । ୩
କରପାଦ ବନ୍ଦନ୍ତି ସେବନ୍ତି ମହାଯୋଗୀ
ଅନନ୍ତ ନାର ତନୁ ପ୍ରମ ଧ୍ୟାନ ଯୋଗୀ । ୪
ଅନେକ ସମ୍ଭବ ଭୁ ପୁରୁଷଗୀର ମାଳା
ମଣି ରଣ କୁଣ୍ଡଳ ଭୂଷିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା । ୫
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଙ୍ଗଳକେଶ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ଜଟି
ଶଶାଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ ନାଥ ତାଣ୍ଡେବ ଭ୍ରୁକୁଟି । ୬
ସିତ ପୀତ ଅଖଣ୍ଡିତ ତେଜେ ପ୍ରଭୁ ବନେ
ରଚିତତ୍ରିପୁର ଅର୍ଦ୍ଧ ଅନେକ ଶରଚ୍ଛେଦେ । ୭

୧-୧ (କ) ପ୍ରଣପତ୍ୟ ଉମାପତେ ପାଦେ ମୋର ଶିର ୧-୨ (କ) କପୋଳେ = କପୋଳ, ଲେଖଣେ = ଲକ୍ଷଣ ୨-୧ (କ) ପାଦକ = ପାଦେକ, ଘୋହାର = ଘୋର ୨-୨ (କ) ପିନାକ = ପିନାକ, ଘୋରପାଂଶୁ = ପାଂଶୁ ୩-୧ (କ) ସୁଧାକର = ସ୍ଫଟିକ ୩-୧ (ଖ) ନିର୍ମଳ ଯାର = ନିର୍ମଳ ଯାହାର ୩-୨ (କ) ସ୍ଫଟିକ ସ୍ୱରୂପ ଅଧିକ ଅନାଦି ଯାହାର ବପୁ ୩-୨(ଖ) ଇନ୍ଦୁ ଛବି ଯାହାର ଅନାଦି ଯାହାର ସ୍ୱରୂପ ୪-୨(କ) ପ୍ରେମ = ପ୍ରମ ୫-୧(କ) ଅନେକ ସମ୍ଭବି ସେ ମୁଣ୍ଡ ଶିର ମାଳା ୫-୧ (ଗ) ରତ୍ନମାଳା = ଶୀର ମାଳା ୫-୨ (କ) ଫଣୀ ମଣୀ ଭୂଷଣ ତୋ କୁଣ୍ଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା ୬-୧ (କ) ସେ କେଶ = କେଶ ୬-୨ (କ) ତାଣ୍ଡବ = ନାଥ ତାଣ୍ଡେବ ୭-୧ (କ) ସିତ ପୀତ ଲୋହିତ ସ୍ୱରୂପ ସମ ତୋହେ ୭-୨ (କ) ଅନଳ ଆଦିତ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଅପାର ତହିଁର କଳା ଶୋହେ ୭-୨ (ଖ) ଅଖଣ୍ଡିତ ତ୍ରିପୁର ଅର୍ଦ୍ଧକରି ଅଛ କଣାର ଛେଦେ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ପଦ୍ମ ପନ୍ଥେ ଜ୍ଞାନବନ୍ଧି ତ୍ରିପୁର ଅନେକ ଅସୁର ଶିର ଛେଦ

ବନ୍ଧୁ ଯଶସ୍ୱ ସୁରଭି ବସନ ସାହ୍ନଂତୋର ଲଜ୍ଜା
ତୁ ସେ ବାମଦେବ ଦଧି ମଙ୍ଗଳ କରଜା ।୮
ସୁତେଣ ଅନୁକୂଳ ହେଲୁ ଭୂମିକାର ପଣ
ସତ୍ୱ ରଜ ତମ ତୋର ତନ୍ତୁଂ ଗୁଣପଣ୍ଡି ।୯
ପ୍ରଣମିତ ସୁରପତି ପାଦପଦ୍ମେ ମାଥ
ଭବ ପଦ୍ମ ପାଦେ ଭୁଷଣି ହୋଇ ମୋର ମାଥ ।୧୦
ତ୍ରିପୁରାରି ପାଦ ପଙ୍କଜ ଅଙ୍କିତ ମୋର ଶିରେ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ ପ୍ରଣମିତ କଟେଶ୍ୱରେ ।୧୧

୮-୧ (କ)ବନ୍ଧୁଳ ବଖଳ ଭୂଲକ୍ଷ୍ମ ନାହ୍ନଂ ତୋହ୍ମୋର ଲଜ୍ଜା ୮-୨ (କ) ତୁ ଦେବ ବାମ ଦେବ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ଗିରିଜା ୯-୨ (ଖ) ସ୍ୱଚ୍ଛ ସନ୍ଧ୍ୟା ମାଳା ଈଶ୍ୱର ପାର୍ବତୀ ୧୦-୧ (କ) ଶଶୀ ପଦ୍ମନାଥ=ପାଦପଦ୍ମେ ନାଥ ୧୧-୧ (କ) ପଙ୍କେଜ=ପଙ୍କଜ

—*—

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁଦାନ
ସଞ୍ଜୟଙ୍କ ଠାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିଦ୍ୟାପାଠ ।

ବଦନ୍ତି ଅଚ୍ୟୁତ ଶୁଣ ହେ ସୁରପତି
କୁରୁବଂଶେ କୁମର ଯେ ହୋଇଲେ ଉତପତ୍ତି । ୧
ସାବଧେ ଦ୍ୱିଜଙ୍କୁ କୋଟିଏ ଧେନୁ ଯୋଜନକରି!
ଜଗତମୋହନ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିଣ ସମସ୍ତେ କଲେ ଶରଧା । ୨
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଚନ ବ୍ରହ୍ମାଂ ବୋଇଲେ ଦେବ୍ୟବାଣୀ
ଧର୍ମରକ୍ଷା କରନ୍ତି ପୁଣ ଉପୁଯାଇଲୁ ପାଣ୍ଡବ । ୩
ବଂଶେଣ ଧାଇଁ ଉପୁଜିଲା ଦେବତାଙ୍କ ଧନ
ସୋମବଂଶ ଉଦ୍ଧରିଲୁ ପଣ୍ଡିତ ମହାମୁନି । ୪
ଆକାଶେଣ ଧାଇଁ ଡାକିଲେ ବୃଦ୍ଧା ଅର୍କ
ଦେବଗଣଙ୍କ ପ୍ରକାରେ ପୁଣ ଜନ୍ମ ନାନ୍ଦନ ଯେତେକ । ୫
ଅମ୍ବିକାର ପୁତ୍ର ଯେ ଉପୁଜିଲା କୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଚକ୍ଷୁ ବିହୁନେ ଯେ ନାମ ହୋଇଲା ଗରିଷ୍ଠ । ୬
ତୋହର ମହିମା ଅପ୍ରମିତ ଜାଣି
ବଳବନ୍ତ ନନ୍ଦନ ହୋଇଲେରେ ପୁଣି । ୭
ମାତାର ବଚନେ ମୁନି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଦୟାକଲା
ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ମହାତମା ହୃଦରେ ଦେଲେ । ୮

୧-୧ (କ) ବଦନ୍ତି = ବଦନ୍ତି ୧-୨ (କ) ପାଣ୍ଡୁ = ହୋଇଲେ ୨-୧ (କ) ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଧନ ଦାନ ଯୋଜନକରି ୨-୨ (କ) ଜଗତମୋହନ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖି ସମସ୍ତେ କଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ୩-୨ (କ) ଜନ୍ମ = କରନ୍ତି ୪-୧ (କ) ଧାଇଁ ଧେଇ = ଧାଇଁ, ତୋହର = ତୋହର ୪-୨ (କ) ଉଦ୍ଧରିଲୁ = ଉଦ୍ଧରିଲୁ, ମହାମୁନି = ମହା ୫-୧ (କ) ଧାଇଁ ଧାଇଁ = ଧାଇଁ ୫-୨ (କ) ପୁଣ ଜାତ = ପ୍ରକାରେ ପୁଣ ୬-୧ (କ) ତାହୁ ଅମ୍ବିକାର ପୁତ୍ର ଶୋଭିତ ଯେ ଉପୁଜିଲେ କୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ୬-୨ (କ) ଚକ୍ଷୁର ବିହୁନେ ନାମ ତା ହୋଇଲା ଗରିଷ୍ଠ ୭-୧ (କ) ତୋହର ମହିମା ପୁଣି ବଡ଼ ଅପ୍ରମିତ ଜାଣ ୭-୨ (କ) ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ବଳବନ୍ତ ପୁଣି ହୋଇଲେକ ପୁଣ ୮-୨ (କ) ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ମହାତମା ହୃଦରେ ତାର ଦେଲେ ।

ଗର୍ଭେଶି କୃଷ୍ଣଂଲେ ସେ ଦିଶଇ ଘମ୍ପ
କ୍ଷୁଲିଣି ଚୁଡ଼ଲେ ମୁନା ଡାଲିବ୍ୟର ମୁନ ।୯
ଅସନ୍ତ କର୍ଣ୍ଣ ଦିଭାରଥ ଧାତୁ ବାଦ ବେଦ୍ୟଃ
ଅଭୁଂଦେଶି ଅନଦ୍ୟାସ୍ରେଣି ଖିଥଃ ।୧୦
ଯୋଚିଦ୍ୱୁ ମୁଦ୍ରୀ ପାତ୍ତୁଙ୍କେ ଲପ୍ତୁ
ତଷ୍ଣ ବନ୍ଧୁନେ ଦନା ବଡ ଡୋଲ୍ଲଦାଏ ।୧୧
ପଂଗ୍ସୁ କର ଅଜନ ରୁଧିରନ
ଘଞ୍ଚନ୍ତୁ କୁମାରଙ୍କୁ କଳ୍ପନ ଦଠନ ।୧୨
କର ପାଞ୍ଚ୍ୟୁ ସ୍ତୁଭି ପାଡ଼େ ସିଙ୍କୁ ନନ
ଶୀନ ଧାନ ଶାଲୁ ହଂଶିତା ବେଦ ବନ୍ଧ୍ୟ, ଘଦନ ।୧୩
ଡ୍ୟୁତିନ ପାଣ୍ଡୁକୁ କଲେ ଦତକନ୍ତା
ଅନେଗ ବେଦ୍ୟାରେ ସେ ସବ ବ୍ରତଃ ଏ ନର୍ଶ୍ଟା ।୧୪
ଧାର୍ମିକ ବେବେକ ଯେ ତାଲିବରେ ମୁନ
ଅନ ମ ନସ୍ଥ ତାକୁ କଲେ ସୁପ୍ତିମନ୍ତ ।୧୫
ପାଞ୍ଚବ୍ୟୁ କଅନ୍ତେଣି ଶିତଲ ଧୃତଦ୍ଦୁ
ବ୍ୟାସ ସ୍ତସ୍ତ୍ନେ ମଦଃ ଧାର୍ମିକ ବନଶୁ ।୧୬
ଦୃଷ୍ଟ ଟେବୋନନ କଭାନ୍ତି ନୁହେଁ ଅନେକ ପାଥରନ
ସୃଷ୍ଟ ଦେଖିଣ ମୁନି ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ।୧୭
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମୁ ବଡ଼ନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ବେନି
ପାଳନ୍ତି ଏ ଉଧ୍ୟବଣ୍ଡ ଦାସ ସ୍ତିନାର ଗନନ ।୧୮

୯·୧·(କ) ଗର୍ଭେଶ = ଗର୍ଭିଣୀ, ତାଙ୍କୁ = ସେ   ୯-୨ (ଖ) କୁଲେଣି ଚୁଡ଼ି = କ୍ଷୁଲେଣି ଚୁଡ଼ଲେ   ୧୦-୧ (କ) ଅନ୍ତର୍ହିତ, କର୍ଣ୍ଣିକା, ରଥ ଧାତୁବାଦ ବେଦ୍ୟଃ

—※—

ଅମ୍ବାଲିକାର ପ୍ରୟାଗରେ ଧ୍ୱଂସ

ଅମ୍ବାଲିକା ବୋଇଲେ ସେ ଶୁଣ ହେ। ଗୋ ମାଏ
ବଚନ ଅଲଂଘିତ କରି ମୁଁ ହୋଇଲି ଅଗତିଏ । ୧
ଦୁଷ୍ଟପଦ ପାତେକ ଉପୁଯାଇଲୁ ଆମ୍ଭେ ଜା
ମମ ଦୂଷିତ କର୍ମଣ ଦୁଅ କୁଳେ କଳଙ୍କ ଲଗ୍ନା । ୨
ଅନେକ ମହାପାତକ ହୋଇଲୁ ମହାଘୋର
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଭୋଜ ଯାତ କଲୁଟି ଗୋ ପ୍ର ଜ ଯତ୍ନ କରି । ୩
ଯତନେ ହେବ କାଳି ନ ଦେବଇ ମୁକ୍ତି
ମୁକ୍ତିଂ ଥିବ ମାତେକୋ ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥକୁ । ୪
ଦୋଷ ଶମନେ ତୀର୍ଥେ ସ୍ନାୟିବ ଅବଶ୍ୟ
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ ଗୋ କରିବା ହରତ । ୫
ମାତାଙ୍କୁ ବାରଣ ନକଲେ ଅଧର୍ମର ଅର୍ଥେ
ରାଜ୍ୟଧର ପୁଅଥିଲେ ମାଏ ବଞ୍ଚିବେ କେମନ୍ତେ । ୬
ଭୁଲେଣ ଯୋଜନା ସେ ଦ୍ୱାଦଶ କାମିନୀ
ଘାର୍ଥ ନମନ୍ତେ ବାହାର ତପୋଧନ ବେଶ ଯେନ । ୭
ଛାଡ଼ିଲେ ଘର ମୋହ ମାତାଙ୍କର ଧୋରେ
ପାଞ୍ଚ ମାସେ ଦେଖା ହେଲେ କଲେ ପ୍ରାଗେ । ୮

୧-୧ (କ) ଶତ୍ରୁ୍ୟବଣ=ହେ। ଗୋ ମାଏ । ୧-୨ (କ) ଅଲଙ୍ଘି ତେ = ଉଲଙ୍ଘି ତକଣି, ଅଗତ=ଅଗତିଏ ୨-୨ (କ) ମମ ଦୂଷିତ କର୍ମ କୁଳେଣ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ୩-୧ (କ) ଅନେକ ପାତକ ଦୋଷେ ହୋଇଲୁ ମହାଘୋର ୩-୨ (କ) ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଲାଜ କଲୁ ଗୋ। ସମ୍ଭାଳ ମୋହର ୪-୧ (କ) ଯତନେ ଦେବ ପ୍ରତିପାଳ ନ ଥିଲ ଦେଶ ମୁକ୍ତି ୪-୨ (କ) ଥିବ=ଥିବ ଧରି ୫-୧ (କ) ଦହନ ନମନ୍ତେ=ନମନ୍ତେ ୫-୨ (କ) ମୁକ୍ତିଙ୍ଗ=ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ୬-୧ (କ) ଧର୍ମ=ଅଧର୍ମର ୬-୨ (କ) ରାଜ୍ୟଧର ପୁତ୍ର ଥାନ୍ତେ ମାତା ଶିବୁ ଗୋ କେମନ୍ତେ ୭-୧ (କ) ଅହୋ ଭୁଲେଣ ଯୋଜନେ ସେ ଦ୍ୱାଦଶ କାମିନୀ ୭-୨ (କ) ଘର୍ଥ ଦାସ=ଘର୍ଥ, ତପୋଧନ=ତପୋଧନ ୮-୧(କ) ଘୋର=ଘୋରେ ୮-୨ (କ) ପଞ୍ଚ ମାସେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ପ୍ରୟାଗ

ଭାଦ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ସୋମବାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ
ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଦେବା ପ୍ରସ୍ଥାନେଣ ଖ୍ୟାପି । ୯

ସ୍ନାହାନ ସାଣ୍ଡ ଦେଖ ମାଧୋବ ଦଉପଦ
ବଟର ତଳେ ଅନେକ ଦେଲେ ଦାନ । ୧୦
ସେ ମାଧୋବ ମୋହୋର ଆନ ପାତକ କଲା ନାଶ୍ନି
ଆ ଦଣେ ହିଂସା ଅପବାଦ ଶ୍ରୀଂ ମୋହର । ୧୧
ସେହୁ ପାପ କଲୁ ବଂଶ ରକ୍ଷା ନମନ୍ତେ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଶ୍ୱଶୁର ସାଙ୍ଗରେ କରିଲୁ ରଜ ପ୍ରିୟ ଅନ୍ୟର୍ଥେ । ୧୨
ସେ ମୋହୋର ଦୋଷ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ଶିରଙ୍କ
ସ୍ତ୍ରିୟ କମ୍ବୁର ଦୋଷରେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିବା ବେଗ । ୧୩
ସେତେ ଦୋଷ କରିଣ ସେ ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର କୁମାର
ତ୍ରିବେଣୀ ସଂଗମେ ସ୍ନାହିଲ କରତାର ପୁମର । ୧୪
ଗୁରୁ ହରଣ ଦୋଷ ସମସ୍ତ ନାଶ ଗଲା
ନିରଞ୍ଜନ ସ୍ୱରୂପେ ସେ ଆକାଶେ ବସିଲା । ୧୫

୯-୨ (କ) ଖ୍ୟାପି = ଖ୍ୟାତି ୧୦-୧ (କ) ସାର ଦଣ = ସାଂଶ, ମାଧବ = ମାଧୋବ ୧୦-୨ (କ) ବଟର ତଳେଣ ବସ୍ତ୍ର ଅନେକ ଦଲେ ଦାନ ୧୧-୧ (କ) ସେହୁଦେବ ମାଧବ ମୋହୋର ଆବର ପାତକ, ସେ ନାସ୍ତି ୧୧-୨ (କ) ଅପରଣ ହିଂସା ଅପବାଦ ମୋହଲର ମୁକ୍ତି ୧୨-୧ (କ) ପରକୁ ହୃଦୟଶ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ଅପବାଦ ଲୁହର ୧୨-୧ (କ) ସେହିକ ପାତକ କଲି ମୁଂ ବଂଶ ରକ୍ଷାର ନମନ୍ତେ ୧୨-୨ (କ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ୱଶୁର ସଙ୍ଗର କରିଲୁଂ ଗୁରୁ ସେଜେର ଅର୍ଥେ ୧୨-୨ (ଖ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ୱଶୁର ସଙ୍ଗେ କଲ ପ୍ରୀତି ଅର୍ଥେ ୧୩-୨ (କ) ଧର୍ମ = କମ୍ବୁର, ଛାଡ଼ିବା = ଛାଡ଼ିବା ୧୪-୧ (କ) ସେତେକ = ସେତେ, ସେ = କହନ୍ତି, ର = ରଜାର ୧୫-୧ (କ) ଦୋଷ ସେ = ଦୋଷ ୧୫-୨ (କ) ଯାଇଂ ସେ = ସେ ।

—*—

ଗୁରୁ ଲୋକେଶ୍ୱରଙ୍କର ପଣ୍ଡୁ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ପଣ୍ଡୁ, ବିଦୁର ତିନି ଭ୍ରାତେ
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ ଗାଳବର ସୁତେ ।୧
ଶ୍ରାବଣ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ସେ ପୌର୍ଣ୍ଣମି ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଛଇ ସେ ଦିନର ।୨
ଶୁଭିତ ନାମେ ଯୋଗ ନବନାମେ କରଣ
ବ୍ୟାସେ ଧରେ ନେଲେ ଆସି ବାଳୁଙ୍କୁ ବିଚକ୍ଷଣ ।୩
ବେନି ପୁତ୍ର ଘେନିଣ ଅଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ବେନି ଛନ୍ଦି ।୪
ପୁତ୍ର ଦେଖି ହରଷ ଲୋକେଶ୍ୱର ତନୁ
ଅଙ୍କରୁ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ନେଇଁ ବସାଇଲେ ଜାନୁ ।୫
ବିଦ୍ୟା ପାଠ ମାନନ୍ତ ସେପାଳ ଧର୍ମ୍ୟେ ଦେଇଥିଲେ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଅଗ୍ରେ ସେ ପାଠ ହୋଇଲେ ।୬
ହୋଇ ବଂଶେଣ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁ ବୋଲି ବୋଇଲେ
ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଶିବଗୁରୁ ବୋଲି ବୋଇଲେ ।୭
ଶିବଗୁରୁ ନନ୍ଦନ ବଳଭଦ୍ର ଗୁରୁ
ଚନ୍ଦ୍ରେଶ୍ୱର ଗୁରୁ ବୋଲିଣ ତାହାର ପୁତ୍ର ଗୁରୁ ।୮

୧-୧ (କ) ଭ୍ରତେ = ଭ୍ରାତେ ୧-୨ (କ) ପ୍ରସନ୍ନେ = ପ୍ରସନ୍ନେଣ, ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦେଲେ = ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ ୨-୧ (କ) ଶ୍ରାବଣ ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତିଥି ଚନ୍ଦ୍ରବାର ୨-୨ (କ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠ / = ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଶ୍ଳେଷ ସେ ଅଛଇ = ଅଛଇ ୩-୧ (କ) ଶୁଭ = ଶୁଭିତ, ସେ କରଣ = ଧରଣ ୪-୧ (କ) ଘେନିଣ ଅଇଲେ ୪-୨ (କ) ସେ ଶକ୍ତି = ଛନ୍ଦି ୫-୧ (କ) ହରଷ ହେଲେ = ହରଷି ୫-୨ (ଖ) ନେଇ ଜାନୁ = ଜାନୁ ୫-୨ (ଗ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ସେ ବସାଇଲେ ଜାନୁ ୬-୧ (ଖ) ମାନ = ମାନନ୍ତ, ଧର୍ମ୍ୟ = ଧର୍ମ୍ୟେ ୬-୨ (କ) ଅଗ୍ରେ ସମସ୍ତ ପଠନ = ଅଗ୍ରେ ସେ ପାଠ ୭-୧ (କ) ହୋଇବଂଶ ବଂଶେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁରୁ ବୋଲି ୭-୨ (କ) ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଶିବ ଗୁରୁ କହିଲେ ୮-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରେଶ୍ୱର ବୋଲି ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଗୁରୁ

ଶୁଦ୍ଧ-ଗୁରୁ ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ବିନ୍ଦୁପାଣି
ସେହିଠାରୁ ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ବିଭୁଭୂଷ ।୯
ବିଭୁଭୂଷର ନନ୍ଦନ ଅନଙ୍ଗସେନ ଗୁରୁ
ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁ ବୋଲି ଏହାଙ୍କର ସତ୍ୟନ୍ତୁ ।୧୦
ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ପୁତ୍ର ଗୁରୁ ବଜ୍ରମାଳୀ
ସେହିଠାରୁ ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡା-ବୋଲି ।୧୧
ପ୍ରଚଣ୍ଡାବଳୀର ପୁଅ ସାର୍ଯ୍ୟବର ଗୁରୁ
ସେହିଠାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ହୋଇଲେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁ ।୧୨
ସେ ଗୁରୁବଂଶ ଯାକ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଥାନ୍ତି ଘଟି
ବ୍ୟାସେ ଶିଖାଇଲେ ଅଦୃଷ୍ଟି ଅଶ୍ରୁତ ।୧୩
ସନ୍ନିଧେ ରହିଲେ ବ୍ୟାସେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁଙ୍କୁ
ଭୂତସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଅ ସେ ବେଦ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ।୧୪
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଆର୍ଯ୍ୟରେ ଗୁରୁ ଲୋକେଶ୍ୱର
ଆଶଙ୍କା ରଖିଲେ ନେଇ ବଜସ୍ତ ଉତର ।୧୫
ଶିର ବିଦ୍ୟା ଶିଖାନ୍ତି ସେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁ
ଧନୁ ହୋଣ ଖଣ୍ଡା ଫଳା ମାଲ ବିଦ୍ୟା ଉତ୍ତମ ।୧୬
ଗଦେଶ ବୋଲନ୍ତି ବାଳକ ଅଭିପ୍ରାୟ ପାଠେ
ସକଳ ବିଦ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଜର୍ଜିତା ସବନସ୍ତି ।୧୭
ଅନେକ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ହୋଇଲେ ଜର୍ଜିତା
ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ର ନବେଶ ସେ ପଣ୍ଡିତ ସାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ।୧୮
ବଳଙ୍ଗା ମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ କହୁ ସେ ତଳେଠି
ପଣ୍ଡିତ ବାର ଶତବର୍ଷ ନଷ୍ଟ ସେ ଘଟି ।୧୯

୯-୧ (ଖ) ଗୁରୁ = ଗୁରୁ, ସେ ଗୁରୁ = ଗୁରୁ ୯-୨ (ଖ) ସେ ଗୁରୁ = ଗୁରୁ ୧୦-୨ (ଖ) ସେହିଠାଙ୍କର ପୁତ୍ର ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ନାମେ ଗୁରୁ ୧୧-୧ (ଖ) ନନ୍ଦନ = ବୋଲି ପୁତ୍ର ୧୧-୨ (ଖ) ପ୍ରଚଣ୍ଡାବଳୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବୋଲି ୧୨-୨ (ଖ) ନନ୍ଦନ = ନନ୍ଦନ ହୋଇଲେ ୧୩-୧ (ଖ) ଯାକେ = ଯାକ ୧୩-୨ (ଖ) ଅଶ୍ରୁତ ଅଦୃଷ୍ଟି = ଅଦୃଷ୍ଟି ଅଶ୍ରୁତ ୧୪-୨ (ଖ) ବିଦ୍ୟା ଶସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଅ ହୋ ସେ ବେଦ କୁମାରଙ୍କୁ ୧୪-୨ (ଗ) କୁମରଙ୍କୁ = ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୧୫-୨ (ଖ) ଆଶଙ୍କା ରଖିଲେ = ଆଜ୍ଞା ଘେନି, ଥାଇ = ନେଇ ୧୬-୨ (ଖ) ଫଳା ଖଣ୍ଡା = ଖଣ୍ଡା ଫଳା ୧୮-୧ (ଖ) ସେ = ସେ

ବାସୁବ ନାମେ କରଣ ଇନ୍ଦ୍ର ନାମେଣ ଘୋର
କନକା ସନତନ୍ତ୍ରୁ ଙ୍କ ବପୁତୋଳଣ ଧନ ସ୍ରୋତ । ୨୦
ଚନ୍ଦ୍ରକଣ୍ଠର ଗୁରୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାନ୍ତ କୁମାରେ
ବେଦବନ ଅଟ୍ଟାରେ ବଳନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟବନେ । ୨୧
କୁମାର ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ହରଷ ହୋଇଲେ
ସକଳ ବିଦ୍ୟମାନ ପରୀକ୍ଷା କରିଲେ । ୨୨
ନାନା ବିଦ୍ୟାରେଣ ନିର୍ଜିତ ହୋଇଲେ କୁମାରେ
ହରଷେଣ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଭାଗ୍ୟବତେ । ୨୩
ପାର୍ଥିକ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇଲେ ନନ୍ଦଗୁରୁ
ଶବଦକୁ ଭେଦିବା ଯେ ଚକ୍ଷୁ ପ୍ରକାର କରୁ । ୨୪
ଶବଦ ଭେଦ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ । ୨୫

୨୦-୧ (ଖ) ନାମେ = ନାମେଣ ୨୧-୨ (ଖ) ବରେ = ବନେ ୨୨-୧ (ଖ) ଚନ୍ଦ୍ର-କୁମାରଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ- କୁମାର ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ୨୩-୧ (ଖ) ନାନା ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ନିର୍ଜିତା କୁମାରେ ୨୩-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ = ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୨୪-୧(କ) ଶସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର = ବିଦ୍ୟା, ଆଦ୍ୟ = ମନ୍ତ୍ର ୨୫-୨ (ଖ) ବଳେଣ = ଦେଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଅନେକ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବିଚାରି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କରି ବିଭା କରାଅ କନ୍ୟା ଲୋଡ଼ାଇ ।୧
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଶାଲ୍ୱ ରାଜାର ଦୁହିତା ନାମ ଶାଲ୍ୱବତୀ ।୨
ଭୀଷ୍ମେ ଶ୍ରୀହସ୍ତ ପତ୍ରିକ ଦେଲେ ଶାଲ୍ୱ ରାଜାଙ୍କୁ
ତୋହୋର ଦୁହିତା ଗୋଟି ଦିଅ ମୋହର ପୁତ୍ରକୁ ।୩
ଶାଲ୍ୱ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦେବ କନ୍ୟା ବୋଲି ସମ୍ଭାର କରି ଆଣି ।୪
ଧୃତଦନ୍ତ୍ର ଦେଖନ୍ତି ଶାଲ୍ୱ ସେ ନୃପତି
ଦୋହିତାକୁ ସେବେ ମିଳିଲା ଦୈତ୍ୟବଶରେ କତ ।୫
ସତ୍ୟବାକ୍ୟ କରିଣ ସତ୍ୟଂ ଶାଲ୍ୱ ସେ ମାନିଲା
ସେହି ଦିନ ଘଟେ କନ୍ୟା ଗୋଟି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲା ।୬
ଦେଖିଣ ଶାଲ୍ୱ ଅନେକ ବିକଳ୍ୟ ହୋଇଲା
ଯମୁନା କୂଳେ ନେଇ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦହନ କଲା ।୭
ଅନଙ୍ଗ ଦେଶର ଅନଙ୍ଗସେନ ନୃପେ
କାଳନ୍ଦୀ ନାମେ ତାର ଅଛଇ ଦୋହିତାଏ ।୮
ତାହାକୁ ବରିଣ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପେ
ସତ୍ୟ କରାଇଣ ଦେଲେ ମାଳା ସେ ଗୋଟିଏ ।୯

୧-୨ (ଜ) କନ୍ୟା ଗୋଟିଏ=କନ୍ୟା ୨-୧ (ଜ) ସେ=ହୋଇଲା ୩-୧ (ଜ) ସ୍ୱହସ୍ତେ=ଶ୍ରୀହସ୍ତ ୩-୨ (ଜ) ତୋହୋର ଦୁହିତା ଗୋଟି ଦେବୁ ଆମ୍ଭର ପୁତ୍ରକୁ ୪-୧ (ଜ) ଶାଲ୍ୱ ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବଚନ ଶୁଣି ୪-୨ (ଜ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଦେବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା ସମ୍ଭାର କରି ଆଣି ୫-୨ (ଜ) ଦୁହିତା=ଦୋହିତା, କର=ର ୬-୧ (ଜ) କରି=କରିଣ, ସୁଜନ=ସେ ୬-୨ (ଜ) ସେହିଦିନ ଘଟରେ ସେ କନ୍ୟା ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲା ୭-୧ (ଜ) ଶାଲ୍ୱ ସେ=ଶାଲ୍ୱ ୭-୨ (ଜ) ନଦୀ କୂଳେ=କୂଳେ, ସେ=ନେଇ ସେ, କରଗଲା=କଲା ୮-୧ (ଜ) ଦେଶର ସେ=ଦେଶର ୮-୨ (ଜ) କାଳନ୍ଧୀ ନାମେଣ ସେ ତାହାର ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ ୯-୧ (ଜ) ବରଣ ହୋଇଲା=ବରିଣ ସେ ୯-୨ (ଜ) ଦେଲେ=ଦେବିଲ

ବରୁଣ କରଣ ଯେଣେ ଧଇଲେ ଶାସ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର
ଯେ କନ୍ୟା ନାଶ ଚଳନ୍ତି ଯେତ୍ସ୍ୱଦନ୍ତ ।୧୦
କର୍ଣ୍ଣର ଦେଶରେ ଯେ ରାଜା ଅଛନ୍ତି
କନ୍ୟାଯେ ତାହାର ଘରେ ଅଛୁ ଗୁଣବତୀ ।୧୧
ତାହାର ନାମ ଯେ ଅଟଇ ନନ୍ଦୁଧନ୍ତ
ପାରେଶ୍ୱର ବଇଲେ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଯାଇ ସତ୍ୟବନ୍ତ ।୧୨
ଶୁଣିକି କର୍ଣ୍ଣର ଗଣପତି ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲା
ଅନେକ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଯେ ନଗ୍ରେ ଉଚ୍ଛବ କରାଇଲା ।୧୩
ଯେମନ ବଂଶକୁ ଦେବ ମୋହୋର କୁମାରୀ
ବଡ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୋମବଂଶ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେ ଅଧିକାରୀ ।୧୪
ଯେସନେକ ବିଚାରନ୍ତେ ରାଜା କର୍ଣ୍ଣର ଗଣପତି
ସେ କନ୍ୟାନାଶ କଲା ଯେତ୍କି ଦିନ ରାତ୍ରି ।୧୫
ପୁଣି ସ୍ୱୟଂ ବରିଲେ ଅନେକ କନ୍ୟାଯେ
କର୍ଣ୍ଣ ମାଧବ ଦେବ ଥିଲେ ବୃଦ୍ଧତାଯେ ।୧୬
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ନାମେ ସତ୍ତ୍ୱଂ ସତ୍ୟ ସେ ମାନିଲେ
ସେ କନ୍ୟ ଦେଖିବନ ସଂଯୋଗ ହୋଇଲେ ।୧୭
ଚଳବ ଦ୍ରୁତ ନନ୍ଦୁ ପୁଣ୍ୟାକଲେ ଅସ୍ତ୍ରିକି
କନ୍ୟା କର୍ମା ନାଶ ଯାତ୍ରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଦେଖି ।୧୮

୧୦-୨ (କ) କନ୍ୟା ହୋନ୍ତି = କନ୍ୟା, ଚଳ = ଚଳନ୍ତି ୧୧-୨ (କ) ହୋଇଲା = ଅଛୁ ୧୨-୧ (କ) ନନ୍ଦୁଧନ୍ତ = ନନ୍ଦୁଧନ୍ତ ୧୨-୨ (କ) ପାରେଶ୍ୱର କନ୍ୟା ବରିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଥାଇ ସତ୍ୟବନ୍ତ ୧୩-୧ (କ) କର୍ଣ୍ଣର ଦେଶ ରାଜା = ଶୁଣିକି କର୍ଣ୍ଣର ୧୩-୨ (କ) ମୋହୋର ଅନେକ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ନଗ୍ରେ ଉଚ୍ଛବ କରାଇଲା ୧୪-୧ (କ) କଇ = କୁ, ଦେବ ସେ = ଦେବ ୧୪-୨ (କ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଂଶ ସେ ମଧ୍ୟଭୁବନେ ଅଧିକାରୀ ୧୫-୧ (କ) ବିଚାର କରନ୍ତେ = ବିଚାରନ୍ତେ ରାଜା ୧୫-୨ (କ) ନନ୍ଦୁଧନ୍ତ = ସେ, ଯେତ୍କିଦନ = ଯେତ୍କି 'କ' ଅଧିକା — ସ୍ୱୟଂ ମତେ ଅନେକ କନ୍ୟା ବରିଲେ ଯେତେ ୧୬-୧ (କ) ସେ = କେ ୧୬-୨ (କ) କର୍ଣ୍ଣ ମାଧବ ରାଜା । କନ୍ୟା ଦେବା କଲା ୧୭-୧ (କ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମେଣ ସତ୍ତ୍ୱଂ ସତ୍ୟ ମନାଇଲି ୧୭-୨ (କ) ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବନ ସର୍ପ ସଂଯୋଗ ହୋଇଲା 'କ' ଅଧିକା — ନାମ ଧଇଲା ମାଣଦେବ ସେ କନ୍ୟା ନାଶ କଲା ୧୮-୨ (କ) କନ୍ୟାଯେ ସଂଯୋଗ ଯାତ୍ରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମ ରଖିଲା ।

ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ଶୁଦ୍ଧ ତାର କୁଣ୍ଡିକା ବୃତ୍ତ ଋଷି
ଜାତ ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ ସୁମନ୍ତ୍ରେଣ କନ୍ୟା ରାଶି । ୧୯
ବ୍ୟାସ ଗର୍ଗ ଶୃଙ୍ଗୀ ଶାର୍ଙ୍ଗ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲ
ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ କାଁହା ଜନମ ଲଭିଲ । ୨୦
କୁଣ୍ଡିକା ଯୋଗେ ମୁନି ଦେଖିଲେ ଶୃଙ୍ଗାରେ
ରୋହିଣୀ ବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ିଲେ ମୁନିବରେ । ୨୧
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟା ସଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଗାର ସଙ୍ଗ ନପାଇଲା
ଚିତ୍ତ ପ୍ରାଣ ହୋଇଣ ମୋହେଣି ଢଳିଲା । ୨୨
ଆଉରେ ମହାତ୍ମା ସେ ଚୈତନ୍ୟ କଲେ ରେତ
ତେଣୁ କରି ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ ହୋଇଲେକ ଜାତ । ୨୩
ଅଗସ୍ତି କହିଲେ ବଇବ ସୁତ ମନୁକୁ
ଏତେନେକ ଯୋଗ ହୋଇଲା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ । ୨୪
ବ୍ରାହ୍ମ ଅସୁର ଲକ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି
ତେଣୁ ସେ କନ୍ୟାଏ ବରଣ ହୋଇଲେ ନାଶ ପାଇଲେ । ୨୫
ମନୁ ବୋଇଲେ ପୁଣ ହୋଇବ କେମନ୍ତ
ସେ କଥା ତଦନ୍ତ କରି କହିବା ତପୋବନ୍ତ । ୨୬
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ହେ ଶୁଣ ସୁରପତି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବରଣେ ଏକ ଉତ୍ତର ଶତକନ୍ୟା
ହୋଇଲେ ବିନାଶିତ । ୨୭

୧୯-୧ (କ) ଶ୍ରୁତବାଚ = ବୋଇଲେ ୧୯-୨ (କ) ଜାତରେ = ଜାତ, ରାକ୍ଷସ ସେ = ରାକ୍ଷସ ୨୦-୧ (କ) ମହାଋଷି = ଋଷି ୨୦-୨ (କ) ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର ଯେଣେ କିଁ ସେ ଜନମ ଲଭିଲ ୨୧-୧ (କ) ମୁନି ସେ = ମୁନି ୨୨-୧ (କ) ନ ଆଇଲା = ନ ପାଇଲା ୨୨-୨ (କ) ଆତ୍ମା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେ = ପ୍ରାଣ ହୋଇଣ ୨୩-୨ (କ) ଅସୁର ଲକ୍ଷଣେ = ରାକ୍ଷସ ୨୪-୧ (କ) ବୋଇଲେ ସେ = କହିଲେ ୨୪-୨ (କ) ଏହେତେକ = ଏତେନେକ ୨୫-୧ (କ) ସେ ହୋଇଲା = ହୋଇଲା ୨୫-୨ (କ) ତେଣୁ କରି କନ୍ୟା-ମାନେ ବରଣ ହୋଇଲେ ହୋଇଗଲେ ବିନାଶ ୨୬-୧ (କ) ବଇବସୁତ ମନୁ = ମନୁ, ପୁଣି ସେ = ପୁଣ ୨୬-୨ (କ) ମୋତେ କହିବା ଭଗବନ୍ତ—କହିବା ତପୋବନ୍ତ ୨୭-୧ (କ) ବରଣେରେ = ବରଣେ, ହେ ଶତ ବିନାଶିତ

ବ୍ରଜଗିରି ନଗରର ରଜା ବୀର କେତନ
ସେ ଆଣି କନ୍ୟାରେ କଲକ ପ୍ରଦାନ । ୨୮
ସେ କନ୍ୟାର ନାମ ଅଟଇ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ
ଅନେକ ସମ୍ପଦେ ଆସଇ ସେ ନରପତି । ୨୯
ଧୂତବସ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗ ସେ ଅଟଇ ବେନି ଆଗି
ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ବିସ୍ତାରେଣ ନଯାଇ ପୁଣ କରନ୍ତି ଉପଲବ୍ଧି । ୩୦
ସେମନେତ କନ୍ୟା ମାନନ୍ତ ଆସିଲେ ପରବସ୍ତ୍ରି
ସେତେବେ ନୃପତି ବାଂଟେଣ ଚଲିସ୍ତି । ୩୧
କନ୍ୟା ସେ ଆଣନ୍ତି ବାରୁଣୀ ବନ୍ତକୁ ବଶ କରାଇବା କୁ
ସେକଥା ରହିଲକି ଚତୁର୍ଥ ସୂତକୁ । ୩୨
ରଜାଙ୍କୁ ବଶ ହାଇଁ ନଯନ୍ତି କନ୍ୟାର ଦେଶକୁ
କନ୍ୟା ସେ ଆଣନ୍ତି ବର ଭୁବନକୁ । ୩୩
କନ୍ୟାଏ ବଶ କଲ ବୀର ସେ କେତନ
ନନ୍ଦଶେଯା ସୁତକେତ ସେ କରାଇଲେ ଶୋସ୍ତ୍ରନ । ୩୪
କ୍ରୀଡାରଙ୍ଗ ପାରିଲେ ଜୁଡ଼ିଲେ ବରକନ୍ୟା
ମହିଷୀ ହୋଇଲୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କନ୍ୟା । ୩୫
ପ୍ରାତକାଳେକ ସୁନ୍ଦରୀ କ ନେଲେ ଶମଶାନ
ବନ୍ଧନ କରି ଶୃଙ୍ଖ ଝୋଲାଇଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ବନେ । ୩୬
ବର୍ଗସୋଚ କରନ୍ତେ ଯଦ୍ଧୁଂ ଅନେକ କନ୍ୟା ମେଲ
ଧୂତବସ୍ତ୍ରଙ୍କୁ କନ୍ୟା କେଶ ଦିଅନ୍ତି ତୋଷିଲ । ୩୭

୨୮-୧(କ) ରଜା ସେ = ରଜା ୨୮-୨ (କ) ଅଣି = ଆଣି, କଲପରଦାନ = କଲକ ପ୍ରଦାନ ୨୯-୧ (କ) ଅଟୋ ସେ = ସେ, ନାମ ସେ = ନାହିଁ, ଚନ୍ଦ୍ରା = ବଦ୍ୟା (ଗ ପଦ୍ମା = ବଦ୍ୟା ୨୯-୨ (କ) ଅନେକ ସମ୍ପଦେ କନ୍ୟା ଅଣି ଦେଲକ ନରପତ ୩୦-୧ (କ) ଅଙ୍ଗ = ଅଙ୍ଗ ସେ ୩୦-୨(କ) ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ନଦାଇ ବିସ୍ତାକୁ କଲେବେ ଉପଦ୍ରାପ କରନ୍ତ ଦେଖି ୩୧-୧ (କ) ଆଣନ୍ତି ପରବସ୍ତ୍ର = ଆଣିଲେ ପରବସ୍ତ୍ର ୩୧-୨ (କ) ସ୍ୱଟେସ୍ପେଣ = ସ୍ୱଦେଶ ସେ, ବାଂଟେଣ = ବାଂଟେଣ ୩୨-୧ (କ) କନ୍ୟାକୁ ସେ ଆଣନ୍ତି ବାରୁଣୀବନ୍ତ ବଶ କରିବାକୁ ୩୨-୨(କ) ସେ କଥା ରହିଲକି ସେ ସେ ପୋନବାଣ ରଜାଙ୍କୁ ୩୩-୧ (କ) ସେଶବସ୍ତୁ = କନ୍ୟାର ଦେଶକୁ ୩୩-୨ (କ) କନ୍ୟାରେ ଆଣନ୍ତି ନିଜର ଭୁବନକୁଂ ୩୪-୧ (କ) କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲ ସେ ବୀର କେତନ ୩୪-୨ (କ) ନନ୍ଦଶେଯା ସୁତକେ ସେ କରାଇଲେ ଶୟନ ୩୫-୧ (କ) ପାରିଣ = ପାରିଲେ ୩୫-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନା = ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କନ୍ୟା, ୩୬-୧ (କ) ସେ ନେଲେ = ନେଲେ ୩୭-୨ (କ) କେଶ = କେଶ ।

ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ

ସମସ୍ତେ କେ ବନ୍ଦନ କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାପନ୍ତ
ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ସେ ହୋଇଲେ ସତ୍ୟବନ୍ତୀ । ୧
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଚାହିଁଣ ସେ ବୋଇଲେ ସ୍ନେହାନ୍ତେ
ଅମ୍ବୁବତୀ ଅନେକ ଭଗତ ଯାବ ଭୋଗେ । ୨
କାଶୀ ଦେଶର ଦେଶର କେଶବ ଦାସ ନୃପତି
ସେ ରଜା ଅଟଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶରେ ଭୂପତି । ୩
ତାହାର ଦୋହିତା ଅଟଇ ଅମ୍ବୁବତୀ
ତାହାକଇ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଥିଲେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ନୃପତି । ୪
ପ୍ରଥମ ଦୁଇ କନ୍ୟା ଯହୁଁ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ରବନ୍ତ
ସେ ଅମ୍ବୁବତୀର ମନ ବାଞ୍ଛା ବହୁତ ଚିନ୍ତିତ । ୫
ତୁ ମୋହର ନନ୍ଦନ ପଣ୍ଡିତ ଗ୍ୟାନବନ୍ତ
ଅମ୍ବୁବତୀ ତହୁଁ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ କର ଜାତ । ୬
ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ବେଦେସ୍ୱ ମୁନିମ୍ବର
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଅମ୍ବୁବତୀ ପୁର । ୭
ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ପାଞ୍ଚୁ ଜାଣିଲନ୍ତି ସତ
ତକ୍ଷଣେ ଅନେକ ବେଶ ହୋଇଲା ପ୍ରିୟବନ୍ତୀ । ୮
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ସମ୍ବନ୍ଧକ ଯୁବତୀ
ଦରଶେଣ ରଚିଲ ସେ ମେଳନ୍ତବ ମତ । ୯

୧-୨ (କ) ସେ = ସେ ୨-୧ (କ) ବୋଲନ୍ତି = ବୋଇଲେ ୨-୨ (କ) ଅମ୍ବୁମଣ ଅନେକ ମନେ ହୋଇଥାଇ ଭଗତ ମୋତେ ୩-୧ (କ) କେଶବ = କେଶବ ଦାସ ୩-୨ (କ) ଶୁଦ୍ର ଯୋନରେ = ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶରେ ୪-୧ (କ) ନନ୍ଦନା ନାମ = ଦୋହିତା ୪-୨ (କ) ହୋଇଲା = ହୋଇଥିଲେ ୫-୧ (କ) ସେ ଦୁହେଁ = ପ୍ରଥମ ଦୁଇ କନ୍ୟା ୬-୧ (କ) ବାଞ୍ଛ ପରମ ପଣ୍ଡିତ = ପଣ୍ଡିତ ୬-୨ (କ) ଅମ୍ବୁବତୀର = ଅମ୍ବୁବତୀ, ଗୁଣେ ଜାତ = ଜାତ ୭-୧ (କ) ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ସେ ବେଦେସ୍ୱ ମୁନିବରେ ୭-୨ (କ) ହୋଇଲେ = ହେଲେ, ଅମ୍ବୁବତୀର = ଅମ୍ବୁବତୀ ୮-୧ (କ) ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ତହୁଁ ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ସେ କରତ ୮-୨ (କ) ତତକ୍ଷଣେ ଅନେକ ବେଶ ବେଶକ ହୋଇଲା ପ୍ରିୟବନ୍ତୀ ୯-୧ (କ) ସେ ସମ୍ବନ୍ଧ = ସମ୍ବନ୍ଧକ

ଭୁଜମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ବୃହସ୍ପତି ବାର
ସନ୍ଧ୍ୟା କାଳରେ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଷ୍ଟଇ ଦଣ୍ଡ ଭେର ।୧୦
ସିଦ୍ଧ ନାମେ ଯୋଗ କରଣ ତୈତୁଳ୍ୟ
ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ ଯେ ହୋଇଲ ଏକ ବାଳ ।୧୧
ଅମୃତ ଯୋଗ ଦେଖି ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲକ ସୁତ
ଦେଖିଲେ ବ୍ୟାସ ଅତି ଅପ୍ରମିତ ପଣ୍ଡିତ ।୧୨
ପାଦେଶ ଜନମ ଯେ ହୋଇଲା ନନ୍ଦନ
ବେଗ ପାଦେଶ ପଦ୍ମ ଚକ୍ର କରେଣ ଜଙ୍ଘନୀନ ।୧୩
ବିଦୁରର ବାକ୍ୟଣ ହଉଇ ଦିବ୍ୟବାଣୀ
ବିଦୁର ନାମ ତାକୁ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ତପୋଧନ ।୧୪
କୋଳେଣ ଧଇଲେ ବ୍ୟାସ ମୁଖେ ଦେଲେକ ଚୁମ୍ବନ
ବୋଇଲେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ତୁ ହୁଅସି ଜ୍ଞାନବାନ ।୧୫
ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ତୋତେ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇବ ବାଳ ବଳି
ଅନୁଗ୍ରହେ କହନ୍ତୁ ନଛାଡ଼ୁ ତୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।୧୬
ବଳବୁଦ୍ଧି ତୋତେ ବନ୍ଧୁ ସମାଧାନ
ପଣ୍ଡିତ ଧାର୍ମିକ ସଦା ସର୍ବଦା ସାଧୁ ଜନ ।୧୭
ସ୍ନେହଜନକ ବର ଯେ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିବର
ସୁତ ସମର୍ପିଲେ ସତ୍ୟବତୀ କୋଳର ।୧୮

୧୦-୧ (କ) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ=ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ୧୦-୨ (ଖ) ଅଷ୍ଟେ ଦଣ୍ଡ ଭେରର=ଅଷ୍ଟଇ ଦଣ୍ଡ ଭେର ୧୧-୧ (କ) ସାଧ୍ୟ—ସିଦ୍ଧ, କାମ ଦେବ=ତୈତୁଳ୍ୟ ୧୧-୨ (କ) ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ ହୋଇଲା ବାଳକ ଅଦ୍ଭୁତ ୧୨-୨ (କ) ଯେ ପରମ=ଅତି ଅପ୍ରମିତ ୧୩-୧ (କ) ଯେ=ଯେ ୧୩-୨ (କ) ପାଦେ=ପାଦେଶ, କରତଳେ=କରେଣ ୧୪-୧ (କ) ବିଦୁର=ବିଦୁରର ୧୪-୨ (କ) ମହାମୁନି=ତପୋଧନ ୧୫-୧ (କ) କୋଳେ ଧରି ବ୍ୟାସେ ମୁଖେ ଦେଲେକ ଚୁମ୍ବନ ୧୬-୧ (କ) ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ତୋତେ ହେଉଥିବ ବାଳବୁଦ୍ଧି ୧୬-୨ (କ) ଅନୁଗ୍ରହେ କହନ୍ତୁ ତୋର ନ ଛାଡ଼ିବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ୧୭-୧ (କ) ଦଣ୍ଡ ବଳ ବୁଦ୍ଧି ତୋତେ ହୋଇ ସାବଧାନ (ଗ) ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ତୋତେ ହୋଇ ସମାଧାନ ୧୭-୨ (କ) ସୋର ସର୍ବଦା=ସର୍ବଦା ୧୮-୧ (କ) ବ୍ରହ୍ମ ଶୁଭୁଦେଲେ= ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିମ୍ବର ୧୮-୨ (ଗ) ପୁତ୍ରକୁ ସମର୍ପିଲେ ନେଇ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର କୋଳେ

ପାଦେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର
ଯେବଣ କନ୍ୟାକୁ ବରିଲ ସେ ହୁଅଇ ଅପହାର । ୧୯
ବ୍ୟାସ ବୋଇଲେ ଶୋ କହୁଁ ନ ଭଜ ମାୟେ
ମନ୍ଦଋଣେ ଜାତ ହୋଇଲୁ ମୁଁ ସିନା କରିବ ଉପାୟେ । ୨୦

୧୯-୧ (କ) ବାକୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜାତରେ = ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ୧୯-୨ (କ) ହୋଅଇ-ହୁଅଇ
୨୦-୧ (କ) କହୁଅଛୁଁ = କହୁ ୨୦-୨ (କ) ମନ୍ଦ ଋତେଣ ଜାତ ହୋଇଲୁ ମୁହିଁ ସଖୀଙ୍କ ଭୁକ୍ତି କରିଦିନା ଉପାୟେ ।

ବ୍ୟାସଙ୍କର ଗାନ୍ଧାର-ଦେଶ ସାକ୍ଷାତ

ବ୍ୟାସେ ସନ୍ତୁଂ ସ୍ନେତେକ କନ୍ଧୁଂଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଂ ଗାନ୍ଧାର ଦେଶ ସ୍ଥାନେ । ୧
ଗାନ୍ଧାର ଦେଶ ବୋଲି ଭଙ୍ଗର ନରପତି
ସୁବଳ କୁଞ୍ଜର ଘରେ ପୁଣ ଭାର ସୁକନ୍ୟାଂ ଦେବକୀତି । ୨
ଦୋହିତାର ନାମ ସେ ଅଟଇ ଗାନ୍ଧାରୀ
ମନ୍ଦ କ୍ଷଣେ ଜାତ ହୋଇଲା ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁଷ । ୩
ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ଅମାବୈ ତିଥି
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି । ୪
ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଗ୍ରାଂସୀ କନ୍ୟା ଜାତ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁଷ
ଦୁଷ୍ଟସନେକ ଲକ୍ଷଣେ ସେ ଜନ୍ମିଲ ତାହାସ । ୫
ଯାହାକୁ ଲଜ୍ଜା ସେ ବରଇ ତାହାର ଦୈନବଶ୍ୟେ
ମାଳା ଦେଇ ବରିଲେ ସେ ମୃତେ ଯାଇ କ୍ଷୟେ । ୬
ଓଢ଼ଙ୍ଗ ଦେଶର ଯେ ଭାନୁମନ୍ତ ନୃପତି
ତାକୁ ସଙ୍ଗି ବରିଲ ସେ ମଲ ତତକ୍ଷଣେ । ୭
ମହାବସ୍ତ୍ର ଦେଶର ସେ ନୃପତି ବହୁଯଶ
ତାହାଙ୍କ ବରଣେ ସେ କଲାକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ୮
ନିକଟ ରାଜାମାନେ କେହ୍ନ ଭୟେ କନ୍ୟା ନୋହିଲେ
ଦୂରେଣ ବାଳକି ରଜା ତାହାଙ୍କ ବରଣେ ମଲେ । ୯

୧-୧ (କ) ସେତେବେଳେ କନ୍ଧୁଂ ବ୍ୟାସେ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ୧-୨ (କ) ଦେଶ ଅସ୍ଥାନେ = ଦେଶ ସ୍ଥାନେ ୨-୨ (କ) ଦୁହିତ = ଦୋହିତ ୩-୧ (କ) ଦୁହିତାର = ଦୋହିତାର ୩-୨ (କ) ଯେ ଅସୁଷ ୪-୧ (କ) ଅମାବଶି = ଅମାବୈ ୪-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ରେଣ = ନକ୍ଷତ୍ରେ ୫-୧ (କ) ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଗ୍ରାଂସୀ ଜାତ କୃତ୍ତିକା ଭୂତ ରାଶି ବ୍ରହ୍ମ ସେ ଅସୁଷ ୫-୨ (କ) ଦୁଷ୍ଟହେତ୍ରେକ = ଦୁଷ୍ଟସନେକ ୬-୧ (କ) ବର ବରଜି = ଲଜ୍ଜା ସେ ୭-୧ (କ) ଉଡ଼ଙ୍ଗ = ଓଢ଼ଙ୍ଗ, ଯେ = ସେ, ବଲ୍ଲ = ମଲ ୮-୧ (କ) ଯେ = ସେ ୮-୨ (କ) ବରଣ = ବରଣେ, କାଶିଲ = କଲାକ ୯-୧ (କ) ରାଜା ନେ = ଭୟେ ନୋହି ୯-୨ (କ) ନ ବରି = ବରଣେ

କେହି ତପ ପ୍ରଭାବ ନୋହିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ
ବହିରଲ ଗର୍ଭ'ର ସେନ ଦୋହିତା ରୂପପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି । ୧୦
କୁମ୍ଭମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା ଦିନେ
ବ୍ୟାସ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ଭୁବନେ । ୧୧
ଦେଖିଣି ସାନନ୍ଦ ସେ ହୃଦେ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଭଦ୍ରଦେବ ଭାଜନଂ ନେଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ପଛର । ୧୨
ଆପଣେ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ପସୁର ଟେଖାଳ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ପାଦ ଜଳକ ନେଇ ନିବେଶି ତ ମାଥେଣ ତୋଳି । ୧୩
ନବରତ୍ନ ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନମାଳା ଦେଲ ମହାରାଜା
ଆସନ ଦେଇଣ ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ଭଲ ପୂଜା । ୧୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନେ ବସାଇଲେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ
କିଙ୍କର ହୋଇ ପଚାରିଲ ମୁନିଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କର ମୁକୁ । ୧୫
ଦେଖ ବଂଶ ମୋର ହୋଇବ ଅମୁକ୍ଷ ଗତ
ହୁତ ଏ ମାତା ଶୁଣିଲୁଟେ ବେଦବ୍ୟାସେ ଚଙ୍କି ମୁକତ । ୧୬
ତୋହର ଗ୍ରାହରକ ପଢ଼ିଲ ମୋହର ପୁତ୍ରେ
ଅକ ରକ୍ଷେ ଜାଉଣି ଥାଇବା ମୁନିବରେ । ୧୭
ଅନେକ ବନସ୍ପି ହୋଇ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ନାହା
ସମାର ଗତ ଦେଲୁ ସ୍ୱାମୀ ଛୁପିଲୁ ଯାହା । ୧୮

୧୦-୧(କ) କେହୁ = କେହି ସେ ୧୦-୨(କ) ବହଲ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ଦୁହିତାକୁ ଦେଖି 'କ' ରେ ଅଧିକା—ବହିରଲ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ଦୁହିତାରୂପ ଲକ୍ଷି, ସେହିଥାର ଶ୍ୟାମ୍ୱେନ ବର କାନ୍ତି ଯାଇବଙ୍କ ଲକ୍ଷି ୧୧-୧ (କ) କୃଷ୍ଣ = ଶୁକ୍ଳ ୧୨-୨ (କ) ଭଦ୍ରକ = ଭଦ୍ରଦେବ, ମୁନିଙ୍କ = ଙ୍କ ୧୩-୨(କ) ଜଳକ ନେଇ, ସିରେ = ମାଥେଣ ୧୪-୧(କ) ନବ ନେତ ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନମାଳା ଦିଲ ମହାରାଜା ୧୪-୨ (କ) ଆସନ ପାଦାସନ ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ଭଲ ବହୁ ପୂଜା ୧୫-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣ = ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ନେଇ ବସାଇଲେ = ବସାଇଲେ ୧୫-୨(କ) କଙ୍କର ହୋଇ ପଚାରିଲ ମୁନି ଅନୁଚିତ କର ମୁକୁ ୧୬-୧(କ) ମୋକ୍ଷ ଗତ = ଅମୁକ୍ଷ ଗତ ୧୬-୨(କ)·ଦ୍ରବଣେ ଦେବ ନାରାୟଣ ବେଦବ୍ୟାସ ସମାକେ ଦେହାଙ୍କ ଗତ ମୁକତ ୧୭-୧ (କ) ସ୍ୱେ ତୋହୋର = ତୋହୋର ୧୮-୧ (କ) ଅନେକ ବନୋସ୍ପି ହୋଇ ସ୍ତୁତ କରିଲ ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନ ନରନାଥ ୧୮-୨ (କ) ସମାରକୁ ଗତ ଦିଲୁ ଦେବ ଛାପିଲୁ ସ୍ୱାମୀ ଯାହା

ମୁକ୍ତିଂ ଚୋଦ୍ଦର ଦାସ ଅଚଳ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ
ସଂସାର ଗଣ୍ଡ ତାରିଲୁ ନାଥ ଅମୃତ ବଚନେ । ୧୯
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନି ଛନ୍ନ କଲ
ଓଁକାର ମନ୍ତ୍ର ଭୂ ଶୂନ୍ୟ ସୁ ରୂପ ବୋଧିଲୁ । ୨୦
ଅନାଦି ଠାବ ଦେଇ ବନ୍ଧ ଖୁଲେ
ନାଦ୍‌ଗୁଣ ରୂପ ଲେଖନ କରୁଛୁ ମହାପ୍ରଳୟୁ କାଳେ । ୨୧
ଅନେକ ସ୍ତୁତି କରି ତାହାର ହେନ ସ୍ୱାମୀ
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ଭବଣାମି । ୨୨
ସତ୍ୟବତୀ ନନ୍ଦନ ଚରଣ ମୋର ହୃଦେ
ଶୁଦ୍ର ମୂର୍ଖ ପାତକିକା ଦାସ ଭଣେ ସଦାନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରପାଦେ । ୨୩

୧୯-୧ (ଖ) ଦାସର ଦାସ=ଦାସ ୧୯-୨ (ଖ) ସଂସାର=ସଂସାର ଗଣ୍ଡ ୨୦-୧ (ଖ) ବର୍ତ୍ତମାନ କଲୁ=ତିନ ଛନ୍ନ କଲ ୨୧-୧ (ଖ) ଅନାଦି ବନ୍ଧ ତୋଡେ ଠାବ ଦଅଇ ବନ୍ଧ ଖୁଲେ ୨୧-୨ (ଖ) ରୂ ଦେଖୁ ମହାପ୍ରଳୟର=ଲେଖନ କରୁଛୁ ମହାପ୍ରଳୟୁ ୨୨-୧ (ଖ) କରି ସେ=କର ୨୨-୨ (ଖ) ସ୍ୱାମୀଙ୍କର=ସ୍ୱାମୀଙ୍କ, ଦେଣାମି=ପଣ୍ଡୋମି ୨୩-୧(ଖ) ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀ =ସତ୍ୟବତୀ ୨୩-୨ (ଖ) ପାତକିଲ ଦାସ=ପାତକିଲା ଦାସ, ସଦାନନ୍ଦର= ସଦାନନ୍ଦ ।

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ଶୁଣି ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ବଦସୂକ୍ତ ଅଗସ୍ତି
ବ୍ୟାସେ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନ ନୃପତି । ୨୫
କହ, କହ ମହାରାଜା ତୋର ସ୍ଥିତ ହୋଉ ମନବାଞ୍ଛି
ଅରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି ହୋଉ ତୋହୋର କୁଟୁମ୍ବ କ୍ଷେମେ ରକ୍ଷା । ୨୬
ଆହୋ ! କୁଶଳ ହୋଇଅଛନ୍ତି ନା ତୋହୋର ପୋଷଣରେ
ପାଟ ମହାଦେଈ ତୋର କ୍ଷେମେ ଅଛନ୍ତି ନା ପୁରେ । ୨୭
ପୁଅ ସନ୍ତତି ତୋହୋର ଭ୍ରମନ୍ତି ନା ସଦାଚାରେ ସତେ୍ୟ
ନାତି ପଣନାତି ତୋହୋର ବ୍ରତନ୍ତି ନା ଆଚରଣେ । ୨୮
ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ହୋଇଅଛୁଁ ନା ଭକତି
ଦୁର୍ବଳ ଅନୁକମ୍ପି ଦେଉଅଛୁଁତ ନିତିପ୍ରତି । ୨୯
ଶୂନ୍ୟ ସମୁଦ୍ରମାନେ ଭରୁ ଅଛନ୍ତିନା ବୃଷ୍ଟି
ସୁବଧାନେ ଫଳଦାୟକ ହୋଉଛି ନା ସୃଷ୍ଟି । ୩୦
ସଂସାର ପାଳନ କରୁଅଛୁ କି ନା ରାଜା
କୁଶଳେ ବ୍ରତନ୍ତି ନା ତୋହୋର ଜନପ୍ରଜା । ୩୧
ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳିଣ ରଜା କି କରୁ ନା ଅବଧି
ଦଇତ ଦାନବ ମାନଙ୍କୁ ରଜା କରୁଅଛୁ ନା ସାଧି । ୩୨

୨୪।୧ ସତ୍ୟବନ୍ତ ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ଚଳନ୍ତେ ମୋହୋର ହୃଦେ । (ଗ) ୨୫।୧ (ଖ), ଶୁଣି = 'ଇ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ବଦସୂକ୍ତ = ବଦନ୍ତି । ୨୫।୨ (ଗ)—ନୃପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କି ୨୬।୨ (ଗ) ଅରିଷ୍ଟ-ଖଣ୍ଡନ ହେଉ ତୋ କୁଟୁମ୍ବ ହେଉ ରକ୍ଷା । ୨୭।୨ (କ) ପାଟ ରାଣୀ କ୍ଷେମେ ଭୁଞ୍ଜଇ ନା ସୁଖ ପୌଷ ପଣେଦାରେ । (ଘ) ୨୭।୨ (ଖ) ରେ ଅଧିକା ପାଟରାଣୀମାନେ ତୋର ଭ୍ରମନ୍ତି ନା ଅନ୍ତଃପୁରେ । (ଖ) ପାଟରାଣୀମାନେ ତୋର ଅଛନ୍ତିନା ସୁଖରେ । ୨୭।୧—(ଗ) 'ଅହୋ' ନାହିଁ । ୨୮।୨ (କ) ନାତିଗଣ ମାନେ ୨୮।୧(ଖ) ଭ୍ରମନ୍ତି = ପୌତି, ନା ସ୍ୱଦେଶ (କ ଓ ଗର) ୨୯—ପରେ 'କ' ଅଧିକା ପଦ—ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନ୍ନରୁ ଦେଉଛୁନା କି ତେ । ୩୦ ମେଘମାନେ ସମୟେ କରନ୍ତି ନା ବୃଷ୍ଟି । ସାବଧାନେ ଫଳ ଦେଉଛି ନା ସୃଷ୍ଟି । (ଘ) ୩୨।୧ ପ୍ରଜା ପାଳନ ରାଜ୍ୟ କରୁ ନା ଯଥାବିଧି । (ଘ)

ଗାର୍ଥିଣୀ ଉପସର୍ଗ ନାହିଁ ନା କଣ୍ଟକୋପ
ତପିଜନ ରକ୍ଷା କରୁଅଛୁ କି ନା ସବୁ । ୩୩
ସବୁ ସୁବଧାନେ ହୋଇଅଛି ନା ରାଜ୍ୟ
ସଂସାର ଶୁଭଧ୍ୱନ ସଜାକୁ ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ । ୩୪
ଆନନ୍ଦ ସମସ୍ତ ସୁବଧାନ ମୋହୋର ଶୁଣିମା ନହାମୁନ୍ୟେ
କଥାସ୍ୱେ କହିବ ଶୁଣିମା ହୋଇ୍‌ ସାବଧାନେ । ୩୫
ସ୍ୱାମୀ ଦୁହିତା ଗୋଟିସ୍ୱେ ଅଛଇ ନାମ ତା ଗାନ୍ଧାଙ୍କ
କୃତ୍ତିକା ବୃଷରାଶି ଜାତରେ ତ୍ରୁଟ୍ଟ ଅଦ୍ଭୁତ । ୩୬
ସେତେକ ଦୁଃଖେ ମୁଁ କରିଲି କଦ୍ୟମାନେ
ବାଇଶୀ ଦ୍ୱିଜା ମଲେ ବରଣ କଥାନେ । ୩୭
ଦୁହିତାକୁ ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ କେହି ଉତରେ
ଯୁବା ଯୁବତୀ ସେ ଅଛି ମୋହୋର ଘରେ । ୩୮
ଦୁହିତା ଯେବେ ପିତା ଘରେ ଅବିବାହିତ ରଜବତୀ
ତାହାର ଶୋଣିତ ପିତୃ ଲୋକେ ପାନ କରନ୍ତି । ୩୯
ସ୍ୱେସନେହ ଦୋଷ ପୁଣ୍ୟଶେଷ ମୁହିଁ ଶୁଣି
ଦଥିର ଅମ୍ମା ଲର ଥାଇ ଶରେ ଲକଙ୍କ ଜାଣି । ୪୦
ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାରେଶ୍ୱର ନେସ୍ୱେ
ଗାନ୍ଧାଙ୍କ ମୋର କରିବା କେବଣ ଉପାୟେ । ୪୧
କ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ରଜା ହୋଅଲ ସ୍ୱେମନ୍ତ
ହତାଇଣି ନକ୍ଷତ୍ରେ ସମସ୍ତେ ହୋଇ ଜାତ । ୪୨
ଅଶ୍ୱିନୀ ମଘା ମୂଳାର ଆଦ୍ୟ ଚରଣ
ଦୋଷ ଲଗିବାରୁ ତାର ନାମ ଗଣ୍ଡ । ୪୩

୩୪।୨ ସଂସାର ଶୁଭଧ୍ୱନ ସଜାକୁ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ । (ପା) ୩୪।୨ (ଗ) ଶୁଭଧ୍ୱନ = ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ । ୩୬।୧ (ଗ) ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ । ୩୭।୨ (ଖ) ସମସ୍ତେ ସେ ନାଶ ହୋଇଲେ କଷ୍ଟେନ । ୩୯।୨ (ଖ) ପ୍ରାହାନ = ଅପମାନ । ୪୦।୧ ଅବିବାହିତ—ଅବିବାହିତ । ୪୦।୨ ତାର ଶୋଣିତ ପିତୃ ଲୋକେ ପିବନ୍ତି । (ପା) ୪୦।୨ ବଥିର ଶରେ ଥାଇ ଲକଙ୍କ ଲଗିବ ଜାଣି । (ପା) ୪୧।୨ (ଖ) ବଥିର ଅମ୍ମା = ବଥିର ଶରେ । ୪୧।୨ (ଗ) ଗାନ୍ଧାଙ୍କ ମୋର କରିବା କେବଣ ଉପାୟେ । (ପା)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀ ଶେଷ ପାଦଦଣ୍ଡେ
ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲଗେ ଲେଖାଅଛି ଶାସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ।୪୪
ଅଶ୍ୱିନୀ ତିଦଣ୍ଡ ଯେବେ ପଡ଼ଇ ଦିବସ
ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ ସେମନ୍ତ ଗଣ୍ଡଦୋଷ ।୪୫
ପିତାଙ୍କୁ ସେହି ଗଣ୍ଡଦୋଷ କରଇ ଲାଗଇ
ସେହିପ ଯୋଗେ ଯେବେ ଜାତ ରାତିରେ ହୁଅଇ ।୪୬
ମାତାଙ୍କୁ ଶୋକ କରଇ ଲଗେ ଗଣ୍ଡ ଦୋଷ
ଆବର କହୁଛି ଶୁଣ ଗାନ୍ଧାର ନରେଶ ।୪୭
ଉତ୍ତର ସନ୍ଧି ଯେବେ ଜନ୍ମଇ ସନ୍ତତି
ତେବେ ପୁତ୍ର ନାଶଯାଇ ଜାଣ ଉତ୍ପାତଶାନ୍ତି ।୪୮
ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଗଣ୍ଡ ଆଦ୍ୟ ଷଡଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ ।୪୯
ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ରର ଆଦ୍ୟ ୬ଦଣ୍ଡେ ପାଇ
ଚାରିବର୍ଷ ଗଣ୍ଡ ଯେବେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମଇ ।୫୦
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରର ଜାଣ ଅନ୍ତ ପାଦଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ତିନ ବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ ।୫୧
ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀର ଯେ ଅନ୍ତ ପାଦଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ ।୫୨
ସେହିତ ଯୋଗେ ଦିବସରେ ଜନମ ଲଭିଲେ
ପିତାଙ୍କୁ ଗଣ୍ଡ ଲାଗଇ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ହେଲେ ।୫୩

୪୪-୫୨ (ଖ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାର, ଅନ୍ତଦଣ୍ଡ ଅଶ୍ଳେଷାରେ ଦଣ୍ଡ ପାଦ, ରେବତୀ ପାଦଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ କହୁଛନ୍ତି ॥ ୪୪ । ୨ ପାଦ "ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀ ଶେଷ ପାଦଦଣ୍ଡେ" ଠାରୁ ୫୨ ପାଦାନ୍ତ "ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ ।" ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ପାଠରେ ପାଠାନ୍ତର । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅନ୍ତଦଣ୍ଡ ଅଶ୍ଳେଷା ଦଣ୍ଡପାଦ ରେବତୀ ପାଦଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ କହନ୍ତି । ୪୪ । ଅଶ୍ୱିନୀ ତିନ ଦଣ୍ଡରେ ଯେବେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମେ, ଦିବସେଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ପିତାଙ୍କୁ ଶୋକକୁ କରନ୍ତେ ଗଣ୍ଡ ପାଇବ ॥ ୪୫ ॥ ଏହି ଯୋଗେଣ ଯେବେ ରାତ୍ରେଣ ହୋଇଥାଏ ମାତାଙ୍କୁ ଶୋକ କରନ୍ତେ ଗଣ୍ଡ ପାଇ କହୁଛନ୍ତି ॥ ୪୬ ॥ ଅଶ୍ୱିନୀ ତିନ ଦଣ୍ଡରେ ଯେବେ ପୁତ୍ର ତୋଟକ ଜାତ ହେବ, ଦିବସେ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲେ ପିତାଙ୍କୁ ଶୋକ କରନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡ ପାଇ । ୪୫ । ସେହି ଯୋଗେଣ ଯେବେ ରାତ୍ରେ ହୁଅଇ ଜାତ, ମାତାଙ୍କୁ ଶୋକ କରନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡ ଲାଗଇ କହନ୍ତି । ୪୬ । ଉତ୍ତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେବେ ଉତ୍ପନ୍ନଇ ସନ୍ତତ, ସେ ପୁତ୍ର

ବୃଦ୍ଧ କାଳେ ଉପୁଜଇ ଯଦ୍ୟପି ଦନ୍ତ
ମାତାଙ୍କୁ ଗଣ୍ଡ ଲଗିବ ବୋଲନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ।୬୪
ଉଦୟ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ବାଳ
ତାହାର ଉପରେ ପ୍ରଭବ କରେ କାଳ ।୬୫
ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲାଗଇ ଯେବେ ଯେତେକ ନକ୍ଷତ୍ରେ
ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀସେନର ଅଗ୍ରତେ ।୬୬
ଦେବ ଅସୁର ମାନବ କୁଳେ ଜାତ
ସେହିମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ବାରିବା କେମନ୍ତ ।୬୭
ଅଶ୍ୱିନୀ ମୃଗଶିର ପୁଷ୍ୟା ହସ୍ତା ରେବତୀରେ ପୁଣ ଜନ୍ମ ଉତପତ୍ତି
ଶ୍ରବଣା ପୁନର୍ବସୁ ଅନୁରାଧା ସ୍ୱାତି ଯେବେ ଦେବ ଅଂଶ ହୋନ୍ତି ।୬୮
ଦ୍ୱିଜା ଆର୍ଦ୍ରା ରୋହିଣୀ ଉତ୍ତର ସେହୁଅ
ପୂର୍ବା ଫାଲଗୁନୀ ଉତ୍ତରପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ହସ୍ତ ।୬୯
ପୂର୍ବଭାଦ୍ରବ ଉତ୍ତର ଫାଲଗୁନୀ ଯେ ତିନି ନକ୍ଷତ୍ରେ ଉତପତ୍ତି
ସ୍ତ୍ରୀ ବା ହୋଇ ପୁରୁଷ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଅଂଶ ଜାତି ।୭୦
କୃତିକା ମଘା ବିଶାଖା ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଶତଭିଷ
ଅଶ୍ଳେଷା ଧନିଷ୍ଠା ଚିତ୍ରା ମୂଳା ଯେ ଦୁଅନ୍ତି ରାକ୍ଷସ ।୭୧

ନାଶ ହେ ଯାଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ । ୫୭ । ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ଅଧ ଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ, ସେଥିରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ୫.୦ ବରଷେ ଯାଇ ଗଣ୍ଡ । ୫୮ । ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଘୃତ ଦଣ୍ଡ ଆଇ, ଘୃତ ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ସେଥିରେ ଯେ ଜନ୍ମ ଯାଇ । ୫୯ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରେ ପ୍ରଥମ ୫୦ ଦଣ୍ଡ, ସେଥିରେ ଜନମ ହୋଇଲେ ଦେଢ ବରଷକୁ ଯାଇ ଗଣ୍ଡ । ୬୦ । ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଶାଢ଼ ଦଣ୍ଡର ମଧ୍ୟେ, ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ଯାଇ ସାଧେ । ୬୧ । ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରର ଦୋଷ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ, ସେଥିରେ ଜନମ ହୋଇଲେ ବରଷେ ଯାଇ ଗଣ୍ଡ । ୬୨ । ସେହିତ ଯୋଗେ ଯଦବେ ଜନମ ଲଭିଲେ, ପିତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡ ଦୋଷ ପୁଣ ହୋଇବ ଉପୁଜିଲେ । ୬୩ । ବୃଦ୍ଧକାଳେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ଦନ୍ତ, ମାତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲାଗଇ ବୋଲନ୍ତି ଅଗସ୍ତି । ୬୪ । ଉଦୟେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ବାଳ, ତାହାର ଉପରେ ହେବ ପ୍ରଭବ କାଳ । ୬୫ । ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲାଗଇ ଯେ ଯେତେକ ନକ୍ଷତ୍ରେ, ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀସେନର ଅଗ୍ରତେ । ୬୬ ।

୬୫।୧ (ଖ) ପାଠ = ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ଉପୁଜଇ
୬୭।୨ ସେହିମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଜାଣିବା କେମନ୍ତେ ।

କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଜନ୍ମିଲା ଗାନ୍ଧାରୀ
ଆବର କୁଆଂରୀ ହୋଇଲା ଜାତରେ ବୃକ୍ଷ ଯେ ଅଶୁଷ । ୬୨
ଆଜ୍ଞା ଚନ୍ଦ୍ର ନକ୍ଷ ହୋଅଇ ଯେ ଅମାବର୍ଷ ଦିନ
ଅଷ୍ଟ ଦୋଷେ ଗ୍ରିଷ ହୋଅନ୍ତ ଜନ୍ମତକୁ । ୬୩
ଯେ କୁଆଂରୀ କନ୍ୟାକୁ ବଶ ହୋଅଇ ଯେବଣ ପୁରୁଷ
ତାହାର ଦେହ ଲଗନ୍ତେ ଯଶ ଶ୍ରୀ ଆୟୁଷ ତୁଟଇ ନାଶ । ୬୪
ସ୍ନେହଜନକ ସନ୍ଦେଶ ସତ୍ୟଂ ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ପୃଚ୍ଛା
ଶୁଣିଣ ଗାନ୍ଧାରସେନ ନୃପତ ଡାକିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ । ୬୫
କୋଟେ ଧନଙ୍କୁ ଡାକି ତାର ରଜସ୍ତୁସେନ ମନ୍ତ୍ରୀ
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ କରାଇଲେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟଂ ପଦ । ୬୬
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣି ରାଜା ଗାନ୍ଧାର
ଆମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ସ୍ୱେ ଅଛୁ କରବା ପ୍ରତିକାର । ୬୭—୧୨୬୭

୬୪ ସେହୁ କନ୍ୟାକୁ ବଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ଜନ ।
ତାହାର ଦେହ ଲଗନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଷ୍ଟ ହୋଇଯାନ୍ତି କ୍ଷୀଣ ॥

ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ମାହାତ୍ମ୍ୟ

ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷ କରତା ନାଥର ରଚିତ
ମହାକଳପ ବୃକ୍ଷ ଯେ ହରଇ ମହାପାତକ । ୧
ପୂର୍ବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭକତ ତାହା କଲେକ ପ୍ରଜାପତି
ଦୋଷୀ କନ୍ୟା ହୋଇଲେ ତାଙ୍କୁ କହୁ ନରବନ୍ତ । ୨
ଗାନ୍ଧାରସେନ ବୋଇଲା ଯେ ବୃକ୍ଷ ଅଛି ମୋହୋର ନଗର
ମଣ୍ଡାଅନ ।
ମୁଁ ତାହାକୁ ମୁନି ହୋ ପୂଜା କରଇ ନିତ ଦିନେ । ୩
ବ୍ୟାସେ ଦ୍ରୁତବାତ କୁ ସାମ୍ୟବନ୍ତ ରଜା
କସ ଫଳ ଅଛୁ କୁ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ କରୁ ପୂଜା । ୪
ଗାନ୍ଧାରସେନ ଦ୍ରୁତବାତ ଯେ ଜଗତର ନାଥ ରଞ୍ଜକ
ଦ୍ରୁଶନେ ହରଇ ଯେ ଅଶେଷ କୋଟି ପାତକ । ୫
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ରଜା ମୋହଇଛି ସ୍ନେମନ୍ତ
ଆମ୍ଭର ତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣ ହୋ ଶାହାସ୍ର ସଂଗତ । ୬
ବୃତରେ ମାଘ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତିଥି ଯେ ଦଶମୀ
ସୁରୁବାର ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଜନମେ ବିଶ୍ୱନାଥ ସ୍ୱାମୀ । ୭
ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ଦେବ ବୃଷଭ ପଲ୍ଲଣି
ପିଠିରେ ବସି ଚଳେ ଦେବ ପିନାକ ଶୂଳପାଣି । ୮
ହୃଦୟର ଆଭରଣ ଭୁଜଙ୍ଗ ପନଗ ଘେନୁ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବାଜଇ ନବଳକ୍ଷେ ଡମ୍ବୁରୁ । ୯

---

୧ । ଚତୁ ଜଗତ୍ପତି ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷକୁ । ମହାକଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ଯେ ହରଇ ପାତକକୁ ॥ (ପା) ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ବସନ୍ତକ ଆଣି । ମହାକଳପ ବୃକ୍ଷ ଯେ ହରଇ ପାପ ଶ୍ରେଣୀ ॥ (ପା) ୨।୧ (କ) କହନ୍ତର ଭଜେ ତଦ । ୨।୧ ଦୂଷିତ କନ୍ୟା ତନ୍ତ ହୋଇଲେ ସୁଦନ ସେ ସତ । (ପା) ୨।୨ (କ) ତନ୍ତ କନ୍ଦର ସୁରତ । ୫।୨ (କ) ନାଥରଞ୍ଜକ = ଜଗଞ୍ଜନ । ୯।୧ ପନଗ = ସର୍ପ ୯।୨ (ଖ) ବାଜଇ = ଝଂପାଂକଇ ।

କଣ୍ଠଭୂଷେ ବହନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ଦେବରାଜ
ବଇଲ ଆଦ୍ୟବ୍ରହ୍ମଣ ଦେବ ମଧ୍ୟପୁର ଦଶବାଜ । ୧୦
ଅନେକ ତୀର୍ଥେ ଭ୍ରମି ଅସନ୍ତି ପୁତ୍ରକେ
ତଳନ୍ତି ମହେଶ୍ୱର ବଇତରଣୀ ଜଳ କୂଳେ । ୧୧
ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଅଛି ବାମ ଭାଗ ଲଗି
ପଞ୍ଚ ଗୋଟିଏକ ବଇଲ ମଥାରେ ଘେନିଲେକ ବେଗି । ୧୨
ଈଶ୍ୱର ପୂଜା କଲେ ଶୁଣ ହୋ ମହାଭୂପତି
ବିପ୍ର ଏହି ଗୋଟି ମଥାରେ ଘେନିଲେ କି ସୁଲକ୍ଷ ହୋଇବ । ୧୩
ଦ୍ୱିଜର ବୋଇଲେ ଦେବ ବାମେ ଯେବେ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଥାଇ
ପଞ୍ଚ ଗୋଟିଏ ଶିରେ ଘେନିଲେ ଅମୃତ ଯୋଗାଣ୍ଡ ପାଇ । ୧୪
ଡାହାଣ ଭାଗେ ଯେବେ ବଦ୍ରୀର ବୃକ୍ଷ ଥାଇ
ତହିଁରୁ ପଞ୍ଚ ଗୋଟିଏ ଘେନିଲେ ଶତ୍ରୁ କ୍ଷୟ ପାଇ । ୧୫
ଆଗରେ ଶ୍ୱେତ ଦୁବ ଦେଖିଲେ ମଥାରେ ଦେଇଣ ତୋଳି
ଅନେକ ଦୋଷ ନଷ୍ଟ ଯାଏ ଶୁଣିମା କପାଳୀ । ୧୬
ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷ ଯେବେ ଦେଖିବ ପ୍ରଭାତେ ଲେଉଟି
ମଥାରେ ଘେନିମ ହାତେ ଧଇଲ ପଞ୍ଚ ଗୋଟି । ୧୭
ଗ୍ରାମେ ଅଗ୍ରଦେଶ ଯେତେକ ପାପ ଅଛି
ତତକ୍ଷଣେ ସକଳ ପାତକ ଯାଇ ନେଉଛି । ୧୮
ଶୋଭନ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲ ସାହାଡ଼ା ପତ୍ରେ ଦେଖିଲେ
ଆଜ ଚଉଷଠି ଜାଣିମା ସଦାନନ୍ଦେ ବୋଇଲେ । ୧୯

[illegible] ବସୁର — ବଦର — ବରକୋଳି । [illegible] (ଖ) ବସୁର = ଦେବଦାରୁ, [illegible] "ଶ୍ୱେତଦଳ·········ବୋଇଲେ" ପାଠାନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପୋଥି ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନ୍ୟଥା ପାଠ :— ମାଙ୍ଗଲ୍ୟକ ନମସ୍କୃତ୍ୟଂ ସର୍ବପାପ ପ୍ରଣାଶନଂ । ପ୍ରଭୂର୍ଣଂ ଶ୍ୱେତଦଳଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଦେବ କୃଷ୍ଣ ନମୋସ୍ତୁତେ ॥ [illegible] ଲେଉଟି—ଫେରି । (ଡ) ପୋଥିରେ ଅନ୍ୟଥା ଦେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନ୍ତ ପ୍ରାପତ ସାହାଡ଼ା ପତ୍ର ଦେଖିଲେ ଶ୍ୱେତଦଳ ଭରତ ଭୂପତି ବୋଇଲେ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ବୁଲିଲେ ମହାଦେବ
ପାଣି ବାୟୁ ଅନ୍ଧାରେ ଜଡ଼ିକ ସେ ନ ଦିଶନ୍ତି ଭୂତଭ । ୬୦
ମନ ଯନ୍ଥ ଭୂତଙ୍କୁ ସେ ଭୁଲନ୍ତି ଉପବାସେ
ଶିବ ଅନ୍ୱେଷେ ବୁଲିବନ୍ତି ନନ୍ଦୀକେନ୍ତି ବୁଲନ୍ତି ଆକାଶେ । ୬୧
ବାହୁଡ଼ିନ୍ତି କପିଳାସେ ଆଦିତ୍ୟର ଅଗ୍ରେ
କପିଳାସ ନିକଟେ ବଜ୍ରେଶ୍ୱ ଝଞ୍ଜୁବନ୍ ନିକଟେ । ୬୨
ଅମୃତ ସୋତାଙ୍କ ସେ ଭଜନ କରନ୍ତି ଜମା
ସ୍ୱାମୀକ ବାଟ ଗୁଣ୍ଡଂଣ ଚମୁଖ ଦେଖି ବାମା । ୬୩
ବେଳ ବନ୍ଧ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗତି ଚାଲୁ କରତାର
ଆଦେଶେ ଟାକୁଣୀ ବେଗ କଲେ ମୁଣୋଶ୍ୱର । ୬୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଇଲସ୍ମେ ସଂକଳ ସୋଗାଡ଼ିନ୍ତି ଭରି
ପିଠା ଶିଖଣ୍ଡୀ ରୋହିକା ଛେନା ଚାଉଳା ଆଦି କରି । ୬୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣ-କୋପଣ୍ଠରେ ସମସ୍ତ ପୂରେଇଂ
ଦେବେପିକେ ଅନୁପାଣି ଦେଇ ଭୃତ୍ୟ ପଞ୍ଚପ୍ରଣ୍ଡି ନାଇ । ୬୬
ପାଣି ଆଧାର ଦର ତନପ୍ରିଣ୍ଡି ଭୁଞ୍ଜି
ଚମୁଖଳଙ୍କ ସମସ୍ତେ ତୃପ୍ତିରୁ ଉଷା, ଉଦ ବାଜି । ୬୭
ଶୁଣିଣ ଚୋହାନେଶୀ ସେ କଷ୍ଟ ହୋଇଲେ
କେନ୍ଦ୍ର କରିବ ମୁଣ୍ଡଂ ଧଶ୍ୱରେ ବେଗ କଲେ । ୬୮
ସଂକୋଚେଣ ମୁଣୋଶ୍ୱ ଛାଡ଼ି ଉଠିଲେ ବେଗ ହୋଇ
ଭୂତଭ ଗୁଆଣ୍ଡିରେ ଲୁଗ୍ଣଲେ ନେଇ । ୬୯
ପିଠା ଶିବ ଶାକର ପୂରୁଷଲେ କାହୋନରେ
ଆଣ୍ଡି ବନ ଯାଇ ଦେଖି ହୋଇଲେ ବାହାରେ । ୭୦

୬୧।୨ (କ) ଭୁଲନ୍ତି·ସେପନ୍ତି ଅକାଶେ । ୬୨।୧ (କ) କପିଳାସେ ବଜ୍ରେ କଲେ । ୬୪।୧ ପଇଲସ୍ମେ=ପଲ୍ଲମେ । ୬୬।୧ କୋଚେଶ୍ୱରେ—ଯନ୍ତ୍ର ଦର୍ପଣ, ଚର୍ବିକା ପାତ୍ର ବିଶେଷ । ଟେଣ୍ଟ କରିଥିବା ପତ୍ର ଥାଳ, ଦରେଇ ସେ । କାହୋଳରେ—ପାତ୍ର ବିଶେଷରେ, ବେଲି ! ୬୯।୨ ଭୂତଭ ନଣ୍ଡାଶୀ (ଅଧାଶୀ) ରେ ପୂରେଇଲେ ନେଇ । (ଘ)

ରତନ ଝରୀରେ ଦେବୀ ପାଣି ସେ ପୂରେଇ
ଗମ୍ଭୁରେ ପ୍ରବେଶ ସେ ହୋଇଲେ ମନ୍ଦାମାଈ । ୩୧
ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଘେଇ ଆର୍ଯ୍ୟ ଦେଲେ ସଦାନନ୍ଦ
ବୃଷଭ ଗୋଟିକ ନେଇ ଶୁଆଣିରେ ବେଗେ ବାନ୍ଧ । ୩୨
ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ଗଲା
ମତନ କରି ତାଙ୍କୁ ଖମ୍ବରେ ନେଇ ବାନ୍ଧିଲା । ୩୩
ଈଶ୍ୱରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଦେଲେ ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଘେଇ
ଝଡ଼ ଆହାର ଘାସ ପାଣି କରୁ ଅନ୍ନ ନ ଦେବୁଟି ବଇଲଇଁ । ୩୪
ସ୍ୱାମୀ ଆର୍ଯ୍ୟାଂସେଣ ସେ ଦୃଢ଼କରି ବାନ୍ଧଣ ଅଇଲା
ବଜ୍ରର କଳଣୀ ଦେଇ ସେ କବାଟ କଲାଲ । ୩୫
ବୃଷଭ ବନ୍ଧନେ ମୋତେ ଈଶ୍ୱର କଷିଲେ
କରତାର ନାଥ ସେହୁ କର୍ମାଇ ନ ବଖିଲେ । ୩୬
ମୋହୋର ସେତେକ କଥା ସେ ନଷ୍ଟ ହୋଅନ୍ତେ
ଆବର କରତାରଙ୍କୁ କେ ଭଗତ ହୋଇବ ଯୁଗତେ । ୩୭
ନସତେଣ ବାସି ଝଡ଼ ନାଡ଼େ ଦଅନ୍ତେ ସେ ଭୃଙ୍ଗେ
ଦେଖିଲା ଅମୃତ ଯୋଗାଡ଼ ହୁଇଅଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ୩୮
ସନ୍ତ୍ୟାଦେଶ ଭୋଜନ ସେ କଲକ ବୃଷଭ
ହୁମରଇ ସେବକ ଲକ୍ଷେ କଣି ହାଦେ କରତାର ଦେବ । ୩୯
ବ୍ରାହ୍ମଣି ବଇଲ ସେ ହୋଇଲା ଆନନ୍ଦ
ହେ ବୁଧ ଜନେ କରତାର ନାଥଙ୍କୁ ନିତ୍ୟେ ବନ୍ଦ । ୪୦
ଈଶ୍ୱର କପଣରୁ ହୋଇଲଟି ପାର
କସ କଣ୍ଠ ପାରଇଟି ଆବର କାଶକର । ୪୧
ସେନ୍ଦୁ ହସ୍ତରେ ପଦ ଲଭନ୍ତି ବରଞ୍ଜ ନାବଶ୍ୟଣ ପ୍ରସାଦେ
ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସାହେବ ଦାସ କରତାର ପଦ୍ମପାଦେ ବନ୍ଦେ । ୪୨

୩୨।୨ ଗୁଅଣିରେ— ଖାଇବା କୁଣ୍ଡ ସ୍ଥାନରେ । ୩୪-୨ (ଖ) ଘିରପାଣି ଅନ୍ନ ନ ଦେବୁଟି ବୃଷଭକଇ । ୩୪-୨ 'ନନ୍ଦକେଶର' ୩୬ ପଦର ୧ମ ପାଦର 'କଷିଲେ' ପଦଟି ମିଶିଯାଇଛି ଅନ୍ୟ ପଦ ମାନ ନାହିଁ । ୩୬-୧ ବୃଷଭ ବନ୍ଧନର ଈଶ୍ୱର କପଟ ମୋତେ କଲେ । (ଘ) ୩୯-୨ (ଖ) ହୁମରଇ ସେ କପଟ ମୋତେ ସାଙ୍କବରେ ଲବସ୍ତନ ୪୦-୨ (ଖ) ଅନନ୍ତେ କୋପ ମତେ କଲେ ସଦାଶିବ ।

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ

ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଗାନ୍ଧାରୀତନୟ ନୃପତି
ସ୍ୱେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶିରେ ଦେଖନ୍ତେ ଦେବପଣେକ ଫନଶ୍ରୁତି । ୪୩
ଭୃଙ୍ଗିରୀ ବୃଷଭ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଲେ
ଶୋଧିଲୁ ପଣା ଦେବଙ୍କୁ ଅମୃତ ଯୋଗାଡ଼ ଯାଇଲେ । ୪୪
ଶୋଇଅଛୁ ବୃଷଭ ହୋଇଣ ମହାବିପତ୍ତି
ଶୁଭେଣ ପ୍ରଧାନ ସେ ହୋଇଲେକ ସତ୍ତ । ୪୫
କବାଟ ଫେଡ଼ି କରି ଦେବ ସେ ପୁଛନ୍ତେ
ଭିତରକୁ ଚଳିଲେ ଦେବ ବୃଷଭ ବଚନେ । ୪୬
ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହସିଲେ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୃଷଭଙ୍କୁ ଚାହିଁ
କସ ଫଳ ଖାଇଲୁ କେହ୍ନା ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଧାଇଁ । ୪୭
ବଇଲ ବୋଇଲା ଦେବ ଶାସ୍ତ୍ର ନୋହଇ ସେ ମିଥ୍ୟା
ସୂକ୍ଷେଣ ଯାଉ ହୃଅନ୍ତି ଯେତେ କଲ୍ପତାରୁ ଭଗତା । ୪୮
ଈଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ପାଇଲୁ ତୁ ସେମ୍ଭ
ସଂସାର ଜନଙ୍କୁ ତ୍ରାସତ ହୋଇ ତେଷ୍ଟେ । ୪୯
ବୃଷଭ ବୋଇଲା ଦେବ ଶୁଣନ୍ତେ ଖାଇଲା
ତୁମ୍ଭର ମୁଖେଣ୍ଟଂ ନ କରୁଣ ମୁଁ ଆଉ ସେ ଖାଇଲି । ୫୦
ଯେ ଯାହାକୁ ସ୍ୱାମୀ ହୋଇଥାଇ ଭକତା
ଅବଶ୍ୟ ସେ ତାହାକୁ କରନ୍ତି ନା ଚିନ୍ତା । ୫୧
ସେବକ ଚିନ୍ତା ଯେବେ ସ୍ୱାମୀକି ନ ଲାଗିବ
କେବଣ ମତ୍ତେ ସେ ଏ ସଂସାରୁ ତରିବ । ୫୨
ସେତେକ ଯୋଗାଡ଼ ତୁମ୍ଭର ନଡ଼ଫୁଲ
ତୁମ୍ଭର ମୁଖେଣ୍ଟି ନ କରୁ ମୁଁ ଆଗ ତା ଖାଇଲି । ୫୩
ସ୍ୱାମୀ ଲଭେ କରି ଦେଖ ନ ମୋହୋର ଗୁଆଣି
ତକ୍ଷ ଅମୋଦଇ କର୍ପୂର ରସ ଜାଣି । ୫୪
ସ୍ୱରୂପ ଦେଖି ଈଶ୍ୱର ବିଷାଦ ହୋଇଲେ
ପାର୍ବତୀଙ୍କି ଚାହିଁକ ହୋଇ ପଚାରିଲେ । ୫୫

୪୨-୨ —(ଭ) ଧାର୍ମି—ଦାଣ୍ଡ । ୫୨-୨ (ଖ) ପଥାରୁ ତରବ—ପଥାର ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ।
୫୫-୨ ପାର୍ବତୀଙ୍କି ଆହ୍ନିବାକୁ ସ୍ମରଣ ପଶୁଥିଲେ । (ପା)

ବୃଷଭକୁ ନେଇ କି କେଉଁ ବନୁ ମୋ ଯୋଗାଡ଼
ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ନିଜ ଦେବ ଏହାର ତଥ୍ୟ ଯେ ବେଭାର । ୫୬
ପାର୍ବତୀ ହସିଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବଚନେ
ତୁମ୍ଭର ଆସିବା ବନମ୍, ଦେଖିଣ ଝିଲେତନେ । ୫୭
ସମସ୍ତ ବାଡ଼ିଣ ଦେବ ବସିଲା ମୁଁ ଭୁଞ୍ଜି
ସ୍ୱପଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତମ୍ଭ୍ରୁ ଖେଦ ବାଞ୍ଛି । ୫୮
କ୍ଷୁଧାତୁର ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ କୋପ କରିବ ବୋଲି
ଷଣ୍ଢ ନେଇ ବୃଷଭ ଲୁଆଣିବେ ଭଣିଲି । ୫୯
ସଦାନନ୍ଦ ହସିଲେ ଗିରିଜାଙ୍କର ବଚନେ
ସ୍ୱୟଂଦେଶ୍ୱରଙ୍କ କରି ଯେ ପ୍ରାପତଟି କରନ୍ତି ଦେବତା ମାନେ । ୬୦
ବଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟାସେ ପାରେଶ୍ୱର ନାମେ
କରତାଳୁ ଦେଖିଲେ ତପଫଳ-ଶ୍ରୁତି ଦାଦେ ଅଷ୍ଟମ ସ୍ୱୟମ୍ଭବେ । ୬୧
ଶୁଣ ହେ ଗିରିଜା ସ୍ୱେତବ ସାବାଳା ବୃଷ ଯେ ଦେଖିବା
ତାହାଙ୍କୁ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିବା । ୬୨
ଭିତର ନଗର ଅଗଣା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ
ଗୋଲକ ବୃଷ କଲେ ବରବେଶ ବିଧାନେ । ୬୩
କନ୍ୟାବେଶ ଯେ କଲେକ ତାହାଙ୍କ
ମଙ୍ଗଳ ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସୀଉକାର ବରଣ କରି । ୬୪
ଜୀବନ-ପାଦ ଗୋଷ୍ଠ ଯେ ଶାକୋଟ ବୃଷ
ବୃନ୍ଦା ଅର୍କ ଗୋଷ୍ଠ ଯେ ଗାନ୍ଧାରସେନ ବଂଶ । ୬୫
ଜାବିସୁ ବୃକ ଗୋଷ୍ଠ ଉଚ୍ଚାରିଲେ ମୁନେ୍ୟ
ଗୋଲକ ବୃଷ ତାହାଙ୍କୁ କଲେକ ପ୍ରଦାନେ । ୬୬
ତାହାଙ୍କର କରି ଗୋଲକ ବୃଷ ଓାନେ
କୁଶ ବନ୍ଧନ କରନ୍ତି ମୁନି ମନ୍ତ୍ରରେ । ୬୭

୬୨-୧ (ଖ) ତାହେନ = ଖଦନେ ୬୮-୨ (ଗ) ଶତ୍ରୁପକ ଶ୍ରୁତି ଅଟଇ ଏହେନ ।
୬୮-୨ (ଘ) ଶତ୍ରୁପକ ଶ୍ରୁତି ଖାଦେ ଅଟଇ ଏହେନ । ୬୮ ଶାଖାଙ୍କର କର ତତ୍ତ୍ୱ
ବୃଷଭର ଲଭିବୁ, ସାହାଡ଼ା ବୃଷ ଯୋଡି ଉକଷଣ କଳଣଲୁ ॥ (ଘ)

ଘାତାସ୍ତ ବୃଷ ସନ୍ଥ ସେବକ ପୋଷ ହୋଇଲ
ଯେ ଯାହାଙ୍କ ବୃନ୍ଦ ଗୋଟି ଚକ୍ରବାନ୍ତ ମନ । ୬୮
ଦେଖିଣ ବଚନ ସେ ହୋଇଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ଗାନ୍ଧାର ଦେଶ ନୃପତି ବଧିଲ୍ଲ ବାଣରେ । ୬୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ସ୍ୱନ ନୃପତି
ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଏହାର ହୋଇଲାକ ଶାନ୍ତ । ୭୦

୭୦-୨ (ଖ) (ଗ) ହୋଇଲ ବନେତା

— + —

ଗାନ୍ଧାରୀ ସହ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ

ଶୁ ଯେବେ ହାଦେ ଆମ୍ଭର ବଚନ କରିବା
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ତୋର ଆମ୍ଭ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦେବା ।୧
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଚନେ ରାଜା ସମ୍ପତ୍ତି ସାଜି
ଚଳାଇ ମହାରାଜା ହସ୍ତିନା ପୁରି ମଣି ।୨
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଘେନି ଚଳିଲେ ବ୍ୟାସ ମହାସନ୍ତ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ ସୁବନ୍ତ ।୩
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅସୁର କୁଣ୍ଡିକା ବୃଷବଣୀ
ଗାନ୍ଧାରୀ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁଖ ଆକର ଭୂଅଂଶୀ ।୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମେଂ ବନ୍ଧିଲ ଅନେକ କନ୍ୟା ମଲ
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବଣ୍ଟ ଭାଲଶୀ ରାଜା ନାଶ ଗଲ ।୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କଳ ନାଙ୍ଗଂ କନ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀକ ନାଙ୍ଗଂ ବର
ସେ ଜାତି ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁଖ ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର ।୬
ଦୁହିଙ୍କର ସେହି ଯୋଗ ହୋଇଲା ପୀରତି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀ ହୋଇଲେ ସେହି ଦେନମତି ।୭
ବଦମୃତ୍ୟୁ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣି ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ
ଗାନ୍ଧାରୀକ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସେ ହୋଇଲେ ପ୍ରଦାନୁ ।୮
ଦେବ ଅସୁର ସେ ହୋଇଲେ ସମଯୋଗ
ବଢ଼ିଲ ପୀରତି କମ୍ପୁଜାଲ ବଡ଼ଭ ରଙ୍ଗ ।୯—୧୩୬୭

---

*।୯ ନାମେଂ—ନାମେ । ୬-୬(ଖ) ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଯେଣ ଦେଖ ଚଳଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ସେବା ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତି

ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ପୃଚ୍ଛା କଲେ ଅତ୍ରିଙ୍କି
ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କେମନ୍ତେ ବିଭା କଲେ କହିବା ପ୍ରଭୁ ବାକ । ୧
ଶୁଣହୋ ମହାତମା ପୁରାତନ ଚରିତ
ପଣ୍ଡୁର ଚରିତ ଶୁଣିମା ଅମୃତ ଧନ୍ୟ ରସ । ୨
ସିଂହପୁର ନଗ୍ର କୁନ୍ତଭୋଜ ନୃପତି
ତାହାର କନ୍ୟା ନାମ ଅଟଇ ଜମ୍ବୁବତୀ । ୩
ମଦନ ମହାଦେବର ସେ ଅଟଇ କୁମାରୀ
ନଗରର ପୁରର ସେ ଅଟଇ ଅଧିକାରୀ । ୪
କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର ସେ ସେବକର ଦୁହିତା
ଶ୍ରଦ୍ଧାଯେ ଦୃଢନ୍ତ ନାମ ଦେଲେ ତାହାକୁ କୋଇନ୍ତୀ । ୫
ବଡ଼ାଇ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅଟଇ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତୀ
ଅତି ସୁନ୍ଦର ସେ ଅଭୁଳାସ୍ତି ତ ସୁବେଶୀ । ୬
ପୁଣ୍ୟ ନ ଥାଇ ସେ କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର
ସେବା ଦୁର୍ଲଭୀକ ତାର ସ୍ନେହ ସେ ଅପାର । ୭
ବୃଷଭ ମାସ ଦଶମୀ ବୃହସ୍ପତି ବାର
ଗୁରୁଦୁର୍ଗା ସେ ଅମୃତ ଯୋଗ ସେ ଦିନର । ୮
ବବ ନାମେ କରଣ ସେ ଶୁକ୍ଳ ନାମେ ଯୋଗ
ବୃଷଭ ନକ୍ଷତ୍ର 'ତେବା ଧନ ଭୋଗ । ୯
ସ୍ୱେମନ୍ତ ସମୟେଣ ଦୁର୍ବାସା ମହାଋଷି
କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜା ଗୃହେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଆସି । ୧୦
ଦେଖି କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜା ପାଦଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲା
ବସାଇଲ ମହାତମା ହୋ ଆଜଦିନ ମୋତେ ଭଲା । ୧୧

୧। ବାକ—ବାକ୍ୟ । ୩। ସିଂହପୁର ନଗ୍ର ରାଜା, ଖାଣ୍ଡାପୁର ନଗ୍ରରାଜା । ୪। ମଦନ ମହାଦେବଙ୍କର ସେ ଅଟଇ କୁମାରୀ । ୭। (ଖ) ସ୍ନେହ—ସ୍ୱଗତ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସୋହ ।

ଅନେକ ଭାଗ୍ୟ ସୁଫଳ ହୋଇଲା ଆଜ ମୁରୁ
ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହୋଇଲି ଯେ ତୋର ପାଦପଦ୍ମ ପଖାଳିବାକୁ ।୧୨
ଦୁର୍ବାସାସ୍ୱେ ପ୍ରତିବାଦ ତୁ ଅଛୁ ନା କୁଶଳେ
ପାଣ୍ଡୁ ଅନନ୍ତାତ୍ୟେ ଖଟି ଅଛନ୍ତି ନା ସତତେ ।୧୩
ସମସ୍ତ କୁଶଳ ବୋଲି ବୋଇଲେ କୁନ୍ତୀସୁତ
ଜୀବନ ସୁଫଳ ମୁନି ଯେ ଦେଖିଲି ମୁଁ ତୋତେ ଆଜ ।୧୪
ଦୁର୍ବାସାସ୍ୱେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ଆଇଲୁ ତୋହୋର ରାଜ୍ୟକୁ
ଚତୁର୍ଦିଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡିକୁ ବସା ଖଣ୍ଡିଏ ଦେବୁ ମୁରୁ ।୧୫
ବଢାଇ ସମ୍ପଦ ଜାଣୁ ଦେଖିଲୁ ତୋର ପୁଣ୍ୟ
ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ଯେ କଲୁ ଆମ୍ଭର ।୧୬
କୁନ୍ତିସୁତ ବୋଇଲେ ମୁଁ କଣ କହିବି
ରହିଲେ ସୁମୁକ୍ତ ଭକ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରିବି ୧୭
ଯାଅ ବୋଲି ବୋଲିଲେ ତୋର କୋପ ହୁଅନ୍ତା ତନୁ
ଜାଣି ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କରିବା ତପୋଧନ ।୧୮
ଦଶ ସହସ୍ର ଯୋଜନେ ମୁଁ ଅଛି ଅଧିକାର
ବଂଶ ଭ୍ରାତ ପୁତ ନାହିଁ ନା ମୋହୋର ।୧୯
ରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ନ ପୁଣ ଛାଡ଼ିପାରିବି ତୋତେ
ତୁ ଈଶ୍ୱର ସମାନ ମହାକ୍ରୋଧି କହୁଣି କୋପ କରୁ ନେତେ ।୨୦
ଦୁର୍ବାସାସ୍ୱେ ବୋଇଲେ ତୁ କାହିଁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସେବା କରିବୁ
ତୋହୋର କନ୍ୟା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣେ ତୁ ଦେଇଥିବୁ ।୨୧
ଆଶ୍ରମ ରେଟିକ ଲିପିବ ଅରଣୀ ଖୋଜି ଦେବ
ପାଣି ଝୁଣ୍ଟାସ୍ୱେ ଆଣିମ ଫୁଲ ଗୁଡ଼ାସ୍ୱେ ତୋଳି ଦେବ ।୨୨
ପାଳଙ୍କା ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ପଖାଳିବ ନେଇ
ପ୍ରତ୍ୟେକ କରିଣ ସେହି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଭକ୍ତ ହୋଇ ।୨୩

୧୮-ପାଠ ହୋଇଲେ କୋପ ହୋଇ ବଢ଼ିବ ବ୍ରହ୍ମସୁତ । ଜାଣି ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କର ତପୋନିଧି ॥ ୨୨-୧ (ପା)ଅରଣୀ ଖୋଜି ଶକଳବ ।

କୁନ୍ତିଭୋଜ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଆନକୁ କିଂପେ ଦେବି
ଏକା ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ ମୋହୋର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଥାଉ ସେବ । ୨୪
ଦୁହିତାକୁ ଦେଇ ସେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ କୁନ୍ତିଭୋଜ
ଆଶ୍ରମ ଖଣ୍ଡିଏ କଲେ ନଗର ବାହାର । ୨୫
କୋଇନ୍ତାଏ ଥୋଇଥାଇ କନ୍ୟା ଭରତେ
ଦୁର୍ବାସା ଋଷିଙ୍କି ସେବା କରଇ ଅନୁବ୍ରତେ । ୨୬
ଦ୍ୱିଜ ହୃଦୟରେ ଅଇଶା ଦେଇଂଣ
ଶୋନସ୍ତ ଦେଶ ଛେଷ ଚଳାଇ ପଞ୍ଚ କରି । ୨୭
ନବଦ୍ରବ୍ୟ ଚାଲେଙ୍କ ଆମ୍ବପତ୍ର ଲୁଚାଏ ଆଣିଲ ପାଉଣି
ପଖାଳ ପୀଢ଼ାରେ ଶୁଖାଇ ପାଲଟା କାଟେଣ୍ଟି । ୨୮
ତଣ୍ଡୁ ରମ୍ଭାପାଣୀ କପୋଳ ମାଜଇ ଆମ୍ବିଳେ
ଆଶ୍ରମ ଖଣ୍ଡିକ ଲେପଇଁ କୁସ୍ତ ଗୋମୟରେ । ୨୯
ଦ୍ୱିଜୁଣ ଗୁଣ୍ଡାଏ ମେଚଇ ସଞ୍ଚ କରି
ପଞ୍ଚ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଆଣିଲ ସେ ବେଲ ଚଇରୁ ପାରି । ୩୦
ବାଲ୍ମିକ ବସୁଧ ସେ ରଜାର କୁମାରୀ
ସୁଗୀୟାମା ଦଣେ ଥାଇ ଋଷିଙ୍କି ସେବା କରି । ୩୧
ଋଷି ବଟେ ସମାଧିରେ ବସିଥାନ୍ତି ସେ ଭିତରେ
କଧାଟ ଗୋଟି ଧାଡ଼ ଚୋଇନ୍ତା ବସିଥାଇ ବାହାର ଦ୍ୱାରରେ । ୩୨
କୋଇନ୍ତାର ଭକତେ ଅନେକ ସନ୍ତୋଷ ଦୁର୍ବାସା
ନାନା ଅର୍ଥକୁ ମୁନି ନ କଲେ ମନାସ । ୩୩
କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜ୍ୟେ ମୁନି ରହିଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ
ଚତୁର୍ମାସ୍ୟାକୁ ବୋଲି ରହିଲେ ଚାହିବଙ୍କ ପଞ୍ଚପତ୍ରେ । ୩୪
ମହୋଦଧି ତୀର୍ଥେ ଅର୍ଦ୍ଧୋଦୟା ଯୋଗ ପାଦ ହେଉ
ଦକ୍ଷିଣ ମହୋଦଧିକ ସମସ୍ତେ ସାଜନ୍ତି ତୀର୍ଥ କରି । ୩୫
କୁନ୍ତିଭୋଜ ରଜାର ଅଗ୍ରତେ ମିଳଲେ ତପୋବନେ
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳ ମୁନି ତାମ୍ରପାତ୍ର ହସ୍ତେ । ୩୬

୨୪-୨ (ଖ) ଅଜ୍ୟ ଲୋକ କରଇ ମୁନି ଧର୍ମ ସେ ପାଇବ । ୩୨ । ଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ବସିଥାଇ ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାରେ । କପାଟ ପାଖେ ଭଡ଼ ବସିଥାଇ ଦ୍ୱାରେ । ୩୫-୧(ଖ) ତୀର୍ଥ ଧର୍ମ କୋଳିଣ ପଢ଼ନ୍ତି ପାଠ ସୁଣ ।

ଦେଖିଣ ଉଠିଲେ ସେ ମନ୍ଦିରର ସ୍ୱାମୀ
ମୁନିଙ୍କର ଚରଣେ ସେ ହୋଇଲେ ପ୍ରଣାମି ।୩୭

ସେତେବେଳେ ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କଲେକ ଦୁର୍ବାସା
ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଶିଣ ପୂରିଲେ ମନସା ।୩୮

ଦୁର୍ବାସା ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭେ ସେପାନ୍ତେ ସେ ଅଇଲୁ
ପାଣ୍ଡବରଷ ହୋଇଲୁ ତୋର ରାଜ୍ୟରେ ରହିଲୁ ।୩୯

ବୋଲଇ ନୃପତି କଣ୍ଠଶାଳ ତପୋବନ୍ତ
ସେମନ୍ତ ହୋଇ କେ ତୋତେ ହୋଇଛନ୍ତି ଭଗତ ।୪୦

ଦୁର୍ବାସାଏ ବୋଇଲେ ବଡ଼ ସୁପ୍ରେମେ ସେ ଥିଲୁ
ଜୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ଭଗତେ ନାନା ସର୍ଗ ଉଦେଷିଲୁ ।୪୧

ଅମ୍ଭେ ତୋହୋର ପୁରେ ଅନେକ ପାଇଲଇ ସୁଖ
ଅହୋ କୁନ୍ତଭୋଜ ତୋତେ ପ୍ରାପତ ହେଉ ଏତେ ସୁଖ ।୪୨

ସୋମବଂଶେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଉ ତୋର କନ୍ୟା
ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଭାବ କରୁ ସେହାକୁ ଧର୍ମ ସେ ଦେବତା ।୪୩

ଧର୍ମବଳେ ବଳବନ୍ତା ସତୀ ହୋଇ ତୋର ସୁତ ହୋଉ ଜାତ
ପଞ୍ଚ କଟକରେ ଠାକୁରାଣୀ ହୋଉ ତୋ ଦୁହିତ ।୪୪

ଏସନେକ ବର ଦେଇ ଚଳନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମସୁତ
ଜୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ ଗୋଡ଼ାଇଲନ୍ତି ସେ ମୁନିଙ୍କ ପଛକତି ।୪୫

ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ମହାତ୍ମାଏ ପଶିଲେ ବନସ୍ତରେ
ଜୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚକୋଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ।୪୬

ଜୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ ଛାଡ଼ିଲେ ବନସ୍ତରେ ପଶି
ଧାଡ଼ନାରେ ଦୁର୍ବାସାଏ ରହିଲେ କେଉଁଠି ।୪୭

ଦୁର୍ବାସାଏ ବୋଇଲେ ତୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛୁ ଆଣି
ଅମ୍ଭନ୍ତ ଛାଡ଼ି ତୋହୋର ଚିତ୍ତ ନ ବଳଇ ପାଇ ।୪୮

ବାହୁଡ଼ ଯାଅ ମା ତୋ ନ ଚଣ ବନସ୍ତକୁ
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକେ ଅଛନ୍ତି ନାଶ କରିବେଟି ତୁମ୍ଭୁ ।୪୯

୪୬। ଜୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚଶହ କୋଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ।

କୋଇଲ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଶ୍ୱଶୁର ଯମାନେ ଭୃଗୁଙ୍କ ସେବା କଲି
ସ୍ୱେତକାକ ସେବା କରି ମୁଁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଧନ ହୋଇଲି । ୫୦

ବାଲି କୁଡ଼ ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ାଇ ପଟ ଦେଲେସେ ଭକ୍ତିଂରେ ଦେଇ
ଲଘେ କରି ସେବଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସେହୁ । ୫୧

ତୋହୋର ସବୁ ଋଷିଙ୍କ ସ୍ୱେତକାକ ସେବା କଲି
ନିର୍ଦ୍ଧନ ହୋଇଲି ମୁଁ କିଛୁ ନ ପାଇଲି । ୫୨

ଦୁର୍ବାସେ ବୋଇଲେ ତୁ ତ ଭଗ୍ନ ହୋଇଅଛୁ
ପାଣ୍ଡବଋଷି ସେ ସେବା କରି କିଛିହିଁ ନ ମାଗିଲୁ । ୫୩
ମହାମନ୍ତ୍ର ଭାବେ ଗୋ ନ ଦେଉଛି ପାଣି
ଆମ୍ଭେ ବସୁଅଛୁ ସେହୁଁର କାର୍ଯ୍ୟ ବାଞ୍ଛ କରୁ । ୫୪
ସେବେ ହେ ମହାତ୍ମା ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା
ଋଷି ଆମ୍ଭେ ମହାନ୍ତ ପଦାର୍ଥେକ ଦେବା । ୫୫
ଦୁର୍ବାସେ ବୋଇଲେ ଗୋ ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ଦେବୁ ଅବଶ୍ୟ ସେମନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର ତୋର ପୂରିବ ମନବାଞ୍ଛା । ୫୬
ମୁହିଁ କାଳ ଋଷି ମୁନି ତଥ ନ ଜାଣିଲୁଂ ସନ୍ଦେହ
ଜାଣି ମହାତ୍ମା ମୋତେ କରିବା ଅନୁଗ୍ରହ । ୫୭
ଦୁର୍ବାସେ ବୋଇଲେ ଗୋ ଆଜ ଋଷିଙ୍କର ସେହୁ ବ୍ରତ
ସୁନ୍ଦର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇବ ଦୁର୍ଗାଂ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ୱଗ୍ୟବନ୍ତ । ୫୮
ସୁପୁଣ୍ୟ ହୋଇବ ତୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବନ୍ତ
ସଂଗ୍ରାମକୁ କେବେହେଁ ନୋହିବ ଟଳଗତ । ୫୯
ସ୍ନେହସହିତ ବାଞ୍ଛା ଋଷିଙ୍କର ଜ୍ଞାନ
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ହୋଇନ୍ତି ମୋହିତ । ୬୦
ଆମ୍ଭେ ଦେବୁ ତୋତେ ମହାମନ୍ତ୍ର ଜପମାଳୀ
ସେହୁ ସବୁ କରି ତୁ ଥାଅସି ସମ୍ଭାଳି । ୬୧

୫୦। ସେତେ କାଳ ସାଧୁ ସେବ କରୁ ଯାହ ନ ପାଇଲି । ୫୨-୧ (ଖ) ସ୍ୱେତକାକ = ପାଣ୍ଡବ ଋଷି ୫୫। ଋଷି ଆମ୍ଭେ ଜନ୍ମିଛି ପଦାର୍ଥେକ ଦେବା । ୫୯।୧ ସନ୍ତାନକୁ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଅତୀବ ବଳବନ୍ତ । ପାଠାନ୍ତର ସକ୍ଷମ ହୋଇବ ବଳବନ୍ତ । ଏପରିକ ଅସ୍ତ୍ର ଋଷିଙ୍କର ଶୁଣ କଥା ।

ଦେଖିଥା ଗଡ଼େଣି ଗୋ ଧୂମରବୁ ଯାହାକୁ
ସେ ଆସି ପ୍ରବନ୍ଧ ବୋଲିବ କାଣ ଭୁକୁ ।୬୨
ଉତ୍ପତ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ବସ୍ତୁ
ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାନ୍ତି ପ୍ରାଣ ଯିବ ନ ଅଇଲେ ତା ଘଣ୍ଟଂ ।୬୩
କଣ୍ଟାମାଳୀ ବେଇଣ ଯେ ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥଳ
ଅନୁଖଣ୍ଡେ ମହାତମା ଟେଲ ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର ।୬୪—୨୪୬୧

୬୨। ସେ ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ଆଗେ ଭୁକୁ । ୬୩—ପଦ 'ଛ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବଚନ ସେ ସତେକ ଶୁଣି
ବିଚାର କରଇ ସେ କୁନ୍ତୀଭୋଜର ନନ୍ଦିନୀ ।୧
ଏମ୍ଭ ମହାମନ୍ତ୍ର ଯେବେ ମୁନି ଦେଇ ଗଲେ ମୋତେ
ଏହାର ତତ୍ତ୍ୱ ମୁଁ ଜାଣିବି କେମନ୍ତେ ।୨
ଯମୁନା କୂଳେ ଦେଖି ନାଗଚମ୍ପ ଶେଯ୍ୟା ଗୋଟି କଲେ
ନେତ୍ର ମୁଦି ହୃଦୟେ ଭାସ୍କର ସ୍ମରିଲେ ।୩
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଦେବ ଭାସ୍କର ଆସନ କମ୍ପିଲା
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ଯେ କୋଇନ୍ତୀ ସ୍ମରିଲା ।୪
ମୁଁ ଏହା ବଞ୍ଚାଇ ନ ଯିବି କେମନ୍ତେ
ବିଜୟେ ତରଣି ନାରାୟଣ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କ ଶେଯ୍ୟାତଳେ ।୫
କୋଇନ୍ତୀକୁ ଭାସ୍କର ଧଇଲେ ନିଜ କୋଳେ
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ମଦନ ରସ ଭୋଳେ ।୬
କରପତ ଯୋଡ଼ଣ ବୋଇଲେ ଭୋଜର କୁମାରୀ
କେ ଟି ତୁ ମହାତମା ମୋତେ ବଳାତ୍କାର କର ।୭
ବୋଲନ୍ତି ଆରେ ମୁହିଁ ସେ ଭାସ୍କର ତରଣି ନାରାୟଣ
ଋଷିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ ମୋତେ କଲୁ ସ୍ମରଣ ।୮
ଏବେ ମୋତେ ଶୃଙ୍ଗାର ଦେବୁ ନାରେ ବାଳୀ
ଅନେକ ବାଟେ ତାକୁ କହାନ କଲେ ଅଂଶୁମାଳୀ ।୯
କୋଇନ୍ତୀଏ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଅବିଭାଇ ଅଟଇ ଅରକ୍ଷଣ
ତୁ ଦିଗପାଳ ହୋଇ ମୋତେ କରୁଛୁ ଅନୀତି ।୧୦
ଦିନକରନାଥ ବୋଇଲେ ତୁ ମନ୍ଦକୃତ କଲୁ
ଅଲଗି ବାମା ହୋଇ ମୋତେ କିପେ ସୁମରିଲୁ ।୧୧
ସେ କାରଣରୁ ମୁଁ ସୁମରିଲି ଋଷି ବିଦ୍ୟା ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ
ଦୁଃଖିଆ ନାଥ ତୁ ମୋତେ ଦଣ୍ଡିବୁ କେମନ୍ତେ ।୧୨
ତରଣି ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କେତେ ମେଣି
ଅବଶ୍ୟ ତ୍ରାଣ ହରିବ ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଯାଇ ଫାଟି ।୧୩

୧୦-୨-(କ) ଅଲଗିବାମା = ମଙ୍ଗଳହାଣ୍ଡି। ୩-୨-(ଗ) ନେତ୍ରୁ ହୃଦ୍ୟାତ ଅନ୍ତରେ ।

ତୁ ମୋତେ ସୁମରଣା କଲୁ ନ ବନ୍ଧୁରେ
ରମଣ ନ କଲେ ମୁଁ ତ ନ ଯାଇ ବାହୁଡ଼ି । ୧୪

ଯମୁନା ନଦୀତୀରେ ଗହନ ଅଟବୀ
କୋଇଲାଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲେ କରତା ଆଦିଦେବା । ୧୫

ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଣ ସେ କମଳଲୋଚନ
ଇଚ୍ଛା ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ଭବର ସମାନ । ୧୬

ଅଶଳତ କନ୍ୟା ସେ ଅଟଇ ସୂଚୀଭେଦ
ସୂଚୀନାଡ଼ି ସ୍ୱରୂପେଣ ଉପସ୍ଥ କଲେ ଦେବ । ୧୭

ବିବସନସାଙ୍ଗେ ସେ ହୋଇଣ ଦେବୀ ଦେବ
ଅଙ୍ଗାଂନ ବାଳ ପ୍ରି ସ୍ୱ ସେ କାଟମଣ ଅଷ୍ଟବ । ୧୮

କଣ୍ଟିତ ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ କଲେ କରତାରେ
ବାହୁଡ଼ି ନ ଗଲେ ଦେବ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିତରେ । ୧୯

ଗାର୍ଯ୍ୟ ପତନ କାଳରେ ସେ ଶୈଳର କୁମାରୀ
ବାଇକୁଲ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖ ଅନେକ ବନସ୍ଥ କରି । ୨୦

ଶ୍ରେ କରତାର ନାଥ ନ ଛାଡ଼ ତୋର ଗାର୍ଯ୍ୟ
ଅମୋଘ ରେତ ଦେବ ମୋହୋର ଗର୍ଭେ ରହିବ ଆତ୍ମଜ । ୨୧

ଅବଗାଇତ କନ୍ୟା ଆବର ଅରଜବତୀ
ଆବର ଗର୍ଭେ ମୋହୋର ରହିବ ସନ୍ତତି । ୨୨

ପିତାର ବଚନ ମୁଁ ଲଙ୍ଘିବ କେମନ୍ତେ
ଆବର ପ୍ରଦାନ କେ ହୋଇବାକ ମୋତେ । ୨୩

ଜଗଦ୍ଧ କୁଳକୁ ଉପୁଜିବ ବହୁତ ଲାଜ
ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଦେବ ଗର୍ଭେ ନ ଛାଡ଼ ତୋ ଗାର୍ଯ୍ୟ । ୨୪

ଏନକର ନାଥ ବୋଇଲେ ଗୋ ରତିରଂଗ କଲେ
ଲାଜ ଭୟ ଦୋଷ ହୋଅଇ ଗାର୍ଯ୍ୟ ନ ଛାଡ଼ିଲେ । ୨୫

୧୬-ସୂତନାଡ଼ ସମାନେ କଲେକ ସଯୋଗ । ସୂଚୀର ପ୍ରମାଣେ ଇନ୍ଦ୍ର କଲେ କରସ୍ଥ ଦେବ । ୧୭-(ଗ) ଅଣ ଅଶଳତ ନାହ୍ନ ସେ ଅଟଇ ସୂଚୀଭେଦ । ସୂଚୀର ପ୍ରମାଣେ ଇନ୍ଦ୍ର କଲେ କରସ୍ଥ ଦେବ ॥ ୧୮ ବିବସନସାଙ୍ଗ—କବଶନଶାସ୍ତ୍ରୀ ।

କୋଇନ୍ଦ୍ରା ବୋଇଲେ ଯେବଣ ଗାନ୍ଧୀ ରୁ ଗୁଡ଼ିବୁ ଦାନବର
ସନ୍ଦେ ଛତ୍ରପତ୍ରି ହୋଉ ସେ କୁମର । ୨୬
କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ବଚନ ଶୁଣିଣ ବରକ୍ଷ
ଢାଳିଲ ମହାରେତ ଗର୍ଭେଣ ନ ସକ୍ଷ । ୨୭
ଗାନ୍ଧୀ ପତନ କାଳେ ଦେବ ଟାଡ଼େଣ ତୋଳି କଲା
ଅନେକ ରଙ୍ଗେ ସ୍ୱାମୀ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ ଦେଲ । ୨୮
ଜନ୍ମ ହୋଇଲ କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ଗର୍ଭରେ
ବରକ୍ଷ ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଛନ୍ତି ତୋତେ । ୨୯
କୋଇନ୍ଦ୍ରା ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଦେବ ଭବଦ୍ଦୁରୁ ଜାତ ନ ହୋଇ ସନ୍ତତି
ଭବ ଜନ୍ମେ ମୁଂ ସେ ହୋଇବ ଅପଥୀ । ୩୦
କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲ ସେ ମୋହୋର ଦୁହିତା ପଣେ
ବିକଳ ଦେଖି ଦୟା କଲେ ବରକ୍ଷ ନାହସୁଟେଣ । ୩୧
କର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରେ ଗାନ୍ଧୀ ସେ ଟେକଲେ ଜଗାଣି
ସ୍ୱେଦଦେକେ ଅଣ୍ଡ ସେ ଦୁବଗ୍ଣ ନବାଣୀ । ୩୨
ମହା ଅମୋଦ ରେତ ଅଶ୍ରୁ ସେ ଗାନ୍ଧୀ
କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ ସନ୍ଦେ ଜନ୍ମିଲ ଆତ୍ମଜ । ୩୩
ଦେଖିଣ ପରମ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ କମଳଲୋଚନ
କୋକନର ନାମ ଦେଲେ ତାହାର ଗାନ୍ଧୀ କର୍ଣ୍ଣ । ୩୪
କର୍ଣ୍ଣେ ଶ ଶୁପିଲେ ସ୍ୱାମୀଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ ବେନ
ତାହୁରେ ଗୋଟ୍ୟାନ କଲେ ଅମୃତ ଅଭେଦ କବଚ ମଣି । ୩୫
ଶଙ୍କରେ ଲେଚନ କଲେ ବଜ୍ର ସେ ଛଇଦ
କର୍ଣ୍ଣେ ଶ କୁମରର ମହାବ୍ରହ୍ମ ମନ୍ତ୍ର ଚଢ଼ି । ୩୬
ଆକୁଞ୍ଚିତ କେଶ ଉପାଣିଲ ପାଟିଆ ନରାଜ
ଟଟେଶ୍ୱର ତତ୍ତ୍ୱ ନାସା ଦୃଢ଼ର ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ । ୩୭

୨୬। ସନ୍ଧ୍ୟ ଛତପତ୍ରି ପୁତ୍ର ହୋଇବ ତୋହୋର । ୩୧। କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲ ମୋହୋର ମନ ପଣେ । ୩୨-କର୍ଣ୍ଣ କଥ ବୋଲି ବାହିଁ ଟେକଲେ ଭଜାଣ । ସେହେଲୁ ସେ ଅଣ୍ଡଜ ପ୍ରବର ଭ୍ରଣ ॥ ୩୨। "ସ୍ୱେଦଦେକେ...ନବାଣୀ" ପାଦାନ୍ତ ପରେ ଅଧିକା ପାଠ:— ସନ୍ଦେ ଜାତ ହୋଇ ବାହାରେ ହୋଇଲ କର୍ଣ୍ଣେ । ଛତପତ୍ରି ହୋଇଲ ପୁତ୍ର ଭନ୍ଦ୍ର ସେହେ ॥ ୩୨। ନବାଣୀ—ଜର୍ମାଣି । ୩୬। କର୍ଣ୍ଣରେ କୁମରର ମନ୍ତ୍ରାନନ୍ଦ ସ୍ଥଳ ।

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଆକର୍ଷଣ କରିଲି କିଶୋର ସରୋଜ
ହସ୍ତୀରି ଶୋର ହସ୍ତ ଜିଣି କରିଲି ବେନି ଭୁଜ । ୩୮
ଆରକ୍ତ ବେନି ଲୋଚନ ବଙ୍କିତ ବେନି ନେତ୍ର
କନକ କଳସ ପ୍ରକଟ ପେଟ୍ଲି ପୃଷ୍ଟ ହେତ । ୩୯
ଅପୂଟ ଡମ୍ବାରୁଡ଼ି ଜାଣି ଧରିଲି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଟି
ଉଲଟ କଦଳୀ ଜାନୁ ଯେସନ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟି । ୪୦
ସୁନ୍ଦର ସୁବେଶ ଅଳକାଶ୍ରିତ ବଳା
ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଜାଣି ତେଜ ଅନର୍ଗଳା । ୪୧
ନାନା ଚିହ୍ନ ତୋର ଶରୀରରୁ ନ ଫୁଟୁ
କୋମଳ ପରଶୁ କୃପାଣ ତୋ ଶରୀରେ ନ କାଟୁ । ୪୨
ଭଣେ ଅଚ୍ୟୁ ତୁ ଯୁଅସିରେ କୁମର
ଦାନେଶ ଯାହେର ତୁ ହୋଅସି ମନ୍ଦାକର । ୪୩
ସେତେବେଳେ ପ୍ରସନ୍ନ ତୁ ରଥରେ ବସିଥିବୁ
ସୈନ୍ୟଙ୍କୋ ଜିତନ୍ତା ହୋଇତ ସଂଗ୍ରାମେ କୋଦଣ୍ଡ କେଉଁରେ ବାଳୁ । ୪୪
ଅନେକ ବନ୍ଧ୍ୟା ତାକୁ ଦେଇଣ ମାରନ୍ତି
ଭଦ୍ରଣ୍ଟ ଶିର ଭେଦ କରାଣିଲେ ଉଦଣ୍ଡ । ୪୫
କୁମର କୋପେ ଧରି ସେ ନୃପଙ୍କର କୃପାଣ
କସ ବୁଦ୍ଧି କରିବ ବୋଲିଣ ମନରେ ବିଚାରି । ୪୬
ସେ ସୁପଣ୍ଡ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମୁଁ କେମନ୍ତ କରିବ
ପିତା ମାତା ଶୁମରେ ମୁଁ କ ବୋଲ ବୋଲିବ । ୪୭
ଅବଶ୍ୟ ପଣ୍ଡିତେ ମୋତେ ବାହୁତ ପୁଚ୍ଛିବଇ ଦେଖି
ବୋଲିବେ କାହୁଁ ପାଇଲୁ ତୁ ଏ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ । ୪୮
ମାତା ପିତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ କେମନ୍ତେ କହିବି ମିଥ୍ୟା
ସତ କହିଲେ ତ ହୋଇବ ଲଜ୍ୟା ଅପ୍ରମିତା । ୪୯

୪୦-୧ (ଗ) ଅପୂଟ=ବଣ୍ଡୁଣ୍ଟ । ଧାଡ଼ିଭିର ୪୦।୨ ଅସ୍ତରେଷଣ ଜାନୁ ଯେସନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ମୁଦ୍ରା ଗୋଟି । ନଙ୍ଘ ଜାନୁ ଯେସନ୍ତ ଶୁକଳିତ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟି । ୪୩।୨ । (କ) ଦାନେଶ ଯାହୁ ରୁ ଭୁଅରେ ମନ୍ଦାକର । ୪୩।୨ (ଖ) ଯାହେର— ସାଗର । ୪୪।୨ ସୈନ୍ୟଙ୍କୋ ଜିତନ୍ତା ହୋଇ ରୁ ସାଗ୍ରାମ କର ବାଳୁ । ୪୭।୨ ପିତା ମାତା ମୁଖ ମୁ କେମନ୍ତେ ଚାହିଁବ ।

ପରଦାରପ୍ରେଣୀ ବୋଲି କେହ୍ନ ପ୍ରଦାନ ନୋହିବେ
ସମସ୍ତେ ହେଁ ଦୁର୍ବାସା ଋଷିଙ୍କ ଦୋଷ ଦେବେ ।୫୦
ବୋଲିବେ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଥିଲବ ସମସ୍ତେ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ରମଣେ ସେ ଉପୁଜିଲା ତନୟେ ।୫୧
ସ୍ୱେ ଜଗନ୍ମାତା ଥିଲେ କାହିଁକି ମୋର ଭୀତି
ଅନେକ ବାଟେଗ ମୁଂ ସେ କରିବ ପୁତ୍ର ଉତପତ୍ତି ।୫୨
କରେଣ ଦେବ୍ ଦେବା କର୍ଦ୍ଦମ ଲେଟେସ୍ୱେ
ଆସନେ ବଢ଼ିଲେ ଦେବୀ ମଂଜୁଷ ଗୋଟିଏ ।୫୩
ତହିଁର ଭିତରେ ସେ ପୂରାଇଲ ଭଲ
ଯମୁନା ନଈକଇ ସେ ଦେଲେ ଚିଡ଼ି କରି ।୫୪
ପ୍ରଭାତେ ବାଳ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତେଜି ସେବଣ ତନୟେ
କର୍ଣ୍ଣର ତେଜ ଲଗି କର୍ଦ୍ଦମ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଜୁଷର ପ୍ରାୟେ
ଯମୁନା ନଦୀରେ ସେ ଚଲି ଭସିଆଇ ।୫୫
ଶ୍ରଣାନ୍ୟ ମୁଖ ହୋଇ ଯାଉଛି ସେଠ ବୁଡ଼ି ହୋଇ ।୫୬
ବାହୁଣାବନ୍ତ ତହିଁ ଚଳୁଥିବେଣ ପୁଣ
ସେ ମଞ୍ଜୁଷ ଲଗିଲା ଯାଇ ଅଶ୍ୱିନଙ୍କ କୋଣେ ।୫୭—୧୪୭

୫୪। ଯମୁନା ନଦୀକି ଚିଡ଼ି ଦେଲେ ଭେଟ କରି । ୫୫। ସୂର୍ଯ୍ୟର ତେଜ ଲଗି କର୍ଦ୍ଦମ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଂଜୁଷା ପ୍ରାୟେ ।। ୫୬। କର୍ଦ୍ଦମ ସ୍ଥାନରେ କେତେକ ପୋଥିରେ କର୍ଦ୍ଦମ ଅଛି । ୫୭। ହେଠ — ଅଧ ୫୬-୨ (ଖ) ଭିତର ଜୁଳେଣ ।

ରାଧାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଚରିତ ଓ ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିପାଳନ

ଗାଲବର ନନ୍ଦନ ସେ ଅଛଇ ଦଣ୍ଡୀଶ୍ୱ
ରତେଶୀ ବୋଲାଣ ସେ ତାହାର ଦୋହିତାଏ ।୧
ପୂର୍ବଜନ୍ମେ ସେ ଅନୁସୂୟା ଅଛଇ ଅଚିଛଶ
ବାସବଙ୍କୁ ସ୍ନେହବ ନ କରଇ ଦର୍ପ ଧରି ।୨
କଟଣି ସୁରନାଥ ଅଭିଶାପ ଘତି
ଯାଅ ତେ ମାନସ୍ତ ହୋଅ ତୁ ମାନୁଷୀ ।୩
ଦଣ୍ଡୀଶ୍ୱ ନନ୍ଦିନୀର କନ୍ୟା ନାମ ତା ଶରଧା
ସେ ଗୋତେ ଜାତ୍ତ ନେ ନାମ ତୋର ହୋଇ ରାଧା ।୪
ବାସବର ଶାପେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଚ୍ୟୁତ
ଦେହ୍ମ ସନ୍ତ୍ରେ ସେ ହୋଇଲା ଜାତ ।୫
ସିଂହ ବୃହସ୍ପତି ସେ ହେଉଥିଲ ପଞ୍ଚମୀ
ଅନେକ ଜନେ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଗଲେ ତୀର୍ଥ ଭୂମି ।୬
ଜନ ଗହନ ମେଳେ ସେ ବାଳୁ ଚତ୍ତଂ ଥିଲି
ଦଣ୍ଡୀଶ୍ୱ ନନ୍ଦୀ ତାହା ତୀର୍ଥରେ ଭେଟିଲି ।୭
ଅନ୍ତବନ ହୋଇ ସେ କାନ୍ଦଇ କୁମାରୀ
ଶରଧାବତୀ ସେ ତାହାକୁ ଧଇଲି କୋଳ କରି ।୮
କେବ୍ୱ ତାହାକୁ ମୋହୋର ବୋଲି ବୋଲନ୍ତା ବୋଧିଲି
ଦଣ୍ଡୀଶ୍ୱ ଶରଧା ତାକୁ ହସ୍ତିନା ନେଇଣ ଅଇଲି ।୯
ରାଧା ନାମ ଦେଲି ତାହାକର ଶୁଭ
ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଣ ତାକୁ ଯତନେ ପ୍ରତିପାଳ ।୧୦
ସେ ଦଣ୍ଡୀଶ୍ୱ ଦୁହିତା ଗଲା ଯମୁନା ସ୍ନାହାନେ
ମଞ୍ଜୁଷ ଗୋଟିଏ ସ୍ରୋତେ ବୁଡ଼ି ଦେଖିଲେ ଜଳର ଜଦପାନେ ।୧୧
କର ବଢ଼ାଇ ଧଇଲି ଦେର୍ଘ ବଳେ ସେ ଶରଧା
ମଞ୍ଜୁଷ ଯତନେ ନେଇ ସେ ବେଗେ ଗଲା ରାଧା ।୧୨
କୂଳରେ ଆଣି ତାହା କଲା ଦେବା ଫାଳ
ଦେଖିଲା ବାଳ ଆଦିତ୍ୟ ଜାଣି ସେ ଦୁଲଣ ।୧୩

୨।୧ ଅଚିଛଶ—ଅପ୍ରସନ୍ନ ୨।୨ ବାସବଙ୍କୁ ଉପହାସ୍ୟ କଲା ସେ ଗର୍ବ କରି । (ପା:)

ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧେନ ଗଲେକ ନିଜ ପୁରେ
ସଞ୍ଜୟେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭ ସ୍ନେହକ କୁମର । ୧୪
ଏହୁ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ତୁ ତୋ ଆଣିଲୁ ହେଉଧାଏ
ସ୍ନେହାର ନାମ ତୋଟି ସେ ଡାକିବ ସ୍ୱଧେନଏ । ୧୫
ଯତ୍ନ କରି କର୍ଣ୍ଣକୁ ପାଳିଲା ସେ ସଞ୍ଜୟ କୁମାରୀ
ଅନୁଭବ ନୃପତିଙ୍କର କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରି । ୧୬—୧୪୯୮

୧୫-ଏହ ପୁଅ ଗୋଟିକୁ ସେ ଘରିକୁ ନେଇଥା ହେବେ। ସ୍ନେହାର ନାମ ବୋଲି ହୋଇ ସେ ସ୍ୱଧେବେ। (ପା) (ଖ) ପୋଥିରେ ୧୬ ପଦ ନାହିଁ । ୧୬ ପଦ (ଗ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ ତା ସ୍ଥାନରେ ଅଛି—ଏଥି ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ କଥା ଭବ ସ୍ୱବ, କର୍ଣ୍ଣ କୁମାରଙ୍କୁ ସଞ୍ଜୟେ ପାଳିବ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିବାହ

ଯମୁନା ଜଳେ ସେ ପୁତ୍ରକୁ ଭସାଇ
ଭୋଜକନ୍ୟା ଫେରି ଗଲେ ବିଷାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ।୧
ଶଶୁର ସମ୍ମାନ ଚିହ୍ନ ଗଲେ ଦେଖି ଲୋକେ
ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଶୋକରେ ଦୁଃଖିତ ।୨
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ହୋଇଲା
କୁନ୍ତିଭୋଜ ନୃପତିର ତନୟା ଉପୁଜିଲା ।୩
କର୍ଣ୍ଣଭୋଜ, ବଳଭୋଜ, ଆଉର ମୁକୁନ୍ଦଭୋଜ
ସେମାନେ ଜନ୍ମିଲେ ତାଙ୍କର ତିନ ସେ ଅଗ୍ରଜ ।୪
ବଳବନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅଟନ୍ତି ଜଗଜଣା
ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କୁଣ୍ଡଳ ହୋଇଲେ ସେ କୁନ୍ତିଭୋଜର ଦୁଲଣା ।୫
କାର୍ତ୍ତିକମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ବୁଧବାର ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ
ଆଜ୍ଞାମାନଙ୍କ ସ୍ନାନଦାନ ଦିନ ଗଙ୍ଗାକୁ ଗଲେ କୁନ୍ତିଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ ।୬
ଦେଖି ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାନଦାନକୁ ଭୀଷ୍ମ ସେ ଆଇଲେ
କୁନ୍ତିଭୋଜ ରଜା ତୁଲେ ମିଳିତ ହୋଇଲେ ।୭
ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କର ହୋଇଲା ଦେଖାଣୀ ବୁଝି ବସି
ମିଳନ ହୋଇଲେ ସେ ଗଙ୍ଗାକୂଳେ ବସି ୮
ପାଣ୍ଡୁ କୁମର ଯାଇଅଛି ସେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ତୁଲେ
କୁମାରମାନଙ୍କର ତୁଲେ ଭୋଜକନ୍ୟା ସେ ଯାଇଥିଲେ ।୯
ପାଣ୍ଡୁ ବସିଲେ ଯାଇ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କୋଳେ
ଭୋଜକନ୍ୟା ସେ ବସିଛନ୍ତି କୁନ୍ତିଭୋଜର ଜାନୁରେ ।୧୦
ସ୍ୱୟଂବରକ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
କୁନ୍ତିଭୋଜକୁ ପଚାରିଲେ କି ସେ ତୋହର ଦୋହିତା ।୧୧
ଦୋହିତା ପୁତ୍ରବେନି କୁନ୍ତିଭୋଜ ବୋଲେ
ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ହୋଇଲେ ସେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ପାଦେ ।୧୨
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ନରନାଥ
ଆମ୍ଭ ପୁତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କର ତୁ ତୋହୋର ଦୋହିତା ।୧୩

୬-୭ (ଖ) ତ୍ରିବେଣୀ କୁଣ୍ଡ ଗଙ୍ଗାକୁ ଗଲେ ଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ ୭-୮ (ଖ) ସେ ଦୋହିତା ବୋଲି ବୋଇଲେ ୧୨।୧ ଦୁହିତା ପୁତ୍ର ବେନି କୁନ୍ତିଭୋଜ ସମ୍ଭ୍ରେ ।

ଶୁଣିଣ କୁନ୍ତଭୋଜ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ
ଦେବଙ୍କ ମହାତ୍ମା ବୋଲି ସତ୍ୟ ଜାଣିଲେ । ୧୪
ସେହି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନେ ସେ ଉତ୍ସବ କରିଲେ
ସମର ଚିତ୍ରଯୋଗ ଲଗ୍ନ ବେଳ ଧଇଲେ । ୧୫
କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ର ଯେ କୁନ୍ତଭୋଜ ନରପତି
ସୋମବଂଶ ଗୋତ୍ରେ ଯେ ହରିହରାର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ସନ୍ତତି । ୧୬
ଓଁକାରକୁ ଘୋଷ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ପତ୍ୟବାକ
ବିପ୍ର ଶୁଭଯୋଗ କରିବନ୍ତି ପୁରୋହିତ ଭଦାକର । ୧୭
ଶୁଭଲଗ୍ନେ ପ୍ରଦାନ ଯେ ହୋଇଲେ କୁମାରୀ
ଦେବଙ୍କ ରଥ ପଞ୍ଚତୁଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ପଣ୍ଡୁଧାରୀ । ୧୮
ତେଜ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଜ ଯେ ତୁରି ଚନ୍ଦ୍ର ହସ୍ତେ
ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ପୃଥ୍ୱୀ ରାଜ୍ୟ ପଞ୍ଚତୁଙ୍ଗ ହସ୍ତେ । ୧୯
ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପାଟଶାଢ଼ୀ ଅଳଙ୍କାର ବସ୍ତ୍ରଲକ୍ଷ ଅନେକ ବାଦ୍ୟ
ପଞ୍ଚତୁଙ୍ଗ ଦେଲେ ରାଜା ହେଲେ ସାନନ୍ଦ । ୨୦
ଏତେକ ଦେଇ ଗୋଧନ ସଙ୍ଗେ ଚୂଡ଼ାମଣି
ପଞ୍ଚବଂଶ ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଦାନ ଦେଲେ ଆଣି । ୨୧
ଏତେକ ବୋଲିଲେ ଶାଶୁଦେବଙ୍କୁ ଅତି ବିନୟେ କରି
ଅସୁନ୍ଦିକ ଦୋଷୁଂ ମୁଁ କୋହିବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୨୨
ଭୁଞ୍ଜିବାଶ୍ୱୁ ତ ନ ପଡ଼ିବେ ରାଜ୍ୟଭେଦ
ପୁତ୍ରଭାର୍ଯ୍ୟା ନାଶିଲେ ସେ ଦେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଛି । ୨୩
ଦେହ ଚରିଷଣ ଯେ ଅଛି ଅନ୍ୟ ଜାତି
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କରାଇବା ନ ଯାଇ କହନ୍ତେ ନରପତି । ୨୪

୧୪-୨ (ଖ) ସ୍ତ୍ରୀଳନ୍ତି = ବେଷ ମାଙ୍କଲ । ୧୬।୧ ଓଁହ୍ରୀକାର—ଓଁଷ୍ଟ କୂଳ । ବାଜ—ବାଦ୍ୟ ୧୭-୧ ଝଟଷ୍ଟ ହମଧ କରନ୍ତି ପୁରୋହିତ ପୁରୋହିତ । ୨୦-୧ ପାଟଛାଡ଼ ବସ୍ତ୍ରଲକ୍ଷ ଆରନ୍ତ ରତ୍ନ ଭାରେ । ଆଠ ଶତ୍ରୁ ଅଳଙ୍କ ଦେ ବସ୍ତ୍ରଲକ୍ଷ ବାଦ୍ୟ । (ପା) ୨୨-୨ ଅପୂର୍ଣ୍ଣିତ ଅପାହେତ ଦେବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ଭୁଞ୍ଜିବାସ୍ୱେ ନ ପଡ଼ିଲେ ରାଜ୍ୟଧର୍ମ । ପୁତ୍ରପୁତ୍ର ନାଶ ଗଲେ ଅନ୍ତର କରଇମ ॥ ୨୩—ଭୁଞ୍ଜିବାସ୍ୱେ ନ ପଡ଼ିବ ରାଜ ବିଧାନେ । ପୁତ୍ରପୁତ୍ର ନାଶ ଗଲେ ଅନ୍ତର ଲୋଡ଼େ । (ପା)

ଯାଦବେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁ ପଡ଼ କି ମିତ୍ର ଜନ୍ମ
ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭାଗପଦ ଦେବେ ତୁ ନିଜ ଅମରିତ ବନ୍ଧୁ । ୨୫
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ମୋର ଶକ୍ତି ଆନ ନାହିଁ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ କଲି ମୁହିଁ । ୨୬
ଯାଦବେଶ୍ୱର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୁଣି ପରମ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ
ରାଜ୍ୟେଣ ଅଭିଷେକ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କରାଇଲେ । ୨୭
ବ୍ୟାସଦେ ବଶିଷ୍ଠ ମାର୍କଣ୍ଡ ଆଦି କରି
ହୃଷ୍ଟ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲେ ସମସ୍ତ ତପସ୍ୱୀ । ୨୮
ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ଆହୁତି
କୋଟିଦ୍ୱୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଧେନ ପୁଷ୍କର ତେଷନ୍ତ ଆଦିପତି । ୨୯
ଅଭିଷେକ କଲେ ନେଇ ଚନ୍ଦ୍ର କୁମରର ଶିରେ
ଜୟ ଜୟ ବାଣୀ ସେ ହୁଇଲା ତିନିପୁରେ । ୩୦
ବନ୍ଦି ଅଭିଷେକ କଲେ ଜଳଦେବଙ୍କ ତଳେ
ନରେନ୍ଦ୍ର ପଦ ଦେଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶୁଭବେଳେ । ୩୧
ସମ୍ପତ୍ତି ସେମାନେ ଚଳନ୍ତି ନିଜ ଦେଶେ
ପୁରଜନମାନେ ସେ ଅନେକ ହରଷେ । ୩୨
କାଶୀ ଦେଶରେ ରଜା ନାମ କାଶୀଶ୍ୱର
ଅନନ୍ତ ନାରାୟଣ ଥିଲା ଦୋହିତା ତାହାର । ୩୩
ବିଦୁରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେ ଅନନ୍ତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
ସେ କାଶୀଶ୍ୱର ରଜା ସେ ଅଟଇ ବୈଶ୍ୟ ଜାତି । ୩୪
ଅଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ର ବିଦୁର ହୋଇଲେ ଜନୟନ୍ତେ
ଚନ୍ଦ୍ର ରଜା ପଦେ ବସିଲେ ଧର୍ମ ଅର୍ଥେ । ୩୫
ଶୁଣ ବଲ୍ଲବସୁତ ନନ୍ଦ ବଦନ୍ତି ଅତ୍ରି
ତୈଲୋକ୍ୟ ବିଦିତ ହୋଇଲା ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ନରପତି । ୩୬

୨୫-୨ ଅନରଧ—ଅନର୍ଘ (କୋଷ—ଅମର ଅଣ୍ଡ) ୨୬-୨ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ ଏ ବାର ସତ୍ୟ କଲି ମୁହିଁ । (ପା) ୨୯-୨ ଆଦ୍ୟପତି = ଅଧିପତି ୩୧-୧ ଅଭିଷେକ —ଅଭିଷେକ ୩୧-୧ (ଖ) କଳଶ = ଯାକଲ୍ୟ ୩୩-୨ ଅନନ୍ତନାରାୟଣ କୋଳ୍ ଦୋହିତା ତାହାର । (ମହାନନ୍ଦ, ରୁକ୍ମିଣୀ, ଉଦାନମତୀ, ପୁଣ୍ୟବତୀ ବୋଲି ଦୁହିତାର ନାମକରଣ ପୋଥି କଣେଶରେ ଦେଖନ୍ତୁ)

ଧାର୍ମିକ ବିବେକ ବିଖ୍ୟାତ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଜା
ଦାନେ କୁବେରବତ୍ସା ସେ ଦେବ ବିପ୍ରେ ବଡ଼ ପୂଜା । ୩୭
ଷଡ଼ବର୍ଗ ଦଶକ ରାଜା ଅନୁକ୍ରମେଣ ଅଛନ୍ତି
ନବଯୋଗ ସ୍ଥାଣ ରାଜଯୋଗ କରୁଥାଇ ନିତି । ୩୮
ବଶିଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ହୋଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ
ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଯେ ଶିଖାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ । ୩୯
ଶାସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଉତ୍ତମ ଧନୁର୍ଦ୍ଧାର ବିଦ୍ୟା
ମାଲ୍ଲଯୋ ବିଚକ୍ଷଣ ଯେତେକ ଶିକ୍ଷା । ୪୦
ସ୍ନେହବନ୍ତେ ମହାବଳ ଶରୀରର ଅଟଇ
ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତେ ବଳବନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଷେଣ ଗଣଇ । ୪୧
ଗୁଣବନ୍ତ ସତ୍ୟବନ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ଶକ୍ତି ମହାଯୋଧୀ
ସତ୍ୟ ବିବାଦୀ ହୋଇଲ ସମସ୍ତ କଲା ସାଧି । ୪୨
ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ରଜା ରୁକ୍ମାଙ୍ଗଦ ନୃପତି
ଚନ୍ଦ୍ର ରଜାଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ସେ ଅନୁବନ୍ଧି । ୪୩
ତଣ୍ଡା ବଂଶୀଙ୍କ ରଜା ବୃଷ୍ଣି ମହାରଥୀ
ଅଗିଆଣି ଥାଟେ ସେ ଚଳଇ ଚତୁରଙ୍ଗ ସାମନ୍ତରଥୀ । ୪୪
ହରିହର ବଂଶ ରଜା ରୁଦ୍ରଦେବ ମହାମଲ୍ଲ
ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଘୋଡା ସେନା ଘେନି ଚନ୍ଦ୍ର ନୃପତିର ତୁଲ । ୪୫
ଅନେକ ଦେଶର ରଜା ଅଟନ୍ତି କରୁଣାକ୍ଷ
ତାହାଣ ଘୋଡ଼େ ଗଣନ୍ତି ଷଣ୍ଢୀ ନବଲକ୍ଷ । ୪୬
ଭୋଜବଂଶର ନୃପତି ବିଷ୍ଣୁ ଭୋଜସେନ
ଛତିଶଲକ୍ଷ ଘୋଡ଼ା ସେନ ଘେନିଲ ଚନ୍ଦ୍ର ରଜାର ସନ୍ନିଧାନ । ୪୭
ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶର ଠାକୁର ମଦନସେନ ବ୍ରହ୍ମ
ଯମଦଣ୍ଡ ସେନା ଘେନିଲ ସେ ମହୀ ସମ୍ଭରେଣ । ୪୮

୩୭-୨ ଦାନେଣ ଶାସ୍ତ୍ର ସେ ବିଦ୍ଧକେ ପୂଜା । ୩୮-୧ (ଖ) ଷଡ଼ଯୋଗ ଭୁଅଣ ସେବେଲେ ସ୍ଥଳଦିବ ୩୮-୨(ଖ) ଶର ଶାଧନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଭୂଷ୍ଣ କରରେ ମତ । ୪୦-୨(ଖ) ମାଲଯୋଗ ବିଜ୍ଞାଣ ପଦଯୋଗ ଶିକ୍ଷା ୪୧-୨ ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତେ ବଳବନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଖଣ୍ଡଶୀ ଅଟଇ । (ଘ) ୪୧-୨ ବର୍ଷେଣ - ବର୍ଣ ୪୨-୨ ସତ୍ୟା ବିବାଦ ହୋଇଥିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଧି । (ଘ) ୪୫-୧ ସୁବେଦର—ଅନେକ ଦେଶରେ । ୪୬-୧ ଅନେକ ଦାଶରେ ସେ ରଜା କରୁଣାକ୍ଷ । (ଘ)

ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶର ରାଜା ଭରତ ନୃପତି
ସେହି ଖଣ୍ଡ କୁ କହିଲ ପରମ ଆନନ୍ଦ ମତି ।୪୯
କାକୁସ୍ଥ ବଂଶର ନୃପତି ଇନ୍ଦ୍ରପାଦ
ସେହି ଖଣ୍ଡର ନୃପତି ସୋମବଂଶ ନରେନ୍ଦ୍ର ।୫୦
ନବ ଦୀପେ ଯେତେ ଥାଏ ସେତେ ରାଜା
ସୋମବଂଶ ନୃପତିଙ୍କି ସମସ୍ତେ କରନ୍ତି ପାଦ ପୂଜା ।୫୧
ସେମାନେ ଖଣ୍ଡକୁ କହନ୍ତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଗ
ବାରୁଣାବନ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଜାଣି ସ୍ୱର୍ଗ ସର୍ଗ ।୫୨
ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ମହାରାଜେ
ଅନେକ ଧନ୍ୟ ସେନ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ବସେ ।୫୩
ତାରେଶ୍ୱର ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଗାଧି ନନ୍ଦଙ୍କି
ସେମାନଙ୍କ ସେବା କରଇ ସେ ଶୁଭ ଅନୁକୂଳ ସେନ ।୫୪
ସେମାନଙ୍କର ସୁତେ ସେ ବ୍ୟାସେ ବଶ୍ୱାମିତେ
ପ୍ରଭୁରାମ ଧ୍ୟେୟେ ଅଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଭାବେ ।୫୫
ସେମାନେ ଆରାଧନା କରନ୍ତି ନୃପ ଚନ୍ଦ୍ର
ସମସ୍ତେହେଂ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ଖଣ୍ଡ ର ଆଠାଦ ଖଣ୍ଡ ।୫୬
ସପତ ଦ୍ୱୀପ ପୃଥ୍ୱୀରେ ଥାପିଲେ ପାରିଦଣ୍ଡ
ଶାବକ ଲେଖ ଶର ସେପରେ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ନବଖଣ୍ଡ ।୫୭
ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ ବାରବନ୍ତ ତିଶି ମଧ୍ୟରେ
ଯାହାଙ୍କ ପାରିଦଣ୍ଡ ସେ ଖଣ୍ଡନ୍ତି ସର୍ବକାଳେ ।୫୮
ଧ୍ରୁବବନ୍ତ ରହିଲେ ସ୍ୱସ୍ତିକା ଭୁବନେ
ଭୂରିଶ୍ରବାଙ୍କୁ ବସାଇଲେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ସ୍ଥାନେ ।୫୯
ସ୍ୱର୍ଗେ ବସିଲେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ
ଜଇନ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗେ ଖଣ୍ଡ ରାଜା ବସିଲେ ବାରୁଣାବନ୍ତେ ବନ୍ଧୁରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ।୬୦

୪୮-୨ ଖଡିଆଇ ଖଣ୍ଡ ନୃପଙ୍କ ସନ୍ନିଧାନ (ପା) ୪୮।୨ ସମ୍ଭରେଣ—ଦମ୍ଭବେଣ, ଅନୁମୂଳରେ ୫୯-୧ ଦ୍ୱୀପ – ଦ୍ୱୀପ ୫୨-୧ (ଭ) ବର୍ଗ—ଦେଶ ୫୨-୨ (କ) ସ୍ୱର୍ଗ ତୁଲ୍ୟ ସେ ବାରୁଣାବନ୍ତ ଦେଶ । ୫୩-୨ (ଭ) ସ୍ଥାନେ = ସ୍ୱାର୍ଥେ ୫୬-୨ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନେ ସମସ୍ତ ବସ୍ନ ଖଣ୍ଡ । (ପା) ୫୬-୨ ଅଠାଦ—ଆଠାଦ ୫୮-୨ ପାରେଣକ— ପାରେରେ ୫୮-୨ ସନ୍ନିଧେ ପାରିଦଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡନ୍ତି ସର୍ବକାଳେ । (ପା) ୫୭, ୫୮, ପଦ (ଭ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

ଦେଖ ମୋ ପୁତ୍ର ତୋହର ସୁଗନ୍ଧ ପଣ । ୬୦
ସୋଦରଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳି ଦଶ ରାଜ୍ୟରେ କରିଛ ଆପଣ । ୬୧
ଧ୍ୱଂସିଲୁ ଶତ୍ରୁ ସର୍ବ ହରଷିଲୁ ତପୀଜନ
ଦଇତ ଦାନବର ଭୟଦେଲେ ନାହିଁ ତ୍ରିଭୁବନ । ୬୨
ଧନ୍ୟ ମୂଳକରୁ ଯେ ସାହା ହୋଇଲେ
ମାତୃକେ ଖାଇବୁ କହି ପୁତ୍ରରେ ଖିରିଲେ । ୬୩
ଖାଇବୁ ଯେ ତଇଳ ପକାଇବୁ ଦାଉଳି ଦଣ୍ଡା
ଦ୍ୱାଦଶ ଫଳ ଅର୍ପିଣ ହୁଣ୍ଡେଇ ଦାନ ପଣ୍ଡିତ ଦେବତା । ୬୪
ଅନେକ ଧନ ଧାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅର୍ଗଳ
ସାଧୁ ସାଧୁ ଧ୍ୱନି ସମସ୍ତେ ହେଂ ପୁତ୍ରଙ୍କୁହିଁ ବୋଲି । ୬୫—୧୫୫୯

୬୨-୨ ଦଇତ୍ୟ ଦାନବଙ୍କର ଭୟ ନାହିଁ ତ୍ରୈଲୋକ : (ପା) ୬୩-୨ ଖିରିଲେ—ଖୁଣ୍ଟିଲେ ୬୩-୧ (ପା) ମାତୃ ମୂଳ କରୁ ଯେ ସକାଶ ହୋଇଲେ, ୬୫-୧ (ଟୀ) ଅର୍ଗଳ=ଅଚଳ । ୬୫-୧ ଅଚଳ · ସ୍ଥିର ୬୫ ଅଚଳ ଧନ ଧାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅଛନ୍ତି । ସାଧୁ ସାଧୁ ଧ୍ୱନି ସମସ୍ତେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତି । (ପା)

ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ବନେ ଅବସ୍ଥିତି ଓ ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା

ଶୁକ୍ଳମାସ ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ପଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ହସ୍ତିନାକୁ
ଧୀର ଧୀର ହୋଇ ପାଞ୍ଚଜଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଭଜନ କରିବାକୁ ।୧
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଲୁଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ ଅଗ୍ରତେ
କିଂପାଇ ବ୍ୟାସ ମୁନି ଜାତ କଲେ ଆବର ସେ ସମତେ ।୨
ପଣ୍ଡୁ ରାଜ୍ୟେ ତାହା ଶୁଣିଲେ ବୃଦ୍ଧ ଅନ୍ତରେ
ଧୀରେଣ ଲୁଚା ହୋଇ ଶୁଣନ୍ତି ସେହିଠାରେ ।୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁଚ୍ଛାକଲେ ଧୃତ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ
ସେତେ ଶରଧ କାଲ ସ୍ୱାମୀ କଣାଇ ମନକୁ ।୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ଶୁ ଶୁଣସିରେ ଗାନ୍ଧାରୀ
ସାବତ ସଂପଦ ହାତେ ଦେଖିତ ନୁଆରି ।୫
ମୁହିଂ ଅଟଇ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପଣ୍ଡୁ ଅଟଇ କନିଷ୍ଠ ସାନୁଜ
ପୃଥିବୀରେ ବଖାଣିଲୁ ପଣ୍ଡୁର ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ।୬
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ତାର କହିତ ନ ପାରି
ମରଣ ସେହାଙ୍କି ଭଲ ସହିତ ନୁଆରି ।୭
ଭଲ ଦିନ ଖୋଜି ଗୋ ପ୍ରାଗ ତୀର୍ଥ ଯିବା
ତ୍ରିବେଣୀ ସଙ୍ଗମେ ହାତେ ଶରୀର ଥାପିବା ।୮
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୀନ ହୋଇଣ ଯେବେ ପର ପୋଷଣ କରି
ରାଜା ହୋଇ ଯେବେ ସଂଗ୍ରାମେ ଭଙ୍ଗେ କରି ।୯
ଦେବତା ହୋଇ ଯେବେ ପରରେ ନର୍ଦ୍ଦସ୍ଥା
ତୀର୍ଥ ହୋଇ ଯେବେ ହୋଅଇ ସେ ମାସ୍ଥା ।୧୦
ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରି ଶ୍ରୀ ଯେବେ ହୁଅଇ ଦୁର୍ଭାଗୀ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଗ୍ରହଣ ନୋହିଲେ ଯେବଣ ଯୋଗୀ ।୧୧

---

୩ । ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କୁ ତାହା ଶୁଣିଲେ ଅନ୍ତରେ, ଧୀରବନ୍ତ ଲୁଚି କରି ଅନ୍ତର୍ଗ ସେହିଠାରେ । ୪-୨ ସେତେ ଶରଧ ଦେବ କିଂପାଇ ବୁଝୁ-୧ (କ) ଶୁଣସିରେ= ଶୁଣ ଗୋ ୬-୨ ନୁହଇ - ନପାରେ ୧୦-୨ (ଖ) ଭଙ୍ଗରେଣ ପୂଣି ଧଇବ ତାର ଜାଣ୍ଣ ୧୧-୧ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟବତୀ ।

ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଯେବେ ନୋହିବ ଜଗାପ୍ରବନ୍ତ
ମହାତ୍ମାଙ୍କର ବଚନେ ସେବକ ଜୀବନ ସ୍ୱାର୍ଥ । ୧୨
ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବୋଲିଲେ ସୁଗତ ସେହୁ କଥା
କପାଳ ଲିଖିତ ନ ହୋଇବ ଅନ୍ୟଥା । ୧୩
ଯାହା ସେ ଅରଜି ନାଥ ତାହା ଦାତେ ଭୁଞ୍ଜି
ସମସ୍ତେ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ହୋଇନ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ମଣ୍ଡଳ ମଝି । ୧୪
ସ୍ୱାମୀ ହୁକୁମ ବୋଲାଣ ସେବକ ପ୍ରକୃତ
ନାନା ରୂପ ଧରିଲ ସେ ନୋହଇ ପ୍ରାଣ ନାଶ । ୧୫
ଖଣ୍ଡିଆ କୁବୁଜା ଯେ ଅପାରଗ ଚେଷ୍ଟା
ବଳବନ୍ତ କେ ଖର୍ପ କେ ଉଚ୍ଚର୍ଗ କେହୁ ମୋଟା । ୧୬
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଯେ ଛଡିପ୍ର ପଣ୍ଡିତ ସୁରୂପ
ଖଣେ ବାଳୁନ ଯେ ଖଣେ ବୃଦ୍ଧ ବୟସ । ୧୭
ଚେତନା ପ୍ରକୃତ ଯେ ଚେତ ନ ଚେତଇ ଖଣେ
ସକଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ଯେ ପ୍ରକୃତ ସେବକା ଜଣେ । ୧୮
କୁତୋହଳେ ଖେଳୁଥାଇ ସେ ନାନା ରୂପ ଧରି
ଖଣେ କଳା ଖଣେ ଗୋରା ଖଣେ ଶ୍ୟାମଳ ଅବତରି । ୧୯
ଖଣେ ଖଣ୍ଡ କୁବୁଜ ହୋଇଲ ପିଙ୍ଗଳ ଚକ୍ଷୁ ଅଙ୍ଗ
ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ରୂପକୁ ତାହାର ଯେ ଅଧ । ୨୦
ଯେ ପ୍ରକୃତ ମହାତ୍ମା ଯେତେବେଳେ ଧରିଥାନ୍ତି ଯେବଣ ରୂପ
ଜଗତପତି ମାନବମାନେ ବୁଝନ୍ତି ସେହି ସେ ସରୂପ । ୨୧
ଗ୍ଳାନି ମେଲ୍ ଭୁ ଅଭିମାନ ଦ୍ୱେଷ ନ ଘୃଣା ନ ଚିନ୍ତା
ଦୁଃଖ ସୁଖ ସ୍ୱାମୀ ହୃଦଗତେ କରିଥାଅ ସେବକ । ୨୨

୧୨-୨ ମହାତ୍ମାଙ୍କବାଦ୍ୟ ସେବକ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ (ଘ) ୧୩-୨ ଲଲାଟ ଲେଖନ - କପାଳ ଲିଖିତ (ଘ) ୧୫-୧ ସ୍ୱାମୀ ହୁକୁମ ବୋଲ ସେବକ ପ୍ରକୃତ । (ଘ) ୧୬-୨ ଖର୍ପ — ଖର୍ବ — ବାଙ୍ଗରା, ଉଚ୍ଚର୍ଗ — ଉଚ୍ଚ ୧୮-୧ (କ) ଚେତନା ପ୍ରକୃତ ସେ ନ ଚେତଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ । ୧୯-୨ (କ) କଳା = ଗୋରା, ଗୋରା = କଳା, ୨୦-୧ (କ) କ୍ଷଣେ ଖଣ୍ଡ ଯାଙ୍ଗୁଳ ଖଣରେ ହୋଇଲ ଅଙ୍ଗ ୨୦-୨ (କ) ଖଣ୍ଡ—ବଙ୍ଗଳାଙ୍ଗ, ଖଣ୍ଡିଆ ଯାଙ୍ଗୁଳ—ପାଗଳ ବା ବିକୃତ ମସ୍ତିଷ୍କ ୨୧-୨ (କ) ସରୂପ—ସ୍ୱରୂପ ।

ବାହ୍ଲିକ ସୁରଥ ଦେଖି ନୋହିବା ବଚନ
ସୁଦଶା କୁଦଶା ହେବା ଅଛୁ ହୋଇସୁ କାଳ । ୨୩
ଚଇତନ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନାଥ ସେବକଙ୍କ କଥା
ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଘର ବୋଲି ଶୋଭିବ ନ ହରା । ୨୪
ସେ ସଂସାର ଯାକ ଦେଖ କରନ୍ତି ସେବକତ
କେତେବେ ସେ ଘର ସେଥୁଁ ହୁଅଇ ମୁକତ । ୨୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ କି କହିଲୁ ବା ସେମନ୍ତ
ଘର ସଂପଦ ଦେଖି ମୁଁ ନ ପାରଇ ରେ ସଂଘାତ । ୨୬
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ଯେ ଅଛଇ ସେ କଥା
ପର୍ବାଳେକଙ୍କୁ ସେ ହୋଅଇ ଅନେକ ଅବସ୍ଥା । ୨୭
ବର୍ବର ନାସ୍ତିକ ସେ ଅଛନ୍ତି ଜନ୍ମପତି
ଆକାଶେଣ ବଞ୍ଚିଲ ସେ ମହେଶ ଦାଅଇ ଶାପ । ୨୮
ପିଙ୍ଗଳ ବଧିର ଖଣ୍ଡ କୁବୁଜ ଅନ୍ଧଷ୍ଟି
ଯମର ଶାସ୍ତିମାନ ଦେବ ଅଛନ୍ତି ଦବୁଣି । ୨୯
ଜନମୁଁ ସେମାନେ ବଳନ୍ତି ବାସ୍ତି
ମନ ପ୍ରକୃତି ସେମାନେ ନ ପାରନ୍ତି କୁଶଳ ଦୃଷ୍ଟି । ୩୦
ଦୃଙ୍ଗର ସ୍ୱଭାବ ସେ ହିଂସା ଯେ ପ୍ରକୃତି
ଆପଣେ ବଣ ସେ ପର ସଂପଦ ଦେଖି ଦୁଆରନ୍ତି । ୩୧
ପରକାରା ପରହିଂସା ପ୍ରମାଦ ଗ୍ରସ୍ତ ହୋ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅନତ୍ୟ ଘଟାର ସେ ମାୟା ଚିତ୍ରପଟ । ୩୨

୨୩-୧ (କ) ସୁରଥ· ଦେବ୍ର, ବାହ୍ଲିକ—ବାହ୍ଲ୍ୟ ଅଧିପତିର ବା ସମ୍ପଦ ୨୪-୨ (କ) ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧ ନାଥ ଶୋଭିବ ନ ହସ (ପା) ୨୬-୨ ସଂଘାତ—ମିଳଣି, ୨୭-୧ ଗାନ୍ଧାରୀ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ଶୁଣ ସ୍ୱଭାବ ମୋର କଥା । (ପା) ୨୮-୧ ବସ୍ତୁ ଲକ୍ଷଣରେ ଦେ ଅଛଇ କଳ୍ପତ । (ପା) ୨୯ ପାଙ୍ଗଳ ବଧିର ଖଣ୍ଡି ଖ୍ୟା କୁବୁଜ ; ଯମର ସେ ଶାସ୍ତି ଅଛଇ ଦେବଙ୍କ । (ପା) ୨୯-୧ ଅନ୍ଧେ—ଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଦୃଷ୍ଟି ଶୂନ୍ୟ ଖଣ୍ଡି ଆ ୨୯-୧ (କ) ପିଙ୍ଗଳ = ପାଗଳ ୩୦ ଜନମୁଁ ସେମାନେ ଅଛନ୍ତି ବଳନ୍ତି ବାକ, ମନ ପ୍ରକୃତ ସେ ନ ବହନ୍ତି ଦଳକି (ପା) ୩୧ ଦୃଙ୍ଗର କୈକଙ୍କର ହିଂସା ଯେ ପ୍ରକୃତ, ଆପଣେ ହିଂସା ବଣ ପର ସଂପଦ ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି । (ପା) ୩୧-୧ (ଗ) ଦୃଙ୍ଗର—ଭଣ୍ଡୁର

ଲୋଭ ମୋହ କାମ କ୍ରୋଧ ଅହଂକାର ହିଂସା
ସ୍ପୃହା ଦୂର କରି ନାଥ କର ନିଜଜନଙ୍କ ମସ୍ତ । ଗୀ୨
ଅନେକ ବାରେଣ ଯେ ଉଆରଇ ଗାଳାସ୍ତ
ଶାନ୍ତି ମନ ଅସ୍ଥା କୋଧକୁ ଛାଡ଼ାଣି । ଗୀ୪
ଧୃତବସ୍ତୁ ଗାଖାଯାର ସ୍ପୃନନ୍ତ ବୋଲବାଉ ସମସ୍ତେ
ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ପଣ୍ଡୁରସ୍ୱେ । ଗୀ୫—୧୬୯୮

ଗୀ-୨ ସ୍ପୃହା ଦୂର କରି ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଧର । ସ୍ପୃହା ଦୂର କରି ନାଥ ଥିର କର ମନଟା । (ପା) ଗୀ୪ ଅନେକ ବାରେଣ ଯେ ଖାଳାଙ୍କ ଉଥାଣ, କେତ୍ତିନିଶି ମନେ ନ ଯେଉ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । (ପା) ଗୀ୫ ଧୃତବସ୍ତୁ ଗାଧାରୀ ସ୍ୱେସରେନନ ସମସ୍ତଂସ୍ୱେ, ଅନ୍ତରେ ଥାକ ହୃଦ୍ଧାରେ ଶୁଣଇ ପଣ୍ଡୁରସ୍ୱେ । (ପା)

ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜାଙ୍କର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଓ
ମାଦ୍ରୀ ସହ ବଣ

ଧାତବୀରେ ବିଜେ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜ ସ୍ୱାମୀ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଚରଣେ ହୋଇଲେ ପରଣାମି । ୧
ଗାନ୍ଧାରୀ ଅନ୍ତର ନୋଇଲେ ଦେଖିଣ ରାଜାଙ୍କୁ
ସଞ୍ଜୟେ କହିଲେ ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ । ୨
ପଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ହୋ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ବାହୁଁ ମେଳି ଦେଇ ବୋଇଲେ ମନରେ ମହାତୁଷ୍ଟ । ୩
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ତୁ ହୋ ଶୁଣସି କୁରୁପତି
ମୁହିଁ କେଉଁଣ କାରଣେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନୋହିଲି ଭଗତି । ୪
ତୋହୋର ଭଗତେ ମୁଁ ସ୍ତୁତିଲି ସବୁକାଳେ
ତୁ ମୋତେ ପାଳୁ ମନ ଧଇଲୁ ବଣସ୍ଥଳେ । ୫
ସ୍ୱାମୀ ତେମ ତୋହୋର ସମ୍ପଦ ଦେଖି ଉଚିତ ନୋହିଲୁ
ଯାବତ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ସେ ମୋତେ ଯେ ବୋଇଲୁ । ୬
ଅନାଦ୍ୟ ସୁରେଶ୍ୱରେ ସେ ହକାରିଲେ ନୃପତି
ଭୂରିଶ୍ରବା ଶାନ୍ତନୁଦନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ମହାରଥୀ । ୭
ଆଜହୁଁ ସକଳ ମୋର ହୋଇଲା ନିୟମ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ସମର୍ପିଲି ଦଣ୍ଡ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟଧର୍ମ । ୮
ଦେଖୁ ଏଥୁ କହଇ ସ୍ୱାମି ତୁମ୍ଭ ଦେଖ ଅଧିକାର
ସଂସାର ପାଳଣ ତୁ ସେବା କର ବସୁଦେଶ । ୯
ସଞ୍ଜୟେ କହିଲେ ହୋ ଅନ୍ଧ କାହିଁ ନୃପ
ସେହିଠାରେ ଧ୍ୱଂସି ହୋଇଲ କି ଶତ୍ରୁବଳ ସର୍ପ ? । ୧୦
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୁଁ ବନସ୍ଥରେ ଥିବି
ପଞ୍ଚ କଣ୍ଟକ ରାଜ୍ୟ ମୁଁ ନିତ୍ୟେକ ଭ୍ରମିବି । ୧୧
ଦୁଷ୍ଟ ବୈରୀ ନାଶେବି ମୁଁ ସକଳ ମାରିବି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଶିରରେ ଧରିବି । ୧୨

(୧-୨) ହୋଇଲେ ପରମାଣି— ପ୍ରଣାମ କଲେ (୨) ଦୁଷ୍ଟ ଚଢ଼ଇ ଦାନବ ମାରିବି ମୁଁ ଜାଣି, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆଜ୍ଞାଂ ସେହିଠାରୁ ହୋଇବ ଧରଣୀ । (ପା)

ମୋହୋର ଚିତ୍ତଂ ଅଧିକ ଭରସା ହୋଇଥିବ ପଶ୍ଚେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ
ଅନାଥ ହୋଇଲେ କଣ୍ଠିବ ଥାଇଂ ମୁକୁ ।୧୩
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି
ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର ହୋଇଲେ କୁଳେଣ ଦେବୀ କୁନ୍ତୀ ।୧୪
ଭ୍ରମଇ ନରନାଥ ଗହନ ବିପିନେ
ମହା ତରୁମାନ ଦଣ୍ଡ ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷମାନେ ।୧୫
ଦେଶାନ୍ତରେଣ ପଣ୍ଡୁ ଭ୍ରମଇ ଘୋର ବନେ
ହସ୍ତିନାର ଈଶାନ୍ୟ ଦିଗେ ବୃନ୍ଦାଅର୍ଦ୍ଧ ବନେ ।୧୬
ଯମୁନା ନଦୀ ସେ ବହଇ ଉତ୍ତରଗାମୀ
ଶତଶୀଂଗ ପର୍ବତରେ ରହିଲେ ପଣ୍ଡୁଦେବ ସ୍ୱାମୀ ।୧୭
ପାର୍ବଣ କୋଷ୍ଟିପୁର ରାଜା ଭଗବାନ
ମହାନାଦଣ୍ଡ ବୋଲି ତାହାର କନ୍ୟା କନ୍ୟାମାନ ।୧୮
ବନେ ମୃଗୟା ବିନୋଦ ସେ କରଇ ଭଗବାନ ନୃପତି
ମାଦ୍ରୀ ବୋଲଣ ତାହାର ଦୁହିତା ଉତପତ୍ତି ।୧୯
ବନେଣ ଭ୍ରମନ୍ତେ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଭେଟିଲ
ମାଦ୍ରୀ କନ୍ୟାକୁ ରାଜେ ପ୍ରଦାନ କରିଦେଲ ।୨୦
ଅନେକ ସମ୍ପର୍କେ ରାଜା ଦେଲେକ କୁମାରୀ
କୋଇଲା ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ଘେନ ପଣ୍ଡୁ ରହିଲେ ଶତଶୀଂଗ ଗିରି ।୨୧
ଦେଖି ଗନ୍ଧଧାତ୍ରୀ ଘେନ ପଣ୍ଡୁ ବିଚିତ୍ର ବନେ
ସମଦ୍ରଦ୍ୱୀପ,ଜେନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱୀପ,ଦମ୍ପିନା,ବାହୁଣୀ,କଇଲା ଭ୍ରମଇ ପ୍ରଦେଶେ
ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଷ୍ଟ ଶ୍ୱାପଦ ମାନଙ୍କୁ ମାରଇ ସେ ଖେଦି
ଆପଣେ ଦୁଃଖେ ପଡ଼ିଲ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପରସିଦ୍ଧି ।୨୩
ଚିଂତ ଶୁକଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଶନିଶ୍ଚ ସେ ବାର
ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟଇ ଦେଖ ପଣ୍ଡୁ ଶେଷ ।୨୪

୧୫-୨ ମହା: ଘନ ମହାତରୁ ଶୃଙ୍ଗ ଶାଳମାନେ (ପା) ୧୮-୧ (ଗ) ପାର୍ବଣ—ପାର୍ଶ୍ୱ
୨୨-୧ ଦଣ୍ଡଦନ୍ତ = ଦଣ୍ଡବନ୍ତ । ୨୩-୨ ଆପଣେ ଦୁଃଖେ ପଡ଼ିଲ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ସିଦ୍ଧି, ଆପଣେ ଦୁଃଖେ ପଡ଼ିଲ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବଢ଼େ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି । (ପା)

ତୈତିଳ ନାମେ କରଣ ଶୁକ୍ଳ ନାମେ ଯୋଗ
ସିଂହ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ ଅଭେଦ୍ରଣ ଦଣ୍ଡ ଦେଖ । ୨୫—୧୬୧୯

୨୫-୨ ସିଂହ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ଭୁବେଲେଣ ଦଣ୍ଡ ଦେଖ । (ଘ)

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ମୃଗୟା ଓ ଅଗ୍ନିକା ମହାଋଷିଙ୍କର ଶାପ ପ୍ରଦାନ

ଯେଉଁଦିନ ପାଣ୍ଡୁ ସେ ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶେ
ଚନ୍ଦନ ବନେ ପଶିଲେ ମୃଗୟାର ଉଦେଶେ ।୧
ଶତଶୃଙ୍ଗା ପର୍ବତର ଭଗ୍ନ ପାଦ ଦେଶେ
ଜନ୍ମେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଛି ଯୋଜନ ଯାହା କହାନ୍ତେ ।୨
ଭଗ୍ନ ପାଦ ଦେଶେ ସେ ବାହାର ହୋଇଲେ ବନେ
ନିଶ୍ଚେ ନ ପାଇଲେ ସେ ଆହାର ଜୀବମାନେ ।୩
ଅଜାମିତ ବନେ ସେ ଲବଙ୍ଗ ନାମେ ନଦୀ
ପଦ୍ମବତୀ ଧାରେ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଉଭୟ ।୪
ସେ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ କୋଣେ ବରବୋଧନ ପର୍ବତ
ତାହା କୂଳକୁ ସେ ଅଟଇ ସେ ଶୁଣ ପାତ ।୫
ଡାକ ନ ପାଇଣ ମହାଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୃପବର
ବନସ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁ ଭ୍ରମନ୍ତେ ସେ ହେବାଦ ଖଦର ।୬
ସେପଟନକ ସମସ୍ତେ ସେ ଦେବତା ନାମେ ମୃଗୁଣୀ
ତୃଷାୟେ ଉଇଲି ସେ ନଦୀକ ଶେଲ୍ଡ଼ ଟାଣି ।୭
ଅଗ୍ନିକା ମହାଋଷି ତା ଅନୁସରେ ଦେଖି
ଧାଇଁବାରେ ଯାଇଁ ସେ ଧଇଲେ ମୃଗୁଣୀକି ।୮
ମୃଗୁଣୀର କୁଳେ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ସେ ଯତି
ତାଙ୍କ ଆଲିଙ୍ଗନେ ସେ ସେ ଲଭିଲା ବଦନ ।୯
ଋଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ରସେ ସେ ମହାସୁଖ ଭଜନ
ହୁଷିକା ଦେଲା ସେ ସେ ଶବଦ ବହଞ୍ଚି ।୧୦
ପାଣ୍ଡୁ ଶୁଣିଲେ ତାହା ଧଇଲ ଯୋଜନ ଦୂରର
ତତ୍ତ୍ୱାର ଶବ ଖ୍ୟାଳେ ଭା ମାରିଲେ ଧନୁଧରେ ।୧୧
ମୁହଁତେ ପାଣ୍ଡୁ ସେ ଅଟନ୍ତି ଶବଦଭେଦୀ
ଶବଦକୁ ମହାତମା ଶେଷ ଦେନ ବିନ୍ଧ ।୧୨

୩-୧ ଲଭପାଇ ହେଲେ ସେ ବାହାର ହୁକଲେ । (ପା) ୫-୨ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବସ୍ତାର
ସେ ଅଟଇ ଯୋଜନ ଖାଇ । (ପା)

ଶବଦକୁ ନ'ବୁଝି ସେ ଗଲା ଅନ୍ୟଚିତ୍ତ
ଅନ୍ତକାଳେ ହେଲା ମୃଗୁଣୀ ଭୂତ ର ବଚ୍ଛ । ୧୩
ଋଷି ର ଶିରଂ କଟିଲ ପଡ଼ି ହୃଦୟୁ ଗଡ଼ିତ ଗଲା
ମୃଗୁଣୀର ହୃଦଗତେ ପଶି ଶିଠିକ ଲାଗିଲା । ୧୪
ସେହିକା ମାଗଣେ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେକ ବେନି
ମୃଗୁଣୀ କ ଗର୍ଭେ ତନ ଜାତକ ମହାମୁନି । ୧୫
ମୃଗ ଦେଖିଲା ବୋଲି ଧାଇଁଲେ ଶତ୍ରୁ ନୃପ
ଦେଖିଲେ ନାଗ୍ନ ସାଟେ ଋଷି ମୃତ ଦର୍ପ । ୧୬
ବାଳ ପୁତ୍ର ଅଜ୍ଞାଣ ଶଣ୍ଡା ବଦନ କାନ୍ତି
ଶିରେଣ ଜଟା ସ୍ୱର ଶୀଣ ତନୁ ଦେ ଭ୍ରୁକୁଟି । ୧୭
ଧାମଳା ବୃକ୍ଷ ଯେସନେ ଅଛଇ ଅଭିନ୍ନ
ମୃଗୁଣୀ ବୋଲେ ଯେବ ଅଛନ୍ତି ମହାମୁନ୍ୟ । ୧୮
ଦେଖିଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲେ ମହାରାଜ
ନିର୍ଦ୍ଧୂମ ଅଗ୍ନି ଜାଣି ମୁନିବର ତେଜ । ୧୯
ମୁଖେ ପାଣି ସିଞ୍ଚିଲେ କୃଷ୍ଣଗଜ ଅଧିପତି
ଚେତନା ପାଇ ସାଷ୍ଟାଂଗ ହୋଇଲେ ନୃପପତି । ୨୦
ଶତ୍ରୁ ପୁଛିଲେ ତୁ କେବଣ ମହାତମା
ସେହିକ୍ଷଣି ମହାମୁନିକ କଂପେ କଟ୍ଟୋର କଲା କାମା । ୨୧
ଶୃଙ୍ଗାର ଆଲୁତେ କ ନ ପାଇଲୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି
କନ୍ଦର୍ପ ଗ୍ରାମ ଦେଖି ଧରିଲୁ ମୃଗଦାସ୍ୟ । ୨୨
କୋପେଣ ଶାପ ସେ ଦେଲେ ଭରତ
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ମୋତେ କଲୁ ଶରଘାତ । ୨୩
ସୁତେତ ତର ଶୃଙ୍ଗାର ଗର୍ଜି ତ ନୁଆର
ଲଜ୍ଜ ଭଗ୍ନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ଧର । ୨୪

୧୩-୧ ବଚ୍ଛ—ବତ୍ସ ... ଗର୍ଭସ୍ଥଳରେ ୧୩-୧ (ଖ) ଋଷିଙ୍କ ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୃଦଦାଟେ ନଳନିଳା, ମୃଗୁଣୀ ଋଷି ହଁତି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲା । ୧୪-୧ (ଖ) ନଡିତ=ଜନ୍ମି ୨୦-୨ ସେହିକ୍ଷଣି ମହାମୁନି ହୋଇ ହେଲୁ ପାପକର୍ମୀ । (ଘ) ୨୦-୨ କଷ୍ଟୋର— ବକ୍ରମୃଗ, ଅନ୍ୟାସ୍ତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ୨୧-୨ କାମା—କାମଦେବ ୨୪-୧ (ଖ) କ୍ଷଣିକେ ନ ଯୋଗାଇ

ବିନା ଅପରାଧେ ଯେଁଥିର କାଳେ ଶରଘାତ କଲୁ ତନ୍ତ୍ରେ
ତୋହର ଶରୀର ଥାଉ ଅକସ୍ମାତେ ଅଜଗର କାନ୍ତି ଧରୁ । ୨୫
ଶୁଣି ସେ ଯୋଗେଣ ତୁ କରଅନ୍ତେଣ ଭଣ
ତୁଲୁ ନୋହି ପର ମୋହୋର ପ୍ରାଣେ ବାସ୍ତି । ୨୬
ଏତେଣ ଶାପ ବଧିଲ ତପୋବନ୍ତ
ଚନ୍ଦ୍ର ପୁଷ୍ପକରେଲ ମହାଲମ ଦୂର ହୋଇ କହ ତଥ୍ୟ । ୨୭
ତୁ ଯେ ଛି ସ୍ନେହନ୍ତ ନୋହିଲୁ ପରପଞ୍ଚ
ମୃତଦେହ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ଶରୀର ହୋଇବୁ ଧଞ୍ଚ । ୨୮
ଋଷି ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ହୋ ତପୋମହର୍ଷି
ବ୍ରହ୍ମତ୍ମଜ ବଂଶେ ଜନ୍ମିଛି ପାଠଋଷି । ୨୯
ପାଠ ଋଷିଙ୍କ ନନ୍ଦନ ମୁନି ଅରୁଣ ତେଜ
ସେହିମାନଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଭାଗ୍ୟଶ୍ରୀ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ । ୩୦
ସେହୁମାନ ନନ୍ଦନ ମୁନି ନଗ ପର୍ବତପତି
ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ହୋ ଅଧ୍ରପ ତନୁପା । ୩୧
ତନୁପାର ନନ୍ଦନ ଜନକ ମହାଋଷି
ଜୀମୂତବାହନ ବୋଲି ତାହାର ଯେ କୀର୍ତ୍ତି । ୩୨
ଜୀମୂତବାହନଙ୍କର ପୁତ୍ର ସନନ୍ଦନ ସନ୍ତ
ସନନ୍ଦନର ନନ୍ଦନ ମୁନି ପ୍ରଜାପତି । ୩୩
ପ୍ରଜାପତିର ନନ୍ଦନ ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷି
ମୁହିଁ ସେ ଅଗ୍ନିକାର, ବାଳକ ମୁଁ ଋଷି । ୩୪
ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଉପୁଜିଲି ମାତାର ଉଦରୁଁ
କ୍ଷୀର ପାନ ନ କଲି ବଞ୍ଚିଲି ଦିନ ଦଶୁ । ୩୫
ଜନନୀ ହିଁ ଆହାର ମୁଁ କଲଇଁ ଉପେକ୍ଷା
ଆହାର ନିଦ୍ରା ମଇଥୁନ ନ କଲଇଁ ବାଞ୍ଛା । ୩୬
ସେହିପରିକେ ବଞ୍ଚିଲି ମୋହୋର ଜନ୍ମଯାଏ
ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଦେଖ ମୁଁ ବସିଲି ଦେବ ତପେ । ୩୭

୨୬-୧ (ଖ) ପ୍ରୀ—ଧଉବର ୨୯-୨ ବ୍ରହ୍ମପାଦ ଧଉବଟେ ଜନମିଲି ପାଠଋଷି । (ଘ) ୩୩-୩୪ ଜୀମୂତ ବାହନର ପୁତ୍ର ସନନ୍ଦନ ସନ୍ତ । ସନନ୍ଦନର ନନ୍ଦନ ଶୋଭନ ମହାସନ୍ତ ॥ ଶୋଭନର ନନ୍ଦନ ପ୍ରଜାପତି ମହାଋଷି । ମୁହିଁ ତାହାଙ୍କର ଅଗ୍ନିକ ହୋଇଲି ଜାଣିଥିବି ॥ (ଘ)

ଯାଣି ପବନଙ୍କୁ ମୋର ଆଜ ନାହିଁ ସେତି
ଛିଡ ସ୍ୱଲୁ ବଞ୍ଚିଲି ନିସ୍ୱାର ଚାଲିଲେ ଭଜି । ୩୮
ସେବକ ଆସନେ ମୋର ପଶିଲେ ସୁଖ ସୁତ
ସୁଖ ସୁତ ଚୁରିଲେ ତୋହର ହୁଅଇ ସ୍ୱର୍ଗ ଦେବା ସେଗ । ୩୯
ସେବାସଂରେଣ ବଞ୍ଚିଲି ମୁହିଁ ସୁଖ ନଭୁ ଦିନ
ସମ.ରେ ଯେ ମନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ଦେହରେ ପ୍ରକ୍ଷୋଭ । ୪୦
କାଳ ଅନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ ସ୍ୱେଲକଲକ ଜନ
ଶରୀର ଅବସାନ କଲି ମନ ନଭିଲ । ୪୧
ଦେହଧନେକ ଗଲି ଆକାଶ ଭୁବନକୁ
କାଳ ବିକାଳ ଦେଖି ଗୁଡ଼ି ଚଳାଇଲେ ମୁକୁ । ୪୨
ଦୂତଙ୍କର ତାସ ଦେଖି ଘନ୍ଦରିଲି କାତରେ
ମୁହିଁ ଯେ ଅଲସୁରେ ତୁମ୍ଭର କାହାଙ୍କଁ ଭର । ୪୩
ଜନସୁ ଶୁଦ ଦୋଲ ଜଦନ୍ତୁ ଶତଶୃଷ୍ଟ ସ୍ୱରେ
ପ୍ରଣତେୟ ହୁଅନ୍ତୁ କୃତାଣ୍ଡବର ଆଗରେ । ୪୪
ଶୁଣ ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ନୈବେଦ୍ୟ ଆଚ୍ଛତ
ଅଶ୍ମିକାର ମହତ୍ୱେ ଦେବ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଅର୍ପିଣ ଅଗ୍ରେ । ୪୫
ଭଟିଙ୍କର ତେଜ ଶ୍ୱେତ କାନ ଅନଳ ତେଜ ତାପେ
ଧାପେଣି କଙ୍କରଗେଣ କରନ୍ତି ବଣ୍ଡି ଭସ୍ମେ । ୪୬
ମହାଯୋଗ ସ୍ୱରୂପ ଯେ ସୁତଷେଣ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିକା
ଭେଣ୍ଡୁ ଦଣ୍ଡ ଧାପେ ପଳାଇଲୁ ଶୁଣ ଜଗନ୍ନାଥା । ୪୭
ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ଭଣ୍ଡ ଜଗୁଡ଼
ଦେବସୁ ଭକ୍ତସ୍ୱରେ ପଡ଼ିରଲି ସଞ୍ଜୀବନ ଚରିତ୍ର । ୪୮
ଅଙ୍କୁଶ ଅଣ୍ଣିକାର ତୁମ୍ଭେ ସେ ମହାପୁରେ ଥିଲ
ଶିରଭ୍ରମ କରିତ ତୁମ୍ଭେ କଷ କଷ ଗୁହାଇଲ । ୪୯
ଦେବସୂତ୍ର ମହାତମା କଲୁ ଅନେକ ଧର୍ମ
ଯଦ୍ୱିଂ ଦେବତା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ । ୫୦

୪୧-୨ ଶରୀର ଅବସାନ କଲି ମଣ୍ଡଳେଶ : ଶରୀର ଅବସାନ କଲି ମହାଦେଶ । (ପା)
୪୩-ମୋଦ୍ୱାର ଆଗ୍ରେ କେ ରୁମ୍ଭଙ୍କ କାହାକଲ ଭର । ୪୮-୨ ଚକ୍ରବ୍ରହ୍ମ—ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
—ଶ୍ୱନା ୫୦-୨ ଗୁହାରପେ ପ.ବୋଲିଲୁ ମହାଯୋଗ ବ୍ରହ୍ମ (ଧା)

ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କଲୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ନିମନ୍ତେ
ଫଳିଲୁ ମହାପାତକ ଅପାଦ ଶାସ୍ତ୍ର ଅର୍ଥେ । ୫୧
ନେଲେ ଅନାବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ସେବଣ କାଳେ
କୋଟି ହୋମ କରାଇ ବୃଷ୍ଟି କଲୁ ମନ୍ତ୍ରଜାଳ । ୫୨
ଶୁକ୍ରଙ୍କର ବଚନେ ବଦନ୍ତି ନାରଦର ଜନ୍ମପତି
ତୁମ୍ଭର ବଂଶକୁ କାରଣ ଅଛନ୍ତି କି ହେତୁ । ୫୩
ସ୍ୱାମି ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭେ ହୋଇ ଦାସ ସଂସାରକୁ
ଅହାର କାଳ ଦେହେ ଶୃଙ୍ଗାର ଲେଢ଼ିଲୁ । ୫୪
ଅତେତୋଶୀ ମହାତ୍ମା କୁଆଡ଼େ ଦୋଷ ବାନ୍ଧୁ
ନେକଙ୍କ ନାରଦର ସେଥେଁ ଶାନ୍ତି ଅଛୁ । ୫୫
ସେତେ ଭୂତେଂ ମହାତ୍ମା ହୋଇ କଂସେ କଲୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛେ କୃତ୍ୟ
ଦାନ ନ ଥିଲେ ସକଳ ଧର୍ମ ଅଟଇ ବ୍ୟର୍ଥ । ୫୬
ଦାନ ସ୍ୱପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସେ ନାନା ଧର୍ମ କର୍ମ କରା
ତୃଷ୍ଣେ ବସ୍ତୁରେ ସେ ହୋଇ ଉପଦ୍ରବ । ୫୭
ଦାନ ବିହୁନେ ସକଳ ଧର୍ମ ବୃଥା କରୁ
ଏହିନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭ ମୁକ୍ତି ହୋଇ ଭୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛ କଂସେ ନ ଯାଉ । ୫୮
ଯମର ବଚନେ ବଦନ୍ତି ମହାମୁନି
ଚତୁର୍ଥ ବସ୍ତୁରେ ଶୃଙ୍ଗାର ଲଢ଼ିଲୁ କନ୍ୟାଦେ ପ୍ରଦାନ । ୫୯
ତାହାର ଭୁଲେ ଅନେକ କଲୁ ସେ ରମଣ
ସେତେ ଶୃଙ୍ଗାରଟି ଯନ୍ତ୍ର ହୋଇଲେ ଅକାରଣ । ୬୦
ନାରଦର ବୋଇଲେ ତୁ ସେ ଧ୍ୟାନେଣ ଉତ୍ତମ
କୁଷ୍ଠାନେ ଚଢ଼େଲେ ମହାତ୍ମା ନାଶ ଯାଇ ସକଳ ସେ ଧର୍ମ । ୬୧
ସେ ସ୍ୱର୍ଗସାର ଟଙ୍କ ସେବେ ନ କୁପୂଜିଲୁ ଧନ୍ୟତ
ଅନ୍ୟ କନ୍ୟାଦେ କଂସଙ୍କ ପ୍ରଦାନ ନୋକ୍ଷିଲୁ ନୋଧତ । ୬୨

---

୫୦ ବଦନ୍ତି ମହାତ୍ମା କଲୁ ଅନେକ କର୍ମ, କେଶ ସେ ଜ୍ଞାନୋଦକର ବେଦ ଧର୍ମ । (ପା) ୫୮-୧ ଯାଗଲୁ ଯଜ୍ଞଲୁ କ୍ଷୋଭକଲୁ ୬୧-୨ କୁଷ୍ଠାନେ ରହିଲେ ମହାତ୍ମା କୁହଣି ପୁଣ୍ୟ । (ପା)

ଋଷି ପ୍ରସାଦ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ଏହି ବଂଶ
ଯାହାର ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ନୋହିଲେ ରେ ବାବା । ୬୩
ନାଶକର ହୋଇଲେ ଯେବେ ସନ୍ତାନ ନୋହିଲେ ମୋତେ ମତେ
କାର୍ଯ୍ୟ ତାରକ ହୋଇଲେ ସେ ଚତୁର୍ଥ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ତେ । ୬୪
ପଞ୍ଚଦଶ ପଦ୍ମସତ୍ରେ ବାଜୁତ ହୋଇଥାଇଁ
ବଂଶ ରକ୍ଷ କରନ୍ତି ଶୃଙ୍ଗାର କଲ୍ଲ । ୬୫
ନାନା ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଇଁ ଚଉରାଶି ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ମହାମନ୍ତ୍ର ହୋଇଥାଇ କାହାଁ ନ ଲେଖନ୍ତି ଦର୍ପ ଅର୍ଥେ । ୬୬
ପଞ୍ଚବିଂଶ ବରଷ ବୃଦ୍ଧରେ ଗ୍ଲାନିଙ୍କ ସେ ଯେମାନ
ଚେତନ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖାଇ ଲକ୍ଷଣ ସନ୍ତାନମାନ । ୬୭
ଷାଠିଏ ବରଷ ଯନ୍ତୁଂ ହୋଅନ୍ତି ଉତ୍ତରଣ
ତନ୍ତୁଂ ବୁଦ୍ଧି ଅଧି ହୋଅନ୍ତି ତରୁଣ । ୬୮
ଧନ ସନ୍ତାନ ଲଭିଲେ ଅତଏବେ ଆସେ ପୁଣି
ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଭକତ ମାତା ପିତା ଜାଣି । ୬୯
ବୃଦ୍ଧତା ପାଇଣ ସେ ତମ୍ଭାଣ ବଢାଇ ପ୍ରତାପଣ
କାର୍ଯ୍ୟ ଯତନ ହୋଅଇ ନିଜ ତନୁ ଆଳସ୍ୟ । ୭୦
ଷାଠିଏଁ ବରଷ ହୋଅନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ
କାମ ତନ୍ତୁ ଗ୍ଲୁଟଇ ସେ ରହଇ ସେ ଠାବ ଜାଣି । ୭୧
ସତୁରି ବରଷ ହୋଇଲେ ହୋଅଇ ମନ୍ଦ ହେଳା
କାର୍ଯ୍ୟ ନାଶ ଟଳି ହୋ ତାଙ୍କ ନାହିଁ କାମ ଦେବର ଲୀଳା । ୭୨
ଅଶୀ ବରଷ ହୋଇଲେ ଚିତ୍ତ ଭ୍ରମଇ ଯେ ସବୁ
ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ନୋହିଲେ ଆଉ କାହାଁ ସେ ପାଇବୁ । ୭୩
ନବେରେ ନ ହିଣ୍ଡଇ ନିଜ ପଦ ବଳରେ
କୁଟୁମ୍ବେ ଭ୍ରାନ୍ତି କରନ୍ତି ସୋଦର ନ ଚିହ୍ନଇ ପ୍ରାଣେ । ୭୪

୬୬।୨ (ଙ) ମହାମନ୍ତ୍ର=ମହାମୂଢ଼, ଦର୍ପଅର୍ଥେ=ଦର୍ପଣର ଅର୍ଥେ ୬୮-୨ (ଜ) ତନ୍ତୁଂ=ତନ୍ତୁଣ ୬୯-୧ (ଜ) ଅତଏବେ=ବସ୍ତୁର ୬୯।୨ (ଙ) ଧନ ସନ୍ତାନ କରଇ ଅତଏବେ ମନିଷା । ୬୯-୧ (ଜ) ଦୋଷରେ ୬୮-୨ ପଦ ନାହିଁ । ୬୮-୨ (ଖ) ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାତା ପିତା ଏ ଭକତ କାଳିବା ଧର୍ମ ସେ କରଇ ନିତ୍ୟପଦ ॥ ୭୨-୨ (କ) କାମଲୀଳା

ଶତେକ ବରଷେ ହୋଇଲେ ହୋଇବ ବାଳଖେଳା
ସେ ପ୍ରାଣୀ ତହୁଂ କାହୁଁ ଥାଇ ବେଶ୍ୟାର ମେଳା ।୭୫
ତୃଷ୍ଣା ତେଜା ଅଭିକାର କହଇ ମୁଖୁଁ ଭୁଲୁ
ଏହୁ ମାମୁ! ପଞ୍ଚକ ଅଟଇ ପ୍ରେମେ ଜଳ ସୁରାକୁ ।୭୬
ମହାପ୍ରଃ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୋଇ ନ ଟାକିଲୁ ତଥ୍ୟ ଜାଣି
ଉଦଣ୍ଡେରେ ବଜନ ହୋଇ ନାଶ ଗଲା ସବୁପ୍ରାଣୀ ।୭୭
ମଧୁପୁରେ ଛପନ ଶୀ କୋଇଲେ ସନ୍ତାନ ଶ୍ରୀ ଯେ ନନ୍ଦ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲେ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ହୁଏଁ ନଷ୍ଟ ।୭୮
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଆସି ବୁଝାଇଲ ଦୃଢ଼ କରି
ମୋହ ପାଶେ ଛନ୍ଦି ଅବଶେଷ ଦଇତ୍ରି ।୭୯
ମୃତ୍ତିକରଣ ପୁତ୍ର ଯେବେ ନୋହିବ ନନ୍ଦରଶି
ସତକର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରେ କାଂପେ ନୁଆଁଇଲ ଟଣି ।୮୦
ପଞ୍ଚ କର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଯେ ବୁଝାଇଲେ ଶ୍ୟାମିଙ୍କୁ
ସେହିକ ବିଷୟରେ ପୁତ୍ର ନ ଜନ୍ମିଲେ ଏଥାଇବ ସନ୍ତ ଧର୍ମ ଯୁଗେତେ
ମୁକୁଳି ଅମ୍ଭି କୋଳାଇଲେ ବୁଝିଶି ରେ ପନ
ନିଜ କର୍ମ ଉପୁଜାଇଲେ ଦେବୁ ତାକୁ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ।୮୨
କାଳ ଭରିଷାରେ ଯେବେ ନ ଜନ୍ମିବ ସନ୍ତ
ତେବେ ଫଳିବ ପ୍ରିୟ ଯେବେ ଦୁଅଇ ରଜବତୀ ।୮୩
ଦୂତକା ଦେଖଣ ଚାହା ତାହାଂ ଧନ ଦେଇ
ପାଞ୍ଚାମୃତ ସ୍ନାନ କରେ ଶୃଙ୍ଗାର କରିବ ତାହାର ଦେହିଁ ।୮୪
ତହିଂ ମହାତମା ଯେବେ ନ ଜନ୍ମିଲ ସନ୍ତାନ
ସେହାର ଭୂତି ନାହିଁ ଯେ ଭୂମି କାଶୀ ଜନ୍ମାଇବ ଶମ୍ୟମାନ ।୮୫
ମୋ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁକ ଯେ ପ୍ରାଣୀ
ବଲ୍ଲି ମିଶଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠାନନ୍ଦ ତରମଣି ।୮୬

୭୫-୨-(ଖ) ସେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର କେଉଁଠାରେ ଅଛି କାହିଁରତ ମେଳ । ୭୯-(ଖ) ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବୁଝାଇଲ ପ୍ରେମ୍ପା ଆଉ ଅନ୍ୟ କଣ, ମୋ ହୋଇ ଖାଦ୍ୟ ଜଳ ନିର୍ଗୁଣ ବଜ୍ର ।।୭୯।। ୮୦-୧ (ଖ) ଯେବେ = ଜାତ ।। ୮୧-୨ (ଖ) ଦୃଢ଼ ଅର୍ଥ । ୮୪-୨ (ଖ) ପଡେ ପର ଭୁଲକ ଶୃଙ୍ଗାର କରିବ ।। ୮୫-୨ (ଖ) ଭୂତି = ଭୂମି ୮୬ ଠାରୁ ଏ ପଙ୍କ୍ତି 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ (ମୋଟ କର୍ମଠାରୁ 'ଶମ୍ୟମାନ' ପଙ୍କ୍ତି) ୭୫।୨ ସେ ପ୍ରାଣୀ ତହୁଁ ଅଛି କାହୁଁ କାମକଳା । (ଘ)

ତେବେ ମୁହିଁ କାରଣ ନା ହୁଅନ୍ତି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଊଣ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତା ନା ମୋତେ ଜଣିଙ୍କୁ । ୮୭
ଅଗ୍ନିକାର ମନ୍ତ୍ରେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ତାହା ପାଉ କାଲି
ପ୍ରେତଲୋକେହେଁ ସୁଖ ଲାଭ କରି ତ ନଥାଉଁ କି । ୮୮
ତାହା ଶୁଣି ଅବଶ୍ୟ ସେ ହୋଇଲେ ଜନ୍ତୁ ଈଶ
ସେମନ୍ତେ ବଡ଼ ମହାତମା ହୋଇଲୁ ନର୍କବାସ । ୮୯
ଆଉ କେବଳ ଥରେ କି କରି ନ ପାରିଲୁ ମହାମୁନେ
ଧନ ଦେଇ ପୋଷି ନୁଆଁଇଲୁ କି ଉଦର ନନ୍ଦନେ । ୯୦
ତାହାଙ୍କୁ କହିଲେ ଧର୍ମ ପାଞ୍ଚ ଭାଗ ହୁଅନ୍ତା
ଏବେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ପିତାଙ୍କୁ ଲବ୍ଧଃ । ୯୧
ତେଣେ ମୁହିଁ କାରଣ ହୁଅନ୍ତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ବଂଶକୁ କାରଣ ହୁଅନ୍ତା ସଂକେତ କରିବାକୁ । ୯୨
ଋଷି ବୋଇଲେ ହେ ତାହାଙ୍କ ଆମ୍ଭେ କାଲି
ଧନ ଦେଇ ପୁତ୍ରଙ୍କ ଏତେ ସଂଗ୍ରହ ପୋଷିଲୁ । ୯୩
ସେମାନେକ ଅନ୍ତର କର୍ମ ଅଳ୍ପ ଅର୍ଜିଲୁ
କହୁଥିଲେ ସେ ମୁହଁ ମୁଁ ଚଢ଼ି ନାଶ ଗଲି । ୯୪
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ କ୍ରୋଧ ନାଶକର
ମାଜ ଲୋକଙ୍କୁ ଗଲେଣି ବୋଇଲେ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । ୯୫
ଅହୋ ଦୂତ ଦେଖୁଥା ଯେବେ ଏମାନଙ୍କ ମଝେ ନାହିଁ
କୁମ୍ଭୀପାକ ନରକେ ପକାଅ ଏମାନଙ୍କୁ ନେଇ । ୯୬
ଯମର ବଚନ ଶୁଣି କାଳ ସେ ଲୋକ
କୋପାନଳ ହୋଇ ଧଇଲେ ସେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷିଙ୍କର ବାଳ । ୯୭
ଋଷିଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଦେଖିଲେ ଧର୍ମଲୋକେ
ଅଭିର ଜୟ ଜୟ ବୋଲିଣ ଜୀବ ସ୍ତୁତି ଦେଲେ ଡାକେ । ୯୮

୮୭-୧ (କ) ଊଣ = ଅଳପ । ୮୮-୧-(କ) ତାହିଁ ପାଉ ଆମ୍ଭେ କାଲି । ୯୧।୨ ବଂଶକୁ ଆଜ୍ଞା ନା ମୁକତ କରିବାକୁ । (ପା) ବଂଶକୁ ଶୁଦ୍ଧର ଆଜ୍ଞା ନାମ ସଙ୍କେତ କରିବାକୁ । (ପା) ୯୧-୨ (ଗ) ବଂଶକୁ ଆଜ୍ଞା ସେହୁ ଉଦ୍ଧରିବାକୁ । ୯୪-୨ ଧନ ଦେଇଥିଲୁ ବାବୁ ସେ ଯୁଗ ପଡ଼ି ମଳ । (ପା) ୯୫-୨ ଜନ୍ତୁ ଦୂତଙ୍କୁ ବୋଇଲେ କାଳଦଣ୍ଡ ଧର । ୯୬-୧ କୋପିଳା—ଦୁଷ୍ଟତା—ଦିଅ ୯୭-୧ ଋଷିଙ୍କର ବିକଳ ଦେଖିଣ ଧର୍ମଲୋକେ । (ପା)

ନୃତି କର ବେଶ ଛଡ଼ାଇଲେ ଆସି ପ୍ରଭୃତ ନବେଙ୍କାରେ
ଆନେହୀ ନାଶକର ଆସ୍ମଙ୍କୁ ଦେଖୁ ନ ଜପୁତାରେ ।୯୯
ସେ ପଣ୍ଡିତ ମହାମୁନି ଅଛନ୍ତି କଲ୍ପ ଋଷି
ବେଦନକ ମହାତମା ସେମାନଙ୍କୁ ଜପୁତ ର କରନ୍ତି ।୧୦୦
ଅନେକ କଲ୍ପ କୋଟି ସେଦେ ଗୁରତି ସେମାନଙ୍କୁ
ମହାପୁରେ ସୁଖ ଜାତ କରି ସେ ଆସନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ।୧୦୧
ଯମର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସେ ଶାନ୍ତି ଦେଉଥିଲେ
ଧର୍ମ ଆତ୍ମା ଲୋକେ ତାହାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି କହୁଥିଲେ ।୧୦୨
ନାଶକର ଦେବତା ପ୍ରଣିଧାନ ଯାଅ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗେ
ସୁଖ ଜାତ କରି ମହାତ୍ମା ହୋ ଆସନ୍ତି ଭୂମି ବେଗେ ।୧୦୩
ବହ୍ନିଙ୍କୁ ତଜାଇ ଆସନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଶାସ୍ତ୍ରକ୍ଲେଶ ତଆଣନ୍ତି ମୁନିଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇ ବେଗେ ଆସି ।୧୦୪
ଜଟାଜୁଟଧାରୀ ଭୂମ୍ବର ସିଦ୍ଧ ହୋ ମହାଋଷି
ସମସ୍ତ ତେଜ୍ୟ କରି ମୁନି ହେ ବହ୍ନିଦ ଜାତ କରନ୍ତି ।୧୦୫
ବଦପୁତ୍ର ମୁନିବର ଶୁଣ ହୋ ପଣ୍ଡିତ୍ରେ
ସେ ସବୁଦେବ ଗତି ମୋତେ ହୋଇଲା ଯମର ସଙ୍ଗେ ।୧୦୬
ଧର୍ମେଣ ଅଛିଲି ମୁଁ କୁଟୁମ୍ବ ଜାତ ଅର୍ଥେ
ବଣ୍ଡିମି ହୋଇ ବସିଲି ମୁଁ ବନ୍ଧ୍ୟାଗିରି ତରବରେ ।୧୦୭
ମନୁଷ୍ୟେ ଶୁଣାଇ ମୁଁ କଲଇଁ ଅତ୍ରମିତ
ଅନେକ ବାଟେଣି ସୁଖ କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷିଲି ଜାତ ।୧୦୮
ସେ ସବୁଦେବ ସମସ୍ତେ ହରିତୋ ନାମେ ମୁନ୍ଦୁଣୀ
ଦେଶାନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି ସେ ଆହାର କରି ପାଣି ।୧୦୯
ସେ ମୁନ୍ଦୁଣୀ ପାଦେ ଅଛନ୍ତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜୀବ
ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଆଦନ କରନ୍ତି ସଦାଶିବ ।୧୧୦

୯୯-୨-(କ) ପ୍ରଭୃତି=ପ୍ରସନ୍ନ ୯୯-୧(ଙ) ନାଶକାର—ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ଅର୍ଥରେ—ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ଧର୍ମବନ୍ତ ପୁରୁଷ ୧୦୨-୨-(ଖ) ଶାନ୍ତ=ସାହାଯ୍ୟ ହୋଇଲେ । ୧୦୬-୨ ବନ୍ଧୁସ୍ଥେ ବସି ରହିଲି ଜର୍ଜର ଚିତ୍ତ ଗହନରେ । ୧୦୮।୨ ବଣ୍ଡିମି-ହିଂସା ନିର ହୋଇ । ୧୧୦-୨ ସେମାନଙ୍କ ବାହାନ କରନ୍ତି ଦେବ ଦେବ । (ପା)

ଦେଖୁ ସେ ଶୃଙ୍ଗାର କଲଇଁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା
ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ କଲ୍ପିଲି ମନବାଞ୍ଛା ।୧୧୧
ପାଣି ଅନ୍ଧାର କରି ଲେଖିଣତରେ ମୃଗୁଣୀ
ଅନେଷି ଧଇଲି ମୁଁ ବେଣ୍ଟକାର ସ୍ୱବ ଜାଣି ।୧୧୨
ଶୃଙ୍ଗାର ଇଛନ୍ତେ ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ
ବେନିଜଣ ନାଶ କଲୁ ତୋହର ଶରଘାତେ ।୧୧୩
ଶୁ ମହାରଜା ଚଷ୍ଟ କଟକେ ଅଧ୍ରମ
ନାରଜ କାଢ଼ ମହାତମା ହୋ ଟାଇଲୁ ନ ବଡ଼ ଶାସ୍ତି ।୧୧୪
ଏତିକି ବଚନେ ସେ ଧଇଲେ ନାରଜ
ବାମକର ପିଠିରେ ଦେଇ ମାଡ଼ିଲ ମହାରାଜ ୧୧୫
ନାରଜ କାଢ଼ଇ ସେ ଗାଢ଼େଣ ହସ୍ତେ
ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲ ମହାତମା ଭୂମିରେଣ ଛନ୍ଦ ।୧୧୬
ଦେଖନ୍ତା ମୃଗୁଣୀ ଅବର ଅଗ୍ନିକାର ନୃପ ସୃଷ୍ଟି
ବାର୍ଯ୍ୟ ଘଟନେ ହୋଇଲ ମୃଗୁଣୀ ଗର୍ଭବାସୀ ।୧୧୭
ମୁନିଙ୍କର ଅମ୍ଳା ଅବଧାନ କାଟନ
ଗର୍ଭରୁ ସୁଦେଶ ସେ ଚଢ଼ିଲା ମସ୍ତକେ ।୧୧୮
ମୃଗର ବସିବ ତାହାର ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡ ଚୋଟି
ସେ ପୁନ ଦେଖିଣ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲେ ତପେସ୍ୱୀ ।୧୧୯

୧୧୨-୨ ଅନେଷି ଧଇଲି ମୁଁ ବେଣ୍ଟକାର ସ୍ୱବ ଜାଣି । ଯାଦାତ୍ର ପଦର ଅଧିକା ପାଠ—ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲୁ ସେ ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ, ଜାଣିକରି ଶବଦ ଦେଇ ଧନୁ ଦୁହଗନ୍ତେ ।। ଅନେଷି ଧରନ୍ତେ ତାକ ଦେଲି ସେ ମୃଗୁଣୀ । ବନାହାର ମୋତେ କଲ ହୋ ମହାମୁନ ।। ମୃଗର ଡାକନ୍ତେ ଶୁଣିଲୁ ପଣ୍ଡୁ ସ୍ୱସ୍ତେ । ନାରଜକ ଧନୁ ବହନ୍ତୁ ମୋର ହାସ୍ତେ ।। ନାରଜ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ଭେଦିଲ ମୋର ପଣ୍ଡ । ମୃଗୁଣୀ ସଙ୍ଗରେ ହୋଇଲୁ ବେଳେ କଣ୍ଡ ।। ଯେମନ୍ତେରେ ଦ୍ୱିଜା ସ୍ୱେ. ଦୃହିଙ୍କ ଅଛନ୍ତେ । ବେନ କୁଳ ନାଶ କଲୁ ତୋହୋର ଶରଘାତେ ୧୧୪-୨ ହେତୁ କାଢ଼ କାହୁ ଦେଖ ହେଉଛି ଶାସ୍ତ୍ର । (ଘ) ୧୧୬-୧ ଉତ୍ସନ୍ତି—ଉତ୍ସୃଷ୍ଟି, ବଳପୂର୍ବକ ଅକର୍ଷଣ କରବା—ବଳରେ ଟାଣିବା—ଉତ୍+ସୃ+ଶିତ—ଉତ୍ସାରଣ କରିବା—ଟାଣି ବାହାର କରିବା । ୧୧୮-୧ (ଖ) ମୁନିଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲି କାଳେ ।

କୁତାନ୍ତକ ଦେଖି କହିଲେ ଅନେକ ଯେ ପ୍ରଜା
ସ୍ୱର୍ଗ ଆସ୍ଥାନ ବାସାଇଲେ କେଉଣି ବସନ୍ତରାଜା । ୧୨୦
ଯେବଣ ପୁଣ୍ୟ ବାଦେ ଜାତ ନବାଇଲ ଋଷିଙ୍କର ସନ୍ଦେହ
କେଉଁଜଣ ଧରିଲେ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରାଜ । ୧୨୧
ଆକାଶ ବାଣୀ ପଡ଼ିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରାଜାଙ୍କୁ
ମୃତ୍ୟୁପତି ବୋଲି ନାମ ଦିଅ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ । ୧୨୨
ଶୁଣିଲ କାଠ କୁଢ଼ାଇ ଦେଲା ଆସ୍ତବ୍ୟପଣ
ଋଷି ମୁରୁଣୀ ଦୁହିଙ୍କି ଦହନ କଲେକ ଆପଣ । ୧୨୩
ମୃତ୍ୟୁ କୁମର ଦେଖିଲେ ଶତଶିଂଗ ଦେବତ
ବେଦ ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁଖ ନ ଚାହିଁଲେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ଅନ୍ତ । ୧୨୪
କୋଇଲ୍ତେ ଉତ୍ତରିଲେ ଶୁଣି ସ୍ୱାମୀ ମହାଗାମିତା
ଧାର୍ମିକ ଚେତକ ମନ୍ତ୍ରି ତ ସର୍ବଗୁଣା । ୧୨୫
ବେଦ ମାଥ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ କଥା କହିଲେ ଯେ ନ କହୁ
କେବଣ ଦ୍ରୋହ କଲୁ ଆମ୍ଭର ବଦନ ନ ଚାହୁଁ । ୧୨୬
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ମହାତ୍ୟାଗ
ବେଦ ବଂଶେ ଉତ୍ପତ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ମହାବ୍ରହ୍ମ ଯେଣ । ୧୨୭
ମୁହିଁ ମହାପାତକ କଲି ଶୁଣସି ଯେ ବେଦାଙ୍ଗ
ମୃତ୍ୟୁ ଜନୋଦେ ଜାତେ ମୁହିଁ କଲି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା । ୧୨୮
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କି ମାରିଲି ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ
କୋପେଣ ମହାମ୍ନା ମୋତେ ଶାପ ଦେଲେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ବେଳେ । ୧୨୯
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅଦୋଷେ ନାରିଙ୍କ କଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର
ତୋହୋର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକାଳ ଜାନ୍ତ୍ର ଚଣ୍ଡ । ୧୩୦
ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟା ମହତ୍ୟା କଲି ଶୁଣ ଯେ ବେଦଙ୍କର କୁମାର
ଦେଖି ଯେ ବେଦ ହୋଇଲୁ ଶୁଣରେ ଦାଶାସ୍ୱର । ୧୩୧

(୧୨୦-୨) ବେତ୍ରାଭା—ଜନ୍ତୁ । (୧୨୨-୨)ର ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ନାମ ଦିଅ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ (୧୨୪-୨) ଧାର୍ମିକ ଚେତକ ମନ୍ତ୍ରି ତ ଶଙ୍କରା । (ପା) (୧୩୦-୨) ଦଶାସ୍ୱର—ଦଶାସ୍ୱରଶକ୍ତି—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ଜୈନସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭୂଦେ—ଜ୍ଞାନ ହୋଇ (୧୩୧-୨) ଦଶାବ ଲେଉନ (୧୩୧-୨)-(ବ) ହୋଇଲୁ ଶୁଣରେ=ହୋଇ ତୁମକୁ ଜେ ଆନ କର ଭାଷା । (ପା)

କୌଶଲ୍ୟା ସେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭ ଶୁଣ ଗୋ ପ୍ରାଣକାନ୍ତା
ଧାର୍ମିକ ବ୍ରତ ନେଇଣ ସ୍ୱାମୀ କରିଅଛ ସାନ୍ତା । ୧୩୨
ଆପଣେ ସାନ୍ତା କର ସ୍ୱାମୀ ଧର୍ମ ତାକୁ ବୋଲି
ତୁମ୍ଭର କଥ ଗଲ ସ୍ୱାମୀ ମୃତ୍ୟୁଂ ଯାଉଛି ନାଶ ଗଲି । ୧୩୩
ସେ ପୁଣ ଗୋଟି ସ୍ୱାମୀ ଅଟଇ କହାର /
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ସେ ଅଗ୍ନିବାର ମହାଋଷିଙ୍କର । ୧୩୪
ମୃଗ ମହର୍ଷି ବୋଲି ସେ ପୂର୍ବର ନାମ ଗୋଟି
ଅବଧାନ କାଳେ ମୋତେ ସମର୍ପିଲ ତପସ୍ୱି । ୧୩୫
କୌଶଲ୍ୟା ସେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପ୍ରାଣନାଥ
ଅଗ୍ନିକାର ବୋଲି ସେ କେବଣ ଭରତ । ୧୩୬
ସେ ତେବେଡ଼େ ମହାଋଷି ହୋଇ ଧର୍ମ ନ ଆଦରିଲ
କାମ ନ ସଂସାର ଦୋଷେ ନେଉଛି ଶାପ ଦିଲ । ୧୩୭
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗ ସମର୍ପିଲ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ
ଧର୍ମ ହିଂସାର ଆସି ତୋତେ ହୋଇଲା ଯଥା ଅର୍ଥ । ୧୩୮
କର୍ମକୁ ଆଦର ଯେ ରଖିଲେ ମୋର ବଚନ
ତାହା ମୃଗସ୍ୟା ନ ଯାଇ ପଣ୍ଡୁ ସେ ରାଜନ । ୧୩୯
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସୁମରଣା କରିଲ ପଣ୍ଡୁ ସେ ନୃପତି
ମହା ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଆସି ମିଳିଲେ ତତକ୍ଷଣାକୁ । ୧୪୦
ଧ୍ୟାନରେ ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ଭାରିଏ ସମସ୍ତ କିପି
ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତେ ମିଳିଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଋଷି । ୧୪୧
ବଧୂଙ୍କ ଦେହ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହୋଇଲାକ ପଣ୍ଡୁ
ବ୍ୟାସ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ତୋହର ବଚନେ ପ୍ରମାଦ ନ ଗଣ୍ଡୁ । ୧୪୨
ଆଦେନ ପାଦାଦନ ଦେଲ ପଣ୍ଡୁ ବ୍ୟାସେ
ମସ୍ତକେ କର ଦେଇ ପୁନି ପୁଣି ଦିନେସେ । ୧୪୩

୧୩୨ରୁ ୧୩୬ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ॥ ୧୩୭-୧ କେତେବେ ବଳ ମହାଋଷି ସେତେବେ ସେତେବେ ଧର୍ମ ଆଚରେ । (ପା) ୧୩୭-୨ ସଂସାର—ସଂହାର—ତ୍ୟାଗ କର ୧୪୨-୧-(ଖ) ବଧୂଙ୍କ=ବଧୂମାନଙ୍କ ୧୪୨-୨ପାରୁ ୧୪୪ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

ସେ ବ୍ୟାସେ ଆଜ୍ଞାଂ ଶୁଣିଲ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱୈ ପାୟନ
କେମନ୍ତେ ବନେ ରହିଲୁ କସ ଅଭିମାନ ।୧୪୪
ଛତ୍ର ପ୍ରଶସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ବାବୁ ଛାଡ଼ିଲୁ କେମନ୍ତେ
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେ ତାତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସମସ୍ତେ ।୧୪୫
ଅନ୍ଧ ହୋଇଣ ସେ ସ୍ୱଜନଙ୍କୁ କଲେ ରକ୍ଷା
ମୁହିଂ ବୋଇଲି ହୋ ସ୍ୱାମୀ ହେଉ କର ମନବାଞ୍ଛା ।୧୪୬
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ମୁଁ ତାତ ଚଳିଲ ଘୋର ବନେ
ଅନୁବ୍ରତ ବଞ୍ଚିଲ ଅଟବ୍ୟ ବନେ ।୧୪୭
ମାରିଲି କଉଣସ ଋଷିଙ୍କ ତପି ଜନେ
ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଭ୍ରମିଲି ମୁଁ ଖଣ୍ଡିଲ କଣ୍ଟକ ରାଶ୍ରୁ ଚାନେ ।୧୪୮
ବନସ୍ତରୁ ବ୍ୟାସେ ତୁ ହୋ ଧାଇଁ ସହୋଦର
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ଅବସ୍ଥା ଘାଏ ବନସ୍ତର ।୧୪୯
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ଶୁଣିମା ମୋର କଷ୍ଟ
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କି ମୁଁ କଲଇ ପ୍ରାଣେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ।୧୫୦
ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ମୁଁ ବଧାଇଲି ମୋର କାୟେ
ହେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୋତେ କହିବା ଯେଉଣି ପାତକ ଦେବ ଛଡ଼ାଏ ।୧୫୧
ପୂର୍ବଣ୍ଟର ସିଂହାସନେ ବସେଇଲେ ବ୍ୟାସେ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଜଗ ସତ ବିଶେଷ ।୧୫୨
ରତ୍ନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ମାଗ ଦେଇ ମୁନି ପାଦ ପଖାଳିଲେ ନୃପତି
ଅନେକ ପୂଜା କଲେ ବନସ୍ତ ଭକତି ।୧୫୩
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ତୁ ହୋ ନ ଭଜ ନୃପମଣି
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କି ଶରଘାତ କଲୁ ତୁ ନ ଜାଣି ।୧୫୪
ଅଜ୍ଞାନେ କେବଳ ହୋ ବହୁତ ଦୋଷ ସେ ନ ଥାଇ
ବ୍ୟାସେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଶାନ୍ତ କରନ୍ତି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କଥା କହି ।୧୫୫
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷି ଅଜିଲ ପେ କରନ୍ତି
ପୂର୍ବର କର୍ମିଲ ତାର ଜଗନ ସନ୍ତୋଷି ।୧୫୬

୧୪୫-୨ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେହି ବନ୍ଧିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭ୍ରାତେ । (ଘ) ୧୫୦-୧ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ସେ ଲଗିଲା ମୋର କାୟେ । (ଘ) ୧୫୦-୧ (ଖ) କରଣ= କୃତ-କର୍ମ ୧୫୬-୧ ଅଗ୍ନିକା ଋଷି ଅଜିଲ ସେହେ କୃତ୍ୟ । (ଘ)

ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ବୃଦ୍ଧବେଶ୍ୟ ମୁନି ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ମହାତ୍ମ୍ୟଂମା
କେବଂ ପାତକ ଦୁଷିତ ହୋଇଲେ ଅଗ୍ନିକାର ମୁନି । ୧୫୭
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣ ଚନ୍ଦ୍ର ନୃପ
ସତ୍ୟ ଯୁଗର ବାରତା ତୋତେ କହିବଇଁ ସରୂପ । ୧୫୮
ଶୁଣ ସାବଧାନେ ହୋ ଅପାର କାଳର କଥା
ଜନ୍ମ କଳ୍ପ ନାମ ସତ୍ୟ ଯୁଗର ବାରତା । ୧୫୯
କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରଜା ସେ ଅନଙ୍ଗଦେବ ନୃପତି
ତାହାର ଘରଣୀ ନାମ ଅଟଇ ରତ୍ନାବତୀ । ୧୬୦
ରଜା ହୋଇଣ ସେ ଅଟଇ ମହାତ୍ମ୍ୟଂତା
କେତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଘେନି ସାଧନ ତାର ତପୁକର ବନିତା । ୧୬୧
ସ୍ୱାମୀ ଅପାର କଲ୍ପ ସେ ସତଯତ ନିସ୍ପୃ
ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଜାତ ତାର ପ୍ରିୟା । ୧୬୨
ଯାହାର ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟଇ ଅନୁରାଧା
ପ୍ରିୟା ହୋଇଲେ ଦୋଷୁଣ କାମରେ ବେଧା । ୧୬୩
ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇଣ ସେ ତେଜଇ ସର୍ବ ଧର୍ମ
ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ଅଟଇ କଳାକାଳ । ୧୬୪
ଅଶ୍ୱିନୀ ରୋହିଣୀ ପୁଷ୍ୟା ଅନୁରାଧା
ସ୍ୱାତି ଶ୍ରବଣା ଶତଭିଷା ରେବତୀ କାମବାଧା । ୧୬୫
ଏହି ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୂତ ପ୍ରିନ୍ତ
ଅନୁବ୍ରତେ କାମ ବାଧ ଦୁଅନ୍ତି ଅନ୍ୟାଶ୍ରୟ । ୧୬୬
ସେ କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରଜା ଅଟଇ ସତ୍ୟବାଦୀ
ଘରଣୀ ପତିବ୍ରତାରଣୀ ସେ ସତ୍ୟେଣ ଚରିଷି । ୧୬୭

୧୫୮–୨ ସତ୍ୟଯୁଗ ବାରତା ତୋତେ କହିବା ସନ୍ଦେହ । (ପା) ୧୬୨-୧ ଅପାର କାଳର ସେ ଶତପତ ନିଷ୍ଠା । (ପା) ୧୬୬-୨ ଏହି ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ଅଟଇ ସ୍ତ୍ରୀବନ୍ଧ । ଅନୁବ୍ରତେ କାମବାଧ ସେ ଅଟଇ ଦୁଃଖ ।। (ପା) ୧୬୬ ପରେ 'କ' ପୋଥିରେ ଅଧିକ ପାଠ । ଅଷ୍ଟନକ୍ଷତ୍ରେ ଉପୁଜଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେ, ଅନୁବ୍ରତେ କାମ ବାଧା ସେ ଅଟଇ ଦୋଷୁଣ ।। ୧୬୮ ଏହି ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଅଟଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ । ଅନୁବ୍ରତେ କାମବାଧ ଦୋଷୁଣ ଅବଶ୍ୟ ।। (ପା)

ଧନିକ ଜପ ଧର୍ମ ହେ ନ ଘୁଞ୍ଚିଲ ହୃଦୟେ
ଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହେବ ତାରୁ ସେବା ଭଲପାଏ । ୧୬୮
ଆଦର ନିଧାନ ସେ ଜୋହିଲ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ସେବା କରିଯାଏ ତାହାର ଦେହ ସେ ମନୋହାରୀ । ୧୬୯
ହରିପାକୁ ଓଅଇଲ ଯେ ଭକ୍ତ ମିଶ୍ର ବଧାଇ
ଘରଦ୍ୱାର ଦୋଷେ ମୁକ୍ତିକି ମୁକତ ତଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଂ । ୧୭୦
କୁଣ୍ଠିନୀ ପରିଯନ୍ତ୍ରେ ସେ ସେବଥାଇ ଭୂତେ
ଘଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ଯେ ଚଳଇ ଧାମ ପେତେଦ । ୧୭୧
ଅନେକ ବାଟେ ନୃତ୍ୟ ଭଆରିଲ ବିବାହଂ ଯ
ସୁରଣି ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ପରିଯନ୍ତ । ୧୭୨
ସେ ଯେ ପାପ ଆଚରିଲ ଅଟେ ମନ ଜାଣି
ବେଦବେଦାଙ୍ଗଂ ସେ ନ ଘୁଞ୍ଚିଲ ଅନୀତି ପ୍ରବୃତ୍ତି । ୧୭୩
ଅନେକ ଭୋଗ ଦେଇଣ ସଚେନ ସୁତପାଳି
ଦରିଦାହଙ୍କ ଆନେ ନ ଭୁଦେ କଣ୍ଡୋଦର୍ନା । ୧୭୪
ନଗର ଯଙ୍ଗାତ୍ରିକ ଚେଲ ଏବେ ଧୁମାନେ
ଅଗ୍ନିକାର ବୃତିକି ଦେଖିଲେ ଧୋଇ ବଦନ । ୧୭୫
ଘଟେଣି ଅଢ଼ିଲ ତାର ଅନେକ ପୋଇଲି
କୁଞ୍ଜା ଖାନ୍ଧୁଛିଅଣି ଘଣ୍ଟଡ଼ି ସ୍ମୃତି ମୁ ଦୁନ୍ଦୁମ୍ବ । ୧୭୬
ଶୁଣ ହେ ମହାରାଜା ତ୍ରିସଙ୍କର ଯୁକ୍ତି
ସେ ସ୍ୱାମିନି ଦେଖି କରି ଧଇଲ ପାଣି ଶ୍ରାନ୍ତ । ୧୭୭
ଦନ୍ତ କମ୍ପିଲ ମୁନିଙ୍କର ବୋଲିଲ ଅକୂତ
ଆହେଧି ବୋଳି କରି ଧଇଲ ଭୁଜରେ ଭୁଜ ଜଡ଼ି । ୧୭୮
ବୋଲଇ ଶିଂଶୁପା ବାଳ ଡେକୁ ଆଦ ପତି
ମୁହିଂ ଦ୍ୱଜକନ୍ୟା ମୋତେ ବିଅଣୀ ପ୍ରକୃତି । ୧୭୯

---

୧୬୮ । ଯଥଭିନ୍ନ ପଣେ ଭାର ସେବଳ ଦଜନଭାବେ (ପା) ୧୭୧ - ଘଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ବଳଇ ଧାମ ପଦଧ । (ପା) ୧୭୫, ୧୭୬, ୧୭୭ ସ୍ଥଳେ 'ଙ' ପୋଥି ୧୭୮ - ପତ୍ର ଦାସକୁ ଅନ ସେ ନ ଜାଣେଂ ଜନ୍ମାଳୀ ॥ (ପା) ନଗର ସବନ୍ଧୁ ଧନ ମୁଢ ସ୍ନାନ କରି, ସେ ଗୃହ ବାରୀ ଦୟୁ ବେଶ ଶାଅନ୍ତ ଉପଗୁଣ ॥ । ୧୭୫ । ସେ କନ୍ୟା ଥିବୁ ବ୍ରତେ ମଦନ ଭେଟେଲା, ଭ୍ରଟି କ ଦେଖିଣ ସେ ଲୁଟିଲ କାମକାଳା ॥ ୧୭୬ ॥

ଅପାର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଅଳକ୍ତ ସେ ପୁରୁଷ ଅଟଇ ତସ୍ୟକା
ଦେଖିଣ ବୃଦ୍ଧବ୍ରତି ହୋଇଲେ ଚାତକ । ୧୮୦
କୋଟେଶୀ ମହାତ୍ମା ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଟେକି
ବସ୍ତ୍ର ଦେଖି ହୋଇଲେ ମୁନି ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ବୋଲି । ୧୮୧
ମୁଖେ ଚନ୍ଦନ ଦେଇଣ ବୋଲନ୍ତି ଶଳଭ୍ରିୟ!
ଭୁକ୍ତ ଶୀତଳାଗ ଖାଇଲେ ତକା କୁଣ୍ଡି ଆଉ କରେ ଯତପ୍ସା । ୧୮୨
ଯଦ୍ୟପି ବସ୍ତ୍ର ଭୁ ଅଙ୍କୁରି ଖୁଟଟେ
ସୁଲଭ ଭୋଜନ ଦେଖିଲେ ଟୋଖି କେମନ୍ତେ । ୧୮୩
ମୁହିଁ ଭଜାଇ ସ୍ୱଦେଶ ରାଜାର କୁମାର
ମୋହୋର ଅଙ୍ଗ ଲୁଚି ଥାଏ ନ ଲଭ୍ୟ ତୋହୋର । ୧୮୪
କହୁଁହିଁ ନ ବୋଲ ଚଳ ନ ପାରନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଞାର
ଜଡ଼େ ଡାକ ଦେଲ ହେ ଅନଙ୍ଗସେନ ତ୍ରିଡ଼କାର କର । ୧୮୫
ଶବଦଭେଦୀ ଧେ ସେ ଅନଙ୍ଗସେନ ରସ୍ତେ
ପାଦୁକା ମନ୍ତ୍ର ମୋ ଓଷ୍ଠ ଜାଣଇ ସେ ମିଳିଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ୧୮୬
ଦେଖିଲ ମହର୍ଷିଙ୍କି ଧରିଅଛୁ ଆଦେଶର ଛାଣି
ଦେଖିଣ ବ୍ୟଗ୍ର ଅଧର ସେ କମ୍ପାଇଲ ନୃପମଣି । ୧୮୭
ମହର୍ଷି ବୋଲନ୍ତି ସ୍ୱେ କେବଣ ଲକ୍ଷଣୀ
ତୋହୋର ଥାଆନ୍ତେ ସ୍ୱେ ମୋତେ କଟାକ୍ଷ କରଇ ଆସି । ୧୮୮
କୋପେଣ ବ୍ରହ୍ମଣୀର କେଶ ଧଇଲ ନୃପମଣି
କେଶ କର୍ଣ୍ଣ କଟାଇ ଦେଇ ପକାଇଲ ହାଣି । ୧୮୯

୧୮୦-୧ (ଖ) ସ୍ଥଳେ ଶଙ୍କରଙ୍କ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଜା ସତେ ମୁନିପ୍ରନ୍ତ ଏକା ୧୮୧-୨ (ଖ) ଭୁକ୍ତ ଶେଷ କାଢ଼ି କୁଣ୍ଡି ଅଭିଜ ହସ୍ତା ॥ (ପା) ଭୁକ୍ତର ବଚ୍ଚ କାଢ଼ି ଅପ୍ରଜାନ୍ତ ହସ୍ତା (ପା) ୧୮୨-(ଖ)ଭୁକ୍ତ ଶିତଳାରେ ମୋତେ ଧରରେପଡ଼ଥ । ଭୁକ୍ତ ଶୀତଳକୁ ଆଣିପୁ ଅଛୁ ଭୁତର ଘଟଣା ॥ ୧୮୪-୨ ପଦ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ॥ ୧୮୩।୨ ମୋହୋର ଅଙ୍ଗଲୁଚି ପାଉନ ଚନ୍ଦନ ତୋହୋର । ପାଦାନ୍ତ ପରେ ପାଠାନ୍ତର— ଲକ୍ଷ୍ମୀଭିଦ ଛୁଞ୍ଚି ଭୁ ମୋହୋର ପଚେରେ ସାକ୍ଷୀ, କହୁଁ ହୁଁ ନ କହ ତାଭର ଅଭିଜ୍ଞାର ମହଜ୍ଞି । ଉଚ୍ଚୈର୍ଣ ଡାକ ଦେଲ ଅନଙ୍ଗସେନ ଶାଦ୍ଧ କର, ଶବଦ ଭେଦୀ ସେ ଅଙ୍ଗସେନ ନୃପବର ॥ ପାଦୁକା ମନ୍ତ୍ର ମହୋତ୍ସ ସେ ଭୁଣିଲ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ, ଧାତକାରେ ମିଳିଲା ସେ ମୁନଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ ॥

ମହର୍ଷି ଚଳିଲେ ତହୁଁ ମହୋଦଧି ସ୍ନାନିମନେ
ବିଜେ କଲେ ଜଗତପତି ଆଦେଶେ ଭୁବନେ । ୧୯୦
ଯମ ଧର୍ମ ସୁତଣେ ଶବ୍ଦର ହୋଇଲେ
ଯମ ବୋଇଲେ ରାଜା ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା କଲ । ୧୯୧
ଅନୁଆଚାର୍ଯ୍ୟଂ ହୋଇଲେ ସେ ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷି
ତାହାର ଡାକ ଦଲେ ରାଜା ହୋଇଲେ ଅସି । ୧୯୨
ଯମ ବଚନେଣ ରାଜା ମହର୍ଷି
ସେ ଦୁହେଁ ହୋଇଲେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା ଦୋଷୀ । ୧୯୩
ଯମ ଧର୍ମ ସୁତଣେ ପୁଣ ବେଦର ହୋଇଲେ
ରାଜା ମହର୍ଷିଙ୍କି ହତ୍ୟା ଦୋଷ ନ ଲାଗିଲା । ୧୯୪
ହାୟେ ହୋଇ ସେବେ ହେଲ ଚେଦାବତ୍ସେନୀ
ସ୍ୱାମୀ ଦଣ୍ଡିବ ନାହିଁ କି ? ଦୋଷ ହରାମଣି । ୧୯୫
ସୁରଚେଣି ରାଜା ଆବର ସେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରିୟା
ଦୋଷକୁ ସେ ଶାସ୍ତି ଦେଲା ପାପ ନ ବୋଲିବା ତାହା । ୧୯୬
ଋଷି ଶାପ କଲେ ହେଷାଦ୍ରୁଣୀ ସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରୁ ନିଶି
ତାହାର ଉଦରେ ଦୋଷ ହେଲ ସେ ଅଷ୍ଟଇ ଚରଣାବତ୍ସେଣୀ । ୧୯୭
ଋଷିଙ୍କି ଶୁଙ୍କାର ହେ କଳ୍ପିଲ ଅନ୍ନେ
ବଚନେଣ ଉଦ୍ଧୁତ ମୁନ୍ଦ୍ରଶୀ ହୁଣ କଲେ । ୧୯୮
ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷିଙ୍କି ସେବେ ଉଚ୍ଛିଲ ରତ୍ନ କର
ମୁନ୍ତ୍ରୁଣୀ ହୁଣେ ଋଷିଙ୍କର ଦୋଷ ମନୋହାସ । ୧୯୯
ଋଷି ବଚନେଣ ନାଶ ସେବେ ହୋଇଲା ସୁବନ୍ତ
ସେ କନ୍ୟା ଯେ ତେ ନାଶ ପଣ୍ଡ ଅଗ୍ନିକାର ମହାସତ । ୨୦୦
ମୁନ୍ଦ୍ରୁଣୀ ଋଷି ବୃନ୍ଦକର ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ଧର
ଚନ୍ଦ୍ର ରଜାଙ୍କୁ ସେହାଙ୍କୁ ନାସିକ ଘାତ କର । ୨୦୧

୧୯୧। ଜନମେଜୟ ରାଜା ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟାରେ କାରଣୀ ହୋଇଲେ । (ପା) ୧୯୨। ଅନୁଆଚାର୍ଯ୍ୟଂ ହୋଇଲେ—ଅନୁରୋଧ କଲେ (ଅନୁଜ୍ଞା) ୧୯୩ ଯମ ସୂତ୍ର ବୋଇଲେ ରାଜା ଅଗିନ୍ଦ୍ରା ମହାଋଷି, ସେ ଦୁହେଁ ହୋଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା ଦୋଷୀ (ପା)

ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା ପାତକ ଯେ ଅମ୍ବିକା ମହାରଥଙ୍କର ଥିଲା
ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଘାତେ ତାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଛୁଟି ଗଲା ।୨୦୧
ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ତୁ ଶୁଣ ହେ ପଣ୍ଡୁ
ଦେବତାଙ୍କର ପଣ୍ଡିତ ତୁ କିଂପାଇ ଧର୍ମ ଛାଡୁ ।୨୦୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୋତେ କୋପେ ଶାପ ଦେଲା
ଶୃଙ୍ଗାର ବେଳେ ତୋତେ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ପଣ୍ଡୁରେ ବୋଇଲା ।୨୦୩
ଯେ ଦେବକ ବୋଲିଣ ଶାପ ଦେଲା ମୁନି
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗର ଶାପ ଦେଲା ଭୁଲି ।୨୦୪
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ସେହୁ ହୋଇଲା ମହାକଷ୍ଟ
ତପି ଲୋକଙ୍କର ଶାପ କେବେହେଁ ନ ଲେଉଟ ।୨୦୫
ବ୍ୟାସେ ଉଆରନ୍ତି ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ସ୍ନେହକାଳେ ବସାଇ
ବାବୁ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କୋଇନ୍ତାସେ ଛନ୍ତି ପାଇ ।୨୦୬
ବଧୂମାନଙ୍କୁ ତୁ ନ ଧରିବୁ ହିଂସାଏ
ବାବୁ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମାଇବୁ ଦେବଙ୍କର ଉପାଏ ।୨୦୭
ବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ଅଛନ୍ତି ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତୀ
ଉପାସେଣ କରି ହାଦେ ଜାତ ସେ କରନ୍ତି ସନ୍ତତି ।୨୦୮—୧୮୨୯

—:0:—

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆସିବା ଓ ଶିବ ସ୍ତୁତି

ଅନେକ ବାରେ ଉଆରିଲେ ବ୍ୟାସେ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ
ଚଳିଲେ ମହାମୁନି ସେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନକୁ ।୧
ଯହିଁ ସେ ବିଜେ କରି ଅଛନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ
ପାରେଶ୍ୱର ନନ୍ଦନ ଯାଇ ମିଳିଲେ ନିକଟେ ।୨
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ଶୁଣ କୃଷ୍ଣନାଥ
ବ୍ୟାସେ ବିଜେ କଲେ ଆସି ତୋହର ଅଗ୍ରତ ।୩

୨୦୫ ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ସେହୁ ଯେ ବଡ଼ କଷ୍ଟହିଁ ତପିମାନଙ୍କର ଶାପ ଦେବତଙ୍କୁ ନ ମେଣ୍ଟଇ । (ପା) ଏବେ ବୋଇଲେ ସେହୁ ଯେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ କୋଟି ଭୁଞ୍ଜ । (ଘା)
୨୦୭।୨ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରିବୁ ସେ ଯାହାର ମନାଶା । (ଘା) ୨୦୮-୨ (ଘ) ଅନେକାଣି କେବଳ ତୋହର ଅଗ୍ରତ ।।

ଆସ୍ଥାନ ଦେଖଣ ଉଠିଲେ ଅନ୍ଧରଜା
ସତ୍ୟବନ୍ତ ନନ୍ଦନଙ୍କ ପାଦେ କଲେ ପୂଜା ।୪
କୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନ ସ୍ଥୁଲ ଦେଖିଣ ରାଜା ଦଳ
ଭକ୍ତ ହୋଇଣ ରାଜା ହନସ୍ତ ସ୍ତୁତି କଲ ।୫
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଏଣ୍ଡୁ କି ପଡ଼ିଲ ବନେ ଦୁଃଖ ସଂକଟ ।୬
ଅଗ୍ନିକାର ମନ୍ଦରକୁଟିଙ୍କେ ଯେ ଶରଘାତ କଲ
କୋପେଣ ମହାତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ବଚନ ଶାପ ଦେଲ ।୭
ପିତା ବ୍ରହ୍ମଋଷିଙ୍କର ବଚନ୍ତୁଂ ଅଜ ସ୍ୱେଧନକ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ସେ ପଦାତ ପଳଶି ।୮
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଲଙ୍କରେ ବସିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ହାଣ୍ଡୋଳାରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ବସିଲେ ନିକଟ ।୯
ଦଶଲକ୍ଷ ରଥ ଯେ ପଞ୍ଚାଶ ଲକ୍ଷ ହସ୍ତୀ
ଧନୁର ଲକ୍ଷ ବାରୁ ଚାପ ଛତ୍ରଣୀ ଚାଦାନ୍ତ ।୧୦
ଘାଟ ଛତ୍ର ଶ୍ୱେତ ଲକ୍ଷେ ଚାମର ଶ୍ୱେତ ଲକ୍ଷେ
ଉଦନ୍ତ ଆଲମ୍ବ ମୟୂର ସ୍ତମ୍ଭ ଲକ୍ଷେ ।୧୧
ଝାଞ୍ଜର ଲକ୍ଷେ ଢମକ ଲକ୍ଷେ
ନିଶାଣ ଲକ୍ଷେ ଭେରି ବାଜନ୍ତି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷେ ।୧୨
ହମକ ନିଶାଣ ଯେ ସେନାମାନ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ
ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଳଶି ଅନନ୍ତ କାନ୍ଥେ କାନ୍ଥେ ।୧୩
ଯେଉଁଠନେକ ଥାଠ ଦେଖ ଅମ୍ବିକାର ବଳା
ବିନ୍ଧନ୍ତି ବନେ ଯେ ତେଜ ଅନର୍ଥଳା ।୧୪

୩।୧ କୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନ - କୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନ ୮।୨—ପଳଶି—ସାଙ୍ଗ ସମସ୍ତେ ଯାଜିବା, ୯।୧—ମୟୂର ଧ୍ୱଜ ରଥେ ବସିଲେ କରନ୍ତି ଯେ । ୯।୨ (କ) ହାଣ୍ଡୋଳାରେ ଚଢ଼ି ଗାନ୍ଧାରୀ ବାହାର ହୋଇଛି ୧-୧ (ଖ) ପଲଙ୍କ—ଶିବିକା; ୧୧।୧-ପାଟଛତ୍ର ଲକ୍ଷେ ଆଲମ୍ବ ଚାମର ଲକ୍ଷେ । ୧୨।୧—ଝିଙ୍କାରି ଲକ୍ଷେ ଢମକସ୍ତମ୍ଭ ଲକ୍ଷେ । ୧୨ (କ) ପୋଥିରେ ଅଧିକ ପାଠ —ହମକ ନିଶାଣ ଯେ ସେନାମାନ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ, ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଳଶି ଅଛନ୍ତି କାନ୍ଥେ । ୧୩।୨—ପଳଶି - ବେଗରେ ଗମନ କରି ।

ଚଳନ୍ତି ଯୋଷାପ୍ରେ କାନନ ବନ ଖୋଜ
କାଳଅଗ୍ନି ନାମେଣ ଭେଟିଲେ ପ୍ରେତ ନଦୀ ।୧୫
ସେ ନଦୀର କୂଳେ ବିଜେ ବିଶ୍ୱନାଥ
କାଳଅଗ୍ନି ରୁଦ୍ର ସେ ଅଟଇ ମହାତୀର୍ଥ ।୧୬
ବହୁର ସଂଙ୍ଗେ ମୃତବସ୍ତି ମୂଳକ
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ସେ ଖ୍ୟାତ ମହାମଲ୍ଲ ।୧୭
ସ୍ୱର୍ଗରେ ସ୍ନାହାନ କରି ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କୁ କଲେ ଭୁକ୍ତି
କାଳଅଗ୍ନି ମହାଲିଙ୍ଗ ଜୟ ତୁ କାଶୀପତି ।୧୮
ଜଗତଶ୍ରି ପ୍ରଜସ୍ତୁ ତୋ ତତ୍ତ୍ୱଂ ନାସ୍ତିଂ ଆନ
ଅନେକ ବିଦାରଣ ଜୟ ତୁ ତ୍ରିଲୋଚନ ।୧୯
ବଇଲ ବାହାନେ ଭ୍ରମଣି ଅନୁରକ୍ତେ ଭିଣି ମନ୍ତ୍ର ଶ୍ଲୋକା
ଭୈରବ ରୂପ ଧରି ଯାଚିଲୁ ମହାଜନା ।୨୦
ଜନକାର ନନ୍ଦନ ଅନଙ୍ଗ କାମଦେବ
ତାହାଙ୍କୁ ଦହିଲୁ ତୁ ପିନାକି ଅଭବ ।୨୧
ନିରଞ୍ଜନ ପୁରୁଷ ତୁ ନ ଜାଣୁ ଦେବ କାନ୍ତି
ନାରସୁଣର ଅଶ୍ଚବ ତୁ କାଳକୂଟ ଭକ୍ଷି ।୨୨
ସ୍ୱାମି କାଶୀପତି ନାଣ ଶଲ୍ ତୋହୋର କୂଟବୁଦ୍ଧି
ଦୟା ଯାତର ନାଥ ତୁ ଶଙ୍କର ବାଗବନ୍ଧୁ ।୨୩
ଚତୁର୍ଭୁଜ ତରତେଜ ଅତ୍ରୁଷ୍ଣଣ ତ୍ରିଲୋଚନ ପଞ୍ଚ ମୁଖ ବଦନ
ନାମ ବିଶ୍ୱନାଥ ତୁ ଗଙ୍ଗାର ରମଣ ।୨୪
ଖପର କୋଠାର ସେନ ମହାମନ୍ତ୍ର ଶ୍ଲୋକା
ଡିଣ୍ଡି ଡିବ ଡମ୍ବରୁ ମଲୁଆନ ଦେଳା ।୨୫
ତନ୍ତ୍ରିକା ମଲୁଆନ ଯୋଗୀ ଯୋଗରଙ୍ଗ
ପ୍ରେତ ପିସ୍ତ୍ୱଣ ବେତ.ଜମାଜନ୍ତ ସେନ ଜେଣ୍ଡ ।୨୬

୧୫। (କ) ରୁଦ୍ର—ନଦୀ ୧୬-ବହୁର ସଜନ୍ତୁ ମୂଳେ ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ, ରୁଦ୍ରନାଥଙ୍କ ସେ ବାହନ ବର୍ଣ୍ଣନ । ୧୭-୨-(କ) ମହାବଳେ = ମହାମଲ୍ଲେ ୧୮ ଭୁକ୍ତି—ମୁକ୍ତ ୨୧-୧-(ଖ) ଖଣ୍ଡାସୁର ପ୍ରମୁଖ ଅନଙ୍ଗ କାଳଦେବ, ତାହାଙ୍କୁ ଦହ ରୁ ପିନାକ ଦ୍ୱାରା । ୨୩। ଶଙ୍କର ବାଗବନ୍ଧୁ—ଶୋଭ ସମୁଦ୍ର ୨୫। କୋଠାର—ପରଶୁ ପାର୍ଶ୍ୱ। ୨୬।(କ) ପିସ୍ତ୍ୱଣ—ପିଶାଚ, ୨୬।(ଖ) ଜେଣ୍ଡ—ଚେଳ

ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଶାଖ ସୁନ୍ଦର ଜଟାଳୀ
ରକ୍ତ ବଦନ ସିନ୍ଦୂର ଲକତ ମହାରମଣୀ । ୨୭
ଅଦ୍ବେକର ପାଞ୍ଚ ନଣ୍ଡୀ କାକାନ୍ତ ଯୋଗା
ବୁଦ୍ଧେ ବାହାନ ନାଥ ତେବ ଅନର୍ଦ୍ଧନା । ୨୮
ଅଘୋସ୍ତନ ମହାତମା ଜାପୁ ମହାମନ୍ତ୍ର
ଅଚିନ୍ତା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାଥ ଦେବ ଦୁର୍ଗେଶ ଚିନ୍ତା । ୨୯
ସିନ୍ଦୂର କେବଳ ଅଘୋର ରୂପ
କ୍ଷଣେ ବୃଦ୍ଧ କ୍ଷଣେ କନ୍ଦର୍ପ ସ୍ୱରୂପ । ୩୦
କେ ମାତ ପିତା କେ ସୁହୃଦା କେ ଭଗିନୀ
ନାଚନ୍ତି ଗାବନ୍ତି ଭକ୍ତ କୀର୍ତ୍ତ ତେବ । ୩୧
କେତା ଡାଣ୍ଡି ଯେ ଝମ ଝମ ଢମ୍ବୁର
କେ କୋଳାହଳ କରନ୍ତି କେ ନାଚନ୍ତି ବିଚିତ୍ର । ୩୨
କି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚେଇମ୍ଭ ବଳେ ସେ
ନନ୍ଦୀ ମହାକାଳ ତନ୍ତ୍ର ଭୃଙ୍ଗୀ ସେନାପତି । ୩୩
ଜମ୍ବୁକ ଅଜମୁଖ କାଳୁ ମନ୍ତ୍ର ଖେଚରାନ
ଭୂତନ୍ତର ଭାଲ ଭାତମୁଣ୍ଡ ପ୍ରେତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱେଳ । ୩୪
ଧୂମ୍ରକାର ତାଣ୍ଡବ ଚରଣେ ସେ ଯୋଗୀ
ଅବଧୂତ ନାଥ ପିଙ୍ଗଳ ବଇରାଗୀ । ୩୫
ବଳ ସେନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେନା ଆବର ଗୋଷ୍ଠ ବଳ
ଷଡ଼ୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ସେନାନାଥ ନାନା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘି ଦଳ । ୩୬
ପିନାକାର ବଜ୍ର ମହା ଭଇରବ ମୂର୍ତ୍ତି
ଶୂଳ ଡମ୍ବରୁ ପାତ୍ରେକା ଦାପ ଅଙ୍କେ ଛିଟ୍ଟ । ୩୭

ଦ୍ୱିତୀୟ ପଟଳ—ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

ସ୍ୱାମୀପାଦଙ୍କ ତନ୍ତ୍ର ଦଶାକର ପାଣି
ତୋହୋର ପାଦ ତଳେ ତଳେ ମୋହୋର ବନ୍ଧୁଆଣି । ୩୮

୨୭।୧ ଶାଖ—ଶଙ୍ଖ ୩୧-୨-(କ) ଭକ୍ତ ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି । ୩୨-୨-(କ) କୋଳାହଳ = ଡାକ୍ତାଳ ୩୭—ଶେଷରେ ମାତ୍ସ୍ୟ'ଗ ଏବଂ ଯୋଗୀଙ୍କ ଗର୍ଜନ୍ତ ଖେଳନାର ନାନାପ୍ରକାର ଯେଉ । ପାଞ୍ଚ ଭଜନ ମାଂସ ଯୋଗିନୀ ଭାଗ କେଲେ, ମନସ୍ସ ଭକ୍ତ ଦାନେ ନରଭୂତର ଖେଳା । ୩୭-୨-(ଖ) ବଳ ସେନା ପଞ୍ଚତନ ମାଂସ ଯୋଗୀ, ମନସ୍ସ ଲୁପପାଦକ ନରଭୂତର ଖେଳା ୩୮।୧-(କ) କୋହୋର ବନ୍ଧୁ ମୋର ତୁଳେ ସମ୍ଭାଳ

ମୁହିଁ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଆଶୟେ
ଦୃଷ୍ଟ୍ୟ ଚଞ୍ଚଳମ୍ଭ ଅଦ୍ଭୁତ ରଥ ଶ୍ରୀ । ୩୯—୧୮୬

ଶରଣଙ୍କ ପଟ୍ଟାଭର ବର୍ଣ୍ଣନା

ନୀଳଅଦ୍ରି ନାଥ ଦର୍ଶନ ବୃନ୍ଦାବନେ
ବସେ ସୋମବଂଶୀ ନରପ ବସନ୍ତ ଋତୁରେ । ୧
ଶତସିଂହ ନାମେଣ ଦେଖିଲେ ସେବକ ଭିଡ଼
ବୁଝି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଚଣ ଯୋଜନ ଶତ ବଢ଼ । ୨
ତଡ଼ିଂ ଉପରେ ସେ ଅଛନ୍ତି ରଥ ବଳ
ଅସ୍ତ ଲେଖ ଚକାଳରେ ଷୋଳ ଶତ ଭୁଜ । ୩
ବୃତ୍ତେ ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ଚତୁର ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ
ସ୍ତମ୍ଭ କନକ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵଚ୍ଛ ସୋଭନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣ । ୪
ତେଣେ ଶତ ଯୋଜନ ଉଚ୍ଚର୍ଦ୍ଧ ବୃଦ୍ଧି ଶତ ଯୋଜନ ବେଢ଼ା
ବର୍ଣ୍ଣିଂର ଉପରେ ସେ ଏ ଷ ଚଳେ ଦଶ ଧାଡ଼ା । ୫
ସେ ତଳେ ବାଛ ଅଛି ତାଡ଼ାଳ ଭୁବନକୁ
ଶାଖାଳ ଖିଚେ ଉଠିଲେ ପାଦ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳକୁ । ୬
ଜମ୍ବୁ ଦ୍ଵୀପରୁ ସେ ଲକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ସେ ଅଛି
ଚଉଷଷ୍ଠି ଧାତୁ ଲଗା ସେ ଚକ୍ର ପୁଷ୍ଟିରେ । ୭
ତର୍ଦ୍ଧ ସେ ଉଚ୍ଚେଶ୍ରି ଡୋଲନ୍ତି ସବଳେ
ଚମ୍ପୁ ଅନ୍ତର ଡୋଲି ଚେଳ ମଣ୍ଡପୁ । ୮
ଶତେକ ସିଂହ ଅଛନ୍ତି ସେ ଚକ୍ର ଉପର
ମୂର୍ତ୍ତିର ସିଂହ ବଳେ ସେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦଣ୍ଡର । ୯
ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ସିଂହ ବଳେ ଦକ୍ଷିଣ ସ୍ଥାନ ତେ
ପ୍ରଭୁ ସିଂହ ବଳେ ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟ । ୧୦

*୧-୨-ସ୍ଥିରେ ବସ୍ତ୍ରେ ଉଦୟ ଲଗ୍ନ ହୁଏ । ୧-ନୀଳ ଅଦ୍ରି ନାଥ ଦର୍ଶନେ ବୃନ୍ଦାବନେ, ବସନ୍ତ ସୋମବଂଶୀ ନରପତେ ବସେ ଭିଡ଼ ସ୍ଥା । ୧-୧-(କ) ମଣ୍ଡପ ବଡ଼ ବେଢ଼େ ୨-୨(ଗ) ଶତସ୍ଥ—ଶତସିଂହ । ୩।୨ ଅଷ୍ଟଦଳ ଧଡ଼ୁ ୩-୨-(ଖ) ବୃତ୍ତ=ବେଢ଼ । ୪।୨ ବର୍ଣ୍ଣ—ବର୍ଣ୍ଣନା—(ସ୍ତମ୍ଭର ବର୍ଣ୍ଣନା) ୭-୨-(ଦ) ଚକ୍ରପଟ୍ଟ ୮-୨-(ଦ) ଉଚ୍ଚର ୧୦।୨ ଭୂପତି ସିଂହ ବସନ୍ତ ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟ

ମାଣିକ୍ୟର ଜ୍ୟୋତି ଶିଂଗ ଉତ୍ତରେ ବସଇ
ମରକତ ଶିଂଗ ବାୟବ୍ୟ କୋଣେ ପ୍ରକାଶଇ । ୧୧
ନୀଳା ଶିଂଗ ବସଇ ନଇଋତ କୋଣେ
ଅଷ୍ଟ ରତ୍ନ ଶିଂଗ ଅଛଇ ଅଗ୍ନି କୋଣେ । ୧୨
ଏକ ଏକ ଶିଂଗ ଯେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ସ୍ଥଳୀ
ଶତେ ଯୋଜନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପାଞ୍ଚ ଯୋଜନ ଅଗ୍ରନ । ୧୩
ଇଶାନ୍ୟ କୋଣେଶ ବସଇ ଦିବାକର
ନୈଋତ କୋଣେ ବସଇ ଶଶଧର । ୧୪
ମେଘେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ବାୟବ୍ୟର କୋଣେ
ଅଗ୍ନିକୋଣେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ଦେବ ନାରାୟଣେ । ୧୫
ଈଶାନ୍ୟ ଶିଂଗ କୋଣେ ଯେ ଆକାଶକୁ ଚନ୍ଦ୍ର
ବାୟୁବ୍ୟ ଶିଂଗ କୋଣେ ବସନ୍ତି ବିଶ୍ୱନାଥ । ୧୬
ମେରୁର ଅନୁଜ ଯେ ଶତଶିଂଗ ଗିରି
ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟେ ସେନାଯା ସୁବେଗ ହନୁମନ୍ତ ଦେଲେ ଯେ ଉପାଡ଼ି ।।
ଦୁଦେଖ ପର୍ବତ ବୋଲି ଶ୍ରୀରାମ ଦୟା କଲେ
ଅଙ୍ଗଦଙ୍କୁ କହି ତାଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ଥୋଇଲେ । ୧୮
ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଂ ପେୟ ତାହା ଅଙ୍ଗଦ ପିଙ୍ଗି ଦେଲା
ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ଯାଇଣ ପଡ଼ିଲା । ୧୯
ଆଜି ଈଶାନ୍ୟେ ଯେ ଶତଶିଂଗ ଗିରି
ଅଳକା ଭୁବନକୁ ଅତୁଳ ଶୁଣ ପୁରି । ୨୦
ସେ ପର୍ବତ ଉପରେ ରହିଛନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୁ
ଯତତ ପାଦ ଦଶଇ ଲକ୍ଷଂ ଥାଇଂ କଟକ ଦ୍ୱେକ ଲକ୍ଷେ । ୨୧
ସେବା କରନ୍ତି ଉରଦେଲୁ ଯୋଗଇ ପରବତ
ଏହ ଚରିତ ଜଗତ ହୋଇଲେ ହୋଅନ୍ତି ଶରବନ୍ତ ବାଳବନ୍ତ । ୨୨
ଧୁତବସ୍ତ୍ର ଦେଇ କହେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ଯେଣ୍ଡ୍ରେ ଦ୍ରୁଶନ କଲେ ଲୁଚୁନାଥର ଅଗ୍ରତେ । ୨୩

୧୩।୨ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—ଉଚ୍ଚତ, ଉଚ। ଅଗ୍ରନ—ଓସାର, ପ୍ରସ୍ଥ (କ) (ଖ) ୧୩, ୧୨, ୧୫, ପାଣ୍ଠି। ୧୯-୧-(ଖ) ଅଙ୍ଗଦ=ହନୁମନ୍ତ, ୨୦-୧-(ଗ) ଐଶାନ୍ୟେ=ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ୨୦-୨-(ଖ) ଅଳକା=ଲଲାଟାର, ଅତୁଳ=ଅଧିକ ୨୩।୨ ଦ୍ରୁଶନ—ଦର୍ଶନ

କରେଣ ଧାନଣା କାଠର ଧନୁ କଣ୍ଠା ବାସୁଙ୍ଗର ଗୁଣ
ମଜୁର ପକ୍ଷୀ ଆଭରଣ ଫିନ୍ଧେ କାଟକ କୋଣ । ୨୪
କଣ୍ଠେଣ୍ଡ ନୂଆସ୍ ମାଳୀ ଲେଖିତ ବର୍ଣ୍ଣ ଆଖି
ବଟକ କର୍ଣ୍ଣେ କଟାକ୍ଷ ମେଖଳା ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ । ୨୫
ବେଣ୍ଟକାର ଧନୁଧର ବନସ୍ତେ ଚକ୍ରବନ୍ତେ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ତକେ କହିଲେ ସନ୍ତେ । ୨୬
ଚକ୍ର ପ୍ରଣାମ କଲେ, ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅନେକ ମଧୁର ବଚନ କହନ୍ତି ଦେତୁ କୌରବ୍ୟ । ୨୭
ବାବୁ ଜଳନ୍ଦ କଲାଣ ହୋଇ ହୋଅ ଅନେକ ଆଶ୍ୟ
ଧନ ଧାନ୍ୟ ନ ବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଗୃହସ୍ଥ ହୋଇ ପଣି । ୨୮
ବାବୁ ଶୁଣିଲୁ ମୁଁ ବନସ୍ତେ ଆଚ୍ଛି ଚଣ୍ଡାଳକ ଲୋକେ
ଘାଟେଶ୍ୱର ଭଜନ କହିଲେ ହାଦେ ଆସି ମୋତେ । ୨୯
ଅନେକ ବିଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୋଇଲା ମୋର ଚିତ୍ତ । ୩୦
କରପକ ଯୋଡ଼ିଣ ସେ ଚକ୍ର ମହାରଥା
ଯଶସ୍ୱୀ କହିଲା ହାଦେ ସକଳ ବାରତା । ୩୧
ମୋ ଭ୍ରାତ ଅର୍ଜୁନକାର ମହାବ୍ରତି ଶାତ୍ୟ ବଳକ ମୋତେ
ଶୁଙ୍ଗାର ପାଦକ ଅଜାକ କାନ୍ତ ଚକ୍ର ହାଦେ ମୋତେ । ୩୨
ଅନେକ ବିଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୋଇଲେ ଶୁଣି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଧର୍ମ ଆଶ୍ରି କଲ ଲୋକଙ୍କୁ ବାବୁ ପଣ୍ଡିତ ସମସ୍ତ । ୩୩
ତାଙ୍କୁ ପିବା ଭ୍ରଳ ବାବୁ ନ ଥିବା ପ୍ରେତ୍ତ ଯୋଗ ବନେ
ଅନେକ ଅପାଦ ବାବୁ ଯେ ଥାଇଛି ଅରଣ୍ୟେ । ୩୪
ବୋଲନ୍ତି ଚକ୍ର ନୃପଛି ଶୁଣି ମହାଗାଂଗା
ସ୍ୱାମୀ ଭୂଞ୍ଜି କଥ ଜାଣି ତସ୍ୱ ପଦଗ ବାରତା । ୩୫

୨୪। ମଜୁର—ମୟୂର ୨୫। ବଳେ କର୍ଣ୍ଣ କଟାକ୍ଷ ମେଖଳା ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ । ୨୬। ବେଣ୍ଟକାର—ବ୍ୟାଧ ୨୭। (କ) ଦର୍ଶନ ୨୭-୧-(କ) ଦର୍ଶନ ୨୭। ଅନେକ ସମାର୍ଜନା ଆଧିକ୍ୟା କରନ୍ତି ସ୍ନେହେ କୌରବେ । ୨୮-୧-(ଖ) ଜର ଆସ୍ଥା ୨୮। ଝିଙ୍କଣ—ଝିଙ୍କାକଣା, ଚଣ୍ଡକଣ—ଚଣ୍ଡାଳକଣା ୩୦। ବିଲକ୍ଷ୍ମୀ—ବିକଳ ଚିତ୍ତ ୩୧। (ଖ) ଚକ୍ର ଦେଖା ହୋଇଲେ । ୩୪। ଅପାଦ—ଆପଦ ୩୪। ଅନେକ ଆପଦ ବାବୁ ଯାଉଛି ଅରଣ୍ୟେ ।

ସ୍ୱାମି ତୁମ୍ଭେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥାଅ ଯେ ବସ୍ତିନା
ସେ ଦଣ୍ଡ କଟକକୁ ମୁଣ୍ଡିଂ ଯେ ବଳୁସନ୍ତ୍ରା । ୩୬
ଅନେକ କଦୋସ୍ତି ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପନ୍ତ
ବଡ଼ କୁତୋହଳ ଫଳ ଯୋଗାଡ଼ ଆଣି ଦେଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୭
ଧନ୍ୟ ଧାଗର ଆଦ୍ୟ ଯେତେକ ସଜ.ର ଭୁଲେ ଥିଲେ
ଆମ୍ବ ଛଣସ କଦଳୀ ଦାରକ୍ଷ ସମସ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ । ୩୮
ଅନେକ ଯୋଗାଡ଼ ଦେଲେ ପାଣ୍ଡୁ ନରପତି
ଭୁଞ୍ଜିଣ ଧନ ଷଣ୍ଢେ ବଳ ହୋଇଲେ ସୁମତି । ୩୯
ନଣୋଷ୍ଟି ଧାରଣ ଯେ ଆଷୌଦନ କଷ୍ଟ
କର୍ପୁର ତାମ୍ବୋଳ ଯେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ କୁରୁବଂଶ । ୪୦
ଖଣ୍ଡୁ ଭୂଷଣ ସକଳ ଟହୁର
ପାଦପଣ୍ଡ ଯେନ ଦଜସ୍ରେ ନିଜ ପୁର । ୪୧
ଥୋକାଏନ ଦୂର ପାଣ୍ଡୁ ଚାଲ୍ଲେଟି ଅଇଲେ
ରଥଭାମ ବୋଲଣି ପର୍ବତ ତଳୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ୪୨
ତାଳନ୍ତ୍ର ଥିଚରଷ୍ଟ୍ର ଥାଠ ସେନା ସେନ
ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ । ୪୩—୧୯୧୧

ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଆଳାପ, ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଉପଦେଶ

ପାଣ୍ଡୁ ରହିଲେ ଯେ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତେ
ଘାକାପରଣ ଯେ ହୋଇଲେ ଦେଖ କୋତ୍ରେ । ୧

୩୬-୨-(ଖ) କଷ୍ଟକ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ୩୭।୨ ବଡ଼ା କୁତୁହଳ ଯୋଗାଡ଼ ପାଣ୍ଡୁ ଦେଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୭-୨-(ଖ) ବିପୁଳ ଯୋଗାଡ଼ ପଡ଼ି ଦେଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୮(ଖ) ଧନ୍ୟ ଧାଗର ଆଦିକର ଯେତେକ ବଳି ଥିଲା, ଆମ୍ବ ପଣସ ନଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ଭୁଞ୍ଜିଲ (ଖ) ସମସ୍ତ, ୩୯-୨-(ଖ)ଭାଙ୍ଗି ହୋ ହେଲେ ୪୦ର ୧ମ ପଦ ଆମ୍ଭେଏବ ଧାରଣ ୪୦।୧ ଆଷୌଦନ—ଅଚମନ··ମୁଖଧୌତ, କଷ୍ଟ—କଲେ ୪୦-୧-(ଖ) କର୍ପୁର ···କୁରୁବଂଶ ପଲଙ୍କରେ ଅଧି କଲବ ବଜଏ । ୧।୨ ଘାକାପରଣ—ପାକାଷ୍ଟର୍ଣ (ରଜୋବନ୍ଦ) (ଙ) ଦାକା ପ୍ରସବ

ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାନ କଲେ ସେ ଚଉଥ ଦିବସେ
ସୁବେଶ ସଜ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରଜାଙ୍କ ପାଶେ | ୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣସି ରେ ପ୍ରାଣସଖି
ମୋର କର ଧରି ତୁ ହୋଇଲୁ ମହାଦୁଃଖୀ | ୩
କୋଇଲ୍ୟାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ଏମନ୍ତ କହିବା
ମୁହିଂ ରଜବଂଶୀ ମୋତେ ଆଚରଣ କହିବା | ୪
ପରମ ସାଧ୍ୱୀ ସେ ସୁବ୍ରତା ଭାର୍ଯ୍ୟା
ତାହାର ସ୍ୱର ଆକର୍ଷଣ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରଜା | ୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ସେତେବେଳେ ସ୍ନେହ ଯୋଗ ହୋଇଲା
ହୃଦାଟୀ କାମଦେବ ସେ ଅନେକ କଠୋର କଲା | ୬
ପଣ୍ଡୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସଙ୍ଗ ସେ ଶୃଙ୍ଗାର
ଧୀରେକାରେ କୋଇଲ୍ୟାଙ୍କୁ ତଙ୍କୁ ହୋଇଲେ ବାହାର | ୭
କୋଇଲ୍ୟାଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜି କହନ୍ତି ପିତୃ ସେ ଲୋକଙ୍କୁ
ସ୍ୱାମୀର ଅଭିଶାପ ହୋଇଲା ବର୍ଜିଲୁ ଶୃଙ୍ଗାରକୁ | ୮
ତୁମ୍ଭର ଚରଣ କରୁଅଛୁଁ ଅଲ୍ପେ ସେବା
ସ୍ୱେଥିକୁ ମହାତମା ମୋତେ କୋପ ନ କରିବା | ୯
ବର୍ଜିଲା ଶୃଙ୍ଗାର ଛାଡ଼ିଲେ ରତି ଆଶା
ସକଳ କରଣେ ସେ ଛାଡ଼ିଲେ ମନସା | ୧୦
ରତି ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ସେ ମହତ ସାଧ୍ୱୀ
ସ୍ୱାମୀର ଜନମ୍ନେ କର ଶୃଙ୍ଗାର ଦେବେଣ ନ ହେବ | ୧୧
କୋଇଲ୍ୟାଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ହକାରି
କେତେବେଳ ବଞ୍ଚିବାକି ଯୁବା ବସ୍ତ୍ର ଧରି | ୧୨
ମାଦ୍ରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ନ ସାଜ କରୁ ଲଜ୍ଜା
ସ୍ୱାମୀର ଅଙ୍ଗିଲି ସିନା ଭୁଞ୍ଜିବ ସଞ୍ଜୋଗ; | ୧୩
କାହାକେଙ୍କ ଦ୍ରୋହ କରିଅଛୁଁ, ଅର୍ଜିଅଛୁଁ ପାପ
ଅକାରଣେ ନାଶ ଚଳନ୍ତ ଆମ୍ଭର ସେ ତପ | ୧୪

୩।୨ ମୋ:ହୋର ହାଥ ଧରି ତୁ ହୋଇଲୁ ଜନ୍ମଦୁଃଖୀ । ୩-୨-(ଖ) ମୋର = ମମ ।
୮।୧ ଭୁଞ୍ଜି — ଭୁଞ୍ଜି ୮।୨ ବର୍ଜିଲୁ — ଛାଡ଼ିଲୁ

ଇଦଂ ବ୍ରତବାତ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ହୋ ପଣ୍ଡୁଧୀଶ
ଧର୍ମ ଆଦରଣ ଯେ ରଖିଲେ ବେନି ନାରୀ ।୧୫
ଯେଣୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ହୋ ନୃପବର୍ଯ୍ୟେ
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ଶୁଣି ପାତେକ ଜର ଖଟସ୍ୟେ ।୧୬
ଦ.ଶ୍ର ସନ୍ଦେହେ ଯଦ୍ ଯେ ଯତପ
ସ୍ୱାମୀ ଶଯ୍ୟାଗତ ନୋହିଲେ ସୁତେକେ ବରଷ ତିନି ।୧୭
ଏତିକିଂଶ ଯଦାକେ ବଜସ୍ୱେ ଚନ୍ଦ୍ରଭ୍ରଜା ସ୍ୱାମୀ
ଲୋପେଣ୍ଡ୍ରାଶୁ ମଦନାବଶୀ ଅଛନ୍ତି ଯାତୁସେ ସୁମନ ଦେଖି ।୧୮
ବସନ୍ତ ରତ୍ତୁ ବୈଶାଖ ମାସ ଶୁକଳ ଯେ ପକ୍ଷ
ଅଗସ୍ତି ଦେଖିଲେ ଯାଇଂ ଯେ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ପ୍ରତକ୍ଷ ।୧୯
ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ଆବର ଅର୍କବାର
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଯେ ଦିନର ।୨୦
ତୈତ୍ରିଲ୍ ନାମେ କରଣ ଅତିଗଣ୍ଡ ନାମେ ଯୋଗ
ମେଷ ରାଶିକି ଦେଖି ଦିବସ ଯେ ଯୋଗ ।୨୧
ସେ ଦିନ ବଡ଼େ ଭଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାବୃତି
ଭୁଞ୍ଜିଲେ ଅଛନ୍ତି ତାହାଙ୍କର ଗୃହଣ ଯତ୍ନସୁ ଶିତି ।୨୨
ଅଗସ୍ତିଙ୍କି ଦେଖିଣ ଯାଦବ ଚନ୍ଦ୍ରରାଜା
ପାଦ୍ୟାର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ଯେ ମୁନିଙ୍କି କଲେ ପାଦ ପୂଜା ।୨୩
ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ଆବର ବଲଜଦୂତୀ ମାଳା
ଧାନଦେଣୀ ଦଲେ ନେଇ ଯେ ଅମ୍ଳାନବାର କଳା ।୨୪
ମୁନିଙ୍କର ପାଦ ଧୂଳକ ଜଳ ଆଣି
ଶିରରେ ଲବେଶିତ ଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣି ।୨୫
କୁଷ୍ମ ଜନ ଘୁଲ ଚୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଣି
ଆସନେ ବସିଲେ ବାନରିଙ୍କ ସକଳ ଯେ ମୁନି ।୨୬
ଲୁଚେ ବାରତା ଯେ ଯତିରନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଶ୍ରସ
କ୍ଷଣେଣ ବୃତ୍ତ ଅଛୁ ନା ଚନ୍ଦ୍ର କଟକେ ଅଧିକାରୀ ।୨୭

୧୫-୧-(କ) ଭଦନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ୧୫।୨ (ଖ) ଅଦରଣ । ୧୭।୧ ଚତଳ--ପତ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ତବେ କରନ୍ତନ୍ତ ପତ୍ନୀ ମହାଗ୍ୟାଂକା, ଚନ୍ଦ୍ର ମାତ୍ରୀଙ୍କି ଦେଇ ବହିଛନ୍ତି କୋଇଲା । ୧୮ (ଖ) ଲୋପିଂଘ ଦଗଚେ ୨୫।୨ ଶିରେ ଲବେଶିତ ପତ୍ନୀ ରଜାର ଦେଇଣ । ୨୬।୧ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡନ—କୁଷ୍ମାଣ

ସୋଦ୍ରମା ଶୁଣ ତୋର ଜାଣିଲୁ ଅନ୍ତମ ତଥ୍ୟ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅଟଇ ତୋର ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଯୋଗ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ । ୨୮
ତାହାଙ୍କୁ ବଦଳେ ଯେ କରାଇଲୁ ରାଜାପଦ
ଆପଣେ ବନଗାମୀ ହୋଇଲୁ ସୋଦର ମା ପଦ । ୨୯
ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟି ଯିବ କଥାଙ୍କ ସେ ରକ୍ଷିଥିବ
ଦସ୍ୟୁଙ୍କୁ ସଙ୍ଗକୁ ଧର୍ମ କେମନ୍ତେଣ ଗୁଣିବ । ୩୦
ଚରିତ୍ର ଖ୍ୟାତ ପିତୃ ଅଟୁ ତୁ ସମ୍ପୂ ଶତ୍ରୁ
ଅନ୍ଧକୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ତୁ ବନସ୍ତେ ହୁଣ ଶତ୍ରୁ । ୩୧
ଅଭିର ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂଶୋଧନ କରୁ ରାଜା
ସଂସାର ଜନ ଋଷି ସୁରକ୍ଷଣ ପାଳୁ ପ୍ରଜା । ୩୨
ସାଧୁ ଜୀବନ କୋଟି ଶତ୍ରୁ ଅଟଇ ତୋହରାର
ରାଗ ମୋହ ଅହଙ୍କାର ପକାଇଲୁ ଦୂର କରି । ୩୩
ଧାବନ୍ତେଣ ସହେ ଦେଲୁ ହୋଇଲ ସେ କ୍ଷମ
ଧନ୍ଦ୍ୟେଣ ସଂସାର ପାଳିଲୁ ଶୀଳୁ ସବୁ ଧର୍ମ । ୩୪
ଶତ ସନ୍ତୁ ଭଣ୍ଡ ଦୁର୍ଗମିତ ଶତ୍ରୁ ସେ କୁପ୍ରତ୍ତ
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ ସମସ୍ତ ସାଧୁ ହେ ଅତୃପ୍ତ । ୩୫
ଶତ୍ରୁ ପ୍ରଭୃତାର୍ଯ୍ୟ ମୁନି ହେ ମୁଂ କଲି ମଦଲୁଣ୍ଠ୍ୟ
ଋଷି ମୁଣୀ ଗଭୀର ଅଟୁ କ ସ୍ତୁତିତ । ୩୬
ଅତୃପ୍ତେ ବୋଇଲେ ହେ ତପି ଲୋକମାନେ
ବନବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁଶେ ସେ ଥାନ୍ତି ତୋର ବଚନ । ୩୭
କାମଦେବ ବୋଲି କର ସେ ସେବଣ ପୁରୁଷଇ
ବଣନ କଳା ଦେନଣି ସେ ସବୁଣି ଦେହେ ବସଇ । ୩୮
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଶଣିବାକୁ କେ ସମାନ ନାହିଁ ସେ କାମଙ୍କୁ
ସେହୁ ସେ ନାଶ କରଇ ସମସ୍ତ ତପିମାନଙ୍କୁ । ୩୯

୨୮। ସୋଦ୍ରମା - ସୋଦରମା - ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ । ୩୬। ଋଷି ମୁଣୀ ୩୬। ସଙ୍ଗମ ଅଟୁ କ ସ୍ନେହ ଲୋଭମତ୍ତ, ଋଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ଅଟୁ କ ମୁନୀଙ୍କର ସଂଯମ । ୩୮। ବଣନ କଳା ଦେନ ସମସ୍ତ ହୃଦେ କରେ ବାସ ।

ଯନ୍ତ୍ରଂ ଧର୍ମ ଚେଷ୍ଟିଙ୍କି ବସୁଣ ଯୋତନ୍ତି ଚର
ଦୁଲଭ ଗୋଟିଏ ଅଛି ଧାନକୁ ଜଗିଆକୁ ଭୋଟିକର ।୪୦
ସେ ଧାନ ସେତେବେଳେ କରଇ ଉତ୍ପନ୍ନ
କେ କାହାର ଦେଖିବେକି କେ କାହାରି ମାନସ ।୪୧
ବନସ୍ତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଣ୍ଡ ଯେ ଯାଉଥିବେ ଧାନ୍ୟଂ ଦେଖି
କେ ବନ୍ଧୁ ଦେବାନ୍ତି ହସ୍ତରେ ଦେଇ କରି ।୪୨
ଫଳୁଂ କଦଳୀ କେ ଲଇଣ କରେ ଭତ
ତେମନ୍ତେ ତହିଁ ଭାଳ କରି ଦେଇ ପକାବନ୍ତି ।୪୩
କେ ମୃତ୍ତିକା ଖଣ୍ଡିରେ କଳା ଗୋଟିଏ କରି
ପକାଇ ମହାରସ ଧାନରେ ମନ୍ତ୍ର ଭରି ।୪୪
କେ ଗାଈ ମଙ୍ଗଳୀ କେ ଅଣ ଦେବ ଦେଇକି
ଧାନ ଅବସ୍ଥାଏ କରନ୍ତି ତସ୍ମାଂ ଦେଖି ।୪୫
ମୁନ୍ଷୀ ଜାଣ ତ ନବଶ୍ର ହୋଇଲା
ଅମ୍ବିକା ମହାବୃତ୍ତି ଏଣେ ଜାଣି ତଳ ।୪୬
ତନ୍ତ୍ରୁ ବୋଲନ୍ତେକ ଅମ୍ବିକାର ମହାବୃତ୍ତି
ସୁଗୁଣୀ ଦେଖି ଯେବେ ସେ ଭମଇ ବନେ ପଶି ।୪୭
ଦେବେ ବ୍ରହ୍ମୀ ସୁଂ ଜାତକ କଲା ବୃଷ୍ଟି
ରୂପି ମୃଗୁଣୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗେଲେ ଫୁଟି ।୪୮
ରୁତେଣେ ଶାପ ଦିଲ୍ ମୋତେ ମୁଖ ଦେଲ୍କି
ଶଙ୍କାର ଧାତକ ତୋତେ ଅଧାଳ ଦାନ୍ତ ଗୁରୁ ।୪୯

୪୦।୨ ଫୁଲବେଳ ଯେ ଜଗିବାକୁ ଗୋଟିଏ ବେଳ ଦିଅଇ । ୪୦ (ଖ) ଫୁଲବେଳ ଜଗିବାକୁ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କର । ୪୦।୧ ଦୁଲଭ—ଦୁର୍ଲଭ ୪୨ ବନସ୍ତରେ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ ଯାଉଥିବା ଧାନ୍ୟଂ ଦେଖି । କେ ଗାଈ ପକାଇ ହସ୍ତରେ ଧରି କରି । କେ ବନ୍ଧୁ ଦେବାନ୍ତି ହାଥରେ ତଳକୁ କରି । ୪୩ ଫଳ କଦଳୀ ଫଳ ଲଇ କେ କରନ୍ତି ଭତ, କେତେକ ମତେ ଦେଇ ପକାବନ୍ତି । ୪୩।୧ ଫଳୁଂ—ଫଳ—ଫାଳ ୪୩-୧ (ଗ) ଫଳୁଙ୍କ ବହୁଳ ଗଣ୍ଡ ଧରୁଣ ଦେଖାଇ କରି ଭତ । ଏମନ୍ତେ ଯାଇ କରଣ ପାଣିରେ ପକାନ୍ତି ॥ ୪୪ ମୃତ୍ତିକା ଗୋଟିଏ କଳା ଗୋଟିଏକ କର, ତହିଁ ସେ ଦେଇ ସେ ଗ୍ରହନ୍ତି ଉପଲକ୍ଷ । (ଖ) ଧାମିଣୀକ ଦେଇ ଏ କେ କଳା ଗୋଟିଏ କରି । ପକାଇ ମହାରସ ଧାନ ଦେଇ ପାଣି । ୪୪-(ଗ) କମିଳକା ଗୋଟିଏ ତଳ ଗୋଟିଏ କରି, ପକାଇ ମହାରସ ଉଦ୍ଧ ଦେଇ ଭରି । ୪୫।୧ ଧାଞ୍ଜିକା—ଗଣ୍ଡ, କଳସ ୪୬।୨ ଅବସ୍ଥାଏ—ଅଙ୍ଗମାନ, ୪୯।୧ ରୁତେଣ ଶାପ ମୋତେ ଦେଲକ ସେ ବତ । ୪୯।୧ ଗୁରୁ—ଗୁରୁ

ଜନ୍ମ ତ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲା ନାଶ ଗଲା ବଂଶ
କହିବା ଅଗସ୍ତି ମୋ ମୋତେ ପ୍ରତିକାର କଥ । ୫୦
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ସେ ଶୁଣ ହେ ନୃପରାଜା
ନାରଦଙ୍କ ଶାପରେ ମୃଗୁଣୀ ହେଲେ ମେନକା । ୫୧
ଦୁର୍ବଳ ଶାପ ତୁ ଯେ ପାଇଲୁ ମହାରାଜା
ନାଶ ଯିବୁଟି ବୃଥା ଶୁଣାଉ ଉଦର ନ ଯା । ୫୨
କୋଇଲା ମାତ୍ରୀ ଦେଖ ବ୍ରହ୍ମୀନ୍ଦ୍ର ବକାର
ତୁ ଆପଣେ ଆରମ୍ଭ ଦେବୁ ନା ଶୁଆର । ୫୩
କେଉଁ ଶୁଦ ବାରେ ଗୋ ଜନ୍ମଛନ୍ତି ହୋଇନ ହେତୁ
ତଶ୍ରିଂକ କାରଣ କୁତ୍ସ କର ଦେବ ଯେ ସୁବନ୍ଧ । ୫୪
ଶାସ୍ତ୍ର ଯେହି ଥିଲ ମୁନି ଶୁଣାନ୍ତ ଦେବ ତର୍ଣୀ
ଧର୍ମାନଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତ କର ଗୋ ସେଜର ଦୁର୍ଲଣୀ । ୫୫
ସଦନେ ତହିଁ ପରେ ଦନିଲ ମନ ଇଚ୍ଛା
ଯିଏ କି ନିର୍ମଳ ଗୋ କର ବଂଶରକ୍ଷା । ୫୬
ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ଘରଭାତ ଗୋ ନ କର ମାତ୍ରଙ୍କର
ସ୍ୱର୍ଗ ଉପୁଜାଇ ଗୋ କର ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ । ୫୭
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ଗୋ ଶୁଣ ଦେବୀ କୋତ୍ରେ
ଦୁର୍ଗାଧାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ଅଛି ତୋତେ ତୋର ସେ ହସ୍ତେ । ୫୮
ମାନବ ଇଚ୍ଛିଲେ ଗୋ ହୋଇବ ବୋଲାଗ
ଦେବତାନ୍ତ ଜନ୍ମ କର ଗୋ ତୁଥ ଉଦକାଙ୍କ । ୫୯
ଦେବ ଭଜା ଦେଲେ ଗୋ ଦେବେ ପୁଅନ୍ତ ଜନନ
ଛାଡ଼ିବ ଦୁଷ୍ପାଦକ ଉଦର ହେବ ଧର୍ମ । ୬୦

୫୨। ଦୁର୍ବଳ—ଦୁର୍ବ୍ବାସ ୫୨। ନାଶ ଯିବୁଟି ତ୍ରିଦଶଙ୍କର ପାଶକୁ ନ ଯା । ୫୨(ଖ) ନାଶ ଯିବୁଟି ବାବୁ ତ୍ରିଦଶଙ୍କର ପାଶକୁ ନ ଯା । ୫୬। ଯହିଁରେ ତୁ ଗୋ ନ କର ଭୟ ଇଚ୍ଛା । ୫୮। ଦୁର୍ଗାଧାଙ୍କ ଜପମାଳୀ ଅଛୁ ତୋ ତୋର ହସ୍ତେ । ୫୯। ଦେବତାନ୍ତ ଦେଲ ଗୋ ତୁଥ ଉତ୍ପାଦକ । ୫୯। (ଖ) ଦେବ ଭଜା ଦେଲ ପୁଅ ହେବୁ ସେ ତୋତେହିଁ । ୬୦ ଦେବ ଭଜା ଦେଲ ପୁଅ ହେବ ଜନନ । ଛାଡ଼ ଦୁଷ୍ପାଦକ ଉଦର ହୋଇ ଧର୍ମ ॥ ୬୦ (ଖ) ଛାଡ଼ି ତୁ ପାତକ ସେ ଉଦର ହୋଇ ଧର୍ମ । ତପଜନ୍ମ ଜଣା ରହୁ ଧନ ସେ ଜନ୍ମ ୬୦। ଦୁଷ୍ପାଦକ—ଦୁଃଖ ଓ ପାପ

କୋଇଲ୍ଟା ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁରୁର ସ୍ତ୍ରୀ ପରମ ଗୁରୁ
ତୁମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାଂ କେ ଅନ୍ୟଥା କରିପାରୁ । ୬୧
ଅରୁନ୍ଧତୀ ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ସେହୁ ଦେବର୍ଷିଙ୍କ ଅଛୁ ପ୍ରିୟେ
ତୁମ୍ଭ କଲ୍ଲି ଅନ୍ତର ନ ଧର ମନେ ସେବେ । ୬୨
ଆରେ ମୁଁ ସ୍ୱକର ଧର୍ମ ଗୋ ଅଛଇ ସୁଚିତି
ସ୍ୱାମୀର ସାରଥ୍ୟ ସେବେ ନ ଉପୁଜଇ ଧୃତି । ୬୩
ଅରୋ ପରଦାର କଲ୍ଲ ଗୋ ଉତ୍ପୁଜାଇ ବଂଶ
ସ୍ୱାମୀର ଅଲ୍ପ ଶାପ ତୁମର କଣ ଦୋଷ । ୬୪
ତୁମ୍ଭର ଉଦରେ ବଂଶେ ସମ୍ଭାନ୍ତି ବହୁତେ
ଦେଖିଲନ୍ତିକି କେମନ୍ତେ କଲେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନେ । ୬୫
ବ୍ୟାଧେ ଅହଲ୍ୟାନ୍ତିକି ତାହାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶ୍ୱଶୁର
ତାହାଙ୍କୁ ଦେବ ପୁଣ ଲଭିଲେ ଶୃଙ୍ଗାର । ୬୬
ଅନ୍ୟ ଦେବ ବନ୍ଧୁର ଉପୁଜିଲେ ତିନିପୁତ୍ରେ
ତୁ ଅର୍ଦ୍ଧନ୍ଦ୍ରୀ ମା ଗୋ ସୁଦିନ ଥାଅ ସେଥେ । ୬୭
ସେବକ ସାଜିଅଛୁଂ ଆମ୍ଭେ ଆସିଛୁଂ ସନ୍ତୋଷେ
ଆମ୍ଭର ଦେବରେ ଦେବୁଛି ତୋହୋର ଚିନ୍ତେ ଗୋ ମାସେ । ୬୮
କୋଇଲ୍ଟାକୁ ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ଅମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ଧର
ଅବିଳମ୍ବ କାଳେ ତୁ ଇଚ୍ଛିଲୁ ଶୃଙ୍ଗାର କରତାର । ୬୯
କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେନ୍ତି ଅନ୍ଧାଟେଙ୍କର ସାର୍ଯ୍ୟ
ସ୍ୱପେକ ଧାଳିଲନ୍ତି ସେହୁ ତୋହୋର ଅମ୍ଭଜେ । ୭୦
କୋଇଲ୍ଟାଏ ବୋଇଲେ ମୁନି ଦେହ ତୁମ୍ଭେ କାହିଁ ଚଳ
ସେ ମୋହୋର ମନ୍ଦ ଦଶ ତୁମ୍ଭେ କେମନ୍ତେ ଜାଣିଲ । ୭୧
ଅରୁନ୍ଧତୀ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ଭୁତ ଭବିଷ୍ୟ ଯୋଗେଶ୍ୱରା
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାଣୁଅଛୁଂ ଆରତ ଭକ୍ତ କଥା । ୭୨
ସେହୁବେ ତୋତେ ହେ କହୁଅଛୁଂ ଆଗତକୁ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ପୁଷ୍ପ ଗୋ ପ୍ରାପତ ହେବ ତୁକୁ । ୭୩

୬୧। ତୁମ୍ଭର ଅଶ୍ୟାଂ କେ ଜନ୍ମେଣ ଅନ କରୁ । ୬୨। ତୁମ୍ଭେ କରୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ନ କର ଗୋ ସେବେ । (ଖ) ଧନପୁଷ୍ପ ୨। ହିଁ ଗ ପୁଣ୍ୟ ଅପୁଣ୍ୟ ଦେବାକୁ ସୁଗତ ଦେ ।
୭୨। ତ୍ରିଶ୍ର ଅପର୍ଣ୍ଣାକୁ ହେ ଅନ୍ତର ସୁଗତେ ।

ବେବେଶ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ସମ୍ଭୂତ
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ତହୁଁ ଗୋ ପୁତ୍ରକ ହେବ ଜାତ । ୭୪
କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ସେନ ଗୋ ତୋର ହୋଇବ ପୁତ୍ର ବୀର
ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠି ଖ୍ୟାନ ଅର୍ଜୁନ ତନ ନାମ ଧର । ୭୫
ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାତେ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ହୋଇବାକ ବ୍ରହ୍ମା
ଯେମନ୍ତେ ହୋଇବ ସେ ଈଶ୍ୱର ମହାତମା ।୭୬
ଅର୍ଜୁନ ହୋଇବ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ବିଷ୍ଣୁ ନାଥ
ଯେମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ ହୋଇବେ ତନି ପୁତ୍ର ଜାତ । ୭୭
ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ଦୟା କରୁଛନ୍ତି ଭୋଜ ରାଜର ଦୁଲଣୀ
ସେହାଙ୍କୁହିଁ ଦେଉଛନ୍ତି ବେଳେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଜପାମାଳ । ୭୮
ସେହାର ତହୁଁ ଜାତ ହୋଇବ ପୁତ୍ର ବେନ ଗୋଟି
ଶାସ୍ତ୍ରଭର ନିର୍ବାହଣ କରିବେ ସେ ନବସୃଷ୍ଟି । ୭୯
ମା ଗୋ ସେ କଥା ଅନ୍ତର, ହୋଇଛନ୍ତି ଆଜ
ଆମ୍ଭର ବଚନ ଟି ନ ଧର ଆନ ମନ । ୮୦
ସୁଲକ୍ଷଣୀ କ ଆଶିଷ ଦେଲେ ମହାତ୍ମା ଅତ୍ରି
କୁଣି ଶେଜ୍ୟା ଗୋଟିଏ ଦେଲେ ଦେବଙ୍କି ମନ୍ତ୍ରି । ୮୧
ସେ ବେଳାରେ ଶୋଇଣ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ
ଯାହାକୁ ସଙ୍କେତ କରିବୁ ସେ ଭେଟିବ ସୁରତେ । ୮୨
ମୋହନ ଅଞ୍ଜନ ଦେଲେ ସେ ନନ୍ଦନାଙ୍କୁ
ସେହାଙ୍କ ବେନ ମୋହ ଲୁ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ । ୮୩
ସୁକୁମାର ସୁନ୍ଦର ଯେ ସଞ୍ଜ୍ୟାର ଅଟଇ ପୃଷ୍ଠ
କୁମାର ହସ୍ତେ ଗୋ ଯାକୁ ଅଛି ଆକାଶେ ଚାହିଁ । ୮୪
ସେ ବେନ କୁମାର ଗୋ ତୋତେ ଅଙ୍ଗ ଭୋଗ କରାଇବେ
ବେନ ପୁତ୍ରେ ଜନ୍ମଇବେ ନକୁଳ ସହଦେବେ । ୮୫
ସହଦେବ ବୋଲିଣ ତୋର ସେବଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ତାହାକୁ ଦିଶିବ ନବସୃଷ୍ଟି । ୮୬

୮୦। ମାଦ୍ରୀ ସେ କଥା କେହେବ ନ କରୁଛନ୍ତି ଆଜ । ୮୧। ଶେଜ୍ୟା—ଶଯ୍ୟା
୮୩। ସଞ୍ଜ୍ୟା—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ ୮୫। ସେ ବେନ କୁମାରେ ତୋତେ ସେବା ଯେ କରିବେ ।

ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ ଯେ କରିବେ ବାଟରେ
ଚନ୍ଦନ ଶିଶି ବୁହାଇବେ ସେ ମଧ୍ୟ ଭୁବନରେ ।୮୭
କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଗୋ ହୋଇ ଥାଅସି ମଦନା
ମନତା କୋଇନ୍ତା ନେତ୍ରଙ୍କୁ ଦୟା କରିଥିବୁଁ ସେ ତୋହୋର ଦାସୀପିନ୍ଦ।
ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ବଚନେ ସେ ହୋଇଲେ ପରମ ଶାନ୍ତ
ଛୁଡ଼ାଇଲ ଉଏମାନ ହୋଇଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ।୮୯
ପଣ୍ଡୁ ରଜା କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ଯେବେ ହୋଇଲେ ପ୍ରଣାମି
ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ହୋଇଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନି ।୯୦

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ

ପଣ୍ଡୁ ଡାଆଁଇଲେ ଶୁଶୀଳଟିକି ପୁରଣି
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରମାଣେ ।୧
କୋଇନ୍ତାସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ବେଦ କହିଲେ ଅଟନ୍ତି
ତାହାଙ୍କର ବଚନେ ସେମନ୍ତ ହୋଇବ ପ୍ରଜାଶ୍ରୁତି ।୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଅବର ବିଳମ୍ବ ନ କର
ଦେଖିବି ନନ୍ଦନ ଗୋ ସତ୍ପ୍ରତ ହୋଇବ ମନର ।୩
କୋଇନ୍ତାସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ବୁଝିବାକୁ ଭଲ ତଥ୍ୟ
ଲକ୍ଷ୍ମସ୍ତୁ ଯେବେ କରିଲବା ପୁତ୍ର ଉତ୍ପତ୍ତି ।୪
ବହୁତ କରନ୍ତି ସେ ଷୋଡଶାଂଗ ଉପାତ
ପଣ୍ଡୁ ଅନ୍ତରେ ବିଚାର କରି ବସିଲେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ।୫
ଧଉଳେଣ ଖୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ଗ୍ରହର ଦଶକାନ୍ତେ ସ୍ୱପ୍ନେ
ଯେମନ୍ତ ତାରାଙ୍କୁ ଯେ ଉପୁଜାଇ ଚନ୍ଦ୍ରେ ।୬
ମନ ଧର ପଣ୍ଡୁ ଭୁଲନ୍ତି ଦୋଷ ବଚନ
କରନ୍ତି ବେଷ୍ଟ ମୁଖସ୍ରୀ ସେ ଦେବ ଅରଣ୍ୟ ।୭
ଦାଇଲାକୁ ଶୁକନକ୍ଷତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେବା ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ନିତ୍ୟା ମେଷ ରାଶିକ ଲଗ୍ନ ସେ ଦିନର ।୮

୮୭। ଚନ୍ଦନ—ଚନ୍ଦନ ୮୮। ମାଗୋ କୋଇନ୍ତା ନେତ୍ରଙ୍କୁ ଦୟା କରିଥିବୁଁ ସେ ତୋହୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦିନା ୩। ପଣ୍ଡୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଶୀଳଟିକ ପଥ।

ଚୈତିଲ୍ୟ ନାମେ କରଣ ପ୍ରୀତି ନାମେ ଯୋଗ
ମେଷ ସଂନ୍ନାନ୍ତକ ଉଛାଇଣ ଦିନ ଭୋଗ । ୯
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଛଇ ଧାତ ଘଢ଼ ଘଡି
ମଦନାଙ୍କୁ ବସାଇ ସକଳ ଦେବ କୋଟୀ । ୧୦
ଅଟଶ୍ରିଙ୍କ ବଚନେ ଲୁଣ ଶେଯ୍ୟା ଗୋଟିଏ କଲ
ଶ୍ରୀନ ବସ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଇଲେ । ୧୧
ଚନ୍ଦନ ଶ୍ରୀବ ହୋଇଣ ଦେଖ ବେଶ ବେଶନ ହୋଇ
ପୁଷ୍ପ ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ା ଉପରେଣ କର୍ପୂର ଗୁଣ୍ଡିକ ଉଗ୍ରୁଇ । ୧୨
ଦୁର୍ଲ୍ଲାପାଙ୍କ ଜଗମୋହନ-ଠନିକଲେ ଦେଖ ହସ୍ତେ
ଶେ ଧର୍ମ ଦେବତା ବୋଲି ପ୍ରଣମିଲେ ଦୂତଗଣେ । ୧୩
ନଜ ପତିର ଭୁଲେ ଶୋ: ନେଶିଲୁକ ରତି
ସ୍ୱେଦା ସେ ଅଇଜିଲୁ ଆମ୍ଭେ ଶ୍ରୀନ ସେ ସୁବନ୍ଧ । ୧୪
ସ୍ୱେ କରଣୁ ସ୍ୱାମୀ ଧର୍ମ ଦେବ କର ତାଣ
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରଇ ଦେବ ସ୍ୱେଳର କୁମାଷ୍ଟ । ୧୫
ଆସନ କମ୍ପିଲ ସ୍ୱାମୀ ନିରଞ୍ଜନ ପୁରୁଷ
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ପୁରୁଷ ଆସି ହୋଇଲେ ବେଗେ ଦୃଶ୍ୟ । ୧୬
ଲୁଣ ଶେଯ୍ୟା ସୁତନେ ଆସି ବିଜେ ସେ ଧର୍ମ ନିରଞ୍ଜନ
ଦେଖିଣ କୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ ବଦନ ଉଚିତ ମାନ । ୧୭
ବ.ଶ୍ରୁ ଧୁର୍ଗଧା ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ମନ୍ତ୍ର ଚରଣାଦେ
କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲା ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱାବେ ଭାବେ । ୧୮
ଅନେକ ପୂଜା କରନ୍ତି ଦେଖ ସେ କୋଇନ୍ଦ୍ରା
ଦେଖିଣ ପରମ ଧାନନ୍ଦ ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା । ୧୯
ଦେଖିଣ କୋଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ତୁ ହୋଇଲେ ଧୀରମନ୍ତ
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଦୂଲେ ବଢାଇଲେ ଅନେକ ଶ୍ରୀରତ । ୨୦
ଶୃଙ୍ଗାର ପରତୋସେ ଅଷସ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ
ଚେତାଇଲ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ ଧନ୍ଦେ ବ୍ୟମାନ । ୨୧

୧୧-୨-(କ) ଭୁପରେ ଘାଡ଼େଲେ । ୧୨-ଚନ୍ଦନ ଶ୍ରୀବ ଛିଡ଼ି ବେଶ ବେଶନ ହୋଇ । ଖଞ୍ଜି ଶ୍ରୀବ ହୋଇଣ ସେ ବସନ ସାଙ୍କୁ ହୋଇ । ୧୨।୨ ପୁଷ୍ପ ପାଖୁଡ଼ା ଉପରେକ କର୍ପୂର ଗୁଣ୍ଡିକ ବୁହଇ । ୧୨-୨ (ଖ) ରେ ୧ମପାଦ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭରେ ଶଙ୍କରଦେବ ଶଙ୍ଖର ପୂଜନ ସେ ହୋଇ ୧୬।୧ ଆସନ କମ୍ପିଲ ଦେବ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ । ୨୧।୧ ଶୃଙ୍ଗାର ସାଖି ତୋଷେ ଅଷସ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ।

ଅନ୍ଧାର ଯୋଗେ ଅନ୍ତାର ହୃଦର ବୃତ୍ତି
ସକଳ ପ୍ରକାଶକ ଯେ ହୋଇଲା ଜଗତଜ୍ୟୋତି ।୨୨
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ଶରୀର ଆଦିତ୍ୟ ଯେହେ ଜାଣି
ନାୟକଙ୍କ ଜଗପତି ଯେ ଜାଣି ନଶାମଣି ।୨୩
ଅକାଶ ଭୁବନେ ବୋଲିଲେ ଯେ ଜ୍ୟୋତି
ପ୍ରକାଶଇ ଲୋକେ ଧଇଲେ ଦେଖ କୋଟି ।୨୪
ସୁନ୍ଦର ନନ୍ଦନ ନାୟକଙ୍କ ଭାବେ
ସୁକୁମାର ଶରୀର ଏଥେ ଶୁଭ ଦର୍ଶିକର ପ୍ରାୟେ ।୨୫
ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ରେଖା ଦାଟି
ତିଳ କୁସୁମ ନାସିକା ରକ୍ତ କୁମୁଦ ଦୃଷ୍ଟି ।୨୬
ଲଳିତ ଶ୍ରବଣ ଯେ ସକୁଂ ଶମ୍ଭୁ ଓଷ୍ଠ
ବଳଣି ଯେହେ ବାହୁ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ ମୋଷ୍ଠ ।୨୭
କନକ ମୃଣାଳ ଯେହେ ଯେ ଭୁଜ ଦୁଟି
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ କମଳ ମୁଖ ଶୋଭି ।୨୮
ଅତିବେ ଆକର୍ଷଣ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଯେ ତହିଁ
କନକ କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ଜଙ୍ଘାଯୁ ମଧ୍ୟ କୁଟି ।୨୯
ପ୍ରଳମ୍ବ ବାହୁ ଜାନୁ କନକ ସୁଦୃଢ଼
ଘୋଡ଼ଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଘୋଡ଼ଇ ପ୍ରଳମ୍ବ ଭୁଜ ।୩୦
ଆରକ୍ତ କୁସୁମ ଜାଣି ଯେହ୍ନେ କରସ୍ଥଳୀ
ନକ୍ଷତ୍ର ସ୍ଫଟିକ ତମୋଳ ଜାଣି ଶୋଭିତ ଅଙ୍ଗୁଳି ।୩୧
ସଙ୍ଗିତ ପଦ୍ମନାଭ କୁଚ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ା ପ୍ରାୟେ ଜାଣି
ପୃଥୀକ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରାୟେ ଦିଶଇ ଆଜାନୁ ଯେହ୍ନ ପାଣି ।୩୨
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମ ସିଂହ ଶୋଭା ଦିଶଇ ଯେହ୍ନ ଜାନୁ ଦାଣି
ଯେହ୍ନ ପାଦ କାନ୍ତି ରକ୍ତ କୁମୁଦ ଜାଣି ।୩୩
ନୂପୁରଯୁକ୍ତା ରେଖା ଶୋଭେ ପାଦ ଦଶ ଅଙ୍ଗୁଳି
ଦେଖଣ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ା ଜାଣି ଦଶନେଶ ଫୁଟି ।୩୪

୨୩।୨ ଯେପ୍ରକାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱଅନ୍ତ ନଶାମଣି । ୨୬।୧ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ—ଚନ୍ଦନ, ଚନ୍ଦ୍ରସଦୃଶ ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ କପାଳ । ୨୯।୧ ଆକର୍ଷଣ—ବଳପ୍ରକାଶକ ୨୯।୨ କନକ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପଲତା—ଇଷ୍ଟପ୍ରଦ ବୃକ୍ଷ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବାହୁଟି ଭଳି ୩୧।୧ ଅପୂର୍ବିତ ଚମ୍ପା ଜାଣି ଦିଶଇ ଅଙ୍ଗୁଳି । ୩୨।୧ ବର୍ତ୍ତିତ—ବର୍ତ୍ତୁଳିତ ୩୪।୧ ନୂପୁରଯୁକ୍ତା—ନୂପୁର ୩୪।୨ ଦଶ—ଦଶ

ତେବେ ପାଦ ସ୍ଥାନେ ବିଶ୍ୱଜନ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ର ଶକ୍ତି
ଶଙ୍ଖ ମନ୍ତ୍ର ଶକ୍ତି ତେବେ କରସ୍ଥଳେ ରୋପ୍ୟାନ । ୩୫
ଶବ୍ଦ ଆଦିତ୍ୟ ହୃଦୟେ ପଞ୍ଚଣ ପାଦ୍ମାର ତନୁ
ସେ ସେ ମହାତ୍ମା ଭେଦିଲା ଶୂନ୍ୟ ଆସନ୍ତୁ । ୩୬
ମୁକୁଟ ତେଜ ସ୍ଫୁରିତ ସେ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗକୁ
ହୃଦରେ ନିରଞ୍ଜନ ଜାତ କଲେ ଭାଳଦର୍ପ ଧରିବାକୁ । ୩୭
ଉଦରେ ଚନ୍ଦ୍ର ସେତେ ନାଗଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି
ଲଲାଟେ ଶୂନ୍ୟ ପୁ ରୁଢ ନିର୍ମିଲେ ତାହା ଅକ୍ଷି । ୩୮
ହୃଦୟେ ଭୁବନ ତାର କଣ୍ଠେ ସ୍ୱରମାନ
ଶରୀରେ ବନ୍ଧ୍ର ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ଥାପିଲେ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ । ୩୯
ପଦେ ତୋଷବନ ସତ୍ୟ ପରମହଂସ
ଶାପ ଅମ୍ଳା ଛଡାଇଲେ ସେ ଅନାଦି ବ୍ରହ୍ମପିଣ୍ଡ । ୪୦
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜାଣିବା ହୃଦଗତ
ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ସେ ନିରଞ୍ଜନ ଦଇବତେ । ୪୧
ସୃଷ୍ଟ ଲୋକେ ଧରି ବନ୍ଦନ୍ତି ଜଗତ
ସେମୁ ମଧ ଭୁବନେ ଦେଖୁ କୃଷ୍ଣ ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା । ୪୨
ସେମୁ ମଧ ସୁରଗଣ ଦେବତାଏ ଏକ ଉଦ୍ଭବନ୍ତି
ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ତୋହୋର ଦାସ ବୁ ଦେବଙ୍କର ଆଶ୍ରିତ । ୪୩
ନାରାୟଣ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇବେ ମହାପୁରୁଷ
ସେ ହରି ଆରାଧନା କରିବେ ତୋହୋର ଚରଣରେ । ୪୪
କୋଟି ତୀର୍ଥ ସ୍ନାନେଣ ବାଳୁ ସେତେ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି
ତବ ନାମ ସ୍ମରଣେ ଯାହାର ଜନେ ଗାବନ୍ତି ପଦଗତି । ୪୫
ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଲଭନ୍ତି କୋଟିଏ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ଫଳ
ସେମୁ ମଧ ଭୁବନକୁ ବାଳୁ କୃଷ୍ଣ ସେ ଧର୍ମ ଦାତାର । ୪୬

୩୫।୨ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଶକ୍ତି, ଶଙ୍ଖ ପଦ୍ମ ତେଜ୍ଞା ୩୮।୧ ଉଦରେ ହୃଦୟେ ଶୋଭେ ନିର୍ମଳଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ କାନ୍ତି; ଉଦରେ ତାଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ ନିର୍ମଳଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ କାନ୍ତି । ଉଦରେ ହୃଦୟେ ପାବକ ସୂତ୍ର ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି, ଅମୃତାକ୍ଷ ରତ୍ନ ସେ ଅଟଇ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି । ୩୯ ହୃଦରେ ଭୂଷଣ ତାରକ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଶୀତ ଧର୍ମ ସ୍ଥାପିଲ ହସ୍ତ ନିରଞ୍ଜନ । (ଖ) ହୃଦ ପଦ୍ମେ ଭୂଷଣ ଚକ୍ରଧର୍ମ ସ୍ୱରୂପ ଥାପିଲ ନିରଞ୍ଜନ

ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମବ୍ରତ ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ଯେବେ ସ୍ୱେ ସୃଷ୍ଟି ବସୁ ଧର୍ମ କର ରକ୍ଷା ।୪୭
ସ୍ୱେସେନେକ ବର ଦେଇ ସ୍ୱାମୀ ନିରଞ୍ଜନ
ଶରୀରେଣ ମହାତମା ଯେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ।୪୮
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରି ବସିଛନ୍ତି ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ
ମାଦ୍ରୀ ଆରୋପଣ କଲେ ଅଗ୍ନି ଯେ ଦେବତା ।୪୯
ଧର୍ମ   ଦୁନ୍ଦରଥ୍ୟ କର ପୁତ୍ର ଶାଳ ବ୍ରତ
ବଳପୁରେକେତେକ ଦଶତେ ଥାଇ ଶୁଣିଲ ପଣ୍ଡୁ ରାଜଦେବ ।୫୦
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦଣ୍ଡ ଆସି ହୋଇଅଛି ଦଣ୍ଡ
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଧନୁ ଧରି ଆସି ମିଳିଲେ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି ।୫୧
ଦେବ ହସେ ବନସ୍ତେ ଅମ୍ବାଳିକା ତନୟେ
ଅଗାର ଭେଦ ନପତ ଦଶୁଅଛି ଦବସର ତ୍ରାସେ ।୫୨
ଗିରିବର ଶିଖରେ ଯାଇ ଉଠିଲେ ନୃପମଣି
ପାପାଣୀ ସ୍ୱର୍ଗେ ଅଛି ପୁନର ସୁବ ଶୁଣି ।୫୩
ସ୍ୱର୍ଗ ତେଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଙ୍କ ଟଙ୍କେ ଉଦୟେ
ରାଜକାଳେ ଦଣ୍ଡ ବାଳଇ ଶୁକ୍ଳ ନୃର ଭାବେ ।୫୪
ଦରାତେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ବନେ କଲେ ଧ୍ୟାନେ
ପାଦନେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହିଲ ଦେବ ଯେ ନୟନେ ।୫୫
ପୁତ୍ରକାଳ ଦେଖିଲ ରାଜା ଅନେକ ହରଷେ
ମାଦ୍ରୀ ନୃଶାଇଲେ ଦେବ ଙ୍କୁ ଆସ ସୁଖପାଶେ ।୫୬
ଶାସ୍ତ୍ରମୂଳ ଦୋଷ ଜାଣିମା ତଥ୍ୟ କର
ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ଯେ ପଣ୍ଡୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।୫୭
କୁନ୍ତିରାଜାର ନନ୍ଦନା ଆଦି ଯେ ଅପର୍ତ୍ତା
ସେ ତୋହରୁ ଉଦ୍ଧରିବାକୁ ଯେ ପରମ ପଣ୍ଡିତ ସିନା ।୫୮
ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ ଧରି ଦେବସ୍ତ ରୁ ବୁଦ୍ଧହେତ
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଧରିଛନ୍ତି ଯେ ପଣତାଙ୍କ ପୋଥି ।୫୯
ବଦସ୍ୱନ୍ତ ଅତସ୍ତି ଶୁଣି ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ
ସୋମ ବଂଶେଣ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ଧର୍ମ ଜାତ ତନୁ ।୬୦

୪୮।୨ ଅନ୍ତର୍ଧାନ-ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ୫୪।୧ ସ୍ୱର୍ଗ ତେଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଙ୍କ ପଦତେ ଉଦୟେ ।

ନେତ୍ରମାନ ଶୁଭିଲ ଦକ୍ଷ ସ୍ତବଦେଶ ତହୁଁ
ଚନ୍ଦ୍ର ବାର ଶ୍ରେଣୀ ଅଡାଇ ସ୍ତବର ବିନ୍ଦୁ ।୬୧
ତୈଁତନ ନ ତମ କରନ୍ତି ଶ୍ରୀତ ଜାଣେ ଯେ ସ
ଦ୍ୱିଜା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯନ୍ତ୍ରାଙ୍କ ପଣ୍ଡ ଶ୍ରେଣୀ ।୬୨
ନେତ୍ର ଗଣିଲୁ ସେ ନାହିଁ ଗତ ଗ୍ରହଦୋଷ
ନେତ୍ର ଭଣିରେ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କହନ୍ତି ବାସ ।୬୩
ନନ୍ଦନ ଶ୍ରେଣୀ ଦୋହଣି ଉପୁଜିଲ ରଜା
ମିଶ୍ର ଘରେ ରକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଅଛି ତେଜା ।” ।୬୪
ଚତୁର୍ଧର୍ମ ନାମ କାଳ ଅମୃତ ଦରଣ ସ୍ଥିତ
ଶୁଣାଦେବୀଙ୍କ ଯୋଗିନୀ ଯେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୂର୍ତ୍ତି ।୬୫
ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ସେନଣ ସେ ଜଡଲଗ୍ନ ବନ୍ଦନ
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ବଚନ ସାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡ୍ରୁଜନ ।୬୬
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଇ ରତ୍ନ
ରତ୍ନ ଦୂତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଶ୍ଚ ଧନ ଧ ପ ସେ ତୋଳିଏ ।୬୭
ଚନ୍ଦ୍ର ମଣିକ୍ୟ ଦେନ ଅର୍ଘ୍ୟ ସେ ଯୋଗାଡ଼
ଧିର ଲକ୍ଷ୍ମ ପୁଷ ଦେଖିଲେ ବଳଦେବ ଦଣ୍ଡପାଣି ।୬୮
ବୃହସ୍ପତି କୋଇଲେ ଦେବୀ ଘାଡେଡ ଚଣ୍ଡେଶ ନାହିଁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀ କୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେବ ପୂ ଶ ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ର ।୬୯
ପଣ୍ଡି ତଙ୍କର ବଚନ ସାନନ୍ଦ ନାରାୟଣୀ
ଜନ୍ମର ମନ୍ଦିରେ ବସି ଦେଖନ୍ତି ଅମୃତା ।୭୦
ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ଗଜନ କଲେ ଧୂନି ତୋଳି
ଶତଶ୍ରେ ଦେବସ୍ତ୍ରୀ ମାନେ ଦଅନ୍ତି ହୁଳହୁଳି ।୭୧
ଦେଖିଲେକ ଚନ୍ଦ୍ରଜା ସୁନ୍ଦର ବଦନ
ଆକାଶରୁ ଅବତରେ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟି କଲ ନବ ବାନ ।୭୨
ସାଧୁ ସାଧୁ ବୋଲ ଧ୍ୱନି ଶୁଭିଲ କୋଟିଏ
ଉଡନ୍ତି ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି କଲେକ ଦେବତାଏ ।୭୩

୬୫। ଚତୁର୍ଧର୍ମ ବେଳକାଳ ଅମୃତାଖେଳ ସ୍ଥିତ । ୬୭। ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ମାଣିକ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟଭ ରତ୍ନ । ୭୦। ଦେଖନ୍ତୁ ବଚନ ସାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡ୍ରଜା ।

ସୁନନ୍ଦର ଦେଖି ରାଜ୍ୟେ ଅନେକ ଉତ୍ପାତ
ବୁଡିଲା ବଂଶ ମୋର ଧର୍ଷଣ ଉଦ୍ଧତ । ୭୪
ସାଧୁ ସାଧୁ କୋଇଲ୍ୟାସ୍ୱେ ତୋ ଜନକ ତୋହୋର
ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷଙ୍କ ନିଧ୍ୟ ସେ ମୋତେ ଦେଇଲ ଉପକାର । ୭୫
କେବଣ ମତେ ଭଗତ ହୋଇ ତୋଷିଲୁ ମହର୍ଷି
ତୋହୋର ପ୍ରସନ୍ନେ ତୋ ମୁଁ ହୋଇଲି ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ । ୭୬
ଅନେକ ପୁରୁଷର ବୋଲନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଦେବେ
ତୋହୋର ଯେ ପୁଣ୍ୟ ନା ବୋଲନ୍ତି କୋଇଲ୍ୟାସ୍ୱେ । ୭୭
ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ଶୁଣି କୁନ୍ତ ଭୋଜର ଦୋହିତା
ସୁନ୍ଦ ଦୋଟିକର ନାମ ଦେଇ ସଂସାର ଜନହିତା । ୭୮
କୋଇଲ୍ୟାସ୍ୱେ ନାମ ଭୋଳନ୍ତି କରେ ଦେବଣ ଅର୍ଘ୍ୟଗୋଟି
ସେ ପୁତ୍ର ନାମ ମୋର ହୋଇବ ସୁରେଶ୍ୱରି । ୭୯
ଅନେକ ସାନନ୍ଦ ଚେ ମଙ୍ଗଳ ଧ୍ୱନି ହୋଇ
ସୁରେଶ୍ୱ ନାମ ଗୋଟି ସଂସାର ଖ୍ୟାତନାମ । ୮୦
ପୁତ୍ର ଜନମ ଉତ୍ସବ କରିଲେ ନୃପମଣି
ଦୂଜନ୍ତ ମଙ୍ଗଳା ଦଶ୍ରୁଷ ଗୋସାମଣୀ । ୮୧
ପୁତ୍ର ପ୍ରତିପାଳିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ସେ ନୃପତି
ଷଡଶିଂଶ ବରଷେ ରାଜା ଅଭିଷିକ୍ତ ଆଜ୍ଞା । ୮୨
ସୁଦର୍ଶନ ଭ୍ରମର ଯେ ଦେଖି କଣ୍ଟକ ପୁରୀ
ଖେଦଣ ନାଶ କରାଇ ଦୁର୍ଗର ଦୁଷ୍ଟ ଅଟଳ । ୮୩
ଦେଶାନ୍ତର ବାର୍ତ୍ତା କହିଲେ ଚତୁର୍ଥ ଭୁବନେ
ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡାର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମଭୂମି ଦେବ ହୋଇଲ ବର୍ଦ୍ଧମାନେ । ୮୪
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ଚେ ଅମ୍ବିକାର ସୁତ
ଉତ୍ସବ କରାଇଲ ରାଜା ଦେଖି ସେ ପ୍ରଶସ୍ତ । ୮୫

୭୯-କୋଇଲ୍ୟାସ୍ୱେ ନାମ ଭୋଳନ୍ତି କରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ, ସୁରେଶ୍ୱରି ନାମ ହେଲେ କୋଲ୍ଲବେଶ୍ୱରଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ୮୧ । ମଙ୍ଗଳା ଦଶ୍ରୁଷ—ଚଣ୍ଡିଦେବୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—ଶୀତଳାଙ୍କର ନାମାନ୍ତର । ୮୨ । ଦେଶାନ୍ତର—ଜନ୍ମର ୮୧ । ଦୂଜନ୍ତ ଜନମଙ୍ଗଳା ଦୁର୍ଗା ମହାମାୟା । ୮୧ । (ବ) ଦଶ୍ରୁଷ = ଜନନୀ ୮୩ । ନାଶ କରାଇ ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ଅଟଳ । ୮୪-ଦେଶାନ୍ତର ବାର୍ତ୍ତା କହେ ସେ / ଚତୁର୍ଥ ନଗରେ । ଚନ୍ଦ୍ରର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲ ଷଡଶିଂଶ ବର୍ଷରେ ।

ସନ୍ତତି ଜନ୍ମିବ ବୋଲିଣ ରାଜା ପଚାରିଣ ତୋଷଣ
ଅନେକ ଦାନ ଦେଇ ନୃପତି କୁରୁବଂଶୀ ।୮୬
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘଟୋଜ ଧାରିଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଗାନ୍ଧାରୀର ସଙ୍ଗତେ ବିଭା କଲେ କୁରୁରାଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।୮୭
ଶାସ୍ତ୍ରେଁ ଜନ୍ମ ଦାରେଶ୍ୱର ସ୍ୱସ୍ତ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ
ବିଦୁର ସଙ୍ଗତେ ଯେଣ କୁରୁରାଜ ଦେବା ।୮୮
ପଣ୍ଡୁର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ଶୁଣି ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି
କୁଢ଼ିଲେଣ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଶତେ ସନ୍ତୁ କ୍ଷିତି ।୮୯
ପ୍ରବେଶ ମହାତମା ଶେଷିଂସ ଉତ୍ସବରେ
ବଶିଷ୍ଠ ମାର୍କଣ୍ଡ ଦୁର୍ବାଶା ପ୍ରମୁଖେ ।୯୦
ଯୌଭିଷ୍ଟି ବଶିଷ୍ଟ ଶୁକଦେବ ଅତ୍ରି
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ବିଜୟେ ତପସ୍ୱୀଗଣ ।୯୧
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଜନକ ଆଦିର ସୁମନ୍ତ୍ରକ
ଦେବର୍ଷି ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ରାଜର୍ଷି ବାଳଖିଲ୍ୟ ଅନେକ ।୯୨
କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସାଜିଣ ଯମଦଣ୍ଡ
ଅନେକ ଯମୁନା ବିଜୟେ ଶତଶିଂଗ ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ।୯୩
ଦେଖି ଋଷିଗଣମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ଡୁ କଲେ ପାଦପୂଜା
ଯମପ୍ରକାଶ କୃଷ୍ଣାଜିନ ଦେଲେ ମହାରାଜା ।୯୪
ସମାର୍ଜନା କଲେ ରାଜା ସମସ୍ତ ତପସ୍ୱୀ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପଣ୍ଡୁ ବସି ଅଧିକ ପାଇଲେ ତୁଷ୍ଟି ।୯୫
ଅନୁମାନ ହୃଦେ ଭେଟିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ପାଇଁ କୁରୁପାଙ୍କ ନିକଟେ ।୯୬
ବିଦୁର କହିଲେ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜାକୁ
ପଣ୍ଡୁସୁଟ ବ୍ରହ୍ମଣ ଦେଇ ଆସି କଲେକ ଭୂମିକୁ ।୯୭

୮୮। ସତ୍ୟବତୀ ସଙ୍ଗତେ କୁରୁରାଜ ଠାବ । ୯୩। କୃଷ୍ଣାଜିନ କୃଷ୍ଣାଜିନ, କୃଷ୍ଣମୃଗର ମୃଗଚର୍ମ । ୯୫ (କ) ପୋଷ୍ୟପାଠ ଖଣ୍ଡାକବ ମାଣ୍ଡ ଦେବନ୍ତି ପିତୃ ବାମ୍ୟସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ, ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆଶିଷ କରାଇ ବିଦାୟ କହୁଥିବା ପଥ । ୯୬ ବନଫଳ କନ୍ଦମୂଳ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ସେବନ, ସେଷଦେବକ ସମ୍ମୁଖ କରାଇ ପୂଜନ । ୯୬। ଅଧିକ ପାଠ–ସୁଖକୁ ଥ.ସି ରାଜା ବିବେକ ସମ୍ବନ୍ଧ । ୯୭।–ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ସ୍ୱୋଇଲବ ସଦସ୍ୟେ । ଏ (ଖ) (ଗ) ୯୫–୯୭–ରେ ନାହିଁ ।

ଶୁଣିଣ କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛା କଲେ ମହାଦେବେ
ଯାହା ବାଞ୍ଛା କଲୁ ତୁ ତତ ହୋଉ ତୋତେ ।୯୮
ସମଦଣ୍ଡ ସେନଣି ଯେ ଭଜନ୍ତେ କୁନ୍ତୁପତି
ପୁତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଭ କରନ୍ତି ମହାତୋଷ ମତି ।୯୯
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରଣି ସେ ଦେଖନ୍ତି ତାଙ୍କ ସି
ପୁତ୍ରଦେହ ହେ ତନ ମୁଖ ଚାହିଁ ତୋଷ କରି ।୧୦୦
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରି ଆନନ୍ଦ କୁତୁହଳଂ
ଶରୀର ଶୀତଳ ହୋଇଲା ହୃଦରେ ଲଗାଇ ।୧୦୧
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସାଧ୍ୱୀ ସେ ଗଗନର କୁମାରୀ
ବଂଶ ଉଦ୍ଧରିଲୁ ଯେ ବୁଦ୍ଧି ଉପାୟେ କରି ।୧୦୨
ଯେ ଦେବଙ୍କ ପୃଷ୍ଠ ଦୃଷ୍ଟି ସେ ସେନଣି ଧନ୍ୟ
ଶତହିଂସ ଦଣ୍ଡରେ ପ୍ରବେଶ ସମଦଣ୍ଡ ସେନ ।୧୦୩
ଦେବାଙ୍ଗନା ଜାମାତା ନାତି ଦେଖିଣି ସେ ରାଜା
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ କଲା ତୁଷ୍ଟି ।୧୦୪
ଜୀବିତାଙ୍କ କୋଳେ ସେ ପୁତ୍ରକୁ ବସାଇ
ଧନ ଅଳଙ୍କାର ବେଶ ବେଷ୍ଟନ କରାଇ ।୧୦୫
କ୍ଷୀର ଭୋଜ୍ୟ ବଧାଇ କରନ୍ତି ଶୁଭଯୋଗେ
ନାମକ ଉତ୍ସବ ସେ ନନ୍ଦନର ଯୋଗେ ।୧୦୬
ଯେ ନନ୍ଦନ ରକ୍ଷିଲେ ସେ ଶତହିଂସ ଦେବୀତ
ରାଜନନ୍ଦନ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି ମହାନନ୍ଦେ ।୧୦୭
ଧର୍ମ ବର୍ଦ୍ଧନ ହୋଇ ରେ ତୋହୋର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷି
ସ୍ୱର୍ଗରେ ବସୁ ବନିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହୁ ଦେବଗତି ।୧୦୮
ସମ୍ପତ୍ତିନଙ୍କ ବାଞ୍ଛା କଲେକ ଧନ ମହାବ୍ରତ,
ଶୁଣିଣ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାରାଜା ଶୁଣଣି ମହୋତ୍ସବ ।୧୦୯
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରି ବସନ୍ତି ଦୁର୍ଗତି
ରାଜ୍ୟକୁ ଚଳ ବାହୁ ବନସ୍ତେ ଚଳିଲୁ ନବ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।୧୧୦

୯୮। ତୋତେ—ତୁମକୁ ୧୦୧। ବଂଶ ଉଦ୍ଧର କଲୁ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରି । ୧୦୭। କୁତୁହଳଂ—କୁତୁହଳ ୧୦୮। (ଖ) ପ୍ରଥମେ ତପ ସେ ଦେଖ ହେନ ହେଉ ଅନୁଜ୍ଞାଣ ହୋଇ ।

ପଣ୍ଡୁ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ଶୁଣିମା ମୋହୋର ବାଣୀ
ଯେ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତ ଅଟଇ ଅମର ଭୁବନ ଜାଣି । ୧୧୧
ସେଥାଇଁ ବନ୍ୟ ତୋର ହୋଇବ ବଡ଼ ସୁଖ
ସେଥିକୁ ନିକଟ ଭାବେ ଅଟଇ ଏକଇ ଠାଣି । ୧୧୨
ବନ୍ୟଙ୍କ ଋଷିଙ୍କ ତପୋବନ ହୁଂ ଋଷିଙ୍କ
ତୁମ୍ଭ ଆଶ୍ରମ ଯେନି ସେସ୍ଥାନ ଉତ୍ତରରେ ଥିବ । ୧୧୩
ତୁ ଏଣେ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ ଥାଅସି କୁଣ୍ଡଳ
ମୁହିଂ ଶାପୁ ଧଂସଇ ତୋହୋର ବାନ୍ଧବକୁଳ । ୧୧୪
ଘର୍ମାନକୁ ଲଗ୍ନ ତୁ କର ନୃପମଣି
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପୁଣ ନାହିଁ ମୁଂ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ ଅଛି ଶୁଣି । ୧୧୫
ଏସନେକ ପ୍ରବୋଧ୍ୟ ସେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରଜା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତିଙ୍କ ସେ କଲେ ପାଦ ପୂଜା । ୧୧୬
ଅନେକ ଧର୍ମବେଶ ଚଳଇ କୁରୁପତି
ଏଣେସେ ମହାରଜା କୁଣ୍ଡଳଗିନ ଦେଶ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ । ୧୧୭
ଯୋଗାସ୍ତେ ପୁର ପଣ୍ଡୁ ଅଇଲେ ପାଚନ୍ତି
ବ୍ୟାସଙ୍କ ଚରଣେ କରନ୍ତି ପ୍ରଣିପାତ୍ୟ ଶିରନଇଁ । ୧୧୮
କୁହନ୍ତି ବଂଶ ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭ ଯେ କଲ୍ଲ ରକ୍ଷା
ଯେମନ୍ତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହୋଇବ ସେ କଥା କର ବାଞ୍ଛା । ୧୧୯
ତାହିଂ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଚଳେ ସମସ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀବୃତ୍ତି
ବାହୁଡ଼ିଲ ପଣ୍ଡୁ ରଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ନତବଣି । ୧୨୦
ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତେ ରଜା ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ
କୁନ୍ତୀରାଜ ନୃପତି ଗଲେ ନିଜ ଦେଶ । ୧୨୧
ରହିଲେ ପଣ୍ଡୁ ସେ ସ୍ୱରଯାନ୍ତ୍ର ସେନ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭୂଲି ହସ୍ତିନାକୁ ଗଲେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୧୨୨

—※—

୧୧୨।୧ ସେଥାଇଁ—ସେଠାରେ ୧୧୪।୨ ମୁଂ ଶପୁ ଧଂସଇ ତୋହୋର ସୁନାବଳେ । ୧୧୫-୨-(ଖ) ମୁହିଂ ଶାପନ୍ତି ଋଷିଙ୍କ ସ୍ମରଣେ ଅଛୁ ଶୁଣି । ୧୧୬ ସେପ୍ରସନେକ କହି ସେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରଜା, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଚରଣେ କଲେ ଦଣ୍ଡ ପୂଜା । ୧୧୬-୧-(ଖ) ପ୍ରବୋଧ=ସମ୍ମାନି ୧୧୭।୧ ଧର୍ମବେଶ—ଅନ୍ତଃପୁରରେ । ୧୧୮-୧(ଖ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି, କେମନ୍ତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜାର ହୋଇବ ସନ୍ତତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଅନେକ ତନୟ ହବ ଅମ୍ବିକାର ସୁତ
ତାହାଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନେକ ଭକତ । ୧
ପୁତ୍ରଦାନ ଅର୍ଥେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ନୃପତି
ଶୁଣି ବହୁଭ କରନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟଂ ରତି । ୨
ଧ୍ୟାନେ କଲି ଜାଣିଲେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହେଁ ପୁତ୍ର ନାହିଁ ହେବନ୍ତି ମହାଶୟା । ୩
ଶୁଣ ହେ ମହାରାଜା ବଦନ୍ତି ମହାଯତି
ଗାନ୍ଧାରୀର ଗର୍ଭେ ତୋର ନାହିଁ ପୁତ୍ର ସେ ହେବନ୍ତି । ୪
ଲାଗିଲା ମହାଭୟେ ବ୍ୟାସଙ୍କର ବଚନେ
ବଂଶକୁ କାରଣ ମୋତେ କରିବା ମହାମୁନେ । ୫
ବ୍ୟାସେ ପୁତ୍ରବାକ୍ୟ ଶୁଣସି ହୋ ବାବା
ସନ୍ତାନ କାମନେ ମହାଯଜ୍ଞ କରିବା । ୬
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ମୁଁ ନ ଜାଣଇ ଯଜ୍ଞ ତଥ୍ୟ
ତୋହୋର ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ମୁଁ ସେବଇ ଯତ୍ନ । ୭
ବସ୍ତୁମାସ ଶୁକଳ ତୃତୀୟା ସେ ତହିଁ ଗୁରୁବାର
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ଅଟଇ ସେ ଦିନଇ । ୮
ବାଣିଜ୍ୟ ନାମେ କରଣ ଶୁଭ ନାମେ ଯୋଗ
ବସ୍ତୁ ସଙ୍କଳ୍ପିକ ତାରିଦିନ ଯୋଗ । ୯
ସେହୁ ଦିନେକ ଅନୁକୂଳ କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମସୁତ
ଯମୁନା ନଦୀକୂଳେ ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭନ୍ତି । ୧୦
ଦ୍ୱଜ ସେନ ଭୂମି ଚଷିଲେ ଶୁଭଯୋଗେ
ମାପିଜଳ ବୁଣନ୍ତି ଜଳ ଭେଦ ଯାଗେ । ୧୧
ମହାରସ ପାଇଣ ସେ ପଦ୍ମର ତିଳ ଗୁଟି
ନଗର ମାସ ମଧ୍ୟରେ ତିଳ ପଡ଼ିଲ ସେ ଫୁଟି । ୧୨

୩।୨ ରାମାୟଣର ସେବେଶ ନାହିଁ ଅବର ପୁତ୍ର ସେ ପ୍ରାପତ । ୧୧—ପଦ ଦୃଷ୍ଟରେ ତୋଟିଏ ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ ଅଛି । ଗଜଲ ସେନ ମୂଳ ଶୁଭ ଯୋଗେ ଚାଳନ୍ତି । ସେ ନଦୀ କୂଳେ ଯଜ୍ଞ ଭୂମି ଖଣ୍ଡିଷ୍ଟେ କରନ୍ତି ।

ଘଟଂଶାଳ ହୋମିଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁକୂଳେ
ଦିଗପାଳମାନଙ୍କୁ ବଳିଲେ ଶୁଭ ସେ ମଙ୍ଗଳେ । ୧୩
ବଶିଷ୍ଠ ନାରଦଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଅଗସ୍ତି
ଦେବେଂ ପାତଳଙ୍କ ବରିଲେ ଚାରେଶ୍ୱର ସନ୍ତତି । ୧୪
ଜୁବାଳେକ ବାମଦେବ ଧୌମ୍ୟ ସୁବେଶ୍ୱନେ
ବାହାର ବରଣି ପାତଳଙ୍କ ବୃନ୍ଦେ । ୧୫
ବ୍ରହ୍ମା ବରଣ ହୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସା ତପୋବନ୍ତେ
ଯାଗକୁଣ୍ଡ ଖୋଳନ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର ସୁମତେ । ୧୬
ଅନେକ ବାଳଖିଲ୍ୟା ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଶୁଭ ଯୋଗ ଦେଖଣ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ମହାଯଜ୍ଞେ ବସି । ୧୭
ବେଦମୂର୍ତ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣି ହୋ ବଳବନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର
ପ୍ରଥମ ମହାଯାଗ ଅନୁକୂଳ କଲେ ମକର ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ୍ତୁ । ୧୮
ଚନ୍ଦ୍ରବାର ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ଦିନ ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନ
ବାଳବ ନାମେ କରଣ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଖି । ୧୯
ବୈଶ୍ୱାନର ବରଣ କଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ତୁଲେ
ଦ୍ୱାଦଶ ସମିଧ ଯବ ତିଳ କଲେ । ୨୦
ଗୁଆ ଘୃତ ଲକ୍ଷେକ ଖଇ ଅନେକ ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ
ବାହୁଟିଆ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ ଗୁଳ ଧନୁ ଟିବ । ୨୧
ବେଦ ପଠନକ ଆରମ୍ଭେ ସେ ଯଜ୍ଞଂର ଭିଆଣ
ଚତୁର୍ବେଦ ଲକ୍ଷେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବରଣି । ୨୨
ବିଜୟେ ମହାରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତି
ଭୂତଳଣ ହନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ ଗାନ୍ଧାରୀନନ୍ଦନର ଦୋହିତ୍ରୀ । ୨୩
ସ୍ୱହସ୍ତେ ଦେଖିଲେ ବସ୍ତୁ ଧନକ ଆଜ୍ଞା
ମହାଯଜ୍ଞଂ କୁଣ୍ଡରେ ଅଷ୍ଟୋତ୍ତରଶତ ବେଦ ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ତୋଳି । ୨୪
ଅଶ୍ୱମେଧ କେତେ ଆଜ୍ଞା ଦିନେ
ଯବ ତିଳ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଦେଖି ସୁମତେ । ୨୫
ଗାଙ୍ଗୋଳୀ କୁସୁମ ଦିନେ ବେଦ ଦୃଷ୍ଟି
ମହାନେତ୍ର ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି ସକଳ ଦେବନିଷ୍ଠି । ୨୬

୧୫-୨-(ଗ) ବାହାର ହୋଇଲେ ବରଣ ସନେତେ ।

ସହସ୍ରେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବସନ୍ତି ଚଉର୍ଦ୍ଦିଗ
ଅନେକ ସଙ୍କଟେ ଶୀତଳ ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗ । ୨୭
ନିତ୍ୟକର୍ମ ଧ୍ୟାନ ସାରିଲେ ତପୋବନେ
ବିବସ୍ତ୍ରେ ଧୂତବସ୍ତ୍ର ଗମନ୍ତି ତୀର୍ଥାର୍ଥେ । ୨୮
ତୀର୍ଥ କରିବ ବୋଲି ଅଛନ୍ତି ତୀର୍ଥାର୍ଥେ
ସ୍ନାନଦାନ ସାରି ଆସନ୍ତି ଅମ୍ବିକାର ସୁତ । ୨୯
ଅନେକ ସୁତ ସେ ବସନ୍ତି ଆବୃତ
ଅଜପା ମନ୍ତ୍ରେ ବରଣ ମାର୍କଣ୍ଡ ସନ୍ତ । ୩୦
ଜଳ ଦେବ ଆବୃତ ବସନ୍ତି ତପୋବନେ
ଅନୁବ୍ରତ ଅଗ୍ନି ଜ୍ୱଳଇ ବାମାବର୍ତ୍ତେ । ୩୧
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଦେଖଅ ବସନ୍ତି ଆବୃତ
ଦେଖିତା ମାତ୍ରେ ଭୋ ଦୋର ହୋଇବ ଉତ୍ପତ୍ତି । ୩୨
ଧୂର୍ଜଟୀ ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ତେବେ ଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଜନ କଣ
ସୃଷ୍ଟି ବିନାଶ ଜଗପତି ହୋଇଲେଟି ରକ୍ଷା ହେବ କିଶ । ୩୩
ପୁଣି ଅଗ୍ନିକି ସେ କରନ୍ତି ବନ୍ଧିତ ପୂଜା
ମହାନନ୍ଦେ ବାକ୍ୟ ବାଦେ ବସନ୍ତି ଆବୃତ । ୩୪
ଦଣ୍ଡବତ କରଯୋଡ଼ି କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି
ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିବର୍ଣ୍ଣେ ସେ ହୋଇଣ କୁଳଇ ବଦନ । ୩୫
କନକ ରତ୍ନ ଖଣ୍ଡ ବସାଇଲେ କୁଶର ଉପରେ
ଧୂତ ଦେଇ ତଣ୍ଡୁଳ ମେଲିଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିକରେ । ୩୬
ପୁତ୍ରାଦି ତଣ୍ଡୁଳ କାଢିଲେ ବ୍ୟାସ ତପସ୍ୱୀ
କୁଶରେ ବସାଇଲେ ସମସ୍ତ ଅନ୍ନ ପୂରି । ୩୭
ମାର୍କଣ୍ଡେ ବୋଇଲେ ହେ ଶୁଣ କୃଷ୍ଣାବର
ସ୍ନାନଦାନ କରି ଆସୁ ଶାଳାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତୋହର । ୩୮
(ତ୍ରୟୋଦଶୀ) ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଆଇଲେ ତାହାର ଦେବ କୁଲଣି
ବସ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟ କରନ୍ତି ଅମୃତ ଯୋଗ ଆଣି । ୩୯
ଦେଖିଲେ ଅନ୍ନ ସେ ପୂରିଅଛି ଶତେ କୋଟି
ବାହୁଣି କାଢିଲେ ତାହା ମାର୍କଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ । ୪୦

୩୭-୨-(ଖ) କୁଶେ ବସାଇଲେ ତଣ୍ଡୁଳ ସଞ୍ଚ ଯୋଗି ।

ବଦନ୍ତି ମହାତ୍ମାଏ ମା ଗୋ ଆଖ ଆସୁ ମାଗ ବର
ତେବେ ମନବାଞ୍ଛା ସେ ସିଦ୍ଧ ହୋଉ ଗୋ ତୋହୋର । ୪୧
ଯେତେକ *ଜଳଘଣା ହୁଅଇ ମିଳଇ ତୋର ବାଞ୍ଛା
ଧରଷ ହୋଇ ଆସି ମାଗ ବର ଇଚ୍ଛା । ୪୨
ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ହୋଇଣ ପ୍ରକମ୍ପିତ
ପୁଣି ପୁଣି ବନ୍ଦନ୍ତେ ବନ୍ଧୁର ଭଗତ । ୪୩
ଭୁବନେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୋତେ ସଦୟେ କରିବା
ସେବେକ ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ ଶତେ ପୁତ୍ର ଦେବା । ୪୪
ଗାନ୍ଧାରୀ ବଚନ ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ତପୋଧନ
ଉତ୍କଣ୍ଠେ ଥାଇଲେ ସେ ଶତକୋଟି ଅନ୍ନ । ୪୫
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ କହିଲେ ଆସି ପ୍ରାଣେ ଏହା କର
ବାଞ୍ଛା ପ୍ରାପତ ସେ ହୋଇବ ତୋହୋର । ୪୬
ଯେତେକେ ଦ୍ଵିଜ ବାଞ୍ଛା ପ୍ରାପତ ହୋଇଲା
କନକ ଯୋଗ ଚଣ୍ଡ କରୁ ମା ଗୋ ଶତେ କୋଟି ପୂରିଲା । ୪୭
ସେହିଠାରୁ ଗ୍ରାସ ଆସି କର ମହାସତୀ
ଅରଜିଲୁ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ତୁ ହୋଇଲୁ ପୁତ୍ରବତୀ । ୪୮
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ଗ୍ରାସ କଲା ଅନ୍ନ
ସାତ ସମାପତ ସେ କଲେ ମହାମୁନି । ୪୯
ଅନେକ ଦାନ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଋଷିମାନେ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ମହାକୃଷ୍ଣ । ୫୦
ଅନେକ କାଳକୁ ଗୋ ଉଚ୍ଚ ଦେବୀ କଥା
ଆପୁରୁ ଶତେ ପୁତ୍ର ଭାଗ୍ୟ ବଳବନ୍ତା । ୫୧
ତପ୍ୟସେବକ ବର ଦେଲେ ସମସ୍ତ ତପୋଧନ
ଧରତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଋଷିଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଦେଖ । ୫୨
ଋଷିଙ୍କି ସନ୍ତୋଷ ପୂଜା କଲା ଭଗତି ଭାବେ
ଚଳିଲେ ମୁନିମାନେ ସେ ଯାହାର ଠାବେ । ୫୩

୪୬-୮-(ଖ) ବନ୍ଧୁ ଶାସ ।

ନମଇ ଧୃତବ୍ରସ୍ତ ମୁନଙ୍କ ଚରଣେ
ସେତେମଣ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବୋଲନ୍ତି କଲ୍ୟାଣେ ।୫୪
ଧାରେକଣ ଅତ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଯେ ହୋଇଲେ ନୃପବର
ଅନୁକ୍ରମେ ଧର୍ମ ରାଜା ଦେସ୍ୱା ଶଙ୍କର ।୫୫
ଶୁଣଇ ଧର୍ମ ପ୍ରବଣ ବଜା ଘଣ୍ଟଧା ସହିତେ
ଦେବମନ୍ତ୍ରେ ବରଣ ସେ କରଇ ଅନୁବ୍ରତେ ।୫୬
ଅନେକ ଜ୍ଞାଶ୍ରିକ ରାଜ୍ୟ କରନ୍ତି ଦରଶେ
ପାଳନ୍ତି ବସ୍ତ୍ରେ ସ୍ୱଙ୍ଗ ପିତୃ ଦେବତା ପୋଷଣେ ।୫୭
ଋଷିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କେହୁ ଆନ କରି
ମହାମନ୍ତ୍ର ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ହୋଇଲା ଗର୍ବ ଭରି ।୫୮
ତ୍ରିକୂଟ ଅନ୍ତରେ ସେ ଅନୁଆନେ ଇଚ୍ଛା
ଘୋଡ଼ା ମାଗିଲୁ ନୃପତ ଦେଇ ମନବାଞ୍ଛା ।୫୯
ନେଇ ଯାଉ ବାଳକ ଯେ ବଇଶାଖ ମାସର
ରଙ୍ଗ ସାନ୍ଧ୍ୟାନେ ତାହାଙ୍କ ସ୍ନାନ ଭାବି ଆସିଲ ।୬୦
ସ୍ନାନକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେବ ବସିଲ ଗଙ୍ଗାକୂଳେ
ତଳ ନ ପାରଇ ସେ ଗର୍ବର ବଳେ ।୬୧
ଗତେପୂର୍ବ ଗର୍ବରେ ସେ ହୋଇଲ ମହାଦ୍ୱାରୀ
ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସେ ଉଠାଇଲ ଜଳଧାରି ।୬୨
ଋଷିଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ଯେ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା
ଧଳାଇ ତାହାଙ୍କ ଯେ ନର୍କ୍କାଣେ ଗଲ ।୬୩
ଋଷିଙ୍କ ସହିତେ ଯେ ଅମଳାନ ବନ୍ଧୁ ଅଳ୍ପ
ଜଳେ ଦେଖି ହସିଲ ସେ ଜନକର ବର୍ଣ୍ଣ ।୬୪
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଘଡ଼ି ଥାମ୍ବା ହୋଇ
ଗୋ ସ୍ନାନ କରି ଧାର୍ମେ ବ୍ୟାସେ ଭେଟିଲେକ ଯାଇଁ ।୬୫
ଦେଖିଲେ ନର୍କ୍କଗତେ ଦେହୁଁ ତାହାଙ୍କ
ଧନ୍ତୁକୁ ପାଣି ଛୁଇଁଲେ ବ୍ୟାସେ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ।୬୬

୫୪-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡମୋହନେ ରଚିଲେ ଯେ ଧାତ୍ରୀର ଭୂବନେ, ନାଭିଲ ଧୃତବ୍ରତ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟମାନେ । ୫୩।୧ (ଖ) ନୃପବର ୫୫।୨ ଅନୁକ୍ରମେ ଧର୍ମ ରାଜା ଦସ୍ୟାବର । ୫୬-୨-(ଖ) ବେଦ ମନ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ସେ ଦେଇ ଅନୁକ୍ରମେ । ୬୩-୬୪-(ଖ) ନାହିଁ (ଗ)ରେ ନାହିଁ । ୬୩।୧ ଅମଳାନ-ଅମ୍ଳାନ-ଶୁଦ୍ଧ

ମହାମନ୍ତ୍ର ବଳେ ଦେବୀ ହୋଇଲେ ଚେତନ
ଦେଖିଣ ବିରସ ହୋଇଲେ ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କ ନନ୍ଦନ । ୬୭
ଦୁଃଖେଣ ଅଭକଙ୍କୁ ସେବେଣ ଆସ୍ତିକ
ବ୍ରହ୍ମଦେବଙ୍କ ଅଭାକ କର୍ମ ନୋହିଲାକ ଅନ୍ତ । ୬୮
ଗାନ୍ଧାରୀ ଜଠର ଯେ ହୋଇଛି ସୁତତେ
ଏମନ୍ତ ଅଳ୍ପ ସ୍ୱେଦକୁଣ୍ଡ କରି ସେନିଲେ ତତ୍ପାତ୍ରେ । ୬୯
କମଣ୍ଡଳୁ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ମୁନି ଶୀବଧ୍ୟାସ କଲେ
ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଷ୍ଟିଂ ଉଠ ଉଠ ରେ ବୋଲଇଲେ । ୭୦
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନାରାୟଣ ସେ ଯେବଣ ମହାମୁନି
ଶତପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେନି । ୭୧
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସେ ମକରଧ୍ୱଜ ପ୍ରାୟେ
ତ୍ରିଭୁବନ ମୋହନ୍ତି ସେ ବାଳୁତ ତନୟେ । ୭୨
ଦେଖିଣ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ହେ ପରମ ଆନନ୍ଦେ
ବ୍ୟାସେ ବୋଲଇଲେ ଅଛି ପୁତ୍ର ସମ୍ଭାଳ ତୋ ହାତେ । ୭୩
ଶତପୁତ୍ର ତମାନେ ଶୁଣାଇ ଗାନ୍ଧାରୀ
ସେହିକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ବ୍ରହ୍ମଋଷି । ୭୪
ପୁତ୍ରନ୍ତ ଘେନି ଦେବୀ ବିଜୟେ ନିଜପୁରରେ
ବିଦୁର କହିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଆଗରେ । ୭୫
ସାବଧାନ ହୋଇ ଶୁଣିମା ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଶତପୁତ୍ର ଘେନିଣ ହାତେ ବିଜୟେ ଗାନ୍ଧାରୀ । ୭୬
ଅନେକ ହରଷ ହୋଇଲେ ଶୁଣି ଅନ୍ଧ ନୃପେ
ଆଣି କୋଳେ ଦେଂଶି ମୁଂ ଧରଇ ତନୟେ । ୭୭
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରକୁ ଘେନିଣ ବିଦୁର
କୁମରଙ୍କୁ ଦିଲେ ନେଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ କୋଳର । ୭୮
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଘେନିଣ କୁରୁପତି
ହୃଦରେ ଚିନ୍ତ ଘେନି ସେ ବାରଇ ତୋଷମତି । ୭୯

୭୧।୨ ଶତେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ମହା ତେଜ ଯେଣ । ୭୯।୨ ଶୋକର ଆଚ୍ଛନ୍ନି ମୁର୍ଚ୍ଛେ ତନୁକ ବହିଲେ ଧରମତ । ହୃଦରେ ଲକ୍ଷଣ ସେ ବାରଇ ତୋଷମତ ॥
୭୯-୨ (ଗ) ହୃଦେଶ ଲଗାଇଣ ଧରନ୍ତି କୋଳ ମଧ୍ୟ, ଧନ୍ୟ ମହିମା ତୋର ଶାନ୍ତାର ବେଦନର ବୋଧହୁଏ ।

ଅନ୍ତ ବୋଇଲ୍ଲ ଏ କେବଣ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ
ଶୁଣରେ ବୋଇଲେ ସେ ପଦ୍ମଗା ନାରାୟଣ ସଙ୍ଗାତ ।୮୦
ଦୁଇ ପାଦରେ ଅଛି ପଦ୍ମଚିହ୍ନ
ସେଣ ପଦ୍ମନାଭ ବୋଲ କହୁ ତରେ ଶୋଧାବନ ।୮୧
ଯେବ ସମ୍ପ୍ରେ ଅନ୍ତରେଟଣ ସେହିାର ଦକ୍ଷିଣ କରସ୍ଥଳୀ
ଅଭସ୍ତେ ଚକ୍ର ବଜ୍ର ଶୋଭାକର ଅଙ୍ଗୁଳି ।୮୨
ବତ୍ରିଶଟି ଲକ୍ଷଣ ବତ୍ରିଶଟି ଗୁଣବନ୍ତା
ଆକର୍ଣ୍ଣ ନୟନ ସୁରବନ୍ତ ବଳବନ୍ତା ।୮୩
ସେବଧର୍ମିକ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ସ୍ୱାମୀ ତୋହୋର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ଜାଣି
ଜଗତ୍ର ଜନମୋହନ ପଦ୍ମଗା ନାରାୟଣ ଯେଣି ।୮୪
ପୃଥୀକି ଧାରଣା ସେ ହୋଇବ ସେହିଠା ଜଣେ
ଲକ୍ଷେ ରାଜା ଖଟିଥିବେ ସେହିାର ଚରଣେ ।୮୫
ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇବ ସେ ମହା ରାଜା
ସେହିାର ପ୍ରସାଦେ ପାଇବୁ ଅନେକ ଭୁ ପୂଜା ।୮୬
ଗୁଣନଇ କାରଣୀ ତୋତେ ହୋଇବ ଚନସ୍ତେ
ଜଗାଦ ଅଇଶବୁ ନାଥ ଅନନ୍ତ ଧମସ୍ତେ ।୮୭
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ସାଧୁ ସେ କରିବ ସବନ୍ଧତେ
ମାନଗୋବିନ୍ଦ କାଇଧୁ ସେ ବୋଲାଇବ ପ୍ରତାପେ ।୮୮
ହୁଇବନ୍ତ ବବେକ ଧାର୍ମିକ ବହୁଂଧ
ପୁଣ ସେ ପୁତ୍ର ପ୍ରମାଦେ ନାଶ ଯିବ ତୋର ବଂଶ ।୮୯
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଅସଂଖ୍ୟ ସେ କନ୍ୟା ତ୍ରିଶ
କୋଟିପାଦେ ଅମ୍ବୁବତେ କରିବେ ଥିବେ ଶିଷ୍ୟ ।୯୦
ଭୁଜ ଅସ୍ତ୍ରକ ସେଣୁ ହୋଇବ ତୋର ପୁତ୍ର
ସ୍ୱାମୀମାନ ମହୀପିଙ୍କ ଅଶାନ୍ତ ବୃକ୍ଷ ନ ସହିବ ଜଗତେ ।୯୧

୮୧। ଶୋଧାବନ-ଶୋଭାବନ ୮୫। ପୃଥ୍ୱୀକି କାତରଣୀ ହୋଇବ ସେହିଠା ଜଣେ । ୮୬। ସମସ୍ତ ଭୂପାଳ ମାନେ କରିବେ ପାଦ ପୂଜା । ୮୮ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ସାଧ କରିବ ସେ ସେବକ ନୃପ ରୂପେ । ମାନଗୋବିନ୍ଦ ରୂପ ସେ ହୋଇ ପରତାପେ ॥ ୮୯। ବହୁଂଶ—ଶତ୍ରୁ ସୁଖାଦେଶ, ବଜାଣିଣୀଳ । ୯୧। ମଧୁ—ମଦମତ୍ତ, ପିଙ୍ଗଳ—ତିପେ ଅସାଧୁ ଓ ବକ୍ରେଶ୍ୱର କଥା କହେ (ମଳଙ୍ଗି ଅଧ୍ୟାୟ) ୯୧। ଓ ୯୨। (ଖ) ରେ ନାହିଁ ।

ଅପଖ୍ୟାତି ଅକୀର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜିବ ବଢ଼ିବ ଜଗତେ
କଳି ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇଲା ଏହୁ ତୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସୁତେ । ୯୨
ଏହିତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋହର ପୁତ୍ର ଯେ ନ ଥିଲା
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ ଗର୍ଭୁ ଏତେକ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲା । ୯୩
ଏହିକ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଯେବେ ମୂର୍ଚ୍ଛି ଯାଉଛୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଆପଣାଂ ଦେଖୁ ଏହାଙ୍କୁ କି ଫକାଇବି ମାରି । ୯୪
ଏହିକ ପୁତ୍ର ନାଶଗଲେ ତୋର ଅନେଶ୍ୱତ ପୁତ୍ର ଭଲ ଥିବେ
ରାଜ୍ୟକୁଳ ପୃଥ୍ୱୀ ରହିତ କରନ୍ତୁ ତୋହର ଧର୍ମ ନ ଛାଡ଼ିବେ । ୯୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରେଲେ ଶୁଣିଣ ହେ ବିଦୁର
ଆରେ ବନ୍ଧୁ ଅନେଶ୍ୱତ ପୁତ୍ରଙ୍କର କହିଣ ବିଚାର । ୯୬
ଆରେକ ପୁତ୍ର ପୁଣି ଜନ୍ମକ ହୋଇବ
ବୋଇଲେ ବିଦୁର ଏହୁ ପୁତ୍ର ନାଶିବ ଦଣ୍ଡଧାର । ୯୭
ଦୁଇ ପୁତ୍ର କୋଳରେ ଧଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଏବତ ବ୍ୟମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ମହା ମହା ବଳାଷ୍ଟ । ୯୮
କରଯୁଗ ଯୋଡ଼ିଣ ସେ ବୋଲଇ ବିଦୁର
ଏହୁ ମହା ଦର୍ପିଷ୍ଠ ସ୍ୱାମୀ ଦୁଷ୍ଟ ତେ ଦୁର୍ଭର । ୯୯
କୋଟି ଗୋଟି ୮ ରି ଲକ୍ଷଣ ବିସ୍ତରଇ ବିଦୁର ମହାତମା
ଏହୁଙ୍କ ଏକ ଦୃଷ୍ଟି ଯେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅପ୍ରତିମା । ୧୦୦
ଅପ୍ରୀତି ଲକ୍ଷଣ ଏହୁ ସମସ୍ତେ ମହାଦୁଷ୍ଟ
ଏହୁବେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇନ୍ତୁ ଚଳନ୍ତେ ଟାଳନ୍ତୁ ତାହୁ କଷ୍ଟ । ୧୦୧
ଗୁଣବନ୍ତ ଭ୍ରାତୃମାନେ ଯେତେବେ ନାଶଗଲେ ହାତେ ବଳା
ସେହି ସେ ମହାକଷ୍ଟ ବୋଲି ବିଦୁର ବୋଇଲା । ୧୦୨
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ବାବୁ ଏହା ସେ କହିଲୁ
ପୁତ୍ରଙ୍କ ମୂଳ ବାକ୍ୟ ବୋଇଲୁ ପୁଣି ହସନ୍ତୁ ବାଛିଲୁ । ୧୦୩

୯୫।୮-ରାଜ୍ୟଭୁକ ରାଜ୍ୟ ତୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନ ଛାଡ଼ିବେ । ୯୬-୧-(ଗ) ଏତେ କହୁ ଶୁଣି ଅମ୍ବିକାର କୁମର, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଚାରିଲେ ଶୁଣହେ ବିଦୁର, ୧୦୦-କୋଟି ଗୋଟି ଦଶ ଲକ୍ଷଣ ବିସ୍ତରଇ ବିଦୁର ମହାପତି, ଏହେକ ଏହେକ ଦୁଷ୍ଟ ଏହୁ ଅନେଶ୍ୱତ ଦ୍ରବ୍ୟହ ।

ପୁଣି ସଞ୍ଜୟ ସେ ବୋଇଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ଶୁଣ
କର୍ମେ ଯାହା ଫଳିବ ତାହା କେହୁ ଆନ କରୁ । ୧୦୪
ଭାଗ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରାପତ ତାହା ମୁଞ୍ଚିବା କେମନ୍ତେ
ଲଭ୍ୟେ କରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଚିନ୍ତିଲେ ବ୍ୟାସ ତପୋବନେ । ୧୦୫
ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କର ନନ୍ଦନ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସୁତ
ବ୍ୟାସେ ବେଗେ କଲେ ଆସି କୁରୁନାଥର ଅଗ୍ରତ । ୧୦୬
ଗାନ୍ଧାରୀକୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମହାରାଣୀ
ପାରେଶ୍ୱରର ନନ୍ଦନ ଯେ ବସିଣ କଲେ ଧ୍ୟାନ । ୧୦୭
ଆସ୍ତାନ ତେଜ ଉଠିଲେ ସେ କୁରୁବଳ ସ୍ୱାମୀ
ବ୍ୟାସ ଚରଣେ କର ସମ୍ପୁଟ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣାମି । ୧୦୮
ସମସ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟାସଙ୍କ ସନ୍ନିଧେ ଦେଲେ ନେଇ
ତସୁକା ପଲଙ୍କ ତୋଳିକରେ ସବୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶୁଆଇ । ୧୦୯
ଦେଖି ବ୍ୟାସେ ଗୋଟିମାନ ପରଶ ଦେଇ ମୋହୋର ଶତ ତନୁ
ପୁତ୍ରଙ୍କ ତୋହୋର ବେଳେ ଧରି କଲ୍ୟାଣ କର ଅବଧାନୁ । ୧୧୦
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ହେଲା ବଳୁର ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ଦିଲ
ବଡ଼ ବିଚକ୍ଷଣ ବୋଲି ମହାମୁନି ବୋଇଲେ । ୧୧୧
ଶୁଣ ଆଉ ଶୀ ବୋଇଲେ ତୋହୋର ବିଶ୍ୱରୁ ବହୁ ହୋଇ
ଅନେକ ସଙ୍ଗେ ଦେହାରେ ତହିଁ କଥାରେ ଅଛି । ୧୧୨
ବାନ୍ଧିତ ବେଣୀ ଜାନୁ ଖୁରୁପାଦେ ଲଗିଥିଲା
ତହିଁରେ ଦନ୍ତ ନ ଲଗିଲା ଛିଦ୍ର ସେ ରହିଲା । ୧୧୩
ଅନେକ ସିନ୍ଦୁର ତୋହୋର ହୋଇ ପ୍ରସନ୍ନ
ଜଗଜିଣା ହୋଇ ତୋହର କେହୁ ଜିଣିବା ନାହିଁ ସଂଗ୍ରାମ । ୧୧୪
ଯେତେକ ବର ଦେଇ ଦେଲା ତପୋବନେ
କାନ୍ଦନ୍ତେ ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜିଲା ବ୍ୟାସଙ୍କ ହୃଦତଟେ । ୧୧୫
ଅଧାସ୍ନାନ କରାଇ ସେ ଚଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମପତ
ନାସିକା ବାଟେ ଶ୍ରୋଣିତ ବହଇ ଅପ୍ରମିତ । ୧୧୬
ସ୍ନାନ କୋଳିଲେ ତହିଁ ବସିଲେ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ
ଶୁଦ୍ଧହଣୀ ବର ଦିଲୁ ରେ ଯେତେକ ବଳବନ୍ତା । ୧୧୭

୧୦୮। କୁରୁବଳ—କୁରୁସଭ

କଲୁ ଅମ୍ଭା ମୋ ଛୁଟିଲ ତୋହୋର ଚରଣ ବାଞ୍ଛ
ଧାଂଶ୍ରାମ କାଳେ ତୋହୋର ସେବିବ ଚରଣ ସଞ୍ଜ ।୧୧୮
ଈଲ୍ବଳତକ ସିଂହର ପ୍ରାକର୍ମ ତୋହର
ସେଜା ସିଂହର ପ୍ରାକର୍ମ ଭୁ ହୋଅ ଅପାର ।୧୧୯
ପ୍ରଥମେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିଲୁ ମନ
ସେ ତୋହର ପୁଣ ନାମ ହୋଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।୧୨୦
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ସେହା ଏଣ୍ଡେ କହିଲ
ନିଜନଙ୍କ ପୁଅକୁ ସାଦେ କଳଙ୍କ ଲଗିଲ ।୧୨୧
ଦ୍ବିଦିଶ ବରଷ ସେ ହୋଇଲ ନୃପତି କୁରୁ ସାର
ଚଳନ୍ତେ କରି ଶାନ୍ତିଲେ ଯେ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିବର ।୧୨୨
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳୁ କଷ୍ଟା କାଖପୁନି
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାତ୍ମା କୁରୁନାଥର ସନ୍ନିଧାନ ।୧୨୩
ଯାଞ୍ଚସ୍ତୁ କହ୍ନିଲ ତେବେ ଶୁଣ କୁରୁପତି
ବରେକଲେ ମହାତ୍ମା ଦୁର୍ବାସା ମହାସନ୍ତ ।୧୨୪
ଆସ୍ଥାନ ଚେଳଣ ସେ ଉଠିଲ କୁରୁସେବୁ
ମୁନିଙ୍କ ପଦ୍ମପାଦେ ଅର୍ଘ୍ୟ ପୂଜା କରେ ।୧୨୫
ଦୁର୍ବାସା ମୁନି ତେମ ମୋର ସୁସନ୍ତୁ ଭୁ ବନ୍ଦାଂ
ତୋହୋର ପ୍ରସାଦେ ସେ ପାଇଲି ମୁଂ ସେହା ।୧୨୬
ଦୁର୍ବାସାସ୍ତେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ସୁତଙ୍କର ନାମ କହ କାହ ଦେଲଟି ସନ୍ତୋଷେ ।୧୨୭
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସେ ସେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁଅକୁ
ଦୁଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଜାଣି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନାମ ସାଦେ ଦେଲଇଂ ସେହାକୁ ।୧୨୮
ଭୁଜ ପୁଷ ଗୋଷ୍ଟିକ ଦୁର୍ବାସା ଧରିଲେକ ହୋଳେ
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଲଗାଇଲେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ।୧୨୯

---

୧୧୮ । ୧ କଲୁ ଅମ୍ଭା ଦେଖ ମୋର ହ୍ରାସ ପାଇଲ ତୋ ଚରଣ ବାଞ୍ଛ । ୧୧୯ । ୨
ଉଦ୍ଧାର—କାଶ ୧୮, ୧୯ ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'ଶ'ରେ ଅଧିକା ପଦ… ଅତ ହି ବଳବନ୍ତା
ହୋଇ ତୋର ବୁଦ୍ଧି, ଦେଖ ବଳବନ୍ତା ତୋର ଘ.ଲୁ ହେବ କଦର୍ଯ୍ୟ ଓଧି ।—(ଶ)
୧୨୦ ପ୍ରଥମେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କଲୁ ରେ ମନ । ତୋହୋର ନାମ ଗୋଟି ହୋଇ ରେ
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ॥ ୧୨୮ । ୨ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନାମ ସାଦେ ଦେଲଇଂ ସେହାକୁ ।

ପୁଣି ବେଦବ୍ରହ୍ମ ଦୁର୍ବାସା ତପୋବନେ
କୋପେ ଦଣ୍ଡ ବୋଇଲେ ଶତେ ସିଂଧ ପ୍ରାକର୍ମ୍ମ ହୋଇ ତୋତେ । ୧୩୦
ହସ୍ତ କୋଟି ମୁଷ୍ଟି କଲେ ଧାନକେଣି ବାଜି
ସେ ମୁଷ୍ଟି ବାଜିଲା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ । ୧୩୧
ମୁଷ୍ଟି ବାଜନ୍ତେଣି ମୁନି ଅଗାଷ୍ଟମ ହୋଇଲେ
ସେ ଦୁଃଖ ଧାଇ ପାଇ ତାହାଙ୍କର ଦୁଶାସନ ନାମ ଦେଲେ । ୧୩୨
ଅଚେତାର ସର୍ଜନା ବୋଲି ଅନର୍ଥ କଲେ
ହତ ସନ୍ଧି ନ ପାଇ ଶାପ ତାଙ୍କୁ ମୁନି ସେ ଦେଇଲେ । ୧୩୩
ଅରେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜେ ପ୍ରହାର କଲୁ ମୋତେ ମୁଠେ
ଅନ୍ଧା ବର୍ଜନ ହୋଇଲ ତୋହୋର ମୁଖପାତେ । ୧୩୪
ମୋହୋର ଶାପ ତେତେ ନ ଯାଉ ରେ ଚାଣ୍ଡ
ଯୋଦ୍ଧର ଶାସ୍ତ୍ର ଦେଖି ତୋତେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଉପାଡ଼ି । ୧୩୫
ସେହିପରି ଶାପ ଦେଲେ ଦୁର୍ବାସା ମହର୍ଷି
ଶାପ କଥା ଶୁଣି ବ୍ୟାସେ ମନେ ମନେ ହସି । ୧୩୬
ଚିନ୍ତି ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଋଷିମାନଙ୍କରେ ତୋତେ ହୋଇଛି ପୁଣି କଷ୍ଟ । ୧୩୭
ଏହି ଜାତ କଲେ ଏହି ବର ଦେଲେ
ସୁତ ପବନ କଲାର ସୁଗ ଶାପହିଁ କହିଲେ । ୧୩୮
ସେହିଠୁ ସେ କର୍ମେଣି ପ୍ରାପତ ହୋଇଲେ ଭୁଞ୍ଜୁ
ପୁତ୍ର କୋଟିକ ନ ଦିଅ ଋଷିମାନଙ୍କୁ । ୧୩୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ
ଶତେ ପୁତ୍ର ପ୍ରାପତ ହୋଇଲେକ ଧର୍ମା ତୋତେ । ୧୪୦
ଦୁ ଅକ୍ଷରେ ହାତେ ପକ୍ଷିଙ୍କର ନାମ
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ନାମ ସେ ହୋଇଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ୧୪୧

---

୧୩୨ ଭୃତ୍ୟକଣାସ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମହାମୁନି, ପଣ୍ଡିତେ ଚେତନ ପାଇଲେ ପାଷ୍ଟମ ହେଇ ସେନ ୧୩୨-(ଖ) ନାହିଁ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ । ୧୩୬-ସେହିପରି ଶାପ ଦେଲେ ଦୁର୍ବାସା ତପୋନିଷ୍ଠ, ଶାପ କଥା ଶୁଣି ମୁନି ବ୍ୟାସେ ମନତୁଷ୍ଟ । ୧୩୮।୧ ସୁତ ପକ୍ଷ ନ ପାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କହିଲେ । ୧୩୮।୨ ଶାପହିଁ ଦ୍ରାକ୍ଷଦେଲେ— ଶାପରୂପ ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ କୁମାର ହୋଇଲେ ଦୁଶାସନ
ଶତେକ ପୁତ୍ର ନାମଟି ଦେବାକୁ ଅନୁମାନ । ୧୪୨
ତୃତୀ କୁମାର ନାମ ହେଲେ ସେ ଦୁର୍ବିନ
ଚତୁର୍ଥ କୁମାର ସେ ଦୁଶାଳ ବୋଲି ନାମ । ୧୪୩
ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ନାମେ ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ପଞ୍ଚମ
ଦୁର୍ବୀର ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ଷଷ୍ଠମ । ୧୪୪
ଦୁର୍ମୁଖ ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ସପ୍ତମେ
ଦୁର୍ବିଦ ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ଅଷ୍ଟମ । ୧୪୫
ଦୁରନ୍ତ ନାମ ହୋଇଲେ ନବମ
ଦୁଷ୍ପ୍ରଦ ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ଦଶମ । ୧୪୬
ଏକାଦଶ ନାମ ହୋଇଲେ ଦୁର୍ଗମ । ୧୪୭
ଦୁସ୍ପମ ନାମ ସେ ହୋଇଲେ ଦ୍ୱାଦଶମ
ତ୍ରୟୋଦଶମେ ନାମ ହୋଇଲେ ଦୁସ୍କମେ । ୧୪୮
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶରେ ନାମ ଦୁର୍ମାଳୀ ହୋଇଲେ
ପଞ୍ଚଦଶ ନାମ ଦୁଷ୍କୁଳ ସେ ହେଲେ । ୧୪୯
ଦୁର୍କୀର୍ତ୍ତି ନାମଟି ଅଟେ ଆଉ ଶୁଣ
ଦୁର୍ଗୁଣ ନାମେ ସେ ସପ୍ତଦଶ କୁମାର ହୋଇ । ୧୫୦
ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ନାମ ସେ ଅଠରକ ପୁତ୍ର ହୋଇ
ଦୁର୍ମର୍ଷ ନାମ ଆଠରକ ବଳିଷ୍ଠ । ୧୫୧
ଦୁର୍ବସ୍ତ୍ର ନାମେ ହୋଇଲେ ବିଂଶ ବାଳ
ଏକବିଂଶ ନାମ ହୋଇଲେ ଦବଳ । ୧୫୨
ଦୁଷ୍ପକ ବୋଲି ବାଇଶି ପୁତ୍ର ନାମ
ଦୁର୍ଗର ବୋଲି ଅତେରକ ଚିହ୍ନ ନାମ । ୧୫୩
ଚତୁର୍ବିଂଶ ନାମ ହେଲେ ଦୁର୍ଭୀମ
ପଞ୍ଚବିଂଶ ନାମ ହୋଇଲେ ଦୁର୍ନାମ । ୧୫୪
ଦୁର୍ବ୍ରଣ ନାମ କୁମର ଷଷ୍ଠ ବିଂଶ
ସପ୍ତବିଂଶ ପୁତ୍ର ନାମ ହେଲେକ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ । ୧୫୫
ତଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ନାମ ହେଲେ ଦୁସ୍ତନ
ଊନତ୍ରିଂଶ ଦୁଷ୍ଟଣୀ ନାମ ଅନୁଜ ଜଦ୍ୟମାନ । ୧୫୬

ବିଂଶ ପ୍ରଭୁ ନାମ ହୋଇଲା ଯେ ସୃଷ୍ଟି
ଏକବିଂଶ ପୁତ୍ରନ ହୋଇଲା ବଳିଷ୍ଠ ।୧୫୭
ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ବୋଲି ତାହାର ଅନୁଜ
ତାହାର ସାନ ନାମ ଦେଲେ ଯେ ଦୁର୍ଭଜ ।୧୫୮
ଚତୁର୍ବିଂଶ ସୁତର ନାମ ହୋଇଲା ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ
ତହୁଁ ଜାତ ହେଲେ ଦୁର୍ବ୍ବଳ ଦୁରାଷ ଦୁରାନନ ।୧୫୯
ଦୁର୍ଦ୍ଦଷ୍ଟ ଦୁଃଶେଜକ ଦୁଷ୍ପ୍ରଭ ଦୁର୍ବାହୁଣ
ଦୁର୍ମାନ ଦୁର୍ବ୍ବଦନ ଦୁର୍ମ୍ମତି ଦୁର୍ମଷଣ ।୧୬୦
ଦୁର୍ବେଦ ଦୁର୍ଭକ ଦୁର୍ଦ୍ଧାଧ ଦୁର୍ଜାନ ଦୁଶାସ୍ତ
ଦୁରାନନ ଦୁର୍ଗତ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ ଦୁରନସ୍ତ ।୧୬୧
ଦୁର୍ଣ୍ଣତ ଦୁରଙ୍ଗ ଦୁର୍ଜୟ ଦୁର୍ଦ୍ଧି ଦୁର୍ଦ୍ଧାର
ଦୁଷ୍କଣ୍ଠ ଦୁର୍ଦ୍ଦ୍ଧ ଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଦୁଷ୍କର ।୧୬୨
ଦୁଃଶାବ ଦୁର୍ମ୍ମୋଦ ଦୁର୍ଗ୍ରହ ଦୁର୍ଗ୍ରାସ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଦୁରାସ୍ଥ
ଦୁକେଶୁ ଦୁର୍ବସନ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଦୁକନ୍ଧ ଦୁର୍ସିଂହ ଦୁଃଶୈସ୍ତ ।୧୬୩
ଦୁର୍ବାହୁ ଦୁର୍ଣ୍ଣକ୍ଷ ଦୁର୍ବୃଦ୍ଧ ଦୁର୍ମଦ
ଦୁର୍ବ୍ବାସା ଦୁର୍ବ୍ରତ ଦୁଷ୍ପ୍ରଜ ଦୁର୍ବଦ ।୧୬୪
ଦୁର୍ମ୍ମୋକ ଦୁର୍ମ୍ମୁଖ ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ ଦୁଟକ ଦୁତାଳ
ଦୁର୍ବିତାଢ଼ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଧ ଦୁରଜିଜ ।୧୬୫
ଦୁରଦ୍ଧତା ଦୁର୍ଶ୍ରୀପୁ ଦୁର୍ଭୁକ୍ତ ଦୁର୍ମେଧ
ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଦୁର୍ବ୍ବିମୋଚନ ଦୁର୍ଦ୍ଦୈବ୍ୟ ଦୁର୍ବାଧ ।୧୬୬
ଦୁର୍ଗ୍ଗାଧା ବୋଲିଲେ ଶୁଣ ହେ ଧୃତବସ୍ତ
ସେବକୁଂ ଯେତ ତୁ ଭ୍ରାତ ତୋର ମହାତପ ବଳିଷ୍ଠ ।୧୬୭
ଶରବନ୍ଧ ଦୁତ୍ସ ଭୁ ହେଜ କୁନ୍ତିବଳଂ
ଦ୍ରୋଣେଣ ଭୁ ସଙ୍ଗ କର ନରବର ।୧୬୮
ଧର୍ମୁର ପ୍ରସାଦେ ତୋତେ ନାହିଁଣା ଅନନ୍ତ
ଆଜଣି ଜଣେ ସେ ତୋତେ ଦ୍ରୁର ଚନ୍ତ ।୧୬୯
ଶୁଣିଣ ଗାନ୍ଧାରି ତେଲେକ ଦୁର୍ଗ୍ଗାଧା
ବ୍ୟାସେ ଦେଖେ କଲେ ଦାନ୍ତ ଶତଶତ ବଧା ।୧୭୦

---

୧୬୧ । ନରବର—ନରପତ ୧୬୦-ଦଣ୍ଡର ପ୍ରସାଦେ ତୋତେ ନାହିଁ ନା ଜଣ ପ୍ରତ । ଆପଣେ କଷ୍ଟତାଲି ଦେଶକେ ଶୁଣ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝନ୍ତ ।।

ପଣ୍ଡୁସୁତ ପ୍ରଣମିତ ବ୍ୟାସଙ୍କର ପଦ୍ମପାଦେ
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ସ୍ୱାମୀ ହେଲୁ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ । ୧୭୧
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭୁବନେ ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ପିତାମହ
ନିସ୍ତରିବାର ଲକ୍ଷଣ ବାରତା ମୋତେ କହ । ୧୭୨
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ହେ ଦୁର୍ଗାପାଙ୍କର ନନ୍ଦନ
ଶତେପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀର କୋଳେ । ୧୭୩
ମହା ଆଡ଼ମ୍ବରେ ବଢ଼ାଇ ବଳବନ୍ତା
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ସେ ହୋଇବେ ଜଗଜିତା । ୧୭୪
ତଆରସି ତନ୍ତ୍ର ହେ ତୋହଠାରେ ଶତ୍ରୁଗାକୁ
ଗାନ୍ଧାରୀ ଶୋଷ ସେ ରାଜ୍ୟ ରାଜା ନେଉଛନ୍ତି ଲୁଟୁ । ୧୭୫
ଦେବତାଙ୍କର ଅଂଶେ ବଳବନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ
ସେ ପବନର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଉପୁଜିଲା ହନୁମନ୍ତ । ୧୭୬
ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ସେ ଜନ୍ମାଇଲେ ମହାତ୍ମଶୀ
ସବୁଠେ ଦେଖୁ ବାନ୍ଧିଲେ ସେତୁବନ୍ଧ । ୧୭୭
ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହୋଇଲେ ଶିବାନୀ
ପବନେଶ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜାତ କରନ୍ତୁ ଗଉବ । ୧୭୮
ଅମରାବତୀ ନାଥ ହେଲେ ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଦେବତା
ତେବେଶ ଦେବଂ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜାତ କର ହେ ମାତା । ୧୭୯
ଏତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ ନେଇ ହୋଅଇଛି ପିତା ତୋହର
ତୁ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟଂ ହେ ସ୍ୱେଚ୍ଛା କାର୍ଯ୍ୟ କର । ୧୮୦
କହିଣ ବ୍ୟାସେ ଗଲେ ଶୂନ୍ୟ ଭୁବନେ
ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଣ ଚଳିଲେ ଗଗନେ । ୧୮୧

—୫୦୫—

୧୭୩। ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁତ୍ରଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ନ ଦେବେଟି ଭୁଞ୍ଜିବ । ୧୮୦-୨ (ଖ) କେଉଁଠେ ପୁଅ ଗୋଟି ଜାତ କର ମାତା ୧୮୧। ରୁ ମହାଦେବୀ ହୋ ବସୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ କର । ୧୮। କହିଣ ବ୍ୟାସେ ସେ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ଅମରାଖ୍ୟ ପୁରେ ପ୍ରବେଶ ମହାଶୂନ୍ୟେ ।

ଭୀମ ଜନ୍ମ

ଅନେକ ଧ୍ୟାନରେ ହୋଇଲେ ହୋଇନ୍ତାପେ ସୁତକଙ୍କ ଦେଖି
ଅନ୍ତଃନ୍ତ ପ୍ରେମେଣ ସେ ଜାନନ୍ତି ଲୁହଗୁଣିକ । ୧
ଧାରା ବରଷ ପେ ହୋଇଲେ ଧର୍ମସୁତ
ନିଲକ୍ଷଣ ଚରଣ ନ ବାଜିଲ ଭୂମିତଳ । ୨
ସ୍ୱନେକ ଦେହରେ କଣ୍ଟକ ନଖ ଗୋଟିଏ
ଧୀରତ୍ୱକର ଭୁଜାଲ ବଳ ବାହୁର ତେଜେ । ୩
ଅନେକ କାମ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ହିଣି ଦିଶି ଗୋଟିଏ ଚଳନ୍ତି
ଦଶଦିଗେ ଉଜ୍ଜଳନ୍ତ ଦେହ ଅଧିକ ହୋଇଲି । ୪
ଏଣୁ ଦେଶ୍ମ ତାହା ଯୁଧିଷ୍ଠିର କୁମର ଦେଖି
ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ କୁମର ତାହା ଜାନନ୍ତେଣ ଯେ ଭୁକ୍ତି ୫
ହୋଇନ୍ତାଏ ଦେଖିଣ ତାହା ହୋଇଲେ ଅଛିଥ
ନେତ୍ରେ ସ୍ୱେ ସୁଖରେ ହୋଷିବ ଜନ୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ । ୬
ଆଦ୍ୟନ୍ତ ତୋହାଣ ସେ ଅଛନ୍ତ ସ୍ୱଂସାଯାଗ
ସ୍ୱେ ସୁଖକୁ ଦେବ ନ କର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଉ । ୭
ଅନ୍ତଙ୍କ ଧର୍ମଧନ ନ ଭାବିଲ ଛଶିଗଣ
ଦୁଃଖ ଚେତ ଉପୁଜାଇଲ ହୋଷିକ କାରଣ । ୮
ମୋ ଧର୍ମପୁତ୍ରଠ ପ୍ରେମେଣ୍ଣିକ ମୋର କର୍ମ
କେବଣ ପାତକେଣ ହୋଇଲ ମୂଢ଼ କଣ୍ଠ । ୯
ସୁଖ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ହୋଇଲି ଅଧଣ
କେତେ ଭୁଥାରେ ଦାନ ଦିବ କର୍ମର ଅନ୍ତ । ୧୦
ଛଥେମ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟ ଦୁତେଣ ପନ୍ତ୍ର ପ୍ରେମ
ନୃଦୃଶ୍ୱେ ଧର୍ମଦେବତା ସର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଧାନ କରେ । ୧୧
ପ୍ରେତେକେଙ୍କ ସେ ଧର୍ମଦେବତା ନୋହିଲ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ
ସେତେ ବଡ଼ ବଳକୁଳେ ଜନ୍ମ ହେଲିଲ ପେ ଲଭ । ୧୨

୩-୧-(ଝ) ମଣ୍ଡା—ମାତୁ ୩-୨-(ଗ) ଅଭାଇ ୪-୧-(ଖ) ହିଣ୍ଡିତା—(ଗ) ହିଣ୍ଡାଗ୍ର ୯।୨ .କେବଣ ପାପକର୍ମେ ହୋଇଲି ମୁହିଂ କଣ୍ଠ । ୧୦।୨ କେତେ କୁଥାରେ ଦାନଦିନ କର୍ମର ଅନ୍ତ, କେତେ ଭୁଥାରେ ଦାନଦିନ ହୋଇଲି ଅଗଣ ୧୦-୨ (ଝ) କେତେ ଦାନ ଦିବ ହୋଇଲି ଅଗଣ ୧୨।୨ ହେଲିଲ- ଛୁଞ୍ଚିଲି

ଏହାରେ ଜାଗ୍ରତ ଦେବ ଏ କଳି କାଳୁ ଧର୍ମ
ଯେମନ୍ତ କରି ମୁକତ କରିବନ୍ତି ସମ । ୧୩
ଏହି ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ଥିଲେ ଜାଗୁଛନ୍ତି ଅନେକ ଘାତ
ରାଜପଦେ ବସିଲେ ବଢ଼ାଇ ପରତାପ । ୧୪
ସ୍ୱତେଜ ବଳରେ କରାଉଛନ୍ତି ଦେବୀ ବସି
ଆଦିତ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ଆସି ନିଶି । ୧୫
ଅନ୍ଧାର ଭଙ୍ଗ କରିଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖନ୍ତି ଦିଶିଲେ
ଦେବୀ ଶୋଭିଲା ପ୍ରଭ ଦେଖି ଅନ୍ତରେ ସେ ସ୍ଥାନେ । ୧୬
ନାଗ୍ରୀର କୋଳେ ଦେବୀ ଧର୍ମଠିଲେ ପୁଷ୍ପ ଗୋଟି
କୀର୍ତ୍ତିରସେ ମଦନା ନିଦ୍ରା କରାଇଲ ସୃଷ୍ଟି । ୧୭
ଶ୍ରୀ ବର୍ଷ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତୃତୀୟାର କଥା
ତୃତୀୟା ତେର ଦଣ୍ଡ ଶ୍ରାବଣର ଚଉଠା ବାର ବୃହସ୍ପତି । ୧୮
ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ତୁଲ୍ୟ ସେ ଦିନର ଯୋଗ
ବହୁଲ୍ୟ ନାମ କରଣ ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ । ୧୯
ଦେଯାତ୍ରେକ ସୁଧାଣ୍ଡ ସେ ଆସନେ କୋଇଲି ଦେଖା ଦେଲେ
ସିଂହର ଉପରେ ବସି ଦୁର୍ଗାଙ୍କର କଣ୍ଠାମାଳୀ ଯେଜିଲେ । ୨୦
ଅମ୍ଭୁତ ଅସ୍ତ୍ରରେ ଲଦେ ଭୂଷଣ ଦେଖି କୋଇଲି
ଧାରେଣୀ ସୁମନ୍ତାଇଲ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ସକଳ ଦେବତା । ୨୧
ଅମୃତ ପୂ ହୃତ ଶ୍ରେ ବ୍ରିତ ର ମହାମନ୍ତ୍ର
ଏତେ କଲେ ସକଳ ଦେବତା କୋଇଲିଙ୍କର ସେସ୍ୟା ପୂଜତେ । ୨୨
ବାମ କରେ ଖଣ୍ଡ ସେ ଦକ୍ଷିଣେ ମୁଦ୍ଗର ପୃଷ୍ଠି
ଦେଖିଣ ଗଣ୍ଡରନ୍ଧ୍ର କୁଣ୍ଡଳେଜର ଦୁଲଣୀ । ୨୩
ମହାପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜ ଦେଖି ଦେହଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ
ଅଦ୍ଭୁତ ମହାତ୍ମା କାହ୍ନୁ ବଜେ କଲୁ ମୋହୋର ସମୀପେ । ୨୪
ବସନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଭୁ ଧାମା. ସୁମରିଲୁ କୋଇଲି
ଦେଖିଲା ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦ ମୁଂ ସକଳ ଦେବତା । ୨୫
ତୁ ମୋତେ ଅଭିକାଶ କଲି କୋଳହେଳର ଦୁଲଣୀ
ଅମୃତ ପୁରୁଷ ମୁଂ ଜଗ କଲି ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନମ୍ର ଭରସ୍ତ କରି । ୨୬

୧୪। ୨ ରାଜପଦେ ବସିଲେ ବଢ଼ାଇ ପରତାପ । ୧୭। ୨ ପରତାପ—ପ୍ରତାପ ୨୬-୨-(ଖ)
ଭରସ୍ତ କଲ—ପାଲ ।

ସ୍ୱରୂପ ଜାଣି ଦେବ ଅଲକ୍ଷିତ ନନ୍ତ
ପବନ ଦେବତାଙ୍କେ ଜୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ତତସଣାନ୍ତ । ୨୭
ସ୍ନେହଦେଲକ ତ୍ରିଭୁ ଗର୍ଭପା ବିବାହନଶାଙ୍ଖ
ମଦନା ହିଁ ସଟନ ପ୍ରାକଗଲ ସନ୍ନିଧେ କୋନ୍ନ ନାହିଁ । ୨୮
ମରୁତ ଦେବତା ଭୁଞ୍ଜେ ସତ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାରକୁ ଇଚ୍ଛା
ବଢ଼ିଲି ରତିରଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ କୁଳର ମନବାଞ୍ଛା । ୨୯
ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ଯେଣ ପକ୍ଷୀଗ ପ୍ରକୃତି
ବଳବନ୍ତ ଦେବତାର ଶୃଙ୍ଗାର ସମ୍ଭିଲି ସେ ଅନାଦି ଶକତି । ୩୦
ଚନ୍ଦ୍ରମେଲକ ଯେଣ ବସ୍ତୁ ବାତ ପ୍ରସଙ୍ଗେ
ଗୁପ୍ତିଲି ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପବନ । ୩୧
ପବନ ଦେବତାର ସେ ଅମୋଘ ରେତ ଖସି
ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଜୋଇନ୍ତାଙ୍କେ ସହିତ କୁଆଁରୀ । ୩୨
କୋଳ କରି ଧଇଲେ ପବନ ଦେବଙ୍କ ଜୀବନମାଝ
ଆଂଜଣୀର ଆସ୍ୟ ଦେଇ ତାହାର ଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ । ୩୩
ସତ୍ୟ ମହାସ୍ୱତ୍ୱ ଧରି ନ ପାରିଲେ ଦେହ କୋଟି
ସଙ୍କ୍ରନ୍ଦ ପୁତ୍ରବାନ ସେ ହୋଇଲେ ଉତ୍ପତ୍ତି । ୩୪
ଜୋଇନ୍ତାଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ରବାନ ଅବତରି
ଥରହର କମ୍ପିଉଠିଲା ଦଶଦିଗ ପୁଣି ଶତଶିଂଗ ଗିରି । ୩୫
ପୁତ୍ରଜାତେ କମ୍ପିଲା ଆକାଶ ପାତାଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
ଆଠଲକ୍ଷ ଦେବତା ଯେଣ କମ୍ପିଲା ମେଦିନୀ ନବଖଣ୍ଡ । ୩୬
ପୁତ୍ର ଦେଖି ପବନ ଦେବତା ଆନନ୍ଦ ଚିତ୍ତେ
ଦେଖାଇ ପୁତ୍ର ପୁବନ ସେ କମ୍ପାଇ ଅଗ୍ରମିତେ । ୩୭
ଦେବରାଜା ଗିରିରାଜା କମ୍ପାଇ ସମଜା
ସ୍ୱମ୍ଭଦେବ ନାମ ଦିଲେ ପବନ ଦେବରାଜା । ୩୮

୨୮—୧-(କ) ମଦନା = ସ୍ୱାମୀ ୨୯ ମରୁତ ଦେବତା ଦେବ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ ଇଚ୍ଛା । ବଢ଼ିଲା ଶୃଙ୍ଗାର ପୂରଣ ମନବାଞ୍ଛା ।। ୩୦।୧ ଚନ୍ଦ୍ରବଳ ଯେଣ ବସ୍ତୁ ବାତ ପ୍ରସଙ୍ଗେ (ପବନେ) ୩୨।୧ ଅମୋଘ—ଅମୋଘ

ପୁତ୍ରଙ୍କର ନାମ ଦେଇ ସେ ଡାକନ୍ତେ ପବନ ତୁଣ୍ଡୀ
ନନ୍ଦନ ଦେଖି ସାନନ୍ଦ କୁନ୍ତିଭୋଜର ଦୁଲଣୀ । ୩୯
ମହାଘୋର ଅନ୍ଧକାର ବରଷନ୍ତି ମେଘେ
ସେହିକ୍ଷଣ ବସୁଦେବେ ଯେସନ୍ତେ ବହୁକ କଂସଭୟଯୋଗେ । ୪୦
ପୁତ୍ରକୋଳି ଯେନ ଦେବୀ କନ୍ଦରେ ଦେବନ୍ତ ଅଛନ୍ତି ବସି
ମହାମତ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ରେକ ତର୍ଜନ କଲା ଆସି । ୪୧
ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ଜାଗିଲେ ଦେବୀ ଭୋଳଗ୍ରେ
ଭୟଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଚକାଇ ଶେଷିଂଶ ଦେବତେ । ୪୨
କୁରବିନ୍ଦ ଯୋଜନ ଶେଷଣ ମହାଗର
ଦେବତ ଉପାଡ଼ିଲ ହୋଇଲା ବାମର ପର୍ବ୍ବ ପଡ଼ି । ୪୩
ମହାଗ୍ର ଦେବତ ପର୍ବ୍ବ ପଡ଼ିଲା ଗାଧାନ୍ତେନ
ବେଗିଣି ଜାଗିଲେ ପଙ୍କଜ ଏକଘାତେନ । ୪୪
ଦୁର୍ଜନ୍ତ ତରେ ଜଙ୍ଗଲ କୁର୍ମ୍ମ ପକାଇଲେ ଉପରେ
ଧାଡ଼କାରେ ଉଠିଲେ ସେ ଦୃଢ଼ର ଉପରେ । ୪୫
ଦେଖନ୍ତେ ଶତ୍ରୁ ଖାଇଲ ସେ ବାଳକିଷି
ଶ୍ରାବଣମାସ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଚନ୍ଦ୍ରମା ପ୍ରକାଶ କରି ବରଷି । ୪୬
ଦେଖନ୍ତି ନନ୍ଦନ ଉଗ୍ରନଶାସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଁ
କାନ୍ଦିଲ ନନ୍ଦନ ସେ ବାଳୁଡ଼ ରୁହ ଦେଇ । ୪୭
ଗର୍ଜନ ନାଦ କରି ଧାମଇ ମତ୍ତ ବ୍ରାଘ
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଶୋଷିଲ ସେ କରିବା ଆଧାର ଯୋଗ । ୪୮
କାନ୍ଦଲ ସେ ଭୀମସେନ ତରଣି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ
ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଣ୍ଡୁନରେ ବାଜିଲା ପାଦ ଯାଇ । ୪୯

୩୯।୧ ପୁତ୍ରଙ୍କର ନାମ ଦେଇ ସେ ଡାକନ୍ତେଲ ପ୍ରଶଂସୀ । ୪୦।୧ ମେଘେ --ମେଘେ
୪୦।୨ ଗେରହ୍ମେ—ଉଦ୍ଦେଗେ । ୪୧।୨ ଯୋଧମାନଙ୍କଠାରୁ ବ୍ୟାଘ୍ର ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରାପ ଅଛୁ ।
୪୩-୨-(କ) ବେଢ଼ ଲମ୍ବି ଗଲ ପୂର୍ବ ପର୍ବ୍ବ ପଡ଼ି । ୪୬-୨-ଶ୍ରାବଣ ମାସ ଅନ୍ଧାର
ମହାଘୋର୍ ବରଷା ନଶି ୪୭।୧ କାନ୍ଦିଲ ନନ୍ଦନ ସେ ମେଘ ଗରଜଇ । ୪୬।୧
ଉଗ୍ରନ ଶାଙ୍ଖ—ଉଗ୍ରନଶାସ୍ତ୍ରୀ ୪୮।୨ ଆଧାର—ଆହାର ୪୮।୧ ବ୍ରାଘ—ବ୍ୟାଘ୍ର ।

ଭୀମର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜିଲା ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଖରେ
ବାଜନ୍ତେ ମୁଖଟା ତାର ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂନା ।୫୦
ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେକ ବ୍ୟାଘ୍ର
ଭଜନା ପ୍ରଘାତ ହୋଇଲା କାନ୍ଦଇ ସେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ।୫୧
ହୋଇଲାଟି ଉଠିଗଲା ବୃକ୍ଷର ଉପରେ
ପଣ୍ଡୁ ଆସି ହୋଇଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତରେ ।୫୨
ଦେଖିଲେ କାନ୍ଦୁଅଛି ସୁନ୍ଦର ବାଳକ
ପୁଅ ପାଦତଳେ ବ୍ୟାଘ୍ର ହୋଇଅଛି ହତ ।୫୩
ପୁଣ ସେ ରୋଦନ କରନ୍ତି ବାଳୁତ
ଅଦ୍ଭୁତ ଦେଖିଣ ପଣ୍ଡୁ ହୋଇଲେ ଚକିତ ।୫୪
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନୀ ଅନାଇ ଅମ୍ବାଳିକା ସୁତ
ଯାଚିଲି ମାୟା କରୁଛି କେବଣ ଦେବତା ।୫୫
କେବଣ ମହାତ୍ମା ସେ ପୁଅ ଘରୁ ଚୁଡ଼ି
କେଶୀକ ଗଲ ପୁତ୍ର ପ୍ରେମ ଅଛି ଭାଗ୍ୟ ।୫୬
ଅନଙ୍ଗ ଦେବର ଜାଣି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଚେତ ହୁଟି
ଦେଖନ୍ତି ପଣ୍ଡୁରାୟ ସେ କାହାର ପୁଅ ଗୋଟି ।୫୭
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦେଖିଣ ହୋଇଣ୍ଡେଜର କୁମାରୀ
ଚକ୍ଷୁ ପୁରାଣ ଦେବ ବୃଷଭ ଅବରଣ ।୫୮
ପଣ୍ଡୁର ଦେଖନ୍ତେ ସେ କାନ୍ଦିଲା କୁମର
ବାମପାଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ବାଜିଲା ପର୍ବତ ଶିଖର ।୫୯

---

୫୦ ବାଳୁତ ପୁଅର ପାଦ ବାଜି ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଖକୁ, ବାଜି ବ୍ୟାଘ୍ର ମୁଣ୍ଡ ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ । ଏକା ପ୍ରୋକ୍ତରେ— ୫୧ ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ବ୍ୟାଘ୍ର ବର । ଭଜନା ପ୍ରଘାତ ହୋଇଲା ପଡ଼ି ପର୍ବତ ଉପରେ ॥ ପଣ୍ଡୁ ଆସି ହୋଇଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ । ଦେଖିଲେ ରୋଦନ କରଇ ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତେ ॥ ପୁଅ ଦେଖି ପଣ୍ଡୁରାଜା ହୋଇଲେ ଅଦ୍ଭୁତ ଚିତ୍ତ । ବାଂଗୁରଜି କେବଣ ମାୟା ସେ ରୋଦନ କରଇ ବାଳୁତ ॥ ୫୩-(ଖ) ଦେଖିଲେ ଆସି ହେଉଅଛି ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତ । ପୁଅ ଦେଖି ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ହୋଇଲା ଚକିତା । ୫୪-(ଖ) ନାହିଁ । ୫୫ ଦେବକୁମାର ପ୍ରାୟେ ଧରଣୀ ପୁଣ ସେ ତ ॥ ୫୬-(ଖ) ବସୁଧାଇ କେବଣ ମାୟାରେ ସେ କାନ୍ଦଇ ବାଳୁତ । ଦେବ କୁମାର ପ୍ରାଏ ଧରେଇ ପଡ଼ାଇ । ୫୭-(ଖ) ନାହିଁ

ଅନାଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଯେ ଅଛଇ ଗଣ୍ଡବର
ଶିଂଗ ଲୁହନ୍ତେ ଅନୁକ୍ରମେ ବଢୁଅଛି ଶରୀର । ୬୦
ଶିଂଗ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ତଳ ଶତେ ଯୋଜନ ଶିର
ବାମପାଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଲଟି ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର । ୬୧
କୋଟେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇଲା ହୁଙ୍କାର
ପ୍ରଥମରେ ପାଦ ମୋତେ କଲୁ ରେ ପ୍ରହାର । ୬୨
ବ୍ରତଚଣି ବ୍ୟଥା ପାଇ ବୋଇଲା ଗିରିବର
ଆହେ ଅହେ ସ୍ୱାମୀ ତୁ ପ୍ରଥମ ଦୁହେ ମାର । ୬୩
ବେଣୁପଦେନକ ଶାପ ଦଣ୍ଡି ଗିରିବର ଦିଲା
ଆପିଣ କୋଇଲ୍ଲା ଦେବ ସୁପଦ୍ମ ହମ୍ପାଳନ । ୬୪
ଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା କଲେ କୋଟ୍ରା ସେ କାହାର ନନ୍ଦନ
ସେ ବୂଷ ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ମୋ ମନ । ୬୫
ଅହୋ ସ୍ୱାମୀ ଲୁହେ ଲୁହଣି ଗଲ ସେବେଣି ହେଷ
ନମଧ ଅଖାର କର ବରଷର ଘୋରମୂର୍ତ୍ତି । ୬୬
କାମେଣ ସୁମରିଲା ମୁଁ ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ
ସେ ମହାପୁରୁଷ ଆସି ଅବୋଧିଲେ ମୁକୁ । ୬୭
ତାହାରେଣି ପୁତେକ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲା ସେ ମୋତେ
ଗ୍ରୀମସେନ ନାମ ସେହାକୁ ଦିଲେକ ମହତେ । ୬୮
ଶୁଣିଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖର ହୋଇଲେ ଅନେକ ଉଦ୍ଧତ
ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ଟୋକି ମୋର କୋଳେ ଦଅସି ପ୍ରଯାତ । ୬୯
ସେତେ ବୋଲି ପୁତ୍ରକୁ ଧଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ନରନାଥ । ୭୦
ଟେବେତ ଶାପ ଯେ ଦିଲ ସେ ପୁଅକୁ
ଅନେକ ଖେଦୋଶ୍ରୀ ହୋଇ ଦେବୀ କହିଲେ ଟେବେତକୁ । ୭୧
ତହି ମଧ୍ୟେ ଟେବେ ଅନନ୍ତ ଦମ୍ପାଳିଲୁ
ପବନ ଦେବତାର ପୁଅର ଆଣ୍ଡେନିକା ସହିତ ନୁଆଁଇଲୁ । ୭୨

୬୦। ଶିଂଗ ଲୁହଲେ ଅନୁକ୍ରମେ ବଢ଼ଇ ଶେଷର ॥ ୬୨। ପ୍ରାକର୍ମ—ପରାକ୍ରମ
୬୩, ବାଳୁଙ୍କ ବସୁସୁଂ ସେହେଳ ପ୍ରାକର୍ମ କୋହୋର । ଜନ୍ମ ହୋଇଲୁ ତୁ ମୋହୋର
କୋଳର ୬୪ ମୋରେ ଶାପ ଦେବେଟି ଫଳୁ ରେ ମନୁଷ ଲୁମର । ୬୬। ତାପେଣ
ସୁମରିଲି ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ ୬୮। ତାହାର କଲ୍ୟାଣେ ପୁତ୍ର ପ୍ରାପତ ହୋଇଲାଜ
ମୋତେ ॥

ତୋହୋର ତହିଁ ଅଟନ୍ତି କରୁଅଛନ୍ତି ବାସ
ତୁ ସତ୍ୟଜ ଅଂଶୁର ସେ ସନ୍ଧିକୁ ଦଶ ଦୋଷ । ୭୩
ନିକଳଙ୍କ କରି ମୁଁ ଯେ ସୃଷ୍ଟି କଲି ଜାତି
ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଲୋଟ କରମେ କଲୁ ହେ ମହନ୍ତ ଉଚିତ । ୭୪
ସୁନ୍ଦରକର ଶାପ ମୋର ଦଲୁ ନ ଉଦ୍ଧର
ଭୂମଙ୍କୁ କାଟନ୍ତୁ ଜନେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି । ୭୫
ଅଂଶ ରି ଶାପ ଦେଲଁ ଲେଉଟନ୍ତୁ ଲୋକେ
କଦଳୀ ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଦୋଲାଇ ଯତରବତେ । ୭୬
ସୁଦେଶୀ ଯେବଣ ଶାପ ଦେଲୁଁ ଗୋ ମାତେ
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିଲେ ଅଛନ୍ତି ମୋର କାୟେ । ୭୭
ଅଷ୍ଟଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଇ ଲେଉଟିଅଛ ମୋତେ
ଭଜ ଭଜ ମାତା ଗୋ ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲି ଟୁଁ ତୋତେ । ୭୮
ଅବଶ୍ୟ ସେ ପୁତ ତୋର ପ୍ରଥମ ଯୁଗରେ ହାରିବ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ମୋତେ ସୁମରଣା କରିବ । ୭୯
ଦ୍ୱାପର ବର୍ଷେ ଜାତ ସେ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ପୁନ
ଶରେ ସିଂହର ଦ୍ୱାର ହୋଇବ ସମ୍ପନ୍ନ । ୮୦
ମୁଁ ସେତେବେଳେ ବସିବି ସେହ୍ୱାର ଦକ୍ଷିଣ ପାଶି
କ୍ରି ଜୋଡର ମୂରତି ହୋଇବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶିରୋମଣି । ୮୧
ତଥାପି ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ହୋଇବ
ତ୍ରିଜୋଡର ମୂରତି ଦେଖି ସବୁଲୋକ ଭୟେ ଭଜିବ । ୮୨
ସେତେବେଳେ ହିଁଆଇଲୁ ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖ
ତୋହୋର ନାମ ଲୋଟା ଟିକି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିରଞ୍ଜନା । ୮୩
ଚକାକାଇ ଦେଖି ଭମଣି କଲୁ ଯେ ଆଜ ରାତି
ନିରଞ୍ଜନା ନାମ ତୋର ଆଜ ତୁ ଦେବୀ ଲୋକ୍ରି । ୮୪
ସତ୍ୟସୁତ ଅନ୍ତ ହେତୁ ପୁରେ ସମାଗମ ମହାମୁନ
ଅବଳା ମହାପଦ୍ମ ଗୋ ତାହାର ଘଟଣା । ୮୫

୭୩। ପବନ ଦେବତା ଅନ୍ତେପରେ ବସଗଲୁ ।। ୭୩। ଅଂଶର ଅଟଳ ତୁ ସନ୍ଧିକୁ ନା ସଙ୍ଗ ଦୋଷ । ୭୯। ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ମୋତେ ସେ ବାରେକ ସୁମରିବ । ୮୦। ଅବଳା ମହାପଦ୍ମ ଗୋ ତାହାର ସରଣୀ ।

ଋଷିଙ୍କର ବରେ ଜନମିଲି ଅନାଦରୁଁ ତେଣ
ପିତାମାତାଙ୍କୁ ନାମ ତୋର ଦେଲେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ । ୮୬
ଯେ ଜନମେ ପଡ଼ିଲୁ ତୁ ସାର୍ଯ୍ୟଦାତା ମରୁତ
ମହାବଳବନ୍ତ ତୋର ତେହ୍ନୁଁ ଜାତ ହୋଇଲେ ହନୁମନ୍ତ । ୮୭
ଯେବେଠାରୁ ସୁତେ ଦଧାନ ତୋତେ ହୋଇଲେ ଜାତକ
ସୁନ୍ଦି ହଦତେ ହୋଇଲା ତୋର ଇତି ଭଙ୍ଗ । ୮୮
ଜଦ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟର ଭୀମ ତୁହି ହିନା ଧନ୍ଦୁ
ଦୁର୍ଗୀର ନିମନ୍ତେ ତୁହି ମହାଭୁଜ ଯେ ବନ୍ଧୁ । ୮୯
ଯେବେ ତୋ କୋନ୍ତ ସେଜର ବରେ ହୋଇଲୁ ଉତପତ୍ତି
ଜନ୍ମରେ ତେଖିଲୁ ଗୋ ବୁର୍ଦ୍ଧ ମହାଯନ୍ତ । ୯୦
ଯେ ତୋତେ ପ୍ରଦନ୍ତ ହୋଇଲେ ଦସ୍ୟୁ ପ୍ରତିପାଳ
ଅନଘ ମହାନ୍ତସ୍ଥ ଶଇଲେକ କଟାମାଳୀ । ୯୧
ତୁ ଯେ ଚରମ ବୈଷ୍ଣବ ଦେଖ ସେ ଅର୍ଦ୍ଧମୂର୍ତ୍ତି ।
ଲମାତେ ଯେ ଦସ୍ୟାକର ଗୋ ପଣ୍ଡୁରାଜ ବାମା । ୯୨
ଶୁଣିଣ ଦତ୍ତାପ ଯେ କୋଳନ୍ତ: ହୋଇଲେ
ତୁ ମହତ ଗିରିଧର ବୋଲିଣ ବୋଇଲେ । ୯୩
ମୋହୋ ଶାପ ତୋତେ ନୋହିବାକ ଆନ
ଯୋଜାଦନ୍ତ ଷଣ୍ଡ ହୋଇ ହୋଇବ ଦେବତାମାନ । ୯୪
ଜଗତଯାକ ତୋତେ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବେ
ତୋହୋର ସ୍ଥଳ ଥାନେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବସିବେ । ୯୫
ବଦନ୍ତ ଅତ୍ରି ଶୁଣସି ନରନାଥ
ଶୁଣ ସାବଧାନେ ସ୍କନ୍ଦପନର ବୀନକାଳ କଥା । ୯୬
ଜନଙ୍କୁ ଶୁଆଇଣ ଦେଖ କୋନ୍ତ ସେଜର କୁମାର
ବ୍ରହ୍ମଣା ଏଥି ଯୋଗାଡ଼ମାନ ଦେଖି ଯାଉ । ୯୭
ମାଦ୍ରୀ କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ଗଲେ ଗଙ୍ଗା ଯେ ସ୍ନାହାନେ
ପଣ୍ଡୁ ରହିଛନ୍ତି ଯେ ଉଦ୍ୟାନଙ୍କ ବନେ । ୯୮

୮୮|୯ ଜତଙ୍ଗ—ଜତଙ୍କ ୧୬-୬-(ଖ) ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରସାଦେ ଶୋ ପଡ ପାଇଲୁ ପଦନ୍ୟ, ତୁ ମୋତେ ସୁଦସ୍ୟ କର ପଣ୍ଡୁରାଜ ଜନ୍ୟ ୯୮—ମାଦ୍ରୀ କୋନ୍ତୀ ଦୋହେଁ ଗଲେ ସ୍ନାନପାଇଁ । ପଣ୍ଡୁ ସେ ରହିଛନ୍ତି ଉଦ୍ୟାନ କାନନ ଶିର ॥

ହରିଣୀଶାଳରେ ସେ ପଶିଲା ମାରୁତି
ପାକଶାଳେ ଯାଇ ମିଳିଲା ତତ୍ତ୍ୱ । ୯୯
ଶତ ଡଙ୍ଗଣ ଯେତେ ଥିଲନ୍ତି ହରିଣା
ସବୁଠାରୁ ଅଧେ ଅଧେ ଭୁଞ୍ଜିଲ ବାନ୍ଧବ ଭୁଲିଣ । ୧୦୦
ବାନ୍ଧବଗଣ ଅଗ୍ନି ସମ୍ପେସନ ଦେଖିଠାରେ ଶୁଣିଲ
ମ୍ଲାନ ମନ ଧାରି ଅଇଲେ ଦେବୀ ସେ କୋଇଲେ । ୧୦୧
ଚନ୍ଦ୍ର ଭଜେ କଲେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି
ମନୋହିତ ତର ସେ ବଜାଇ ଦଣ୍ଡ୍ୟାକ୍ତ । ୧୦୨
ଗୋଇଲା ଦେଖି ଶଚୀ କଲେ ହରିଣୀଶାଳରେ
ଦେଖିଲେ ଅଧେ ଅଧେ ନାହିଁ ହରିଣୀ ଭାଣ୍ଡିରେ । ୧୦୩
ବାନ୍ଧବ କହିଲେ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ର ରଜା ଆଗେ
ଦେ ଦେବ ଅଧେ ଅଧେ ନାହିଁ ହରିଣା ଯୋଗାଡ଼ ଯାଗେ । ୧୦୪
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ଶିଶିକର ସଂଜ୍ଞା ଅଣ
ବେ ବୋଇଲେ ଦୁଇଲ ସେ ଅନନ୍ତ ବିଧାନ । ୧୦୫
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ଆଧାର ଦେଲେ ଅନ୍ନ ସେ ସେଷ୍ଠନ
ଦେବ ପିତୃ ଦେଇ ଆପଣେ କଲେକ ଭୋଜନ । ୧୦୬
ଏହିମତେ ବାନ୍ଧବ ଭୁଞ୍ଜିଲ ନିତି ନିତି
ଦିନୁଂ ଦିନୁଂ ଅଧାରେ ବଢ଼ିଲା ପ୍ରୀତି । ୧୦୭
ପୂଆଇ ପୁଅଇ କରି ଦୁନ୍ଦୁ ଭୁଞ୍ଜି ଅନନ୍ତ ରହିଲା
ଏହିମତେ ବରଷ ଚଉଷଠି ଗଲା । ୧୦୮
ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚଉଠି ଯୋଗବାର
ଭଦ୍ରାବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ସ୍ୱୋତ ସେ ଦିନର । ୧୦୯
ବବନାମେ କରଣ ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ
ରହିଲ ସହାନ୍ତ୍ରିକ ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଭୋଗ । ୧୧୦
ସେ ଦିନ ପାକଶାଳେ ଦେଖି ବାନ୍ଧିଣି
ମହାଦ୍ୱାର କଣ୍ଠ ସମସ୍ତ ଚଉଦି । ୧୧୧

୧୦୧।୧ ଶୁଚେଭ – ଶୁଏ ୧୦୪।୨ ଚଗୋଇଚଲେ—ବିଶ୍ରାମ କରିବା ପରେ ଗନ୍ଧପାନ
ପରେ ୧୦୬।୧ ସେସ୍ତନ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୧୦୮।୧ ପୁଅଇ—ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇ
୧୦୯।୧ ଯୋଗବାର—ଶୁକ୍ରବାର ଶନିବାର ୧୧୦-୧-(ଖ) କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଭୁକ୍ତଣ

ଭୃଙ୍ଗୁ ଭୃଙ୍ଗି ନନ୍ଦନ ସମସ୍ତ କଲ ଭକ୍ଷା
ଯୋଗାଡ଼ ସକଳ ଶାନ୍ତି ମାନ ହେଲ ତୁଷ୍ଟା । ୧୧୨
ବାସୁକି ଶୋଇଲେ ଯାଇ ଶଯ୍ୟାରେ ସୁଚିତ୍ତ
ସ୍ନାହାନ ସାରି ସୁବେଶ ହେଲେ ଦେବ ଜୋତେ । ୧୧୩
ପଣ୍ଡୁ ଭକ୍ତେ କଲେ ଆସି ଆସନା ଆସନେ
ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ କଲେ ପାକଶାଳା ଭୁବନ । ୧୧୪
ପ୍ରଥମ ଓଦେସ୍ୟରେ ଦେଖିଲେ ଭଣ୍ଡାଂ କାହିଁ ନାହିଁ
ଅନ୍ତ୍ରିକ ହୋଇଲେ ଦେବ ସମସ୍ତ ଶାକ ବସ୍ତୁଂ । ୧୧୫
ବିସ୍ମୟେ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କର କତ
କେବଣ କାରଣ ବୋଲି ପୁଚ୍ଛା କଲେ ପଣ୍ଡୁସୁତ । ୧୧୬
କୋଟ୍ୟାସ୍ୱେ ବୋଇଲେ ଦେବ ମଣୋହି ଯୋଗାଡ଼
କାହିଁହିଁ ନାହିଁ ଦେବ ଶାନ୍ତିମାନଙ୍କର । ୧୧୭
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରତିବାଦ ଭୁ ଥିଲ ହୋଇଥାଅ ପ୍ରଭୁ !
ତଦନ୍ତ କରି ଦେବ ବୁଝିବା ଆମ୍ଭେ ସେହୁ । ୧୧୮
ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ନନ୍ଦମଣି
ଧନ ଅଷ୍ଟ ଚଳ ଯାଚିଲା ରୁକ୍ମିଣୀ । ୧୧୯
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଆଜ ସ୍ନାନ ବଡ଼ ଲାଗି
ରୁକ୍ମିଣୀ ନଡ଼ଫୁଲ ରନ୍ଧନା କର ବେଗି । ୧୨୦
କୋଇନ୍ତୀ ମାଦ୍ରୀ ଯେ ଶାକ ସଜା କଲେ
କବାଟ କଳି ତିନିହେଁ ସ୍ନାହାନକୁ ଗଲେ । ୧୨୧
ବଡ଼ସ୍ୱନ୍ତ ଅଚନ୍ତି ଶୁଣସି ନୃପପତି
ଭୀମସେନ ବାହୁଡ଼ି କହନ୍ତି ଗୀତ । ୧୨୨

୧୧୩।୧ ଓଦେସ୍ୟ -- ଔଦସ: - ଓଦନ - ଅନ୍ନଶୋଚ (ଖ) ଶାନ୍ତି । ୧୧୯।୨ ରୁକ୍ମିଣୀ— ରାଜି, ରଜକ ୧୨୧-(ଖ) ଏକ ପଦ ବୋଲେ ରୁକ୍ମିଣୀ ବେଳେ ଗଲେ, କବାଟ କଳି କୋଇନ୍ତୀ ମାଦ୍ରୀ ସ୍ନାହାନ କରି ଗଲେ । ୧୨୨।୧ 'ବଡ଼ସ୍ୱନ୍ତ ଅଚନ୍ତି' ପରେ ଅନ୍ୟ ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପାଠ - କଦଳୀ ଅନ୍ତି ଶୁଣ ନୃପ ନମ୍ବ ରାଜନ । ବାହ୍ଲିଂ କୁତୋଦ୍ଭେଦ ଚରଣ ବନ୍ଧାନ ॥ ସେହିକାଳେ ପଣ୍ଡୁ ଯୁଝନ୍ତି ଆନେ ବସି । ଶୋକର ଠାବରୁ ବାହୁଡ଼ ଛଡ଼ିଅଛି ॥ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସେ କରନ୍ତ ଭିଆଁ । ରାକ୍ଷସମାନେ ପଛି ପାଚ କରେ ନଷ୍ଟ ॥ ପଣ୍ଡୁ ଭିତରେ ପଶିଲେ ଯୁଦ୍ଧରେ । ଧାଡ଼ିକାରେ କବାଟ ଦେଖ୍ଣ ପଶିଲେ ଗୃହଗତେ ॥ ୧୨୦।୨ ନଡ଼ଫୁଲ—ଅନ୍ନବାଞ୍ଛନାର (ଖ) ଯୋଗାଡ଼

ଶୋଇଲ ଠାବରୁ ଗୁଞ୍ଜୁଗୁଞ୍ଜ ମାରି ଉଠି
ନୂତଣା ଶାଳେ ଟଣି ପାଳନ୍ତ କରଇ ଅଙ୍ଗଠି । ୧୨୩
ପଣ୍ଡୁ ସୁପତ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ଚଉବଟେ
ଥାଟକ ରେ କବାଟ ପେଢଣ ପଶିଲେ ସୁନ୍ଦରଟେତ । ୧୨୪
ମଣ୍ଡଫୁଲ ଘରେ ସେ ପଶିଲେ ସୁପତ ହୋଇ
ଦେଖିଲେ ଖ୍ୟାମନ୍ଦେନ ପାଳନ୍ତି ଧନୁ ଧାଇ । ୧୨୫
ବେଶାଳକ୍ତି କରେ ଭେନ ବିସ୍ତାର କରଇ କୁଣ୍ଡ
ସେବା ହାପରେ ଲୋକଲ ନିଦ୍ଭୁତ କରଇ ପିଣ୍ଡ । ୧୨୬
ଘଟେତ ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ କୋପ ଘରେ ନ ପାଉ
ହାଣ୍ଡିମି ନେକାଳି ସେ ଗାଡ଼ାଗ ବେଗେ ନେତ୍ର । ୧୨୭
ଘାଂକୋଖୁ ଶାଳେ ଟଣି ଆଣନ୍ତେ ଅଗିବଇ
ବାହାର ହୋଇ ଚଳାଇ ସେ ବାତୁତ କୁମର । ୧୨୮
ଅଗ୍ନିପଦ୍ଧ ଯେନ ବାସୁ ଅଶ୍ୱ ବଗାଇ
ଚବନ୍ଧୁଂ ବେଗେ ବାତୁତ କୁମର ପଳାଇ । ୧୨୯
ବନ କନ୍ଦର ପର୍ବତ ନିର୍ଝର ଅଟବୀ
ମହାଦ୍ୱାରେ ଭୋଗୀବନ୍ତ ପଣ୍ଡୁ ରାଜ ଦେଖା । ୧୩୦
ଖ୍ୟାମଦେନ ଚଳନ୍ତେ ପଣ୍ଡୁ ଡୋଳାନ୍ତି ପଡ଼ାଇ
ପଣ୍ଡୁର ଚଉଡ଼ ଅଗ୍ନି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହୋଇଣ ଥାନ୍ତ । ୧୩୧
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଦ୍ୱାରପାଳ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣ
କହିବୁ ଆଜ ଦୋଷ ଶିର ଦେଇବ ରେ ଖ୍ୟାମ । ୧୩୨

୧୨୩। ଗୁଞ୍ଜୁଗୁଞ୍ଜ—ଗୁଞ୍ଜୁଗୁଞ୍ଜ ମାରି: ପେଟେଇ ହାମୁଡ଼ି ହୋଇ (କ) ଗୁଡ଼ୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ୁଂ ହୋଇ ୧୨୩। (ଖ) ପାଗମାନନ୍ତ ଦେଖେ ହିଣ୍ଡି । ୧୨୫। ମଣ୍ଡଫୁଲ ଘରେ—ଗୃହଣା ଘରେ ୧୨୬ । ବେଶାଳ ହେକଣ ବସ୍ତ୍ରର କରେ ଲୁଣ୍ଡେ, ଗଣ୍ଡପଡ଼େ ଦେଖି ଭୂତେ କରେ ପିଣ୍ଡେ । (ଖ) ବେଶାଳକ ଭୂତେ କର ଶାଢ଼େଣ ଢୋକଣ । ୧୨୬। (ଗ) ବେଶାଳ ହୁଡ଼ରେ କର ଭଳେ ବିସ୍ତାର କରଇ କୁଣ୍ଡ । ୧୨୬। ବେଶାଳନ୍ତ—ବୃହତ୍ ଭୋଜନ ପାତ୍ର, ଶୁଖେଇବା ପତ୍ରର ବଡ଼ ଚୋଳ ବା ଦନା ।
(ମରହଟ୍ଟୀ—Molesworth Dictionary)
A plate or platles formed by leaves tacked together
୧୨୮। ଘାଂକୋପରେ ବନ୍ଧିଲ ଘାଡ଼କୁ ଅଗିବଇ । ୧୨୮। ଘାଂକୋଖୁ ଶାଳେ—ଘାଞ୍ଜୁ—ଜନତ—ବଢ଼ନ ରଖିବାର ଘୋଳ, ସେଠି ଘରେ ଘାଞ୍ଜମାନ ଥାଏ ।

କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ଦୁହେଁ ସ୍ନାହାନ କରି ଆସୁଥିଲେ
ଧାଇଁଣ କୋଳ କରି ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କୁ ଧରିଲେ ।୧୩୩
ରାଜଗଣ ମହାରାଜା ଯେ ଅନେକ ମନ୍ଦ ବୋଲି
କୋପେଣ ବେଗ ଯାରିଯାକ ପକାଇଲେ ପେଲି ।୧୩୪
ବାଳକ ନେଇ କରି ବୋଇଲେ କୋଇନ୍ତାସୁ
ଅଗ୍ୟାନେ ଦୋଷ କଲୁ ବାଳୁତ ତନୟେ ।୧୩୫
କାହିଁରେ ପଣ୍ଡୁଟେ ତୁମ୍ଭ ଧର୍ମ ଦୈବତ
ପୁତ୍ର ତୋଷିକ ମୋହୋର ରକ୍ଷା କରିବା ମହତ ।୧୩୬
ରୋଦନ କରିଣ ଯେ ପକାଇ ପୁତ୍ର ଆଗେ
ଅଧିକ ଜହାଇ ତୋଡ଼ିଲି ପଣ୍ଡୁ ସଙ୍ଗେ ।୧୩୭
ପଣ୍ଡୁର ପଞ୍ଚକର୍ମ ବଳାୟଣ ବ୍ରାହ୍ମଣେକ ନେଇ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାସୁ ଦେହ ଅର୍ପି ଦୋଡ଼ାଇ ।୧୩୮
ତାହାଙ୍କର ପଞ୍ଚକର୍ମ କୋଇନ୍ତାସୁ ଗୋଡ଼ବନ୍ତି
ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ଚିତାରେ ଥାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।୧୩୯
ସ୍ନେହନ୍ତେ ପକାଇ ଯେ ବାଳୁତ ନନ୍ଦନ
ଯାତେଣ କୋଳେଇ ଲେଉଟି ଯୋଜନ ।୧୪୦
ଭୂଷ୍ଟି ବାହୁ ବେ କାଣ ଯେ ଦେବ ଗୋଟିଏ
ପଶ୍ୟାବେଳେ ପୁଣି ଲୁ ତାହା ବାଳୁତ ତନୟେ ।୧୪୧

୧୩୬-୧ (ଖ) ଧର୍ମଦୈବତ = ଧର୍ମ ଯେ ମହତ । ୧୩୬ କାହିଁର ପଣ୍ଡୁଟେ ତୁମ୍ଭ କାହିଁର ଦୈବତ । ପୁତ୍ର ତୋଷିକ ମୋହର ରକ୍ଷା କରିବା ଉପାୟନ୍ତ । ୧୩୭।୨ ଜହାଇ—ଜହନ୍ତ— ବୋଲି ୧୩୭ରୁ ୧୪୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଘ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୧୩୮।୨ (ଘ) ପୁତ୍ର ତୋଷିବ ରଖିବା ପାଇଁ ଯେ ଧର୍ମ ବେଳହୁଁ ॥ ତାହାଙ୍କର ପଞ୍ଚକର୍ମ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ମାଦ୍ରୀ କୋଇନ୍ତା, ଏଥି ବ୍ୟାକୁଳ ଯେ ରାଜାର ଦେହ ବକତା । ୧୩୯।୨ ଧାଇ—ଦେଉଛନ୍ତି ଯାଉଛନ୍ତି । ୧୩୯ ପଦଠାରୁ ୧୪୬ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଛି ।—ପକାଇ ଭୀମ ସେନ ପଞ୍ଚକୁ ନନ୍ଦନ, ଆଗଣ ଯୋଜନ ପକାଇ ଅପରାଧ ॥ ହୁଶ୍ଚନ୍ତେଣ ପର୍ବତ ଯନ୍ତ୍ରନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି, ଧାଆଇ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ଋଷି ପଣ ଛାଡ଼ି ॥ ଧାଆନ୍ତେ ପହିଲୁ ଯେ ନକୁଳର ବାଳ, ଧାଇଁ ଯାଇଁ ପଣ୍ଡୁ ଧଇଲୁ ତାର ବାଳ ॥ ଋଷି ପଣ ଛାଡ଼ି ଧାଆଇ ହାଣିମାକୁ ଅଧ ରାହେ, ଅଗ୍ନି ଦେବତା ଧଇଲେ ଯାଇଁ ବେଗେ ॥

ଭକ୍ତ ସେ ଜନ ଆମୃତକ ସେ ପର୍ବତ ଚୂଡ଼ାଁ
ଧୂମ୍ରସେନ ଶ୍ରୁତଶ୍ରେଣୀ ହୋଇଲ ମସିଗୁଣ୍ଡା । ୧୪୨
ସେ ପର୍ବତ ତଳେ ଅଛି ନଦୀ ସେ ଗୋଟିଏ
ତହିଁ ଯାଇ ଯୁଦ୍ଧ ଚଳିଲା ବାଳୁକ ତ ଚଳନ୍ତେ । ୧୪୩
ତେବେ ତେଙ୍କ ଚଢ଼ିଲ ଚଣ୍ଡୁ ବାଳୁକ ଉପର
ବାମକରେ ଅଙ୍କୁଶି ଧଇଲ ଭୀମସେନର ବାଳ । ୧୪୪
ଖଡ୍ଗ ଦେଖଣ ଚଣ୍ଡୁ ଭାଣୀ ଲେଉଟଇ ନଭରେ
ଖଣ୍ଡା ଧଇଲେ ଯାଙ୍କ ଦେବ ବୈଶ୍ୱାନର । ୧୪୫
କୋପେଣ ଉଚ୍ଚ ଡ଼ାକେ ଚଣ୍ଡୁ ଦେବଙ୍କୁ
ମାରିବି ତୋ ଦୁଷ୍ଟ ସୁଖ ଗ୍ରାହୀ ତେଣା ପଣ୍ଡିତେ । ୧୪୬
ଅଗ୍ନି ବୋଇଲେ ରାଜା କୋପ କର୍ମ ସୁରତ
ଅଗ୍ୟାନ ବାଳକ ସ୍ୱାହାର ହୋଇ ଅଛି କେତେ । ୧୪୭
ଅହୋ ରାଜା ତୁମ୍ଭେ ସ୍ଥିର କରନ୍ତ ନିଶ୍ୱାସ
ବାଳ ଛାଡ ବସ୍ତ୍ରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସ । ୧୪୮
କୁନ୍ତୀ ମାଦ୍ରୀ ପୁତ୍ରଙ୍କ ରାଜା ବାମ ହସ୍ତକୁ ଧଇଲେ
କୌଣସି ମତେ ଚୂଳଗୋଟି ଛଡ଼ାଇ ନ ପାରିଲେ । ୧୪୯
ବୈଶ୍ୱାନର ବୋଇଲେ ବାଳୁତର ଜୟ ହୋଉ ବାବୁ
ଯେଉଁଠି କରଣି କରନ୍ତ ମୋତେ ତବୁ । ୧୫୦
ଚଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ମୁନ୍ୟାମା ଦ୍ୱିଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠା
ପାଳମାନ ସବୁ ମୋର କରଇ ଅଙ୍ଗ ଠା । ୧୫୧
ସ୍ୱାହା କରନ୍ତି ମୁନି ଜାଣଙ୍କ ସ୍ୱେମନ୍ତ
ପାପ ନାଶ କଲନ୍ତ ସେ ବର୍ଷ ଶତପତ୍ର । ୧୫୨
ଦେବ ପିତୃ ଅତିଥି ଅଗ୍ନି ଆଦି କରି
ସ୍ୱାହାର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟମାନ ଦଅଇ ସବୁଙ୍କୁହିଁ ନ ବସ୍ୱର । ୧୫୩
ବରଷକ ବନ୍ଧୁଁ ସ୍ୱାହାର ସ୍ୱେହେନକ ଚିକୁର
ସେ ମନ ଦୁଷ୍ଟକୁ ମୁଁ ଧୋଇବ କେମନ୍ତ । ୧୫୪

୧୪୩।୧ ସୁତରଣ ଧାଇଁଣ ସେ ଚଣ୍ଡୁ ମହାପାଳ । ୧୪୮ ପଦ 'ଛ' ରେ ନାହିଁ ।
୧୫୩।୨ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ।

ଦଳନ କରୁଅଛୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନ ହେଲା
ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେଲେ ତୋହୋର କାଳେହେଁ ନାହିଁ ଭଲ । ୧୫୫
ଧର୍ମସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଶଙ୍କିଲ ମହାଦୁଃଖ
ବାଳୁତ କାହିଁ ସେମାନର ହୋଇଲ ସେହିତେ ପେଟ । ୧୫୬
ବୈଶ୍ୟାଦର ହେବାଇଲେ ଚଣ୍ଡ୍ର ସେମାନ ତୋହର କଥା
କଣକଳୁ ଦୋଷକୁ ଦେଖ ସେହିପରି ଅବସ୍ଥା । ୧୫୭
ବାଳପୁଅ ଆବର ମାତୁ ଧରଣୀ ପରି
ଅନ୍ୟ ନ ନିନ୍ଦି ଲୋକ ଯେ ସେଥିକୁ ବନ୍ଦିଣି । ୧୫୮
କୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ମୁଁ ଖଅଇ ପିତୃ ଲୋକଙ୍କୁ
ପିତୃଲୋକ ଆଶା କରନ୍ତି ବାଳୁତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ । ୧୫୯
ସେତେବ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଗୋହତ୍ୟା କରିଥିବ
ସନ୍ତାନ ଥିଲେ ଶାନ୍ତି ନ ଖଅଇ ଯମ ଦେବ । ୧୬୦
ସେ ଅବା ପାତକ କଲ ମୂର୍ଖ ଯେ ଅଜ୍ଞାନେ
ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଅଛୁ, ସେମାନର ମୋକ୍ଷ କରିବା କାରଣେ । ୧୬୧
ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅଣି କରଇ ସନର ଈଶ୍ୱର
ତାହାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ନ ପାରଇ ଦାଣ୍ଡକର । ୧୬୨
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କର ସେତେବ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ମରଇ ।
ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ତାଙ୍କୁ ଦଅଇ କଲ୍ପସାଙ୍କ । ୧୬୩
ଖଣ୍ଡିତ ଅଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଭ୍ରମିଥାନ୍ତି ବାଜ
ବଂଶକୁ କାରଣି ଯେ ହୋଇଥାନ୍ତି ଯବକାଳ । ୧୬୪
ବାଳୁତ ଅଇଁଠା ପାଇଲେ ପିତୃଗଣେ
ବହୁତ ସାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଉପୁଜିଲ ମନେ । ୧୬୫
ଚଣ୍ଡ୍ର ବୋଇଲେ ସେତେବ ପିତୃଲୋକେ ହୋଇଲେ ନିବୃତ୍ତ
ଇଷ୍ଟଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଯେ ଅନ୍ନ ଦଅଇ ମୁଁ ନିତ୍ୟ । ୧୬୬
ଯେ ଧର୍ମ ମୋହର ନାଶ କଲ ମୋ ବଂଶର
ଖଡ଼୍ଗ ନା ଖଣ୍ଡେକେ ଛେଦିବ ସେମାନର ଶିର । ୧୬୭

---

(୧୫୮) କଣକଳୁ ଦୋଷକୁ ଶିର ଛେଦନ ଅବସ୍ଥା । ୧୫୬ରୁ ୧୬୦ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୧୬୫ ବାଳୁତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଇଲେ ପିତୃଗଣେ, ସେମାନଙ୍କ ବାଣୀ ଯେ ଉପୁଜେ ସୁଖେଣେ । ୧୬୬, ୧୬୭ ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'ଘ' ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ ଏହା ଶୁଣୁ ଉଲ୍କ ରୁ ଚଣ୍ଡ୍ର ନଷ୍ଟପାଳ ।

ଦେବତାଏ କାହିଁ ଥାନ୍ତି କହ ମହାଶୟ
ଶରୀରରେ ଯେ ନିଜ ଦେବତା ବସନ୍ତି ଦୋଷକ୍ଷୟ । ୧୬୮
ବ୍ରହ୍ମେ ଶିର ଭାଲୁରେ ବଳେ କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା
କପାଳ ଘାଟିରେ ନାଦେ ନାରାୟଣ ମହାତ୍ମା । ୧୬୯
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ଚକ୍ଷୁ ବେନି
ନାସିକାରେ ବସଇ ପବନ ମହାଯୋଗୀ ୧୭୦
ଦୁଇ ଆଡ଼େ ଯେ କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥଳୀ ବେନି
ରୁଦ୍ର ଦେବତା ବସଇ ଭ୍ରୂକୁଟିଗଣ ଘେନି । ୧୭୧
ବେନି ଶ୍ରବଣେ ବସଇ ଦିଗ୍ ଚଇତନ
ଚର୍ମ ଭେଦ ବସଇ ଗୁପ୍ତେ ଶୂନ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ । ୧୭୨
ବତିଶ ଦନ୍ତ ଅଛି ଏକବଣ ବେନି ପାନ୍ତି
ବକ୍ତ୍ର ନିର୍ଗତ ବସନ୍ତି ଗନ୍ଧର୍ବଗଣ ଦେଖିତି । ୧୭୩
ଅଙ୍ଗୁଳି ଭୁଜର ପବନ ମଣ୍ଡଳ
ଶୁକ୍ର ବୃହସ୍ପତି ବସନ୍ତି ବେନି ଯେ ଚଞ୍ଚଳ । ୧୭୪
ହୃଷ୍ଟ ଭୁଜେ ବସଇ ଯୋଗିଣୀ ଓଷ୍ଠ
ତହିଁ ଯେ ବସଇ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ୧୭୫
ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଆରୋହି ବସନ୍ତି ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ ଦେବତା
ନୃତ୍ୟ କୃତାନ୍ତକରଣ ଆନ କଥା । ୧୭୬
ହୃଦୟ ତଳେ ଶୋଷଣ ସମୀର
ମନ ତଳରେ ଯେ ଧ୍ୟାନ ବୁଦ୍ଧି କଣ୍ଠର । ୧୭୭
କଣ୍ଠର ତଳେ ବସନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବତା
ହୃଦଗତେ ରେଖାମେ ବସନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ର ଅପ୍ରମିତା । ୧୭୮
ଦ୍ୱାଦଶ ବିଷ୍ଣୁଦେବୀ ବସନ୍ତି ହୃଦଗତେ
ସନକ ସନାତନ ବସନ୍ତି କରସ୍ଥଳ ଯୁଗତେ । ୧୭୯
ଚଉଦ ବିଦ୍ୟାରେ ବସନ୍ତି ବେନି କରସ୍ଥଳୀ
ସାଧନ ତଳରେ ବସନ୍ତି ଆନନ୍ଦ ମହାବଳୀ । ୧୮୦

୧୭୩।୨ ବେନି ବକ୍ତ୍ର ପାଣି ଅପଣେ ଅଗ୍ନି ସେହି । (ଖ) ବକ୍ତ୍ର ନିର୍ଗତ ଅର୍ଥ ଦେବଗଣ ବସନ୍ତି । ୧୭୪।୧ (ଖ) ମନତ ତଳଣ ଦଶଇ ମହଲ ।

ସ୍ୱାକର୍ମ ଧ୍ୟାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ଶକ୍ତା
କେବଳ ଭୁଞ୍ଜି ବସନ୍ତି ଦତାଙ୍କଣ ଦେବତା । ୧୮୧
ନାଭିଠାରୁ ଜଠରକୁ ତାକ, ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱାର ଯାକେ
ସ୍ୱେବଥିଁ ଭୋଗ କରନ୍ତି ତେତିଶ କୋଟି ଦେବଲୋକେ । ୧୮୨
ପିଣ୍ଡୁ ଦଇବତ ପୁରୁଷ ବସନ୍ତି ନାଭିମନ୍ତ୍ରକ ମାଡ଼ି
ସକଳୁ ଉଦକ ଅନ୍ନେ ଦେହୁ ପାଁନ୍ତି ଛାଡ଼ି । ୧୮୩
ଭିନ ଧମ୍ବୁଦ୍ରସୁ ଆକାଶକୁ ଜଗାଣି
ଧାତୁ ଭେଦ ଉଳକୁ ବହିଲ ନବଦ୍ୱାର ପାଣି । ୧୮୪
ଜଠରକୁ ବହିଲ ଧାରେ ଉଳକୁ ବହଇ ଧାରେ
ଆକକୁ ବହଇ ଧାରେ ଧାରେକ ପିଣ୍ଡର ଆକାଶରେ । ୧୮୫
ପୃଥ୍ୱୀ ଅପ ତେଜ ବାୟୁବ୍ୟ ଆକାଶ
ଟଣାକୁ ଭେଦ ସେ ଦ୍ୱାଦଶ ପୁରୁଷ । ୧୮୬
କାଳ କାମ ଅର୍ଥ ଧର୍ମ ଅହଙ୍କାର ତାହିଁ
ଧିତି ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସେ ଦୃଢ଼ ପଣ । ୧୮୭
ବେଳ ଜାନୁ ମାଡ଼ି ନାଭି ମସ୍ତକ ଉତ୍ତରେ
ଯୋଗ ପୁରୁଷମାନେ ସ୍ୱୟଂ ବସନ୍ତି ପଞ୍ଚସ୍ତରେ । ୧୮୮
ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ମୁଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ଅନ୍ୟ
ଶରୀରେ ଯେ ଥାନ୍ତି ନା ସମସ୍ତ ଦେବତାମାନ । ୧୮୯
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ ପାଡ଼ି
ନାମ ସଙ୍କେତ କରି ସେ କରଯୁଗେ ଝାଣି ଛାଡ଼ି । ୧୯୦
ସନ୍ତୋଷେ ବୋଇଲେ ତାହା ଆତ୍ମ ନବଂ ତୋହୋର ଅନ୍ତର
ସେ ଅଳକୁ ପାଆନ୍ତି ସେ ଅସ୍ଥିକୁଳାଦାତ । ୧୯୧
ସ୍ୱସ୍ତି ଆ ଗୃହସ୍ଥାନଆ ଆତ୍ମଆ ଖାଙ୍କର
ଗଲଙ୍କ ଦ୍ୱିଷଧା ଷେପଣୀ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ । ୧୯୨
ନୈବେଦ୍ୟ ପିଶାଚ ବୀରମାନେ ଅଇଁଠା ତନ୍ତ୍ର ବୋଲି
ତନ୍ତ୍ରବାଟେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ପତେ ଦଖିଲ କର ତୋର । ୧୯୩

୧୮୮ କେବଳ ନାଡ଼ଦାଣ୍ଡ କମଳ ପଣିପଡ଼ନ୍ତ ॥ ୧୯୨ କ୍ଷାନ୍ତିଆ ଘଣ୍ଟାକଣ୍ଠ ଆତ୍ମଆ ଖଙ୍କର ଅଣ୍ଟ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଖାକର ପ୍ରେତମାନ । ୧୯୩ ନୈବେଦ୍ୟ ପିଶାଚ ଭଣ୍ଡମାନେ ଅଇଁଠା ଖାଇ ବୋଲି ।

ଚନ୍ଦ୍ରୁ ଯାଇଣ ଯୋଗେ ସତ୍ତର ଭୁବନରେ
ତାହା ଆହାର କରନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଠା ଅଗ୍ରନରେ । ୧୯୪
ହିଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଅନନ୍ତ ହୋ ହେଉଛି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ
ବାହାରେ ନେଞ୍ଚାଏ ଦେଖେ ସେ ଯୋଗୀ ହୋଇଣ ତାହାଙ୍କୁ । ୧୯୫
ଚଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପୁଦଣ୍ଡ ନିହାକାଳ ଅନଳ
ସେ ନେଣ୍ଣିକ ଖାଇ ଜାଅନ୍ତି ସେମାନେ ଭକ୍ଷାପାଳ । ୧୯୬
ବାହାର ନେମ୍ବ୍ରତ୍ ନ ଦେଇ ବୃତ୍ତିନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ନ
ଅଦ୍ଭୁର ଭୋଜନ ବାଦେ ହୋଇଛି ସେଦିନ । ୧୯୭
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ବୋଲି ଅଣ୍ଡ ଦୃଷ୍ଟିବର ବଧାନ
ପାଦ ଅରବନ୍ଦ ହୋଇଲ ଗୋପ୍ୟାନ ୧୯୮
ତାହ ବଞ୍ଚିତ ଜଳରେ ସେ ଦୁଅନ୍ତି ନିଯୁକ୍ତ
ସମସ୍ତ ଦେବତାଏ ଯେ ଚକ୍ଷୁରେ ଅନନ୍ତ । ୧୯୯
ଜନନୀଙ୍କୁ ଦିଲେ ସେ ଦେବତାଏ ପାଆନ୍ତି ପୂଜା
ଆପଣେ ଅତି ନିପୁଣ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତେ ଦୁଅନ୍ତି ପୂଜା । ୨୦୦
ପିଣ୍ଡ ବୋଇଲେ ହେ ଦେବତାଏ ହୋଇଲେ ନିପୁଣ
ହୋଇବି ଅଗ୍ନିରେ ମୁଁ ଅଦ୍ଭୁତ ଦିଅଇ ଗତି । ୨୦୧
ଅଗ୍ନିକୁ ଅତି ପୁଣ୍ୟ ଭଲେ ନାଶଯାଇ ପିଣ୍ଡ
ସେ ଯେ ଅମୃତ କଲ ପୁଣ୍ୟର କେମନ୍ତେ ନ କାଟିବ ମୁଣ୍ଡ । ୨୦୨
ପଣ୍ଡା ବୋଇଲେ ତୁ ନ ଜାଣି ଦୁହିଲୁ ସେବକ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଏ ଥାଆନ୍ତି ସବୁଙ୍କର ଗର୍ଭେ । ୨୦୩
ଯବେ ଅପବେ ଯୋଗକ କରଇ ଭକ୍ଷ
ସମସ୍ତ ଦହନ କରଇ ସେ ଅଗ୍ନି ଜଠରସ୍ଥ । ୨୦୪
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଏ ନ ଜାଣନ୍ତି ନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
ସମସ୍ତ ଭକ୍ଷନ୍ତି ସେ ଜୋଡାକାଳ ପୁଷ୍ପ । ୨୦୫
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ସେ ନ ଜାଣନ୍ତି କଷ୍ଟ
ଦହନ ଯାନ ପ୍ରବୃତ୍ତ ସେ ସମସ୍ତ ଭାରେ ଭକ୍ଷ । ୨୦୬

୧୯୮।୧ ସୁବର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭ ବୋଲି ଆଚମ୍ବାଣ ବର୍ତ୍ତମାନ । ୨୦୦।୨ ଆପଣେ ନିପୁଣ ସେ ଆପଣେ ଭକ୍ତ ପୂଜା । ୨୦୫।୨ ସମସ୍ତ ଭକ୍ଷନ୍ତି ସେ ହୋଟାକାଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥
୨୦୫।୨ ପୁଷ୍ପ—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ

ଧନ୍ଦୁ ଧନ୍ଦୁ ଯେତେବେଳେ କହିଲେ ମହାତ୍ମା
ଆସନ୍ତୁ ସେ ତୋହର ଅଗ୍ନି ବୈଶ୍ୱାନର ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠା ।୨୦୭
ଶୁ ଆଜ ସିନା ଦେଖିଲୁ ତୋ ଚନ୍ଦ୍ର
ତେଜବନ୍ତ ହୋଇଲାଣି ତୋ ଶ୍ରଦ୍ଧିଷ୍ଟ ମନ ଭ୍ରାନ୍ତ ।୨୦୮
ସମସ୍ତ ଋଷି ଆସେ ହୋଇ ସେ ନିବୃତ୍ତି
ବାଳୁତଙ୍କର ହୋଡ଼ ଦେଖିବାର ହୋଇଲ ପ୍ରୀତି ।୨୦୯
ଅଗ୍ନିର ଭକ୍ତିବନ୍ତଙ୍କ ଶାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଜା
ତତକ୍ଷଣେ ଦେଖି ରାଜା ଭୁଲିଲ ଆତ୍ମଜା ।୨୧୦
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେବେ ବୈଶ୍ୱାନର ଦେବ
ତୁମ୍ଭ ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ମୋତେ ଦେଖାଇବ ।୨୧୧
ସେମନ୍ତେ ମୋହୋର ମନ ପ୍ରତେ ଯାଇଁ
ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ମୋତେ ଦେଖାଇବା ଗୋସାଇଁ ।୨୧୨
ଚନ୍ଦ୍ରର ବଚନେ ବୋଲନ୍ତି ବୈଶ୍ୱାନର
ମୋହୋର ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ଯେବେ ଦେଖିବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତୋହୋର ୨୧୩
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେବ ସମ୍ପଦ ନିମନ୍ତେ
ନିଜ ଶରୀର ଦେଖାଇବା ମୋତେ ।୨୧୪
ଚନ୍ଦ୍ରର ବଚନେ ଯାହାରେ ଅଗ୍ନି ଦଇବତେ
ଆପଣାର ନିଜ ଶରୀର ବିକାଶିଲେ ଜଗତେ ।୨୧୫
ମହା ଅନଳ ବିକାଶିଲ ତେଣିକ୍ଷ
କୋଟିସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜ ହୋଇ ବିକାଶିଲେ ଅଗ୍ନି ମୂର୍ତ୍ତି ।୨୧୬
ମହା କାଳାନଳ ବିକାଶିଲ ଆତସ୍ତୁ
ଦେଖିଣ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଲାଗିଲା ମହାଭୟ ।୨୧୭
ଭୟେଣ ଅନ୍ତର ହେଲେ ନୃପମଣି
ଉଭାଇଲା ମାଦ୍ରୀ ଚଳାଇଲେ ବେନି ରାଣୀ ।୨୧୮
ମହାଭୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ପଳାଇଲେ ବହନ
ଅଗ୍ନି ଦେବତା ପାଶୁତେ ଅଛନ୍ତି ଧ୍ୟାନସେନ ।୨୧୯
ଅନଳ ତେଜ୍ୟାତକ ଚାରି କଣ୍ଠୁ ଭସ୍ମ ନାଶଂ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ବୋଲେ ଅଛୁ ରକ୍ଷା ।୨୨୦

ନନ୍ଦା ଭଦ୍ରସ୍ତୁ ଜର ନୋଢେଲ ନୃପବର
ବେନି ସ୍ତ୍ରୀ ରେଜ ଗନ୍ଧାରେ ଯୋଗନକ ଅନ୍ତର । ୨୨୧
ବୋଢୋଢାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ପଣ୍ଡ୍ର ନୃପତି
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କୁ ଦରଇ ବନ୍ଦିତ ସ୍ତୁତି । ୨୨୨
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନାଦି ସିଦ୍ଧ ଦେବତା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ସର୍ବ ଦହନ୍ତା । ୨୨୩
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନନ୍ତ ଜାନବଣା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନନ୍ତ ରୂପ ଦେଖା । ୨୨୪
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନାଦି ସିଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଦାବାନଳ ମହାତ୍ମା । ୨୨୫
ପିଙ୍ଗଳ ଜଟାଶିର ରୂପ ଅନଳ ବ୍ରହ୍ମ
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ସର୍ବତ୍ରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ । ୨୨୬
ଜୟ ତୁ ଜୟ ଦେବ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅନଳ
ହ ନୋକା ଲକ୍ଷ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ସେ ମହାବଳ । ୨୨୭
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ କୋଟି ଅନଳ ନାଥ
ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ ମହାତ୍ମା ଆକାଶ ଜଗତଃ । ୨୨୮
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ଯୋଗ ସେ ଅନଳ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ବଡବା ଅନଳ । ୨୨୯
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ନିର୍ଘାତ ବଜ୍ର ଧରୀ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ପାତାଳ ଅନଳ ରୂପ । ୨୩୦
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ମହାବ୍ରହ୍ମ ଅଗ୍ନି
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ସୁର ତରଙ୍ଗ ମୁନି । ୨୩୧
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ନଡାଂଙ୍ଗି ଦୋଢୋର
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ସର୍ବଭକ୍ଷ ଧର । ୨୩୨
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ସ୍ୱାହା ସ୍ୱଧା ଚରଣେ ନମାମି
ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା ତୋହୋର ଚରଣ ତଳେ ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପରଣାମି । ୨୩୩
ଗୋବିନ୍ଦ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିପାଳୁ
ନମସ୍କାର ଦଇବତ ତୁ ଚିନ୍ତୁ ସେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ । ୨୩୪

୨୩୦। ୨ ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ପାତାଳ ଅନଳସ୍ୱାମୀ ।

ଶରଦ ଶିଶିର ହେମ ବସନ୍ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବରଷା
ଯେ ଛଅ ଋତୁ ହେତୁ ତୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଯେ ମାସ । ୨୩୫
ଋତୁକେ ହୋଇ ତୁ ଆନ ଆନ ଯେ ମୂରତି
ତୋହୋର ଇଚ୍ଛିସ୍ଥ ଯାଇ ସଂସାରର ବର୍ତ୍ତି । ୨୩୬
କାହିଁରଷଣ ଅଛୁ ନାଥ ସାଧେ କାହିଁରେଣ ନାହିଁ
ଅହାରେଣ ଦର୍ପ ତୋହୋର ଗୋପ୍ୟାନେ ଦେଖାଣ । ୨୩୭
ଶ୍ୱେତ ରାଜା ସତେଯଂ ଦେବ ଅନେକ ଘୃତ ଭକ୍ଷି
ଲମ୍ବୁଲୁମ୍ବୁ ହୋଇ ଦେବ ମନ୍ଦାଗ୍ନି ହୋଇଅଛୁ । ୨୩୮
କେବଣ ସୁ ରୂପ ଦହନ୍ତି ଜଳଦ ତୋହୋର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟି
ପ୍ରେଷକ ଲଗେ ସରଳ ଦେମଦାଗ ନବ କୋଟି । ୨୩୯
ଶ୍ୱେଦଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ, ଜରାୟୁଜ ଚଉରାଶ
ଯାନ ଅଗ୍ନିରେ ତ କେହି ନ ବ୍ରତନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ । ୨୪୦
ଉଦରେ ଦେବ ଭୁଞ୍ଜି ବାହାରେ ଦେବ ଭୁଞ୍ଜି
ମହା ଅନଳ ହୁତାଶ ଦେବ ସକଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦହି । ୨୪୧
ନାନା ଭାତକ ପାଚିବ କରିଥିବ ପ୍ରାଣୀ
ହୋମ କରଣ ତୋର ତହିଁ ପକାବନ୍ତି ଅଣି । ୨୪୨
ଅଗ୍ନିସ୍ବା ସୁ ରୂପ ତୁ ସମସ୍ତ ଦେବ ବକ୍ତ୍ର
ଆପଣା ଶରୀରରେ ଲଭ ଦେବ ସଂପାପ ଦଗ୍ଧ । ୨୪୩
ସାଧୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଯେ ଦକ୍ଷର କୁମାରୀ
ତବ ତେଜ ଶୀତଳ କଲେ ହୋଇଲେ ମନୋହାରୀ । ୨୪୪
ଶ୍ରୀ ଦୋହୋର ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସେବେ ପ୍ରସାଦେ
ଧର୍ମ ବଢ଼ିତ ହୋଇବ ସ୍ୱାମୀ ତୋହୋର ପ୍ରସାଦେ । ୨୪୫
ଶ୍ରୀ ବୈଶ୍ୱାନର ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଚରଣେ ମୁହିଁ ଦାସ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଅଭ୍ୟାସ । ୨୪୬
ଏମନ୍ତେ ସ୍ତୁତି ଯହୁଁ କଲେ ପାଣ୍ଡୁ ନୃପତି
ମହାତେଜ ଛାଡ଼ି ଅଗ୍ନି ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି । ୨୪୭

---

୨୩୭ କ.ହିରେ ଅଛୁ କେଉଁଠାରେ ନାହିଁ । କାହାରେଣ ଦର୍ପ ତୁ ତୋହୋର ଦେଖାଉ ।। ପାଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଏକ ରୂପ ମୋତେ କର୍ମ । ନ ଦେଖାଇ ।। ୨୪୧।୨ ଜାଳାନଳ ରୂପେଣ ତୁମେ ସକଳ ଜନ୍ତୁ ଦହ ।

ଚନ୍ଦ୍ର କୋଇଲା ମାଦ୍ରୀ ହୋଇଲେ ସନ୍ନ୍ୟାସ
ଦେଖି ଅଗ୍ନି ଦେବତା ହୋଇଲେ ତୋଷମନ । ୧୪୮
କୋଇଲା ମାଦ୍ରୀ ଦେଖ ଦ୍ରୁତେଂ ଆସେ
ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ପାଶେ । ୧୪୯
ଧର୍ମସେନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା କଲେ ବୈଶ୍ୱାନର
ଶାନ୍ତ ହୋଇ ମହାତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ବୋଲେ ବର । ୧୫୦
ବୈଶ୍ୱାନର ବୋଇଲେ ତୋହୋର ଆହାରେ ଏତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା
ହୋଇଛ ଅନେକ ତୋତେ ହୋଇ ବଳ ସୁଧା । ୧୫୧
ଆହାରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ମୃତ ଭୁଞ୍ଜିଲି ରେ ଭୀମା
ଆହେ ଚନ୍ଦ୍ର ତେ ପୁତ୍ର ତୋହୋର ଉଠିବ ସୀମା । ୧୫୨
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ସେ ଆଜନ୍ମ ପୁତ୍ରେ ଅଭିଷିକ୍ତ
ଅନ୍ତଃପୁରେ ଖାଇବ ସେ କାହିଁ ଦେବ ମତ । ୧୫୩
ବୈଶ୍ୱାନର ବୋଇଲେ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲୁ ପ୍ରସନ୍ନ
ନିତ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣା ସେହାକୁ ହୋଇବ ନିଦ୍ୟମାନ । ୧୫୪
ଗଙ୍ଗା ଶୁଷ୍କ ଥିବାର ନଜାଣେ
ନେତ୍ର କିବା ପାଦ ସେହାକୁ ହୋଇବ ଡରପିଡି । ୧୫୫
ଅଜ୍ଞା ଅଦଣ୍ଡା ସେ କଣ୍ଟ ସୋଗାଭର
ସେହା ମନ୍ତ୍ର ନଗରେ ହୋଇବ ଅମିତ୍ର ଉପଧାର । ୧୫୬
ସେଥିରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ତୋହୋର ବଳ
ସୁଗ୍ରୀବେ ଦୁତ ସମ ତେଜ ଅନର୍ଗଳ । ୧୫୭
ଶୁଖାରେ ଅଭିପୁତ୍ର ଭୁଞ୍ଜି ଟେ ଧନ
ବୃକୋଦର ମୁରତିକା ତୋର କେଶ୍ଟ ନେଧିବେ ଘନ । ୧୫୮
ଶୁଣି ବଳବନ୍ତ ମନ୍ଦ ବଚନ୍ତ ଅଗ୍ନି
ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେଲେ ବୈଶ୍ୱାନର କତ । ୧୫୯
ବହୁତ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ବାଳୁତ କୁମରକୁ
ବୈଶ୍ୱାନର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଧର୍ମସେନଙ୍କୁ । ୧୬୦

୧୪୭ (ଗ) ଶୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲଇ ଆମ୍ଭେ ହେ ବୈଶ୍ୱାନର, ତୋହୋର ପୁଅକୁ ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲିବର ॥ ୧୪୭।୧ (ଗ) ଉନସ୍ତରେ ଏହାକୁ ବେଢ଼ ହୋଇବ ପ୍ରମାଣ । ୧୫୯ ପରେ (ଖ) ଅଧିକା ପଦ—କାଶୀ ରାଜୁ ନାସ୍ତି ସତ ଅଗ୍ନିରେ ଭଣନ୍ତ । ଉପର୍ଦ୍ଦେଶ ଭୂଜାଶନ ପ୍ରକାଶତ ହୋଇବ ॥

ବଟ ତଳେ ବୈଶ୍ୱାନର ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ
ଇନ୍ଦ୍ର ବାହୁଡ଼ି ବନେ ଗଲେ ମନୋହର ବନେ । ୨୬୧
ଶ୍ରୀନନ୍ଦନଙ୍କୁ କାଟିଣ ଘେନଗଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ରାଜା
ତାହାଙ୍କର ଉଦରେ ଶୋଭାବନ୍ତି ତେନି ଯେ ଶରିୟା । ୨୬୨
ତ୍ରିବେଣୀ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଗଡଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ପୁତ୍ର ଶାଖା ଘେନି ରହିଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ । ୨୬୩
ବଳବନ୍ତ ମନୁ ଉତ୍ପତ୍ତିଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାତପ
କେଶରୀଙ୍କ କଥା ତ ଅତି ଅସମ୍ଭବ । ୨୬୪
ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କର ସେ ସନ୍ଧିଲି ଆରତପାଳ
ପବନ ଦେବତା ଯେ ସେ ଅଟଇ ମହାବଳୀ । ୨୬୫
ମାନସ ହୋଇଣ ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦିଅଇ ଭକ୍ତି
ସେହୁ ବଡ଼ ଅଭିନ କଥା କହିବା ଅଗସ୍ତି । ୨୬୬
ଶୁଣ ନନ୍ଦା ମନୁ ସୁନ୍ଦର ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନୀ
ସତ୍ୟଯୁଗେ ଅଞ୍ଜନା ସେହୁ ଅଟିଲ ଦେବକନ୍ୟା । ୨୬୭
ଦେଖାନେ ପବନ ଦେବତା ସଙ୍ଗରେ ପୀରତି
କର୍ଣ୍ଣରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଆଣି ନାନକ ଉଦ୍ଭବ । ୨୬୮
ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାଳିଲା ଗର୍ଭଗତେ
ତହୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ବୀର ହନୁମନ୍ତେ । ୨୬୯
ସେ ହନୁମନ୍ତଙ୍କି ସେତୁ, ଶୁଣତ ମହାମନ୍ତ୍ର
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାହାଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜିଲେକ ଭଲ । ୨୭୦
ସତ୍ୟଯୁଗରେ ସେ ଅଞ୍ଜନା ରୂପ ଧରି
ପ୍ରେତବ କୋଟ୍ୟେଶ୍ୱର ରାଜାର ଘରେ ଅବତରି । ୨୭୧

---

୨୬୧ ପରେ (ଗ) ପୋଥିରେ ଅଧିକ ଦେଖି ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କୁ କରାଇ ଅନେକ ସ୍ତୁତି । (ଜୟ ବୈଶ୍ୱାନର............୨୬୨) ପଦ ୨୬୧ ପଦ ପରେ 'ଗ' ପୋଥିରେ ୨୨୬ରୁ ୨୩୪ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛି । ୨୬୧ ପଦ ପରେ 'ଗ' ପୋଥିରେ ୨୩୭ ପଦରୁ ୨୪୧ ପଦ ଅଛି ॥ ୨୬୩।୧ (ଖ) ପାଠରେ ବଢିଲେ ॥

ହାତରେ ସୂଚେ ଯେ ସେ ହେବ ନିବାରିବା ଅର୍ଥେ
ପବନ ଦେବତା ଆସି ସମ୍ମୁଖେ ଭେଟିଲେ ପ୍ରଗତେ । ୨୭୨
ଚତୁର୍ଥଂଶି ଜାତ କଲେ ଭୀମସେନ ତାହାର ପୁତ୍ର
ସେ ପୁତେ ହେବ ଯେ କରିବ ରଣାଂଗତ । ୨୭୩
ଶତଶିଂଗ ବନ୍ଧୁତ କଲେ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ବନଦେଶେ
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଜା କଲେକ ମହାଭରସେ । ୨୭୪
ମୁହିଂ ଅଗ୍ୟାନ ଯେ ଜ୍ୟାନ ମୋର ନାହିଂ
ତୁ ଅନାଦ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଅନ୍ତୁ ସେହେତନେକ ରୂପ ବହି । ୨୭୫
ଶାତଶିଂଗ ପର୍ବତ କହନ୍ତେ ତୁ ଅଟୁ ମହାଦେବୀ
ଅଣ୍ଟୁ କୋଇନ୍ତୀ ଯୋ ତୋତେ ଥିବ ମୁହିଁ ସେବି । ୨୭୬
କହିଣ ପର୍ବତ ସେ ହୋଇଲା ଗୋପ୍ୟାନ
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କେ ବନସ୍ଥ ରହେ ଶତେକ ପବନ । ୨୭୭
ସୁଦ୍ଧେସ୍ଥି ଭୀମସେନ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ଦେଖ
ଅଣ୍ଟମେଣେ ପାଳନ୍ତୁ ନାରୀ ମକରଧ୍ୱଜର ନନ୍ଦନୀ । ୨୭୮
ଭୀମସେନର ସପତ କରଣ ଉଲ୍ଲସେ
ଦୃଷ୍ଟ ଦ୍ରବୃତ୍ତ ଦେଖି କୋଇନ୍ତୀଏ କରନ୍ତୁ ବିଶ୍ବସେ । ୨୭୯
ବଳବନ୍ତ ମୂର୍ଖ ସେ ହୋଇବ ଅପଣ୍ଡିତ
ଧର୍ମୁ ନେଇଣ ବନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ହୋଇବ ଜିତ । ୨୮୦

ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଫାଲଗୁନ ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଅନ୍ତରେଣ ତଥି
କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ପଣ୍ଡିତ ବାର ବୃଷ୍ଟ । ୧
ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ସେ ଉତ୍ତର ଫାଲଗୁନ
ଇନ୍ଦ୍ର ରାଜା ମୁରସ୍ତାଙ୍କୁ କଲସେ ସୁଦ୍ଧେସ୍ଥି ଭୀମସେନ ଦେଖ । ୨
ମହାନିଶା କାଳେ ଶେଷ୍ୟାର ସୁରତେ କୋନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର ଦୁଲଣୀ
ଶ୍ରୀମତ୍ସ୍ୟ ଦେଖିଲେ ସେ ଦୁର୍ବସାଙ୍କ ଜପାମାଳୀ । ୩

୨୭୨ (ଘ) ସନ୍ତାଲ ଉଚ୍ଛିଲ । ୨୭୩ ସେ ସୁତେଶ ଷର ସେ କରିବ ସମାପତ ।
୨୭୪ (ଖ) ରଣସୁରେ ପବନ ରମିଲେ ସୁରତେ । ୨୭୬ (ଖ) ଏ ଜନ୍ମେ ଜାତ କଲ ଭୀମ ସେନ ନାମେ ପୁତ୍ରେ, ଏ ଜନ୍ମେ ପୁଣ୍ୟବାନ ହେବ ନା ଶଙ୍କତେ ।

ଧ୍ୟାନେଣ ସୁନ୍ଦରଶ୍ରୀ ସେ କଲେକ ଦେବସଜ୍ଜା
ନାହିଁଣ ଅନେକ ଅଳଙ୍କାରେ ବାସବ ଦେବ ସଜ୍ଜ ।୪
ହୃଦରେ ଲମ୍ବାଇ ପାରିଜାତକ ପୁଷ୍ପମାଳା
ଘୋଟିଲେ ଅନ୍ୟେକ ଅଳଙ୍କାର ଶୋଭିତ ଉଜ୍ଜଳା ।୫
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲେପନ ମୃଗମଦ କସ୍ତୁରୀ
ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ ଧ୍ୟାନେ ଆସି ବିଜୟେ ବଜ୍ରଧାରୀ ।୬
ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ସେ ଶେଖର ଦୁଲାଳୀ
ପ୍ରାର୍ଥିକ ଦେଇ ପାଦ ସେ ପଖାଳି ।୭
ପାଦଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ଯୋଗିନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ଅନେକ ସ୍ତୁତି
ଜୟ ତୁ ସୁରନାଥ ଅମର ଆଧିପତି ।୮
ଜମ୍ଭା ଦାନବ୍ୟ ଦର୍ପ ନାଶିଲୁ ଦେବ ଅବହେଳେ
ତେଣୁ ସେ ଜମ୍ଭୋଭେଦ ନାମ ବହିଲୁ ବୃତ୍ରହନ୍ତକ ।୯
ଅବନ୍ୟେ ମୁଦ୍ଗରେ ଜଗିଣ ବଜ୍ର ଶକତି
ଦେବେଣ ନାଶିଲୁ ସ୍ୱର୍ଗୌକଶପୁର ନାତି ।୧୦
ଅଗଣାମ ଅଙ୍ଗୀ ଅସୁରର ଘରଣ୍ଟୁ କୁଠାରେ
ବାନ୍ଧନ କଲିଲୁ ଦେବ ଅଲବ୍ଧୁରର ଉଦରେ ।୧୧
ଶଚୀର ବଲ୍ଲଭ ନାଥ ଅନଙ୍ଗ କାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି
ଦଶଶତ ନୋହି ନେତ୍ର୍ୟାଧିଙ୍କି ଅଭ୍ରନାଗ ଜତ ତୃପ୍ତି ।୧୨
ଅମରାବତୀନାଥ ତୁ ତ୍ରିଜଗାପୁର ରକ୍ଷା
ଅଦିତିର ନନ୍ଦନ କଶ୍ୟପର ବଳ୍ଲା ।୧୩
ଅଣିମାର ପୁରୁଷ ତୁ ଦେଖିଲୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଶଙ୍ଖ
ତେଣୁ ସେ ଲଳାଟ ତୋର ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।୧୪

୫।୧ (ଗ) ପୁଷ୍ପମାଳା=ପୁଷ୍ପମାଳୀ । ୫।୨ (ଖ) ଭାଙ୍ଗି । ୫।୨ (ଘ) ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲେପନ ମୃଗମଦ କସ୍ତୁରୀ ବାହାର ହୋଇଲେ ଅମର ଲଗ୍ନଧରି । ୬।୧ (ଖ) ଶ୍ରୀ-କସ୍ତୁରୀ 'ପଞ୍ଚମ ପଦର ୨ୟ ପାଦ' ୬ଷ୍ଠ ପଦର ୧ମ ପଦ ରୂପେ "ବାହାର ହୋଇଲେ ଅମର ଲଗ୍ନ ଧରି" । ୬ ପଦର ୨ୟ ପାଦ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ···ବଜ୍ରଧାରୀ । ୯।୨ (ଖ) ନାମ ଥାଇଣ୍ଡେଲେ । ୧୦।୨ ହେଲେ ବଧିଲୁ ପର୍ବତଙ୍କ ପକ୍ଷୀ, ହେଲେ ଉଦ୍ଧାରିଲୁ ନାଥ ଦୈତ୍ୟ ସେ ବୃତ୍ର । ୧୦।୨ (ଗ) ହିରଣାକ୍ଷ ହେତ ତ୍ରିହେତ । ୧୨।୨ (ଖ) ଜନ୍ମପଦ ।

ସ୍ୱର୍ଗର ଠାକୁର ତୁ ବୃନ୍ଦାର୍କ କୁଳଦକ୍ଷ
କୋଟିଏ ଭୁବନ ଦୃଷ୍ଟି ତୁ ଅଟୁ ସହସ୍ରାକ୍ଷ । ୧୫
ଅନେକ କଳାମୂର୍ତ୍ତି ଖଣ୍ଡନ୍ତ ଅନୁବ୍ରତ
ଲଭନ୍ତରସ ନାୟକ ଦେବ କର୍ମରେ ତୋଷେ । ୧୬
କୋଟିଏ ଭୁବନର ତୁ ଜନ୍ତୁସ୍ୱାମୀ ଅଟନ୍ତି
ତୋତୋର ଆଜ୍ୟାଂଶେଣ ମେଦସ ଦେବତାର ତୃପ୍ତି । ୧୭
ଯଦା ଆନନ୍ଦ ନାଥ ତୁ ବାହନ ନନ୍ଦିନାଗ
ଜାତାଳ ଅମ୍ବ ନୋକ୍ଷାର ଅନନ୍ତ ଭକ୍ତଙ୍କ । ୧୮
ବ୍ରହ୍ମବୈତ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ନେଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲେ
କାମୁ ପୁରୁଷ କୋବନ୍ତ ତୋଦୋର ଦେଖି ଥିଲେ । ୧୯
ଲେଖେଣ ଭୁଟିଲୁ ନାଥ ତେତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗ
ସେ ମହାଦେବର କାତପ ତୁ ହୋଇଲୁ ସହସ୍ର ଯୋନି । ୨୦
କାନ୍ତ ହୋଇଲ ସେ ଅପାତ ନାନସ ସେବକର
ଦୃଷ୍ଟି ନିବାରଣ କଲୁ ନାଥ ନିର୍ଘାତ ବଜ୍ରରେ । ୨୧
ତୁ ଦେବ ଜଳ ସ୍ଥଳ ନିର୍ବୃକ୍ଷ ଅନାଦି
କୃତାନ୍ତକ ନାଥ ସ୍ୱାମୀ ଜନ୍ମ ତୁ ଜନ୍ମୋଭେଦ । ୨୨
ଘଟତ ସାଗର ଜଳ ସ୍ଥଳ ନାଥ ନବଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀ
ତୋହରେଣ ଦେବ ସତବ୍ରତର ସ୍ତୁତି । ୨୩
ଘନଦଣ୍ଡ କାଳଦଣ୍ଡ ଶୂଳଦଣ୍ଡ
ଦଣ୍ଡାଧିପତି ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ସବଦଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ । ୨୪
ବେଦବର ମନ୍ତ୍ରର ଶାସ୍ତ୍ରବର ନାଥ
ସତ୍ୟବନ୍ତ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ତୁ ପରମ ପଦାର୍ଥ । ୨୫
ପର୍ବନେ ପ୍ରପନ୍ନେ ତୁ ଦୁର୍ଗତି ଦୁଖ ଧଂସି
ପାପର ଉପରେ ଦୈବତ ସକଳ ଦର୍ପ ନାଶୀ । ୨୬

୧୫।୧ ବୃନ୍ଦାର୍କ—ବୃନ୍ଦାରକ-ଦେବ ୧୮-ପଦ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ ॥ ୧୮।୨ ଅମ୍ବ—ଗ୍ରାମ୍ବ, ୧୯-୧-(ଖ) ବ୍ରହ୍ମ କେତାଳ ମୁଣ୍ଡ (ଗ) ୧୯।୨ କାମୁ ପୁରୁଷ .. ସ୍ୱ ସ୍ତୁତି ୧୯-୨-(ଙ) ଗଜ ପୁରୁଷ ୨୧-୧-(ଖ) ମାନସ=ମାନ ୨୫ ଦେବଙ୍କର ଦେବ ତୁ ଅଟୁ ସୁରନାଥ । ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରର ନାଥ ତୁ ପରମ ପଦାର୍ଥ । ସତ୍ୟବନ୍ତ ପୁରୁଷ ନାଥ ଆଦର ପଦାର୍ଥ ।

ବ୍ରହ୍ମାର ଉପରେଣ ତୋହର ବ୍ରହ୍ମପଦ
ମହେନ୍ଦ୍ରର ଉପରେଣ ତୁ ମହେଶ ଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର । ୨୭
କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ବିରାଜିତ ଯା'ର ହୃଦେ
ଚନ୍ଦ୍ରକରଣ ମଣି କଲ୍ପ ସ୍ଥାନେ । ୨୮
ଜାତ ଅନ୍ତ କରି ନାଥ ଭୁଞ୍ଜି ସେ ଗଅନ୍ତା
ନର୍ଭୋଶ୍ୟ ସୁଲୁଭ ତୁ ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ଗତ ଦ'ନ୍ତା । ୨୯
ସମୃଦ୍ଧ ସାହେବନାଥ ଲଗତ ଜଗଦ୍ଧିତା
ମୁହିଂ ମନୁଷ ଜନ୍ମ ମହାପୁରର ନ ଛାଡ଼ୁ ମୋର ଚିନ୍ତା । ୩୦
ନାଶକର ନିଶାକର ଯାହାର ଆଶ୍ୟାହରଣ କର୍ତ୍ତି
ତେଣୁ କରି ତୋତେ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରଇ ଅର୍ଥୀ । ୩୧
ଶ୍ରୀ ଅମରେଶ୍ୱରନାଥ ଚରଣ ମମ ହୃଦେ
ଚନ୍ଦ୍ରମୁନି ସାହେବଳା ଦାସ ବସନ୍ତୁ ପରମ ସ୍ଥାନେ । ୩୨

ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ

କହନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ଆର୍ଦ୍ରା ଭୂପତି
ଏହି ମନୁ ଭବ ଅର୍ଥେ ଜଗତ ବିଖ୍ୟାତି । ୩୩
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ କୋଇଲ୍ଲ ବନ୍ଧୁ କଲେ ଫୁନ୍ଦା
ଶୁକ୍ରାର ସମ୍ପଦ ଭସ ମାରଇ ଦେବରାଜା । ୩୪
କୁନ୍ତଳ ଜନର ନନ୍ଦନା ସେ କାମିଣୀ କାମବନ୍ତୀ
ଶାସ୍ତ୍ରଭର ବହନ୍ତି ସେ ଅନାଦି ଦଲବନ୍ତି । ୩୫
କୋଇଲ୍ଲାଙ୍କର ଭୁଙ୍କି ସେ ଶୁଣିଣ ବନ୍ତ୍ରୁମାସ
ମନ୍ଦା ସନ୍ତୋଷେଣ ଆଲିଙ୍ଗନ ଚୁମ୍ବନ ସେବୁ କରି । ୩୬
ବଂଚେଣ ଲକଳଙ୍କ ମନ୍ମାମନ୍ତ୍ରଣ ଶର୍ବାଣୀ
ଇନ୍ଦ୍ରେଣ ରମଣ ସେ କରିନ୍ତି ମହାକଶୀ । ୩୭
ଶରଣିଂଭ ଉବଲ୍ଲୁଂ ସେ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଛି ଉଡ଼ପତି
ପାତାଳ ରତ୍ନବନ୍ତି ସହିତନଣ ଧାରା ମୂର୍ତ୍ତି । ୩୮

୩୦-୧ ସମ୍ଭବ ସହିତ ତୁ ନଗତଜନ ଚିନ୍ତା । (ଗ) (ଖ) ନାମରୁ ୩୫ ନାହିଁ
୩୨-୨-(ଖ) ଦେବୁ = ରସ ୩୨ ପରେ (ଗ) ଶର ଖର ବହନ୍ତି ସେ ଅନାଦ ଦେବଙ୍କ ।
ଦୁଷ୍ଟଦାଙ୍କର ଉପରେ ସେ ରମଇ ଦେବୀ ବୋଲି । ୩୬-୧-(ଖ) ବଂଶେଣ ଶ୍ୟାମଳଙ୍କ
ପବିତ୍ର ରନ୍ଧୁ ଦୁଂଶ୍ରୀ । ଇନ୍ଦ୍ରେଣ ରମଣ କରନ୍ତେ—

ପାବନୀ ଶ୍ରାବଣୀ କାମିନୀ ପାପନାଶିନୀ
ଗଙ୍ଗା ଗୋମତୀ ନର୍ମଦା ବଇତରଣୀ । ୩୯
ମେଖଳା ତ୍ରିପୁରା ଶାଲ୍ମଳୀ ଭଇରବୀ
ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀ ପାତାଳ ସମ୍ଭବା । ୪୦
କାଶୀ କଞ୍ଚିକା ଅରଣ୍ୟ ମେଖଳା
ତ୍ରିବେଣୀ ଗଉତମୀ ଭାଗ୍ୟପୁଣୀ ଚମ୍ପଳା । ୪୧
ବଳସ୍ୱା ଉତ୍ତଞ୍ଜତଳା ଗଗନଗୁପ୍ତା
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଦୃଷଦ୍ଧତି ନନ୍ଦନା ବୃଦ୍ଧ ମାତା । ୪୨
ତମସା ସଞ୍ଚବନ୍ଧା ତଞ୍ଜସ୍ୱ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ବୃଦ୍ଧାଦ୍ରୀ ବରସିପ୍ରା ଅନନ୍ୟା ଯୋଗାଙ୍ଗୀ । ୪୩
ପଞ୍ଚଭରଣ ଥାଇ ଯେ ପଟରେ ସ୍ଫୁଟଇ
ମହାତୀର୍ଥମାନେ ସେ ବସ୍ତ୍ରୁ ଗାଢ଼ ଅଛଇ । ୪୪
ଉଭୟଂ ମିଶ୍ରିତ ଯେ ସରସ୍ୱତୀ ତ୍ରିବେଣୀ
ଉଭୟଂର ତୀରେ ଇନ୍ଦ୍ର କେଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ରମଣୀ । ୪୫
ସେ ନଦୀର ତୀରେ ଅଛି ଅର୍ଜୁନ ନାମେ ବନ
ଶୀତଳ ଅମିୟ ବହୁଳ ପବନ । ୪୬
ବିଶେଷ ବସନ୍ତଋତୁ ମୀନମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପ୍ରଥମ ଦ୍ୱିତୀୟା
ଭୃଗୁବାର ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ ଶତଶ୍ରିୟା । ୪୭
ବାଣିଜ୍ୟ ନାମେ କରଣ ଧୃତି ନାମେ ଯୋଗ
କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କୁ ସପ୍ତମ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ । ୪୮
ବୃଷାଙ୍କୁ ସତର ଶନିଚରି ଚତୁର୍ଥେ ବୃହସ୍ପତି
ଅଷ୍ଟାଦଶ ନାମେ କାଳ ପାତାଳେ ଯୋଗ ସ୍ଥିତି । ୪୯
ଶୁଦ୍ଧ ନବମରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବଳପୂର ଯୋଗେ
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କୃପାରୁ ଜେଲନ୍ତା ଦେବାଙ୍କର ସଙ୍ଗେ । ୫୦
କୋଣାନ୍ତରସ୍ଥ ହୋଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀମ ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ
ସଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରବକ କରିଗୁଡ଼ି ଉଚ୍ଚପତ୍ତି । ୫୧

୪୩-୧ ସତ୍ତ୍ୱଭଦ୍ରା—ସୁଭଦ୍ରା (ଖ); ଶରଣ ଭଦ୍ରା । ୪୪-ଲିଖନ ମୁଦ୍ରଣ ହୋଇଥାଇ ପାରେନେ ଭେଟିଲା । ମହାତୀର୍ଥମାନେ ସେ ବସ୍ତ୍ରୁ ଉଡନ୍ତା ଅଛଇ । ୪୫-୧ ଉଭୟଂ ମିଶ୍ରିତ ଯେ ସୁରନଦୀ ତ୍ରିବେଣୀ ।

ସୁରତର ଦର୍ପ ମୁଁ ଦଣ୍ଡି ନୁଆଇଲି ଭୂଇ
ମଣ୍ଡନାଧିପତି ତୁ ଆକାଶକୁ ଅଧିକାଇ । ୫୨
ମହାବଳବନ୍ତା ତୁ ଦେବତାଙ୍କର ରଜ
ମୁହିଁ ମାଲ୍ୟଶ୍ରୀଙ୍କି ଦଣ୍ଡି ନୁଆଇଲି ଯେ ତୋହୋର ଦର୍ପ । ୫୩
ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିଗୁଲଗ କାଟେନ ମୋତେ ଆନନ୍ଦ୍ୟ ରମଣ କଲୁ
ଧେନିନ୍ ପୁତ୍ରଶିକ ଭଟଶ୍ରି ଯେ ହୋଇଲୁ । ୫୪
ଦେଖି ପ୍ରକୃତ ଯେ ଖୁଦଳକ ମୋର ଅଙ୍ଗେ
ସେସ୍ତେବ ମୁଁ ଟର୍ଭିଲ ସ୍ୱସ୍ୱ ଧଣ୍ଡିଷ ଦେବଣ ବାଟେ । ୫୫
ଶୁଣିଣ ସାହାଦ ପ୍ରେ ପୁରନ୍ଦର ଦେବତା
ଭୋଲ୍କେ ସେହୁ ରମଣୀ ଲଭିଲି ବରଦାତା । ୫୬
ବଟେଶ୍ୱେଷ କାମିନୀ ରେ ତ୍ରୋଡ଼ାସେ ବସୁଧୀ
ଦେବବଳା ଭୁଲିଣ ର୍ଗୀଡ଼ାଙ୍କେ ରସି । ୫୭
ଅପରବ୍ଧ ରମଣୀ ଯେ ରତି ଶାସ୍ତ୍ରେ ଜ୍ଞାତା
ଚନ୍ଦ୍ର ଶବନ ବାରଣ ଯେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଜ୍ଞାତା । ୫୮
ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ସମ୍ଭବ ଯେ ଗାଢ଼ ଶୃଙ୍ଗାରେଣ ନିର୍ବୃତ୍ତି
ଅଗ୍ନିଦେବତା ଦେଖିଲେ ସୁତେ ହୋନ୍ତି ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି । ୫୯
ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ସେଭ ସେବଣ ପୁଷ୍ପିତ ପାଦପ ଚଳନ
ଭ୍ରମ ବିବସେ ସେ ସଖି ମାରନ୍ତି ଆର୍ଦ୍ଧୋଳ । ୬୦
ମନ ଉଚ୍ଚାଟନ ସେବକଙ୍କ କଲା ସୃଷ୍ଟି
ପବନ ହେଟାଇଣ ଭଜାଣି କାଳିକ ଯେ ଦୃଷ୍ଟି । ୬୧
ଶ୍ରୁତି ସ୍ମୃତି ଧୃତି ଶାନ୍ତି ସୁସ୍ମୁମ୍ଣା
ଯେହୁ ପଞ୍ଚ ନାଡ଼ି ଅଟଇ ଶରୀରକୁ ବଳ୍ପସେଣ୍ଟା । ୬୨
ତରଳ ତାରକ ଇଡ଼ାଂନା ପିଙ୍ଗଳା ଘୋଟି
ନବ ନାଡ଼ି ମୁକ୍ଳେଣ ଅଟଇ ବାଆସ୍ତୁରି କୋଟି । ୬୩
ସେସୁମାନ୍ତ ଚେତନ୍ତି ଜାତ ପଞ୍ଚମରେ ବେଗୀ
ଅନଙ୍ଗ ବଜାଇଲ ଯେ ପ୍ରକୃତି ପରମ ଯୋଗୀ । ୬୪

୫୭-୮-(ଖ) ଦେବାତୋଷ ୫୮।୨ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଜାଣିଲ ଯେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଜ୍ଞାତ, ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ମାରିଣ ଯେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଜ୍ଞାତା ୬୦।୧-ମନ ଉଚ୍ଚାଟଲା ସେବେ ପୁରୁଷେ ପାଞ୍ଚ କୋଲି । ୬୧ ମନ ଉଚ୍ଚାଟନ ସେବକଙ୍କ କଲ୍ପ ଯାତ । ପବନ ହେଟାଇଣ ଭଜାଣି ବନ୍ଧ ଅଛନ୍ତି ।

ଅଗ୍ୟାନେ ଦେଖାଇଲା ଯେ ଚୈକଲ୍ପ ସ୍ତୂକ ସ୍ତମ୍ଭ
ବାୟୁସ୍ଥ କ୍ରୀଡ଼ା କଲେ ଉବ ଯେ ପ୍ରାଣ୍ଡାମେ । ୬୫
ଶେଷେଇ ବାଟେବ ଯେ ନଷ୍ଟବନ୍ତ ଶିର
କୋଇନ୍ଦ୍ରାସ୍ତେ ବନ୍ଧାବନ୍ତି ନ ଘୁଞ୍ଚଇ ଶର । ୬୬
ଓଦୋବଳ ପ୍ରଶ୍ରାମେ ବର୍ତ୍ତିଲ ଭୟକୁଞ୍ଚ
ଘବ ଘଗ ଶାନ୍ତି ଯେ କେଶ୍ବଲ କାମବଶ । ୬୭
ଅଦୃଷ୍ଟି ନାୟକ ଚିଲ୍ଲ ଚଉବାଣି
ଘେବ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଚୀତ୍କୁର୍ଭୁ ମସ୍ତାଣି । ୬୮
ବେଶେଷେ ବନ ଗହନ କଟମ ସ୍ଥାନ ଭୂମି
ଆକାଶେ ଦୁଣ୍ଡୁଭି ବେଶ୍ଵଣୀ ବନ୍ଧିଭ ଦେବସ୍ୱାମୀ । ୬୯
ବଟେକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମାସ୍ତେ ମହା ନିର୍ମଳ
ସମସ୍ତ ଦିଶଇ ସେ ଦଦଶତୁଂ ସନ୍ତକ । ୭୦
ଅଶାନ୍ତ କୁମାରେଣ ଅକ୍ରୁଷ୍ଟ ଦେବଭୁଜ
ଭଲ୍ଲିମା ନିକଟେ ଟେଷ ଯେ ସ୍ମରିଲ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ । ୭୧
ବୁଦ୍ଧିଂ ମନ ଶାନ୍ତି ଯେ ଚରମ ହାନନ୍ଦୁ
ମୁସଦ୍ଦେ କୁମାରେକ ଅତିପ୍ରୀତି ହୋଇଲ ମନ୍ଦୁ । ୭୨
ମାଟକ ପେଷକ ଯେ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ବଶ ଅନୁସରେ
ସୂର୍ଦ୍ଧକ କେଜଣ ଆଜ୍ଞ ମିଳଲ ସଦଗୁଣେ । ୭୩
ଦେବଙ୍କଣ ଭୁନ୍ଦୁଭି ବଜାନ୍ତି ରଙ୍ଗ ସେନ
ଚଉଷଠି କୋଟି ଅପ୍ସରା ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି । ୭୪
ଅମଳାଣ ବସ୍ତ୍ର ଯେ ପିନ୍ଧଣ ସଙ୍ଗ ବାଳୀ
କେତୁ କୋନ୍ତାକୁ ଧରଇ କେ ସୂତକୁ ସମ୍ଭାଳ । ୭୫
ତଳେ ଜଳ ସେନ ସୁବାସିତ ପ୍ରାଣି
ସ୍ଵସ୍ଥ ଅଙ୍ଗ ପଶ କନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ ଜାଣି । ୭୬
ମଧୁ ଘୃତ କର୍ପିକାର ସଂଭ ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି
କୁମାରର ଅଙ୍ଗେ ଦେଇ ଲେପନ କରନ୍ତି । ୭୭

୬୫।୧ ଅଗ୍ୟାନେ ଧନ୍ଦଲ୍ଲ ସେ ଚଳଲ୍ଲ ସେବକ ସ୍ତମ୍ଭ । ୬୬।୨ କେନ୍ଦ୍ର କାହାକୁ ସେ ନ କରନ୍ତ ଘାଏ । ୬୯-୨-(ଖ) ବେସ୍ହେଣୀ ନାଥ ସ୍ୱାମୀ । ୭୦-୧-(ଖ) ବଟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ୭୫–୧-(ଖ) ନାହିଁ । ୭୬-୧-(ଖ) ତୀର୍ଥ ଜଳ ୭୭।୧ (ଖ) ମଧୁ ଘୃତ ଚେନ୍ଦଣ ସୁନନ୍ଦା ।

ଆଦେଶେ ଥାଇଣ ତତ ପୁରନ୍ଦର ରାଜା
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ କୁମାରକୁ କଲେ ପୂଜା ।୭୮
ରମ୍ଭା ଉର୍ବଶୀ ମଦନା ମେନକା କାମନ୍ଦଘୋଷା
କଣ୍ଠପାଶେ ମୁକତା ଶୁଆଇଲେ ହସ୍ତେ ଅର୍ପି ।୭୯
ନଳେନ୍ଦ୍ରୀ ଦଳ ପ୍ରଭେ କୁମରର ତନୁ
ତଡିତ ବେଷ୍ଟନ ରୂପ ସୁନ୍ଦର କି କୋଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇନ୍ଦୁ ।୮୦
ଅତି ସୁନ୍ଦର ସେ ଅର୍ଜୁନ ବର୍ଣ୍ଣ ତନୁ
ସେ ବଦନେ ଦେ ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଉତପନ୍ନ ।୮୧
ଅନ୍ତଅନ୍ତ ହରଷ ହୋଇଣ ମଘବାନ
ଅର୍ଜୁନ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ପୁତ୍ର ନାମ ଦେଲେ ଅରଜୁନ ।୮୨
ବୃହସ୍ପତି ଗଣିଲେ ଗ୍ରହଗଣଙ୍କ ପଙ୍କ୍ତି ଦେଖି
ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଲ ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ ।୮୩
ବୃହସ୍ପତି ବୋଇଲେ ଅତିଅନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସହସ୍ରାକ୍ଷ
ତେଣୁ ଦେବଗୁରୁ ଦେଲେ ଫାଲଗୁନି ହେଁ ତାର ନାମ ।୮୪
ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ ହୋଇଲ କନ୍ୟା ରାଶି
ଚଣ୍ଡମୂଳ ଦାନ୍ତି ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ଭାଷି ।୮୫
ସର୍ବ କୁତେଣ ସୁନ୍ଦର ସୁଲକ୍ଷଣୀ ସୁରବଧୂଙ୍କର ବଳା
ଅମରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବଜାରେ ଆଖଣ୍ଡଳା ।୮୬
ଅମର ଅଳଙ୍କାର ଦେଇତେ ଦେବସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଥିଲ
ପୁତ୍ରକାଇ ମଣ୍ଡିଣ ସୁରନାଥ ବେଗେ ଚଳ ।୮୭
ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ପୁର ନଗ୍ର କୂଳ
ତ୍ରିଭୁବନ ମୋହନ ପୁତ୍ର ନେଇ ଉର୍ବଶୀଙ୍କର କୋଳେ ।୮୮

୮୦-(ଖ) ନଳେନ୍ଦ୍ର ଦଳ କୁସୁମ ନଳ ଉତପଳ ତନୁ । ତଡିତ ନର୍ଜିତ ପ୍ରାୟେ କୃଶାନୁ । ୮୨ ଅନ୍ତଅନ୍ତ ହରଷ ଯେ ହୋଇଲେ ମଘବାନ । ବୃଷ ବଦନେଣ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନାମ ଦେଲେ ଅରଜୁନ ।(ଖ) ଅର୍ଜୁନ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ପୁତ୍ର ନାମ ଦେଲେ ଅର୍ଜୁନ । ୮୪। ସହସ୍ରାକ୍ଷ— ସୌଷ୍ଠବ ବା ସୁପ୍ରମଣ୍ଡଳ ସୁଷମ— ଶ୍ରୀକାକାର, ସୌଷ୍ଠବ— ସୁଗଢ଼ଣ । ୮୫। ଚଣ୍ଡମୂଳ ଦାନ୍ତି ଟୋଲଣ ମୂଳ ଗାଇ । ୮୬। ସୁରବଧୂ—ସୁରଯୁବ ୮୭। ଅମରାପଣ ଦେଇଣ ବଜାରେ ଅଖଣ୍ଡଳା । ଅମର ଭୁବନେ ବଜାରେ ଅଖଣ୍ଡଳା । ୮୮ ଉର୍ବଶୀ ଯାଇ ଧଇଲେ କୋଳରେ, ସର୍ବଂଶାର୍ଟୀ ନାମ ଦେଲେ ସୁବଣ ରହି ଗାରେ । ୮୮-(ଖ) ନାହିଁ (ଗ) ରେ ନାହିଁ ।

ଦେଖିଣ ମହାପୂଜା ଅନେକ ପ୍ରକାରେ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ବାସେ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଭାବେ । ୮୯
ଦୁର୍ବାସେ ମୁନି ଅରଣ୍ୟେ ଯେ ପୁଣ ଗଳ
ଯାଉନ୍ତେ କୋଇନ୍ତୀଏ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେଇ ଗଲେ । ୯୦
ବଶୀକୃତ ମନ୍ତ୍ର ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଅବଶ୍ୟେ
ମନ୍ତ୍ରକୁଂ ଯେତିକ କଥାଏକ ସନ୍ଦେହେ । ୯୧
ଧର୍ମ ଦେବତାଏ ସ୍ମରଣ ପୁଣ ଗୋଟି
ତାହାର ନାମ କଲ କନ୍ୟା ଧର୍ମ ଯେ ଯୁଧିଷ୍ଠି । ୯୨
ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱିଜବାକ୍ୟ ଶୁଣିମ ମହାବଳେ
ପ୍ରଥମେ କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମିଲା ସେ ପୁଣ ହୋଇଲା ଦ୍ୱିଜେ । ୯୩
କୋଇନ୍ତୀଏ ବୋଇଲେ କର୍ଣ୍ଣ ମୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
ନଗରେ ଚଳାଇଲା ମୁଁ ବାଳୁତ ଧ୍ୟାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ । ୯୪
ସେ ପୁଣ କଲ୍ପିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଉ ବାୟୁଂ
ଦୁଜେ ଜନ୍ମିଲ ଭୀମ୍ୟ ପୁଣ ସେହ୍ନ । ୯୫
ମହାତେଜବନ୍ତ ସେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନି ଦେବେନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମ
ତେଜନ୍ୟସୁଂରୁ କର ନାମ ଦେଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠି ନାମ । ୯୬
କୋଇନ୍ତୀ ଦେବଙ୍କର ଯେ ତିନି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଭଗତି ହୋଇଂ ମଦନା କଥା କଲେ । ୯୭
ତିନି ପୁତ୍ର ଦେଖି ଯେ କୋଇନ୍ତୀ ଦେଇ ଭଲ
ସହି ନୁଆରଲ ଆଜି ତବ ଶ୍ରୀଘରେ ଅର୍ଦ୍ଦୋନ । ୯୮
ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ଜାଣିଲି ଆଣେ ଗୁପ୍ତଧାର ଜନ୍ମୀ
ତଉ ପୁତ୍ରର ଶୁଣାଏ ବଡ଼ିଲ ଅବସ୍ଥା । ୯୯

—॥୦॥—

୮୯।୨ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ପ୍ରଶଂସିଲେ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ପୁଷ୍ପାର୍ଥେ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ୮୯-୨ (ଖ) କୋଇନ୍ତୀଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ୯୦-୨ (ଖ) ଯେନ=ଦେବ । ୯୪-(ଖ) କୋଇନ୍ତୀଏ ବୋଇଲେ ମୋହର ପୁଣି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କର୍ଣ୍ଣ, ତାହାଙ୍କୁ ପକାଇଲି ସମୁଦ୍ରରେ ଅଜ୍ଞାନ । ୯୫।୨ ଦୁଜେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ଦ୍ୱିତୀୟ ୯୬-(କ)୧-ଦେବେନ୍ଦ୍ରଧର୍ମ= କର୍ମ । ୯୬-(ଖ)-୨-ନାମ=ଦେବ ଧର୍ମ । (ଗ) ଯୋଷରେ—ଅଗ୍ନି ପୂଜାକରିଲ ବଳ ବଶୀକୃତ ମନ୍ତ୍ର, ଏବେ ସେ ତ୍ରାହି ଶୁଣିଲି ମୋର ମନ୍ତ୍ର । (୯୬-୯୭ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକା ପଦ ।) ୯୭।୧ ତେଜନ୍ୟସୁଂରୁ—ତେଜ ତେଜରୁ । ୯୮।୨ ପଞ୍ଚବୃକ୍ଷ ଆଗ୍ରାରେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଦନା ।

ପୁଣି ଜନ୍ମରେ ମାଦ୍ରୀର ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ, ନାରାୟଣଙ୍କ ନାସ୍ତିରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ କଥନ

ନ ଯାଉଇ ଧର୍ମ୍ମ ତାର ଶୃଙ୍ଗାର ଅର୍ଦ୍ଧୋଲି
ମଦନାକୁ କଥାଇ ଦେଖି ହସି ପିଣ୍ଡରେ ଗୁଣ୍ଡ ।୧
ତୁ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସେବକଣୀ ହୋଇଲୁ ଅବା
ଭକ୍ତ୍ୟର ଭକ୍ତ୍ୟ ହୋଇଲୁ ତୁ ମୋତେ ବଶ୍ୟତ କଲୁ ସେବା ।୨
ତୁ ମୋହୋର ଅନେକ ଜନ୍ମର ସେବାଭୁଣୀ
ମୋତେ ସେବା କରି ହୋଇବୁ କି ଅମୃତି କି ଅଲକ୍ଷଣୀ ।୩
ନୋକଣ୍ଠାଙ୍କୁ ମାଦ୍ରୀକି ବୋଲେ ଜଗନ୍ନାଥ
ଦେବତାଙ୍କ ତେତିଶିକୁ ସ୍ମରଣା କରି ମନରୁ ସୁଆଣି ।୪
ଆଜ୍ଞାରେ ଥାଇ ଦେବେନ୍ଦ୍ରପୁଜର ଦୃଷ୍ଟିରେ
ମଦନାକୁ ସଙ୍ଗ କଲେ ସେ ଦେଖିଣି ସୁଟରେ ।୫
ମଦନା ମହାଦେବୀ ସେ ଅଟଇ କ୍ଷୁମସ୍ତି
ସେହାର ମାତା ଅଟଇ ମନକୁ ବସନ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ।୬
ବାସବର କୋଳରେ ସେ ଥାଇ ଅଭିଶାପ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପୁରରେ ଜନ୍ମିଲା ଧରି ମାନୁଷୀ ସ୍ୱରୂପ ।୭
ତାହାର ଦୋହିତା ସେ ମଦନାବତୀ ନାମ
କାଞ୍ଚିଣ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କୁ କନକ ପ୍ରଦାନ ।୮
ତାହାର ରୂପଗୁଣ କହିବ କେ ପାରି
ଦୃଷ୍ଟିବା ଅନଙ୍କାର ସେ ଅଟଇ ସୁନ୍ଦରୀ ।୯
କରେଣ ଦେବେନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ ବଢିଲକ ଜଗମାଳା
ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତୋର ସ୍ମରି ମନ ଭଳି ।୧୦

୧-୨-(ଖ) ମଦନା ବଢିଲ ଶାଇ । ୩।୨ କୁଣ୍ଡଳୀ—ଆନନ୍ଦବାସୁକ ୪-୨-(କ) ° ଯାହାକୁ ପାରୁ ତୋ ସୁମର ମନେକଲି । ୫-୨-(କ) ଦେବଙ୍କ ଉଅଶେଣ ଖଣ୍ଡିଲ ଦେଖି କୋଟିରେ ।୫।୨ ସ୍ତୁଞ୍ଚ —ସ୍ଥାପିତ ୬-୧-(ଖ) ମଦନାକୁ = ମଦନାଏ । ୭-୨-(ଖ) ମଧୁ ଅଟଇଣ୍ଡି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାରେ ତଳେ ଦେଖ ବୋଲିଣ
ମାଦ୍ରୀ ଦେବୀ ଶୁଣିଲେ ସେସୋର ସୁଗତେ ।୧୧
ବୋଇଲେ ଧର୍ମ ପବନ ଇନ୍ଦ୍ର ଭୋଗକଲେ ସୁତ କଲେ ଜାତ
ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଅଭି ନାହିଁ ଯମଜନ୍ତ ।୧୨
ନାରାୟଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ ଆଜି
ଚିନ୍ତୁକର ଗର୍ଭେ ମୋର ଜନ୍ମିବୁ ତନୁଜ ।୧୩
ମୋହୋର ପୁତ୍ରକୋଟି ହୋଇବ ସେ ଯଜଜନ୍ତ
ଯେତେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ସେ ହୋଇବ ସେ ପ୍ରୀତିକର ।୧୪
ଏ କଥା ଶୁଣିଣ ଯୋଇନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗେ ଅଣି
ଏଣୁ ମୋହୋର କୁମର ହୋଇ ଦେବଙ୍କ ନନ୍ଦନୀ ।୧୫
ସେହିତେଜ ଦସ୍ର ଦେବ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଜାକାରେ
ନାରାୟଣ ସୁମରିଲେ ଯେ ଦୁର୍ବାସା ମନ୍ତ୍ରରେ ।୧୬
ଏଇନେ ସେହି ବାହାରେ ସେ ଦେବ ନାରାୟଣ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ତେଜ କଲେ କଟାକ୍ଷେ ଦର୍ଶନ ।୧୭
ଅନେକ ଦେବଙ୍କ ହୋଇ ନନ୍ଦନନନ୍ଦନ କୁମାର
ଗର୍ଭେ ତନେ ଥୋଇଲେ ସେ ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ମୂରତି ।୧୮
ଯେତେ କ ଯଶୋଦେ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କେ କଲେ
ଦେଖିଣ ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ଆନନ୍ଦ ତେଜ୍ୟା କଲେ ।୧୯
ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ଭଦ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ
ନରକାର ହୋଇଲା ତୋହୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସହୋଦରୀ ।୨୦
ତାହାଙ୍କ ଗର୍ଭେ ଜନ୍ମିଲେ ଦେବଣ ପୁତ୍ର ଦୋଇ
ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତା ଯେ ମୋହୋର ଠାକୁର ସତ୍ୟସ୍ତୁ ।୨୧
ତୁ ମୋହର ମାତା ଗୋ ଦୁଃଖେ ନିରଞ୍ଜନା
ଦୁଃଖକୁ କମା ପୂର୍ବକୁ ମଧ୍ୟମନ୍ତ୍ର ଦେବ ।୨୨
ଦ୍ୱିତୀୟ ନନ୍ଦନକୁ ତୋ ବେଳନ୍ତେ ଯିବ ଦେଖି
ନିଜ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିବ ମୁଁ ପୂଜା ଯିବ ପାଇଁ ।୨୩

---

(୧) ଶୋଭନ ହୋଇ ଦେଖ ବସିଲେ ଯୋଗାସନ ମୁଦ୍ରାରେ । (୨) ଏ ମନ୍ତ୍ର ଉକ୍ତ ହେ ଦମ୍ପତି ନିଶ୍ଚୟ ବେଲେ । (୩) ନକୁଳ ସହଦେବ—ଦ୍ୱୈତକେତୁ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ, ଶ୍ରବଣ ପୁତ୍ର ।

ମାତାର ଭୁଲିଲୁ ଗୋ କାହିଁ ସୁନ୍ଦର ନାମ ଉଚିତ
ମୋତେ କରୁଛିଲୁ ଗୋ ଦୁଃଖ ପ୍ରକଟ ।୨୪
ତୁ କମା ହସ୍ତର ଗୋ ନ କଲୁ ସ୍ନେହା ମନେ
ଗ୍ୟାନ ଅଙ୍କ ଥାଉଁ ସୁକୃତେ ହରିବ କେମନ୍ତେ ।୨୫
ସୁମନ୍ତ କର୍ମ କମା କଲୁ ଗୋ ମାତୃହସ୍ତ
ମୋତେ ସୁମଣିଲୁ କଥାକୁ ନ ଶୁଣି ।୨୬
ମାତ୍ରୀ ଆଶ୍ରିତ ହୋଇଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ମମ କର୍ମ ସ୍ନେହେକେକ ଫଳ ଫଳିଲୁ ତତ୍କ୍ଷଣି ।୨୭
ଅନ୍ତରେ ଥାଇଁ ସେ ଦେଖୁଥିଲେ ଦେବ ଚୋଇତ୍ରା!
ଧାଇଁକାରେ ହେଜ କଲେ ଧର୍ମର ବନିତା ।୨୮
ଦେଖିଲେ ନାରାୟଣ ଙ୍କ ଚଳିଧାଇ
କୋଦଣ୍ଡ ଧରଣ ହାଥ ବଜର୍ଷ କ ବ୍ରହ୍ମର ।୨୯
ନାରାୟଣଙ୍କି ତେଜ ଦେଖି ଚୋଇତ୍ରାପେ ଆଶ୍ରିତ
ସୁଗ୍ୟାସ ମାତ୍ରୀ ତ ପାଇଲ ଦେବରାଜ ।୩୦
ସ୍ନେହାର ସର୍ବେଂୟ ଉତେଷ୍ଟି ହୋଇଲେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି
ନାରାୟଣ ତନୁଜ ସେ ହୋଇବ ସୁକଣ୍ଠଶ୍ରୀ ।୩୧
ଚୋଇତ୍ରାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ଦେବ ଚଳିଧାଇ
ଧାଇଁକାରେ ନାରାୟଣ ବକ୍ଷସ୍ଥ ପିଠିରୁ ଅବତରି ।୩୨
ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ ମାତଗୋ ନିରଞ୍ଜନ ଚୋଦିଲୁ ମହାମନ୍ତ୍ର ବଚନ
ଧର୍ମ ଦେବତାପେ ବିଚାର କଲେ ଆସି ତୋର କୋଳେ ।୩୩
ବହୁଧାପତେ ପ୍ରକାର ନ ଦେଖନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା
ପ୍ରେ ଧର୍ମ ମହାତ୍ମା ତୋତେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ।୩୪
ଆତ୍ମ ସେ ତୁମ୍ଭର ପୁଣ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ମାତ୍ରେ
ତୁମ୍ଭେ କମା ଶିକ୍ଷିଲ ମାତଗୋ ସ୍ନେହତେକ ଉପାସେ ।୩୫

୨୫-୨-(ଖ) ସୁଗ୍ରୁ ପଣ୍ଡୀ=ମାତା, ୨୬ ପଦ ପରେ (କ) ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ—ସ୍ନେହେକ କାଶ ଶୁଶ୍ରୁର କରେ ସେ! ମହାପ୍ରାଣୀ ; ୨୭ ପଦ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୩୩/୨ ଭୂତ ନିରଞ୍ଜନ ହସ୍ତୁଣିଲେ ତୋର କୋଳେ । ୩୪/୨ ସେ ଧ୍ୱଜ ମହାତ୍ମା ତୋତେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ୩୫/୨ ତୁମ୍ଭେ ଶିକ୍ଷିଲ କମା ମାତଗୋ ଅନ୍ତରୁ ଉପାସେ ।

ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଶିଷ୍ୟପୁତ୍ର କାହ୍ନିଂ ଅଛି ସ୍ନେହ ଯୋଗ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର କେଉଁଠି କରିବ ଉପଯୋଗ । ୩୬
ଏ କଥା ବିଗ୍ଭରି ତୋ କରିବା ମାତେ ଶୁଣ
କୋଳକୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ସେ ତ ନ ଜାଣିଲି ସନ୍ଦେହ ଜନ । ୩୭
ଯେମ୍ନା କହିଂ ଯେଉଁକନ୍ୟାକୁ ଲଭିଲ ମହାଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଦେଶଂକ ତ୍ରିଦୃଷ୍ଟିଯୋଗ ଜଗନ୍ନାଥେ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ୩୮
କୋଇକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଭୁବନ୍ତ ବଚନ କହିବା ଦାମୋଦର
ଅତୋ ମାଦ୍ରୀ ଭୁ ଆନ ଦେବତା ସ୍ମର । ୩୯
ଜୀବନ ବୋଇଲେ ମାତଗ ଦୁର୍ଯୋଧନ ଶ୍ରାବଣମାସ ଦିନରେ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ମୁଂ ଶାସ୍ତ୍ରୀ କେମନ୍ତେ । ୪୦
ସେ ଅଙ୍କୁ ପ୍ରତିକାର ଦିନା ଚଣ୍ଡିଙ୍କ ଜାଣନ୍ତି
ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କର ମାଗୋ କୁନ୍ତୀ । ୪୧
ତୁଣ୍ଡିଶ ଦାନବ ସେ ଯେଉଁକଙ୍କର କୁମାରୀ
ସେମାନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କରି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସେ ସ୍ମରି । ୪୨
ବନ୍ଧୁ କାନ୍ଦେନ କଥା କରଦ୍ରୁମ ଶାନ୍ତିସ୍ତୁ
ଚାନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ତ.ଷ ଯୋଗେଶ ଲୋଚନ ଗାଂଶୁ । ୪୩
ନାଦ୍ରସୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଦୁର୍ବାସା ମନ୍ତ୍ରରି
ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ ପୂଜା କଲେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଶାଣ୍ଡବଂଶୀ । ୪୪
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ମାତୋ ମାଦ୍ରୀ ଭୁ ମଧ୍ୟନ୍ଦିନ କଲୁ
ନାରାୟଣ ଦେବତାଙ୍କୁ କାହିଁ ସ୍ମରିଲୁ । ୪୫
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବଚନେ ବଚନ୍ତି ଦାମୋଦର
ସେ ମୁନିବର ତୋହୋର ବଚନ ବସୁଦେବ ପ୍ରତିକାର କର । ୪୬
ନାରଦ୍ଦଙ୍କ ଆଦେଶ ଶୁଣିଲେ ଦୁର୍ବାସା
ଆନ ପୁରୁଷକୁ ମଦନାବଶ ତୋ କରାଇ ନମିଶା । ୪୭

—୫୦୫—

୪୦। ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ମେଣ୍ଟିବି କେମନ୍ତେ । ୪୧ ପଦ (ଗ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୪୬। ତୋହୋର ବଚନେ ସେ ଅଙ୍କୁ ଅଛି କି ପ୍ରତିକାର ।

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦର୍ଶନ କାଳରେ ହରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ । ବ୍ୟାସଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ-ଅର୍ଜୁନର ମିତ୍ରତା ଯୁଗ ଯୁଗ କରି ହେବା ବର୍ଣ୍ଣନ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱରୂପ ଦର୍ଶନ

ଦୁର୍ବାସା ବୋଇଲେ ଆରେ କୁନ୍ତୀଭୋଜର କୁମାରୀ
ଦେଖିବା ଆଣନ୍ତ ତୋ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ତୋଷକାରୀ ।୧
ଶୁଣିଣ ଭକତ ସେ ପାଣ୍ଡୁ ପାଟରାଣୀ
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ସଙ୍ଗ କରି ଆଣି ।୨
ଯମଳ ବେନିଙ୍କି ସେ ମାଦ୍ରୀର ନନ୍ଦନ
ଦଣ୍ଡବତ ପଡ଼ି ପ୍ରଣମ୍ୟ ଦୁର୍ବାସା ମହାମୁନି ।୩
ଦୁର୍ବାସେ ବୋଇଲେ ଏତାର ମୁକ୍ତି ମନବାଞ୍ଛା
ସୁତେ ଏମନ୍ତ ଜଣକ ଶ୍ରେଣି କର ତୋ ତୋତୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।୪
ନାରାୟଣ ନରବେଶେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଭବନ
ଦୁଗ୍ଧାମୃତ ପ୍ରଭୁ ଦ୍ୱାରେ ଭୁକ୍ତିଷେ କରନ୍ତେନ ।୫
ଅବକ ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତି କର ପ୍ରାରେ
ନାରାୟଣ ପ୍ରକାଶ ଚ୍ୟୁ, ସୋଇଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପଦ୍ମପାଦେ ।୬
ହେଲା ଏମିଳ ସେ ଅବକ ଗୁଡ଼ବେଣୀ
ଅଜପା ଲଦ୍ଧୁ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ନ କହିଣ କଥା ।୭
ନାରାୟଣ ବସିଲନ୍ତି ସେ ପୁରୁଷ ମହାବ୍ରହ୍ମ
ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ହୋଇଲା ପାଇଲି ଦରଶନ ।୮
ଆନନ୍ଦ ଧାଇଁଣ ସେ ହୋଇଲେ ଦେଖିଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ବୋଇଲେ ତୋହାର ସ୍ନେହୀ ସେ କାଳାବୁଲୁ ।୯
ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ମେଳକ ମଣି
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଆଭରଣ କଲେ ଦେବ ଚକ୍ରପାଣି ।୧୦

୬।୧ ଦର୍ଶିକ—ସ୍ଥିତିନ । (ଖ) ପୋଥିରେ '୪' ଠାରୁ '୬' ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଏହି ଧାଡ଼ି ପଦ ସ୍ଥଳେ ଏକପଦ ଅଛି । (ଘ) ରେ ଅଛି । (ଖ) ରେ ଅଛି—ନାରାୟଣ ପ୍ରକାଶିତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପାଦ ବେନି, ଚକ୍ରଧାର ଦର୍ପ ନାରାୟଣ ଲୁଚ ଚିହ୍ନି ॥ ୭।୨ ଅଲସ୍କ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ବେନି ନ କହିଲେ କଥା । ୮ ନାରାୟଣ ବସିଲନ୍ତି ସେ ପୁରୁଷ ମହାବ୍ରହ୍ମ । ୮।୨-ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ମୋର ଦେଖିଲି ଦେବସ୍ଥାନ । ୮।୨ ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ହୋଇଲା ଦେଖିଲି ନାରାୟଣ ।

ଅନେକ ସନ୍ତୋଷେ ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ
କୋଳରେ ଧରି ହରି ଦୁଇକୃଷ୍ଣ ନାମ ଦେଲେ ।୧୧
ସତ୍ୟଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କେତେ ଧଇଲେ ଶ୍ରୀପତି
ସରୂପ ବାଣେ ଦେଖିଲେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ।୧୨
ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଖାଣ ଦେବ ବନମାଳୀ
ମଥୁରା ନ ଗଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେଣ ଖେଳି ।୧୩
ନନ୍ଦ ଆଦରେଣ୍ୟ ପଠାନ୍ତି କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗରସେ
ସଖେଷେଣ ଅର୍ଜୁନର ନେତେ, ମଥୁରା ଧାବନ୍ତେ ।୧୪
କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଦୁହେଁ ଅଛନ୍ତି ଯମୁନା କୂଳେ ବସି
ବାର ତ ନ ହୁଅନ୍ତି ଦୁହେଁ ଏକ ସରୂପ ଛାୟେ ଦିଶି ।୧୫
ହସନ୍ତି ରସନ୍ତି ଖେଳନ୍ତି ନଷ କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗ ରସେ
ବୃନ୍ଦାବନର ଘନନ୍ଦୁ ଆସି ମିଳିଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ ।୧୬
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖି ଉଠିଲେ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ
ଶତଧନୁ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣମି ବୋଇଲେ ଭକ୍ତି ନାନ ।୧୭
ବ୍ୟାସେ ଦୁଇବାକ୍ୟ ଶୁଣିବ ବନ୍ଧୁତ ଅନ୍ତର
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତକୁ ମଥୁରା ଗ୍ରାମ ସହସ୍ର ଯୋଜନ ଦୂର ।୧୮
କେତେ ଦୂରେ ଥାଇଁ ଶୁଣିଲ କେମନ୍ତେ ସେତେକ ଶୀଘ୍ର
ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖି ନାରାୟଣ କେମନ୍ତେ ଧୀର ମତି ।୧୯
ନାରାୟଣ ବଦନ୍ତି ଶୁଣ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
କୁମୁଦ ଥାଇ ଜଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥାଇ ଆକାଶେ ।୨୦
ବନେ ମୟୂର ଗଗନେ ତ ମେଘା
ଲକ୍ଷାନ୍ତରେ ଭାନୁ ଜଳେଷୁ ପଦ୍ମା
ଇନ୍ଦୁର୍ଦ୍ୱିଲକ୍ଷେ କୁମୁଦସ୍ୟ ବନ୍ଧୁ
ଯୋଯସ୍ୟ ମିତ୍ରଂ ନ ହି ତସ୍ୟ ଦୂରମ୍

୧୩। ମଥୁରାକୁ ଆସନ୍ତି ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତକୁ, କେଳି ମଥୁରାରୁ ଆସନ୍ତି ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେଣ ଖେଳ। ୧୩ ଠାରୁ ୧୬ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ଖ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ। ତା ସ୍ଥାନରେ —କାରଣ ବରଷକ ହୋଇଛି ଏକ ମେଳ, ହୋଇନ୍ତି ବାଳକଙ୍କୁ ଦେଖ ଦେଇଲନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ। ୨୦ କୁମୁଦ ଥାଇ ଯେ ଅଗାଧ ଜଳ ଗର୍ଭରେ, ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଥାଇ ଆକାଶ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥଳେ।

ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ହେଉଛି ଅନ୍ତର
କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ନାମ କର୍ମା ବଶିଲା ଶଶଧର । ୨୧
ଯାହାରେ ଯାହାରେ ଯେ ଅଛଇ ପ୍ରୀତିଭାବ
କେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ କେ ଆକାଶେ ଯାହାକେ ରାଖିବ । ୨୨
ପବିତ୍ର ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ନାରସୂର୍ଣ୍ଣ ଅବତାର
ସେ ମୋହୋର ଅନୁଜ ଅଛଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାମୋଦର । ୨୩
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ସତ୍ୟଯୁଗେ ଅଙ୍ଗୀକାର ବିଷ୍ଣୁ ଦ୍ୱାରେ
ଜୟେ ବିଜୟେ ହୋଇ ଥାଇଁ ବୈକୁଣ୍ଠ ପୁରେ । ୨୪
ଭବାନୀ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ଅଛଇ ନୀଳାମ୍ବର
ସେ ମୋହୋର ସଖା ଅଛଇ ରୁଦ୍ର ଅବତାର । ୨୫
ବିଧାତ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ଅଛଇ ବିଷ୍ଣୁ ନାଥ
ସନକ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମା ସେ ମୋର ପଞ୍ଚଭୂତ । ୨୬
ଅଲକ୍ଷ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ଅଛଇ ଅନନ୍ତ
ଇନ୍ଦ୍ର ଅବତାରେ ସେ ମୋହୋର ପ୍ରାଣହିତ । ୨୭
ଦିବ୍ୟ ମେଖଳା ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ଗରୁଡ଼ ନାରାୟଣ
ସେ ମୋହୋର ମିତ୍ର ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ୨୮
ସେମନ୍ତ ମୋହୋରେ ପ୍ରୀତିହୋଇ ବହିଲ ଗର୍ବ କଲ
ତୋ ତତ୍ତ୍ୱଂ ବନ୍ଧ ହୋଇବ ବୋଲି ବୋଲନ୍ତି ବୋଇଲ । ୨୯
ସେ କଥା ଶୁଣିଣ ମୁଁ ଅନେକ ସ୍ତୁତି କଲି
ଅଛି ଅଙ୍ଗ ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ଜାତ କରାଇଲି । ୩୦
ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ମାଗୁଥିଲି ଭିକ୍ଷା
ସେତେ ଶାନ୍ତି ହେଲା ମୋତେ ଦାରିଦ୍ରେହେଁ ନ କଲି ଉପେକ୍ଷା । ୩୧
ଏବେ ଭିକ ମାଗି ଯାଉଅଛି ସେ ନଗରକୁ
ମାସ୍ତେ କରି ଲୁଚିଲି ମୁଁ ଲୋକ ସେ ତାଙ୍କୁ । ୩୨
ଏହାର ନଗ୍ର ଭଣ୍ଡାରି ଶିବପୁର ଆଦି କରି
ଅଭିଷେକ ଭୂମିଙ୍କର ଦେଖି ନଗ୍ର ପୁର । ୩୩

୨୨-୨-(ଖ) କେ ଆକାଶେ କେତୁ ପାତାଳେ କେତୁ ସୃଷ୍ଟି ଯାଇ । ୨୩-୧ ପଣ୍ଡି ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଁ ଅଣାକାର ଅବତାର । ୨୩-୨ (କ) ଅନୁଜ = ଅର୍ଜୁନ । ୨୬-୨-(ଖ) ପଞ୍ଚଭୂତ = ପାକଭାତ । ୩୧-୧-(କ) ଶୁଣିଣ = ଦେଖିବାକୁ

ଜିନ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁ ତେବେ ନ ଦେଖି
ଡାକୁଛି ଅଗ୍ନିମଙ୍କୁ ଆସିଲ ମହାଦୁଃଖୀ । ୩୪
ତଡ଼ିଦ୍ୱାଥି ଉପଣି ନେ ଦେଖିଣ ତୋଷ କଲୁ
ଦାନ ଦାନ ଦେଇ ତେଉ ରୂପସ୍ଥ ମଜିଲୁ । ୩୫
ନିର୍ବିଘ୍ନ ହୋଇଣ ମୁହିଁ ସୃଷ୍ଟି ଯେ କୋଇଲି
ଏଥି ଥାଇଲ୍ଲି ବୋଲି ମୁଁ ଭାରି ବେଶ ପଦ ନିଶାକିଲି । ୩୬
ଯେ ବଂଶେ ହେମାଲ ନେତ୍ରୋର ଗ୍ରବ ଶ୍ୱେତେ ହାତେ
ସେହି ଥାଙ୍ଗେଳୁ ଦେଶ ନେ ଦେଖୋର ଦୁଧେ । ୩୭
ହିରଣ୍ୟ ତେଷ୍ଟୁବେ ମୁଁ ନରସିଂହ ମୂରତି
ସେହୁ ଦୃଶ୍ୟଦ ରୂପେ ହିରଣ୍ୟ ଘରେ ଉଡେଦି । ୩୮
ହିରଣ୍ୟ ବଧାରି ମୁଁ ସେହାଙ୍କୁ ବାଳକ ଲୋକେ
ବାମନ ପଦ ଦେଲ ଚକନ ଲୁପ୍ତକ । ୩୯
କୁତ୍ସ୍ଥାନ ଲଙ୍କାରେ ସାଂଗ୍ରାମ ପୁଣ କଲୁ
ଯେ ପୂର୍ବ ହୋଇଣ ଅବତାର ହେଲୁ । ୪୦
ଗ୍ରହଯୋଗ ଦେବହିଁ ହୋଇ କୁଟୁମ୍ବାକେ
ନାମ ବଢ଼ିଲୁ ହାତେ ଆପେ ଦେଲୁ ସେ ନକ୍ଷତ୍ରେ । ୪୧
ମୁହିଁ ଲେଉ ହାତେ ମେଳ ଅନ୍ତେ ସେହୁ
କାଳ ଅନନ୍ତରେ ଅନ୍ତେ ଛିଡ଼ା ଛଡ଼ି ଦୋହିଁ । ୪୨
ଯେ ମହା ମନ୍ତ୍ରେ ବଡ଼ୟୁଗେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅବତାର
ଦୁନିଆଁ ଜନକ ହୋଇଲୁ ଜମଦଗ୍ନି ଘରେ । ୪୩
ମୁହିଁ ଦେବଦ୍ଧାନ ସେ ଅଛନ୍ତି ନିକଟ
ଖର୍ଗ ଧନୁ କରିଣ ଥାନିଲୁଁ ଅନେକ ଧର୍ମ । ୪୪
ଶ୍ରୀ ରାମ ହୋଇଲୁଁ ଦଶରଥ ଅବତାରେ
ଆନ କର୍ମରେ ଭସ୍ମକଲୁଁ ଦଶରଥ ଘରେ । ୪୫
ମୁହିଁ ସେ ହାତେ ଶ୍ରୀରାମ ସେ ଅଛନ୍ତି ବାଲି ଭୂଅ
ସେବେ ଦାଉରଥୀ ଅନନ୍ତ ହୋଇଲୁ ଜୃମ୍ଭ ଥାଥ । ୪୬

୩୫-୨-(ଖ) ଘୃତ ପାଇ ତ ଶାଣେ ଜାତେବ ମାଇଲ । ୩୯-୨-(ଚ) କାମ ତଳୁହେ
ଦେଲୁ ସେ ମହାବଳ । ୪୧।୧ (ଖ) ଯୋଗରେ ଜାଣି । ୪୩।୨ (ଖ) ଅଣ କାଳ'
ସେ = ଦେବଗ୍ୟା ପୂଗେ । ୪୬ । ମୁହିଁ ଶ୍ରୀରାମ ସେ ଅଛନ୍ତି ଲକ୍ଷଣ । କେତେଥ୍ରାରେ
ହେଉଛିଲୁ ସେ ରକ୍ଷକ ରୂପେକ । ୪୬।୨ ମୋତେ କାହିଁକି ଭୁ ଦଣ୍ଡ କେ ଧର୍ମ୍ମକା !

ଅନେକ ଅବତାର ଆମ୍ଭେ ହୋଇଥିଲୁଁ ପୂର୍ବେ ଯେତ
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟାସେ ଅନ୍ତର କର ସେ କେମନ୍ତ । ୪୭
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ କହିଲ ଦେବଦ୍ୱିଜା
ମୋତେ ନାରାୟଣ, ଦ୍ରୌପଦୀ, ଧାତ୍ରୀ ଭୁଜା । ୪୮
କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ତୁମ୍ଭେ ସୃଜ କଲ ଦେବ
ସାଗରର ନିବାରଣ ଅର୍ଥେ ତୁମ୍ଭେ ଜଗତରେ ହେଲ ମୋହିନୀ । ୪୯
ତୁ ସ୍ୱାମୀ ସେବାକୁ ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେଖା
ଯେ ପରତେ ଦେଖି ପାରିଲା ଅର୍ଜୁନ ତୋହୋର ସଖା । ୫୦
ଶୋଇତେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ କେମନ୍ତ ଫାଲ୍‌ଗୁନି
ଅର୍ଜୁନ ବୋଇଲେ ସତ୍ୟ ସତେ ସାନ୍ତୁ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୫୧
କେମନ୍ତ ତି ବିଶ୍ୱରୂପ ଅଟଇ ତୋହୋର
ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଦେବ ଅଛଇ ମୋହୋର । ୫୨
ନାରାୟଣ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଅର୍ଜୁନ ବଚନେ
ଧଇଲେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେବ ସ୍ୱାମୀ କମଳଲୋଚନେ । ୫୩
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଚନେ ଅର୍ଜୁନ କୃତାଞ୍ଜଳିରେ
କ୍ଷଣକେ ବୃଦ୍ଧି ଲଭିଲା ଗଗନମଣ୍ଡଳେ । ୫୪
ଆକାଶେ ଠେକିଲା ଶିର ନାରାୟଣ କାୟା
ସ୍ୱର୍ଗେ ଶିର ହୋଇଲା ଅଦ୍ଭୁତ ମାୟା । ୫୫
ଆକାଶେଣ୍ଟି ଶିର ପାଦ ଦେଶ ପ୍ରମାଣ
ନବ ଭୁବନ ହୋଇଲା ନାଭି ସେ ମଣ୍ଡଳ । ୫୬
ଶୂନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ ସେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ହୋଇଲା
ମଣ୍ଡଳ ଶିଖା ଛନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଦିଶିଲା । ୫୭
ଦୁଇ ଲୋଚନ ସେ ହୋଇଲା ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟେ
ଦେବତାମାନେ ରୋମାବଳୀ ହୋଇଲେ ସୁଧୀରେ । ୫୮
ଚରାଚର ସ୍ୱାମୀ ହୋଇଲେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ
ପଞ୍ଚବାଣ ଅଗ୍ନି ଜଳିଲା ଲୋଚନ ଚକ୍ରକେ । ୫୯

୫୭। ମଣ୍ଡଳା। ଶିଖିଖଣ୍ଡ ଅନେକ ଦିଶାଇଲା। ୫୪। (କ) ବିଗ୍ରହିଲେ ତେଜେ।
୬୦। (କ) ଦେବତାମାନେ ତହିଁ ହୋଇଲେ ଶୋଭାପାଇଛନ୍ତି।

କରତଳ ମଧ୍ୟେ ସେ ଚକାଡିଲେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି
ପବନ ଫୋପାଡ଼ିଲେ ଚର୍ମ ନଖ ଫୋଟି ଫୋଟି । ୬୦
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଧାରେ ଯେ ସିନ୍ଧୁ ନନ୍ଦାଘୋଷ
ଦକ୍ଷିଣ କରସ୍ଥଳେ ସେ ବୋଲିଲେ ତଣ୍ଡ୍ରସ । ୬୧
ନାରାୟଣ କରତଳେ ରହିଲେ ପଦ୍ମ ପାଖେ
ଚର୍ମ ସେ ଭୁଜଙ୍ଗ ଘାଣି ଦେଖାଇ ବଖାଣି । ୬୨
ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ଚଉଦଶ କୋଟି ଜୀବ ପୃଥ୍ୱୀର ମୂଳେ
ସେମାନେ ରହିଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବାମ କରସ୍ଥଳେ । ୬୩
ସ୍ୱେଦଜମାନେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଧଇଲେ ଜଗତଭୂତ
ସେଥିକି ଶଙ୍କର କୋପିଲେ ଦେଖି ସେ ଜଗତ । ୬୪
ଅର୍ଜୁନର ବଦନ ଶୁଖାଣ୍ଡି ମୂର୍ଚ୍ଛା ବ୍ୟାପେ
ନ ଶୁଣି ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦର୍ଶେ । ୬୫
ବ୍ରହ୍ମା ଦେବତା ଯାହା ଦେଖିଣ ଲୁଆଇଲେ
କରସ୍ଥଳୀ ଦେଖ ଦେ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲେ । ୬୬
ଚନ୍ଦ୍ରସେନା ପର୍ବତ କାନେ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡରେ ପାଉଁଶ
ରୁଦ୍ର ଦେବତା ଦେଖି ପଡ଼ି ଗଲେଟି ବୋଇଲେ ଶୀତାଂଶୁ । ୬୭
ଏ ପାଉଁଶରେ ପଡ଼ି ରୁଦ୍ର ଦେବତା ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାନ୍ତି
ତେଣୁ ନାମ ହର ନାମ ବହିଲେ ପଶୁପତି । ୬୮
ଦେବ ଯେ ଅତଗାତ ନାରାୟଣଙ୍କ ନାଭିଗ୍ରନ୍ଥି
ତେଣୁ ଯେ ବିଷ୍ଣୁ ନାଭି କମଳ ବହିଲେ ମନ୍ତ୍ରତ । ୬୯
ଧମନ୍ତ ଭୁଜଙ୍ଗ ନାରାୟଣଙ୍କ କାଖରେ
ବିଷ୍ଣୁ ଆଣିକେ ରହିଲେ ଧମନ୍ତ ବୃନ୍ଦାରକେ । ୭୦
ଅର୍ଜୁନ ହସିଲେ ବାନ୍ଧି ମନ ବୃଦ୍ଧଭାବେ
ବୋଇଲେ ଆହାର ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ ଦେଖିକ ତୋର ଜାନୁ । ୭୧
ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ସେ ପରମେଶ୍ୱର ଧନ୍ୟତ
କହ ଦେବ ନାରାୟଣ ଦେଖାଇଲେ ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି । ୭୨

୬୩। ସ୍ୱେଦଜମାନେ ରହିଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବାମହସ୍ତରେ । ୬୪। ଜଗତେ—ଜଗତରେ ।
୬୭। ସେ ଛାଇ କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ରୁଦ୍ର ମୂର୍ଚ୍ଛାଗଲେ । ୭୦। ବୃନ୍ଦାରକେ—ବୃନ୍ଦାରକେ, ଦେବତାମାନେ ।

ସେ କାନ୍ଦା ଶୋଚିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ କୋଟି ସ୍ୱର
ଅର୍ଜୁନ ବୋଇଲା ତୁମ୍ଭେ ଦେବ ତୋହର ଅଛି କି ଆତୁର । ୭୩
ମୁହିଂ ଥାଉଁ ତୋର ଉଦରେ ପଶଇ କାଳେ କାଳେ
ସେ ତୋହୋର ଟେକେ ମୁଂ ନାଶ ହୋଇ ସବକାଳେ । ୭୪
ମୁଂ ତୋତେ ଭୟ କଲି ନାଥ ଦେଖିଣ ତୋହୋର ବସ୍ତୁନ୍ତ୍ରୀ
ଏବେ ବୋଲଇ ଅଧୁର ବଡ଼ବୁ ନା ଶିଖଇ । ୭୫
ବ୍ୟାସେ କହିଲେ କୋହୋର ତୋ ତପୁଂ ବାଦେବ ନାଶ୍ୱଂ
ବୋଲି ଜାଣିଥିଲି
ଆଜି ସୋତେ ଜଣେ ଅଛି ବୋଲି ସେବେ ସେ ପ୍ରତଷ ଗଲି । ୭୬
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଅର୍ଜୁନ ହେ ତୋହୋର ଜୀବନ ଧାଧୁ ସାଧୁ
ନାରଦରେ ବଳାଇ ଲୁହି ସେ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ । ୭୭
ଅର୍ଜୁନର ଭୟ ଦେଖିଣ ଜନାର୍ଦନ
ଛାଡ଼ିଲେ ବିଶ୍ୱରୂପ ହୋଇଲେ ସାମାନ୍ୟ । ୭୮
ଅର୍ଜୁନକୁ କୋଳ କରି ବସାଇଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ଖାଳ ନିବାରଣ କରନ୍ତି ଆଗତେ ଶଙ୍କାର ମନ୍ଦ ଛୁ ସେ । ୭୯
ଅର୍ଜୁନକୁ ଘୁଞ୍ଚିଲା ସତିଶିଂବ ପରବତେ
ବ୍ୟାସେ ତତକ୍ଷଣି ହୋଇଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ୮୦
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗଲେ ସେ ମଥୁରା ଭୁବନେ
ଗୋପପୁରେ ହରବଂଶ ବାଜୁଛି ବଧାଇନ । ୮୧

—:o:—

ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମ

ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସେ ଦଶମୀ ଗୁରୁବାର
ଉତ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ଧାର । ୧
ଧୃତି, ଲବ ନାମେ କରଣ ଶୁକ୍ଳ ନାମେ ଯୋଗ
କନ୍ୟା ଲଗ୍ନପ୍ରାପ୍ତିକି ଉତ୍ତମ ଦିନ ହେଲା । ୨
ସେ ଦିନ ଷଷ୍ଠ ଉଦୟେ ବିଜେ କଲେ ବନେ
ମାଦ୍ରୀ ବସିଥିଲେ ସେ ହେଉଁର ବଧାଇନ । ୩

୭୩। ସେ ତୋହୋର ଶରୀର ଲଭ ହୋଇଲ ଯୋଗଦେଲେ । ୮୧ ଅଶ୍ୱିନ—ଆଶ୍ୱିନ ।

ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ସୁମରିଲି
ଅଜ୍ଞାତେ ହୋଇଲି ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି ନୁଆଣିଲି । ୪
ମୁହିଁ ବାଳୁତ ଯେ ଅଟଇ କୁମାରୀ
ତାଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ବୀର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ନ ଧାରିବି ସହଜେ । ୫
ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଯେ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ସୁତ
ଦେବେ ବଡ ବଳବନ୍ତା କୁମାର ଯୌବନ୍ତ । ୬
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ସେବକେ ଯେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପମାଳୀ
ଲବ୍ଧେ କରି ସୁମରିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଅନୁମାନୀ । ୭
ସୁରବର ସୁନ୍ଦର ଯେ ନେତ୍ରକାନ୍ତି ରୂପ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ପ୍ରବେଶ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷ କନ୍ଦର୍ପ । ୮
ହୃଦରେ ଯେ ଗଜ ଲକ୍ଷିଲ ଶତଶିଂଗ ପଦ୍ମଜ
ଦିବସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା କୁମାର ଅଙ୍ଗବେଗ ଗତ । ୯
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଭୂଷଣ ତାର କାୟେ
ଦେଖିଣ ପୂଜା କଲେ ଯେ କୁମାରକୁ ନମସ୍ତେ । ୧୦
କୁମାରଙ୍କ ଛୁଇଁଲେ ଯେ ମଦନ ଚରିତ
ଉତ୍ପନ୍ନ ନଶକ୍ତିକି ମନେଣ ବିସ୍ମିତ । ୧୧
ହାସ୍ୟ ଚରିତ୍ରାସ୍ୟ ଯେ ଶୃଙ୍ଗାର ବିନୋଦେ
ପ୍ରେମ ବୃଦ୍ଧି ପଦ୍ମିନୀ ପରମ ଆନନ୍ଦେ । ୧୨
ନାରୀର ରତନ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ଗର୍ଭୀୟ
ସଦ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲା ସେବକର ଆନ୍ତରେ । ୧୩
କୁମାର ସମ୍ଭବେ ନକୁଳ ବୋଲି ଡକା
ତାଙ୍କୁ ଅଶ୍ୱିନୀ ନାମ ଦେଲେ ଅଗ୍ରଜା । ୧୪

୫।୧ ମୁହିଁ ବାଳୁତ ଯେ ଅଟଇ କୁମାରୀ । ୫।୨ ସହଜ—ସହିତ । ୬।୧ ଦେବ ବଡ ବଳବନ୍ତ ଭଗବନ୍ତ । ୧୧।୨ ଉତ୍ପନ୍ନ ପ୍ରେମରେ ଏକମନେ ରତ । ୧୧।୨ ଚରିତ୍ରାସ୍ୟ—ପ୍ରସ୍ତାବନ । ୧୧।୨ (ଶ) କୋଳାଗ୍ରତ କରି ମଦନକୁ ତୁମ୍ଭ ଉଠନ୍ତି । ୧୧।୨ (ଶ) କେଳିକରି ମଦନାକୁ ତ ତୁମ୍ଭ ଉଠନ୍ତି । ୧୩।୨ ସଦ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲା ସେବକର ଆନ୍ତରେ । ୧୪ । ଅନେକେ ପଡଣି କାହିଁ ଦେଇଲେ ସେ ବାଳ, କୁମାର ସମ୍ଭବୁଁ ସେ ଉତ୍ପନ୍ନ ନକୁଳ । ୧୫, ୧୬, ୧୭ (ଶ) ରେ ନାହିଁ ॥

ନବଘନ ଆକାର ସେ ବାହୁନୀ ଭୁଜ ଘେନ
ନଦକୂଳେ ପଞ୍ଚମ ହେଉଛ କାମିନୀ ।୧୫
ନବନଗ୍ର କୂଳେ ଯେଣୁ କୁମାର ଉପୁଜିଲା
ତେଣୁ କରି ମହାତମା ନକୁଳ ନାମ ଦିଲା ।୧୬
ଅତି ସୁକୁମାର ସେ ସହଜ ବାଳକଟିଏ
କର୍ପୂର ଅଗ୍ନି ଜାଣି ତେଜ ତା ବଢାଣି ।୧୭
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ଉପୁଜିଲେକ ବାଳ
ଅତି ସୁକୁମାର ସେ କୁମାର ନକୁଳ ।୧୮
ତହୁଁ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ଚଳିଗଲେ
ଅତି ଆନନ୍ଦେ ମାଦ୍ରୀ ପୁତ୍ରକୁ ପାଳିଲେ ।୧୯
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କର ତିନି ପୁତ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀର ଶତେ ପୁତ୍ର
ମାଦ୍ରୀର ଦ୍ୱେକ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ଏମନ୍ତ ।୨୦
ଦେଖି ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ହୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ
ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଇନ୍ତୀଏ ପାଳିଲେ ସାନନ୍ଦ ।୨୧

—୦—

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ହସ୍ତିନା ଗମନ, ତାଙ୍କ ବରରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ଏକ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ

ମାଘର ଶୁକ୍ଳ ସେ ଅଷ୍ଟମୀର ସାତ ଦିନ
ଦୁର୍ବାସା ମହାଋଷି ହସ୍ତିନାକୁ ଗମନ ।୧
ଗାନ୍ଧାରୀ ସ୍ନାନ କରି ଆସନ୍ତି ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳେ
ଏମନ୍ତ ସମୟେ ଏଇ ପ୍ରବେଶ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିବରେ ।୨
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସେ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଆଶିଷ ବାଞ୍ଛା ତାଙ୍କୁ କଲେ ମୁନିଶ୍ରେଷ୍ଠ ।୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମବନ୍ତ
କେଉଁଠାରେ ଲଭିଲେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏତେ ନ ପାଇଲେ କୋଇନ୍ତୀ ।୪

୧୫।୨ (କ) ନଦ୍‌କୂଳ = ନଡକୁଳ । ୨୨ ଉଦକ--ଗମନ ୩,୪,୫ ପଦ 'ଖ' ପୋଥିରେ 'ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ବାସେ ବୋଇଲେ ଆଉ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋହର
ହୋଇବ ପ୍ରାପତ ତୋତେ ମାଗୁ ଜନା ବର । ୫
ନନ୍ଦାନନ୍ଦ ଅନନ୍ତ ଦେଇ ନ ପାରୁଁ ଯାହା ପାଇ
ମାଗ ତୋହର ଇଚ୍ଛା ଯେତେଣ ତୋତେ ଦ୍ରୁତ । ୬
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ଶୁଣିର ମନ୍ତ୍ରବତେ
ଶତେକ ପାଇଲି ମୁଁ ଗର୍ଭର ସୁପତକେ । ୭
ମୁନିନ୍ଦ୍ର ଶୋକେ ଧରି ବୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ତଥାସ୍ତୁ
ଶତେକ କୁମାର ପୁଅ ତୋହୋର ଯନ୍ତ୍ରେ ମହାବସ୍ତୁ । ୮
ଅନ୍ଧକରେ ବାନ୍ଧି ଜଳୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଣୀ
ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନେତ୍ର ତୋହୋର ନୋହିବ କାତରଣି । ୯
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା
ବଂଶକୁ କାରଣ ଜନ୍ମିବା ମୋତେ ଶତାଟିଏ ପୁତ୍ର ଦେବା । ୧୦
ଆବର ଦେବା ମୋତେ ଦୋହିତା ଗୋଟିଏ
ଭଗତି ଯେଣି ମନ ମୁଁ ମୋତେ କରିବା ଦୟେ । ୧୧
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ କହ୍ନାଳ କଲେ ଯମୁନା ନଦୀ ଜଳ
ଦେଖ ହୋ ମହାତମା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ବଳ । ୧୨
ସନ୍ତ୍ରେ ଜାତ କରି ଦେଲେ ସ୍ରମ ନଦ ତୁଳସୀ
ତମ୍ଭ ଫୁଲ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଗୋଟିଏ ତୋଳିଲେ ମହାଋଷି । ୧୩
ଦେହୁଲା ଅଞ୍ଜଳି ଆଣୋଜ ଭୁ କରିଣି ଗାନ୍ଧାରୀ
ଫଳିତ ସୁତକ ପାଇବୁ କନ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ କୁମାରୀ । ୧୪
କମଣ୍ଡଳୁ ପାଣି ଟଙ୍କୁ ଦେଇକ ଦେଲେ ତପସ୍ୱୀ
ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭଗତ କଲେ ହୋଇଣ ମହାଖୁସି । ୧୫
ତ୍ରିଭିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର ଦେଇ ଥିଲେ
ଦ୍ୱିତୀୟକ ଦୁର୍ଗତାସ୍ତେ ତାର ଗର୍ଭରେ ରହିଲା । ୧୬
ମହାମନ୍ତ୍ର ଦେଇ କରି ଗଲେ ସେ ଦୁର୍ବାସା
ଗାନ୍ଧାରୀ ଶରୀର ସେ ହୋଇଲା ମହା ଅଳସା । ୧୭

୧୩/୧ ସ୍ରମ ତୁଳସୀ-ଧନା ତୁଳସୀ ୧୪-୧-(ଘ)·ଆପାଦ = ଅସ୍ୱାଦନ । ୭,୮'ଘ'ରେ ନାହିଁ । ୯ ପଦ 'ଙ' ପୋଥି । ବନ୍ଧୁରଣେ ବାନ୍ଧି ଜଳୁ ଦେବ ସ୍ୱରେ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନେତ୍ର ହୋଇଲେ ଦେବ ପୋଷଣ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁଚ୍ଛାକଲେ ଶୁଣ ହେ ଗାନ୍ଧାରି
ଉଦର ଆସଂଗି ବୋଇଲେ ତୁ ତଡ଼ାଇଲୁ ଗର୍ଭଭାର । ୧୮
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସେବା କଲେ ଯେମନ୍ତେ
ଶତେକ ପୁତ୍ର ଦୁହିତା ଲଭିଲି ଋଷିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରେ । ୧୯
ଶୁଣିଣ ବିରସ ହୋଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅଟ'ର କୁଳକ୍ଷୟ ବହୁତ ଅଛି କଷ୍ଟ । ୨୦
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ସେ ଅଛନ୍ତି ଅଜାତ
ପରମ ପଣ୍ଡିତ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ସେ ଧାତ୍ରି । ୨୧
ଧନୁ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ସେ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ
ଧନିଷ୍ଠାର ନକ୍ଷତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମିଥୁନ । ୨୨
ବେଳ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ଜନ୍ମେ ଦିନକରୀ
ଶୁଭ ଲଗ୍ନ ଯୋଗେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା କୁମର । ୨୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ଦେଖିଲା କଷଣ ରୂପେ ଦୁଷ୍ଟ
ସେ ମୁଷର ନାମଟି ଦେଲା ଦୁରୂଦନ୍ତ । ୨୪
ତାହାଙ୍କୁ ତୋଡ଼ାଇ ଶ୍ୱେତ ଦୋହିତାଙ୍କୁ ହୋଇଲା
ପୁନର ଜଣେ ଦେଖିଣ ତାହାଙ୍କ ଦୁଃଶୀଳ ନାମ ଦେଲା । ୨୫
ଦୁଃସହ ଦୁଃଶୀଳ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେକ ଦେଖ
ଅନେକ ହୁରତ ସେ ତାହାର ବେଳର ନନ୍ଦନୀ । ୨୬
ସେମନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଶ୍ୱେତ ଉଚିତ ବେନାପୁଣ
ଦୁଃଶୀଳ ନାମ ହୋଇଲା ଶ୍ୱେତକଣ୍ଠ ଦୋହିତ । ୨୭
ଦୁର୍ଗ ଠାକୁର ମନ୍ତ୍ର ସେ ପ୍ରମାଣ ହୋଇଲା
ଦୁ ଅକ୍ଷରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡୁର ନାମ ଦେଲା । ୨୮

———

୨୪।୨ ଦୁରୂଦନ୍ତ—ଦୁରୂଦନ୍ତ—(ଅଦଣ୍ଡ ଦନ୍ତ ଅର୍ଥରେ) ପାଠ ଦୁରୂଦଳ
୨୫—୨—(ଖ) ଦୁଃଶୀଳ ବୋଲି କହି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମ ଦେଲା ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ନକୁଳ କୁମାର
ସହଦେବଙ୍କୁ କଲେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାର । ୨୩
ବନସ୍ତରେ ଥାଆନ୍ତି ସେ ହନମେଂଢା ମେଷ
ଅର୍ଜୁନ ନକୁଳ ବାହାନ କଲେ ଦେଖି ଶୀଘ୍ର । ୨୪
ଧବଳ ତେଜୀଆର ତୁରଙ୍ଗ ଦେଇ ଗୋଟି
ତାହା ଆରୋହଣ କଲେ ଭୀମ ଯେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର । ୨୫
ଧୃଷ୍ଟନ୍ତ ଘେନିଣ ଦ୍ରୁପଦେଶ୍ୱରର କୁମାରୀ
ଚଳନ୍ତି ବନକୁ ବିଳମ୍ବ କଲେ ମହେଶ୍ବର । ୨୬
ମକର ନାମ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶୀର ତିଥି
ଶନି ବାର ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ସୁବନ୍ତ । ୨୭
ବର୍ତ୍ତି ନାମେ କରଣ ପ୍ରୀତି ନାମେ ଯୋଗ
ଗୋଲକନାଥେ ବିଜେ କଲେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁବନ ମାର୍ଗ । ୨୮
ଦୁର୍ଯୋଗ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲେ ଯମୁନା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
ଗୋଲକନାଥଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ଅନେକ ଭକ୍ତି ମାନେ । ୨୯
ଦେଖିଣ ଲୋକ କଲେ ଦ୍ରୁପଦେଶ୍ୱରର ନନ୍ଦନୀ
କୁଶଳ ବାରତା ଯେ ପ୍ରଶ୍ନନ୍ତି ପୁଣି ପୁଣି । ୩୦
ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଲାଇଲେ ରାଣୀ ତୋର ପୁତ୍ର କେଉଁଠି
ଶୁଣ ସାଧବୀ ତୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ନବ ମୂର୍ତ୍ତି । ୩୧
ଗୋଲକନାଥଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ ମୋହିନୀ ଭଳିଷ
ଆଗୋ ସଖୀ ତୋର ପୁତ୍ର ଦୁହିତା କାହିଁ । ୩୨
ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲେ ତୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ଅଧିକାରୀ
ତୁମ୍ଭ ଲୋକନ ଉପରେ ମିଥ୍ୟା କହି ନ ପାରି । ୩୩
ବାଲ୍ୟ ବୟସେ ଦ୍ୱୀପ ଥିଲ କଥା
ପୂର୍ବେ ଯମୁନାରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲି ମାତା । ୩୪
ଜଳ ଭିତରିଆଇଁ ଆସୁଥିଲା ମଞ୍ଜୁଷା ଗୋଟିଏ
ମହାତେଜେ ଦିଶୁଥିଲା ନର୍ଦ୍ଧନ ଅର୍କିନ ପ୍ରାୟେ । ୩୫

୨୨। ଗୋଲକନାଥଙ୍କୁ ଉପାସିଲେ ଥାଇ ବଚନ । ୨୪। ଉଦରା, ଉଦ୍ଧବା, ଏବଂ, ଇତ୍ୟାଦି ପାଠ ପୋଥିମାନଙ୍କରେ ଅଛି । ୨୫-୧-(କ) ହେ ହନ ମେଂଢା = ମେଷଜାତି ନାମେ-(ଖ) ୨୬। ଧବଳ ତେଜୀଆର ବାଜି ବାହିନ ଦେଇ ଘୋଡ଼ି । ୨୭-୧-(ଖ) ଧବଳ = ଡାବଳ ।

ତାହା ଧଇଲି ମୁଁ ସ୍ନାହାନର କାଳେ
ମନ୍ଦାକର ପାଇ ଆଣି ଖୋଇଲି କୂଳେ । ୩୬
ପାଷାଣେ ସେ ପଡ଼ିଣ ହୋଇଲା ବେଳ ଫାଟେନ
ତହୁଁ ବାହାର ହୋଇଲା ତେଜକଣ ଦୁଇଟେନ । ୩୭
ନେହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ତେଜ ବାନ ଆଦିତ୍ୟର ପ୍ରାୟ
ଶ୍ରବଣେ ଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ କବଚଶୋଭା ଦେହ ଯେ ଗାୟ । ୩୮
ତାଙ୍କୁତରେ ତପ୍ତନଳ ଅଭେଦ କପଟନ୍ତୀ
ଯେମନ୍ତ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ମୁଁ ପାଇଲି ଗୋପାମଣୀ । ୩୯
ସୁଧେଶ ବଚନେ ଟଇଁଲେ ମାହେଶ୍ୱର
ତୋତେ ଯେ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲକ ପାଲକୁ ପତ୍ରକର । ୪୦
ନା ଗୋ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମୋତେ ଜପାମାଳା ଦେଲେ ବାଳକାଳେ
ବଦ୍ୟା ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ସୁମରିଲି ଆଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ବଳେ । ୪୧
ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ମୋତେ ଦିନକର ନାଥ
ସଲଦ ପ୍ରବେଶକ ଯେ ହୋଇଲି ସମ୍ଭୃତ । ୪୨
କର୍ଣ୍ଣର ବାଟେ ତୋ ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଉତପତ୍ତି
କର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ନାମ ଦିଲେ ବଦପୁତ୍ର ଦେବୀ କୋନ୍ତି । ୪୩
କୁନେଣ ନ ନେଲା ଗୋ ପିତାର ରାଜ୍ୟକୁ
ମନ୍ତ୍ରତେ ଭରି ପକାଇଲି ଯମୁନା ଜଳରକୁ । ୪୪
ମୋହୋର ପୁତ୍ରକ ଗୋ ତୋହୋର ପରମ ସେ ଭାଗ୍ୟ
ସେ ମୋହୋର ନନ୍ଦନ ଗୋ ହୋଇଲା ତୋତେ ଯୋଗ୍ୟ । ୪୫
ମୋହୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଗୋଟି ହୋଇଲା ତୋତେ ଖଣ୍ଡା
ଆଗୋ ସୁଧେଶା ତୁ ମୁକୁଳିଂ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଆଣି ଦେଖା । ୪୬
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ହେ ସଞ୍ଜଦ୍ଧ କୁମାରୀ
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେବ ବଚେ ଆପଣା ନିଜଦ୍ୱାରୀ । ୪୭
ସୁଇଣ ସୁଧେଶା ରଥ ଅଣିଲି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ବାଞ୍ଚୁ ଶଙ୍କିଲୁ କିଣ ମୁକ୍ତି । ୪୮
କାଳୀପଣ ଯୋଡ଼ିଣ ସେ ବୋଲଇ ବୀର କର୍ଣ୍ଣ
ମୁହଁ ଜାଣଇଂ ଗୋ ଯମନ୍ତ ବିଧାନ । ୪୯

୪୮-୨(ଖ) ବାକ୍ୟରେ କାଣିକୁଳ ଅନୁକ୍ତ ।

ଅବିବାହିତ କାଳେ ଗୋ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ କାରଣରୁ
ଆଦିତ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରିଲୁ ଅଜ୍ଞାନ ବଶରୁ । ୫୦
ଛୁଦ୍ରେଣ ସୂର୍ଯ୍ୟର ତୋତେ କଲୁ କରଗତ
କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ ତୋହୋର ମୁଁ ହୋଇଲି ବାହାର । ୫୧
ମାଟିର ମାଞ୍ଜୁଷ କରି ମୋତେ ପତ୍ରତନେହିଁ ଭଣ
ଜଳରେ ଭସି ଦେଲୁ ନିର୍ଘୃଣ ମୋତେ କରି । ୫୨
ଜଗୁଣିଆଙ୍କ ଅଙ୍ଗଳି ଜଳର ଉଦପାନେ
ନଷ୍ଟିନାସ୍ତେ ଲଗିଲି ଗୋ ପଞ୍ଚ ସହସ୍ର ଯୋଜନେ । ୫୩
ରାଧେଗୀ କନ୍ୟା ଥାଇଲୁ ମୋତେ ଧର୍ମେ
ରାଧେୟ ନାମ ମୋତେ ଦେଲେ ଶଳକର୍ମେ । ୫୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ନନ୍ଦନ ଗୋ ଅଟଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ
ଅନେକ ପ୍ରୀତି ଗୋ ତାହାର ମୋହୋର ଅଭେଦ ମନ । ୫୫
ମୋହୋର ଅଟଇ ଗୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର ରାଶି
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଜାତ ଗାନ୍ଧାରୀର ଶିଶି । ୫୬
ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଷ ରାଶିରେ ମିଳନ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ସେ ବେଳ
ଦଣ୍ଡେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନ ଯାନ୍ତୁ ଦେବା ସେ ଉପ୍ରେଣୀ । ୫୭
ସୁଖପୁତ୍ର ଗୁଣୀ ଦେବୀ ଯେ ବୋଲନ୍ତି
ବାବୁ ତୁଣିଚତ୍ତ୍ୟ ହୁଅ ରେ କର୍ଣ୍ଣର ପାଦତଳେ । ୫୮
ସେ ତୁମର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଅଟଇ ସମ ପିତା
ମୁହିଁ ତୁମର ଅଟଇ ଏଇ ଗର୍ଭଧାରୀ ମାତା । ୫୯
ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ନକୁଳ ଅର୍ଜୁନ ଭୀମ ସେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ
କର୍ଣ୍ଣର ପାଦତଳେ ଯାଇଂ ସମସ୍ତେହେଁ ଭେଟି । ୬୦
ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ କଲେ କର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତ
ରାଧେଗୀ କନ୍ୟାର ଯେ ଅନେକ ହରଷ ଚିତ୍ତ । ୬୧
କର୍ଣ୍ଣ ମାତାଙ୍କୁ ଯେ ହୋଇଲେ ପରିଣାମ
ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୋ କସ କସ ନାମ । ୬୨

---

*୫୧ ଛୁଦ୍ରେଣ - କ୍ଷୁଦ୍ରେଣ । *୫୩ ଉଦପାନେ-- ଜଳର ଉପରକୁ ଉଠିବାରେ, ଉଙ୍କାଣ୍ଡିରେ--

ମାତାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଏ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଏହାର ନାମ ବାବୁ ହୋ ଅଛଇ ଯୁଧିଷ୍ଠି । ୬୩
କର୍ଣ୍ଣ ବୋଇଲେ ମା ଏଗା ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କଲୁ
ଦୁଜ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କେମନ୍ତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ ଦେଲୁ । ୬୪
ମୋତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଜଣେ ଥୋଇଲୁ କାହିଁ ମାତର
ଏ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ତୋର ଆଦର ମୁଁ ସନ୍ତାନେ କେମନ୍ତେ । ୬୫
ତୁ ଯେ ମାତା ହୋଇ ମୋତେ କଲୁ ଗୋ ନିସ୍ୱଶ
ମୁଁ ବାଳୁତ ହୋଇ କେମନ୍ତେ ବଢ଼ାଇବି ମୁହାଂଶ । ୬୬
ଏ ଦୁଜ ପୁତ୍ର ହୋଇ ଗୋ ବହିଲା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ
ଏହାଙ୍କୁ ମାଇଲେ ଯିବା ନଶିବ ମୋହର ଧର୍ମ । ୬୭
ଏହାର ଥିଲେ ମୋହୋର ସମ୍ପଦ ନାହିଁ କଷ୍ଟ
ଏ ଯେବେ ମୋତେ ମାରଇ ଏହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ ହୋଇବି । ୬୮
ଏ ମୋହୋର କୃପାଟି ଅଛଇ ନିୟମ
ଏମାନଙ୍କର ଭୁଲେ ନୁହିଁ ହୋଇଲଇଁ ପରାଜୟ । ୬୯
ଏହେତେ ବୋଲି କର୍ଣ୍ଣ ଗଲେକ ତହୁଁ ଘରେ
ଆଜି ବେଳେ ନୋହିଲା ଏ ବୋଇଲ୍ଲାକର ଅଗେ । ୭୦
ପୁଅନ୍ତି ଏଣିକି ଦୋଜ୍ୟୋଧନର କୁମାରେ
ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ବୋଲି ଅନେକ ବପରି । ୭୧

—:o:—

୬୬-ତୁ ଯେ ମାତା ହୋଇ କଲୁ ମୋତେ ହିଂସାଏ, ମୁଁ ବାଳୁତ ହୋଇ କେମନ୍ତେ ଉତ୍ତାରିବି ଆଣ । ୬୭। ଏହାଙ୍କୁ ମାଇଲେ ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପଦ ଅଛୁ । ୬୭ (କ) ବୋଇଲ୍ଲା ପ୍ରତିବାଦ ସୁ ନ ହୋଅଛି ବମନ, ମୋହୋର ପଛେ ଜନ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଦେବ ନାମ ।.୬୯ ଏ ଭ୍ରାତଙ୍କ ଉପରେ ତୋତେ ରାଜା କରାଇବି, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ତହୁଁ ମାରି ପଞ୍ଚ କହେବ ତେତେକ ଛତ୍ର ଧରାଇବି । ୭୦ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ ତୋତେ ଦେବଇ ସମ୍ମତେ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତୋତେ ସେବା କରୁଥିବେ । ୭୧। ଏ ମୋହୋର ସକଳ ଅଛଇ ନିୟମ ।.୭୧ ଅସ ବାବୁ ଯିବା ଯନ୍ତ୍ରର ପୁରକୁ, ତେଣିଂଶେ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କର ହସ୍ତିନା ପ୍ରବେଶ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ଧପଟଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଅନୁରୋଧ

ଶୁଣ ହୋ ସୁରଥ ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମନ୍ଦିରେ ଗଲେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କୋଇନ୍ତା । ୧
ସଞ୍ଜୟ ଜଣାଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅଗ୍ରତ
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେନ ସଙ୍ଗେ ଆଇଲେ ଦେଖ କୋନ୍ତେୟ । ୨
ଶୁଣି ଉଠିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀ ସହିତେ କୁମାରୀ
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେନ କୋନ୍ତୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଚରଣେ ପଡ଼ି । ୩
ସଞ୍ଜୟେ କହିଲେ ଶୁଣ ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପଣ୍ଡୁର ତନୟେ ନମି ତବ ପାଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ । ୪
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କୋଳେ ଧରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତି
ଗାନ୍ଧାରୀ ଚରଣେ ପ୍ରଣମ୍ମି ର ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ ୫ ।
କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସମ୍ଭାଷଣ ହୋଇଲେ ବେନି ଜନ
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପ୍ରଣମ୍ୟ କଲେ ଭୀମ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନକୁଳ ଅର୍ଜୁନ । ୬
କୋଇନ୍ତାୟେ ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ସେ କଥା ନ ଯୋଗାଇ
କମା ଅନ୍ଧ ପଟଳ ତୋ ଛାଡ଼ିଲ ମହାମାୟି । ୭
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୋର ସେସନେକ ସ୍ୱାମୀର ଯୋଗ
ମୁହିଂ ତାହାର ଭୃତ୍ୟା କରିବ କିସ ଯୋଗ ? । ୮
କୋଇନ୍ତାୟେ ବୋଇଲେ ଗୋ ତୁମ୍ଭଙ୍କ ସେ ପଦ
ଏଥ ଗୋଟିମାନଙ୍କର ଦେଖିବୁଟି ନା ହମିଦ । ୯
ଅନେକ ଦୁଃଖ ଗୋ ଅରଜିଲୁ ପୁଅଙ୍କୁ
ସେ ସେବ ପ୍ରତିପାଳଣା କରିବୁଟିକ ସେମାଙ୍କୁ । ୧୦
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ସମସ୍ତେ ମୋର ପୁଷ୍ଟ
ଯାହା କର୍ମେ ଅଛି ଅଛଇଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର । ୧୧

---

୩ ପଦରେ ଅଧିକା (କ) ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ ଦାସ୍ତିକ୍ତ ଗାନ୍ଧାରୀଦେବୀର କୁମାର, ଦଣ୍ଡେଓ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଇ ଥା ବୃଦ୍ଧସ୍ୱା । ପୁଣିକି ଦେଖିଣ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତ, ତୁମ୍ଭ କୁମାରେ ପିତା ଚରଣେ ଆବେଶ । ୪ ପଦରେ ଅଧିକା (କ)-ପୁଣି କୋଳେ ବସାଇ ଅଙ୍କ ସ୍ୱଜନ, ଅନେକ ହରଷ ହୋଇଲ ମନେ ମନ । ୪, ୫, ୬ ପଦ 'ଝ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । (ଗ) ରେ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀର ଯେତେକ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ମୋର କାହିଁ ଦୁଃଖ
ସ୍ୱାମୀ ହେବେ ମୋହୋର ଅଦୁଃଖ ହେବେ ନାହିଁ ମୋହୋର ଦୁଃଖ
ତୁ ମୋହୋର ମାତା ହୋ ନ ବୋଲୁ ମୋତେ ଆଜ
ମୋର କୁମରଙ୍କର ମାତା ତୋ ଯାଉ ଅଭିମାନ ।୧୩
କାହାରି ବୋଲ ବହି ନ କଲା ଗାନ୍ଧାରି
ମସ୍ତକ ଅଗ୍ନି ପଡ଼ିଲା ବାନ୍ଧିଲା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମହୋଦର ।୧୪
ବ୍ରତଯୋଗେ ଦୃଷ୍ଟି ଖାଇ ଦେବୁଜନେ
ତାହିଁ ଉଦର ଶତ ପୁତ୍ର ହେଲେକ୍ତି କୁରୋଦ୍ଭବେ ।୧୫

ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଶୁଣ ହୋ ଯୋଗେଶ୍ୱର ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସଦେବ
ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଯେ ଅଇଲେ ଦେଖି କୋଳକୁ ।୧
ମହାନନ୍ଦ କରି ସେ ମଦନସେନର କୁମାରୀ
ଜନ୍ମନପାତ୍ର ହୋଇ ନ୍ୟଙ୍କୁ ଅଛଇ ଚରିତ୍ର ।୨
କହନ୍ତି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଦେଖି ଅଛି ଜପାମାଳୀ
ସେ ଧରନ୍ତି ଦେବତା ବୋଲି ହୃଦୟେ ଧ୍ୟାନ ।୩
ଚନ୍ଦ୍ର ନାମ କହଇ ସେ ଜପାମାଳା ଦେଇ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ମିଳିଲେ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ର ବୃହସ୍ପତି ।୪
ଦେଖିଣ ହାସିଲେ ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ମଦନା
ତୁମ୍ଭର ଅନ୍ତର ସ୍ୱାମୀ ଛାଡ଼ି ଗଲ ସିନା ।୫
ତୁମ୍ଭ କାମୀ ନଖ ପତିରେ ଅଇଲୁ ଅମ୍ଭର ପାଖଂକ
ମୁହିଁ ହାସିଲା ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭର ଆଚାର ଦେଖି ।୬
ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପାମାଳୀ ମନ୍ତ୍ରେ ଧ୍ୟାନ କରିଲୁ ମୋତେ
ସେହି ତାକୁ କହଇ ମୁଁ ଦିବଇ ଜନ୍ମନ୍ତେ ।୭

---

୧୫ ପଦ 'ଶ' ରେ ନାହିଁ । ୨।୧ ମହାଭାରତକାରଙ୍କ ସେ ମଦନ ମହାଦେବର କୁମାରୀ । ୩।୨ ରେ କର୍ମ ପୁରୁଷ ଦେବମନ୍ତ୍ର କଲୁ ବୋଲି ଅଛି । ୩ ସ୍ଥ ପଦ ପରେ 'ଙ'ରେ ଅଧିକା ପଦ—ସ୍ୱେ ସେ ଅଲେଖ ଓଳକ ଶୃଙ୍ଗାର ସୁରତ, ବହୁଧାର ତୃଷ ବାଳହିତ ନକ ପଡ଼ । କେ ମହାରାଜା ସେମନ୍ତ କାମୀ କଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ଅବର ତର ପାଇଲୁ କାରକ ଧୂରଦ ପଡ଼ ।

ତେବେ ଦାନବେ ଯାହା ନ ପାରନ୍ତି ମେଣ୍ଟି
ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ରାଣ ବସର୍ଜିବି ମୁଁ ଧରା ଯିବ ଫାଟି । ୮
ଯେଣୁ ମୃତ୍ୟୁ ମୋହୋର ହୋଇଲା ନିକଟ
ମୃତ୍ୟୁକାଳେ ପୁଅକୁ ମୁଁ ନ ପାଇଲି ଭେଟ । ୯
ଏମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ମେଣ୍ଟିଲେ ତୋ ନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଦାକୁଣୀ
ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ତୋ ନଶିବ ଦେହଶ୍ରେଣୀ । ୧୦
ଆବର କପାଳେଁ ଭଣେ ଦ୍ରୁତକ ମନ ଇଷ୍ଟି
ଅକାରଣେ ପୁତଗ୍ନ ତୋ ଭୁ କଲୁ ମନ ବାନ୍ଧି । ୧୧
ମାଦ୍ରୀ ବୋଇଲେ ମୁଁ ନ ରହିବ ଲୋକେ
ଅଦୃଷ୍ଟେ ନୃପତ ଭେଟିଲୁ କର୍ମ ମୋତେ । ୧୨
ଏତେକେ ଅଟଇ ସେ ନର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଭୂମି
ଭୋଗନ୍ତାସେ ନାହାନ୍ତି ମାଦ୍ରୀକ ଘଟାନିଲେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପମଣି । ୧୩
ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଲେ ଦେବ ମାତ୍ର
ମଦନାକୁ କୋଳ କଲେ ସ୍ୱାମୀ ସେ ଶାପକୁ ଭୟ ତ୍ୟଜି । ୧୪
ମାଦ୍ରୀ ସୁନ୍ଦରଈ ନାରୀସୁଣ ସାଜ୍ଞ ସାଜି
ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡ ମାଣବ ସ୍ତୁତି ବଳବନ୍ତା ଦେଖି । ୧୫
ସ୍ତୁତି ବଳ କଲେ ସ୍ତ୍ରି ସ୍ତ୍ର କାନ୍ଧଂ ରଖି
ସେ ଦେବେକ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ବକ୍ଷ ଅଙ୍କ ଲେଖି । ୧୬
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁନ୍ଦରଈ ମଦନ ମହାଦେବର କାନ୍ଦଣା
ପଣ୍ଡୁ ଏବଧନ କଲେ ମାଦ୍ରୀକ କୋଳେ ଦେଇ । ୧୭
ପଣ୍ଡୁଂ ସେ ଆତକ ତନ୍ତ୍ରଂ କାମଦେବର ଅନ୍ତ
ସମସ୍ତ ବୁଝାଇଲି ଅନଙ୍ଗ ଚେନାହେ । ୧୮
ଏହେଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ତ୍ରସରଇ ନାରୀବାର ବେଳେ
ମଦନାକୁ ପଣ୍ଡୁ ଦୃଜା ଧରିଲେକ ପାଙ୍କେଂ ବଳେ । ୧୯
ମାଦ୍ରୀର ଭୁଲେ ସେ ବଢିଲା ଶୃଙ୍ଗାର
ହାସ୍ୟ ଲଳାସ ସେତେ କାମର ବେଶର । ୨୦
ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଇ ରମଣ ନାହିଁ ବିଶେଷ ଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ରଯୋଗ
କାମ ସମ୍ଭାରଣ କଲୁ ସେ ମହାଯୋଗ ନଟେ । ୨୧

---

(୮) ଅବନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧାଇଲି ଅନଙ୍ଗ ସେନାପତ୍ତି । (୨୦) ହାସ୍ୟ ରସ ସେତେ ଲୀଳା ବଳ ବେଶର । (୨୧) ସମ୍ଭାରଣ—ଜ୍ୟାଗ ବସ୍ତୁକଳ—ସମ୍ବରଣ - ଶ୍ୟେବେଳ ।

ଅନେକ ରମଣୀ ବଢିଲ ସୀରତ
ବହୁତ ଶୃଙ୍ଗାରେ ସେ ଅଶାନ୍ତ ଅତିପ୍ରୀତ । ୧୨
ପାଇବାରୁ ସନ୍ତୋଷ କେତୁ ଆନ କରି
ସାହା ସେ ଶାପ ଦେଲେ ଅଗ୍ନିକାଭ ସ୍ମୃତୁସ୍ୱ । ୧୩
ହେତ ମାଠ ସ୍ତୁତ ଶୃଙ୍ଗାର ଅପ୍ରମିତ
ନିର୍ଘାତ ଭାଗ୍ୟେକ ଘଟିଲ ଅଦଭୁତେ । ୧୪
ମହାଋଷିଙ୍କର ଶାପ କେତୁ ଆନ କରିପାରୁ
ବୋଲିଲେ ସେ ତୋହୋର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡୁ । ୧୫
ସେ ଋଷିର ଶାପ ସେ ଅନ୍ୟଥା ନୋହିଲ
ପାଣ୍ଡୁର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅଦଭୁତେ ଆସି ନାଶକ ପଡ଼ିଲା । ୧୬
ଆକାଙ୍କ୍ଷ ହେଲା ଶେଷ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାର ପିଠି
ମାଦ୍ରୀର ହୃଦରେ ବାହାର ହୋଇଗଲା ଫୁଟି । ୧୭
ମହାତେଜ ବଳବନ୍ତ ଅଭିଶାପ ବାଣ
ଅଦଭୁତେ ପଡ଼ି ହରିଲା ପାଣ୍ଡୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରାଣ । ୧୮
ଶୃଙ୍ଗାର ଭ୍ରାନ୍ତ ସେ ହୋଇଲା ନିକଟ
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲା ଭିଅସ୍ତୁ ସଙ୍କଟ । ୧୯
ଯେବଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିଲା ମାଦ୍ରୀର ଗର୍ଭଗତ
ସେ ଅମୋଘ ରେତ ନାଶ ନୋହିଲା ସୁଗତେ । ୨୦
ମାଦ୍ରୀ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲେ ଶରଘାତେ
ଏଇନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ରେକ ସେ ହୋଇଲା ଜାପକାରେ । ୨୧
ଶୁଣ ହୋ ମହାରାଜା ଦଦସୃଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥି
ସୋମବଂଶ ଠାକୁର ଏଣୁ କଟକେ ଆଧୁତ । ୨୨
ଯାହା ସେ ଅର୍ଜିଲା କର୍ମର ଶକତି
ତାହାର ବେବକ ସେ ହୋଇବ ଅନନ୍ତ । ୨୩
ଅଳଙ୍ଘିତ କର୍ମ ଘଟେ ସେ ପାଣ୍ଡୁ ନାଶଗଲା
କେହି ଜଣେ ଥିବ ସେ ଅବୋଧ୍ୟଜ୍ଞା ନୋହିଲି । ୨୪

୧୭-୮-(କ) ହେତ ପୁସ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାର ସମସ୍ତେ ଅପ୍ରମିତ । ୨୩ ଅନନ୍ତ -ଅନନ୍ତା, ଅଲକ୍ଷଣ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ପୁଷ୍ପ ବୋଲି ହେଉଛନ୍ତି ଭୂମିର ମଧ୍ୟେ
ବାଳୁଙ୍କ କୁମର କାଢିଲ ଅସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ ।୩୫
ସ୍ୱୟମ୍ବର ସମସ୍ତେ ସେ ରମଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ
ଉଦେଶିଲେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ଦେବକର ନାଥ ।୩୬
ନିଶିଲେକ୍ୟ ଚୁଡ଼ାନ୍ତରେ ଯେ ଅଛଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଣି
ଯାଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ଧର୍ମ ସାଧୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଦେଖି ।୩୭
ଲକ୍ଷେକ ଯୋଜନେ ଥାଇ ଦେଖିଲେ କରତାର
ମାତା ପିତା ତ୍ରାଣବ୍ୟୋଗ ପୁତ୍ରକ ବୋଲନ୍ତି ଅବତାର ।୩୮
ବେଦନ ଘୋର ଅଗଣ୍ୟ ଅଛଇ ଅଙ୍କଦ୍ୟା
ନେଶିଂତେ ତ୍ରାଣଦ୍ୟୋଗ ସତ୍ରୁ ଗୁଜନ୍ତେଦ ।୩୯
ଅନେକ ଜନଜନ୍ତୁ ମାନେ ତହିଁ ଛନ୍ତି ପୂରି
ବ୍ୟାଘ୍ର ହଳୁକ ତିମି ଦ୍ୟୁଣି ହେଉ ତହିଁ ଭୂରି ।୪୦
ନେତ୍ରମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅପାର ଚେତନ
ମୃଦୁଳଚିତ୍ତ ବାଳୁଙ୍କ କୁମାର ସ୍ଥିତିରେ ଗଲେ ମନ ।୪୧
ବାଳୁକ ପୁଷ୍ପ ତଥାଇଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖ ତୋଳି
ପିତୃଣ ଜବମାନେ କଲେ ଯେବେ ଚଳ ।୪୨
କୁମାର କପୋଳ ପେ ଜ ପେ ଜାନାନନ ଜାଣି
ଶୂନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନେ ଧାଇଁଲେ ଗଗନ ତେଜ ମଣି ।୪୩
ଆକାଶେଣ ଦେଖିଲେ ସେ ଗଗନ ବନ୍ଧାଙ୍କ
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସୁ ପୁଷ୍ପ ସେ ଧଳଳ ନିର୍ଭ୍ରାନ୍ତ ।୪୪
ଆଜ୍ଞା ଦଲେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାଇ
ପୁତ୍ରକଙ୍କ କୁମ୍ଭର ହେ ହସ୍ତକ ବେଗେ ଯାଇ ।୪୫
ସେ ପୁଷ୍ପରେ କାରଣ ହୋଇବ ଶୁଭଙ୍କ ।୪୬
ବରଷ୍ଣ ନାସ୍ୱତ୍ୱିକର ଆଜ୍ଞା ଧର୍ମମାନେ
ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ଯାଇ ଭେଟିଲେ ତତକ୍ଷଣେ ।୪୭
ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦନ ହେଉଛି ଉଦ୍ଧନପାର୍ଶ୍ୱ ହୋଇ
କୁମାରଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରି ଧରିଲେ ପୁଷ୍ପଗୁଣ୍ଡ ।୪୮

୪୩। ଭୂଣ—ପ୍ରଚୁର । ୪୭। ସେଷ୍ଟା ବସିଲା ଧନମଣି କାଥଙ୍କର ପୁଷ୍ପକୁ ଦେଖି କରି ।

ଜାତ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ର ସେ ଯମ୍ମାଜନ୍ମା ହୋଇଲେ
କ୍ଷୀର ପାନ ନ ପାଇ ସେ କୁମର ନାଶ ଗଲେ । ୫୯
ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ କୋଳ କରି ଧରିଲେ ବାଳ-ବନ୍ଧୁ
ଦେଖିଲେ ମୃତ ଶରୀରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ କିଛୁ । ୬୦
କାନ ଫୁଙ୍କନ୍ତି ମହାତ୍ମା ଆଦିତ୍ୟର ଶିଖି
ମୃତ୍ୟୁ ଗତ କୁମର ନୟନ ଚେତନା ନ ଦିଶି । ୬୧
ସ୍ୱନନ୍ତି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ମୁଁ ସେ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ଭଲି
ଅକାରଣେ ଆସି ମୃତ୍ୟୁ ପିଣ୍ଡକୁ ଛୁଇଁଲି । ୬୨
ଚଳନ୍ତେ ସେ ଆଶ୍ୟାଂ ଦେବେ ଦେଲ କଲେତାର
ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଧନ୍ୟାକଣ୍ଠୀ ବୋହୋଇ । ୬୩
ଆସନ୍ନେଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ପ୍ରାଣେ ନାଶ ଗଲା
ମୋହୋର ଧରିବା ଯାହେଁ ଅମ୍ଭା କମାଇ ନ ଥିଲା । ୬୪
ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପିଣ୍ଡକୁ ପକାଇ ବାହ୍ମଣେ ଗଲେ
ଦେବତାଙ୍କୁ ହାସ୍ୟ କରିବେ ନା ମୋତେ ସେ ଦେଖିଲେ । ୬୫
ପ୍ରେତେକ ବହୁଛ ସେ କୁମାର ମହାତ୍ମା
ଆପଣା ଚକ୍ଷୁରୁ ସେ କାଢ଼ିଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଆତ୍ମା । ୬୬
ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ଜୀବ
ଜୀବନ୍ୟାସ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦେବ । ୬୭
ଅମୃତ ସବେ ନାସିକା ଫୁଙ୍କିଲେ କାନ ଗୋଟି
ଗତ ଆତ୍ମା କୁମର ଶରୀରେ ଦେଲ ଦୃଷ୍ଟି । ୬୮
ଆପଣା ଚକ୍ଷୁଂ କାଢ଼ି ଭରି ଦେଲେ ଯକ୍ଷୁଂ ଜୀବ
ତେଣୁ କରି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମରେ ନାମ ହେଲା ଅର୍ଦ୍ଧଦେବ । ୬୯
ଗୋଟେକ ବର ଦେଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ଅଶ୍ୱିନୀ
କୁମାରଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନେ ହୋଇଲେ ମହାଜ୍ଞାନୀ । ୭୦

୫୯।୮ ସ୍ଥାନମାନ ଫୁଙ୍କନ୍ତି ସେ ଆଦିତ୍ୟର ଶିଖି । ୬୦ରୁ ୬୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଛି 'ଗ'ରେ ଅଛି ଗୋଟେକ ବର ଦେଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ଅଶ୍ୱିନୀ, ଆରେ କୁମର ଜନକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦଶ୍ଚ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୋଇଛି ଏଣେ । ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଣିଲେ, ମନ୍ତ୍ୟାଦେ ବୋଲେ ପୁଣ୍ୟ ହୋଇ ଗତ ଅଗତ ପଦ । ସେ ଶୋଡଷ ପତ୍ନୀଶବ ଗତ ଆଗତ କଥା, ଅବନ୍ୟ ରୁ ଜନ୍ମରୁ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜାଣେ । ଅତ୍ରେ ଏକେ କେଡ଼ ଗର ତାଙ୍କୁ ହେଲେ କୁମାର ଅର୍ଦ୍ଧ ନୀ, ମାହାତ୍ମା ପ୍ରେମ୍ନ ସେ ହୋଇଲେ ମହ ଜ୍ଞାନୀ ।

ଅତି ଆନନ୍ଦେ ଅଙ୍ଗିନ କୁମାରେ ବୋଇଲେ
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନେ ଦିଶୁ ଥିଲା ନୟନେ ।୬୧
ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳ ଚଉଦ ଭୁବନ—
ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ନାନା ଜୀବମାନ ।୬୨
ସମସ୍ତ ମର୍ମମାନି ତୁ ଜାଣିମୁ ଭଲେ
ଶଙ୍କର ଏ ଧାର କଥା ଜାଣିବୁ ହସ୍ତକୁ ବୁଝିଲେ ।୬୩
ଦେଖିଲେ ସମସ୍ତ କଥା ତୁ କହିବୁ
ଏ ମୋହୋର ବଚନେ ମହାଜ୍ଞାନୀ ହୋଇବୁ ।୬୪
କୁମାର ଆଶୀଷ ଦେଲେ ଏଥି ଭଣୁ ଦେବତାଙ୍କୁ
ବୋଲନ୍ତା ସେ ଅସିବା ପାଏ ସମ୍ମାନ ଥାଅ ସୁଖକୁ ।୬୫
ସହଦେବଙ୍କୁ ଦେଲେ ନେଇ ବିଶ୍ୱଦେବାଙ୍କର କୋଳେ
ଚଳିଲେ ଅଙ୍ଗିନ କୁମାର ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳେ ।୬୬

—*—